

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

AL 548

VOCABULARIUM

JURIS UTRIVSQUE

Ex variis ante editis, præsertim ex

ALEXAND. SCOTI,

JO. KAHL, BARN. BRISSONII,

E T

JO. GOTTL. HEINECCII

ACCESSIONIBUS;

OPERA, ET STUDIO

B. PHILIP. VICAT,

Juris utriusque D. et Professoris

EDITIO SECUNDA

Auctior, atque emendatior

TOMUS TERTIUS

L — P

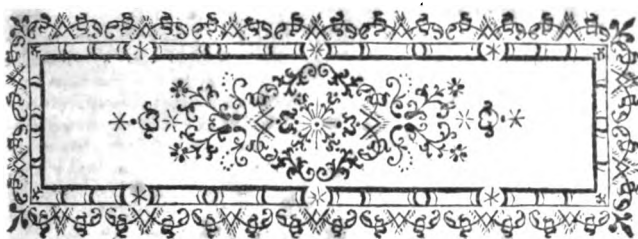
NEAPOLI MDCCLX.

SUMTIBUS JOANNIS GRAVIER

Cum Privilegio S. R. M.

VOCABULARIUM JURIS UTRIVSQUE.

LAB

LAB

LABARUM. Vid. *laborum*.

**LABEFAC-
TARE** casti-
moniam vidum
A 3. C. *Theod.*
de raps. vel
matron. sanctim.

vitam infantium l. 2. C. *de ma-
les. & mathem.*

LABEO. Vid. *Ansifilus*.

LABES, ut ait Festus, ma-
cula in vestimento dicitur, & de-
inde *peragopixus* transfertur in ho-
mines, vituperatione dignos. Sic
Labes malefactorum l. ult. C. *de*
males. opinionis l. 9. C. *de advoc.*
divers. jud. Photiniana l. 6. C. *Pb.*
de heres. pudoris l. 11. C. *ex quib.*
causs. infam. interrog. sæculi l. 17.
C. *Th. de pan. tyrannici temporis* l.
12. C. *Pb. de infirm. his, quæ sub syv.*

Labes corporis ægri l. 16. C. *Pb.*
de robors. Suet. in Aug. c. 38. Alias
labes casum, vel *χαρμαξ*, seu hia-
tum, qui in terra desidente contin-
git, significat. Cicero *de divin. lib.*
l. c. 35. Tantis terræ motus in Li-
guribus, Gallia, compluribusque
insulis, totaque in Italia factos
esse, ut multa oppida corruerint,
multis locis *labes* factæ sint, ter-
raque desederint. Id. *ead. lib.* c. 259.
Delata etiam terra a tempestati-
bus, vel turbinibus plerumque *labe*
Tom. III.

movebitur. Paullus in l. *ult. D.*
locat. Si *riverum labes corrupta*,
quod vel soli, vel operis vitio ac-
cidisse, ibidem ostenditur. Serv. in
lib. 2. Æn. v. 97. *Labes* ruinam
significat a lapsu.

Est & alia, quæ absque soli rui-
na fructus lædit, *labes*. Ulpian. in
l. 15. § 12. D. *locat.* Si *labes* facta
sit, omnemque fructum tulerit.
Quo pertinent hæc Quintiliani in
Declamationibus. Non enim, ait,
illa frumenti *labes* fuit, nec qualis
alias accusari ab agricolis solet,
perfidia terrarum. Budæus imme-
mor hujus significationis pro *la-
bes* rescriptit *sabes*, merito idea
notatus a Cujacio *lib. 15. obs. c. 27.*
quum & in Basilicis *lib. 20. tit. 1. p.*
421. *Tom. 2.* sit: *Εαν απο ολισθη*
πάρτες αρθωσιν οι καρποι. Si *labe*
fructus omnis ablatus sit. *Hein.*

LABI. Lapsi, & errantes op-
ponuntur perditis l. 4. C. *Pb. de apo-
stas.* verbis; Lapsis enim & erranti-
bus subvenire, perditis vero, hoc
est, sanctum baptismi profananti-
bus, nullo remedio penitentia
succurri.

Labi facultatibus dicuntur, qui
rediguntur ad inopiam, sive suo vi-
tio bona dilapidaverint, sive alia
ratione amissis, deminutivæ bonis
facti sunt non solvendo l. 9. § 1. D.
de admin. & peric. l. 1. § 12. D. de

A

ma-

magistr. convener. l. 8. D. de decur. Inest utique hoc in verbo repentini casus subitæque mutationis significatio. Itaque *labi facultatibus* bellissime, cum Papiniano, interpretabimur, rem familiarem inopinato fortune impetu amittere l. 4. *D. ut in possess. legat.* Sed & absolute *labi*, pro facultatibus *labi*. Si idoneus subito lapsus sit l. 14. *D. de adm. & per. tut.* Si subito hereditas lapsa sit l. 11. §. 5. *D. de min.*

LABOR, ut ait Cicero *lib. 2. Tuscul. c. 15.* est functio quædam animi, vel corporis gravioris operis & muneris. Ita Munus personale, quod corporibus, *labore*, cum sollicitudine animi, & vigilantia solemniter existit l. 1. §. 3. *D. de mun. & hon.*

Nullus labor l. 2. §. 2. *D. de minor.* id est, expeditum est, nec ullam res habet dubitationem.

Labor in primis de re militari usurpatur. Honoris augmentum non ambitionis sed *labore* ad unumquemque convenit devenire l. 14. *C. de re mil.* Labore non suffragio l. 1. *C. de offic. magistr. offic.*

LABORARE, labores ferre, itemque sollicitum esse, ut in l. 2. §. 5. *D. de dol. mal.* l. 15. §. 1. *D. ad Leg. jul. de adul.*

Plerumque usurpatur pro periclitari, vel angî. Ut *laborans* ædificia vento, vel pluvia l. 12. §. 17. *D. de instr. vel instr. leg.* Laborante nave jactus factus est l. 4. *D. de Leg. Rhod.* Quum hoc facto pudicitia *laboretur*, passive, vel deponenter pro *laboret* l. 11. §. 12. *D. ad Leg. jul. de adul.*

LABORUM, vel *labarum* vexilli genus. Hinc præpositi in l. 1. *C. de præpos. labor.* sunt signiferi in exercitu Romano, qui ex bellicis signis præcipuum, & summæ dignitatis habitum gestabant. Το παρα Ρωμαϊοῦ καὶ λεγόμενον *laborum*, quem admodum Sozomenus *lib. 1. Hist. Eccles. c. 4.* scribit, additque fuisse hoc σημεῖον πολεμικόν, τῶν ἄλλων

τιμιώτερον, καθότι, αἱ τε βασιλεὺς ἠγείσθαι καὶ προσκυνεῖσθαι νομίζουσιν παρὰ τῶν στρατιῶτων, vexillum bellicum, honoratius reliquis, eo quod Imperatorem semper præcedere, & adorari a militibus consuevisses. Ibidemque hoc, ἐπισημὴ τῶτων συμβόλον τῆς Ρωμαίων ἀρχῆς, nobilissimum Romani imperii symbolum adpellat.

Scriptere quidem veteres Græci λαβερν, *laborum*, sed verum nomen apud Latinos fuit *Labarum*, vel *Labarus*, Ambros. *lib. 6. epist.* 29. Prudent. *contra Symmach. lib. 1.* Fulgent. *Homil. 60. de Laurent.* est vexillum, cum insigni XP, ad similitudinem illius, quod in cælo vidisse Constantinum M. ferunt. Sozom. *Hist. eccl. lib. 1. c. 4.* Ejus figura frequentissime ab eo tempore in numis Imperatorum Christianorum conspicitur, ex quibus illud illustrat Burc. Mencken Dissertatione singulari de monogrammate Christi XP. De origine vocis *Labarum* disputant Hadr. Turn. *lib. 15. Advers. c. 16.* Fuller. *Miscell. Sacr. lib. 2. c. 1. lib. 4. c. 18.* Stevech. *ad Vages. lib. 3. c. 17.* Gretzer *de cruce lib. 1. c. 4.* Jac. Gothofr. *ad tit. C. Tb. de præpos. lab.* & Car. Du-Fresne *Glossar. Lat. hac voce*, qui ut rem; id est, vexilli formam, ita & vocabulum a Germanis, Danis, Pannonibus, vel Armeniis repetit, cui ad stipulatus Wachter. *Glossar. Germ. p. 903.* *Labarum* a Germanico *larp*, *lapr*, hodie *lappe*, quod panniculum significat, dictum esse censet. His conjecturis aliam elegantem Ulrici Obrechtii subjicit ad hunc locum *Tabor*. Is enim in dissertatione de vexillo Imperii c. 2. tale vexillum a lauro primo *laurum*, indeque, familiari quarto & infrequentibus sæculis litterarum permutatione & flexu *labarum* vocatum esse, existimat. Sed hæc quidem mæx divinationes sunt. Id certius, quod & Sozomenus *lib. 9. c. 4.* observat, duo fuisse. *Labara*, quo-

LAC

quorum alterum ad orientis, alterum ad occidentis imperium pertinuerit. Refert enim, Stili-
chonem *Θατερον των σκηπτρων, ο λαβαρον Ρωμαιοι καλουν, unum ex sceptris, quod Romani labarum vocant*, summis-
se, & cum eo in orientem profectum. Ubi notan-
dum, vexillum illud etiam *σκηπ-
την* nomine venire. Hein.

LABRUM in *l. 15. D. de acc.*
em. accipe pro phiala, qua aqua
ex fistulis manans accipitur. Et ita
labrum in balneo dixerunt Cic. *lib.*
14. ad famil. epist. 20. & Vitruv.
lib. 5. c. 7. & labra aquæ ænea Vir-
gil. *lib. 8. Æn. v. 22.*

LACCARIUS in *l. 1. C. de
excus. artis.* Græci interpretes lac-
carios exponunt *της τα λακκια ποι-
ωντες*, qui lacus & fossas aquarias
aperiunt, vel faciunt. Adde paullo
post art. *lacus*.

LACERÆ MONII magis ea,
quæ pro legibus observabant, me-
moriz mandabant §. 10. *Inst. de jur.
nat. gent. & civ.* Atqui auctores
sunt Xenophon, Plutarchus in
Lycurgo p. 47. & alii veteres, Ly-
curgum leges suas omnino scripsis-
se. Immo eas, teste Herodoto *lib.*
6. c. 57. regibus custodiendas tradi-
dit, quamvis easdem more aliorum
legislatorum in tabulis non promul-
garit, sed memoriz tantum
mandari iusserit. Quod ut eo fieret
facilius, eas versibus comprehen-
disse dicitur Terpander. Clemens
Alex. *lib. 1. Stromat. p. 308.* Μελος
τε α πρωτος περιεθηκε τοις ποιη-
μασι, και της Λακεδαimoniων νομης
μελετοισις Τερπανδρος ο Αντισ-
τειος: *Quod poematibus primus
adjecit, & Lacedæmoniorum leges
numerosas versibus scripsit (vel po-
tius versibus comprehensas popula-
decantandas modulandasque exhi-
bit)* Terpander Antistheus. Idem &
de Tyrtæo tradunt alii. Proprie er-
go jus Lacedæmoniorum non ideo
fuit non scriptum, quod moribus
tantum inolevisset, sed quod non

LAC

3

proflaret in publico, litteris confi-
gnatum, uti jus Atheniensium. Vid.
Everard. Otton. Nos. ad §. 10. *Inst.
de jur. nat. gent. & civ.* Hein.

LACERARE. *Lacerantur* com-
moda publica *l. 36. C. Th. de decur.
patrimonia, fortunæque l. 15. C. Th.
de curs. publ.*

Lacerare rationes civitatum ver-
futus fraudibus *l. 6. C. Th. de numer.*

LACERATIONIBUS sub-
jacere *l. 4. C. Th. de numerar. l. 4.
C. Just. eod. tit.* ubi *lacerationes* un-
gularum fodicationes interpretatur
Jac. Gothofred.

LACERTA cum muria sua
l. 3. §. 3. D. de penu leg. Fuere *lacer-
ta*, aut *lacerti* inter pisces, qui
cum garo vel liquamine suo recon-
debantur. Vide Apicii *de art. co-
quin. lib. 4. c. 2.* & *lib. 10. c. 9.* Celsi
lib. 2. medic. c. 18. Hein.

LACESSERE famam *l. 98.
§. 9. D. ad Leg. jul. de adult.*

LACUNAR *l. 12. §. 22. D. de
instrucl. vel instr. Serv. in Æn. 8.
v. 25.* ad illa Virgilii *summiq; feris
laquearia totis*: Multi, inquit,
lacunaria legunt, nam *lacus* dicun-
tur. Unde & in Horatio: *Nec mea
remides in domo lacunar.* Nec enim
a laqueis dicitur, sed ab eo, quod
sunt lacus. Et ad illa *lib. 1. Æn. v.
730. Dependens lychni laquearibus
aureis*: Laquearius, inquit, prin-
cipaliter lacus dicitur, ut Lucil-
lius, *resulant adosque lacusque*.
Deminutio *lacunar* facit. Horatius:
Nec mea renidet in domo lacunar.
Inde fit alia deminutio *lacunarium*,
& per *αντιστοιχον* *laquearium*. Quæ
verba transcribens Isidorus *lib. 19.
orig. c. 10.* addit: *Lacunaria* dici,
quæ cameram subtegent & ornant,
inde dicta, quod lacus quosdam
quadratos, vel rotundos, ligno,
gypso, vel coloribus habeant pic-
tos, cum signis intermicantibus.
Alia *lacunaria* contignationum
cælum interpretantur.

LACUS, ait Varro *de ling. lat.
lib. 4.* lacuna magna, ubi aqua

A 2

con-

contineri potest. Servius in *Æn. lib. 8. v. 74. Lacus* est quoddam adhuc latentis aquæ receptaculum, & dictus, quasi lacuna quædam, ex qua erumpens aqua efficit fontem, qui, quum fluere cœpit, alveum facit. *Lacum* vero, a *flagno*, in Edicti prætorii interpretatione Ulpianus eo separat, quod lacus perpetuam habet aquam, *flagnum* temporalem, ibidem stagnantem *l. un. D. de influm. publ. l. un. in fin. D. de rip. mun.* Neque ex lacu, neque ex *flagno* aquæductum concedi posse, Paulus ait *l. 18. D. de serv. præd. urb.* quod perpetuam causam non habeant, adeoque lacum intelligit, qui non continet aquam perpetuam. Et talis lacus interdum crescere, interdum exarescere, & suos nihilominus terminos retinere dicitur *l. 12. D. de acquit. rer. dom. l. 24. §. ult. D. de aqu. & aqu. pluv. arc.*

Lacus piscatorii *l. 4. §. 6. D. de cens.* Hujusmodi olim erat lacus Lucrinus, qui in vestigialibus publice primus fruendus locabatur, auctore Festo *lib. 9.* Lacus angularis, de quo vid. Cluver. *Ital. antiqu. lib. 2. c. 3.* & Guid. Paciroll. *Var. lect. lib. 3. c. 38.* & supra *art. angularius.*

Lacus pro cupa, vel vase majore, in quo uva calcatur, ut mustum defluat: Glossar. vetus: *Lacus, calcatorium, sorcular.* At *lacus* vino plenus *l. 27. §. ult. D. ad leg. Aquil.* non est vas, in quo uvæ calcantur, sed vini receptaculum, qualia domi habebant beatiores, ut inde familia, quantum vellet, hauriret. Talia vasa nonnumquam sub terrâ erant depressa, tectorioque opere incrustata, seu ex Xenophonte docuit Cujac. *lib. 10. obs. c. 9.* Aliquando illa in parte aliqua ædium prostabant, uti ostendit Pet. Burman. *ad Petron. c. 70. p. 346.* ubi & talem lacum repræsentari putat in figura veteris vasis apud Doissardum *Tom. 3. antiqu. Rom. c. 145.* quia

totum racemis vitium ornetur. Sed urnam potius esse, argumento est epigraphæ: *Diis manibus sacrum Q. Minucius Felix.* quæ sane non vasi, vino pleno, & destinato familiæ usibus, sed urnæ, vel sarcophago quadrat. Vid. Marq. Gud. *ad Grut. Inscr. p. 918. 17.* Hein.

LÆD dicuntur personæ, quibus damnum inferitur *l. 44. D. ex quib. causis. major. allegationes l. 2. C. de error. advoc. causa l. 69. §. 1. D. de legat. 3. conditio l. 9. C. de jur. dos. fructus l. 25. §. 6. D. locat. jus l. 3. D. de transact. majestas publica l. 3. D. ad leg. jul. majest. ratio l. 3. C. si adv. libert. religio l. 1. C. de sepulcr. viol. respublica l. 21. D. de capt. & poss. societas l. 49. D. pro soc. verecundia l. 6. D. de serv. export. dignitas Collat. Leg. Mos. & Rom. sit. 2. §. 5. existimatio l. 8. C. ex quib. causis infam. pietas l. 15. D. de condit. instit. pudor l. 15. §. 27. D. de injur.*

LÆLIUS, Jurisconsultus, qui citatur a Paulo *l. 43. D. de hered. pet.* Eum temporibus Hadriani vixisse, indicat *l. 3. D. si pars hered. pet.* Dubitatur, an idem sit hic jurisconsultus cum *Lælio Felice*, cujus adnotationes ad *Q. Mucium* citat Gellius *lib. 15. c. 27.* Sed quum & hic jurisconsultus fuerit, & historia illa de fecunditate Ægyptiæ mulieris ex illis ipsis adversariis Mucianis deprompta esse possit, non puto *Lælios* illos diversos fuisse, sicut nec putat Guid. Pancirol. *Var. lect. lib. 1. c. 27.* secus ac Bynkersh. *lib. 3. obs. c. 8.* Hein.

LÆTI, seu *leti* vocabantur barbari, qui sponte in Romanum solum transferant, terramque desertam, quæ inde *Lætica* dicebatur, pro se liberisque suis a Romanis colendam accipiebant, quorum mentio fit in *l. 10. & l. 12. C. Theod. de veter.* ubi fuso

LAG

in *Commentar.* Jac. Gothofr. *De Laetis* illis frequentissimis per Galliam, & Germaniam colonis, terraeque Laetica copiosius egerunt Henr. Valef. ad *Ammian. Marc. lib. 16. c. 5. p. 111. & lib. 20. c. 9. p. 194.* Tillemont in *hist. Imp. lib. 4. part. 1. art. 8.* Dufresne in *Glossar. Lat. b. v.* Ceterum probabilis est conjectura Aub. Miræi, qui in *notis ad Diplom. Belg. p. 548.* illam esse originem existimat colonorum, in Germania passim obviourum, quos nos vocamus *Lassan*, Saxones *Laeten*, Belgæ *Laeten*, quamvis *Laetos*, *laßos*, & *lidos*, notationibus, & re ipsa distinguat Wachter. in *Glossar. Germ. Tom. 1. p. 908. seq. p. 930. p. 988.*

LAETORIA lege, cujus capita quaedam exposuit Brissou. *lib. 3. select. Antiq. c. 2.* ætas legitima 25. annorum finita fuit. Præterquam enim, quod Plautus *Pseud. Act. 1. sc. 3. v. 68.* eam legem inde vocat *Quinavicenariam* in *l. 2. C. Th. de donat.* diserte legimus: Donec annos Laetoris legis egressus, legitimam compleverit ætatem. Ejus capita proposuit & Hein. in *Hist. jur. civ. lib. 1. §. 99.*

LAGYNUS ð mensuræ genus. Scævola *l. 37. §. 2. D. de legat. 3.* Mavio libertò meo, de me nihil merito, dari volo Lagynos vini vetusti centum quinquaginta. Est ipsum Græcum *λαγυνος* male scriptum per γ Ex *λαγυνος* vero est latinum *lagena*. Utrumque pro mensura certa acceptum, reperimus. Hieronymus certe in *vita S. Hilarii* meminit vineæ centum Lagenis vini æstimatæ, id est, ex qua tot lagenarum proventus esse consueverit. Hein.

LAICI, *λαϊκοι*, *απο τε λαον*, quasi populares, clericis opponi solent. Ea vox saltim Salviani temporibus non fuit ignota, qui ea

LAM

utitur *lib. 1. & lib. 5. de gubern. Dei.* Ceterum ridicula est vocabuli etymologia, quam ex Joanne adducit Cangius sub hac voce: Laicus, ait, dicitur potius a *λαος* vel *λαος*, lapis. Inde laicus, id est, lapideus, quia durus, & extraneus a scientia litterarum. Hein.

Laicus aliquando accipitur pro ecclesiastico converso. Item *Laicus* religiosus nonnumquam pro pio seculari sumitur.

LAMINA, vel ut in Florentino scribitur, *lamna*, massa metalli tenuior, vel bractea *l. 27. §. ult. D. de aur. arg. leg.*

LAMPADARIUS *l. ult. C. divers. offic.* qui lampadibus, seu facibus accendendis deservit. Cujusmodi officialium etiam fit mentio apud Julianum Antecessorem *Novell. 38.* & in *Novella Valentiniani unica de Lampadariis.* Hanc Brissouli interpretationem notavit Cangius in *Glossar. hac voce.* Nimirum quum ex textibus laudatis pateat, Lampadarios hos in comitatu præfectorum, aliorumque majorem magistratum fuisse, eorumque numerum sollicitè definiri, ut quaternarium non possent excedere, recte negat Cangius, Lampadariis accendendarum in palatio lampadum curam incubuisse, eosque potius magistratus, in publicum prodeuntes, cum lampadibus comitatos existimat, in honorem imaginis Principis, quæ iisdem magistratibus, teste Cassiodoro *lib. 6. Var. c. 20.* præferebatur, quamque *μετα κληρον και μετα χορηγίας*, cum cereis & cereorum lumine deferri consuevisse, ex *Actis Synodi VII. act. 1.* observat. Hinc eosdem cum *Lampadariis* esse statuit *Δαδουχης*, quorum fit mentio in marmore apud Spon. *Tom. 3. Itinerar. part. 2. p. 18.*

Fuere & Lampadarii in Ecclesia Græca, qui lampadas ac facies præferebant patriarchæ in litaniis;

Codin. *de off. p.9.* Quo etiam iure gaudebant metropolitani αυτοκεφαλοι: Balsam. *de privil. patriarch.* Videntur fuisse symbola dignitatis patriarchicæ; hinc Michael Palæologus eadem, cum Arsenium patriarcham abdicaret, ab eo repetiit, *Pachymar. lib.2.c.13.*

LANA anserina, caprina, leporina *l.70. §.9. D. de legat.3. ovium l.4. §. ult. D. de usurp. & usuc.* Est & lana de ligno quam επιοξελον adpellant *d. l.70. §.9. D. de legat.3. Plin. lib.16. c.24. Lana Maroccanorum, cuius inter merces vestigiales fit mentio l.16. §.7. D. de public. & ve. sig. de qua Bynkersh. lib.4. obs. c.5.* Sive autem lana facta est, sive infecta, & tam, quæ neta est, quam quæ neta non est, item succida & lota, modo tincta non sit, lanæ adpellatione continetur. Lanæ certe adpellationem eatenus extendi placet, quoad ad telam pervenisset *l.70. pr. & §.1. D. de legat.3.* ubi, ut & apud Paullum *lib.3. Sens. tit.6. §.82.* plura de hujus vocis significatione tractantur, simulque mentio fit lane succide, lose, pectinate, & versicolorie, purpura vero, aut flamen subtemenve hoc nomine contineri, negatur contra *d. l.70. §.2. D. de legat.3.* Vid. Schulding. *Jurispr. vet. antejus. p.375.* Lana legata, vestem, quæ ex ea facta sit, deberi non placet *l.88. D. de legat.3.*

LANATÆ pelles *l.70. §.1. D. de legat.3.* Festus in pelle lanata nova nupta confidere solet.

LANEUM corpus *l.26. D. de acquir. rer. dom.*

LANGUOR, ut ait Non. Marcell. est torpor, & desidia, item dissolutio, & defectio. *Languor animi l.44. §.6. D. de usurp.* Languore suo, suorumque adprehensus *l.26. §.6. D. mand.*

LANIFICIUM *l.12. §.6. D. de usu & habit.*

LANIFICIÆ, quæ familiam rusticam vestiunt *l.12. §.5. & 6. D. de instr. vel instr. leg.* De hac voce plura Ducket. *de Latin. vet. idior. p.407.*

LANIPENDIA *leg.31. D. de donat. int. vir. & ux.* quæ operas ad laneum vestimentum conficiendum præstat, aut, ut alii sentiunt, quæ lanam carminandam, pectendam, nendam, texendamve lanificis præbat. Ita recte interpretatur Cujac. *lib.9. obs. c.30.* Nam in Glossario veteri Lanipendius vertitur σαδμυχος επιδων, qui lanas adpendit, & Lanipendens σαδμυχος γυνή, η τον σαδμου παραχουσα ταις αλλαις. Mulier, quæ adpendit, & aliis pensum tribuit. Alibi est τωμιαχη των επιδων, lanarum custos. Apud Reines. *Class.11. inscr. 38.* & apud Sponium *Misc.6. p.223.* Lanipenda vocatur. Adde Ducket. *de Lat. vet. idior. p.407.* Hein.

LANISTA *l.11. C. Th. de pæn. gladiatorum magister.*

LANTIO *l.18. D. de instr. vel instr. leg. l.2. §.24. D. de orig. jur.*

LANTUS victimarius *l. ult. D. de jur. immunit. Varro lib.3. de re rust. c.5.* Lanæ qui ad culttrum bovem emunt, & qui ad altaria hostiæ sanitatem non solent stipulari. Festus: Lacerare, dividere, comminuere est, ex quo dictus Lanus, qui discidendo lacerat pecora. Donat. in *Ter. Eunuch. Act.2. sc.2.* Lanii, qui laniant pecora, unde & lanistæ dicti, qui laniandis præfunt gladiatoribus.

LANX, paropsis. Si me rogaris, ut servum tibi cum lance commodarem, & servus lancem perdidit *l.5. §.13. D. commod.* Hujus præterea fit mentio. in *l.1. §.40. l.22. D. depof. l.44. §.2. D. de legat.1. l.102. §.1. D. de legat.3. l.19. l.22. D. de furt. l.1. §.40. D. depof. l.81.*

LAP

l. 81. *D. de aur. arg. leg. l. 6.*
D. de rei vind. l. 7. §. 1. D. de
don. int. viv. & ux. l. 4. D. de
rescind. vend.

Lance pro trutina. *Æqua lance*
l. 20. D. de re jud.

Lance & litio furtum concipere
 quid fuerit, explicat Festus, ex
 quo lucem necipit Gell. *lib. 1. c.*
ult. Adde infra licium.

LAPICIDINA, ait Festus,
 locus, ubi excinduntur lapides.
 Ita *l. 3. D. de servis. præd. russ.*
l. 3. §. ult. D. de reb. cor. qui sub
ter. vel fundus, in quo lapis cæ-
 ditur *l. 8. D. solus. matrim.* Ta-
 les lapicidinas primus Cadmus
 Thebis, aut, ut alii censent, in
 Phœnice invenisse fertur, quem-
 admodum Plin. *lib. 8. c. 56.* tradit.
 Lapidinarum autem differentias
 vide apud Vitruv. *lib. 2. cap. 7.*
Lapidinas aperire *l. ult. D. de*
fund. dot.

LAPIDARIUS *l. ult. D. de*
jur. immu. l. 2. C. Th. de excuf.
arif. Lapidarius faber, cui com-
 modatus servus sub machina pe-
 ruit *l. 5. §. 7. D. commod.* Sed,
 qui lapides cædunt, lapidas vo-
 cari, Varro *lib. 7. de ling. lat.*
 scribit.

LAPIDATIO grandinis *l. 4.*
C. de malef. & mathem. l. 3. C.
Th. cod. tit.

LAPIDEUM rivum facere
l. 1. §. 10. D. de riv. quamvis
 et lapideum ibi a manu Triboni-
 niani esse censent cum Brissonio
 Dionys. Gothofred.

LAPILLI jactus. Vel manum
 opponentis, lapillumve jactantis
 prohibendi gratia *l. 20. D. quod*
vi aut cl. Per manum, id est,
lapilli jactum prohibere. Adde *l.*
5. §. 10. D. de oper. nov. nunc. l.
1. §. 6. D. quod vi aut clam. Ex
 quibus locis satis perspicuis a-
 bunde intelligitur, jactum lapilli
 esse ritum quemdam symbolicum,
 quo novum opus nuncians uti sole-
 bat, si privatim ædificantem pro-

LAP

7

hibere vellet. Vid. Ev. Otto. in
jurispr. symbol. Exerc. 2. c. 9. p.
179. Hein.

Lapilli *l. 3. D. de divif. rer.*
 Notum est, quid inter viros do-
 ctos de discrimine, quod inter la-
 pillos & gemmas statuit Ulpianus
l. 19. §. 16. cod. tit. Quum enim
 gemmas pro perlucidis, lapillos pro
 contrariæ naturæ materia accipiat,
 jam pridem observarunt viri do-
 cti, veteres auctores id discrimen
 non servasse, qui & gemmas vo-
 carint lapides, & lapidum perlu-
 centium passim meminerint. Vide
 Ducker. *de Latin. vet. idior. p.*
291. seq. Sed quum Ulpianus eo
 loco auctoritate Servii, Sabini,
 Cassi utatur, vix dubitare li-
 cet, Ulpianum, non quæ ex usu
 sit horum vocabulorum significa-
 tio, sed quomodo ea jurisconsulti
 intelligant, tradere voluisse. Quis
 enim dixerit, ea, quæ auctores
 nostri de notione vocabulorum au-
 ri, argenti, vestimentorum, tri-
 tici, vini, olei tradunt, usui eo-
 rum vocabulorum quotidiano con-
 venire? Hein.

LAPIS. Lapidem cædendi ex-
 ximendi jus *l. 8. §. 5. D. si serv.*
vind. l. 16. §. 1. D. de servis.
præd. russ. Vicino, cujus lapidini-
 næ fundo tuo immineant, posse
 te cedere jus ei esse, terram ru-
 dus, saxa jacere, posita habere,
 & in tuum lapides prævolvantur,
 ibique positi habeantur, & inde
 exportentur *l. 3. §. 2. D. cod.*
tit. Si in confinio lapis nascatur,
 & sint pro indiviso communia
 prædia, tunc erit lapis pro indivi-
 viso communis, si terra exem-
 tus sit *l. 8. D. de adqu. rer. dom.*

Lapidum vero in jure nostro
 hæ differentię occurrunt, *Lapis*
 quadratus, stratus, struclilis *l. 6.*
§. 5. D. si servit. vind. l. 17. §.
1. D. de aqu. & aqu. plu.

Lapis teli nomine continetur
 in *l. 233. §. 2. D. de verb. sign.*
§. 5. Inst. de judic. publ. Arma

sunt omnia tela, hoc est, *fustes & lapides* l. 2. §. 2. *D. de vi & vi arm.*

Lapides speciatim pro marmoribus l. ult. §. ult. *D. qui pos. in pign.*

Lapis pro gemma, vel lapillo. *Lapis* universus l. ult. §. 7. *D. de public. & vestig. Lapidis* exemptibiles l. 25. §. 1. *D. de aur. arg. leg.*

Lapides, id est, termini finium causa positi l. 2. *D. de term. mor.* Tibull. lib. 1. *Eleg.* 3. Non fixus in agris, qui regeret finibus arva, *lapis*. Ovid. lib. 2. *Fastor.* v. 641. Termine, sive lapis, sive es defossus in agro stipes.

Porro *lapidibus*, id est, lapideis columnis, olim distincta fuisse viarum spacia notum est, quorum dinumerationem ab urbis milliaro inchoabant, ita ut inde primum, secundum, tertium, & deinde reliquos numerarent. *Lapides* autem illi mille passuum intervallo disjungebantur, ac proinde primo ab urbe *lapide*, nihil aliud est, quam primo milliaro, seu mille passibus ab urbe. Ita intra, ultra centesimum lapidem l. 1. §. 4. *de offic. pref. urb. l. 22. §. 2. D. excus. §. 16. Inst. ad. sig.*

LAPSUS, ut in primis de tempore finito præterito usurpatur. Sic *lapsu* gemino, & secundo l. un. *C. Theod. de secund. laps.* *Lapsu* temporis l. 2. *C. Th. de rep. ar.*

LAQUEARIUS l. 2. *C. Th. de excus. arif.* Eos laquearios Justinianus omisit in l. *C. cod. sis.* Erant vero, qui laquearia, vel lacunaria, de quibus supra, assabre construebant.

LAQUEUS, *Laquea* animadvertere l. 8. §. 1. *D. de poen.* quæ est suspendii poena apud Romanos, ut ex hac ipsa lege patet, inusitata.

Metaphorice *laquei* vocantur om-

nes res, quæ intricant, *Laquei* actionum l. 1. *C. Theod. de Episc. aud. novæ constitutionis l. 3. C. Th. de vest. clover.* discussionum *Novell. Th. & Valentinian. nec curial. præd. alien. Ignoratio* deceptum l. 16. *Cod. Th. de petis. & ult. dat.*

Laqueus legis, quo se accusator adstringit, est inscriptio in crimen in l. 2. *C. Th. de abolis.*

LAR, & in numero plurativo *Lares* erant Dii familiares Romanorum. At apud Jurisconsultos in utroque numero significat domicilium. Si *laribus* carendum haberet l. 38. *D. de rei vind.* *Larem* matrimonio collocare, id est domicilium l. 1. §. 2. *D. de agnosc. & alend. lib. Add. l. 4. C. Th. de exsequutor. l. 52. C. Th. de decurion. l. 1. C. Th. si curial. relicti. civis. Larum* fovere in provinciis l. 5. l. 9. *C. Th. de senator. instruge l. 27. C. de petition. ponere l. ult. C. Theod. de testam.*

LARDUM, vel *Lardum* l. 1. *C. de erog. milit. annon.* *Macrob. lib. 7. Saturn. r. 12. Salutam carnem, quam lardum vocamus, ut opinor, quasi large videndum.* *Lardum* autem militibus erogari consuevisse ex d. l. 1. adparet. Exstat apud Trebell. Pollion. in *Claud. c. 14.* *Valeriani Epistola ad Zosmionem*, procuratorem Syriæ, qua Claudio, tribuno regionis dari inter cetera *lardi libras duo millia* præcipit. Quip etiam inter annonarum species *carnis porcinae ponde triginta* legere est apud Vopiscum in *Aureliano c. 9.* Ac plane *lardi* appellatione porcinae carnis salitæ, non illud tantum pingue & candidum suillum, quod vulgo apud nos *lardi* nomen obtinet, intelligi indicio est *rubentis epitheton lardo* adjectum a Martiale lib. 5. *Epigr. 79. illo versu: Et pallens faba cum rubente lardo.*

LARGIANUM SC. de libertorum successione scriptum, quo cavebatur, ut liberi manumissoris non nominatim exheredati in Latinorum libertorum bonis extraneis eorum heredibus praeferrentur §. ult. *Inst. de success. lib. her. l. un. pr. C. de Latin. lib. toll. Novell. 78. pref.* Conditum est hoc SC. primo Imperii Claudii Caesaris anno ipso Claudio, & L. Licinio Cæcina Largo Coff. uti offendit Hein. in *hist. jur. civ. lib. 1. §. 218.*

LARGIRI, liberaliter quid erogare, vel facere in *l. 4. D. de decet. ab ord. fac. l. 54. §. 1. D. de furt.*

Largiri, etiam ferre admittere, pati concedere, ut quid fiat, significat. Et ita **largiri** dicuntur avarus *l. 14. §. 2. D. quod met. caus. beneficium ætatis l. 2. C. de in integr. rest. portio l. 7. D. de fideic. lib. redditus l. 25. §. ult. D. ad Leg. Falcid. l. 21. §. 1. D. de ann. legat. tempus l. 30. D. de minor.*

LARGITAS animi *l. 5. C. de advoc. divers. judic. Augusta Novell. Valentiniani & Marciani de pred. pistor. fructuaria Novell. Theod. & Valentiniani imperialis l. ult. §. 13. C. de jur. delib. specialis l. ult. C. de fruct. & lit. sponsalis l. 2. C. Th. de repud.*

LARGITER refert *l. 5. C. de fideic. libere.* id est multum interest. **Large** autem & **largiter** hoc differre Julius Modestus existimabat, quod **large** sit qualitatibus, **largiter** quantitatis, ut Sospit. Charis. *lib. 1. refert.*

LARGITIO principalis *l. 24. C. de don. int. vir. & ux.*

Largitio pro arario principalis, fisco, thesauris. Hinc separantur ab *arca* f. blinium potestatum *l. 1. C. Theod. de indulg. delib.* Unde in *l. 3. C. cod. ult.* Omnium titulorum, sive qui ad il-

lustres viros, præfectos prætorio, sive qui ad **Largitiones** nostras pertinent. Ita intelligendæ **largitiones** divinæ *l. 13. C. de murileg. sacræ l. ult. C. de his, qui ex publ. rationot. & passim.* Ceterum qui palatini sacrarum **largitionum** dicuntur in rubric. *C. de palat. sacr. larg. hi in l. 10. cod. sis.* adpellantur palatini sacrarum **remunerationum rationem tractantes.** Symmach. *lib. 1. epist. 29.* Palatini munerationum sacrarum comites. Sed & munerationum sacrarum comites in *l. 2. C. de comens.* adpellantur, qui alias Comites **largitionum** vocantur. Vetus Glossarium Græcum: *Πριβατα τα τη βασιλειæ ιδίως διαφερόντα. Αλλα δε εστι τα δημοσια τελη, υπο τον Κομητα λαργιτιωνων ταϊς δημοσιαις υπηρχοντα χρειαϊς. Λαργιτιωνες δε ειναι δυο, τα σακρα, και τα πριβατα. Δυο γαρ ειναι βασιλικοι θησαυροι, οι ιδιαιζοντες της βασιλειæ, οιον των Λαργιτιωνων, και ο δημοσιος ο τα φισκη: Privata, quæ ad domum Augustam separatim pertinent. Ab his enim diversi sunt publici redditus, qui sub Comite **Largitionum** publicis necessitatibus deserviunt. **Largitiones** vero sunt duorum generum **sacræ**, & **privatæ**: siquidem & duorum generum sunt imperatorum thesauri, unus privatus domus augustæ, qualis est largitionum, alter publicus fisci. Vid. supra art. **Comes.***

LARGITIONALE aurum *l. 3. G. de suscept. præp. & arear. Largitionales* civitatum *l. 10. C. de susc. præd. & dec. l. un. C. de præf. adp. magistr. comitatenses, & officiales l. 6. C. Theod. de divers. offic. tituli l. 12. C. de vestig. Rubr. C. de canon. largis. urbium singularum l. 3. C. privil. eor.*

Sunt ergo **largitionales**, vel **palatini largitionales**, qui pecuniam illam, vel species ad sacras vel privatas largitiones pertinentes, ut

ut vestes, purpuram, aurum, suscipiebant, & in ærarium, fiscumve inferebant. *Tituli largitionales* ipsæ species, sacris vel privatis largitionibus inferendæ. Rem omnem accuratissime exposuit Claud. Salmas. *ad script. hist. Aug. pag. 175. seq. Hein.*

LARVALIS habitus Paull. *lib. 3. sent. tit. 4. §. 2.* Sed ibi dubia lectio. Alii enim codices habent *barbarum* habitum, alii *latronalem*, alii *larvalem*, quod probat etiam Cujac. *obs. lib. 21. c. 22.* Adde Schulting. *jurispr. vet. antejust. p. 345. seq. Hein.*

LASCIVIA petulantia quædam hominis, alacritate nimia intemperantis. Et hinc junguntur per lasciviam, & non data opera §. 11. *Inst. de oblig. qua quasi ex delict.* Quum quidem per lasciviam causam mortis præbisset l. 4. §. 1. *D. ad Leg. Corn. de sicar.* Si exercitus præteriens per lasciviam aliquid abstulit l. 15. §. 2. *D. locat.* Lascivia ergo admissum videtur, quod magis ridiculi, quam nocendi, aut lucri causa factum.

Lascivia vero nomen non in homines modo, sed in cetera quoque animantia cadit. Animalium nomine, quæ ratione carent, si qua lascivia pauperiem fecerint *pr. Inst. si quadr. paup. fec.* ubi lascivia factum videtur, quod magis hilaritate, quam feritate, aut alia causa contingit.

LASER in penu est l. 5. *D. de penu leg.* & inter species ad vestigal pertinentes refertur l. ult. §. 7. *D. de publican. & vestig.* Eius usum ad gulæ delicias & ciborum condimenta prodidit Apicius *lib. 1. de re culinær. c. 2. & lib. 7. c. 1.* Inde carnes lasere infectas dixit Apulei. *de asin. aur. lib. 10. p. 246.* Meminit laseris & Augustinus in *lib. de morib. Manicheor.* Est etiam laserpitii, quod Græci *σλα*

σπιον vocant, succus. *Colu. mella lib. 6. de re rust. c. 17. Radix, quam Græci σλασπιον vocant, vulgus, nostra consuetudine, laserpitium adpellat.* Cujus unam Cyreniacam provinciam, (ut non omnis fert omnia tellus), feracem olim habitam, Vitruv. *lib. 8. c. 3* docet. Quod si terra generibus humorum non esset dissimilis & disparata, non tantum in Syria & Arabia, in arundinibus & juncis, herbisque omnibus essent odores, neque arbores tursæ, neque pipperis darent baccas, nec myrrhæ glebulas, nec Cyrenis in glebulis laser nasceretur. Unde *Cyrenas Laserpitiferas.* Catullus in *carm. ad Lesbiam 7.* dixit: *Columella* quoque de arboribus *lib. 1. cap. 23. Laser* Cyrenaicum adpellat. *Plin. lib. 19. c. 3.* Ad proximum dicitur auctoritate clarissimum *laserpitium*, quod Græci *σλασπιον* vocant, in Cyrenaiica provincia repertum, cuius succum vocant *laser*, magnificum in usu medicamentisque, & ad pondus argentei denarii pensum. Multis jam annis in ea terra non invenitur, quoniam publicani, qui pascua conducunt, majus ita lucrum sentientes, depopulantur pecorum pabula. Unus omnino caulis, nostra repertus memoria, Neroni principi missus est. Hæc Plinius. Aliam vero ob causam inde a Strabonis, qui sub Augusto vixit, temporibus rarefcere, ac propemodum deficere cœpisse succum hunc, ipsemet Strabo *lib. 17. p. 1194.* testatur. *Cyrenæis*, (ait, juxta versionem latinam,) finitima est regio, quæ laserpitium producit, & Cyrenaicum succum, quem sylphium expresso & coagulato succo dat. Id propemodum defecit, quum aliquando barbari, impressione facta radices ejus pœne omnes, odio impulsus, eruisent. Atque hoc est *σλασπιον λιβυκον*, laserpitium Libycum, in illis

illis versibus, quos ex Aristophanis Philothebaco citat Athenæus *lib. 14. c. 4. p. 613.* Interpres Aristophanis in Equitibus: Silphium vero (ait, seu latina versio est,) radix est, secundum quosdam jucunde olens, quæ in Libya provenit, condimentis apta, & in medico usu salubris. Optimam est Cyrenaicum, quod & succo ejus, & radice, & caule uti possis. Idem in *Avibus*: Silphium, quod in Libya nascitur, ad multa salubre est. Est vero magni pretii. Sed & in *Pluto* de *laserpitio* agens; Et solium ejus, & fructus, & caulis, & succus, & simpliciter omne, quod in eo est, magni pretii est. Admonendi tamen sumus, ne in fraudem Vitruvii verbis inducamur, Syriam quoque, & Mediam *laserpitium* tulisse, quemadmodum Theophrastus *lib. 6. c. 3.* & Dioscorid. *lib. 3. c. 78.* testantur. Hujusmodi autem *laserpitii* succus propter præstantiam suam sibi proprium fecit commune *oros*, id est, succi nomen. *Oros* namque adpellatione apud medicos Græcos *laser xar' egyptu* exauditur. Galenus *lib. 8. de simplic. medic. facult. c. 12. p. 215. Tom. 13. oper.* Quamvis namque radice incisa, (ait, secundum latinam interpretationem,) aut caule, quod ex vulnere crassum ac lentum effluit, succus est. Ceterum specialibus, & velut per excellentiam quamdam Cyrenaicum ita adpellant, & Medicum & Syriacum. Ac plane a Palladio *lib. 3. c. 29. laser oros xupervakos, succus cyrenaicus* adpellatur. Verum *oros* hunc inscite, ac perperam, qui Galenum sequuti sunt, Paullus Aegineta & Oribasius in *opium* transformaverunt, qui error etiam ad Isidorum manavit, cujus verba *lib. 17. c. 9.* sunt hæc: *Laser*, herba, nascitur in monte Oseobagi, ubi & Ganges fluvius oritur. Cujus

fructus dictus primum *laser*, quoniam manat in modum lactis. Deinde usu dominante *laser* nominatum est. Hoc est a quibusdam *opium* cyrenaicum adpellatum, quia & apud Cyrenas nascitur. Tertullianus utique, Græcissimi amantior, *λασπερον* nostrum *laser*, latini sermonis imitatione vocat. Postremo apud Sospitrum *lib. 1. Inst. gramm. p. 56.* hæc Catonis *lib. 3. orig.* verba inveniuntur: *laserpitium pro pulmentario habet.* Quum jam pridem defecerit plantæ istius species, eam proculdubio quis coram intueri cuperet, Voti vero hujus nos damnant veteres numi, in quibus tota hæc planta cum caulibus, & fructibus sistitur apud Laur. Berger. *Thesaur. Brandenb. Vol. 1. p. 520.* & Ez. Sphanhem. *de usu & præst. num. Diff. 6. c. 1. p. 290. Tom. 1. Hein.*

LATEBRA abolitionis *l. 2. C. Theod. de abolit. ignaviæ l. 7. C. Th. de cohortal. fugæ l. 15. C. Th. de fid. mil. adpar.*

LATER. Lateribus circumstructum aenum *l. 38. §. 2. D. de act. emt. Isidor. lib. 26. c. 8. & lib. 19. c. 10.* crudos lateres esse, ait, inde nominatos, quod latiligneis formis efficiantur, formanturque circumactis undique quatuor tabulis. De iis plura Vitruv. *lib. 2. c. 3.*

LATERALIA viatoria, in quibus chirographa, & pecunias condidisse testatorem, proponitur *l. 102. D. de legat. 3.* Sunt autem *lateralia viatoria*, capsulæ in quibus ad ephippium utrinque loro suspensis, ea quæ nobis in itinere necessaria sunt, recondimus Gothofr. Vid. Ant. August. *emend. lib. 4. c. 8.*

LATERCULENSIS adpellabatur, cui laterculi cura, & custodia mandata erat *l. 5. C. qui milit. poss. lib. 12.* Quem in scriinio sacræ memoriæ militasse docent *l. 13. l. ult. C. eod. tit.*

Vid,

Vide Jac. Guther. *de offic. dom. Aug. lib. 3. c. 7. p. 568.*

LATERCULUM librum, seu codicem scrinii memoriæ significat, qui officiorum, dignitatum, administrationumque tam civilium, quam militarium, nec non codicillorum, & consuetudinum, chartarum, pronuntiatio- nisque cujusque notitiam, indicu- lumque continebat. Codices, in sacro scrinio memoriæ positos, vocat Imperator Leo in l. 3. C. *de agent. in reb.* Georg. Cedren. p. 140. alieno loco voces quasdam Romanas explicans: Planthou, (ait, ut fert latina versio,) Græci vocant laterem coctum, apud Romanos *laterculum* vocatur. Erat autem *laterculum* quoddam publi- cum, in quo senatorum, & legio- rum nomina inscribebantur. In- scribatur vero plinthus in muro in figura quadratæ. Idem denique *laterculum* τετραγωνον γραµµων, *quadratam figuram* esse concludit. Duplex autem olim *laterculum* fuisse, majus & minus ex Maria- ni notitia colligitur. Illud di- gnitatum omnium, quæ a princi- pe mandabantur, deferrebanturque prologum continebat, sacroque memoriæ scrinio conditum adser- vabatur l. ult. C. *de offic. ma- gistr.* Ad quod in l. 1. §. ult. C. *de offic. pref. præf. Afr.* pertinent hæc verba: *In nostro laterculo.* At- que magis hoc laterculum primi- cius notariorum tractabat, e- jusque figuram Marianus, ubi de *primicerio notariorum* agit, exhi- bet, oblongam & quadratam, dein subjicit: *sub dispositione viri spectabilis, primicerii notariorum omnis dignitatum, & administra- tionum notitia, tam militarium quam civilium.* Minoris vero *later- culi* cura ad Quæstoris sollicitudi- nem pertinebat, præfecturasque, tribunatus, & præposituras castro- rum, & alias ejus generis dignitates, quæ sub cura ac sollicitudine Quæ-

storis erant, complectebantur l. 1. l. 2. C. *de offic. quæst.* De hoc quoque *laterculo* Jac. Guther. *de Offic. Dom. Aug. lib. 3. c. 9.*

LATENS incrementum §. 20. *Inst. de ver. divis. vitium l. 35. D. de Aedil. edict.* In *laten- ti*, & publice opponuntur l. 2. §. 35. D. *de orig. jur.*

LATINITAS §. ult. *Inst. de success. libert. & apud Ulpian. Regul. tit. 3. §. 3.* est Latinorum libertinorum status, seu latina conditio. Eum servum, qui tan- tum in bonis nostris est, nec cum libertate heredem instituere possu- mus, quia *latinisatem* consequi- tur. Ulpian. tit. 22. §. 8. *Lati- nitate* donari l. 1. C. *Theod. de rapt. virg.* id est, jure, seu bene- ficio Latinæ libertatis donari. At apud Cic. ad Attic. lib. 14. *epist.* 12. *Latinitas* jus Latii significat.

LATINUS. *Latini* a Latino dicti. Latinorum autem, incolis Latii jure civitatis donatis, duo erant genera, unum eorum, quos *Colonarios* vocat Ulpianus tit. 19. §. 4. Alterum eorum, qui quod justis legitimisque modis manu- missi non essent, ad justam, ple- nam, perpetuam, perfectam, & omnibus numeris absolutam liber- tatem, ex qua & civitas Roma- na contingebat, non perduceban- tur, sed minorem, inferiorem & imperfectam, hoc est, civita- tis Romanæ expertem, atque a- deo, ut Plautino verbo utar, u- suariam tantum libertatem conse- quebantur, quos *Latinos Junia- nos* adpellat idem Ulp. tit. 1. §. 5. tit. 19. §. 4. tit. 20. §. 7. Ni- mirum quod eorum origo ex Le- ge Junia descenderet, de qua su- pra suo loco. Ac plane a Lege Junia Latinos nominatos ait idem Ulpianus tit. 1. §. 1. Theophil. in §. 3. *Inst. de libers. και απε- τιλωτο Latini juniani απο νοµου Junii Norbani, ος ευρετης εγχεσθαι της αυτης αρεσσεως.* Et vocantur *La- tini*

Juniani, a lege *Junii Norbani*, qui inventor fuit hujus conditionis, de qua vide supra art. *Junia Norbana Lex*. *Salvianus Massil. lib. 3. adversus avaritiam p. 240.* More ergo illorum, ait, uteris, qui servos suos, non bene de se meritos, quia civitate Romana indignos judicant, jugo Latinae libertatis addicunt, quos quidem jubent sub libertorum titulo agere viventes, sed nolunt quidquam habere morientes. Negato enim his ultimæ voluntatis arbitrio, etiam quæ superstitibus habent, morientes habere non possunt.

Neque tamen *Latinis* libertis, sicut dedititiis omnis ad civitatem Romanam aditus præclusus erat. Ad eam enim illis non una patebat, poterantque eo certis modis pervenire, quos *Cujac. lib. 1. Inst. tit. 1. §. 4.* perstringit. Atque ita jus Quiritium consequi dicebantur. *Ulpianus tit. 3. §. 1. Latini*, ait, *jus Quiritium consequuntur his modis, beneficio principali, liberis, iheratione, militiæ, navi, edificio, piscino.* Quorum omnium explicationem ex ipso auctore pete. Unde idem *Ulpianus tit. 17. §. 1.* Si *Latinus*, inquit, *jus Quiritium consequutus sit.* Secundum quæ *Plinius* libertis alienis, sed patronis consentientibus, jus Quiritium a *Trajano* petit *lib. 10. epist. 4. & 6.* deque eo impetrato gratias eidem Imperatori agit *ejusd. libri epist. 22.*

Cum *Latinis* cives Romani cœnubium habent ita, si concessum sit *Ulpian. tit. 5. §. 4.*

Latinus *Junianus*, & familiæ emptor, & testis, & libripens fieri potest, quoniam cum eo testamenti factio est: *Ulpian. tit. 20. §. 8.* fideicommissum capere potest: *Ulpian. tit. 25. §. 7.* Si ei legatum sit, nec intra dies centum jus Quiritium consequutus sit, caducum legatum sit: *Ulpian. tit. 27. §. 1.* Mancipatio locum ha-

bet inter cives Romanos, & *Latinos* colonarios, *Latinosque* *Junianos*. Si *Latinus* manserit, qui heres institutus est, lege *Junia* capere hereditatem prohibetur: *Ulpian. tit. 22. §. 3.* Ex cive Romano & *Latino* *Latinus* nascitur *Ulpian. tit. 5. §. 9.* *Latinus* *Junianus* testamentum facere non potest. Id enim *Lex Junia* prohibet: *Ulpian. tit. 11. §. 16.* *Lex Junia* tutorem fieri jubet *Latino* vel *Latinis* impuberibus eum, cujus etiam ante manumissionem ex jure Quiritium fuit, *Ulp. ibid. §. 19.* Ex quibus perspicue liquet, quis fuerit ejus mulieris status, quam *Latina* conditionis habitam, *Suetonius in Vesp. c. 3.* refert.

LATITARE dicitur, qui se occultat, qui non comparet, qui sui copiam, potestatemque, ut secum agi, vel lis ad exitum perducipossit, non facit, qui ne actio aliqua secum moveatur, vel ut actio eximatur, ejusve dies exeat, urbe profugit, ut se occultet *l. 21. §. 2. l. 33. §. ult. D. quib. ex caus. major. l. 50. D. de pecul. l. 42. §. ult. D. de procurat. l. 19. D. de in jus voc.* Latitare ergo est, non ut *Cicero* definit, turpis occultatio sui, potest enim quis latitare non turpi de causa *l. 7. §. 4. D. quib. ex caus. in possess.* Et hoc modo latitare, & contemnere venire opponuntur *l. 28. §. 1. D. de fideic. libert.* Proinde non simpliciter interdixit Prætors *Qui latitavit*, sed qui fraudationis causa latitavit *d. l. 7. §. 1. D. quib. ex caus. in possess.* id est, hoc animo, ut fraudentur creditores, quemadmodum *ibidem* explicat *Ulpianus §. 5.* Sive quis eodem loci agat, sive alio, sive peregre, si tamen occursum creditorum evitet, latitare videtur. Eum quoque qui in foro eodem agat, si circa columnas aut stationes se occultet, videri latitare veteres responderunt *d. l. 7. §. 3.*

3. *D. eod. sit.* Nam & eum, qui recedit, hoc est, ut subterfugiat, ne secum aliqua actio moveatur, *latitare* placet l. 36. *D. de verb. aut. jud. possid.* De eo more latitandi circa columnas, pluribus egit Cujac. lib. 1. *obs. c. 13. & lib. 1. c. 18.* Fraudationis causa *latitare* non videtur minor, qui sui idoneus defensor non est l. 5. *D. eod. sit.* Non videtur frustrandæ actionis causa *latitare*, qui præsens iudicium suscipere non compellitur l. 3. *D. de judic.*

Notanda est constructio hujus verbi: *Latitans* patronum l. 8. *D. de condit. & dem.* Et de ea constructione disputat Ducker. de *Latinis. ves. litor. p. 365.* Sed cum *latere* cum casu quarto posuerint Virgil. lib. 1. *Æn.* Nec *latuere doli fratrem Junonis*: Ovid. lib. 5. *fast. v. 361.* Quorum *ma causa latebat*: Justin. lib. 31. c. 2. *Res Hannibalem non latuit*, immo & Plin. lib. 2. *Hist. nat. c. 20.* *Lates plerosque*, non video, quidni & Jurisconsulto condonanda sit loquutio: *Latitans patronum.* Frequentativa enim eodem modo construuntur, ac themata sua, experientia docet. Hein.

Latitare etiam dicitur, quod in occulto, vel latenti sit. Hinc ubi *latites* incrementum, & ubi *adpareat*, opponuntur l. 9. §. 4. *D. de usufr.*

LATRONES, ut ait Varro lib. 6. de ling. lat. dicti a latere, quia circum latera erant regi, atque ad latera habebant ferrum, quos postea a stipatione stipatores appellarunt, & quia conducebantur mercede. Ea enim merces dicitur. Græce *λаторν καὶ φаторν*. Ab eo veteres poetæ nonnumquam milites appellarunt *latrones*, quod irent, ut alii milites, cum ferro, aut quod lateant ad insidias faciendas. Serv. lib. 12. *Æn.* non procul ab initio. *Latrones* vocantur conducti milites. Festus: *Latrones* eos anti-

qui dicebant, qui conducti militabant, *απο τῆς λаторναις*. At nunc viarum obfessores dicuntur, quod a latere adoriuntur, vel quod latenter insidiantur. Unde hausit Isidor. quæ de hujus vocis etymo lib. 10. tradit. Ergo hæc vocabulum ex eorum numero est, quæ ab honesta origine in invidiam posita abierunt. Quo ex genere sunt *tyrannus*, & *sophista*.

Latrones utique in jure nostro semper adpellantur, qui nullo indicto bello prædantur, & prædas agunt l. 9. *D. ex quib. caus. major. l. 21. D. solus. matr.* Nam hostes sunt, qui nobis, aut quibus nos publice bellum decrevimus, ceteri latrones, aut prædones sunt l. 118 *D. de verb. signif. l. 24. D. de capt. & poss.* Unde & ab hostibus perpetui *latrones* separantur l. 18. *D. commod. l. 9. §. 1. D. quod met. caus. & aliis locis.* Ac plane nulla cum iis juris gentium communio intercedit. Itaque non ut ab hostibus captus eorum servus sit, ita, qui a latronibus captus est, eorum servus efficitur l. 1. *D. de legat. 3.* Quin immo a latronibus capti liberi permanent l. 19. §. 2. *D. de capt. & poss. l. 13. D. qui test. fac. poss.* Famulos latrones in his locis, ubi grassati sunt, furca figendos, compluribus placuit l. 28. §. 15. *D. de pæn.*

Si *Latrocinantem* peremisti, qui voluntate inferendæ cædis processerat, jure eum cæsum videri l. 4. *C. ad Leg. Cornel. de sicar.*

LATROCINIUM, in l. 1. *C. Theod. de offic. rect. prov.* vocatur rapacitas officialium, litigatores variis modis, artibusque deprædantium. Eodem schemate caussidicinam, & famosas tabularum artes, quibus litigatores pecunia turpiter emungere solent. Columella lib. 1. de re rust. c. 1. *comm. 9.* eleganter vocat caninum, sicut dixere veteres, studium

dium locupletissimum quemque adlatrandi, & contra innocentes, ac pro nocentibus, neglectum a maioribus, a nobis etiam concessum intra mœnia, & in ipso foro, latrocinium. *Hein.*

LATRUNCULATOR l.61. §. ult. *D. de judic.* qui ad conquirendos, persequendosque latrones a principe mittitur, quem Justinianus *λησδιοικτην* vocat *Novell.* 8. c. 13. Eorum etiam mentionem faciunt Euseb. *Hist. eccl. lib.* 4. c. 15. & Augustin. *epist.* 169. & seq.

LATRUNGULUS & latro idem sonant, ut adparet ex l.24. *D. de capt. & postl.* juncta l.118. *D. de verb. signif.* & ex l.1. *D. de legat.* 3. l.34. §.ult. *D. de donat.*

LATUS, ait Isidor. *lib.* 11. orig. c. 1. læva pars corporis, quia jacentibus nobis latet. At a veteribus pro utraque corporis vel animati, vel inanimati parte usurpatur. *Latus* brevius potest adferre difficultatem l.12. §.1. *D. de Edil. edict.* Latera formæ perfodere l.9. *C. Th. de aqued.*

Latus pro parte. Hoc *latere* pro hac parte l.118. *D. de verb. obl.* Ex utroque *latere* nascitur obligatio l.6. §.4. *D. de negot. gest.*

A *latere*, seu *ex latere*, id est, ex transverso *pr. Inst. de grad. cognat.* l. 10. §.8. *D. eod. tit.* Qui ex *latere* eam duxerit, quam vetatur l. ult. *D. de rit. nupt.* Matrimonium quod ex *latere* non bene contrahitur, *ibid.* Ex *latere* autem cognatos Constantinus Armenopol. *lib.* 4. tit. 9. §. 5. τὸς ἐκ πλαγίῃς vocat, sequutus Justinianum *Novell.* 89. c.4. & *Nov.* 118. c. 3. definit (secundum versionem Latinam) qui neque nos progenuerunt, neque e nobis sunt progeniti, sed eamdem stirpem ac radicem nobiscum communicarunt, veluti frater, soror, pater, vel avunculus, amita vel matertera, consobrinus, conso-

brina, frater patruelis, soror patruelis, & qui ex his deducuntur.

Circa *latus* principis agere, & militare dicuntur, qui circa principem sunt occupati l.30. *D. de excusat.* l. ult. *C. eod. tit.* juncta l.11. §.2. *D. de minor. Stat. Papin. lib.* 3. *Silv.* 3. v. 64. Semperque gradu prope nomina, semper Cæsareum coluisse *latus*.

Latus, a, um *Lata* culpa fuga Vid. supra art. *culpa*, *fuga*.

Latus clatus, cujus fit mentio apud Ulp. *tit.* 7. §. 1. l.43. *D. de don. int. vir. & ux.* l. 9. *C. de testam. mil.* l. 17. *C. Th. de præst. & quæst.* fuit Senatorii ordinis insigne, ut dictum est supra art. *clavus*, & hinc opponitur clavo angusto, seu dignitati equestri apud Sueton. in *Aug.* c.23. & *lati clavi angustis* apud Varron. *de ling. lat. lib.* 8. *Hor. lib.* 1. *Sat.* 6. Quo tibi, Tulli, sumere depositum *clavum*, fierique Tribunum? Invidia adcrevit, privato quæ minor esset. Nam ut quisque insanus nigris medium impediit crus Pellibus, & *latum* demisit pectore *clavum*, Audis continuo. Quis homo hic est? Tale insigne ab Imperatoribus peti, darique solitum esse, docet locus Plinii *lib.* 2. *epist.* 9. & exemplum apud Spartian. in *Severo* c. 15.

LAVACRUM pro balneo l. 18. *C. de oper. publ. & aliis locis.* Sic *Lavacrum* Agrippæ apud Ammian. Marcellin. *lib.* 29. *extr.* Constantianum, Silvanum, Valentinum apud eundem. Ostiense inter opera Antonini Pii apud Jul. Capitolin. in *vita Anton.* c.8. *Lavacra* populi Romani l.3. *C. Th. de collat. donat.* Eadem ratione de Hadriano Spartianus in *vita* c. 18. scribit, eum *lavacra* pro sexibus separasse.

Lavacrum pro sacro baptismo, quod *cælesse* adpellatur l.3. *C. Th. de spectac. & venerabile* in l. 2. *C. Th. ne sanct. baptism.*

LAVARE, veteribus significat corpus aqua in balneo ablueret. Qui in publicum lavare non patiebantur *l. 13 §. ult. D. de injur.* Cic. *lib. 1. de offic. c. 35.* Majores nostri neque patrem cum filio, neque socrum cum genero lavari voluerunt. Veterem lavandi morem refert Seneca *Epist. 86.*

LAVATIO, mundo mulieris continetur, quum per eam mundior fiat *l. 25. §. 10. D. de aur. arg. leg. Phædr. lib. 4. fab. 4.* Seponit moechæ vestem, mundum muliebrem, *Lavationem* argenteam, eunuchos glabros.

LAUDABILITAS tua: His verbis comitem metallorum adfatur Imperatores *l. 3. C. Th. de metall.*

LAUDARE prisca lingua significat *nominare*, ut Gell. *lib. 2. c. 6.* Festus *lib. 10.* & Macrobius *lib. 6. Saturnal. c. 7.* scribunt. Et ita in actionibus civilibus usurpatur. Inde illa loquutio: Auctorem laudare *l. 6. §. 5. D. de act. emt. l. 63. §. 1. D. de evict. Laudatus* auctor *l. 7. l. 14. C. eod. tit. l. 2. C. de in lit. jur.* Sic & testem laudare, Non. Marcellus ex veterum libris interpretatur, *Laudare* leges: Quintilian. *Declam. 308.*

LAUREMIUM, vocabulum recentioris usus, de quo plura Cangius in *Glossar. med. & infim. lat. sub hac voce.* Res ipsa tamen præsidium reperit in *l. 3. C. de jur. emphyteut.* Est autem præmium illud, nempe quinquagesima, pro renovatione emphyteutica. A verbo laudo deducunt, cum latinus esset laudativum, sicut donativum.

LAUREATUS Prætor *l. 19. l. 15. C. Th. de prætor.* Fuit nimirum octo præturæ ordines, ex quibus Laureata una est, quas vide *in d. l.*

LAURENTUM societas consortiumque *l. 47. C. Th. de curs. publ.*

* **LAUTICA**, vox nihili, legitur in quibusdam editionibus *l. 25. §. 10. D. de aur. arg. Lautica acus cum margarita.* Sed legendum *calautica*, de quo tegmine muliebri supra suo loco dictum est. *Hain.*

LAUTUMIA, interprete A-fconio in *Verr. 3.* adpellantur lapidibus cæsis exsecta loca, in quæ noxii damnaque solebant. Hujusmodi erant lapicidinae Syracusis in Ciliicia. Cic. in *Verr. 5. c. 27.* Carcer ille, qui est a crudelissimo tyranno, Dionysio, factus Syracusis, quæ Lautumia vocantur, in istius imperio domicilium civium Romanorum fuit. Varro *lib. 4. de ling. lat.* Carcer a coercendo, quod exire prohibet. In hoc pars, quæ sub terra, Tullianum, ideo, quod additum a Tullio rege, quod Syracusis, ubi simili de causa custodiuntur, vocantur *lautumia*, & de lautumiis translatus, quod hic quæque lapicidinae fuerunt. Festus: *Lautumias* ex Græco, & maxime a Syracusanis, qui *lautumias* & adpellant, & habent, ad instar carceris, ex quibus locis excisi sunt lapides ad extruendam urbem. Plato *λατομίας* vocat. Sic enim ille *Epist. 2. ad Dionysium*: *υπεχέτο δε μοι και φιλιςτιον, ει συ αθησ αυτον, ηξει προθυμος Αθηναζε, το εκ των λατομιων ευ ποιησας αφεις.* Quibus verbis vult Plato, benefactum a Dionysio, quod Philistionem de lautumiis, id est, de custodia illa publica dimisisset, ac liberasset. Alianus vero *lib. 12. var. hist. c. 44.* *Λιθοδομίας* adpellat, ubi earum longitudinem recenset, additque iis inclusum Philoxenum, Cyclopem fabulam scripsisse. Quod & refertur a Tzetze *Chiliad. 10. v. 358.* qui *λατομίας* cum Platone nominat. Sic quoque *latomias lapidarias* dixit Plaut. in *Captiv. Act. 3. SC. ult. v. 65.* At in *Pæcul. Act. 4. sc. 2.*

§. 2. v. 5. *latumias. Ita me Distament, vel in latumias, vel in pistrino, maxclim Agere atatem.* Ubi videnda, quæ Taubmannus adnotavit. Pandectæ Florentinæ *latumias* scriptum habent, ut in *l. 9. D. quib. ex causis. maj. l. 1. §. ult. D. de aleator.* Cujusmodi vocis hujus scripturam rectam esse docet elegans Sabini jocus, qui a M. Seneca *lib. 9. controu. 4.* refertur, Sabinum enim narrat, e carcere in Senatum introductum, post flebilem orationem, ad sales tandem rediisse, rogasseque, ut in *latumias transferretur*. Non est, inquit, ut quem vestrum decipiat ipsum nomen *latumias*, animo meo lauta res est. Ambros. *lib. 7. Comment. in Luc. c. 13.* Numquid illic quoque carcer aliquis, *latumiasque* subeundæ sunt? Sidon. Apollinar. *lib. 1. Epist. 7.* Quis enim super sta tu ejus nimis inflecteretur, quem videret adcuratum delibutumque *latumias* aut ergastulo inferri? Probant eandem vocabuli scripturam Turneb. *lib. 22. adversar. c. 17.* Cuiac. *lib. 6. obs. c. 7.* Petr. Faber *lib. 2. semest. c. 7.*

Præcipue de vocis hujus usu, & notione disputatur ob *l. 1. §. ult. D. de aleat.* ubi quum is, qui alterum ludere vi coegit, in *latumias* ducendus esse dicatur, fuerunt, qui ex eo loco colligerent, prætorum quoque maleficia quotidiana coercere voluisse. Huber. *Præl. in Pand. lib. 11. tit. 5. §. 3.* Locus hic, inquit, notabilis est, ad probandum, Prætoris officium quoque in maleficiis quotidianis versari puniendis, quatenus modicæ coercionis rigor admittat, ejusque species fuisse deductionem in vincula publica, & in lapidinas, ad tempus scilicet non longum: nam aliqui non leve supplicii genus id esset, ut ad titulum de poenis vidimus. Hæc

Tom. III.

Huberus. Sed recte observavit Gerard. Nodt. in *Comment. ad Pand. p. 259.* *Latumias* eo loco non esse lapidinas, sed carcerem, cujus potestatem habuisse Prætorum, jure mixti imperii, vel ex *l. 2. D. de in jus voc.* patet. Et sane ita & Livium *lib. 26. c. 27.* loquutum esse observat, & satis notum est, prætori, destituto meo imperio, non fuisse jus damnandi in metalla, vel operas publicas. Hein.

LAXAMENTUM spacium & temperamentum significat. Pretio laxamenta tribuantur *l. 2. C. Th. tribut. in ipsi. spec. inferri.* id est, aliquid de pretio detrahatur, vel remittatur. Cum quodam laxamento itineris *l. 4. D. de vacat. & excus. mun. Laxamentum temporis l. 7. §. 11. D. de admin. & peric. rus.* Justinianus *Novell. 72. c. d.* Εξέτα μὲν τῶν δύο μηνῶν καὶ ἑκάστου ἐτος εὐδοσιμον, τὴν ὥστε οἱ νόμοι laxamentum καλοῦσι. Tunc habeat quidem duorum mensium per singulos annos inducias, hoc quod, leges laxamentum vocant.

LAXARE aliquid ex juris rigore *l. 33. D. de don. int. vir. & ux.* id est, remittere.

LAXIOR facultas *l. 76. §. 8. D. de legat. 2.* sumtus *l. 14. C. Theod. de lustr. coll.* id est, major, amplior.

LAXITAS, dilatio in *l. 4. C. Th. de exact.*

LAZIVUS. Eo titulo inter reliquos usus aliquando est Justinianus, veluti *Novell. 43. pref.* a gente Lazica, quæ Colchidem eo tempore incolebat, dubia erga Romanos Persasque fide, donec eam partim armorum terrore, partim beneficiis ad officium revocaret Justinianus, inde *Lazici* cognomen jure adoptans. Acta Justiniani cum Lazis operose exequutus est Jo. Pet. a Ludewig in

B

in Justiniano c.8. §.120. p. 526. seq. Hein.

LECTICA l.49. *D. de legat.3. l.7. D. de serv. prud. rust.* erat sellæ genus, quo delicatesiores patronæ vehebantur, succollantibus servis, teste Tertull. *de pall. c. 4.* Eoque pertinent hæc verba Juvenalis *Sat. 6. v. 351. Quam quæ longorum vehitur cervice servorum.* Viros quoque divites, & beatos eodem luxu genere usos, ostendit Seneca *Epist. 29.* Non turba servorum lecticam tuam per itinera urbana, & peregrina portantium. Idem *epist. 100.* Cohors culta servorum, lectica formosis imposita calonibus. Multis autem servorum cervicibus hoc onus impositum fuisse, argumento sunt *hexaphori, & octophori* nomina apud Martialis *lib. 2. epigr. 81. & lib. 6. epigram. 84.* Ciceron. *lib. 2. ad Q. fratrem epist. 9.* At insequentibus temporibus tam vulgaris erat lecticæ usus, ut pauperes viderentur, qui pedites incederent Juvenal. *Sat. 5. v. 350. Nec melior, pedibus filicem quæ conseris atram.* ubi scholiastes, id est, quæ pedibus suis ambulat, & per hoc pauper. Prudent. *advors. Symmach. lib. 1. v. 583. Quique teris filicem variis discursibus atram.* ubi legendus Jo. Veiz. *in notis p. 746.* Plura de lecticis Lipsius *elect. lib. 1. c. 19. & Censur. miscell. epist. 11.* Jo. Scheffer *de re vebic. lib. 1. c. 10. p. 108.*

LECTICARIUS servus l.8. §. ult. *D. de legat. 1. l.49. D. de legat. 1. & aliis locis.* qui cum aliis lecticam gestabat, eam humeris subiens. *Ad lecticum hominem* eleganter vocat Catullus *epigr. 12.*

Lecticarii, seu decani olim ecclesiasticum munus obibant, deferendis cadaveribus deservientes *Novell. 43. c. 1. qui & κοπιатаι* vocantur, τὰς τῶν νεκρῶν κλίνας

αγορῆς. De his lecticariis, qui & κλινοφοροὶ dicti, videndi Fabrott. *enarrat. ad Cujac. paratist. Cod. de SS. eccles. p. 10. &* qui de iis ex instituto egit, Kirchmannus *de Funer. Rom. 2.8.* Hein.

LECTIO tabularum l. 2. §. 3. *D. testam. quemadm. aper.*

In l. 1. C. *Théod. de respons. prud.* Papiniani, Caji, Paulli, Ulpiani, atque Modestini scripta universa firmamus, ita ut Caium, Paullum, Ulpianum, & ceteros comitetur auctoritas *lectionis*: id indicari videtur, testimoniis ex horum jurisconsultorum operibus depromtis stare teneri iudices, vel, ut in §.8. *Inst. de jur. nat. gent. & civ. res exprimitur, eorum sententias & opiniones eam auctoritatem tenere in posterum debere, ut iudici recedere a responsis eorum non liceat.*

*Lectio*num, vel *variarum lectionum* libros scripserat Pomponius, ut ex catalogo Pandectis Florentinis præposito, & ex ipsis pandectarum capitibus adparet. Sed & Gellius quibusdam libris suis titulum indidit *lectionis suæ, aliis antiquarum lectionum lib. 20. c. 8.* observavit.

LECTOR in clericis numeratur l. 6. C. *de episc. & cler.* Et quidem inter ordines tertio gradu constituuntur apud Isidor. *lib. 7. orig. c. 12.* qui *lib. 2. eccles. offic. c. 11.* & de eorum origine agit. Eorum erat, divinas litteras ecclesiæ prælegere. Unde & *lectores* divinorum apicum vocantur l. 7. C. *Th. de episc. & cler.* Et hoc seu munere, seu ministerio functum in ecclesia Julianum Imperatorem, priusquam a christiana fide deficiens ad paganismum transfugeret, historiarum ecclesiasticarum monumenta testantur. Sic enim de eo Socrates *lib. 3. Hist. eccles. c. 1.* Ερ δὲ τῷ φανερω τῶν ἱερῶν τῶν Χριστιανῶν ἀντιγινώσκῃ γράμματα

μετα και δη της εν Νικομηδειαι εκκλησιας αναγνωσης κατισχεται. Palam enim sacras Christianorum scripturas praelegebat in Nicomediensi ecclesia Lector constitutus. Theodoretus quoque *lib. 3. c. 2.* τῷ τῶν ἀναγνώσαν ἡρώδῃ χορῷ, καὶ τὰς ἱερὰς βιβλὰς ἐν τοῖς ἐκκλησιαστικαῖς συλλογαῖς ὑπαναγινώσκον τῷ λαῷ. Dignus habebatur Lectorum ordine, & libros sacros in ecclesiasticis conventibus populo praelegebat. Denique Sozomenus *lib. 5. c. 2.* eum cum Gallo fratre sacris litteris imbutum, narrans, addit: ὡς τῷ κληρῷ ἐγκάταλεγεναί, καὶ ὑπαναγινώσκειν τῷ λαῷ τὰς ἐκκλησιαστικὰς βιβλὰς. Ut & in clerum cooparetur, populoque libros ecclesiasticos praelegeret.

LECTUM neutro genere est dictum in *l. 19. §. 8. D. de aur. & sig. leg. & l. 52. §. ult. D. de legat. 3.* quod nonnulli tamquam barbarum notarunt. At videtur hoc vocabulum inter ea fuisse, quae in *us & um* exeunt, quorum exempla collegit Voss. *lib. 1. Annal. c. 36.* quamvis non videatur vetustioris laudari auctoritatem, quam Glossarii Latini, in quo hoc legitur: *Lectum, λῆθη*. Vid. Ducker. *de Latin. vet. Itor. p. 339.* Hein.

Lectorum legatum continet & fulera *l. 52. §. ult. D. de legat. 3.* Lectorum autem haec sunt notandae differentiae, *convivales, cœnatorii, cubiculares, funebres, geniales.*

LEGARE in XII. Tab. pro qualibet deficientium seu morientium voluntate accipi patet ex *l. 110. D. de verb. signif.* Nimirum legare est mandare, jubere, veluti apud Plaut. in *Casim. Act. 1. sc. 1. v. 12.* Quin potius, quod Legatum tibi est negotium *Id curas*. Ipsi quoque testatores, dum testabantur, legare dicebantur non solum in XII. Tabulis, sed in formula nuncupandi notissima apud

Ulpianum *sic. 20. §. 9. Hac uti in his tabulis certisve scripta sunt, ita do, ita lego, ita testor, itaque vos, Quirites, testimonium praestote.* Idque ex ea ratione, quod testamentum esset quasi lex, quam testator dicebat rebus suis, in qua omnia verbis directis, & legislatoriis, vel, ut idem Ulpianus *sic. 24. §. 1.* loquitur, *legis modo*, id est, imperative, proferebantur. Hinc & Graecis testamentum condere est νομοθετεῖν, *legem facere* *Novell. 22. c. 2.* & apud Chysofost. in *Act. Apost. serm. 1.* Ipsum testamentum νόμος, *lex*, apud Priscum in excerptis. *de legat. p. 62.* Vid. Schulzing. *Jurispr. vet. antejus. p. 599.* Legare enim vere a *lege* dicitur, seu observavit Voss. in *etymol. p. 329.* Hein.

In sensu strictiore acceptum hoc verbum significat *legatum* relinquere, vel rem singularem verbis directis dare. Hinc *legare a filio, ab herede*, & similia passim in Pandectis occurrunt.

LEGATARIA, femina, cui relictum est legatum *l. 43. D. de act. omr. Legatarius* quodammodo quasi heres est *l. 14. §. ult. D. de usurp.* Legatarii non sunt juris successores *§. 11. Inst. de testam. ordin. l. 9. §. 1. D. de edend.*

LEGATIO, munus, & officium, quo legati funguntur *l. 14. D. de legation. Legatio* Alexandrina *l. 42. C. Theod. de episc. & cler.* Legatio proconsularis provinciae *l. 186. C. Theod. de decurion.* Legationes provinciales *l. 15. C. Th. de legat. & decret.* Qui apud externos legatione funguntur, possunt facere testamentum *l. 13. D. qui testam. fac.* Debitor reipublicae legatione fungi non potest *l. 4. D. de legation.* Tot autem sunt legationum genera, quot legatorum, de quibus mox sub voce *legatus*. Hic interea dicendum de *legatione* quam

dicebant *liberam*, solutam nempe, nec adstrictam, sua sponte, sui-que, non alieni arbitrii, quo nomine ea adpellabatur legatio, quam quis rei suæ ergo, seu rerum privatarum causa, sine mandatis obibat, quemadmodum Cic. *orat. Agr. II. 17. & de Legib. lib. 1. c. 3.* Unde merito Ulpianus eum, qui libera legatione abest, non videri reipublicæ causa abesse, pronunciat. Hic enim non publici commodi causa, sed sui abest *l. 14. D. de legation.* Huiusmodi legationem decerni sibi satagebant senatores, qui hereditatum, aut syngrapharum persequendarum gratia in provinciam excurrere necesse habebant, ut sub ea munere publici, quod eis tituloenus injungebatur, specie negotia sua, salva dignitate, conficerent. Cic. *lib. 3. de legib. c. 8.* Omitto, quemadmodum isti se gerant, atque gesserint, qui Legatione hereditates, aut syngraphas suas persequuntur. Idem pro *Piacc. c. 34.* An legationes sumere *liberas*, exigendi causa, sicut & nuper, & multi viri boni sæpe fecerunt, rectum est? Ex eodem genere & illa erat *legatio*, quæ voti solvendi causa suscipiebatur, quam Cicero *lib. 4. ad Attic. Epist. 2. votivam* adpellat. Sed &, qui sua sponte urbe excedere, seque oculis civium ad tempus subtrahere in animum induxerant suum, hanc eandem legationem, ut aliquis professioni honestus color quæreretur, postulabant. Brutus apud Ciceronem *lib. 10. ad famil. epist. 1.* Placitum est mihi, ut postulare *legationem liberam* mihi, reliquisque nostris, ut aliqua causa proficiendi honesta quæreretur. Suet. *in Tiber. c. 30.* Negant, eo destinatos magistratus abesse oportere, ut præsentibus honori adquiescerent, Prætor designatus *liberam legationem* impetravit. In summa

ergo nudum erat hoc legatorum nomen, sine re, quo honorati viri, ne in transitu, aut in provinciis morantes, vilescerent, inhonoratique agerent, ornabantur. Easque legationes, ne plus justo senatores abessent, definitum habuisse tempus Lege Julia, Cic. *lib. 15. ad Attic. epist. 11.* testatur. Vix ergo justam rationem habuit Cujac. *lib. 9. obs. c. 29.* qui tales legationes ideo *liberas* dictas, putat, quod nullo fuerint finitæ tempore, sed redire, & abire iis, qui impetraverint, quandocumque licuerit. Notavit Cujacium eo nomine Alb. Gentil. *lib. 1. de Legat. c. 8.* defendit tamen utcumque Herm. Kirchner. *lib. 1. de lib. gat. c. 2. num. 29.* Alio sensu *libera* dicitur *Legatio*, quæ nulli certæ formulæ, nullis mandatis adstricta, liberrimam legato permittit facultatem, agendi, quæ e rep. esse viderentur *l. 15. C. Theod. de legat. & decret.* Quales legati Græcis *αὐτοκράτορες* vocabantur. Exempla recentiora sunt apud Phil. Cominæum *lib. 1. Comment. p. 3.* & Herm. Kirchner. *ibid. n. 2. seq.*

LEGATIVUM, viaticum legatorum adpellatur *l. ult. §. 12. D. de mun. & honor. l. 2. §. ult. D. de legation.*

LEGATOR pro testatore, qui legaverat. Suet. *in Tiber. c. 31.*

LEGATUM definiunt Florentinus in *l. 116. D. de legat. 1.* deliberationem hereditatis, qua testator, ex eo, quod universum heredis foret, alicui quid collatum vult: Modestinus in *l. 36. D. de legat. 2.* donationem testamento relictam: Justinianus §. 1. *Inst. de legat.* donationem quamdam, a testatore relictam, ab herede præstandam: Ulpian. *sit. 24. §. 1.* quod legis modo, id est, imperative testamento relinquitur. Nam ea, quæ precario modo relinquuntur, *fidei-*
com-

missis vocantur. Hæ definitiones suo quæque incommodo laborant, nec rem accuratè exhibent. Quid enim *delibatio* hereditatis? Hæc in legato omnis generis non deprehenditur: Veluti quum facta legantur, ad quorum præstationem heredem damnat testator *l. 112. §. 3. D. de legat. 1.* quod quidem repugnat ei, quod Florentinus vocabulo *delibationis* dicere voluit, legatum esse particulam hereditatis, seu *μερίστω κληρονομίας*, ceu Scholiasies Theophil. *b. l.* habet. Turbat hic etiam vocabulum donationis, cuius notio, prout supra definita est, non modo conferentem, sed & acceptantem, etiam cum mortis causa donatur, supponit. Nec quadrat Modestini adjectum, *testamento relicta*, quia perinde & in codicillis legari potest, olim quidem testamento confirmatis *l. 8. §. ult. l. ult. D. de C. §. 10. in fin. Inst. de fideic. hered.* hodie, post exæquata fideicommissis legata, indistincte.

Jure veteri sane & quod ad verba disponendi & quod ad rem ipsam fideicommissum a Legato differbat. Atque ex illa differentia Legatum quale olim erat definitionem ultimæ voluntatis de re ab hereditate diversa, verbis directis relicta; fideicommissi vero singularis verba tantum precativa erant. Hinc legatum heredem obligabat, fideicommissum non item. Tandem inductum temporibus Augusti, ut fideicommissa quoque valeret, cuius rei historia relata est *pr. Inst. de fideic. hered.* ac de singulis quoque rebus per fideicommissum relictis actio constituta *l. 178. §. 2. D. de verb. signif.* Hoc jure introducto, coepit intelligi fideicommissa cum multis in rebus differrent a legatis, effectu tamen vim legati obtinere, atque adeo pro legato esse. Inde dictum, & fideicommissum

legati adpellatione contineri *l. 87. D. de legat. 3.* Inde & illud Scævola, ut quasi legati verbum generis nomen esset, hujus species fideicommissum, ita hæc forma loquendi uteretur, ut diceret Mævium quid legasse per fideicommissum, dum hoc sentit, eum quid per fideicommissum reliquisset *l. 41. §. 6. D. de legat. 3.* Nihilominus tamen post vim illam fideicommissis primo tributam, differentiarum complures inter *legata*, & fideicommissa manserant, cujus generis multæ relatæ sunt ab Ulpiano *fragm. tit. de legat. & tit. de fideicommiss.* item a Caio *lib. 2. inst. sub iisdem titulis.* Sed quæ in Pandectis, & Institutionibus nobis relictæ sunt, hæc fere sunt. Prima illa, quæ ad genus actionis de his persequendis pertinet. Nam de legatis non tantum fuit actio in personam legatario tamquam de re debita, sed etiam in rem tamquam de re sua, si quidem res legata fuisset testatoris *l. 76. §. 8. D. de legat. 2.* Caius *lib. 2. Inst. Theophil. §. 1. Inst. de legat.* Fideicommissi autem persequutio fuit in personam, in rem nulla, cum ut legatum non relinquebatur directo, sed per interpositam personam ejus, qui rogabatur, ita nec dominium fideicommissi recta transiret a testatore in fideicommissarium, sed tunc, cum hic a manu rogati relictum acceperet *§. ult. Inst. de sing. reb. per fideic. rel.* Fuit & illa differentia altera generalis, quæ, & ipsa alias speciales peperit, quod placebat legata angustius, & restrictius accipi, fideicommissa plenius & benignius *§. 3. Inst. de legat.* Ex quo fonte aliæ differentiarum speciales natæ sunt numero tres. Prima in eo, quod placuit *legata* testamento solum relinqui posse, codicillis non posse *§. 10. Inst. de fideic. her.* Secunda fuit

in eo, quod placebat legata, quemadmodum solo testamento relinqui poterant, ita solum ab herede, qui testamento solo recte instituitur, relinqui posse, cum fideicommissum ab herede, & a legatario, & a fideicommissario recte relinqueretur *pr. & §. 1. Inst. de sing. reb. per fideic.* Differentiæ ratio ex verbis legis XII. Tabularum, quæ cavet de legatis. Sic enim verba sunt, ut jubeat jus & ratum esse, quod quis *legassit* sed nominatim *rei sue*, seu de re pecuniave sua *l. 120. D. de verb. signif.* Jam vero proprie tum demum quisque de suo legare intelligitur, cum aut recta, quod suum est, confert in aliquem, aut relinquens ab alio relinquit ab herede suo, quia heres eadem persona cum defuncto esse intelligitur. Qui autem a legatario quid legat, is nec legat, quod suum sit, sed quod legatarii, ac proinde alienum, nec legat ab eo, qui defuncti personam sustineat, cum legatarii in jus universum non succedant *§. 11. Inst. de testam.* Hæc subtilitas in fideicommissis negligitur, nec abs re, cum si æquitas spectetur, non solum æquum sit de re nostra nobis statvere licere, sed etiam eum obligare, qui a nobis accipiendo se ei obligationi subiecit *l. 1. §. pen. D. de legat. 3.* Tertia differentiæ hæc fuit, ut *legatum* post mortem heredis, aut legatarii relinqui non posset, fideicommissum posset *§. 31. Inst. de legat.* Nimirum quia in legato, cujus relinquendi potestas a lege fuit, auctoritas juris, & regula servari debuit, cui non item locus est in fideicommissis. Fuit autem hæc regula juris veteris, actiones ab heredibus, aut contra heredes incipere non posse *l. un. C. ut act. ab hered. & contr. her.* Ratio diligenter exposita a Theophilo in *d. §. 35.* His vero om-

nibus differentiis, & si quæ aliæ sunt, sublatis, sciendum est iisdem actionibus fideicommissa peti posse, quibus olim legata potuerunt *l. 1. Commun. de legat. §. 1. Inst. de legat.* hæc non aliter ac fideicommissa & codicillis relinqui posse, & relinqui a legatario, & relinqui post mortem, heredis, vel legatarii, & ita per omnia exæquata sunt legata fideicommissis, & contra fideicommissa legatis, ut quod amplius fuit in uno genere ex jure vetere, id jam etiam in altero licere, & usurpari posse intelligatur *d. l. 1. commun. de legat.* Restat tamen legati, & fideicommissi differentiæ in hoc genere relictæ, libertate nempe testamento relicta, quam differentiam etiam post illam exæquationem manere ex necessitate juris videmus. Ut ecce: Nec alius ullus *directo* ex testamento libertatem habere potest, quam qui utroque tempore testatoris fuerit, & quo faceret testamentum, & quo moreretur *§. pen. Inst. de sing. reb. per fideic. relict.* alias fideicommissi causa libertas contingere potest ejus, qui testatoris non fuit. Quin ex ipsa testatoris voluntate naturam fideicommissi a legato diversam, servari in casu relictæ verbis precativis libertatis ei, qui suus est, adparet ex *d. §. pen. circa init.* ea scilicet intentione ut heredis potius, quam defuncti libertus intelligatur manumissus.

Legatum damnationis, vindicationis, sinendi modo, præemptionis, adimere, transferre. Vid. suis locis.

Legatorum stipulatio *l. 29. §. 1. D. de verb. oblig. l. 5. D. de dol. mal. except.* appellatur, quæ legatorum vel in diem, vel sub conditione relictorum, vel etiam præsentium nomine interponitur *sit. D. ut legat. seu fideic. nom.* Ulpianus stipulationes de legatis

vocat in l. 1. §. 2. *D. de stipul. pret.*

Quorum *legatorum* interdictum vid. infra sub art. *Qui, a, od.*

LEGATUS a *legando* dictus, quia mandata constituentis ad alios ferunt. Voss. *etym.* p. 329. Ita autem in libris nostris adpellantur, qui a municipio, civitate, republica, patria sua, vel provincia cum mandatis ad principem mittuntur l. 2. §. 1. l. 8. l. 24. *D. de judic.* Et ita legatum ad principem salutandum omnibus annis a Byzantinis mitti solitum, ostendit Plin. *lib. 10. epist.* 52. ubi & ad eum, qui Mœsum præfuerit, publice salutandum, legatum ab iisdem missum esse, testatur. Edicto vero Vespasiani præceptum omnibus civitatibus fuerat, ne plures, quam ternos legatos mitterent l. 4. §. ult. *D. de legation.* Sic *legati* Archivorum l. 18. *C. Tb. de exact.* *Legati*, qui ad comitatum nostrum advennerunt l. 6. *C. Tb. de legat. & decretis.* *Legatus* creatus a patria sua l. 5. l. 12. *D. de legation.* Hieropolitane civitatis l. 8. *C. Theod. de consit. poraqu. inspect.* municipiorum l. 8. *D. ex quib. cons. major.* provinciales l. 35. §. ult. *D. de iurejur.* reipublicæ l. 2. *D. de legation.* qui ad sacrum principis mittitur l. ult. §. 12. *de mun. & hon.*

Legati etiam sunt, qui a populo libero vel principe ad alium populum liberum, vel principem mittuntur. Sic *legatus* hostium l. ult. *D. de legat. legati* populi Romani, qui sagmina ferre solent, ne quis eos violaret, sicuti *Legati* Græcorum ferunt ea, quæ vocantur *ἄνθη* l. 8. §. 1. *D. de rer. divis.* Apud omnes Gentes *Legatis* Regum, & populorum liberorum securitas viæ, vitæque præstatur, scilicet ut admittantur, incolumesque dimittantur. Admittuntur,

ut audiantur, & responsum ferant super illis, quæ Regis, quæ populi sui nomine denunciant, nisi iusta causa sit aditum denegandi, quod sæpe contingit. Dimittuntur ut Regi, ut populo suo reddant, quod responsum acceperunt. *Legatis* nulla debet injuria inferri: (1) Quia res nomine Dominorum suorum gerunt: (2) Quia necessarii internuncii tales sunt, ut eis societas gentium carere non possit: (3) Quia jus gentium idem communi assensu stabilivit, ne barbaris quidem exceptis. Tacitus *lib. 1. Annal.* Liv. *lib. 4. hist.* Jul. Cæs. *lib. 3. de bell. civili.* Cic. *orat. 3. in Verrem.* Mariana *lib. 12. hist. cap. 3.* (4). Hinc Reges auctoritatis suæ observantissimi propter Legatos suos male habitos bella denunciaverunt. 2. Samuel. 10. 2. 3. (5) Reges & populi contumeliæ in Legatos admittæ rei damno, atque interitu suo dedecus hoc luerunt, Flor. *lib. 4. cap. 5.* Cic. *orat. pro Lege Manil.* Curt. *lib. 4. hist.* Kipping. *lib. 3. cap. 4. dist. 11.* Non tantum *Legati*, verum etiam comites, eorumque ministri securitate publica gaudent. Sallust. *de bello Jugurthino.* Nec tamen privilegio isto abuti debent, ut facinorosis receptum dent, magistratu repugnante, domi suæ. Indignum enim Legato est, nec mittitur, ut alterius Principis jurisdictionem turbet. Legatus optimi generis vir esse debet, eruditione, & rerum gerendarum dexteritate instructus, ingenio præstans, nationisque suæ Patronus, & protector: Albericus Gantilis, Palschalis, Marselaer *de legatorum jure.* Legatus in delicto gravi deprehensus ad Regem suum mittitur, ut is poenam irroget ei. Legato nomen & privilegia cum deliquit, ille solus detrabere potest, qui pri-

privilegia & nomen secundum jus Gentium propria accommodavit personæ: Kirchner. *lib. 2. de legat. cap. 2.* Grot. *de jur. bell. & pac. Marselaer lib. 2. de legat. diff. 13.* Nuncii a seditiosis civibus ad Regem suum missi privilegia Legatorum habent: Grot. *lib. 2. de jur. bell. & pac. cap. 18.* Scribani *lib. 1. Polit. Christ. cap. 26.* Hotomann. *de legat. cap. 4.* Tacit. *lib. 3. hist. Liv. lib. 2.* De prudentia Legatorum magnum dissidium apud Auctores invenitur, unusquisque pro natione sua decertans. Hispaniarum Regis eminentiam propugnant Borellus *lib. de præstantia Regis Catholici.* Vassques in *preludio ad quæst. illustr.* Valdesius libro *de dignitate Hisp.* Chiffletius *tom. 1. cap. 2. vindic. hisp.* Armacanus in *Marte Gallico lib. 1. cap. 1.* Gallie Regis prærogativam tuentur Gothofredi, Blondellus de *Ampulla Rhemensis*, Bodinus *lib. 1. de republ. cap. 3.* Regis Angliæ jura sustinent Hovellus, Meteranus *lib. 13. hist. Belg.* Jonsfonus *lib. 8. rer. Anglic.* Kipping. *lib. 15. hist. cap. 2. dist. 3. 4. & 5.* Dn. Giron.

Legatus a latere, scil. Pontificis missus, qui solet esse Prælati & ut plurimum Cardinalis. Dicitur *a latere*, quia sumit insigne suæ jurisdictionis, & facultatis stans a latere Pontificis sub ejus baldachino, quem Græci *legatum a facie* adpellant. Delegantur a Romano Pontifice in provincias cum amplissima auctoritate, quæ ejusmodi est, ut toto legationis tempore non secus ac Pontifex ipse honorentur, & suprema in rebus ecclesiasticis potestate gaudeant, & ad Apostolicam sedem factas adpellationes ipsi indicent. *cap. 1. extra de offic. legati. gloss. in extr. cap. un. de præbend.* Petr. Morin. *Exercit. c. 20.* Plures quidem Legati creantur, alii, qui ad spon-

salitia principum mittuntur, alii, ut baptismalem ceremoniam pro regum primogenitis celebrent, alii, ad gubernandas status ecclesiasticæ provincias, sive ut præsideant in oecumenicis conciliis. Sed in rigore *Legati a latere* illi tantum dicuntur, qui a latere Pontificis sollemnibus ceremoniis creantur, & pro aliquo publico Christianitatis negotio ad Reges mittuntur. Generatim porro *a latere* mitti, ac delegari quivis legati dicuntur, qui ex familia mittentis sunt. Item *Legati nati* sunt archiepiscopi, vel episcopi, qui jure *legatorum* in suis diocesis, ac provincia gaudent, quales fuerunt in Anglia Eboracensis, seu Cantuariensis, in Gallia Rhemensis, in Italia Ravennatensis & Pisanus Archiepiscopi, & alibi, quorum tamen privilegia non nisi ad facultatem ordinariam Archiepiscopi, seu Primatis extenduntur, nam nequeunt facere crucem extra provincie limites *Can. antiqua de privil. & excess. lib. 5. decretal.* nec possunt clericorum publicos percussores absolvere *cap. 9. de offic. legat. lib. 1. decretal. tit. 30.*

Denique *Legatus* etiam vicarium, & qui aliena vice fungitur, significat Cæsar *lib. 1. de bell. civil. c. 17.* Neque se ignorare, quod esset officium legati, qui fiduciarium operam obtineret. Appian. *lib. 1. de bell. civ. ex versione latina:* Interit, ait, & Fontei, qui & Legatus fuerat. Ita vero Romani vocant eos, qui a senatu rectoribus provinciarum adjutores dantur. Sic *Legatus* Aquitanie *l. 12. D. de custod. & exhib. rer. Cæsar. id est, præses, vel corrector provincie l. 20. D. de offic. præsid.* Hinc ii præsidum nomen sibi vindicant *l. 1. D. eod. tit.* Ac plane qui Cæsarem provincias cum imperio obtinebant,

bant, *Legati* Cæsaris dicebantur l. 19. §. ult. D. locat. l. 7. D. de manum. vind. l. 4. D. de offic. adfess. Vera ac genuina horum præsidum denominatio erat: *Legati Aug. Procos.* vel *Propretiores* Ez. Spanheim. de usu & præst. numism. Tem. 2. p. 180. præter eos, qui Aegypto præerant, qui *Præfecti Augustales rubr.* D. de offic. præf. Aug. *Vicarii Augustal.* l. 2. C. de his que met. causf. *Augustales* l. 59. C. de decurion. & *Præfecti Aegypti* dicebantur l. 21. D. de manum. vind. l. 1. D. de tut. & cur. dand. & apud Reines. Inscr. pag. 460. Pontius. *Legatus Cæii Cæsaris*: Plin. lib. 35. cap. 3. *Legatus Ciliciæ* l. 2. D. de jur. immun. l. 3. D. de testib. *Legati consulares fuer.* Vespas. cap. 6. *Legatus Gallie* Plin. lib. 9. c. 5. *Legatus Legionis Idem in Vesp.* c. 4. *Lugdunensis* l. 15. D. de excus. tut. *Lugdunensis provincie Collat.* Leg. Mos. & Rom. tit. 2. §. 2. *Lyciæ* apud Plin. lib. 12. c. 1. *Numidiæ* l. 7. D. de legat. præst. præsidis l. 9. §. 2. D. de poen. proconsulis Ingressus enim provinciam Proconsul jurisdictionem Legato suo mandabat, nec, antequam ingressus esset, mandabat, nisi necessariam moram in itinere pateretur l. 4. §. ult. l. 5. D. de offic. procons. adeoque *legatus* procos. vocatur, qui ejus partibus, mandata ab eo jurisdictioneungebatur l. 4. §. ult. l. 5. D. de offic. procons. l. 1. D. de bon. possess. ex test. mil. l. 2. D. qui & a quib. l. 17. D. de manumiss. vind. Plin. præfat. lib. 19. Vetus Glossarium: *Legatus proconsulis est, cui proconsul, ingressus provinciam, mandat jurisdictionem, aut quum in itinere moram patitur necessariam. Hinc & judicis, & tutoris dandi jus habebat legatus proconsulis* l. 12. l. 15. D. de offic. procos. animad-

vertendi vero, coercendi, vel atrociter verberandi jus non habebat, sed, si quid esset, quod majorem animadversionem exigeret, rejicere ad proconsulem debebat l. 11. D. eod. tit. Ad legatos hos pertinent sequentia: Adpellari a *legatis* proconsul potest l. 3. D. quis a quo adpell. *Legati* principem non consulebant, sed proconsulem suum, & is ad consultationes eorum debebat respondere l. 6. §. 2. D. de offic. procos. *Legatum* ante se, de provincia dimittere proconsul non debet l. 10. §. ult. D. eod. tit. Quum propriam jurisdictionem *legatis* tuis dederis l. 4. D. de offic. ej. cui mand. jurisd. Apud *legatum* proconsulis neque manumittere, vel adoptare potest, quia non est apud eum legis actio l. 2. l. 3. D. de offic. procos. Contra ea Paulus l. 17. pr. & §. 1. D. de manum. vind. ubi Jurisconsultus: Apud procos. postquam urbem egressus est, vindicta manumittere possumus. Sed & apud *Legatum* ejus manumittere possumus. De quo loco sane suspecto disputant Cujac. lib. 1. obs. c. 1. & Petr. de Marca de concord. sacer. & imper. *Legatus provincie*: Plin. lib. 12. c. 1. *Legatus Syriæ* Spartian. in Hadrian. c. 5.

LEGERE libellos pro tribunali l. 72. D. de furt. scriptos oculis perspicere.

Legere glandem l. 1. D. de gland. leg. oleam l. 42. D. de usu & usufr. uvam l. 25. D. de act. ems.

Legere milites l. 35. D. ex quib. caus. maj. l. 4. §. 1. D. de re milit. l. 6. §. 2. D. de Leg. jul. repet.

LEGIO, ut ait Isidor. l. 9. c. 3. sex millium armatorum est, quæ sexaginta habet centurias, manipulos triginta, cohortes duodecim, *Legiones* administrare l. 2. §. 1. D. de his qui notantur insam.

LEGIONARIA militia, & equestris opponuntur *l. 2. in fin. C. Theod. de fil. militar. adpar. Legionarius miles l. 8. §. 6. D. de excusat.*

LEGITIME adoptare *l. 132. D. de verb. oblig. in adoptionem dare l. 2. §. 9. D. ad SC. Terull. in jure cedi Ulp. sit. 19. §. 13. ubi tamen alie editiones habent, a legitimo herede in jure cedi. Legitime concepti, id est ex justis nuptiis: Ulp. sit. 5. §. 10. Legitime quæsitus spurio opponitur l. 3. §. 1. D. decurion.*

LEGITIMUS a, um, **Legitimum** ut plurimum est, quod ex vetere Lege, nimirum XII. Tabularum descendit, & tam quod ex verbis, quam quod ex mente ejus legis introductum, receptumque est, *legitimi* nomen obtinet. Verum tamen & quod novis legibus, atque adeo, quod SCis, & constitutionibus principum introductum, institutum, confirmatum, comprobatumque est, *legitimi* adpellationem sibi vindicat. Idque epitheton tam personis, quam rebus, actionibus, temporibus applicatur.

Sic *legitima* accusatio, quæ ex lege Julia de adulteris instituitur *l. 11. §. 9. D. ad Leg. jul. de adult.*

Legitime actiones in *l. 19. D. de op. nov. nunc.* quæ legibus proditæ sunt, ut loquitur Pomponius *l. 11. D. de prescr. verb.* quæ ex legitimis, & civilibus causis descendunt, ut *§. 3. Inst. de action.* Et ita *legitime* actiones honorariis opponuntur *l. 32. D. ad Leg. Falcid.* Injuriarum actio aut *legitima* est, aut *honoraria. Legitima* ex lege XII. Tab. Sic & *legitime* actiones, veluti de pastu pecoris, de pauperie ex lege XII. Tab. proficiuntur, item damni, injuriæ ex lege Aquillia *l. 14. §. ult. D. de prescr. verb.* Actio

quoque aquæ pluvie arcendæ *legitima* adpellatur, ut quæ ex lege XII. Tab. descendat *l. 22. §. ult. D. de aqu. & aqu. pluv. arc.* ubi *legitima* actio, & utilis opponuntur. Ac plane *legitimas* actiones ex legibus XII. Tab. compositas fuisse, ait Pomponius *l. 2. §. 6. D. de orig. jur.* de quibus sentit Papinianus, quum ait: Cessantibus judiciis proditis, & vulgaribus actionibus *l. 1. D. de prescr. verb.* & Celsus, quum vulgaris atque usitata actionum nomina dicit *l. 2. D. eod. sis.*

Actus *legitimi*, velut mancipatio, acceptilatio, hereditatis additio, servi optio, datio tutoris *l. 77. D. de reg. jur.*

Legitima ætas viginti quinque annorum ætas adpellatur, quod Lege Lætoria in id usque tempus adolescentes curatorum auctoritate regerentur. Constantia. M. in *l. 2. C. Theod. de donat.* Donec, ait, annos Lætorie legis egressus, *legitimam* compleverit ætatem. Et ita *legitima* ætas accipitur in *l. 32. §. ult. D. de testam. tut. l. 20. §. ult. D. de liberat. leg. l. 1. D. de fidejussor. tut. l. ult. in fin. D. de adpellat. l. 27. D. de negot. gest. l. 41. D. de fidejuss. l. 16. C. eod. sis. & aliis multis locis. Sic & *legitimum* statum ætatis intellige in *l. 77. §. 14. D. de legat. 2. & l. pen. C. quand. dies legat.* At apud Livium *lib. 40. c. 43. Legitima* ætas est, legibus annalibus præscripta, de quibus vide Cic. *Philipp. 7. c. 17.* Festus Pompeius: Annaria lex dicebatur ab antiquis ea, qua finiuntur anni magistratus capiendi. Unde Ovid. *lib. 5. Fastor. v. 65.* Finitaque certis Legibus est ætas, unde petatur honos. *Legitima* causa *§. 3. Inst. de action.**

Legitimæ cera apud Cic. in *Divin. c. 7.* est tabella judiciaria.

Legi-

Legitima cognatio, ut ait Caius in *Collat. Leg. Mos. & Rom. sis.* 16. §. 2. ea est, quæ per virilis sexus personas conjungitur, qui *Legitima* cognatione conjuncti adgnati adpellantur. *Legitima* ergo cognationes sunt, quæ adgnatorum jus habent, quod ipsum civile, & Legibus XII. Tabularum introductum est l. 12. §. ult. *D. de rit. nupt.* Etiam Modestinus *legitimam* cognationem, quæ & civilis dicitur, per se, sine jure naturali, intelligi ait, eamque esse, quæ per adoptionem contingit l. 4. §. 2. *D. de grad. & adfin.*

Legitima conventio, quæ lege aliqua confirmatur l. 6. *D. de pact.*

Legitima dignitates, id est, *εὐπατεῖς*, quæ honorariis, & imaginariis opponuntur in l. 2. *C. Th. ad Leg. Jul. repetund.* Vid. Jac. Gothofred. *Paratitl. lib. 6. C. Th. sis. 22.*

Legitima hereditas l. 3. *pr. D. de adsign. libert.* quæ jure legitimo obvenit, ut l. 3. *D. pro soc. seu quæ lege obvenit, ut l. 130. D. de verb. signif.* Sicuti quæ proximo adgnato defertur ex lege XII. Tabularum, item quæ ex novis Legibus, SCis, & constitutionibus principum l. 1. l. 3. *D. de hered. pet. l. 2. D. famil. ercisc. l. 7. D. de capit. minus.* Sic Ad *Legitimam* matris hereditatem filii ex SCo Orphitiano admittuntur l. 1. *Digest. ad SC. Tertull. Legitima* hereditas, quæ patrono defertur l. 3. §. 1. *D. de suis & legit.*

Legitima latitudo viæ l. 13. §. 2. *D. de servit. præd. rust.* id est, lege finita, ut loquitur Celsus in l. 6. §. 1. *v. possunt D. quemadm. serv. amitt.* seu lege XII. Tab. comprehensa d. l. 13. §. ult. *D. eod. tit.* Hæc autem latitudo ex Lege XII. Tab. in

porrectum octo pedes habet, in anfractum sedecim l. 8. *D. de servit. præd. rust.*

Legitima observatio, quæ divortio faciendo lege XII. Tab. vel lege Julia de adulteriis præfinita est l. 35. *D. de don. int. vir. & ux. l. 43. D. ad leg. Jul. de adult.* Miles quomodocumque testamentum fecerit, valet etiam sine *legitima* observatione: Ulpian. *sis. 23. §. 10.* id est, etiam non observatis juris civilis regulis, solemnibusque ordinariis.

Legitima pars l. 19. *D. de bon. libert. l. 1. C. si in fraud. patron.* id est, patrono debita ex Lege Papia, ut §. 3. *Instit. de success. libert.* Justinianus *τοῦτον μέρος* vocat *Novell. 89. c. 6.*

Legitima persona standi in iudicio rubr. *C. qui legit. pers. stand. in iud. Legitima* personæ in l. ult. *C. de Carbon. edict.* intelligendæ eæ, de quibus l. 1. §. 10. *D. de inspic. ventre.*

Legitima poena nulla est stellionatus, quum nec legitimum crimen sit l. 3. §. 1. *D. stellion.* ubi legitimam poenam intellige lege constitutam, cujus loco hic irrogatur poena extraordinaria, Sic & apud Suet. in *Claud. c. 13.* legitima poena est legibus imposita: *Legitima* poena in l. 9. *C. ad Leg. Jul. de adult.* quæ Lege Julia de adulteriis irrogatur.

Legitima portio, liberis debita, olim quarta pars bonorum, quæ ab intestato ad liberos pervenissent, sive lege Glicia, sive qua alia, vel constitutionibus principum, definita §. 3. *Instit. de inoff. testam. juncta l. 8. C. eod. tit.* Quarta autem illius consuetudinem ex legis Falcidiæ ratione manasse Paull. *lib. sent. 4. c. 4.* non obscure demonstrat. Cum enim instituti partem numquam minorem quarta jussisset esse, si filius minus ex patris testamen-

to

to consequutus erat, quod ei de-
rat supplebatur. Hinc pars illa,
quia non ex testamento, sed ex
lege manabat, *legitima* dicta est,
quomodo *legitima* hereditas dicitur,
quam lex, non testamentum
desert. Atque hæc quidem
olim, postea vero Justinianus duas
constitutiones edidit, quarum pri-
ore statuit, ut idem in exhereda-
tis juris esset, quod in institutis,
nimirum ut si exheredito filio vel
minima res, veluti solidus unus
legatus esset, inofficiosi agere non
posset, sed quod *legitima* parti,
hoc est, quartæ deesset, supple-
retur, idque etiam si testamento
cautum non esset l. 30. C. de
inoff. testam. ex quo intelligi po-
test, quam falsa sit eorum opinio
qui jus hoc suppletionis tam in
institutis, quam in exhereditis a
Justiniano inductum existimant.
Posteriore autem constitutione,
quæ Novellarum est XVIII. mo-
dum hunc legitimæ adauxit, ut
si unus, duo, tres, quatuorve li-
beri essent, triens illis relinque-
retur, sin plures quatuor semis.

Legitima nepotum sic colligen-
da est. Alias enim soli sunt, non
cum mortuorum fratrum filius,
succeduntque in capita. Eodem
modo ex numero eorum colligen-
da est triens, hoc est, tertia,
si quatuor vel pauciores fuerint,
aut semis, id est, dimidia pars
honorum avitorum, si plures sint
Novell. de trien. & semiss. in
princ. cum dicit: Hoc observan-
do in omnibus, in quibus ab ini-
tio antiquæ quartæ ratio de inof-
ficioso lege decreta est. Alias,
cum permixti sunt mortuorum
nepotum filii, & sic pronepotes,
aut deinceps, hi in stirpes succe-
dunt, & tantam partem accipiunt
pro legitima, quantam pater eo-
rum fuisset accepturus, quotquot
fuerint Novell. de trien. & se-
miss. §. neque illo Conflit. 18. A-

lias denique nepotibus superest fi-
lius unus, vel plures defuncti.
Quo casu omnes nepotes in stirpes
succedunt, ideoque personam pa-
tris sui repræsentant omnes in
percipienda legitima Novell. de
hered. ab intest. §. si tamen.

Legitima parentum, seu ascenden-
tium, quam liberi debent paren-
tibus suis, eodem modo aucta
est hodie, sicut de legitima libe-
rorum diximus, ut communiter
probant doctores per l. 15. D. de
inoff. testam. Nam est, inquit,
Papinianus, parentibus non de-
beatur filiorum hereditas prop-
ter votum parentum, & natura-
lem erga filios caritatem, turba-
to tamen ordine mortalitatis,
non minus parentibus, quam li-
beris pie relinqui debet.

Legitima transversalium, hoc
est, fratrum ab intestato succe-
dentium, & olim, & nunc est
quarta bonorum pars arg. l. 8.
§. 9. D. de inoff. test. Et quam-
quam hujus quartæ non fiat ex-
pressa mentio in jure civili, non
tamen fuerit absonum per natura-
lem æquitatem interpretando sic
colligere, quoniam frater debet
fratri alimenta per l. 13. §. 2.
D. de administ. & peric. int.
junct. l. 16. C. eod. tit. Vid. in-
fra sub arr. quarta.

Legitima probatio l. 40. D. de
testam. mil.

Legitima quantitas in l. 25.
C. de don. int. vir. & ux. quæ
legibus, & constitutionibus defini-
ta, & præscripta est l. 34. C. de
donat.

Legitima successio l. ult. D.
de Carbon. edict. l. 11. C. de inoff.
test. successio adgnatorum rubr.
Inst. de legit. adgn. success. quæ
lege defertur.

Legitima tutela l. 7. D. de ca-
pit. minut. *Legitima* tutelæ lege
XII. Tabularum adgnati delatæ
sunt,

sunt, & consanguineis, item patronis, id est, his, qui ad legitimam hereditatem admitti possunt l. 1. D. de legit. tut. Tutela legitima, quæ patronis deferatur, a lege XII. Tabularum, non quidem specialiter vel nominatim delata est, sed per consequens hereditarium, quæ ex ipsa lege patronis datæ sunt l. 3. D. eod. tit. Ex lege XII. Tabularum libertorum & libertarum tutela ad patronos liberosque eorum pertinet, quæ & ipsa legitima tutela vocatur, non, quia nominatim in ea lege de hac tutela caveatur, sed quia perinde accepta est per interpretationem, ac si verbis legis introducta esset §. 1. Inst. de legit. patron. tut. Exemplo patronorum & alia recepta est tutela, quæ & ipsa legitima vocatur. Nam si quis filium, aut filiam, nepotem, aut neptem ex filio, & deinceps, impuberes emancipaverit, legitimus eorum tutor erit §. un. Inst. de legit. par. tut. Præterea si parens filium, vel filiam, nepotem vel neptem; vel deinceps impuberem manumiserit, legitimam nascitur eorum tutelam §. un. Inst. de fiduciari. tut. Sed & legitimam tutelam adpellant imperatores, quam matres ex legis permisso suscipiunt l. 6. C. de SC. Terull. Et ita in l. 6. C. in quib. caus. pign. Si mater legitima liberorum tutela suscepta. Vid. Paullo infra art. Legitimus tutor.

Legitima verba in l. ult. C. de testam. tut. l. 14. C. de testam. manum. Latina intelligenda sunt. Græce enim directo nihil obliqui testamento relinqui poterat, ut ostendit Ulpian. sit. 25. reg. §. 9. Apud Varronem lib. 5. de ling. lat. Legitima verba accipiuntur pro solemnibus, ut & apud Ovid. lib. 2. fastor. v. 527. his verbis: Curio legitimis tunc fornicalia verbis Maximus indicit.

Legitima usura. Vide infra art. Usura.

Legitima uxor. Vide Uxor.

Legitimum auxilium l. 8. §. ult. D. de bon. libert.

Legitimum collegium in Aug. c. 13. id est, legibus regiis institutum, seu SCis atque constitutionibus principalibus confirmatum, ut Caius l. 1. D. quod cuj. usq. univ. nrm. definit. Alias enim collegium illicitum est, ut docet l. 3. D. de colleg. & corp. Eadem ac legitima sunt collegia antiquitus constituta apud Suet. in Jul. c. 42.

Legitimum crimen. Hoc nomine veniunt crimina, de quibus lege aliqua quæstio constituta est, vel quæ lege aliqua vindicantur, ut sunt publica l. 3. §. 2. D. de crim. stell. juncta l. 13. §. ult. D. de stellion.

Legitimum jus Cic. lib. 2. de invent. c. 22. Legitimum jus Quiritium. Idem pro domo c. 17. Legitimum vero jus & naturale separantur §. 14. Inst. de hered. quæ ab intest. sicut civile & naturale in l. 4. §. 2. D. de grad. Legitimum jus agnationis Ulpian. sit. 28. §. 9. Bonorum possessiones quædam ab intestato competunt habentibus jus legitimum, vel non habentibus propter capitis deminutionem l. 6. §. 1. D. de bon. poss. ff. Exemplo juris legitimi l. 12. §. ult. D. de bon. poss. contr. eab. id est, juris civilis, ut l. 1. §. 1. D. eod. sit. Quæ jure legitimo obvenit hereditas l. 3. §. 2. D. pro sos. Pro hereditate, quam tibi reliqui, quæ ad fratrem meum jure legitimo rediret l. 69. D. de legat. 2. Legitimo jure evincere hereditatem Ulpian. sit. 28. §. 13. id est civili, ut ibidem pertineat hereditas l. 22. D. de jur. patron. possidere hereditatem l. 1. §. 9. D. si quis omiff. caus. testam. subnixus l. 4. C. de legit. hered.

Ad

Ad agnatos pupilli jure legitimo sollicitudo tutelæ pertinet *l. 2. C. de legit. tut.* Ex jure legitimo onus tutelæ ad te pervenit *l. ult. C. de in lit. dand. tut.* Pro jure legitimo haberi debet hominis sani voluntas *l. 88. §. ult. D. de legat. 2.* Jure legitimo stipulatio interposita *l. 4. §. ult. D. de fidejuss. & mand.*

Legitimum tempus in *l. 5. D. de usufr. l. 3. D. quemadm. serv. amitt. l. 24. D. de don. int. vir. & ux.* Lege XII. Tabularum usucapioni præfinitum tempus significat, quod *tempus lege definitum* dicitur in *l. 3. D. de usurp. & statutum tempus l. 1. D. eod. tit.* *Legitimum* autem hoc usucapionis tempus in rebus mobilibus anni fuisse, in rebus vero soli biennii docent Cic. in *Top. c. 3. & pro Cæcin. c. 19.* Ulpian. *sic. 19. §. 8. & Justinianus pr. Inst. de usuc.* *Legitimum* tempus quo servitutes pereunt *l. 13. D. quemadm. servis. amitt. vel legitimum spacium l. 1. C. de prescr. trig. vel quadr. ann.* Si reum conveniat intra *legitimum* tempus *l. 72. D. de procurat.* Legitima tempora, quibus lis perit *l. 72. D. de procur.* *Legitimum* tempus in *l. 32. D. de judic.* ad judicandum lege, credo julia judiciaria, præstitutum. *Legitimum* tempus jactus *l. 8. l. 10. l. 11. D. de his qui not. inf. l. 2. §. 1. C. de secund. nupt.* Idcirco, forte, quod lege regia decem mensium spacium ad lugendos viros mulieribus statutum fuit, ut Ovid. *lib. 3. Fast. v. 134.* docet, quod postea duobus mensibus auctum est. Senec. *Epist. 68. Annum feminis ad lugendum constituere majores, non ut tamdiu lugerent, sed ne diutius.* Viris nullum *legitimum* tempus est. Apulei. *lib. 8. de asin. aur. p. 205.* Boni ergo & optimi consules, si luctui *legitimo* miserimæ feminæ neces-

sarium concefferit tempus, quod residuis mensibus spacium reliquum compleatur anni. At in *l. 3. D. de usur. & l. 4. §. 5. D. de re judic. & l. 1. C. de usur. rei jud.* *Legitimum* tempus intelligitur, quod condemnatis ad solvendum lege XII. Tabularum datur. Eadem lege statutum ad dotem restituendam tempus *legitimum* adpellatur in *l. 24. §. 3. D. solut. matr. & l. 7. §. 8. D. de pact.* *Legitimum* tempus in *l. 19. D. de minor.* Legibus statutum tempus ad petendam in integrum restitutionem, ut *l. 1. C. si min. se major.* *Legitimum* tempus in *l. 8. C. de non num. pec.* quinquennii est, intra quod ex principalibus constitutionibus non numeratæ pecuniæ exceptio opponi debuit *l. 9. l. 14. C. eod. tit. §. un. Inst. de lite, oblig. l. 1. C. de caus. & non num. pec. Theophil. in §. 2. Inst. de except.* Quomodo etiam *statutum tempus* interpretari oportet in *l. ult. C. de condict. ex leg. & l. 5. C. si cert. pat.* *Legitimum* tempus bonorum petendorum apud Suet. in *Galb. c. 6.* id est, ex lege annali. *Legitimum* tempus apud Cic. *lib. 7. ad Attic. Epist. 8.* quo per Legem Juliam provinciis decedere proconsules jubebantur, easque diutius retinere vetabantur. *Legitimum* tempus apud eundem in *Verr. act. 1. c. 11.* accusatoris ad dicendum præstitutum.

Legitimi cives *l. 32. D. de jur. fisc.*

Legitimi defensores *l. 10. C. ubi pet.*

Legitimi dies, intra quos appellare licet *l. ult. C. de his qui per mus. jud. non appell.* id est, intra biduum, vel triduum ex die sententiæ latæ computandum, ut docet *l. 1. §. 5. D. quand. appell.* seu altera die vel tertia, ut *d. l. 2. §. 6. D. eod. tit.*

Legitimi liberi naturalibus op-

positi, eos significant, qui ex legitimis, & iustis nuptiis quæsitii sunt l. 45. *D. de vulg. & pup. subst.*

Legitimi magistratus l. 2. §. 19. *D. de orig. jur.*

Legitimi testes, qui ex legibus testamento adhibendi sunt l. 16.

§. 1. *D. de vulg. & pup. subst.*

Legitimus heres l. 26. *D. de negoc. gest. & aliis locis*, qui lege heres est, ab intestato, ut loquitur Pomponius l. 29. §. ult.

D. de statul. seu qui ab intestato succedit, ut l. 18. *D. de iur. codicill.* qui & *iustus heres*, ut est supra art. *iustus*. Itaque bonorum possessio ex capite *Unde Legitimi*, omnem vocat, qui ab intestato potuit esse heres, sive

lex XII. Tabularum eum legitimum heredem faciat, sive alia lex senatusve consultum. Denique mater, quæ ex SCO venit Tertulliano, item qui ex Orphitiano ad legitimam hereditatem admittuntur, hanc bonorum possessionem petere possunt l. 2. *D. und. legitimi*.

Et generaliter quotiescumque vel lex, vel senatus defert hereditatem, non etiam bonorum possessionem, ex hac parte eam petere potest l. 3. *D. eod. tit.* l. 1. §. 5. *D. ad SC. Terull.* Et ita l. 74. §. 1.

D. ad SC. Trebell. mater intestata decessisse proponitur, utrisque liberis legitimis heredibus relictis, quibus nimirum ex SC. Orphitiano hereditas defertur, ante quod SC. dumtaxat ex capite *unde praximi cognati*, non etiam *unde legitimi* bonorum matris suæ possessionem petere liberi poterant l.

1. §. 9. *D. und. cogn.* Jure *legitimi* heredis possessio defertur adgnatis l. 8. *D. und. cogn.* *Legitimi* heredis jure bonorum possessio *legitimis* capite deminutis non datur l. 5. *D. eod. tit.*

Legitimus heres, & *scriptus* opponuntur apud Ulpian. tit. 19. §. 13.

Legitimus successor. Filius ejus, qui ab hostibus captus est, si decesserit, patre captivo vivo, siquidem pater ibi decesserit, quasi paterfamilias, *legitimum* habebit successorem l. 4. *D. de cast. pecul.*

Legitimus modus in l. 3. §. 1. *D. de mort. infer.* quo abesse ad ædificio busta, monumentaque lex XII. Tabularum constituit, teste Cicerone de *Legib. lib.* 2. c. 23.

Legitimus modus in l. 36. *D. de mort. caus. don.* l. 5. §. 2. & §. 5. *D. de dol. except.* l. 1. *D. quib. mod. pign.* Quod & illa Paulli verba comprobant, quæ exstant lib. 5. *sent. tit.* 11. §. 6. *Ei qui aliquem a latrunculis, vel hostibus, eripuit, in infinitum dare non prohibemur.* Legem autem, quæ donationibus modum statuit, Cinciam fuisse, indicat l. 4. *C. Th. de donus.* Idem patet ex verbis Ulpiani tit. 1. §. 1. *Imperfecta lex est, veluti Cincia, quæ supra certum modum donari prohibet, exceptis quibusdam cognatis.* Quantum vero ex Lege Cincia ille modus fuerit, nec Brummerus de *Lege Cinc.* c. 12. nec quisquam alius adhuc exposuit. Vid. Schulting.

ad jurispr. vet. antejust. p. 561. *seq.* *Legitimus* modus honorarii in singulis causis usque ad centum aureos l. 1. §. 10. & §. 12. *D. de extraord. cognit.* l. 3. *D. de postul.* quem SCO constitutum, Tacit. lib. 11. *Annal.* c. 5. ostendit. *Legitimo* modo alienare l. 7. §. 1. *D. de curat. fur.* satisfacere creditori l. 8. *C. de inoff. test.*

Legitimus numerus decurionum l. 2. *D. de decret. ab ord. fac.* id est, lege municipali præfinitus l. 7. *D. eod. tit.* qua cautum fuisse, ut ordo non aliter haberetur, quam duabus partibus adhibitis, tradit Ulpian. l. 3. *D. eod. tit.* Unde in l. 3. *D. quod cujusc. univ. nom.* aut lege cessante ordo dedit, quum duæ partes adessent, aut amplius, quam duæ. Quæ quidem duæ

qui ab hostibus captus est, si decesserit, patre captivo vivo, siquidem pater ibi decesserit, quasi paterfamilias, *legitimum* habebit successorem l. 4. *D. de cast. pecul.*

Legitimus modus in l. 3. §. 1. *D. de mort. infer.* quo abesse ad ædificio busta, monumentaque lex XII. Tabularum constituit, teste Cicerone de *Legib. lib.* 2. c. 23.

Legitimus modus in l. 36. *D. de mort. caus. don.* l. 5. §. 2. & §. 5. *D. de dol. except.* l. 1. *D. quib. mod. pign.* Quod & illa Paulli verba comprobant, quæ exstant lib. 5. *sent. tit.* 11. §. 6. *Ei qui aliquem a latrunculis, vel hostibus, eripuit, in infinitum dare non prohibemur.* Legem autem, quæ donationibus modum statuit, Cinciam fuisse, indicat l. 4. *C. Th. de donus.* Idem patet ex verbis Ulpiani tit. 1. §. 1. *Imperfecta lex est, veluti Cincia, quæ supra certum modum donari prohibet, exceptis quibusdam cognatis.* Quantum vero ex Lege Cincia ille modus fuerit, nec Brummerus de *Lege Cinc.* c. 12. nec quisquam alius adhuc exposuit. Vid. Schulting.

ad jurispr. vet. antejust. p. 561. *seq.* *Legitimus* modus honorarii in singulis causis usque ad centum aureos l. 1. §. 10. & §. 12. *D. de extraord. cognit.* l. 3. *D. de postul.* quem SCO constitutum, Tacit. lib. 11. *Annal.* c. 5. ostendit. *Legitimo* modo alienare l. 7. §. 1. *D. de curat. fur.* satisfacere creditori l. 8. *C. de inoff. test.*

Legitimus numerus decurionum l. 2. *D. de decret. ab ord. fac.* id est, lege municipali præfinitus l. 7. *D. eod. tit.* qua cautum fuisse, ut ordo non aliter haberetur, quam duabus partibus adhibitis, tradit Ulpian. l. 3. *D. eod. tit.* Unde in l. 3. *D. quod cujusc. univ. nom.* aut lege cessante ordo dedit, quum duæ partes adessent, aut amplius, quam duæ. Quæ quidem duæ

Legitimus modus honorarii in singulis causis usque ad centum aureos l. 1. §. 10. & §. 12. *D. de extraord. cognit.* l. 3. *D. de postul.* quem SCO constitutum, Tacit. lib. 11. *Annal.* c. 5. ostendit. *Legitimo* modo alienare l. 7. §. 1. *D. de curat. fur.* satisfacere creditori l. 8. *C. de inoff. test.*

Legitimus numerus decurionum l. 2. *D. de decret. ab ord. fac.* id est, lege municipali præfinitus l. 7. *D. eod. tit.* qua cautum fuisse, ut ordo non aliter haberetur, quam duabus partibus adhibitis, tradit Ulpian. l. 3. *D. eod. tit.* Unde in l. 3. *D. quod cujusc. univ. nom.* aut lege cessante ordo dedit, quum duæ partes adessent, aut amplius, quam duæ. Quæ quidem duæ

Legitimus numerus decurionum l. 2. *D. de decret. ab ord. fac.* id est, lege municipali præfinitus l. 7. *D. eod. tit.* qua cautum fuisse, ut ordo non aliter haberetur, quam duabus partibus adhibitis, tradit Ulpian. l. 3. *D. eod. tit.* Unde in l. 3. *D. quod cujusc. univ. nom.* aut lege cessante ordo dedit, quum duæ partes adessent, aut amplius, quam duæ. Quæ quidem duæ

Legitimus numerus decurionum l. 2. *D. de decret. ab ord. fac.* id est, lege municipali præfinitus l. 7. *D. eod. tit.* qua cautum fuisse, ut ordo non aliter haberetur, quam duabus partibus adhibitis, tradit Ulpian. l. 3. *D. eod. tit.* Unde in l. 3. *D. quod cujusc. univ. nom.* aut lege cessante ordo dedit, quum duæ partes adessent, aut amplius, quam duæ. Quæ quidem duæ

Legitimus numerus decurionum l. 2. *D. de decret. ab ord. fac.* id est, lege municipali præfinitus l. 7. *D. eod. tit.* qua cautum fuisse, ut ordo non aliter haberetur, quam duabus partibus adhibitis, tradit Ulpian. l. 3. *D. eod. tit.* Unde in l. 3. *D. quod cujusc. univ. nom.* aut lege cessante ordo dedit, quum duæ partes adessent, aut amplius, quam duæ. Quæ quidem duæ

Legitimus numerus decurionum l. 2. *D. de decret. ab ord. fac.* id est, lege municipali præfinitus l. 7. *D. eod. tit.* qua cautum fuisse, ut ordo non aliter haberetur, quam duabus partibus adhibitis, tradit Ulpian. l. 3. *D. eod. tit.* Unde in l. 3. *D. quod cujusc. univ. nom.* aut lege cessante ordo dedit, quum duæ partes adessent, aut amplius, quam duæ. Quæ quidem duæ

Legitimus numerus decurionum l. 2. *D. de decret. ab ord. fac.* id est, lege municipali præfinitus l. 7. *D. eod. tit.* qua cautum fuisse, ut ordo non aliter haberetur, quam duabus partibus adhibitis, tradit Ulpian. l. 3. *D. eod. tit.* Unde in l. 3. *D. quod cujusc. univ. nom.* aut lege cessante ordo dedit, quum duæ partes adessent, aut amplius, quam duæ. Quæ quidem duæ

Legitimus numerus decurionum l. 2. *D. de decret. ab ord. fac.* id est, lege municipali præfinitus l. 7. *D. eod. tit.* qua cautum fuisse, ut ordo non aliter haberetur, quam duabus partibus adhibitis, tradit Ulpian. l. 3. *D. eod. tit.* Unde in l. 3. *D. quod cujusc. univ. nom.* aut lege cessante ordo dedit, quum duæ partes adessent, aut amplius, quam duæ. Quæ quidem duæ

duæ partes ordinis totius curiæ instar exhibent l. 45. *C. de decurion.* Similiterque *legitimus numerus* apud Plin. lib. 10. *epist.* 113. est lege Pompeia, qua Bithyni & Pontici utebantur, aut certe lege aliqua municipali præscriptus. *Legitimus numerus* apud Paull. lib. 4. *Sens. sis.* 1. §. 16. est lege Fufia Caninia definitus, & præstitutus.

Legitimus tutor l. 19. *D. ad SC. Vellei.* l. 1. §. 5. *D. de susp. sus.* l. 5. *C. de dol. mal.* Ulpian. *sis.* 11. §. 3. *Legitimi* tutores sunt, qui ex lege aliqua descendunt. Per eminentiam tamen *legitimi* dicuntur, qui ex lege XII. Tab. introducuntur, seu propalam, quales sunt agnati, seu per consequentiam, quales sunt patroni Justinian. *pr. Inst. de legit. agn. tut.* Quibus testamento tutor datus non est, his ex legibus XII. Tabularum agnati sunt tutores, qui vocantur *legitimi*. *Legitimos* tutores nemo dat, sed lex XII. Tab. fecit tutores l. 5. *C. de legit. tpt.* *Legitimi* tutores & *testamentarii*, sive ex inquisitione dati, opponuntur l. 14. §. 5. *D. de solut.*

LEGULUS in l. 13. §. 6. *D. de usufr.* pro quo alii figulus legunt. Sunt vero *leguli*, qui legunt oleas, ut ex loco Catonis *de re rust.* c. 145. patet: *Legulos*, quos opus erunt *præsto*, & *factores*, seu *strictores*, ut mavult Turneb. lib. 10. *advers.* c. 18. Vid. *ejusd.* Catonis *de re rust.* c. 65. & 147. item Varro *de ling. lat.* lib. 4. p. 25. & lib. 5. p. 57.

LEDUMEN l. 3. §. 8. *D. de pen. leg.* l. 77. *D. de verb. signif.* l. 77. §. ult. *D. de alim. vel cib. leg.*

AEIYANA, reliquæ, mortua cadavera. Vid. infra *reliquiæ*.

LENA. Ita dicitur, quæ mulieres quæstuaris prostituit, & ea,

quæ alterius nomine hoc vitæ genus exercet, & quæ cauponam exercens, in ea corpora quæstuaris habet l. 43. §. 7. *D. de ris. nupt.* Quæ definitio ad Legis Julis de maritandis ordinibus interpretationem pertinet, qua lege omnes ingenui prohibentur ducere a lenone, *lenave* manumissam, teste Ulpiano *sis.* 13. §. 2.

LENIRE poenam l. 1. §. 3. *D. ad Leg. Corn. de sicar.*

LENITAS paterna l. un. *C. Theod. de sens. pass.* Proniores ad lenitatem iudices esse debent l. 11. *D. de pæn.*

LENITUDO judicantis l. 7. *C. de accus.* Lenitudo mendicantium l. un. *C. Th. de mendic. non inval.* desidia & inertiam significare videtur Jac. Gothofredo *ad d.* l. 7. Nam desidia judicantis, & quedam lenitatis ambitio junguntur in l. 18. *C. Th. de accus.*

LENIUS facere stillicidium l. 20. §. 5. *D. de serv. præd. urb.*

LENO est, qui prostituta habet mancipia, ut Seneca lib. 6. *de benef. definit.* Add. l. 4. §. 2. *D. de his, qui not. infam.* l. 13. *C. de episc. aud.*

LENOCINIUM, turpis ille quæstus hætenus descriptus. Crimen lenocinii contrahunt, qui deprehensam in adulterio uxorem in matrimonio detinuerunt, non qui suspectam adulteram habuerunt l. 2. *C. ad Leg. jul. de adul.* Lenocinii crimen lege Julia præscriptum est, quum sit in eum maritum poena statuta, qui de adulterio uxoris quid cepit. Item in eum, qui in adulterio deprehensam retinuit l. 2. §. 2. *D. eod. sis.* Non mediocriter deliquit, qui *lenocinium* in uxore exercuit l. 29. §. 3. *D. eod. sis.* *Lenocinium* autem exercere, ut ibidem iudicatur, intelligitur, qui quæstum ex adulterio uxoris fecit, & aliquid accepit, ut uxorem patere-

tur

tur adulterari, meretricio quodam genere. *Lenocinium* facere non minus est, quam corpore quæstum exercere l. 43. D. de rit. nupt. Qui *lenocinium* fecerit infamia notatur l. 1. D. de his qui not. infam. *Lenocinium* facit Ulpiano interprete, qui quæstuaria mancipia habuerit, & qui in liberis hunc quæstum exercet, sive principaliter hoc negotium gerat, sive alterius negotiationis accessione utatur, ut puta si caupo fuit, vel stabularius, vel balnearior l. 4. §. 2. D. de his qui not. infam. Qui adulterii damnatam sciens duxerit uxorem, vel reduxerit, lege Julia ex causa *lenocinii* puniatur l. 9. C. ad leg. jul. de adult. De mariti *lenocinio* adde l. 2. §. 2. D. eod. tit. l. 47. D. solut. matrim.

LENTULUS & Lentuli filia memorantur pr. Inst. de codicill. Fuit hic *Lentulus* cujus occasione & fideicommissariae hereditates iure perfecto deberi, & codicilli mortuorum heredes obligare coeperunt, non *Cossus*, ut visum est Steph. Van. Pighio, nec prænomine *Cnaeus*, uti eum vocat Sigon. in Inst. p. 351. sed *L. Cornelius L. F. Lentulus*, qui anno V. C. 751. cum M. Valerio Messalino consul fuit, ceu docet la-terculum Coss. apud Dion. Cass. lib. 55. p. 548. & marm. apud Reines. IX. Inser. p. 597. & postea Africæ proconsul præfuit, ibique, ut ex laudato Instituto, num loco discimus, non pecudum

LEO est l. 2. §. ult. D. de Leg. Aquil. Leo mansuetus l. 1. §. 6. D. de possul. Cujusmodi fuit ille Androdi leo, quem loro tenui revinctum, urbe tota circum tabernas iisse, floribus sparsum, ait Gellius lib. 5. c. 14. Usque adeo autem manifestos leones Romæ, ut coniectari se, jubam-

Tom. II.

que inaurari paterentur, testis est Seneca Epist. 41. Aliter, inquit, leo aurata juba nitet, dum contrectatur, & ad patientiam recipiendi ornamenta cogitur fatigatus. Martial. lib. 1. Epigr. 61. Intres ampla licet torvi, lepus, ora leonis: Esse tamen vacuo se leo dente putat. Idem lib. 2. Epigr. 73. de altero Leone ad feritatem reverso: Verbera securi solitus leo ferre magistri, Inferatque pati blandus in ora manum, Deditit pacem, subita feritate reversa, Quanta nec in Libycis debuit esse jugis. De Leone & aiete, contubernio, & convictu eodem, mira concordia, utentibus, elegans est epigramma 73. lib. 9. Primum leonem mansuetum manu tractare, & ostendere ausum esse Hannonem, clarissimum Carthaginensem, tradit Plin. lib. 8. hist. nat. c. 16. & Aelianus lib. 5. de animal. c. 3. qui & alia exempla leonum mansuetorum & mansuetorum dedit lib. 12. c. 23. & priore loco hujus bellæ naturam ita descripsit, secundum tamen interpretationem: A prima ætate cicus factus, cum mansuetissimus esset, tum vero occursum facilis & jucundus. Pueros enim amat, & quidvis, modo id suo altori gratum esse sentiat, lubenter sustinet.

LEONIS Papæ mentio est in Novell. Theodosii & Valentiniæ de manicheis, ubi beatissimus ad-
valla. Idem Imperatoris Novella de Episcoporum ordinatione: Sicut Venerabilis viri Leonis Papæ fideli relatione comperimus.

LEONINA Lex l. 38. D. de epis. & cler. id est Leonis Imperatoris, uti l. 10. C. de pact.

Leonina societas, ex qua alter lucrum tantum, alter damnum sentiat l. 29. §. ult. D. pro soc.

LEPORINA lana l. 70. §. 9. D. de legat. 3.

C

L 3-

LETUM, vel *Lethum*, ita enim scribunt, qui hoc vocabulum cum Varrone *απο της ληθης* derivant. Malo *letho* periturus *l. 9. D. de extraord. crim.*

LEVAMENTARIUS *l. 1. C. Th. de navicul.* Jac. Gothofr. in *Comment.* levamentarium interpretatur eum, qui in lintre, seu scapha navi onerariæ majori adjuncta inservierit. *Add. l. 4. D. de Lege Rhod. l. ult. D. de instr. vel instr. leg. l. 44. D. de evict.*

LEVAMENTUM edicti *l. 3. in fin. D. si famil. furt. fec.*

LEVARE manus adversus quem *l. 15. §. 1. D. de injur. navem l. 1. 4. 8. D. de Leg. Rhod.*

Levari culpa *l. 14. D. de offic. procos. obligationis onere l. 67. D. de procur.*

LEVATO velo *l. ult. C. Th.* Quod quid sit, vid. apud Menoch. *de arbitr. jud. quest. lib. 2. cas. 197.* De eo plura infra sub art. *verum.*

LEVIS mariti frater adpellatur *l. 4. §. 6. D. de grad. & adfin.* Feitus *lib. 10.* quasi *levis vir*, ut scribit Non. Marcell. *de propr. ferm. c. ult.* Græcis est *dano*, seu ex Homero probat Modestinus *d. l. 4. §. 5. vers. viri frater D. de grad. & adfin.*

LEVIS *l. 1. §. 9. D. de Ædil. edict.* constanti opponitur *l. 18. D. eod. tit. Add. l. 22. §. 6. D. solut. matr. l. 30. D. de pæn.*

Levis persona in *l. ult. §. 2. D. de custod. & exhib. reus* est vilis, & humilis.

Levis anuli *l. 6. D. de bon. damnat. lances l. 102. §. 1. D. de legat. 3.*

Levis castigatio *l. 5. §. ult. D. ad Leg. Aquil. coercitio l. 11. §. 7. D. de injur. febricula l. 1. §. 8. D. de Ædil. edict. offensa l. 3. D. de adim. legat. pœna l. 14. D. de pæn. territio l. 15. §. 4. D. de injur. usura l. 3. D.*

de eo, quod met. caus. id est, mœdica. Quemadmodum & *levis* dolor dicitur in *l. 4. §. ult. D. de Ædil. edict. & Levis* sententia *l. 13. D. de pæn.*

Levis cautela *l. 8. §. 7. l. 34. D. de fidejuss. Condicio l. 51. D. de condit. & dem.* cui opponitur durior & deterior. Hinc *levissima* conditio libertatis dicitur esse, quæ ad libertatem perducit, quamvis natura gravior, & durior sit *l. 87. D. de manum. test. l. 35. D. de condit. & dem.* estque *levissima* conditio minime onerosa, quo significatu etiam accipitur in *l. 87. l. 90. D. de condit. & dem.* **Levis** scriptura, i. e. conditio *l. 5. D. de man. test. Levis* servitus *l. 20. §. 5. D. de servis. præd. urb. Leviora* vincula *l. 8. §. 6. D. de pæn. Levis* suspicio *l. 3. §. 1. D. de min.*

Leve delictum *l. 4. §. 13. D. de re milit. levis* offensa *l. 3. D. de adim. legat.*

Levis notitia *l. 223. §. ult. D. de verb. signif.*

Leviores mores, qui & *minores*, inter virum & uxorem censebantur, reliqui omnes præter adulterium: *Ulp. tit. 6. §. 12.* His advertebantur *graviore* ibid.

Leviora non curat prætor *l. 1. §. ult. D. de inspic. venr.*

Levis culpa *l. 47. §. 3. D. de legat. 1.* Vid. supra art. *culpa.* **Levis** & suis rebus consueta negligentia *l. 22. §. 3. D. ad SC. Trebell.*

de incend. ruin. castigare *l. 9. D. l. 15. §. 41. D. de injur. l. 1. §. 1. D. de effract.*

Si quid ex his, quæ *leviter* observanda prætor edixit, non sit factum *l. 1. §. 15. D. de venr. inspic.*

LEX a Seneca dicitur *justi & injusti regula lib. 4. de benef. c. 12.* Idem *Epist. 94.* Leges quid aliud

LEX

aliud sunt ; quam minis mixta præcepta ? Papinianus in *l. 1. D. de Legib.* Legem definit commune præceptum , virorum prudentum consultum , delictorum , quæ sponte , vel ignorantia contrahuntur , coercitio , communis reipublicæ sponsio : Quibus verbis ille e Græco in latinum convertere studuit illam *τομὴν* definitionem , quæ ex Demosthenis oratione *adversus A-ristogis* , a Marciano refertur in *l. 2. D. de legib.* quam & Aphtho-
 mus fere in extremo libelli *Παραπορισμάτων* sequitur . Ea vero ut oratoria magis est , quam philosophica , abundantia ex parte , & defectu altera laborat , ac fere legem democraticam repræsentat . Est utique *Lex* , notione generaliori , voluntatis imperantis , circa faci-
 cienda vel omittenda a subditis declaratio . Et manca illa est , quam Cicero *de legib. lib. 1. c. 6.* tradit , legis definitio , quod sit , *que scripto sanxit , quod vult , aut jubendo , aut vetando , a delectu.*
 Legis sane vocabulum varium habere in jure Romano significa-
 tum negandum non est , & qui-
 dem eo veniunt .

Lex quam populus Romanus , senatorio magistratu interrogante , veluti consule , constituebat §. 4. *Inst. de jur. nat. gent. & civ.* vel generale iussum populi , ut ait Gell. *lib. 10. c. 10.* itemque po-
 puli scitum apud Tacit. *lib. 3. annal. c. 58.* Atque ita *Lex* di-
 stinguitur non modo a SCis , con-
 stitutionibus principum , edictis magistratuum , prudentumque res-
 ponsis , verum etiam a plebisci-
 tis , rogante plebeio magistratu ,
 veluti tribuno plebis suffragiis ple-
 bis constitutis *d. §. 4. Inst. de jur. nat. gent. & civ.* Hinc con-
 sulares rogationes proprie sibi le-
 gum nomen vindicant , ac proin-
 de a plebiscitis , & SCis separan-
 tur *l. 7. D. de iust. & jur. l. 7.*

LEX

35

§. 7. *D. de pact. l. 1. in fin. D. ex quib. caus. major. l. 2. §. 8. D. de orig. jur. l. 1. D. ne quid in loc. publ.*

Verumtamen & tribunicie ro-
 gationes , licet minus proprie ,
 Leges adpellantur . Ita *Lages A-*
quilliam & Falcidiam adpellamus ,
 quæ plebiscita sunt , quum eas
 Aquilius & P. Falcidius Tribuni
 plebis a plebe rogarint *l. 1. D. ad Leg. Aquil. l. 1. D. ad Leg. Falcid. l. 1. D. de offic. ej. cui mand. jurisd. l. 6. D. de pact. l. 7. D. de capit. minut. l. 1. D. de condict. ex lege l. 1. D. ut ex legib. §. 4. v. novissime Inst. de bonor. possess.* Plebiscita autem leges dici coepere , ex quo iis lege
 primum *Horatia* , lata anno ab
 V. C. 304. deinde *Fulilia* condi-
 ta anno ab V. C. 456. eadem au-
 thoritas data est ac legibus , puta
 ut patres non minus , quam ple-
 bem obligarent . Vid. Liv. *lib. 3. c. 55. lib. 8. c. 12. Gell. lib. 15. c. 38. l. 2. §. 8. D. de orig. jurif.* Ne vero ad Leges hujus
 generis referas *Tribuniciam legem* ,
 cujus meminit Pomponius *l. 2. §. 3. D. de orig. jur.* monet Hein-
 nec enim illam a Tribuno plebis ,
 qualis eo tempore nullus erat , sed
 a Junio Bruto , tribuno celerum ,
 latam esse . Hunc vero tribunatum
 proximum a rege , ac senatorium
 magistratum fuisse ex *Livii lib. 1. c. 1.* docet . Sed & aliæ species
 juris scripti aliquando *legum* no-
 mine veniunt . Plane in *l. 7. D. de capit. minut.* hæc verba : Ex
 novis legibus etiam Sca compre-
 hendunt , & *Lex* dicitur SC. Ma-
 cedonianum *l. 9. §. 3. D. de SC. Maced.* SC. Turpillianum
l. 10. D. ad SC. Turpill. juncta
l. 2. D. de custod. & exhib. reor.
*oratio Severi l. 49. D. de mi-
 nor. juncta l. 1. D. de reb. eor. qui sub tur.* immo & constitutio-
 nes leges vocantur *l. 22. C. de*

C 2

ad-

admin. & peric. tut. Legis beneficio l. 12. D. de legis. prest. id est, constitutionis, seu rescripti: Nam edictum prætoris legata dumtaxat, & fideicommissa exceptis personis conservabat. Verum rescriptum, seu constitutio D. Pii etiam portionem hereditatis, ut adparet ex l. 5. §. 6. & l. 7. D. eod. tit. Denique & edictum prætoris legem annuam adpellat Cicero lib. 1. in Verr. c. 42.

Plerumque *legis* adpellatione *κατ' ἐξουσίαν* Lex XII. Tabularum intelligitur l. 3. D. de usurp. & usuc. l. 7. §. 14. D. de pact. l. ult. D. de colleg. l. 18. D. qui testam. l. 1. D. de curat. furios. l. 5. D. de acquir. vel omitt. her. l. 13. §. ult. D. de servis. russ. l. 4. §. 5. l. 6. §. 1. l. 7. D. de re jud. & §. un. Inst. de legis. patron. tut. Eandem legem accipe, quam antiquam *legem* audis l. 2. §. 1. D. de noxal. act.

Legis nomine absolute adpellantur quædam leges. Sic nomine legis in l. 17. §. ult. l. ult. pr. D. qui & a quib. l. 4. D. de test. milit. l. 4. D. de serv. expor. exaudienda est *Ælia Sentia* in l. 12. l. 14. §. ult. D. qui & a quib. manum. *Julia* de adulteriis in l. 6. D. de feriis *Julia* iudiciorum in l. 2. l. 16. D. de jur. patr. l. 6. D. eod. tit. l. 37. §. 4. D. de op. libert. l. 2. D. de minor. l. 64. §. 6. seq. D. solus. matrim. l. 45. §. 5. l. 48. D. de rit. nupt. l. 38. §. 1. D. ex quib. caus. maj. l. 62. §. ult. l. 64. D. de condit. & dem. *Julia* & *Papia*
LEX.

Ælia Sentia.

Aquillia.

Asilia.

Atinia.

Cincia de donis & muneribus.

Claudia.

Cornelia de captivis.

Cornelia de injuriis.

Cornelia de sicariis & venes.

Poppæa intelligenda est. *Leges* publicorum cavetur, id est, *Leges* *Julia* publicorum iudiciorum l. 2. D. de custod. & exhib. reor. At in l. 32. D. de pæn. Lex *Julia* publicorum est *Julia* de vi publica.

Leges autem ut plurimum ab altero consule, cujus tum, quum eæ rogarentur, fasces erant, aut qui consul primus renunciatus erat, nomen fortiebantur. Interdum ab ambobus consulibus, quo posteriore exemplo *Legem* *Papiam* & *Poppæam*, *Legem* *Liciniam* & *Muciam*, *Legem* *Liciniam* & *Juniam*, *Legem* *Tuliam* & *Titiam*, *Legem* *Cæciliam* & *Didiam* dictas legimus. Sed & præter gentilitium legislatoris nomen plerumque legibus cognomina a re subjecta imponebantur. Et ita agrarias, annarias, judicarias, sumtuarias, tabellarias, testamentarias legimus. Interdum ea, quæ legibus coercerantur, crimina summam legi adscribebantur, veluti in hunc modum de ficariis, de veneficiis, de parricidiis, de adulteriis, de vi, de plagiariis, de residuis. Alias vero crimina, quæ legibus vindicabantur, hoc loquendi genere exprimebantur ambitus, peculatus, repetundarum.

Verum *Legum* omnium, quæ de jure civili latæ sunt, quarum in libris nostris habetur mentio, catalogum non alienum erit subijcere, quas solo nomine edero satis erit, subjectam cuique materiam, in qua versaretur, in proprios locos rejiciendo.

LEX.

Cornelia de falsis, quæ & testamentaria.

Falcidia.

Furia.

Fusia Caninia.

Glicia.

Hortensia.

Hosilia.

Julia

Julia de adulteriis coercendis.
Julia agraria.
Julia ambitus
Julia de annonæ.
Julia de bonorum cessione.
Julia de fundo dotali.
Julia judiciorum publicorum,
 seu judiciaria.
Julia Majestatis.
Julia de maritandis ordinibus
Julia peculatus, de sacri-
 legiis, de residuis.
Julia repetundarum.
Julia de vi privata.
Julia de vi publica.

Legi adrogare, obrogare, de-
 rogare, subrogare, fraus sit. Vid.
 suis locis.

Legis actiones Pomponius inter-
 pretatur legitimas actiones l. 2.
 §. 6. *D. de orig. jur.* Ubi ex le-
 gibus compositas fuisse actiones tra-
 dit, quibus inter se homines dis-
 ceptarent, quæ pars juris *legis ac-
 tionum* nomen obtinuit. Eodem-
 que in capite §. 12. partes, quibus
 ius constat, colligens, in his nu-
 merat *legis actiones, quæ formam
 agendi continent*. Quamquam non
 ad legitimas modo actiones, sed
 ad alios quoque legitimos actus
legis actio porrigitur. Apud eos
 enim magistratus *legis actio esse*, vel
legis actio magistratus data esse,
 dicitur, apud quos adoptiones ma-
 numissionesque explicari possunt.
 Ulpianus in l. 1. *D. de offic. ju-
 rid. Alex.* Adoptare, inquit, ali-
 quis apud juridicum potest, quia
 data est ei *legis actio* Paullus lib.
 2. *Sens. tit. 25. §. 4.* Apud ma-
 gistratus municipales, si habent
legis actionem, emancipari, & ma-
 numitti potest. Modestinus in l.
 4. *D. de adopt.* Magistratum apud
 quem *legis actio* est, & emanci-
 pare filios suos, & in adoptio-
 nem dare apud se posse. Contra
 Ulpianus de legato proconsulis

Julia & Titia.
Junia Norbana.
Junia Petronia.
Junia Velleia.
Lactoria.
Licinia Cassia.
Licinna & Cassia.
Mævia.
Mensia.
Papia Poppæa.
Pompeia de parricidiis.
Regia.
Remmia.
Scribonia.
Voconia.

loquens in l. 3. *D. de offic. pro-
 cos.* adoptare eum posse negat,
 quia omnino apud eum non sit
 legis actio, id est, ut Marcianus
 in l. 2. *D. sod. tit.* ait, quia
 non habet jurisdictionem talem.
 Hinc *lege agere* l. 3. *D. de offic.
 præ.* Apud Terent. in Phormione
 Act. 5. sc. 7. v. 91. Phormioni
 injurium sibi fieri, querenti, ex-
 probrantique, Demipho quasi per
 ludibrium respondet: *Lege agito
 ergo*, id est, litem eo nomine in-
 tende, vel judicio experire, si
 tibi videatur. Ad quem locum
 Donatus: *Lege agito*, ait, *dice-
 batur ei, cuius intentio contem-
 bilis adversario videbatur*. Plautus
 in *Aulul.* *Lege agito, i, cognam co-
 que*. Ex quibus adparet, *Lege ago-
 re* esse legitima aliqua actione ex-
 periri. Eoque sensu *lege agi* divit
 Cic. non semel. Veluti pro *Mu-
 rena* c. 11. & in *divinat.* c. 5.

Lex Municipalis l. 3. §. 4. *D.
 quod vi aut cl. l. 1. C. de serv.
 reip.* Municipales vero leges pa-
 triæ municipii cujusque sermone
 conscriptas fuisse ex l. ult. *D.
 de decret. ab ordin. fac.* colligi-
 mus, in quo municipii Legem
 græce scriptam Scævola præfert.
 Est igitur *Lex municipalis*, quæ
 cuique municipio propria est. Ita

Leges cujusque civitatis l. i. d.
de mun. & honor.

Alia videtur esse *Lex municipalis* in titulo D. ad municipalem. Quamvis enim ibi subaudiendam esse legem neget Cujacius lib. 9. obs. c. 37. potiusque ita refingendam putet illam inscriptionem, ut scribamus, de municipibus & incolis, quandoquidem & in libris Basilic. rubrica sit *περι πολιτων*, Legem tamen *municipalem* ea inscriptione indicari, post Guil. Budæum, Ang. Politianum, & Brissonium defenderunt Guil. Forner. *Select. lib. 1. c. 13*; Jac. Rævard. *Var. lib. 3. c. 15*. & Ev. Otto in *pref. Tom. 2. Thesaur. jur. civ. p. 9. seq.* ubi docet, fuisse non modo singulis municipiis suas leges de decurionibus, duumviris, ædilibus legendis, muneribus obeundis, administratione rerum civitatis, similibusve, qualis illa Halesinorum, de qua Cic. in *Verr. 2. c. 49*. aliarque in l. 6. D. de decret. ab ord. fac. l. 3. D. eod. l. 1. D. de alb. scrib. l. 11. §. 5. D. de mun. & hon. sed & existisse legem aliquam communem, & ad omnia municipia pertinentem, qualem jam Cæsarem mediatum esse, idem tradit Cic. lib. 6. ad famil. epist. 18. Legum etiam *colonicarum* vel *municipalium*, circa agros assignatos observandarum, & a triumviris, vel decemviris coloniarum deducendæ præscriptorum colonis meminerunt scriptores de Finibus, velut Aggen. Urbic. de limis. p. 49. Hygin. p. 206. quas tamen leges ad titulum D. ad municip. non pertinet, facile intelligitur. Hein.

Leges etiam provincialibus datas ab his, qui imperium habebant a populo Romano, auctoritatemque legum dandarum a Senatu. Sic Cicero in *Verr. II. 13*. Siculorum judicariam Legem Ru-

piliam laudat, quam Prætor Rupilius ex SCo de decem legatorum sententia ei provinciarum dederat, cujus capita duo adfert. Siculi, inquit, hoc jure sunt, ut, quod civis cum cive agat, domi certet suis legibus, quod Siculus cum Siculo, non ejusdem civitatis, de eo prætor judicet ex P. Rupilii decreto, quod is de decem legatorum sententia statuit, (quam legem Siculi Rupiliam vocant) sortiatur. Et *alibi c. 14*. Tum enim docet Heraclius, non posse eo die sortiri, quod Lex Rupilia vetaret diebus triginta sortiri, dicam quibus scripta esset. Eod. ipso libro c. 60. Inter oratores & decumanos lege frumentaria, quam Hieronitam adpellabant, judicia fieri solita, docet. Plin. lib. 10. epist. 83. Cautum est Pompeia lege, quæ Bithynis data est, ne quis capiat magistratum, neve sit in senatu minor annorum triginta. Eadem lege comprehensum est, ut qui ceperint magistratum, sint in senatu. Idem lib. 10. epist. 113. Lex Pompeia, qua Bithyni & Pontici utuntur, eos, qui in *bulen* a Censoribus eliguntur, dare pecuniam non jubet. Eod. lib. epist. 115. Lege Pompeia permissum Bithynicis civitatibus, adscribere sibi, quos vellent, cives, dum civitatis non sint alienæ, sed suarum quisque civitatum, quæ sunt in Bithynia. Eadem lege sancitur, quibus de causis e senatu a censoribus ejiciantur.

Lex Regia l. i. pr. D. de constit. princ. l. 6. Inst. de jur. nat. gent. & civ. est, quæ de imperio Principis lata est, quæque populus ei, & in eum omne suum imperium, & potestatem contulit. De ea Hein. in *Antiq. Rom. lib. 1. tit. 2. §. 43. seq.* Ev. Otto in *pref. thesaur. jur. civ. Tom. 5. p. 4. seq.* ubi satis demonstratum, per

per eam intelligi formulam imperii, primum Augusti in honorem factam, variisque deinde SCis, quoties novus princeps imperium auspicaretur firmatam, amplificatamque, quæ & *jus regium. Lex imperii, Augustum privilegium, Lex, qua regimenta respublica ad imperatores perpetuo translata sunt, vocatur* l. 3. *C. de testam. l. un. §. 14. C. de caduc. toll. l. 1. D. de offic. pref. pres.* Alio sensu *Lex Regia* est, ab aliquo Romanorum rege lata, qualis illa in l. 2. *D. de mort. inferend. Hein.*

Lex obvenire proprie dicitur hereditas, quæ ab intestato Lege XII. Tabularum defertur. Cic. in *Verr. I. c. 45.* Lege hereditas ad Gentem Minuciam veniebat. Sed tamen & eam hereditatem, quæ ex testamento defertur, non improprie quis *lege* obvenire, dixerit, ait Ulpian. in l. 130. *D. de verb. signif.* quia lege XII. Tabularum testamentariæ confirman-
tur.

Leges & constitutiones futuris, certum est, dare formam negotiis, non ad facta præterita revocari, nisi nominatim & de præterito tempore, & adhuc pendentibus negotiis cautum sit *leg. 7. C. de legib.* In quam sententiam plures aliæ exstant leges, puta l. 7. *D. eod. tit. l. ult. de Curat. furios. l. 29. in fin. C. de testam. l. 65. C. de decur. l. 3. C. Theod. de constit. princ.* Aliquando tamen pendentibus negotiis leges dantur l. 21. *C. de SS. eccles. l. 22. §. 1. C. eod. l. 2. §. 9. C. de iurejur. propt. calumn. l. 7. in fin. C. Th. de legis. hered.* itemque præteritis. Quo pertinent l. un. *in fin. C. de contract. jud. l. 17. C. de fid. instrum. l. ult. C. de pact. pign. l. 1. C. Theod. de SC. Claud. l. un. C. Theod. de act. cert. temp. fin. l. 3. C. Theod. de incest. nupt. l.*

2. *pr. C. Th. de sepulcr. viol. l. 4. C. Th. de bon. vac. l. 5. C. Th. de canon. & comment. urb. Rom. l. 17. C. Th. de heres. Novel. 15. c. 1.*

Leges omnibus hominibus æqualiter securitatem tribuunt l. 28. *§. 7. D. de pœnis.*

Lex pro privilegio. Si civitas nullam propriam *legem* habet de adjectionibus admittendis l. 21. *§. ult. D. ad munic.*

Lex pro pacto. Aedificiorum *leges* apud Varron. lib. 4. *de ling. las.* Paullus in l. 33. *D. de servis. urban. pred.* Quum in *lege* ædium scriptum esset: Plin. lib. 36. *c. 23.* Antiquarum ædium legibus invenitur. *Leges* etiam agris dicuntur de eorum conditionibus l. 1. *§. ult. D. de aqu. quos. & estiv.* ab his scilicet, qui eos agros constituerunt, finieruntque, ut Hyginus *de limis. agr.* significat. Add. l. 2. *D. de leg. commissor. l. 5. D. de sepulcr. viol. Lex* venditionis l. 6. *§. ult. D. de serv. expert.* *Lex* censoria, quæ publicanis, seu vectigalium redemptoribus in publicorum locatione a censoribus dicebatur l. 203. *D. de verb. signif. & apud Cic. in Verr. 3. c. 6. orat. de provinc. consul. c. 5. de nat. Deor. lib. 3. c. 19. lib. 1. ad Q. fratrem Epist. 1. c. 12. Varron. lib. 2. de re rust. c. 1. Fest. lib. 17.* Ejusmodi est *lex* vectigalis de pecore in l. 2. *§. 20. D. de vi bon. rapt. Lex* colonica apud Varron. lib. 1. *de re rust. cap. 2.* *Lex* commissoria, quæ in venditionibus adjicitur l. 3. *D. de leg. commissor.* Fundus autem *lege* commissoria venire dicitur, qui ita venit, ut, nisi intra certum diem pretium sit exsolutum, inemptus fieret l. 4. l. 5. *D. de leg. commiss.* Add. l. 1. *pod. tit.* Et talis *legis* conventionalis fit mentio in l. 38. *D. de minor.* aliaque exempla

pla peti possunt ex Briffon. *lib. 6. formul. §. 44. p. 480.* In pignori-
bus utique eam reprobata esse,
docet *rubr. C. de leg. commiss. in*
pign. reprob. Lex locationis l. 77.
D. pro soc. operis locandi l. 61. D.
locat. conductionis l. 25. §. 3. l. 55.
§. ult. D. locat. Legem conscribit
venditor & qui locat l. 39. D. de
patr. Legem consignare l. 13. §.
6. D. de act. emt. Lex contractus
l. 8. D. de præs. verb. l. 24. D. de pos.
Legem dare operis l. 15. §. 10.
D. de damn. infect. dicere con-
tractui l. 13. §. 26. D. de act.
emt. rei suæ dicere l. 20. §. 1.
D. de patr. dot. traditioni dicere
l. 6. D. commun. præd. An lege
emtionis dictum est l. 13. §. 14.
D. de act. emt. Lex donationis
l. 22. D. de stat. hom. obligatio-
nis l. ult. D. de solus. Leges
prædiorum vendendorum l. 5. D.
de sepulcr. viol. Sic etiam exau-
di legem municipii apud Cic. lib.
2. de orat. c. 39. & lib. 3. de of-
ficio. c. 17. Varron. lib. 5. de ling.
lat. & legem saltui datam l. 2.
C. de noxal. Leges traditionis
l. 17. §. 3. D. de servis. urb. præd.
Lex venditionis l. 22. D. de contr.
emt. Et ita Manilianas venalium
vendundorum leges dixit Cicero
lib. 1. de orat. c. 58.

Celeberrimæ sunt illæ Manilia-
næ leges, quarum & Varro *de ro-*
rust. lib. 2. c. 5. & Plin. *lib. 18.*
c. 4. meminit, qui monet, ea-
rum observationem tam scrupu-
losam fuisse, ut ne carnes qui-
dem & fues, nisi conceptis ver-
bis, a laniis emerentur, neque
multæ dictio aliter justa esset,
nisi in qua ovis masculino genere
efferreretur, & nisi iis bubusque
simul expressis, oves prius, quam
boves, nominatæ essent. Erant
ergo formulæ cautionum ab em-
toribus venditoribusque in ven-
dendis variis rebus adhibendæ,
nisi damnum incurrere vellent,

a celeberrimo Jurisconsulto, M.
Manilio, conscriptæ, quarum ex-
empla habes apud Varron. *de ro-*
rust. lib. 2. c. 3. Hein. Vid. hu-
jus hist. jur. civ. lib. 1. §. 139.

Lex pro conditione. Si fundum
emisti ea lege *l. 11. D. de act. emt.*

Lex etiam pro doctrina fidei,
vel religione accipitur. Sic lex
catholica *l. 1. C. Theod. de he-*
res. christiana l. 13. C. Theod. de
jud. sanctissima l. 5. C. Theod. de
Episc. & cler. superna l. 49. in
fin. C. Theod. de judæis veneran-
da l. 13. C. Tb. eod. tit.

LIBELLA. Libellis duabus
vel tribus *l. 9. C. de episc. aud.*
l. 7. C. Theod. de cust. reor. Ita
enim ibi legendum, non, ut vul-
go scribitur, *duobus* vel tribus.
Fuit autem libella antiquum numi
genus minimum. Cicero *in Verr.*
2. c. 10. Quis Volcatio si sua
sponte venisset, unam libellam
dedisset? Idem *pro Roscio c. 4.*
Hic nisi planum facit, HS. 1000.
ad libellam sibi deberi, causam
perdit. Et *lib. 7. ad Attic. Epist.*
2. Fecit Palam, te ex libella,
me ex teruncio, scilicet heredem.
Plaut. *Casn. Act. 2. sc. 5. v. 7.*
& 8. Vobis invitis, atque am-
borum ingratiis Una libella liber
possum fieri. Add. *Captiv. Act. 5.*
sc. 1. v. 27. Pseudol. Act. 1. sc.
1. v. 96. & ibi Taubman. & Cu-
jac. ad lib. 26. Quæst. Papin. l.
54. D. mandat.

LIBELLEENSES memoran-
tur *l. 32. C. de adpell. l. 14. C.*
de proxim. sacri scrin. & Libellen-
ses sacri scrinii vocantur l. ult.
C. ubi Senator. Fuere scribæ, vel
notarii, a libellis scribendis dicti.

LIBELLORUM variz sunt
species. Quidam enim erant *Libelli*
supplices, uti loquitur Martialis
lib. 8. epigram. 31. qui eos &
querulos adpellat *ejusd. lib. epigr.*
ult. v. 1. Cujusmodi erant, qui
principibus dabantur. Hoc enim

in more positum fuit, ut principes non viva voce, sed per libellum adirentur. Huius vero generis libelli nihil aliud erant, quam preces, & desideria, ut adparet ex l. 15. D. de iur. voc. Unde & libellus huiusmodi αἰώνος vocatur in l. 9. D. ad Leg. Rhod. Iis porro tunc subscribebant principes, quid fieri vellent. Vid. l. 32. §. 14. D. de recept. arbitr. Lamprid. in Commod. c. 13. Ipse Commodus in subscribendo tardus & negligens, ita ut libellis una forma multis subscriberet. Ad hosce quoque libellos principes rescribebant. Sic Divi Fratres ad libellum Cornelii Rufi rescripserunt l. 2. §. 2. D. de iur. fisci. Add. l. 41. §. 7. D. de legat. 1. l. 17. D. de iur. patron. l. ult. D. de offic. procur. Cels. Dabantur & praesidibus Libelli l. 15. D. de in iur. voc. si causa talis esset, ut nec causae cognitione, nec decreto opus videretur. Ubi enim decretum necessarium est, per libellum id expedire proconsul non poterit. Omnia enim quaecumque causae cognitionem desiderant, per libellum non possunt expediri l. 9. §. 1. D. de offic. procons. l. 7. D. de regul. iur. Hinc libello fieri, & apud acta, causis probatis, opponuntur l. 6. C. de praed. & al. reb. min. non al.

Qui ab Imperatoribus in his, sive subscriptionibus, sive rescriptis in consilium adhibebantur, illisque ea in re operam dabant, libellos agere dicebantur. Vid. l. 12. D. de distr. pign. Quo munere in comitatu principis sui functum esse Aurelium Arcadium Charisium, ex eo colligimus, quod Magister libellorum appellatur in inscriptione l. 1. D. de offic. praef. praet. Ita enim dicebantur, qui libellos agebant. Magistris vero his surrogati erant Promagistri, ut patet ex marmore apud Grut. p.

607. J. Fecitum si placet Iubentius Celsus Promagister subscripsi III. Non. Novem. Ansio Politione & Optimo C. In alio p. 28. 2. laudatus Scitilius Aegilaus Magister Libellorum, & cognitionum sacrarum. Quo eodem munere postea fustus est Petrus, Magister epistolarum, de quo Sardonius Apollinar Carm. V. v. 364. Quid loqua hic illum, qui scrinia sacra gubernat? Plura de his magistris, quae & αἰτῶνται, dedit Ever. Ott in Papiniano c. 14. §. 2. p. 309 seq.

In reliquis libellis concipiendis juris studioforum opera utebantur hi, quorum res agebatur. Unde in l. 9. §. 1. E. de poen. Ulpianus: Solere, ait, vel juris studiosis, vel advocatis, vel tabellionibus interici, ne libellos concipiant. Hinc in rubr. C. de error. advoc. additur, vel libellos, seu preces concipientium. Sed & subnotandis libellis juris studiofi vacabant, ut indicat l. 1. D. de offic. adfess.

Ceterum ad supplices libellos tum principi, tum magistratibus oblatos pertinent loquutiones, quae sequuntur. Adire per libellum provinciae rectorem. Libello complexus l. 20. §. 6. D. de hered. post. Quae in libello contulisti, aiunt Impp. ut l. 1. C. de precib. imp. offer. l. 1. C. de vestig. nov. De quo libellos dedisti l. 4. C. de poen. Delato libello l. 6. C. de praed. minor. libelli interpellatio l. 29. D. de Leg. Corn. de fals. Libello minatus l. 5. D. ad SC. Turpill. professus l. 21. D. rat. rem habet. Libellum tradere l. 5. §. 7. D. de edend. Quum nulum adulterii accusaturum se, libellis praedidi datis, testatus fuisset l. 11. §. 3. D. ad leg. jul. de adult. Qui locus etiam ad supplices libellos, non ad accusatorios, de quibus mox, pertinere ait Hein-

nec-

neccius. Notum enim focer accusabat, sed accusaturum se testabatur.

Libelli enim ficti dicuntur accusatorii, quibus crimina deferuntur, & denunciuntur *l. 17. §. 1. l. 29. §. 8. D. ad leg. jul. de adulter. Apulei. Apl. p. 274.* Quum nihil amplius, quam libellos accusationis obtulsi *l. 17. C. ad leg. jul. de adl. Tacit. lib. 3. Ann. c. 44. Quid in tanto verum motu libellis accuatorum daret operam.* Sempronia libellos composuit, quasi datum centurioni, ut ad officium transmitterentur *l. 72. D. de furt.* Quo genere loquendi Cic. *lib. 6. ad Attic. Epist. 17.* utitur: Commotus, inquit, Atticus libellum composuit, & mihi dedit, ut darem Cæsari. Sed nec his locis intelligendi libelli criminales. Cimen enim per alium accusare non licet *l. 10. l. 13. D. de publ. iud.* Magis huc pertinent Juvenalis illa Sat. 6. Si rea non est, Componant ipsæ per se, formantque libellos. *Libellus* criminum apud B. Augustin. *Epist. 48.* inscriptionum, iidem ac libelli accusationis, vel criminis *l. 3. D. de accus. l. 2. §. ult. D. ad leg. jul. de adul. Sunt & libelli adpellatorii l. 1. §. ult. l. 5. §. ult. l. 7. D. de adpell. l. 2. l. 20. C. eod. tit. Libellus conventionis §. 24. Inst. de action.*

Sed & quælibet alia scripta libellorum nomine veniunt Sic libellum ad ipsas ædes proponere *l. 4. §. 6. D. de damn. infest.* Ut libelli, aut tituli eorum nominibus ædibus adfigantur alienis *l. 1. C. de iis, qui pot. nom.* Plane libellis ad ædes fixis suspensive, absentium, quorum defensor non exstabat, bona permissu prætoris proscribi solita, ex Ciceronis pro Quinctio oratione c. 6. elicitur. Illic enim Nævius, quum a prætore postulasset, impetrasset-

que, ut sibi Quinctii, quasi neque sui copiam faceret, neque defenderetur, bona ex edicto possidere liceret, iussisse Cicero narrat, ea Quinctii bona proscribi. Alphenum vero, Quinctii procuratorem sese defensionem offerentem, libellos, proscribendæ videlicet venditionis causa propositos, deiecit. Seneca *lib. 4. de benef. c. 12.* Spondeo, ait, pro iudicato, & suspensum amici bonis libellum deicio. Libelli dimissorii qui apostoli dicuntur rubr. *D. de libell. dimissor. Libellus* divortii *l. 7. D. de divort. & repudii l. 6. C. de repud. βιβλιδιον* vocat Justinus Martyr *Apol. 1. pro christian.* & loco, qui ab Eusebio *lib. 4. hist. eccl. c. 17.* refertur, ex quo mutilus hac in parte Justinus codex supplendus est. Qua etiam voce eadem significatione utitur & idem Justinus Martyr *Apol. 2. Libellus* familiæ *l. 99. D. de legat. 3.* Sic & in *l. 8. C. Theod. de custod. vocor.* Famosi libelli *l. 15. D. de poen. de quibus vide supra sub art. famos.* Si quis libello dato vel principi, vel alicui famam alienam infestatus fuerit *l. 13. §. 29. D. de injur.* Rerum libellus marito datus. Nam mulier res, quas solet, in usu habere in domo mariti, neque in dotem dat, in libellum solet conferre, eumque libellum marito offerre, ut is subscribat, quasi res accepit *l. 9. §. ult. D. de jur. dot.* Solent plerique hoc facere, ut libellum proponant, continentem, invenisse, & redditum iri eî, qui desideraverit *l. 43. §. 4. D. de furt. Libello* sua manu subscripto significare *l. 2. §. 1. D. de publ.*

LIBER, numero singulari, pro filio in *l. 8. §. ult. Cod. de secund. nupt. l. 33. D. de inoff. test. pr. Inst. de serv. cogn.* Addunt alii locum Ulpiani *l. 126. §. 1.*

§. 1. *D. de reg. jur.* ubi tamen Florentinæ non *liberum* sed *libertum* habent, nec non Modestini l. 34. *D. de pact.* ubi pleræque editiones illud *liberum* omittunt. Quinctilianum tamen *Declam.* 2. Aurelium Victorem in *Cæs.* c. 26. & *Epist.* 25. ita loquutos esse, observarunt Voss. *Annal. lib.* 1. c. 42. & Ducker. *de latin. vet. jurisc.* p. 585. Ut adeo de eo, quod ut plurimum observatum, intelligendum videatur illud Cui l. 148. *D. de verb. signif.* enunciationem illam habet, vel non habet liberos, semper numero plurali profertur. *Hein.*

Liber. Eo nomine continentur omnia volumina, sive in charta, sive in membrana, sive in tilia, vel philyra, aliave materia scripta l. 52. *D. de legat.* 3. Antiquis certe temporibus in tilia, vel philyra libros conscribi solitos, non ille tantum jurisconsultorum nostrorum locus docet, sed & Plin. *lib.* 13. c. 12. & Herodian. *lib.* 1. *dist.* c. 17. Marcian. Capell. *de mæst. philolog.* & auctor *Epistola Diſſis Cretensis Historia præmissæ.*

Proprie accipitur *liber* pto codice, vetere modo compacto. Unde *libri* nondum perscripti, nondum malleati, vel ornati, nondum conglutinati, vel emendati, itemque membranæ nondum consultæ memorantur in l. 52. §. 5. *D. de legat.* 43. Eodem pertinet locus elegans Paulli *lib.* 3. *sent. sis.* 4. §. 87. Libris legatis, chartæ, volumina, vel membranæ, vel philuræ continentur. Codices quoque debentur. *Librorum* enim adpellatione non volumina chartarum, sed scripturæ modus, qui certo fine concluditur, æstimatur. Vid. quæ hic notavit Schulting. *jurispr. antequæst.* p. 377. Qui quæve hanc operam navabant compingendis, adornandisque libris, vocabantur *Librarii* & *librariæ*, qualis Martia Junia *libraria* in

lapide apud Reines. *Class. Inscr.* 113. nec non *structores librorum*, si recte divinavit idem Reines. *ead. Class. Inscr.* 123. p. 156. *Hein.*

Libri elephantini, in quibus SCa ad principes pertinentia scribebantur. Vopiso. in *Tacis.* c. 8. Qui *libris* principalibus in senatu legendis vacant l. 1. §. 2. *D. de quæst.* nisi forte legere hic malis *litteris*, argumento §. ult. *ejusd. legis.* Sed nihil hac emendatione opus est. Nam Quæstores candidati & litteras, vel epistolas principum, & eorundem orationes, & libellos prælegebant. *Libelli* sane Hadriani Cæs. in senatu prælesti, cujus in sententiam postea SC. factum est, exemplum habemus in l. 28. §. 6. *D. de hered. petis.* *Hein.*

Apotheca *librorum* l. 12. §. 34. *D. de instr. vel instr. leg.*

LIBER, a, um. *Liber* homo l. 13. l. 37. *D. ad Leg. Aquil.* cui opponitur servus l. 3. *D. de stat. hom.* l. 4. *D. de justit. & jur.* *Librorum* hominum quidam ingenui sunt, quidam libertini l. 5. *D. de stat. hom.* Sic & *libere* civitates Plin. *lib.* 10. *Epist.* 63. *Librum* corpus l. 5. *D. si quadrup. paup.* *Libere* personæ l. 3. *D. eod. sis.* *Liber* populus est is, qui nullius alterius populi potestati subiectus est, sive is foederatus est, &c. l. 7. *D. de capt. & postl.* Aliquando tamen *liberi* dicuntur non modo, qui servi non sunt, sed & qui nullius potestati subfunt, id est, homines sui juris. Sic *liberum* caput l. 1. *D. de tutel. pr. Instr. eod. sis.* Ulpian. *sis.* 11. §. 5. Gell. *lib.* 5. c. 9. Quo adludens suo more Tertull. *lib.* 2. *advers. Marcian.* c. 5. *Librum*, inquit, & sui arbitrii, & suæ potestatis invenio hominem a Deo institutum.

LIBERÆ etiam dicuntur res,

res, servituti non obnoxie. Sic *libera ædes & servæ* invicem puniunt *l. 6. pr. D. comm. præd.* At apud *Liv. lib. 30. c. 17. lib. 35. c. 23. lib. 42. c. 41. liberas ædes*, legatis a senatu decretas, quidam vacuas interpretantur, quidam gratuitas, & absque pensione. *Libera nexu pignoris pars l. 33. D. famil. ercisc. Liberum prædium*, cui *serviens* opponitur *l. 8. D. de act. emt.* Aliquando non modo quod non servit, sed & quod nulli obligatum est *l. 52. §. 1. D. de act. emt. vend.*

Sed & actiones dicuntur *libere*. Sic *libera* administratio bonorum *l. 11. D. de lib. & posthum. negotiorum l. 9. §. 13. D. de acquit. ver. dom. §. 43. Inst. de ver. divis. l. 58. D. de procur. peculii l. 3. D. de SC. Macedon.*

Libera rerum suarum alienatio *l. 2. D. si a parent. quis electio l. 19. C. de fideic. facultas abeundi*, vel redeundi *l. ult. D. de lib. exhib. eorum quæ prohibita non sunt l. 7. C. de religios. Libera* peragatur intentio *l. 5. C. fin. regund.* id est, sine ullo metu temporalis præscriptionis actio, seu petitio instituitur. *Libera* legatio, de qua vid. supra art. *legatio.*

Libera luce, id est, publice *l. 2. C. Theod. de malef. & malthem.*

Libera esse debent matrimonia *l. 2. C. de inutil. stipul.* id est, vinculo poenæ minime obstricta, ut *l. 134. D. de verb. signif.* Alio sensu Cassiodor. *lib. 7. var. cap. 40.* libertatem matrimoniorum comprobans, eleganter ait: Durum est, libertatem liberam non habere, unde liberi procreantur.

Libera possessio, qua quis utitur arbitrio suo *l. 11. D. de vi & vi arm. Libera* res & soluta, & extra necessitatem jurisdictio-

nis posita *l. 3. D. de recept. arb. Libera* testamenti factio *l. 41. D. de oper. lib.*

Libera voluntate & ex necessitate servili opponuntur *l. 19. §. 2. D. de negot. gest.*

Libera custodia *l. 11. C. de exact. trib. de qua* consule Brisson. Formul. *lib. 5. c. 199.*

LIBERALIS, beneficus, ut in *l. 18. D. de adm. leg.*

Liberale etiam dicitur, quod ad libertatem pertinet, vel libero homine dignum est. Sic

Liberales artes in *l. 4. D. ubi pupill. educ. l. 10. §. 2. D. de vacat. & excus. l. 4. D. de decret. ab ordin. fac.*

Liberalis causa dicitur, in qua libertatis quaestio vertitur *ros. sis. D. de liberal. causis.* Donat. ad ea Terentii verba Adelp. *Act. 2. sc. 1. Nam ego illam liberali adfero causa manu.* Ordo est, inquit, ego adfero illam liberali causa manu, & sunt juris verba, a quibus etiam adfertores dicuntur vindices alienæ libertatis. Nam & causa ipsa liberalis dicitur, quæ actionem in se continet libertatis. Cicero *pro Flacco* r. 17. Quum in causa liberali eum, qui adferebatur, cognatum suum esse diceret. Huc pertinent *liberalis* iudicium *l. 1. §. 21. D. de vi & vi arm. Liberalis* lis *l. 4. C. de ordin. cognit. Liberale* negotium *l. 16. C. Theod. de prætor. & quæst. l. 1. C. de offic. præ.*

Liberalia studia, ut ait Ulpianus, accipimus, quæ Græci *ἐλευθερία* adpellant. Rhetores continebuntur, grammatici, & geometræ *l. 1. D. de extraord. cognit.*

LIBERALITAS, munificentia *l. 1. C. Theod. de sponsal. Liberalitas* Augusta *l. 6. C. Th. de indulg. crim. principalis l. 1. Cod. Th. de postl. regia l. un. C. Th. qui a præbis. siron. sacra l. 2. C. Th. de collat. don.*

LI-

LIBERALITER. Si quid liberaliter mulier fecit, veluti ne iudicatus pater ejus propter solutionem vexetur l. 21. §. ult. D. ad SC. Vellei.

LIBERARE, id est, dimittere debitorem, ut loquitur Ulpianus in l. 4. D. de decret. ab ord. fac. Nec tamen creditor dumtaxat debitorem liberare dicitur, verum vice versa creditorem liberare dicitur debitor, quem dimittit, ex soluta pecunia. Et ita Ulpianus: Creditorem tuum liberet l. 6. §. 1. D. de negot. gest. Heredibus creditorum non liberantibus l. 26. §. 2. D. de fideic. libers. Ad priorem significatum pertinent sequentia *Liberari* acceptilatione l. 3. l. 13. §. 7. D. de acceptil. accepto liberare Vid. art. *acceptum*. *Liberare* actione l. 3. D. de eo per quem fact. ære alieno l. 25. D. commun. divid. conditione l. 72. §. 3. D. de solut. *liberari* crimine l. ult. D. ad leg. jul. maj. fideicommissio l. 3. C. de fideicomms. legibus Ulpian. sit. 16. §. 3. a necessitate præstandæ dotis l. 2. C. de collat. obligatione l. 3. D. de condict. fin. causf. onere l. 77. ad SC. Trebell. pacto l. 1. D. que in fraud. credis. poena l. 8. §. ult. D. de poen. Aquilliana stipulatione l. 32. D. de dol. mal. tempore l. 8. D. de negot. gest. transactione l. 68. §. ult. D. de fidejuss. vinculis l. 2. D. de custod. & exhib. reor.

Liberare, eripere, eximere. Ut vos provinciali administratione liberet l. 2. C. de excus. sus.

Liberari alieno jure pr. Inst. quib. mod. jus puv. ore bestiar. l. 44. D. de adquir. vel amitt. possess. periculo l. 72. §. 1. D. de solut. a potestate l. 18. D. de bon. posses. contr. tab. tutela Ulp. sit. 11. §. 18. *Liberari* dicitur tutor, qui a tutela excusatur l. 39. D. de excus.

Liberare interdum est manumittere l. 9. D. in quib. causf. pign. l. 31. D. de testam. mil. l. 32. D. de hon. libers. l. 9. D. in quib. causf. pign. Hinc *liberari*, manumissi l. 1. C. de vind. manum. Vindicta *liberare* l. 15. D. de manum. vind.

Res quoque *liberari* dicuntur a pignoris nexu. Sic *liberare* fundum alii obligatum l. 41. D. de contrab. ems. liberatum hypotheca l. 7. D. quib. mod. pign. *Liberare* pignus est luere l. 2. D. que in fraud. credit.

Liberari etiam dicuntur prædia servitute l. 18. §. 1. D. de cast. pecul. alioque quocumque onere. Sic *liberare* religionem locum l. 9. §. 2. D. de divis. rer.

Singularis est loquutio *liberare* fidem ærario obligatam Suet. in Claud. c. 9. *liberandæ* fidei causa l. 46. §. ult. D. de negot. gest.

LIBERATIO, solutio l. 47. D. de verb. signif. In rubrica tamen sit. D. de solut. & *liberas*, hæc duo separantur, quod solutio naturalem numerationem, *liberatio* ceteros modos, quibus ab obligationis nexu quis dimittitur, complectatur. *Perfecta* enim *securitas*, teste Donato in Tertent. Andr. Aff. 2. sc. 2. *liberatio* nominatur. Proinde & acceptilatio *liberatio* esse definitur l. 2. D. de acceptil. Add. l. 9. §. 7. D. quod met. causf. l. 8. C. arbit. sus. l. 17. C. de fideic. *Liberatio* contingit l. 3. D. de oper. libers. *Liberationem* consequi l. 21. C. de solut. liberatio pignorum l. 22. D. de jur. fisc. potestatis l. 50. §. ult. D. de legat. 3. Concidere *liberationem* l. 8. §. 2. D. ad SC. Vellei. l. un. C. de error. cala. id est, conditionem consequi, ut liberetur l. 46. pr. D. de jur. dor. Vid. supra *condicere*.

LIBERI. Eorum adpellatione nepotes, & pronepotes, ceterique qui ex his descendunt, continentur l.

220. *D. de verb. signif.* Liberos ejus, qui assignatus est, accipere debemus, non solum filios, verum etiam nepotes, & neptes, & deinceps descendentes l. 3. §. 6. *D. de assign. libert.* Ulpianus de liberis decurionum agens, *liberos*, ait, non tantum filios accipere debemus, verum omnes liberos l. 9. §. 13. *D. de pæn.* Proinde stipulatione ita interposita, ut *liberorum* nomine dos ad maritum resideat, nepotum quoque nomine dos retinebitur l. 48. *D. solus. matrim.* Sed & si quis tutores liberis dederit, nepotibus quoque dedisse intelligitur §. ult. *Inst. qui test. tuc.* Inter *liberos* nepotem quoque ex filia contineri, D. Pius rescripsit l. ult. *D. de pollicit.* Eadem est apud Græcos τεκνων significatio. Etenim α των τεκνων προσχωρησιν και επι της εκουονυς εκτεινεται. Natorum adpellatio & ad nepotes extenditur, ait Modestinus l. 104. *D. de verb. signif.* In edicto de legatis præstandis, quo generaliter liberos prætor excepit, nec gradus liberorum enumeravit, in infinitum, ait Ulpianus, iis præstabitur, nec refert, utrum ex virili sexu, an ex feminino descendant. Liberos autem etiam eos ad legatorum petitionem admittimus, qui in adoptionem dati sunt, veletiam adoptivi, dummodo maneant *liberi* l. 1. §. ult. *D. de legat. præst.* Ceterum Paullus in l. 10. §. 7. *D. de grad. & adfin.* liberos usque ad trinepotes, ultra hos *posteriores* vocari, scribit. Unde in l. 13. *D. de mun. & honor. libris* & *posteris* alicujus data est immunitas. Sed obtinuit Caji Cassii sententia, qui ut omnes in infinitum, etiam supra tritavum, parentes, ita *liberos* ultra trinepotem, in infinitum, dici censuit l. 4. §. ult. *D. de in jus voc.* Ulpianus in Edicti de in jus vo-

cando interpretatione liberos, ait, secundum Cassium, ut in parentibus, & ultra trinepotem accipimus l. 10. §. 5. *D. eod. sis.* Senatorum liberos accipere debemus non tantum senatorum filios, verum omnes, qui ex hic geniti, ex ve liberis eorum, dicantur, sive naturales, sive adoptivi sint *liberi* senatorum, ex quibus nati dicuntur l. 10. *D. de senator.* In contra *tabulas* bonorum possessione *liberos* accipere debemus, sive naturales, sive adoptivos, si neque instituti, neque exheredati sint l. 1. *D. de bon. possess. contr. tab.* Similiterque in bonorum possessione, unde *liberi*, liberos accipere debemus tam naturales, quam adoptivos l. 1. §. 6. *D. si tab. test. null. exstab.*

Alias tamen *liberorum* nomine naturales tantum & iusti, non etiam adoptivi exaudiuntur. Etenim fideicommissum, a filiis relictum, si quis ex his sine liberis diem suum obierit, adoptionis commento non excluditur l. 76. *D. de condit. & dem.* Is, cui in tempus liberorum tertia pars relicta est, utique non poterit adoptando tertiam partem consequi l. 51. §. ult. *D. de legat. 2.*

Liberorum utique nomen post emancipationem amittunt adoptivi l. 4. *D. si tab. testam. nul. exst.* Enim vero liberorum adpellatione continentur non tantum, qui sunt in potestate, sed omnes, qui sui juris sunt, sive virilis, sive feminini sexus sint, exve feminino sexu descendentes l. 56. §. ult. *D. de verb. signif.* Quod ait prætor in edicto, *qui satisfacere cogantur*, *liberosve* suos accipiemus & ex feminino sexu descendentes liberos l. 2. §. 3. *D. qui satisf. cog.* Si quis operas sit stipulatus sibi, liberisque suis, etiam ad postumos pervenit stipulatio l. 5. *D. de oper. libris.* Quod vero ad SC.

SC. Tertullianum attinet, *liberi* non sunt, qui contra formam humani generis, converso more, procreantur *l. 14. D. de stat. hom.* Paul. *lib. 4. Sent. tit. 9. §. 3.* Licet in Lege Papia etiam portentosi, monstrosi, & prodigiosi partus matri profint *l. 13. D. de verb. signif.* Immo non est sine *liberis*, cui vel unus filius, una-ve filia est. Hæc enim enunciatio, *habet liberos*, vel *non habet liberos*, semper plurativo numero profertur, sicut & *pugillares*, & *codicilli* *l. 148. D. de verb. signif.* Gell. *lib. 2. cap. 13.* Antiqui oratores, historiæque, aut carminum scriptores etiam unum filium filiamve *liberos* multitudinis numero adpellarunt. Quamquam & singulari numero extulerit Justinianus in *l. 33. C. de inoff. test. l. 8. §. ult. C. de secund. nupt. & pr. Inst. de serv. cogn.* Vide supra *liber*. Sine *liberis* uno pluribusve *l. ult. §. 5. D. de legat. 2.* Filios autem Isidorus *lib. 9. orig. c. 5.* in legibus hoc liberorum nomine adpellari tradit, ut isto vocabulo secernantur a servis, quia sicut servus in potestate domini, sic & filius in potestate est patris. Inter filios etiam fit emancipatio, ut filius sit *liber* a patre, sicut fit, servo manumisso, ut sit liberatus a domino. Quo adludens Cassiodorus *lib. 7. var. c. 11.* de matrimonio loquens: Durum, ait, libertatem liberam non habere, unde *liberi* procreantur. Ceterum insignia sunt passim *liberorum* elogia. Cic. *ad Quir. post. redit. c. 1.* Quid dulcius hominum generi a natura datum est, quam sui cuiusque *liberi*? Mihi vero & propter inducentiam meam, & propter excellens eorum ingenium vita mea cariores. Et in *Verr. 1. c. 44.* Quid enim, a natura vobis jucundius? quid carius esse voluit? quid est dignius, in quo

omnis nostra diligentia, indulgentiaque consumatur? Immo & *liberos* conceptos dumtaxat & in utero necatos, spem patris, memoriam nominis, subsidium generis, heredes familiæ, insignatos reip. cives, vocat idem *pro Cluent. c. 11.*

Liberorum hæc summidivisio est, quod alii sunt naturales, alii adoptivi *l. 7. §. 2. D. de bon. damn.* Naturalium rursus triplex est differentia. Nam vel ius nuptiis, vel vulgo quæsitum sui, vel etiam in servitute susceptum. *§. 12. D. de legat. 2.* Illi *legitimi*, de quibus vid. supra havoce. Sed nec semper *liberorum* nomine naturales, id est, non ex nuptiis procreati comprehenduntur. Etenim si quis rogatus sit, ut, si sine liberis decesserit, restituat hereditatem, voluntatis questionem esse, de quibus *liberis* testator senserit, denaturalibusne, an de iustis, Apianus respondit, idque ex equitate, & ex voluntate, & e conditione ejus, qui fideicomisit, accipiendum esse, existimavit *l. 17. §. 4. D. ad SC. Trebell.*

Jus *liberorum* commodum significat, quod, susceptis a iusto matrimonio liberis, patres autemve consequuntur *rubr. l. 1. de jur. liber. & apud Ulpian. tit. 17. §. 1. Plaut. lib. 4. tit. 9. D. Augustin. lib. 3. contra Julian. Isidor. lib. 5. orig. 24.* Jus *liberorum* est conjugum, ne *liberis* invicem pro loco pignori hereditatis alterna conscriptio in iusmodi autem jus *liberorum* & ad legis Julię & Papię Porę præmia, solidumque ex testamento capiendum, & ad legitimam, quæ ex SCo Tertiano matribus deferbatur, hereditatem proficiebat. Itaque ea hoc jus duplex est inspectum, primis autem sciendum est, virum atque uxorem

uxore inter se, nudo matrimonii nomine, decimam dumtaxat capere potuisse. At, sublati liberis, uno pluribusve, plus capere poterant, quemadmodum Ulpianus *sic. 15. regul. exposit.* Sed nec e cujusquam testamento cœlibes orbi capere poterant, ut patet *l. 1. C. de infirm. pœn. cœlib.* Proinde qui vel cœlibem vitaregebant, vel parum felix matrimonium erant experti, ac denique qui liberos nullos sustulerat, ut iudicio amicorum promereri possent, jus liberorum a principe impetrabant, ut eorum bonis illis indulgeret, quod fortunamalignitas denegaverat, (sic ut Iulius loquitur *lib. 10. Epist. 95.*) Ulpian. *sic. 16. §. 1.* Aliqualo, ait, vir & uxor inter se solum capere possunt, velut si utque vel alteruter eorum nondum ius ætatis sint, quam lex liberis exigat, aut si *jus liberorum* a principe impetraverint. Atque hoc ius liberorum Juvenalis *Sat. 3. ius parentis* vocat. Martialis eode loquendi genere usus *jura patris lib. 3. epigr. 93.* Idem *lib. 28. iogr. 13.* quo loco eleganter deridet eum, qui, quum uxorem duxit, a Cæsare importune ius hoc, quo de agimus, flagitaverat, quod ipsemet sibi absque principali beneficio querere, ac parere libris procreandis operam dando petisset.

Ceterum non modo *jus liberorum*, sed etiam nominatum trium liberorum, quod plenius erat, lausque patebat, a principibus regi solebat, cujus sit mentio *l. 5. 7. Th. de legis. hered.* Atque it *jus trium liberorum* & sibi Plinius, & Suetonio Tranquillo a Trajano impetrasse, ex eius *lib. 1. Epist. 2. & 95.* liquet. Indebum etiam id sibi a Domitiano prædicat Martialis *lib. 2. epigr. 1. & 92.* Ad eos au-

tem locos, quos de jure trium liberorum accurate concessit Franc. Duarenus *Disp. anniverf. c. 40.* auctarii loco adjicit illa Statii *lib. 4. Silv. 8. v. 21.* versus: Ergo quod Aufoniæ pater Augustissimus urbis jus tibi tergeminae dederat lætabile proles, Omen erat, venit toties Lucina, piumque intra vit repetita larem. Gell. *lib. 4. c. 17.* Memini ego Romæ quæsitum, negotio rei tunc non parvæ postulante, an octavo mense infans ex uxore editus, & statim mortuus jus trium liberorum implevisset? Matres autem hoc *trium liberorum* jure ad legitimam filiorum intestatorum hereditatem ex SCo Tertulliano admitterbantur, quemadmodum Paullus *lib. 4. Sent. tit. 9. §. 1.* & Justinianus *sic. Inst. de SC. Tertull.* scribunt. Ut vero jus hoc liberorum consequuta viderentur, ter peperisse eas sufficiebat, dummodo vivos, & pleni temporis peperissent, ut idem Paullus *ibid.* Et hoc ita in ingenuis matribus servabatur. Latina vero libertam, nisi jus Quiritium consequuta esset, quater peperisse necesse erat, ut jus liberorum consequi posset. Enimvero non superstites tantum, sed & amissi filii matribus proderant. Quin etiam absque ullo partu, matres, quæ neque liberos habebant, neque umquam habuerant, jus trium liberorum beneficio principis adipiscebantur, quorum omnium auctor est Paullus *l. c.*

Jus hoc modo erat *liberorum* generatim, si vel unum habuisse proficeret, modo *communium liberorum*, si unus utriusque parentis filius, vel una filia sufficeret, ut in *solidi* capitata. Ulp. *ragm. sic. 16. §. 1.* Et idem *l. c.* *jus commun. liberorum* quod Grut. *infer. p. 322. 8.* ubi non *communio*, sed *communium* legendum esse monuit Hein. in *Comments. ad leg. jul. & pap.*

Pap. lib. 2. c. 15. §. 8. QUAM vero sæpe Italici, & libertis, libertabusque Latine conditionis quatuor, provincialibus quinque liberis ad certa privilegia opus esset, non dubitandum, quin & *quatuor & quinque liberorum jus* aliquando datum, impetratumque sit. Impetrabatur autem initio a Senatu, teste Dione Cass. *lib. 55. p. 549* postea a principe, saltim sub Domitiano, Mart. *lib. 2. epigr. 91.* & multo magis sub Trajano & sequentibus Imperatoribus. Plin. *lib. 2. epist. 13. lib. 7. epist. 16. lib. 10. epist. 2. & 95.* Non temere tamen dabatur, nisi utriusque parentis anni computati, & simul ducti censuum transisse dicerentur. Augustin. *lib. 3. adv. Julian.* Multa potius, quam bona, de hoc iure liberorum differuit M. Ver. Maurus. *in opere de jure liberorum*, recusio in Thesaur. juris civ. Tom 3. p. 965. Hein.

Jure liberorum excusari l. 45. §. 1. D. de excus. quod possunt, qui tres liberos superantes Romæ, vel in Italia quatuor, vel quinque in provinciis habent *pr. Inst. de excus. tut.* Errabat ergo Italus ille, sive provincialis, in specie *l. 37. §. ult. D. de excus.* qui se jure etiam liberorum, quod adlegebat, excusatum credebat.

LIBERTA ab aliquo manumissa *l. 46. D. de rit. nupt.* eaque *liberti* etiam adpellatione continetur *l. 172. D. de verb. signif.* His verbis *Libertis libertabusque* meis libertum *liberta* testatoris non contineri *l. 105. D. eod. tit.*

LIBERTAS, quatenus servituti opponitur, desiniente Cicerone *Paradox. 5.* est potestas vivendi, ut velis, vel ut Florentinus noster describit, naturalis facultas ejus, quod cuique facere libet, nisi si quid vi, aut jure prohibeatur *l. 4. D. de stat. hom.* Quod Pers. *Sat. V. v. 88.* his

Tom. III.

versibus expressit: Vindicta postquam meus a Prætoribus recessit: Cur mihi non liceat, jussit quodcumque voluntas, Excepto si quid Massuri rubrica notavit? In definitione autem Florentini particula nisi vim non habet excludendi notionem libertatis ab eo qui vim patitur etiam injustam, vel qui lege civili tenetur, vel etiam pacto, quo quis se ad quid in specie præstandum obligavit. Notanda vero est duplicis significatus libertas. Una absoluta, qua nempe quis a nullo homine dependet, seu nullius voluntatem pro jussu habere a se servandam. Altera nec absoluta, qua quis, alias ab imperio civili, vel patria potestate dependens nullius dominio est subiectus, qualis erat libertas civis sive paterfamilias sui que juris fuerit, sive filius familias: Imperium autem civile a dominio diversum heic facio. Illud enim in ea tantum se exferit, quæ a fine civitatis assequendo dependeat, dominium vero sive imperantis sive privati in hominem eo extenditur, ut hic nihil suum habeat, quod quidem imperio civili non continetur, ut enim continetur finis civitatis minime requirit. Ut autem servi alii sunt privatorum, alii reipublicæ, hinc libertas servituti opposita desinenda fuit, qua quis nullius, ne reipublicæ quidem, dominio est subiectus, præter patriam potestatem, quæ apud Romanos antiquissimos pro dominio erat, quamvis filii familias *liberi* dicerentur.

Triplex *libertas* est, ait Auson. *in gripho v. 65.* videlicet *justa*, per quam civitatem Romanam manumissus consequitur, *Latina*, & *dedictitia*. Vid. supra 287. justum sub fin. *Justa & legitima & plenissima* libertas vocatur *l. 1. §. 1. D. de comm. serv. manum.* Quo genere ex jure Quiritium li-

D

be-

berum quidem fieri, ait Seneca *lib. 3. not. quest.* Eadem est *libertas vera* in *l. un. §. 10. C. de Latin. lib. toll.* ceu ex verbis ipsis & opposita libertate intelligitur, Unde hic palmam adversario suo Jano Grutero concedit Dionys. Gothofredus *conject. & var. lect. in Senec. p. 18.* dum veram libertatem de præsente, & non in diem dilata, interpretatur, eamque conjecturam testimonio Senecæ *Epist. 8.* fulcire nititur, quum tamen de philosophica libertate, de qua mox, loquatur Seneca.

Ejusdem *libertatis* & hæ species sunt *directa*, & *fideicommissaria*, de quibus suis locis.

Libertas aliquando κατ' ἐξοχήν est *ingenuitas*. Et ita accipienda est libertas in *l. 2. pr. C. Tb. de liberal. caus.* ubi Constantinus M. negat, *libertatem*, id est *ingenuitatem*, filiis eripi posse a parentibus. Constat enim filios a patribus ter venundari potuisse ex instituto Romuli, ceu docet Dionys. Halicarn. Et ingenuos κατ' ἐξοχήν dictos esse *liberos*, ex *l. 4. D. de just. & jur. patet.*

Libertatis æstimatio ad infinitum extenditur *l. 8. §. ult. D. rat. rem. habis.* Infinita est æstimatio libertatis *l. 176. §. ult. D. de reg. jur.* *Libertas* inæstimabilis res est *l. 106. D. de reg. jur. pecunia lui non potest*, nec reparari *l. 91. §. 2. D. de statul.*

Libertas imponere *l. 41. in fin. D. de bon. lib. l. 4. D. de manum. milid.* Quæ phrasis ducta ab eo, quod captivi servi, vindicta manumittendi, licitoris virga imponi solebat.

Libertas etiam aliquando est *sui-tas juris*, vel *emancipatio*. Sic *libertas* levitatis paternæ testis *l. un. in fin. C. de sentent. pass.*

Libertas opponitur servitutibus, per eamque ædes & prædia, servitutibus sublatis, liberantur *l.*

4. §. ult. D. de usurp. & usuc. cuiusmodi libertatem usucapi potest notum est ex *l. 8. §. ult. D. quemadm. servit. amis.*

Libertas etiam avibus, & feris, quæ custodia humana non coercentur, tribuitur. Naturalem enim libertatem recipere aves, feræque intelliguntur, quum in suam naturalem laxitatem pervenerunt, vel oculis nostris effugerunt, vel ita sunt in conspectu nostro, ut difficilis sit earum persequutio *l. 44. l. 55. D. de adquir. ver. dom. l. 3. §. 14. D. de adquir. vel amitt. posses. §. 12. Inst. de ver. div.* Quo loquendi genere & Arrianus *lib. 3. diff. epictet. c. 26. p. 40. seq.* usus est his verbis, de avibus agens: Καὶ ὁλος εὐρητὶ παρεργµενον ἐξετηδυσεν. ἄτως οργεταὶ τῆς φυσικῆς ἐλευθερίας. Nihilominus patefacto qualicumque exitu exsiliunt. Adeo prorsus sunt adpetentes libertatis istius naturalis.

Diversa ab his est *libertas* philosophica, quam Seneca *Epist. 61.* definit, nulli rei servire, nulli necessitati, nullis casibus, fortunam in æquum deducere. Et libro cui titulus est *in sapientem non cadere injuriam c. 19.* libertatem esse, est, animum opponere injuriis, & eum facere se, ex quo solo sibi gaudenda veniant, exteriora deducere a se, ne inquieti agenda sit vita, omnium risus, omnium linguas timenti. Et hanc libertatem cum illa juris gentium comparans *Epist. VII.* Philosophiæ, inquit, servias, oportet, ut tibi contingat vera libertas. Non differunt in diem, qui se illi subjecit, & tradidit: Statim circumagitur. Hoc enim ipsum, servire philosophiæ libertas est. Idem *Epist. 80.* Itaque, inquit, in tabellis vanum conicitur nomen libertatis, quum nec qui emerunt, habent, nec qui ven-

vendiderunt. Tibi des oportet i-
stud bonum, a te petas. Libera
te primum metu mortis, illa no-
bis primum iugum imponit, de-
inde metu paupertatis. Sed hæc
quidem libertas philosophica, de
qua Stoici tam magnifice loquun-
tur, ad jus civile non pertinet.
LIBERTINUS, *Libertina*,
& *ingenua* opponuntur l. 2. D.
ad SC. Tertull.

Libertina pro *liberta* l. 23. l.
27. l. 31. l. 56. l. 58. D. de rit.
nupt. Senec. *epist.* 13.

Libertina conditio, cujus etiam
efficietur homo liber, qui se ven-
didit, si manumittatur l. 21.
D. de stat. hom. *Libertina* perso-
na l. 2. D. de oper. serv. proge-
nies l. ult. C. de infant. expos.

LIBERTINITAS, liberti-
norum status, & conditio l. 14.
D. de probat. & *passim*. Ea & in-
genuitas opponuntur l. 32. §. 7.
D. de rec. arbitr. l. 40. C. de li-
beral. caus.

LIBERTINUS opponitur in-
genuo l. 8. §. 7. D. de man. Libertini
enim sunt, qui ex iusta servitute
manumissi sunt l. 6. D. de stat.
hom. nisi quis fuerit ex ea servi-
tute manumissus, in quam vel a
patre venundatus, vel ob æs alie-
num addictus, vel noxæ a patre
deditus, vel ab hostibus captus.
Hi enim manumissi, non *libertini*
erant, sed *ingenui* Paull. l. 1. Sent.
1. Quintil. *Inst. orat.* 8. c. 3. &
declam. 311. §. 5. *Inst. quib. mod.*
patr. pot. solv. Vid. Cujac. l. 3. obs. 9.

Libertinus filius, & verus filius
separantur in l. 9. C. de ingen.
manumitt.

Libertini ergo manumissione tan-
tum constituuntur l. 9. Cod. de
ingen. manum. Quintil. *lib.* 5.
Inst. c. 10. Qui servus est, si ma-
numittatur, fit *libertinus*, non
etiam addictus. Et *lib.* 9. c. 4.
ubi plenius & fufius idem argu-
mentum tractat: Servus quum

manumittitur, fit *libertinus*. Sed
& *lib.* 1. c. 1. Libertinis detra-
henda est auctoritas. Licet his te-
stimonium reddere industriae, per
quam exierunt de servitute. Et ita
libertinum intellige l. 37. D. de
op. libert. l. 16. l. 32. l. 34. §.
ult. l. 42. D. de rit. nupt. Liberti-
ni igitur dicebantur ratione sta-
tus, *liberti* ratione patronorum.
Oifel. ad Cass. *Inst.* l. 1. p. 7.
Vid. infra *libertus*.

At Appii Claudii Cæci tempo-
ribus, & deinceps aliquamdiu *li-
bertinos* dictos, non ipsos, qui
manumitterentur, sed ingenuos,
ex his procreatos, Suetonius in
Claud. c. 23. tradit, quos Græci
ἐξελυθῆρος vocant, teste Hefy-
chio: Εξελυθῆροι, αἱ, οἱ τῶν ἐλευ-
θερωμένων υἱοί. Εξελυθῆροι vocan-
tur manumissorum, seu *libertorum*
filii. Qua voce eodem sensu utitur
Dio Cass. *lib.* 54. p. 531. similiterque
Dionys. Halicarn. *lib.* 4. p. 226.
libertinorum tribum vocat ἐξελυ-
θερῶν οἶκον. At Modestinus ex li-
bertis ortos & descendentes ἀπε-
λευθῆρος adpellat l. 1. D. de excus.

LIBERTUS, aliquando idem
ac *libertinus*. Sic *liberti* dicuntur
hi, qui desierant esse servi l. 4.
in fin. D. de just. & jur. ἀπε-
λευθῆρος Græci vocant l. 14. D.
de excusat. Theoph. pr. *Inst. de*
libertin. Απελευθῆρος, inquit, ἐστὶ,
οὐ ἐνδικαίως καὶ ἐν νόμῳ δουλείᾳ ἐλευ-
θερωθεὶς. *Libertus* est, qui ex ju-
sta vel legitima servitute est ma-
numissus.

At proprie *libertus* dicitur, re-
latione facta ad patronum, *liber-
tinus* ad statum, vel conditionem,
uti recte docuit Laur. Valla *Ele-
gant.* *lib.* 4. c. 1. loquutus omni-
no de recentioribus jurisconsulto-
rum, quorum fragmenta in pan-
dectas migrarunt, temporibus. Nam
olim ab Appii Claudii Cæci tem-
poribus omnes omnino manumif-
sos *libertos* dictos esse, jam paullo
ante

ante articulo *libertinus* notavit Briffon. Jam facile intelliguntur frequentia: *Libertum* in causa fuc-
cessionis intestati accipere debemus eum, quem quis ex servitute ad civitatem Romanam perduxit, sive sponte, sive necessitate, quoniam rogatus fuit eum manumittere l. 3. §. 1. *D. de suis & legis*. Libertum in lege Julia de adulteriis capite de divortiis accipimus etiam eum, qui a patre, avo, proavo, & ceteris sursum versum manumissus est l. 9. *D. de divorts*. *Libertorum* etiam appellatione contineri intelliguntur ii, qui eodem testamento vel posteriore loco manumissi sunt l. 244. *D. de verb. signif.*

Libertorum horum triplex olim erat differentia. Alii enim erant *cives Romani*, alii *Latini*, alii *dedisiti*. Cives Romani fiebant, qui vindicta, censu, vel testamento, aut, quod a Constantino constitutum fuit, in sacrosanctis ecclesiis manumittebantur. Vid. Cic. in *Top.* c. 2. Ulp. sis. 1. §. 5. *leg. Theophil.* ad §. 3. *Inst. de libertin.* Latini fiebant, qui in convivio, vel inter amicos, vel per epistolam, vel ab eo, qui in bonis tantum, non etiam ex jure Quiritium, servum habebat, manumittebantur. Vid. supra art. *Junia Norbana lex*. Dedititii vero, qui vincti tortive aliquando fuerunt, quibusve notæ inustæ, ut ex iisdem Ulpiani, Cuij, & Theophili locis intelligitur, & ex *C. Justinian.* sis. de *Latin. libers. toll.* & de *dedis. libers. toll.* Quid autem libertis manumissio conferret, præstaretque, breviter Tertull. in *libro de resurr. carn.* c. 57. complexus est his verbis: Si famulum tuum libertate mutaveris, & vestis albe nitore, & aurei anuli honore, & patroni nomine, ac tribu, mensaque honoratur. Quintilian. *lib.* 7. c. 4. Propria liberi, quæ nemo habet, nisi liber

prænomen, nomen, cognomen, tribum. Unde Pers. *Sat.* 5. v. 65. de servo manumisso: Verterit hunc dominus, momento turbinis exit Marcus Dama. Id est, qui prius unico servili Dama nomine appellabatur, jam incipit prænomen Marci ferre.

Libertus avitus. Vid. supra art. *avitus*.

Libertus civitatis l. 5. §. 1. *D. de divis. rer.* Quemadmodum enim & civitatibus, & templis suis erant servi, quorum illi publici, hi a Diis Deabusque appellabantur, ita & libertos non modo civitatum, sed & templorum fuisse, animadvertimus. Prioris generis erant *liberti* Tarvisinorum, apud Gruter. p. 83. 13. Celeiensium *ibid.* pag. 115. 5. Taurinorum pag. 37. 8. Alfinensium p. 1111. 5. Narbonensium p. 986. 2. Tergestinorum apud Reines. *Class.* 19. *infer.* 35. ubi plura notavit vir iste doctissimus p. 890. Posterioris generis *liberta Veneris* apud Cic. in *Divinat.* c. 17. *liberti Veneris Erycine* apud Gruter. p. 1006. 1. Hos vero & manumissos in Deorum templis mansisse, & adparuisse sacerdotibus, discimus ex formula fideicommissi Attiæ l. 20. §. 1. *D. de ann. legat.* Hein.

Liberti ecclesiæ memorantur in *c. de libertis* §. *ne vero caus.* 12. qu. 2. & *c. longinquitate* *ibid.*

Libertus orcinus, ut habet vetus Glossarium, qui in testamento ejus, qui apud orcum, id est, qui est mortuus, manumittitur. Vid. infra art. *Orcinus*.

LIBIDO pro veneræ voluptatis stimulis, appetituque usurpatur l. 34. *D. l.* 82. §. 2. *D. de furs.* l. 3. §. 4. *D. ad Leg. Cornel. de fcar.* l. 1. *C. de incest. nups.* l. 25. *C. ad leg. jul. de adul.* l. 1. *C. ad SC. Claud.* l. 1. *D. de extraord. crim.*

Libido pro qualibet in primis prava voluntate. Sua *libidine*, id est, arbitrio voluntatis l. 3. C. per quas pers. nob. *Libido* prave consulentium iudicium l. 61. C. Th. de decur.

Libidinum omnium servus l. un. C. Theod. de sent. pass. *Libido*, ut ait Donatus in Hecyr. Aff. 2. sc. 2. est quælibet voluntas temere suscepta. Idem in Phorm. Aff. 4. sc. 5. ad hæc verba: Dum *libido* eadem hæc manet. Bene, inquit, *libidinem* posuit pro voluntate hominis incerti, & levis. Herald. ad Arnob. lib. 3. p. 150. *Libidinem* sæpe dicunt Latini, quam Græci *ποθυ*, quum naturali, & cæco impetu ferimur ad aliquid sine ratione.

LIBITINARIUS, quem Græci *νεκροφάντης* vocant, qui funera curat l. 5. §. 8. D. de insitor. & apud Senec. lib. 6. de benef. c. 38. a *Libitina*, cujus in templo Romæ τα πρὸς τὰς ταφάς, id est, quæ ad funera pertinebant, venibant, ut auctor est Plutarch. Quest. Rom. Vetus Glossarium; *Libitinarius* *εὐταφιστής*.

LIBONIANUM SC. quo Legis Cornelie de falsis poena adversus eos constituta est, qui in alterius testamento, vel codicillis legatum, hereditatemve sibi sua manu adscripissent rubr. D. de Leg. Cornel. de fals. & de SC. Libon. l. 29. D. de testam. tut. l. 1. D. de his, quæ pro non script. hab. Ad hoc SC. Paullus, ut Indice Pisano constat, librum singularem scripserat, eique Claudianum conjunxerat. Ac plane in eandem sententiam edictum C. Claudii scriptum fuerat, ut ostendit l. 15. D. de Leg. Corn. de fals. l. 3. C. de his qui sibi adscrib. SCi utique nomine in l. 5. §. 3. D. de test. milis. l. 14. pr. l. 15. §. 2. D. de Leg. Corn. de fals. l. 3. l. ult. C. de his, qui sibi adscrib. *Libonianum* hoc intelligendum est,

Conditum est hoc SCum anno ab V. C. 769. T. Statilio Tauro, & L. Scribonio Libone Coss. non *Statilio & Tauro Coss.* uti est apud *Pariat. leg. Mos. & Rom.* sis 8. §. 7. Unum enim hominem significant *Statilius & Taurus*. Hein.

LIBRA argenti l. 35. D. de contrab. emt. l. 89. §. 2. D. de legat. 2. Martial. lib. 2. epigr. 76. *Libra auri* l. 41. §. 3. D. de fideic. libere. Hanc septuaginta & duorum solidorum esse definiunt: *Libram* vero argenti quinis solidis æstimant l. 5. C. de suscept. & arcar. l. un. C. de arg. pret. Unus autem aureus efficit libras æris 24. l. 1. C. de collar. ar. *Libram* vero auri, & pondo pro iisdem usurpat Pomponius in l. 34. §. 1. D. de aur. arg. leg. Sic decem *librarum* auri multam subire, & sub viginti *librarum* auri interminatione. Jubeo signum Dei ex *libris* centum in illa sacra æde, & in patria statui subscriptione nominis mei l. 38. §. ult. D. de aur. arg. leg.

Libra pro statera. Testis ad *libra pensa* adhereri non potest Ulpian. sis. 40. §. 3. Sed manifestum est, ibi legendum esse, aut *libripens*. Id jam observavit Cujacius, nec aliter ediderunt Charondas, & Schulting. p. 627. Hein. Gell. lib. 15. c. 27. Tertium testamentorum genus fuisse, ait, per familiæ emancipationem, cui *as* & *libra* adhibebatur. Add. Ulpian. ibid. §. 2. Justinian. §. 1. Inst. de testam. ordin. & ibi Theophil.

LIBRAMENTUM pro æqualitate l. 1. §. 1. D. de via & itin. publ. refic.

Utitur eadem voce, sed alio sensu & Seneca *Natural. Quest. lib.* 1. c. 12. & lib. 3. c. 29. & de benef. lib. 6. c. 22. Est enim *libramentum* ipsum per *libram* examen, *Libramentum* examinis l. 3. C. Th. de petit. & ult. dos.

Vid. & l. 1. C. Theod. de ponderat. l. un. C. Th. ne fin. juss. princip. l. 47. in fin. C. Th. de curs. publ. l. 4. §. 3. C. Justin. de recept. arbitr.

LIBRARE, ponderare. Caelestes praescriptiones, quas non ante praecelsa sedes tua libavit l. 26. C. Theod. de robort. Librata impendia l. 2. C. Theod. de expens. lud.

LIBRARIA, librorum officina, seu librorum taberna, & statio apud Gell. lib. 5. c. 4.

LIBRARIUS, qui librorum scribendorum operas edit l. 49. D. de oper. liberr. Mart. lib. 2. epigr. 8. lib. 4. epigr. ult. Sueton. in Domitian. c. 10. Librariis qui eam historiam descripserant crucifixis. Pallad. de re russ. in praef. Sed quod volumina haec ruris colendi serius quam jusseras scripta sunt, Librariis manus seignior fecit, cujus ego tarditatem numquam maligne aestimo. Librarium in transcribendis stipulationis verbis errasse, scribitur l. 92. D. de reg. jur. Plane D. Hieronym. Epist. ad Niciam litterarum scriptores, a libris & corticibus arborum, quibus veteres ante chartae & membranae usum utebantur, librariorum adpellatos ante ait. Et ait librariorum accipe in l. 28. D. de rei vind. l. 15. §. 1. D. de usufr. l. 7. §. 5. D. de oper. liberr. ex quibus locis, ad hujusmodi ministerium fervorum, etiam impuberum opera usos esse veteres, discimus. Sic & librariorum accipe in l. 6. §. 6. D. de extraord. cognit. & librariorum apud Modestinum l. 15. D. de excusat. Alexander Severus Imp. post meridianas horas subscriptioni, & lectioni epistolarum semper dedit operam, ita & ab epistolis, & libellis & a memoria semper existerent, relegentibus cuncta librariis & iis, qui scrinium gere-

bant. Lamprid. in vis. Alex. Sever. c. 31.

Videntur tamen & librarii dicti, qui conglutinandis, compingendisque membranis, librisque operam dabant eam, quae describitur l. 43. §. 5. D. de legat. 3. Talis sane fuit structor librarius, si ibi recte legit Reines. Class. XI. Inscr. 123. p. 650. Idem eadem Class. XI. Inscr. 113. edidit aliud vetus monumentum, ex quo intelligimus et ancillas ei fide scribendorum, sive compingendorum librorum operae adhiberi consuevisse. Laudatur enim ibi Metia Junia Libraria. Hein.

Librarii & in castris fuerunt, ut & Veget. lib. 2. de milit. c. 7. docet, qui rationes ad milites pertinentes in libros & commentarios referebant. Hinc Librarii caducorum, depositorum, & horreorum inter ministeria militaria recensentur in l. ult. D. de jur. immun.

Librarii caducorum, qui caduca legionum, quorum l. 4. §. 17. D. de fideic. liberr. fit mentio, in libros referebant, ut idem Veget. lib. 2. c. 20. comprobatur. Sueton. in Domit. c. 7. Geminari legionum castra prohibuit, nec plus quam mille numos a quoquam in signa deponi, quod L. Antonini apud duarum legionum hibernares novas moliens, fiduciam cepisse etiam ex depositorum summa videbatur. Librarii horreorum iidem cum illis, qui in antiquo lapide adpellantur a rationibus miliaris frumenti, id est, qui specierum fiscalium, & annonariorum, in horreis conditarum, rationes administrabant l. 6. C. de suspect. praepos. & arc.

Librarii etiam inter decuriales urbis Romae ponuntur ab Imperatoribus l. 1. C. Th. de decur. urb. Rom. aut certe inter ordines decurionum, quando scribis adjunguntur l. 1. eod. C. de lucr. officior.

L. 1-

LIBRATOR aquæ l. 1. C. de excus. artif. est, qui ut in l. ult. C. eod. tit. scribitur, aquarum inventos ductus & modos docili libratione ostendit. Quod vocabulum usurpant Trajanus, & Plinius lib. 10. epist. 69. 70. & Frontin. lib. 2. de aqueduct. Ceterum in d. l. 1. C. de excus. artif. quid manus Triboniani præstiterit, intelligit, qui eam cum illa, quæ sub eodem titulo Codicis Theodosiani legitur, contulerit.

LIBRIPENS adpellatur, qui in mancipationibus *stateram tenebat*, ut est hodie apud Caium scriptum lib. 1. Inst. tit. 6. §. 3. quem tamen auctorem scripsisse probabile est, qui *libram æneam* tenebat. Sic enim Boeth. in Topica Ciceron. lib. 3. & Priscianus lib. 6. Cui verba de nexu faciendo referentes scriptum habent. Mancipationem utique factam certis verbis, *libripende* & quinque testibus præsentibus, Ulpian. tit. 20. §. 1. tradit. Plin. lib. 33. c. 13. Et militum stipendiorum, hoc est, stipis ponderandæ penfatores, *libripendes* dicuntur. Quæ consuetudine in his emtionibus, quæ mancipi sunt, etiam nunc libra interponitur. Tertull. advers. Marcian. lib. 2. c. 6. Adscripta est illi quasi *libripens emancipati a Deo boni libertas*, & potestas. Sed & in testamento, quod per res & libram, id est, per imaginariam mancipationem fiebat, *libripens* adhibebatur, ut idem Ulpianus docet tit. 20. §. 1. Justinianus §. 1. Inst. de testam. ordin. & Quinctilian. Declam. 308. In antiquo quodam vocabulario scriptum est: *Libripens* dicitur libram tenens, quod de ejus manibus pendeat libra, vel libram pendentem sustineat.

LICENS pro *licitum* in l. 4. C. Tb. de episc. quod tamquam parum latinum corrige ex l. 1.

C. Justin. de SS. Eccles. ubi *licitum* legitur.

LICENTER. Si quis citra nostræ adnotationis indultum id *licenter* exegerit, severissimæ subiaceat ultioni l. 29. C. Tb. de curs. publ. id est, temerario ausu.

LICENTIA pro facultate, vel potestate aliquid faciendi. Sic *licentia* est, ad noxalem causam transire l. 4. §. 3. D. de noxal. act. *Licentiam* dare l. 1. D. de lib. caus. denegare l. 3. D. quib. ad libers. habere l. 33. D. de legat. 1. *Licentia* patet l. 8. C. ne pro dos. mul. permittitur l. 5. C. de rei vind. *Licentia* potestatis l. 2. C. commun. de success. testandi l. 8. C. qui test. fac. poss.

Plerumque tamen in deterio-rem partem accipitur pro temerario ausu, ut in l. 21. C. ad leg. jul. de adul. l. 17. C. de accus. l. 5. C. Theod. eod. tit. l. 9. C. de vestigal. & commiss.

LICERE, ut Cicero Philipp. 13. c. 6. exponit, dicimus, quod legibus, quod more majorum, institutisque conceditur. Neque enim quod quisque potest, id & *licet*: nec si non obstat, propterea permittitur. Sic in Edicto Prætoris, ex quibus *caussis* major. quod ejus per leges, plebiscita, SCa, edicta, decretaque principum *licebit* l. 1. in fin. l. 28. §. 2. D. dicto tit. Add. l. 7. §. 14. D. de pact. l. 7. §. ult. D. quod met. caus.

Quum verò quædam permittant leges, (hoc est impune fieri sinant) quæ virtuti & honestati non usquequaque conveniunt, aliquando quod *licet* ei opponitur, quo *honestum* vel *utile* est. Non enim omne, quod *licet*, *honestum* est l. 144. D. de reg. jur. Semper in conjunctionibus non solum quid *liceat*, considerandum est, sed & quid *honestum* sit l. 42. D. de iis. nups. l. 187. D.

de reg. jur. Cic. *pro Balbo* c. 13. Est aliquid quod non oporteat, tamen *licet*. Quidquid vero non *licet*, certe non oportet. B. Ambrosii. *lib. 8. epist. 66.* Quam multa sunt, quae licet facere, sed non expediunt. Paull. Apost. 1. ad Cor. VI. v. 12.

Non debet cui plus *licet*, quod minus est, non licere l. 21. D. de reg. jur.

Licet, pro facile, vel in proclivi est l. 1. §. ult. D. de iust. & iur.

LICERI est ad pretium aliquid adjicere l. 27. D. famul. excise. l. 7. §. 8. D. de minor. *Licendo* superare l. 7. §. 13. D. commun. divid.

LICINIUS vel *Licinnius*, nomen gentile. Sic memorantur *Licinia* Gracchi uxor l. 66. D. solut. matrim. *Licinnius* Locusta, juris studiosus, qui Proculum per litteras consulit l. 48. D. de legat. 2. *Licinnius* Rufinus Jurisconsultus, scripsit libros *regulorum*, ex quorum decimo tertio sumpta dicitur l. 34. D. de re iudic. quamvis in Florentino indice soli duodecim ejus argumenti libri referantur. Hunc eum ipsum esse, qui Paullum per litteras consulit leg. 4. D. quib. ad libera. procl. est verisimile. *Licinium* hunc Christianum fuisse scribit Cujac. *lib. 7. obs. c. 2.* sed nullo addito argumento, ut inquit Menag. *Amoen. jur. civ. cap. 7.* Et sane, quod idem Cujacius *lib. 13. obs. c. 10. & 16.* itemque *lib. 21. c. 18.* Rufinum hunc auctorem facit libri, quo Leges Moisaicae & Romanae conferuntur, vel ex eo refellitur, quod in collationibus istis laudantur constitutiones ex Codicibus Gregoriano, Hermogeniano, & Theodosiano de promptae, quos Codices *Licinnius* Rufinus, Julii Paulli aequalis, per statem videre, & legere non

potuit. Marqu. Freher. *lib. 1. p. 1. rev. c. 5.*

LICINIUS etiam tyranni mentio fit in l. 1. C. Theod. de infirm. his, quae sub tyrann. & apud Eutrop. *lib. 10. c. 3. seq.* Eum non minus Christianae religioni, quam Constantino bellum indixisse, narrant Euseb. *lib. 10. hist. eccles. c. 8.* & Socrat. *lib. 1. hist. eccles. cap. 2.* & auctor *oxyphorus* Lactantius de mort. persequut. c. 48. *seq.*

LICINNIA lege ei, qui iudicii communi dividundo evitanda causa alienaverit, interdictitur, ne communi dividundo iudicio experiatur l. ult. D. de alienat. jud. mun. caus.

LICITARI, ut vetus Glossarium ait, dicitur, qui vel emendo, vel conducendo rem aliquam, vel aliquid ad negotiandum plus offerendo contendit impetrare, vel, ut Festus, *licitari* in mercando, sive pugnando contententes. Ac plane apud veteres *licitari* congregari & pugnare esse exemplis Non. Marcellus comprobatur. Calor *licitantis* l. 8. D. de publican. & vectig. *licitando* vincere l. 9. D. eod. sis. l. 6. D. famul. excise. Hinc

LICITATIO l. 7. §. 8. D. de minor. Per *licitationem* rem accipere l. ult. D. de alien. jud. mun.

LICITE vel *licite* l. 1. D. ut nom. priv. l. ult. C. Th. de supereract.

LICIUM. De furto *Licio* & *lance* concepto supra dictum est sub art. *conceptum*. Hic addenda haec Heineccii verba. De eo, ait, quid huc usque disputarint viri docti, & novissime Joannes van de Water *lib. 2. observ. cap. 1.* & Jo. Abr. Wieling. singulari, ac polito libello de furt. per *lanc.* & *lic.* alio loco exposuimus. Me ne nunc quidem poenitet sententiae in *Antiqu. Rom. lib. 4. sis. 1.* olim pro-

propositæ. Festus, cuius locum & Briffonius sub voce *Lancæ* tamquam hunc ritum unice illustrantem commendat, diserte ait, eum, qui furtum quæsitum irerit in domo aliena, licio cinctum intrasse, lanceque ante oculos tenuisse propter matrum familias, aut virginum præsentiam. Multa hic moventur in contrarium, sed quæ sua sponte cadunt, si ponas, nudis incendendum fuisse iis, qui furtum conceptum irent. Quod Athenis esse factum docet Scholiastes Aristophanis. Jam enim patet, cur Licio opus fuerit, puta ut eo verendas corporis partes tegerent, quemadmodum Athenis *γύρα* hunc in finem adhibebant. Nec minus intelligis, cur *lancem* ante oculos tenuerint, puta ne a matribus familias, vel virginibus dignoscerentur. Nec jam difficilis quæstio, qua ratione rem furtivam investigare potuerit is, cui visus tam arcte fuerit obstrictus? Lance enim etiam pertusa, id est, larva pudori consulere potuerunt, nec ea tum impedimento fuit, rem etiam minutissimam quærentibus. Fatemur tamen, abolito hoc concipiendi ritu, ejus tantum umbram aliquam mansisse, & superfuisse quidem *lancis* & *licii* usum, sed plane alium, & a vetere illo diversissimum. Qui enim furtum ibant conceptum, impetratis servis publicis, licio cinctis, ut publica auctoritate venire intelligerentur, lance præferebant *εὐπετόν*, uti post Pithoeum *lib. 1. adv. c. 2.* jam alii recte ostenderunt. Nec alium ritum in mente habuit Petronius Arbitrator in *Sasyr. c. 97.* Quævis enim non rem furtivam, sed fugitivum, vel efronem queri, movent Pet. Burmannus, attamen & fugitivum furtum sui ipsius facere, jura nostra docent, neque adeo mirum est, illum eodem ritu

investigatum esse, quo solite sunt res furtivæ. Ceterum *Licium* fuisse cingulum, vel zonam diversicolorem, (unde *vestem discoloriam* vocavit Petronius,) quo transverso lictores, & quicumque magistratibus adparebant, præcingerentur, idque & *linum* dictum esse, ex Gell. *lib. 14. c. 13.* aliisque veterum testimoniis ostendit Petr. Pithoeus *lib. 1. advers. c. 1.* Hinc *adparitiores*, & *limo cincti tribunalis ejus* in marmore apud Reinesii *Class. 6. inscr. 44.* Hein.

LICTOR *l. 8. l. 25. D. de manumiss.* Festus lictores dictos esse ait, quod falces virgarum ligatos ferunt. Non. Marcellus: *Lictoris* proprietatem a *ligando* dictam, vetustas putat, ita enim carnicis officio antiquitusungebantur. Marcus Tullius pro *Cæio Rabirio*: *lictor*, inquit, colliga manus. Add. Gell. *lib. 12. c. 13.*

LICTORIA Consularis *l. 1. C. Th. de lucr. officior.* pro lictorum consularium officio ponitur.

LIGARI. Ligatæ tabulæ testamenti lino *l. 1. §. 20. D. de bon. poss. sec. sab.*

LIGNARIII fabri *l. 235. D. de verb. signif. Paull. lib. 3. sent. tit. 6. §. 50.* ubi tamen Cujacius, & alii ediderunt *signaris*. Vid. Schulting. *Jurisp. vet. antejuss. p. 367.* Hein.

LIGNEÆ tabulæ *l. 1. D. de bon. poss. sec. sab.* Justinus *lib. 21. c. 6.* Tabellis ligneis de super vacua certa obducta.

LIGNUM. Ejus appellatio nomen generale est, sed sic separatur, ut sit aliquid *materia* aliquid *lignum*. *Materia* est, quæ ad ædificandum, fulciendum necessaria est, *Lignum* quidquid comburendi causa paratum est *l. 55. D. de legat. 3.* Quod eodem loco fufius exponitur. Itaque satius est in *l. 12. C. de excus. mun.* sic disjunctim legi *materia*,

viam, lignum, tabulata, ut etiam-
num in l. 15. *C. Th. de extra-
ord. mun.* legitur, quam ut vul-
go in Codice Justiniano scriptum
est, *materiam lignorum*. Nam il-
lam lectionem & l. 18. *C. Th. de
extraord. mun.* comprobatur. Hinc
pali & perticæ in numero mate-
riæ redigendi sunt, & ideo *ligno-
rum* adpellatione non continen-
tur l. 56. *D. de legat. 3. l. 108. D.
de verb. signif. Ligna* cocta ne
fumum faciant.

Lignum pro tabulis apud
Juvenal. *Satyv. ult.* & Propert.
lib. 3. eleg. 21. Unde bonorum
possessio contra tabulas, vulgo
contra lignum dari, dicebatur
l. 19. *D. de bon. possess. contr. tab.*

LIGUSTICUM l. 5. *D. de
pen. leg.* olus esse siliorus *lib. 17.
c. ult.* scribit, odore aromatico,
& gustu acre, quod a regione
sua nomen accepit. Nascitur e-
nim plurimum in Liguriæ monti-
bus, ut Plinius *lib. 19. c. 8.* tra-
dit. Columella *lib. 12. de re rust.
c. ult.* *Ligustici* unciam passæ u-
væ, detractis vinaceis, sextantem.

LIMARE. Quæ tuæ cognitio-
nis *limavit* examen l. 32. *C.
Theod. de navicul.*

LIMEN, ut Siculus Flaccus
de condit. agror. p. 15. introitus
exitusque locis præstant. Sic *li-
mina* palatii nostri l. 34. *C. Th.
de adpellat.*

Sed & tota domus aliquando
liminum nomine venit. Nullus a-
ruspex *limen* alterius accedat l.
3. *C. Justin. l. 1. C. Theod. de
malef. & mathem.* id est, domum
alterius, ut *ibid.* Ut adeo non o-
pus sit existimare cum Alberic.
Gentili *ad d. l. 3. C.* ideo mentio-
nem speciatim fieri *liminis*, quod
in liminibus januarum multa hu-
jusmodi maleficia committantur.

Limina porro sicut in domibus
finem quemdam faciunt, sic &
imperii finem *limen* esse veteres

voluerunt §. 3. *Inst. quib. mod.
jus patr. pos. solv.* Sunt qui hic
erroris arguunt Justinianum, &
limites, non *limina* Imperii dici
posse contendunt, quum utrius-
que vocabuli diversa sit origo, &
limas a limo, *limen* a liendo, id
est, lævigando dicatur, quod
introitu & egressu teratur, & ve-
luti levigetur. Claud. Salmast. *obs.
ad jus Attic. & Rom. c. 26. p.
568. seq.* At non deesse exempla
huius notionis apud veteres vel
unus probat locus Virgilii *lib. 11.
v. 267.* Conjugis infandæ prima
inter limina appetit. Ubi Servius:
*In ipso limine imperii id est, in
littore, quia secundum Homerum
Clytemnestra Agamemnoni occur-
rit ad litus.* Hein. Vide *limes*.

Limem pro omni ingressu, to-
ste Nonio Marcello, ponitur, &
hinc pro introitu etiam & pri-
mordio cuiusque negotii usurpa-
tur. Sic in ipso *limine* contra-
ctus l. 24. *C. de evict. Limine
iudiciorum expelli l. ult. C. sent.
rest. non poss.* In *limine* litis l.
1. *C. de satisf.*

LIMENARCHÆ In municipiis
creari solebant partium cu-
stodiæ causa. Meminit eorum l.
3. *D. de serv. fugis. l. ult. §. 10.
D. de mun. & honor. l. 38. C.
de liberal. caus.* De his in primis
videndus Reines. *lib. 3. variar.
lect. c. 19. & ad Class. 1. Instr.
204.* Alias *λιμενοφυλακες* dicti
sunt. Hein.

LIMES dictus est, quasi fi-
nis quidam, & terminus §. 5.
*Inst. quib. mod. jus patr. pos. &
limites* a liminibus vocabula ac-
ceperunt iudice Siculo Flacco *de
condit. agror. p. 15.* Quemadmo-
dum enim limina introitus exitus-
que locis præstant, similiter in-
troitus & exitus, qui in agris
divisis & adsignatis semper pervii
esse debent tam itineribus, quam
mensuris agendis, *limites* adpel-
lan-

lantur. Hyginus vero *de limitib.* *constit.* p. 151. Limites ait adpellatos a *limo*, antiquo verbo, id est, transversos. Unde Festus *lib.* 10. Limites nunc terminos, nunc vias transversas significare scribit. Denique quidquid ad observationem finium in agro, opera manuum, factum est, auctore Aggeno Urbico *Comment. in Frontin.* p. 46. *limes* adpellatur. Isidor. *lib.* 15. c. 14. *Limites* adpellati antiquo verbo transversi. Nam transversa omnia antiqui *lima* dicebant, a quo & *limina* officiorum, per quas foris, & intus iter, & *limites*, quod per eos foras in agros eatur. Servius in *Virgil. Eclog.* 1. v. 54. *Limes*, ait, est agri terminus. *Virgil. Georg.* 1. v. 136. Nec signare quidem, aut partiri limite campum Fas erat. Ovid. *lib.* 1. *Metamorph.* v. 130. Cautus humum longo signavit *limite* menfor. Idem *lib.* 2. *fastor.* *Limes* erat positus, quem ut discerneret agris. Juvenal. *Satyr.* 8. v. 38. Aut sacrum effodit medio *de limite* saxum. Duos autem fuisse maximos agrorum limites, *cardinem* videlicet, & *decumanum*, Festus *lib.* 4. & Isidorus *lib.* 15. c. 4. post Sicul. Flaccum *de condit. agror.* p. 19. Hygin. *de limit.* p. 150. & alias p. 215. tradunt, Et *cardo* quidem a septentrione iu meridiem dirigitur, ita adpellatus, quod a cardine caeli sit. Nam in septentrionali axe nobis cælum vertitur. Decumanus vero ab oriente in occidentem per transversum dirigitur, qui ex eo, quod denarii numeri faciat, decumanus est vocatus. Plin. *lib.* 18. c. 33. Observato solis ortu, quocumque libet die, stantibus hora diei sexta, sic ut ortum eum a sinistra habeant, contra mediam faciem meridiem, a vertice septentrio erit, qui ita *limes* per agrum currit

cardo adpellatur. Idem *ejusd. lib.* c. 34. Diximus, ut in media linea designaretur umbilicus; per hunc medium transversa currat alia, hæc erit ab exortu æquinoctiali ad occasum æquinoctialem & *limes*, qui ita secabit agrum, *decumanus* vocabitur.

Limites etiam Romani imperiæ fines dicuntur *l. 5. C. de annon.* Unde Illyricum, Aegyptiacum, Raeticum *limites* legimus *l. 1. C. quib. muner. aut præst. l. 13. C. de advoc. divers. jud. l. 13. C. de excus. mun.* Hoc amplius & Thracicum, Orientalem, Ponticum, Thebaicum, Lybicum, *Limitem* invenies in *Novell. Th. & Valent. de ambitu & loc. limitan.* Fit & apud Marianum in *Notitia* mentio *limitis* Mauritanie Cæsariensis, Tripolitani, Pannonie, primæ, Norici Ripensis, Pannonie secundæ, Valeria Ripensis, Ratiæ primæ & secundæ, Sequanice, Germanie primæ, Britannie, Moguntiacensis.

LIMITANEI milites, qui in limitibus excubabant, eorumque defensionem navabant operam *l. ult. C. de offic. milit. jud. l. 3. C. de fund. limitroph.* & apud Spartian. in *Pescenn. Nigr.* c. 7. Extra comitatenses milites per castra limitis *limitanei* constituuntur qui possint & castra, & civitates limitis defendere, & terras colere *l. 2. §. 8. C. de offic. præf. præ. Afr.* Qui locus, ut hic Brisson. retulit, ex scriptis codicibus restituendus est. Unde & vetus Glossarium: Limitanei sunt, qui constituti sunt, ut intus castra, & civitates, & limites defendant, & terras colant. Lamprid. in *Alex. Severo* c. 58. Sola, quæ de hostibus capta sunt, limitaneis ducibus, & militibus donavit, ita ut eorum ita essent, si heredes illorum militarent, nec umquam ad privatos pertinerent, dicens, atten-

attentius eos militaturos, si sua rura defenderent. Suidas in *λιμιττανιστοι* Tom. 2. p. 448. Οι Ρωμαίων βασιλεις εν τοις ανω χρονοις πανταχοσε των της πολιτειας εγαιτων παμπολου κατεστησαντο στρατιων πληθος, επι φυλακη των οριων της των Ρωμαίων αρχης, και κατὰ την Εωαν μαλιστα μοιραν, ταυτη τας εφοδus των Περσων τε και Σαρρακηνων ανασελλοτες, υποπερ λιμιττανιστοις εκαλουν. Romanorum Imperatores olim in extremis ditionis suæ partibus ingentem militum multitudinem constitutuere solebant, ad tuendos imperii Romani fines, & præcipue in parte orientali, ut ab ea incursionem Persarum, & Sarracenorum reprimerent, quos *limitaneos* vocabant. Vid. art. *Limitrophii agri*.

Hujusmodi *limitaneis* militibus attributi agri *limitanei* vocantur l. 3. *¶* rubr. C. de fund. limit.

LIMITATUS, a, *Limitata* actio l. 1. C. Theod. de judic. id est terminata, finita.

Limitati agri l. 1. §. 6. D. de fluminib. l. 16. D. de adquir. rer. domin. qui in eorum divisione propriis limitibus circumscripti sunt. Festus Pompeius: *Limitatus* ager, in centurias divisus. Frontin. de limit. agror. p. 38. *Limitatus* ager decumanus & cardinibus continetur. Vid. supra *Limes*: Horat. lib. 2. sat. 2. *metatum* adpellat, quum ait: Videas metato in agello Cum pecore & natis fortem mercede colonum. Ubi interpres: *Metato*, ait, ad mensuram diviso, *¶* limitibus distincto, cum milite Augusto. Agrum autem manu captum *limitatum* fuisse, ut sciretur, quod cuique datum esset, quid venisset, quid in publico relictum esset Florentinus in d. l. 16. D. de adquir. rer. dom.

LIMITROPHI agri, [qui

in finibus sunt, & in limitibus imperii, limitaneisque militibus assignati sit. utriusq. Codicis de fund. *limitroph.* Hi fundi, qui & *limitanei*, & κτηματα στρατιωτικα, seu *prædia militaria* adpellantur in Novella Constantini Porphyrogenetæ apud Cujac. in lib. 5. feud. vel ideo notari merentur, quod ad illos feudorum origines referre quibusdam placuit, veluti Franc. Senebeckio *Comment. ad usus feud. part. 1. n. 32. seq.* Isaaco Casaubono ad *Lamprid. Alex. S. v. c. 58.* Jac. Gothofredo in l. 1. C. Th. de terr. *limitan.* Hert. de feud. oblat. *Part. 1. §. 2. ¶*, qui singulari dissertatione P. 1. *Gundlingianorum* eam sententiam defendere conatus est, Nic. Hier. Gundling. Hein.

LINÆA apud antiquos funiculum significat, a genere, ut ait Isidor. lib. 19. c. 18. quod ex line fieret. Hinc sæpe pro perpendiculari accipitur. Viarum, lib. 2. c. ult. Ab oculo dux lineæ si fuerint extensæ, & una tetigerit unam operis partem, altera summam, ea quæ summam tetigerit, longior fiet. In quam sententiam aliis quoque locis hoc verbo idem ille auctor usus est. Martial. lib. 3. epigr. 75. Eremulove captum Linea trahit piscem. Grattius de venat. v. 27. Mla operam patiens, illa usus linea longi. Et sic accipimus illa: Velut *linea* in directam per insulam transducta l. 29. D. de adquir. rer. dom. *Linea* margaritarum l. 26. D. ad leg. falcid. Eaque est *linea dives* apud Martial. lib. 8. epigr. 77.

Sed & personarum cognatione junctarum series *linea* dicitur. Stemmata enim earum in duas *lineas* separantur, quarum altera *superior*, altera *inferior*. Ex superiore autem & secundo gradu *transverse lineæ* pendent l. 10. D.

D. de grad. & adfin. Hinc linea ascendens & descendens l. 2. C. de legiti. hered. materna & paterna l. 10. C. de secund. nupt.

Linea etiam fuit locus in circo, ubi spectatores sedebant, de quo varie viri docti. Mentionem ejus facit Ovid. *Amor. lib. 3. & 2. v. 19. seq. & de arte amandi l. v. 141. seq.* & hoc sensu lineam pro vinea in l. 20. D. de in jus voc. rescribendum, existimat Bynkersh. 7. obs. 3. Hein.

LINEUS, a, um, Linea veltimenta l. 23. §. 1. D. de aur. arg. leg.

LINGUA abscissa l. 8. D. de Aedil. edict. Justinianus in l. 1. C. de offic. pref. præt. Afr. barbaram Vandalorum crudelitatem exagitans: Vidimus, inquit, venerabiles viros, qui abscissis radicibus linguis poenas suas mirabiliter loquebantur. Est hæc insignis, & ut Evagrius lib. 4. Hist. eccles. c. 14. loquitur *μεμνημένοι καὶ διασωζόμενοι αἵματι σήμερινα hominum memoria dignissima historia*, quippe quæ non solum magni principis, qui se autotetretur, sed & aliorum, & maxime ipsius Procopii, Christianis aliquin parum æqui, auctoritate nititur. Et Procopii quidem testimonium ita exprimit Evagrius, ubi de his elinguatis agit: *Τῶτος καὶ τὰ θεῖα παραλαβὴν ὁ Προκοπίος ἔφη, πρὸς τὴν βασιλεὺς γενόμενος πολὺν αὐτοσε διαδραματῆς, ἐντυχὲν τε αὐτοῖς, ἰσὰ τοῖς μηδὲν πεπονηδοσι φθογγόμενοις, καὶ τὰς μὴ γλώσσας ἐξ αὐτῶν πυθμένος ἀνακαρθεῖν τὴν δὲ φωνὴν αὐτοῖς ἐκάρθρον εἶναι, καὶ ἐνσημα διαλεγέσθαι θαυμά καὶνον τε καὶ παραδόξον.* Hos ab se visos esse testatur Procopius, quum profugii venissent Constantinopolin, seque illos perinde loquentes audivisse, ac si nihil passi essent. Et linguas quidem illis radicibus excisas fuisse, vocem tamen eos

articulatam habuisse, ac distincte loquutos esse, novo atque inusitato miraculo. Addit Evagrius, Confessorum istorum mentionem fieri *ἐν ἱερίῳ διατάξει in Justinian Constitutione*, sed memoria lapsus, Justinum pro Justiniano nominavit. Est enim hæc ipsa Justiniani constitutio in l. 1. pr. C. de offic. pref. præt. Afr. Denique ejusdem Procopii fide narrat, *duos ex his confessoribus, cum mulieribus commixtos vocem penitus amisisse, martyrii gratia penitus ab illis recedente.* Jungimus superioribus, Justiniano nimirum & Procopio tertium testem, itidem *συμφορον καὶ αὐτοττην* Marcellinum Comitem in Chronico Indict. VII. Theodorico & Venantio Coss. apud Scalig. in *Thesaur. temp. p. 43.* Denique ait ex hoc fidelium contubernio aliquantos ego religiosissimos viros, præcis linguis, manibus truncatis apud Byzantium integra voce conspexi loquentes. Sed & Victor Turonensis in *Chron. Zenone Aug. III. Cons.* apud eundem Scalig. p. 4. Hupericus Vandalorum rex confessoribus linguas abscidit. Quos confessores, quod linguis abscissis perfecte finem adusque loquuti sunt, urbs regia attestatur, ubi eorum corpora jacent. Meminit eorumdem confessorum, e-lingulum quidem, & tamen recte loquentium Victor Vitenensis *de persequut. Vandalorum*, ut vix videatur ullum prodigium plurium scriptorum coævorum, & oculatorum testium auctoritate firmatum, quam hoc ipsum, de quo & legi meretur Jo. Andr. Schmiedtii dissertatio *de elinguatis mysterium SS. Trinitatis celebrantibus* Hein.

Delatoribus amputata radicibus invidiæ lingua vellatur l. 2. C. Theod. de petit. & ultr. dar.

Lingua pro sermone. Fideicommissa quocumque sermone relinqui

qui possunt, non solum latina lingua, vel Græca, sed etiam Punica, vel Gallicana vel alterius cuiuscumque gentis l. 11. *D. de legat* 3.

LINIFARIUS l. 13. *C. de murileg.* id est, linifex, qui & *λινόπολος*.

LINIFICIUM in Mariani notitia sunt extrinseque lineæ vestes, uti vocantur in l. 16. *C. Theod. de murileg.* In illa utique Notitia procuratores linificiorum sub dispositione Comitum sacrarum largitionum in partibus occidentis recensentur procuratores linificii (seu, ut quidam Codices veteres habent, linifii) *Viennensis Galliarum, & Ravennatum Italiae.*

LINTEAMEN l. 8. *C. Th. de curs. publ.*

LINTEARIUS l. 1. §. 15. *D. de trib. act.* l. 13. *C. de murileg.* Linteariorum corpus l. 16. *C. Theod. de murileg.* l. 7. *C. de excus. mun.*

LINTEO l. 8. *C. Theod. de murileg.* l. 13. *C. Th. de nautical.* qui & opifex linteæ, id est, lino contextæ, vestis adpellatur in l. 6. *C. Th. de murileg.* Eodemque modo *linteones* interpretari convenit l. 7. *C. de excus. mun.* & apud Spartian. in *Alex.* c. 24. *Jul. Firmic. lib. 2. mathem. Serv. in Virgil. Æn. lib. 7. v. 14.* ad verba: *Arguto tenues percurrens pectine telas.* Percurrens, inquit, aut manu, aut ictu pectinis, uti videmus, aut, quia apud maiores stantes texebant, ut hodie linteones videmus.

LINTER & Lintrarius, vid. infra in *Lintrarius*.

LINTEUM, linum. Linteo involutæ tabulæ l. 22. §. ult. *D. qui vest. fac.* Vid. *linum* de *linseis*, quibus vehicula internuntur l. 5. *D. de suppell. leg.*

LINTEUS, a, um. Lintei magistratuum libri *Liv. lib. 4. c.*

20. *Plin. lib. 13. c. 11.* *Vopisc. in Aureliano c. 1.* Linteis mappis scripta *Lex l. 1. C. Theod. de aliment. qua inop.* Linteæ vestis magistri l. 14. *C. de murileg.* Opifices vestis linteæ contextendæ l. 6. *C. Th. cod. tit.*

LINUM. Eo legato tam factum, quam infectum continetur, quodque netum, quodque in tela est, quodque nondum est detextum. Tinctum plane non continetur l. 70. §. 11. *D. de legat.* 3.

Linum pro funiculo lineo, quo trajici, circumdici, & ligari tabulæ testamenti solebant, ut *Suetonius in Ner. c. 17.* tradit. Si ter forte, vel quater linum esset circumductum l. 1. §. ult. *D. de bon. poss. sec. tab.* Add. §. 3. *Inst. de pupill. subst.* l. 3. §. 23. *D. de SC. Silan.* l. 8. §. 1. *D. de liberat. leg.* De modo signandi, lignandique tabulæ acris fuit controversia inter Desiderium *Heraldum*, & *Claud. Salmasium*, quorum ille sententiam suam in *Animadversionibus ad jus Romanum & Atticum*, hic in libello de subscribendis signandis testamentis, item de antiquorum & hodiernorum sigillorum differentia contra *Desid. Herald. Lugd. Bat. 1653. Hein.*

LIPPITUDO l. 4. §. ult. *D. de Edil. edict.* oculorum ex stillis assidue manantibus, lacrymisque exsulantibus sordes. Græci *λυμψ*, nec non *οφθαλμια* vocant. Quidam ex *Galenii comment. lib. 3. περὶ αἱματῶν*, morbum hunc vitiumve oculorum, definiunt esse pituitam crassiorem, & semicoctam, circa oculos conrescentem propter infirmitatem membranarum. Alii definiunt esse inflammationem membranæ caryatidis, (id est, tunicæ oculi secundæ, quam *επιπεφυκοτά* Græci adpellant, proximè subjecta est.

LIQUMEN, quod & *garum*, uti

uti & Græci interpretantur in *l. 1. C. quæ res exports. non deb.* Vid. supra *garum*.

LIQUENTIA, cujus mentio est in *l. 2. C. Theod. ne oper. a conlat. exig.* hodie *Livenza*, fluvius in regione Italiæ, Venetia, fuit. *Plin. lib. 3. c. 18.* Sequitur decima regio Italiæ, Adriatico mari apposita, Venetia, cujus fluvius Sillis ex montibus Taurisanis, Oppidum Altinum, flumen *Liquentia* ex montibus Opi-terginis, & portus eodem nomi-ne &c. *Licenna* corrupte in itin-erario Peutingeriano. *Virg. 9. Æn. v. 679. seq.* Qualis æriæ liquentia flumina circum Sine Padi ripis, &c. & ibi *Servius*. Plura vide in *Jacob. Gothofredi Commentar. ad d. l. 2. C. Theod.*

LIQUER, ait *Donat. in Eunu-uch. Act. 2. sc. 3.* significat liqui-
dum est: & est verbum juris, quo
usebantur iudices, quum amplius
pronunciabant, ob curia commoti
caussa magis, quam negotii simpli-
tate. Solebant enim iudices in
re dubia, & ubi partium jura am-
bigua, aut obscura erant, ita se
judicandi necessitate expedire, ut
pronunciarent, sibi non liquere,
hoc est, ut *Ascon. Pædian. in
Verr. 1.* explicat, obscuram caus-
sam esse. Qua de re vid. *Brillon.
lib. 5. formul. c. 214.* Si uni ex
pluribus iudicibus de re non li-
quet *l. 36. D. de re judic.*

LIQUIDO, evidenter, ma-
nifesto. *Liquido* adparet *l. 1. §.
5. D. quar. ver. act. adprobatur
l. 75. D. de judic. compertum l.
14. D. de offic. judic. constat l.
4. D. si quis omiff. causf. Liquido
jurare, id est, vere, ut loqui-
tur *Cic. lib. 5, ad famil. epist. 2.*
Docere liquido se jurasse *l. 18.
D. de jurejur.* Eodem modo apud
Terent. *Chæreæ* verba hæc in *Eu-
nuch. Act. 2. sc. 3.* *Liquet. mihi
dejectare*, ita interpretatur *Donatus*.*

Hoc verissimum jusjurandum dare
possum. *Seneca lib. 7. de benef.
c. 9.* Quibus sumtis, mulier pa-
rum liquido nudam se non esse,
jurabit. *Auson. Epist. ad Paulli-
num, liquido* adjurare possum,
nullum tibi ad poeticam facun-
diam Romanæ juventutis æquari
posse. *Ovid. lib. 4. ex Ponto. Eleg. 6.*
Te quoque liquido possum jurare
precari. Et *lib. 3. ex Ponto Eleg.
3.* suis tamen, & liquido juratus
dicere posses: Non me legitimos
sollicitare toros. *Liquido* negare
dixit *Cic. lib. 11. ad famil. epist.
27.* *Liquido* probare *l. ult. D.
de jurejur.*

LIQUIDUM pro certo & ma-
nifesto. Ad liquidum diem, & Con-
sulem exquirere *l. 2. §. 7. D. de
aqu. & aqu. plu.* quod explicat
*l. 28. D. de probat. Vellei. Patere.
lib. 1. c. 16.* Neque mihi tempe-
rare, quin rem sæpe agitatam
animo meo, usque ad liquidum
ratione perductum signem tillo.

Liquida probationes *l. 2. C.
qui testam. fac. l. 3. C. de peric. tut.*

LIS rem in judicium delu-
ctam significat. *Varro de ling. læ.
Res, quæ in controversia est, lis
dicitur. Ideo in actionibus videmus
dici: Quam rem, sive lisem.* At-
que eo nomine *Cicero* pro *Mu-
ræna c. 12.* ridet *Jurisperitos*,
quod ambigerent, rem, an lisem
dici oporteret, quæ & ideo dis-
junguntur in *l. 9. C. de suis &
legis. Rem* magis quam *lisem* trans-
ferre *l. 11. D. de alien. jud.
mut. causf.*

Litis nomen & omnem actionem
significat, sive in rem, sive in
personam sit *l. 36. D. de verb.
signif.* Et huic verbo veteres li-
teram S præposuisse, *Festus lib.
17.* notat. Inde inscriptionibus
antiquis: *Decemviris fletibus ju-
dicandis.*

Aliquando *lis* & *instantia edicti*
separantur *l. 73. §. 2. D. de judic.*
uti

Litem æstimare dicitur iudex, id est, eam rem, quæ in iudicium deducta est, æstimare l. 47. D. de rei vind. & passim. Gellius lib. 4. c. 4. Iudex *litem* pecunia æstimabat, quantique interfuerat, eam uxorem accipi, aus dare eum, qui sponderas, ei qui stipulatus erat condemnabat. Lis autem interdum tanti æstimatur, quanti ea res est, qua de agitur, id est, quanti fuit eo die, quo dari mox debuit l. ult. D. de condic. triticar. Interdum vero tanti æstimatur, quanti actoris interest l. 8. D. de eo quod cert. loc. Nec in pecuniariis tantum causis, sed & in capitulis iudiciis *lis* victis æstimari dicebatur, ut Cicero pro Cluent. c. 41. & Livius aliquot locis testantur Acon. in Divinas. *Lis æstimata* fuit, ait, hoc est, pecunia, de qua *lis* fuit, & propter quam condemnatus est, in summam redacta, qua de ejus bonis exigetur. Litis æstimatione damnari l. 30. D. de pos. id est, in æstimationem rei, ut in l. 3. D. de confess. Litis æstimationem evitare l. 1. D. de morat. act. facere l. 11. §. 1. D. de aqu. & aqu. plu. offerre l. 3. §. 1. D. de reb. cor. qui sub sus. præstare l. 82. §. 6. D. de legat. 1. restituere pr. Inst. de satisfd. solvere l. 39. D. de hered. pet. sufferre l. 20. D. de nox. act.

Litem agere l. 3. §. 2. D. de susel. amittere l. 8. §. 1. D. raram rem hab.

Litis consortes l. 1. C. de confort. lit. Vid. art. consortes.

Litem contestari est iudicium accipere. Vid. supra art. contestari. Interdum autem active *litem* contestari, jurisconsulti dicunt, ut in l. 10. §. ult. D. si quis caus. & passim. Interdum vero passive *lis* contestari dicitur. Causa ejus temporis, quo *lis* contestatur l. 91. §. ult. D. de legat. 1. l. 22. §. 1. D. solut. matrim. Add. l. 1. D. de

pen. leg. l. 28. §. 4. D. de judic. l. 16. C. de fidejuss. & al. loc.

Lis in iudicium & in condemnationem deduci dicitur l. 31. §. 2. D. de negot. gest. Res in *litem* deducitur l. 31. §. 1. D. de novat. A *lite* discedere l. 65. D. de condic. indeb. desistere l. 22. §. ult. D. de jur. fisc. Litis dominus. Vid. supra art. dominus. *Lites* donatas se non suscipere D. Pius rescriptit l. 22. §. 2. D. de jur. fisc. Add. l. 2. C. ne fisc. vel republ.

In *litem* jurare, vid. art. jurare.

Litem præparasse in inofficiosi querela dicitur, qui usque ad denunciationem, vel dationem libelli processit l. 7. D. de inoff. test.

Litem suam facere dicitur iudex, in quem litis damnum transfertur, quod vel dolo malo, vel fordibus, vel evidenti gratia, vel per imprudentiam male judicavit l. 5. §. 4. D. de oblig. & ad. l. ult. D. de extraord. cognit. pr. Inst. de oblig. qua quasi ex del. ubi Theophilus vertit καὶ ἐκούτῃ δικῶν ἐνέλεται, *litem* contra se ipsum excitare. Iudex tunc *litem* suam facere intelligitur, quum dolo malo in fraudem legis sententiam dixerit. Dolo autem malo videtur hoc facere, si evidens ejus arguatur vel gratia, vel inimicitia, vel etiam fordes, ut veram litis æstimationem præstare cogatur l. 16. D. de judic. *Litem* quoque suam iudex olim fecisse, videtur, qui ad constitutum tempus, & qua hora judicare debebat, non venerat, quum iudex esset datus, aut sumtus, ut colligi potest ex C. Cincii apud Macrobi. lib. 2. Saturn. c. 16. his verbis: Inde ad comitium vadunt, ne *litem* suam faciant.

Litem etiam facere lex dicitur, qua iudicium constitutum est. Quinctil. lib. 7. c. 1.

Liti subsistere l. 62. §. 1. D. de evict. dicitur, qui *litem* excipit,

& ut vulgo loquimur, qui manet in caussa.

LITANTIAS facere l. 3. C. Justin. & l. 30. C. Theod. de hæres. Ita dictæ sunt initio supplicationes, & preces, quæ in publicis cæstibus, seu ecclesiis fiebant, deinde pompæ illæ publicæ, quas vulgo processiones vocant Novell.

122. c. 32. Demum sollemnes statæque rogationes hoc nomine appellatæ sunt. Jac. Gothofr. in Comment. ad l. 30. C. Theod. de hæres. Cur. Du-Fresne in Gloss. hac voce. Precum vero, quæ in illis processionibus cantabantur, formulas veteres Menarchus in not. ad lib. sacrament. p. 156. quæ haud multum differunt ab hodiernis ecclesiæ Latinæ *litanis*. Sepulchris *litanis* hodie dicta est, quod totius urbis populus a Gregorio in septem partes Deum deprecatur d. visus est: Paul. Diac. lib. 3. de Gest. Langob. c. 25. Major appellari solet illa, quæ fit die S. Marci a Gregorio instituta, dum Romæ grassabatur pestis. Macer vero existimat, majorem esse dictam *litaniam*, quia ad majorem S. Mariam progreditur, & minorem *litaniam*, quia ad minorem S. Mariam dirigebatur processio. Triduanæ rogationes ante Dominicam ascensionem a Mamerto Episcopo Viennensi circa an. 452 institutæ. Litanix triduanæ post ascensionem in Ecclesia Mediolanensi observantur: Mabill. lit. gall. p. 153. Accipitur etiam quandoque *litanis* pro solo Kyrie eleyson cum in Græcis liturgiis, tum in regula S. Benedicti c. 9. & 12.

LITARE sacrificiis Deos placare. Paull. lib. 5. Sens. tit. 23. §. 16. Qui hominem immolaverint, exve ejus sanguine *litaverint*, bestiis obijciuntur, vel, si honestiores sint, capite puniuntur. Ad quem locum de immani veterum, ipsorumque Romanorum,

Tom. III.

av. Sporo. & vna erudito differunt Interpretes, in primis Schulting. in jurispr. vet. antejust. p. 511. Hein.

LITIGARE dicitur, qui judicio certat, & contendit, cuique adhuc sub judice lis est l. 31. D. de liberat. leg. Litigare de conditione sua l. 1. D. eod. tit. de libertate l. 13. §. 1. D. eod. tit. pro libertate l. 4. D. eod. tit. de possessione l. 11. D. de alien. jud. mut. caus. de suo statu l. 22. quib. ex caus. major. ex stipulatione l. 3. §. ult. D. de legat. 3. de testamento l. 76. D. de legat. 1.

LITIGIOSA res est ea, de qua controversia nota est, judiciumve acceptum l. 1. D. de jur. fisc. Litigiosam autem rem Justinianus Novell. 112. c. 1. intelligi vult rem mobilem, & immobilem, seseque moventem, de cujus dominio caussa inter petitorum & possidentem movetur, aut per judicariam conventionem, aut per preces Principi oblatas, & insinuat. judici, ac per eum adversario interpellatoris cognitæ. Litigiosam plane rem non facit denunciatio, quæ impediendæ venditionis causa fit D. de litigios. Litigiosus strepitus l. 1. C. Th. de contrab. eme.

LITTERÆ elementa, apices, que significant, & a notis separantur l. 1. §. 6. D. de extraord. cogn. l. 40. D. de testam. mil. Nam notæ litteræ non sunt l. 6. §. ult. D. de bon. possess. Quamquam litteræ appellatione nosas exaudire debemus apud Manil. lib. 4. Astron. v. 197. Hic & scriptor erit velox, cui littera verbum est. Litteræ, licet aureæ sint, chartis membranisque cedunt l. 9. §. 1. D. de acquir. rer. dom. §. 33. Inst. de rer. divis. Non figura litterarum, sed oratione, quam exprimunt, obligamur l. 38. D. de oblig. & aci.

E

Lit.

Litteræ, pro artium liberalium studio. Qui pueros primas litteras docent *l. 2. D. de vacat. & excus. mun.*

Litteras nescire in libris nostris dicuntur, qui nec legere sciunt, nec scribere *l. 3. §. 2. l. 6. D. de accus. §. 8. Inst. de excusat. sus. Suet. in Ner. cap. 10.* Ignarus litterarum *l. ult. §. 14. C. de jur. delib.* id est, qui scribere nescit. Imperitus litterarum *§. 8. Inst. de excus. sus. Columell. lib. 1. de re rust. c. 8.* Potest etiam illiteratus, dummodo tenacissimæ sit memoriæ, rem satis commodè administrare. Ejusmodi villicum Cornelius Celsus ait, sæpius numos domino, quam librum asferre, quia nescius litterarum, vel ipse minus possit rationes constringere, vel per alium, propter conscientiam fraudis. Sic litterarum imperitiam accipe etiam in *l. 30. C. de testam. & ignorantiam litterarum l. 11. §. 1. D. de instis. act. & ex diverso scientia litterarum l. 92. §. 1. D. de adquir. vel amitt. hered.*

Littera pro epistola *l. ult. §. ult. D. de obi. & act. & passim.* *Litteris* conventi accipiuntur, qui litteris ad magistratum, ubi consistunt, factis judicio adesse moventur, vel adnotandos se esse & requirendos, certiorantur *l. 1. §. 1. D. de requir. vel absens. Paul. lib. 5. Sent. sis. 4. §. 5.* Post adpellationem interpositam litteræ dandæ sunt ab eo, a quo adpellatum est, ad eum, qui de adpellatione cogniturus est, quas litteras *dimissorias* adpellant.

Adire Præsidem, *litteras* ei daturum *l. 3. D. de fugit.* Ex qua lege pulcre locum Petronii in *Satyr. c. 97.* illustrat Jo. van de Water *lib. 2. obs. c. 1.* Quum enim ibi Ascyrtos Gytonem fugitivum investigans, in lancea argentea indicium & fidem præstulisse dicatur,

etiam Burmannus notasset, fidem esse diploma, a magistratu datum, quo cui potestas facta introeundi quasvis suspectas ædes, nemo non intelligit, de eodem diplomate loqui Petronium, quod hic attigit Ulpianus, dum ait, ex SCo, & principum constitutionibus fugitivos inquirere volentibus litteras esse dandas, & si res exigere adparitorem, ut eis ingredi tum permitteretur. Hein.

Litteras facere, id est, scribere, & mittere *l. 25. D. de pecun. constit. l. 60. §. 1. D. mandat. l. 4. D. de requir. & absens.* Si miseris ad me tabellarium tuum, & ego rescribendi causa litteras tibi misero, simul atque tabellario tuo tradidero, tuæ fient. Idem accidet in his litteris, quas tuæ dumtaxat rei causa misero *l. 65. D. de adquir. ver. dom.*

Litteræ, quibus hereditas promittitur, vel animi adfectus exprimitur, vim codicillorum non obtinent *l. 17. D. de jur. codic.*

Littera pro rescripto principis, seu epistola *l. 1. §. ult. D. ut legat. seu fideic. l. 5. §. ult. D. de jur. immun. l. 7. D. de vac. & excus. mun. juncta l. 4. D. de manum.*

Litteris contrahi dicebatur obligatio, quæ per scripturam mentis nominibus fiebat *l. 6. C. Theod. de denunc. vel edit. refer. §. an. Inst. de liter. oblig.* Vetus Glossarium: *Litteris obligatio*, αγωγή δια γραμμάτων ὀρτί συμφωνηθείσα παλαιῇ χρεὶς, ἢ μισθὸς, ἢ ἀγορασίαις, ἐστὶ novatio, litteris novissime facta, veteris debiti, sive ex conductione, sive ex emptione orti. *Litteris*, το παλαιὸν χρεὶς εἰς καινὸν δανειὸν μεταχρηματισθέντος χρηματικῇ τυτικῷ. *Litteris* vetus debitum, in novum transsum, *litteris sollempnibus.* Aliud Glossarium *Litteris obligatio*, ἡ ἐκ γραμμάτων, quæ ex litteris capit substantiam. Et

Et hæc est quam dicit Tribonianus scriptura obligationem *d. §. un. Inst. de litter. oblig.* Ne vero putes cum Salmasio *de usuris p. 142.* eandem esse hanc litterarum obligationem cum illa veteri obligatione nominum, de qua Caius loquitur. Fiebat nominum obligatio, quæ definiente Theophilo, est veteris nominis in novum creditum per sollemnia verba, & sollemnes litteras transformatio. Post pauca addit, sunt autem hæc verba, quæ dicebantur & scribebantur: centum illos aureos, quos mihi ex locatione debes, tu mihi ex conventionione, & promissione litterarum dabis. Deinde adscribebantur, ut ab eo, qui jam ex locatione obligatus esset, hæc verba, ex conventionione debeo litterarum mearum. Et prior obligatio exstinguebatur, novaque litterarum nascebatur. Erat hæc teste Hortensio *ad Inst. tit. uti stipulatio*, in quam titidem quævis promissa, & debita transfundebantur. Gaius in *l. 2. D. de oblig. & act. scripturæ proprietatem* hæc verba sollemnia scripta olim adhiberi solita adpellat, quamvis dubitari possit, utrum in formula Theophili sollemnitas antiqua expressa fuerit. Ejus negotii naturam diligenter exposuit Oisfel. *ad Gaium p. 161.* traditque Schultingius *ibid.* stipulationes olim in scripta redactas, actumque ex chirographo ex stipulatu *l. ult. pr. D. de dol. mal. & met. except.* Et hæc vetus illa obligatio nominis, scriptura facta obligatio, quæ, ut ait Tribonianus *pr. Inst. de litter. oblig.* nominibus fieri dicebatur. Ab hac vero Jac. Gothofredus aliam separat litterarum obligationem, de qua *l. 6. C. Th. de denunc. vel edit. rescr.* ubi hæc verba leguntur: Si quid debiti, vel quod ex fœnore, vel mutuo data pecunia sumpsit exordium, vel ex alio quolibet titulo, in litterarum obligationem facta cautio

translatum est. vocabula hæc facta cautio interpretatus facta scriptura; Cautiois enim voce chirographum, vel syngraphum significari notum est, & caveri proprie pecunia credita in chirographis. Translati porro voce non novationem, vel transfusionem unius contractus in alium, vel etiam delegationem, verum in chirographi scripturam redactionem significari ait. Quo eodem sensu gesta translata in publica monumenta dicuntur *l. 55. C. Theod. de heret.* Et alias dicitur in *l. 5. C. Just. de non numer. pec. ex præcedente caussa debiti in chirographum quantitas redigi.* Item illa, Ex alio quolibet titulo in &c. originem cautionis seu chirographi significare, non mutationem. Denique verbis allegatis nihil aliud significari quam chirographariam pecuniam ex quocumque tandem contractus, vel tituli genere cautam: Sensumque adeo horum verborum non alium esse, quam legis *3. C. Th. d. tit. de denunc. vel edit. rescr.* cum generatim & indefinite ait, exigendæ denunciationi locum non esse, cum quis ad luendum debitum evidenti chirographo convenitur. Idque etiam interpretatio huic legi subdita agnoscit: Pro repetundo, inquit, debito unde certa scriptura profertur. Pariter ut interpretatio subdita dictæ legi, ita habet, quando aliquis ad solvendum debitum certa cautione convincitur. Litterarum obligatio, & cautio pro eodem. Vid. Salmas. *lib. 1. de usur. c. 6. p. 137. 138.* Ab obligatione nominum, ut & ab illa, de qua agitur in *d. l. 6. C. Theod. de denunciat. vel edit. rescr.* diversa est illa, qua numeratæ pecuniæ ita aliquis ex scriptura tenetur, ut post biennium elapsum pecuniæ non numeratæ exceptionem opponere volens non audiat, si etiam nu-

inationem factam non esse probare velit.

LITTERARIUS ludus l. i. §. 6. D. de extraord. cogn.

LITTERATORIE, id est, per epistolam. Si quis delegatorum iudicum per certum nuncium, vel excusatorem *litteratoris* destinatum non offenderit, se interesse non posse c. 21. de offic. & potest. iud. deleg. De hoc infimæ latinitatis vocabulo vid. Du-Fresne h. v.

LITTERATURA, quæ omnium virtutum maxima est l. i. C. Theod. de decur. urb. Rom. Seneca Epist. 88. Quemadmodum prima illa, ut antiqui vocabant litteratura, per quam pueris elementa traduntur. Grammaticos certe olim litteratos, & litteratos dictos, Sueton. de illustr. Grammat. c. 4. docet. Gell. lib. 16. c. 6. Ibi quispian lingua latina litterator Romæ a Brundusinis arcessitus, exponendum sese vulgo dabat. Attamen grammaticos a litteratoribus separat Apuleius in Florid. p. 363.

LITTERATUS labor apud Apulei. in Apolog. p. 276. Litterata militia l. 8. C. Th. de prox. sacr. scrib.

Litteratos pro scribendi peritis accipimus l. ult. C. de test. Litteratus servus l. 43. D. de contr. emt. est litteris imbutus, ut exponit Suet. de ill. gramm. c. 4.

Litteratus interdum significat litteris vel stigmate inustum, quemadmodum & litteratam urnam, pro litteris nota dixit Plaut. Rudent. Act. 2. sc. 5. v. 22.

LITURA, quæ litteræ graphio delentur l. i. §. 1. D. de his, quæ in testam. del. Liturarius pro aversarius dixit Aufonius in Epist. centoni nuptiali præfixa, ubi vid. Jos. Scaliger. in Lect. Aufon. lib. 2. c. 13.

LITURGIA Novell. 7. c. 11.

LITURGUS. Liturgorum

mentio fit in l. ult. C. Th. de patrocini. vitor. non sunt actus ipsi publicarum functionum, ut censet Petitus in Leges Atticas p. 171. non functiones, quæ præstabantur propter ministros publicos sive adparitores custodiæ urbium adpositos, qui λειτουργοι Græcis dicebantur; ut idem pag. 172. verum personæ ipsæ munifices, id est, ministerium aliquod publice præbentes, agentes (sive *Leiturgoi* sive *liturgoi* dicas): In hoc vero sensu *liturgorum* per Ægyptum varii fuerunt, ut ex ea ipsa patet. Jac. Gothofr. comment. d. l. Vid. & Du-Fresne Glossar. h. v. & Pet. Fabri lib. 1. Semestr. c. 17. p. 101. seq.

LITUS solebat Aquilius Gellius per translationem definire, quæ fluctus eluderet, ut Cic. Top. d. 7. auctor est. Quintilian. lib. 5. c. ult. Etiam ipsi jurisconsulti, quorum summus circa proprietatem verborum labor, litus esse audens dicere, quæ fluctus adludit. Celsus vero litus esse ait, quousque maximus fluctus a mari pervenit, idque M. Tullium aiunt, cum arbitri esset, primum constituisse l. 92. D. de verb. signif. At Javolenus litus publicum esse scribit eatenus, quia maximus fluctus exæstuat l. 112. D. eod. tit. Nemo ad litus maris accedere prohibetur piscandi causa l. 4. D. de divis. rer. In litore iure gentium ædificare licere, nisi usus publicus impediret l. 4. D. ne quid in loc. publ. Add. l. 1. §. 18. D. de nov. op. nunc. l. 14. l. 49. D. de acquir. rer. dom. Naturali iure communia sunt litora maris l. 2. D. de rev. divis. Vid. & l. 123. D. de injur. Litora, quæ fundæ vendito conjuncta sunt; in modum agri non comparantur, quia nullius sunt, sed iure gentium omnibus vacant l. 21. D. de contr. emt. Litora in quæ pop. Romanus

imperfectum habet, populi Rom. esse arbitror l. 3. *D. ne quid in loc. publ.* Litoris communis est usus l. 24. *D. de damn. infect.* Litorum usus publicus est, & juris gentium §. 5. *Inst. de rer. divis.*

LIVOR sacrilegus l. 2. *C. Tb. de Episc.*

LIXA, alias calones dicuntur, qui vilioris questus gratia exercitum sequuntur, puta lavandi, aut coquendi causa. Plerique milites secum homines conditionis ingenuum, propinquitate simulata, vel conditione lixarum frequenter abducunt l. 11. *C. Tb. de re milit.* Lixas militum ancillas ex vetere Glossario adduxit Barthius *Advers. lib. 23. c. 11.* Aliquando & ministros magistratus hac voce adpellari docet locus hic Apuleii *in Afin. sur. lib. 1. p. 113.* *Nam & lixas, & virgas, & habitum prorsus magistratus congruentem in te video.*

LOCARE, pro certa mercede vel pensione rei usum vel operam alteri concedere. Sic locari dicuntur agri civitatum vestigiales l. 1. *D. si ager vestig.* monumentum apud Cic. *Philipp. 14. extr.* operæ l. 53. *D. de condict. indeb.* Prædium publicum in quinque annos curator rei publicæ locavit l. 3. §. 1. *D. de administr. ver. ad civit. pert.* Locare vestigalia, id est, fruenda publicano dare l. 2. §. 1. *D. ad municip. l. 45. §. ult. D. de jur. fisc. l. 3. C. de privill. fisc.*

Sed & locare opus dicitur is, qui id faciendum dat alteri, cui mercedem promittit l. 51. §. 1. *D. locat. l. 1. §. 1. D. ad Leg. Rhod.* Sic locare ædem faciendam l. 30. §. 3. *D. locat.* Domus facienda locata l. 60. §. 3. *D. locat.* Locare insulam faciendam l. 22. §. 2. *D. eod. tit.* lacum curandum l. 27. §. ult. *D. ad Leg. Aquill. Add. l. 1. §. 1. D. de Leg.*

Rhod. l. 44. D. de fidejuss. Locare opus averfione l. 36. *D. locat.* opus exstruendum l. 2. §. 11. *D. de administr. ver. ad civ. pert.* merces vehendas l. 1. *D. de præfer. verb. l. 2. D. de Leg. Rhod.* quas Navicularius, & auriga conducere (vehendas) dicuntur l. 11. §. 3. l. 13. §. 1. l. 19. §. 7. *D. loc. l. ult. §. 1. D. de Leg. Rhod.* Vid. supra art. conducere. Hinc

Locati actio una, quæ locatori competit adversus conductorem ejusve heredem, ad mercedem justo tempore non solutam post moram, cum usuris solvendam, rem locatam, finito contractu restituendam, præstandumque damnum, saltem culpa levi datum. Et hæc est locati actio pertinet ei, qui operas suas, vel rei usum alteri pro mercede promissit pr. *Inst. de locat. cond.* Vetus Glossarium: *Locati actio, ἀγωγή ἀρμολύσια τῷ μισθωσάντι, ἐν αὐτῇ τῷ μισθώματι*, competens locatori, ad mercedem consequendam. Ad alteram locati actionem, eam scilicet, quæ datur locatori operis faciendi, pertinent verba Legis 2. *D. de Leg. Rhod.* Si laborante nave jactus factus est, amissarum mercium domini, si merces vehendas locaverant, ex locato cum magistro navis agere debent: is deinde cum reliquis, quorum merces salvæ sunt, ex conducto, ut detrimentum pro portione communiceetur, agere potest.

Locare in aliquo loco constituere. Judices, quos potestas in excelso locat l. 19. *C. Tb. de op. publ.* In medio jure locatis l. 2. *C. Tb. de liber. caus.*

LOCARIUM, ut tradit Varro *lib. 4. de ling. lat.* adpellatur, quod datur in stabulo, & taberna, ubi consistent.

LOCATIO & conductio ita contrahi intelligitur, si merces con-

tituta sit pecunia, nempe numerata, non autem aliud quid, vel factum promittatur, quo casu esset contractus innominatus, & quidem pro rei usu, vel opera præstanda, vel opere faciundo *ist.* *Inst. de locat. conduct.* Si tibi polienda farciendaque vestimenta dederim, gratis hanc operam te suscipiente, *mandati* est obligatio, si vero mercede data, aut constituta, locationis conductionisque negotium geritur *leg. 22. D. de præscr. verb.* Mandatum nisi gratuitum nullum est, interveniente enim pecunia res ad locationem & conductionem potius respicit *l. 1. §. ult. D. mand.* Adeo familiaritatem aliquam inter se habere videntur *venditio* & *emptio*, item *locatio* & *conductio*, ut in quibusdam causis quæri soleat, utrum emptio & venditio contrahatur, an locatio & conductio. Ut ecce, si cum aurifice Titius convenerit, ut is ex auro suo certi ponderis, certæque formæ anulos ei faceret, & acciperet aureos decem, *emptio* & *venditio* contrahitur. Quod si aurum suum Titius dederit, mercede pro opera constituta, *locatio* & *conductio* est *§. 31. & §. 4. Inst. de locat. & conduct.* Convenit mihi tecum, ut certum numerum tegularum mihi dares certo pretio, utrum *emptio* sit, an *locatio*? Respondit, si ex meo fundo tegulas tibi factas ut darem, convenit, *emptionem* puto esse, non *conductionem*. Toties enim *conductio* alicujus rei est, quoties materia, in qua aliquid præstat, in eodem statu ejusdem manet, quoties vero & immutatur, & alienatur, *emptio* magis, quam *locatio* intelligi debet *l. 65. D. de contrab. emt.* Si quam rem nobis fieri velimus, veluti statuam, vel vas aliquod, seu vestem, ut nihil aliud quam pecuniam daremus, *emptionem* vi-

deri, nec posse ullam *locationem* esse, ubi corpus ipsum non datur ab eo, cui id fieret, aliter, atque si arcem darem, ubi insulam ædificares, quoniam tunc a me substantia proficitur *l. 20. D. eod. tit.* Quum do, ut facias, si tale sit factum, quod *locari* solet, puta, ut tabulam pingas, pecunia data *locatio* erit, sin res, non erit locatio *l. 5. §. 1. D. de præscr. verb.* Si mercedem accipiebam pro servo, quem in pistrinum quis accipiebat, ex *locato* agere posse, quod si operæ ejus servi cum custodia pensabantur, quasi genus *locati*, & *conducti* intervenit *l. 1. §. 9. D. de pos.* Quoties faciendum aliquid datur (in re sua, & pro mercede) *locatio* est *l. 22. §. 1. D. locat.* Quum insulam ædificandam *locat*, ut sua impensa conductor omnia faciat, proprietatem quidem eorum ad me transfert, & tamen *locatio* est. *Locas* enim artifex operam suam, id est faciendi necessitatem *l. 22. §. 2. D. locat.* conducit vero opus faciendum, dominus autem idem opus *locat*. Vid. *redemptor*.

LOCATOR *l. 12. D. de vi & vi arm. l. 9. D. qui pot. in pign. Locator* domus *l. 60. D. locat. fundi l. 35. D. eod. operis l. 36. l. 37. l. 60. §. 3. D. eod. tit.*

LOCULI *l. 53. §. ult. D. de legat. 3. l. 23. §. 1. D. de pcul. leg.* arcula obferata, qua pecuniæ condi, adservarique solebant. His enim *loculis* claves, & claustra Ulpianus *in d. l. 53.* adjungit. Horat. *lib. 2. epist. 1. v. 175.* Gestit enim in *loculos* numum demittere. Vulgares autem hujus generis loculos ligneos fuisse, pretiosiores eburneos, ex Martiali discimus, qui proinde numos aureos eburneis, reliquos vilioribus e ligno loculis condi æquum cen-

set

let *lib. 14. epigr. 13.* his versibus, quos loculorum eburneorum titulo inscripuit: *Hos nisi de flava loculos implere moneta, Non decet, argentum vilia ligna ferant.* Sed & gemmas & lapillos huiusmodi loculis adservari consuevisse, Juvenal. *Sat. 13. v. 139.* indicat, quum ait: *Gemma quoque princeps, Sardonychus, loculis quæ custoditur eburnis.* Et quidem adparet, quantopere fallantur, qui *loculos* eodem cum sacco, facculo, crumena, marsupio faciunt, quæ etiam Martialis diversa fuisse docet *lib. 5. epigr. 40. v. 7.* inquit: *excussi loculosque, sacculumque.* Ab arca utique, (quæ ut plurimum ærata erat,) magnitudine *loculi* separabantur. Unde idem Satyricus *Sat. 1. vers. 89.* cetam & præcipitem lusorum infaniam carpens: *Neque enim loculis comitantibus itur Ad casum tabula: postea sed iudicatur arca.* Sane huiusmodi eburneos *loculos* iam inde ab Ovidii temporibus in usu fuisse, argumento est, quod *lib. 6. Fastor. v. 749.* Scripsit: *Loculis deprensis eburneis.* Vetus Glossarium: *Loculi, γλοσσοκολλοι.* Emendat Brisson. *γλοσσοκολλον*, quod vocabulum in Evangelio D. Joannis *c. 12. v. 6. & c. 13. v. 29.* vetus interpretes *loculos* vertit. Sed & Galenus *lib. 2. Comment. in το περι αγγων in Hippocratis de fracturis sextum 65. p. 218. Tom. XII. operum* machinam quandam chirurgicam, fracto femori vel cruri, ubi callus circumdatur, adeomodatam *γλοσσοκολλον* adpellari docens: *Glossocomum*, ait, secundum versionem latinam ab Atticis adpellatur arcula illa, qua servare solent homines eas res, quas in pretio habent, & scripta, quæ recondi volunt, qua nonnulli ad itinera utuntur. Hesychius cum Suida: *γλοσσοκομον, θηκη, σφος ξυλην*

των λειδων, Glossocomum, theca, item arca lignea, qua reliquæ mortuorum continentur. Ac plane etiam *loculum*, numero singulari, pro arca, qua mortui corpus conditur, usurpavit Plinius *lib. 7. c. 2.* & Fulgentius *lib. de prisco sermone, statim initio*, pro feretro.

LOCUPLES a locorum copia dictus, ut ait Quintilianus *lib. 5. c. 10.* Cic. *lib. 2. de republ.* citante Non. Marcello: Olim, inquit, res erat in pecore, & locorum possessionibus, ex quo pecuniosi & locupletes adpellabantur. Add. Plin. *lib. 10. c. 5.* *Festus locupletes*, multorum locorum domini. Igitur & locuples in *l. 5. l. 18. §. ult. D. qui & a quib. manum.* qui solvendo est, ut in *l. 29. D. eod. tit.* Verum tamen *locuples* numquam habetur, quæ rem alienam defendit *l. 166. D. de reg. jur.* id est, sit licet solvendo, numquam tamen satisfactio remittitur. Nemo enim alienæ rei expromissor idoneus videtur, nisi si cum satisfactioe *l. 110. §. 1. D. de reg. jur.* Nemo defensor in aliena re sine satisfactioe idoneus esse creditur *§. 1. Inst. de satisf. Locupletior* esse, vel fieri dicitur is, ad quem aliquid commodi ex re aliqua pervenit *l. 28. D. de dol. mal.* Pupillus autem, cui sine tutoris auctoritate solum est, quomodo locupletior factus intelligatur, vide *l. 45. D. de solus.* Metus causa actionem prætor in heredem eatenus pollicetur, quatenus locupletior factus est, seu, quatenus ad eum pervenit *l. 16. §. ult. l. 17. l. 19. D. quod met. caus.* Ceterum si ipsa res, quæ ad heredem pervenit, interiit, non esse locupletem dicemus, si vero in pecuniam, aliamve rem conversa sit, nihil amplius querendum est, quis exitus sit, sed

omnino *locuples* factus videtur, licet postea deperdat l. 18. D. *ead. tit.* In donationibus inter virum & uxorem jure civili impeditis haftenus revocatur dominium ab eo, ab eave, cui donatum est, ut si res consumpta sit, condicatur, quatenus *locupletior* quis eorum factus est l. 5. § ult. D. *de don. int. vir. & ux.* Cujus rei quæ ratio habeatur, vide l. 7. pr. §. 1. & l. 9. §. 1. D. *ead. tit.* Bonæ fidei possessores, a quibus hereditas petitur, in id dumtaxat tenentur, in quo *locupletiores* facti sunt. Quod uti accipiendum sit, vid. l. 23. l. 25. pr. & §. seq. D. *de hered. pet.* Porro *locupletior* esse non intelligitur, qui populares actiones habet l. 7. D. *de popul. act.* nec qui libertum adquisierit l. 126. §. 1. D. *de reg. jur.* *Locupletior* vero factus censetur pupillus debito liberatus l. 66. D. *de solut.* *Locupletior* quoque ex viri patrimonio facta mulier intelligitur, quæ ære alieno suo interventu viri liberata est l. 99. D. *de donat. int. vir. & ux.* Ceterum, quum quæritur, an quis *locupletior* factus sit, litis contestatæ tempus inspicitur l. 47. D. *de solut.* l. 34. D. *de minor.* l. 39. D. *de negot. gest.* l. 7. *de donat. int. vir. & ux.* excepto eo, quod in bonæ fidei possessore rei judicatæ tempus spectatur l. 36. §. 4. D. *de hered. pet.* Edicto cavetur, ut fidejussor iudicio sistendi causa datus pro rei qualitate *locuples* detur l. 1. D. *de in jus voc.* Talis vero fidejussor *locuples* videtur dari, non tantum ex facultatibus, sed etiam ex convenienti facilitate l. 2. l. 6. §. 1. D. *qui satisd. cog.* præterquam in necessariis personis, in quibus qualiscumque fidejussor pro *locuplete* accipitur l. 1. l. 3. D. *in jus voc. ut sant.* Plane si ab arbitro, ad

probandos fidejussores constituto, ut fieri solet per l. 9. D. *qui satisd. cog.* probati sunt fidejussores, pro *locupletibus* habendi sunt l. 10. D. *ead. tit.* Unde Caius in l. 5. §. 1. D. *ead. tit.* Qui pro rei, ait, qualitate evidentissime *locupletem*, vel si dubitetur, adprobatum fidejussorem iudicio sistendi causa non acceperit, injuriarum actio adversus eum esse potest. *Locuples* reus in l. ult. §. ult. D. *de reb. cred. & passim, id est*, idoneus, & qui solvendo est. *Locuples* (vindex) Cajo interprete in XII. Tabul. habetur is, qui satis idonee cavet pro magnitudine rei, quam actor petit l. 234. §. 1. D. *de verb. signif.*

Locus est, ait Varro *lib. 4. de ling. lat.* ubi quid locatum esse potest, item, ubi quidpiam consistit. Et alias *ead. lib.* *Corpus ubi agitur locus est.* Ex loco atrox injuria æstimatur, veluti si cui in theatro, vel in conspectu prætoris injuria facta sit §. 9. *Infl. de injur.* Si *locus* in iudicando judicare non est comprehensus, videtur eo loco judicare jussisse, quo solet iudicari sine incommodo judicantium l. 5. D. *de judic.* *Locus* facit, ut idem vel furtum, vel sacrilegium sit l. 16. §. 4. D. *de poen.* Eum *locum* compromisso inesse, de quo actum sit, ut promitteretur. Impune igitur ei non parebitur, si alio loci adesse jusserit l. 21. §. 10. D. *de justis. & jur.* *Loco* plus petitur, veluti quum quis id, quod certo loco sibi stipulatus est, alio loco petit sine commemoratione istius loci, in quo sibi dari stipulatus fuerit §. 33. *Infl. de action.* De eo quod certo loco dari oportuit. Vid. *sub art. Condictio de eo quod cert. loc.*

Locus pro parte fundi. *Locus* enim est non fundus, sed portio aliqua fundi l. 60. D. *de verb. signif.*

signif. ubi tamen non magnitudinem, sed opinionem nostram, constitutionem, & adfectionem locum a fundo separare, Ulpianus ait. Quo fit, ut a fundo vel agro locum plerumque auctores nostri separent l. 54. in fin. D. de viict. l. 38. in fin. D. de ususp. l. 10. §. 2. D. quib. mod. usuf. vel us. amitt. §. 3. Inst. de a. l. c. Loci adpellatio non tantum ad rustica, verum etiam ad urbana aedificia pertinet l. 60. §. ult. D. de verb. signif. Plane in edicto prætoris, ne quid in loc. publ. fiat loci adpellatio & ad areas, & ad agros, & ad villas, itineraque porrigitur l. 2. §. 1. D. ne quid in loc. publ.

Locus pro ministerio vel sparta ponitur in l. 41. §. 1. D. de his, qui nos. infam. Unde & a. l. c., vel gradus militaris locus adpellatur l. 14. C. Th. de re militar.

Locus in l. 22. C. Th. de pæn. pro regione, seu tractu aliquo minore quam qui provinciam per se constitueret. Vid. Jac. Gothofr. in Comment. ad d. l.

Loca data pro agris adsignatis l. 1. C. Th. de fin. reg. Cujacius aliter lib. 19. obs. c. 16.

Locus jurisconsultis erat etiam caput, vel segmentum libri. Libros enim in titulos, hos in locos, vel capita dividere solebant, ut ostendit Bynkersh. lib. 5. obs. c. 15. Exempla sunt in l. 8. pr. D. de inoff. testam. l. 30. §. 7. D. ad Leg. Falcid. nec non ex viri ejusdem sententia apud Juvenalem sat. 6. v. 245. Principium asque locos Celsi dictata parate, quamvis ibi non de libro aliquo, sed de libello accusatorio loquatur satyricus. Hein.

Similiter & legum segmenta, vel capita locos vocabant. Unde formula: Ad locum auctoribus Codicis Gregoriani & Theodosiani, nec non consultationis veteris Ju-

risconsulti, & collationibus Legum Mos. & Rom. admodum familiaris, de qua supra sub art. ad Hein.

Locus certus l. 1. D. de his, qui effud. opacus, & contra, solis plenus leg. 17. D. de serv. prad. arb. profanus l. 29. D. de religiof. publicus, vel privatus l. 1. D. de his qui effud. purus l. 1. D. de mort. infer. religiofus l. ult. D. de mort. infer. sacer, sanctus l. 17. §. 3. D. de aqu. & aqu. plur. item loca sacra, religiosa l. 23. §. 1. D. de rei vind. locus serviens l. 20. D. de servis. prad. arb. Loco rem movere leg. 3. §. 18. D. de adquir. vel amitt. possess. l. 15. D. ad exhib. l. 3. D. de serv. mot. De loco sacro, & publico interdictum vid. infra art. Sacer, item publicus.

Primo loco heredem instituere, vel scribere l. 27. D. ad Leg. Falcid. l. 88. §. 4. D. de leg. 2. primum locum tenere l. 1. §. 14. D. de insp. venor. Qui eodem testamento, vel posteriore loco manumitterentur l. 243. D. de verb. signif. secundo loco datum fideicommissum l. 55. §. 2. D. ad SC. Trebell. factum testamentum id est, posterius l. 29. D. eod. sis.

In locum filii adoptare l. 22. §. ult. D. de adop. l. 2. D. de vulg. & pup. subst. & alibi. In alterius locum succedere dicuntur heredes, similesque personæ, quæ in universum jus defuncti succedunt l. 42. D. de reg. jur. In locum alterius datus tutor l. 28. D. de excus. tutores dari l. 1. C. in quib. caus. In interdicto quod Legatorum in locum successe accepimus, sive per universitatem, sive in rem his sit successum l. 1. §. 13. D. quod legator. Simili modo in l. 7. & l. 8. D. de jurejur. Neque eos, qui

in

Littera, pro artium liberalium studio. Qui pueros primas litteras docent *l. 2. D. de vacat. & excus. mun.*

Litteras nescire in libris nostris dicuntur, qui nec legare sciunt, nec scribere *l. 3. §. 2. l. 6. D. de accus. §. 8. Inst. de excusat. tus. Suet. in Ner. cap. 10.* Ignarus litterarum *l. ult. §. 14. C. de jur. delib.* id est, qui scribere nescit. Imperitus litterarum *§. 8. Inst. de excus. tus. Columell. lib. 1. de re rust. c. 8.* Potest etiam illiteratus, dummodo tenacissimæ sit memoriæ, rem satis commode administrare. Ejusmodi villicum Cornelius Celsus ait, sæpius nummos domino, quam librum asferre, quia nescius litterarum, vel ipse minus possit rationes constringere, vel per alium, propter conscientiam fraudis. Sic litterarum imperitiam accipe etiam in *l. 30. C. de testam. & ignorantiam litterarum l. 11. §. 1. D. de instic. act. & ex diverso scientia litterarum l. 92. §. 1. D. de adquir. vel amitt. hered.*

Littera pro epistola *l. ult. §. ult. D. de obl. & act. & passim.* *Litteris* conventi accipiuntur, qui litteris ad magistratum, ubi consistunt, factis iudicio adesse moventur, vel adnotandos se esse & requirendos, certiorantur *l. 1. §. 1. D. de requir. vel absens. Paul. lib. 5. Sens. sis. 4. §. 5.* Post adpellationem interpositam litteræ dandæ sunt ab eo, a quo adpellatum est, ad eum, qui de adpellatione cogniturus est, quas litteras *dimissorias* adpellant.

Adire Præsidem, *litteras* ei daturum *l. 3. D. de fugit.* Ex qua lege pulcre locum Petronii in *Satyr. c. 97.* illustrat Jo. van de Water *lib. 2. obs. c. 1.* Quum enim ibi Ascylltos Gytonem fugitivum investigans, in lauce argentea iudicium & fidem præstasse dicatur,

etiam Burmannus notasset, fidem esse diploma, a magistratu datum, quo cui potestas facta introeundi quasvis suspectas ædes, nemo non intelligit, de eodem diplomate loqui Petronium, quod hic attigit Ulpianus, dum ait, ex SCo, & principum constitutionibus fugitivos inquirere volentibus *litteras* esse dandas, & si res exigere adparitorem, ut eis ingredi tum permitteretur. Hein.

Litteras facere, id est, scribere, & mittere *l. 25. D. de pecun. const. l. 60. §. 1. D. mand. l. 4. D. de requir. & absens.* Si miseris ad me tabellarium tuum, & ego rescribendi causa litteras tibi misero, simul atque tabellario tuo tradidero, tuæ fient. Idem accidet in his litteris, quas tuæ dumtaxat rei causa misero *l. 65. D. de adquir. rer. dom.*

Litteræ, quibus hereditas promittitur, vel animi adfectus exprimitur, vim codicillorum non obtinent *l. 17. D. de jur. codic.*

Litteræ pro rescripto principis, seu epistola *l. 1. §. ult. D. ut legat. seu fideic. l. 5. §. ult. D. de jur. immun. l. 7. D. de vac. & excus. mun. juncta l. 4. D. de manum.*

Litteris contrahi dicebatur obligatio, quæ per scripturam mensuræ nominibus fiebat *l. 6. C. Theod. de denunc. vel edit. refer. §. un. Inst. de liter. oblig.* Vetus Glossarium: *Litteris obligatio*, ἀγορη διαγραμματων ἀπὶ συμφωνηθείσας παλαιῦ χρόνος, ἢ μισθῶ, ἢ ἀγοραπωσίας, est novatio, *litteris novissime facta*, veteris debiti, sive ex conductione, sive ex emptione orti. *Litteris*, το παλαιον χρόνος εἰς καιρον δαρείων μεταχηματιζόμενον χρηματι τυτικῶν. *Litteris veteris debiti*, in novum transfusum, *litteris sollempnibus.* Aliud Glossarium *Litteris obligatio*, ἡ ἐν γραμμασι, quæ ex litteris capit substantiam.

Et

Et hæc est quam dicit Tribonianus scriptura obligationem d. §. un. *Inst. de litter. oblig.* Ne veroputes cum Salmasio de usuris p. 142. eandem esse hanc litterarum obligationem cum illa veteri obligatione nominum, de qua Caius loquitur. Fiebat nomen obligatio, quæ definiente Theophilo, est veteris nominis in novum creditum per sollemnia verba, & sollemnes litteras transformatio. Post pauca addit, sunt autem hæc verba, quæ dicebantur & scribebantur: centum illos aureos, quos mihi ex locatione debes, tu mihi ex conventionione, & promissione litterarum dabis. Deinde adscribebantur, ut ab eo, qui jam ex locatione obligatus esset, hæc verba, ex conventionione debeo litterarum mearum. Et prior obligatio extinguebatur, novaque litterarum nascebatur. Erat hæc teste Hortensio ad *Inst. tit. uti stipulatio*, in quam itidem quævis promissa, & debita transfundebantur. Gaius in l. 2. D. de oblig. & act. scripturæ proprietatem hæc verba sollemnia scripta olim adhiberi solita adpellat, quamvis dubitari possit, utrum in formula Theophili sollemnitas antiqua expressa fuerit. Ejus negotii naturam diligenter exposuit Oisfel. ad Gaium p. 161. traditque Schultingius *ibid.* stipulationes olim in scripta redactas, actumque ex chirographo ex stipulatu l. ult. pr. D. de dol. mal. & met. except. Et hæc vetus illa obligatio nominis, scriptura facta obligatio, quæ, ut ait Tribonianus pr. *Inst. de litter. oblig.* nominibus fieri dicebatur. Ab hac vero Jac. Gothofredus aliam separat litterarum obligationem, de qua l. 6. C. Th. de denunci. vel edit. rescr. ubi hæc verba leguntur: Si quid debiti, vel quod ex fenore, vel mutuo data pecunia sumpsit exordium, vel ex alio quolibet titulo, in litterarum obligationem facta cautione

translatum est. vocabula hæc facta cautione interpretatus facta scriptura; Cautionis enim voce chirographum, vel syngraphum significari notum est, & caveri proprie pecunia credita in chirographis. Translati porro voce non novationem, vel transfusionem unius contractus in alium, vel etiam delegationem, verum in chirographi scripturam reductionem significari ait. Quo eodem sensu gesta translata in publica monumenta dicuntur l. 55. C. Theod. de heret. Et alias dicitur in l. 5. C. Just. de non numer. pec. ex præcedente causa debiti in chirographum quantitas redigi. Item illa, Ex alio quolibet titulo in &c. originem cautionis seu chirographi significare, non mutationem. Denique verbis allegatis nihil aliud significari quam chirographariam pecuniam ex quocumque tandem contractus, vel tituli genere cautam: Senfumque adeo horum verborum non alium esse, quam legis 3. C. Th. d. tit. de denunci. vel edit. rescr. cum generatim & indefinite ait, exigendæ denunciationi locum non esse, cum quis ad luendum debitum evidenti chirographo convenitur. Idque etiam interpretatio huic legi subdita agnoscit: Pro repetundo, inquit, debito unde certa scriptura profertur. Pariter ut interpretatio subdita dictæ legi, ita habet, quando aliquis ad solvendum debitum certa cautione convincitur. Litterarum obligatio, & cautio pro eodem. Vid. Salmas. lib. 1. de usur. c. 6. p. 137. 138. Ab obligatione nominum, ut & ab illa, de qua agitur in d. l. 6. C. Theod. de denunci. vel edit. rescript. diversa est illa, quæ numeratæ pecuniæ ita aliquis ex scriptura tenetur, ut post biennium elapsum pecuniæ non numeratæ exceptionem opponere volens non audiatur, si etiam nu-

inationem factam non esse probare velit.

LITTERARIUS ludus l. i. §. 6. D. de *extraord. cogn.*

LITTERATORIE, id est, per epistolam. Si quis delegatorum iudicium per certum nuncium, vel excusatorem *litteratoris* destinatum non ostenderit, se interesse non posse c. 21. de *offic. & potest. iud. deleg.* De hoc infimæ latininitatis vocabulo vid. Du-Fresne h. v.

LITTERATURA, quæ omnium virtutum maxima est l. i. C. Theod. de *decur. urb. Rom.* Seneca Epist. 88. Quemadmodum prima illa, ut antiqui vocabant *litteratura*, per quam pueris elementa traduntur. Grammaticos certe olim *litteratos*, & *litteratores* dictos, Sueton. de *illustr. Grammat.* c. 4. docet. Gell. lib. 16. c. 6. Ibi quispian lingua latina *litterator Romæ* a Brundusinis arcessitus, exponendum sese vulgo dabas. Attamen grammaticos a *litteratoribus* separat Apuleius in *Florid.* p. 363.

LITTERATUS labor apud Apulei. in *Apolog.* p. 276. *Litterata* militia l. 8. C. Th. de *prox. sacr. scrip.*

Litteratos pro scribendi peritis accipimus l. ult. C. de *test. Litteratus* servus l. 43. D. de *contr. emt.* est litteris imbutus, ut exponit Suet. de *ill. gramm.* c. 4.

Litteratus interdum significat litteris vel stigmate inustum, quemadmodum & *litteratam* urnam, pro litteris nota dixit Plaut. *Rudent. Act.* 2. sc. 5. v. 22.

LITURA, qua litteræ graphio delentur l. i. §. 1. D. de *his, que in testam. del.* *Liturarius* pro aversarius dixit Aufonius in *Epist. centoni nuptiali* præfixa, ubi vid. Jos. Scaliger. in *Lect. Aufon. lib.* 2. c. 13.

LITURGIA Novell. 7. c. 11.

LITURGUS. Liturgorum

mentio fit in l. ult. C. Th. de *patrocini. victor.* non sunt actus ipsi publicarum functionum, ut censet Petitus in *Leges Atticas* p. 171. non functiones, quæ præstabantur propter ministros publicos sive adparitores custodiæ urbium adpositos, qui *λετργοι* Græcis dicebantur; ut idem pag. 172. verum personæ ipsæ munifices, id est, ministerium aliquod publice præbentes, agentes (sive *Leiturgos* sive *liturgos* dicas): In hoc vero sensu *liturgorum* per Ægyptum varii fuerunt, ut ex ea ipsa lege patet. Jac. Gothofr. *comment.* ad d. l. Vid. & Du-Fresne *Glossar.* h. v. & Pet. Fabri *lib.* 1. *Semestr.* c. 17. p. 101. *seq.*

LITUS solebat Aquilius Gallus per translationem definire, quæ fluctus eluderet, ut Cic. *Top.* 4. 7. auctor est. Quintilian. *lib.* 5. c. ult. Etiam ipsi *iurisperiti*, quorum summus circa proprietatem verborum labor, *litus* esse audent dicere, quæ fluctus adludit. Celsus vero litus esse ait, quousque maximus fluctus a mari pervenit, idque M. Tullium aiunt, cum arbor esset, primum constituisse l. 92. D. de *verb. signif.* At Javolenus *litus* publicum esse scribit eatenus, quia maximus fluctus exæstuat l. 112. D. *cod. vis.* Nemo ad litus maris accedere prohibetur piscandi causa l. 4. D. de *divis. rer.* In litore iure gentium ædificare licere, nisi usus publicus impediret l. 4. D. *ne quid in loc. publ.* Add. l. 1. §. 18. D. de *nov. op. nunc.* l. 14. l. 49. D. de *acquir. rer. dom.* Naturali iure communia sunt litora maris l. 2. D. de *ver. divis.* Vid. & l. 13. D. de *injur.* *Litora*, quæ fundo vendito conjuncta sunt; in modum agri non comparantur, quia nullius sunt, sed iure gentium omnibus vacant l. 21. D. de *conet. emt.* *Litora* in quæ pop. Romanus im-

imperium habet, populi Rom. esse arbitror l. 3. D. *ne quid in loc. publ.* Litoris communis est usus l. 24. D. *de damn. infect.* Litorum usus publicus est, & juris gentium §. 5. *Inst. de ver. divis.*

LIVOR sacrilegus l. 2. C. *Th. de Episc.*

LIXA. Lixæ, alias calones dicuntur, qui vilioris quæstus gratia exercitum sequuntur, puta lavandi, aut coquendi causa. Plerique milites secum homines conditionis ingenuæ, propinquitate simulata, vel conditione lixarum frequenter abducunt l. 11. C. *Th. de re milit.* Lixas militum ancillæ ex vetere Glossario adduxit Barthius *Advers. lib. 23. c. 11.* Aliquando & ministros magistratus hac voce adpellari docet locus hic Apuleii *in Asin. aur. lib. 1. p. 113.* Nam & lixas, & virgas, & habitum prorsus magistratus congruentem in te video.

LOCARE, pro certa mercede vel pensione rei usum vel operam alteri concedere. Sic locari dicuntur agri civitatum vectigales l. 1. D. *si ager vectig.* monumentum apud Cic. *Philipp. 14. extr.* operæ l. 53. D. *de condit. indeb.* Prædium publicum in quinque annos curator rei publicæ locavit l. 3. §. 1. D. *de administr. ver. ad civis. pers.* Locare vectigalia, id est, fruenda publicano dare l. 2. §. 1. D. *ad municip. l. 45. §. ult. D. de jur. fisci. l. 3. C. de privill. fisci.*

Sed & locare opus dicitur is, qui id faciendum dat alteri, cui mercedem promittit l. 51. §. 1. D. *locas. l. 1. §. 1. D. ad Leg. Rhod.* Sic locare ædem faciendam l. 30. §. 3. D. *locas.* Domus facienda locata l. 60. §. 3. D. *locas.* Locare insulam faciendam l. 22. §. 2. D. *cod. sis.* lacum curandum l. 27. §. ult. D. *ad Leg. Aquil.* Add. l. 1. §. 1. D. *de Leg.*

Rhod. l. 44. D. de fidejuss. Locare opus averfione l. 36. D. *locas.* opus exstruendum l. 2. §. 11. D. *de administr. ver. ad civ. pers.* merces vehendas l. 1. D. *de præscr. verb. l. 2. D. de Leg. Rhod.* quas Navicularius, & auriga conducere (vehendas) dicuntur l. 11. §. 3. l. 13. §. 1. l. 19. §. 7. D. *loc. l. ult. §. 1. D. de Leg. Rhod.* Vid. supra art. conducere. Hinc

Locati actio una, quæ locatori competit adversus conductorem ejusve heredem, ad mercedem justo tempore non solutam post moram, cum usuris solvendam, rem locatam, finito contractu restituendam, præstandumque damnum, saltem culpa levi datum. Et hæc est locati actio pertinet ei, qui operas suas, vel rei usum alteri pro mercede promisit *pr. Inst. de locat. cond.* Vetus Glossarium: Locati actio, ἀγωγή ἀρμολύσια τῷ μισθωσάτι, ἢ ἀλίσβῃ το μισθώμα, competens locatori, ad mercedem consequendam. Ad alteram locati actionem, eam scilicet, quæ datur locatori operis faciendi, pertinent verba Legis 2. D. *de Leg. Rhod.* Si laborante nave iustus factus est, amissarum mercium domini, si merces vehendas locaverant, ex locato cum magistro navis agere debent: is deinde cum reliquis, quorum merces salvæ sunt, ex conducto, ut detrimentum pro portione communicetur, agere potest.

Locare in aliquo loco constituere. Judices, quos potestas in excello locat l. 19. C. *Th. de op. publ.* In medio jure locatis l. 2. C. *Th. de liber. caus.*

LOCARIUM, ut tradit Varro *lib. 4. de ling. lat.* adpellatur, quod datur in stabulo, & taberna, ubi consistant.

LOCATIO & conductio ita contrahi intelligitur, si merces con-

tituta sit pecunia, nempe numerata, non autem aliud quid, vel factum promittatur, quo casu esset contractus innominatus, & quidem pro rei usu, vel opera præstanda, vel opere faciundo *sis*. *Inst. de locat. conduct.* Si tibi pollienda sarciendaque vestimenta dederim, gratis hanc operam te suscipiente, *mandati* est obligatio, si vero mercede data, aut constituta, locationis conductionisque negotium geritur *leg. 22. D. de præscr. verb.* Mandatum nisi gratuitum nullum est, interveniente enim pecunia res ad locationem & conductionem potius respicit *l. 1. §. ult. D. mand.* Adeo familiaritatem aliquam inter se habere videntur *venditio* & *emptio*, item *locatio* & *conductio*, ut in quibusdam causis quæri soleat, utrum *emptio* & *venditio* contrahatur, an *locatio* & *conductio*. Ut ecce, si cum aurifice Titius convenerit, ut is ex auro suo certi ponderis, certæque formæ anulos ei faceret, & acciperet aureos decem, *emptio* & *venditio* contrahitur. Quod si aurum suum Titius dederit, mercede pro opera constituta, *locatio* & *conductio* est *§. 31. & §. 4. Inst. de locat. & conduct.* Convenit mihi tecum, ut certum numerum tegularum mihi dares certo pretio, utrum *emptio* sit, an *locatio*? Respondit, si ex meo fundo tegulas tibi factas ut darem, convenit, *emptio* puto esse, non *conductionem*. Toties enim *conductio* alicujus rei est, quoties materia, in qua aliquid præstat, in eodem statu ejusdem manet, quoties vero & immutatur, & alienatur, *emptio* magis, quam *locatio* intelligi debet *l. 65. D. de contrab. emt.* Si quam rem nobis fieri velimus, veluti statuam, vel vas aliquod, seu vestem, ut nihil aliud quam pecuniam daremus, *emptionem* vi-

deri, nec posse ullam *locationem* esse, ubi corpus ipsum non datur ab eo, cui id fieret, aliter, atque si aream darem, ubi insulam ædificares, quoniam tunc a me substantia proficiscitur *l. 20. D. eod. tit.* Quum do, ut facias, si tale sit factum, quod *locari* solet, puta, ut tabulam pingas, pecunia data *locatio* erit, sin res, non erit *locatio* *l. 5. §. 1. D. de præscr. verb.* Si mercedem accipiebam pro servo, quem in pistrinum quis accipiebat, ex *locato* agere posse, quod si operæ ejus servi cum custodia pensabantur, quasi genus *locati*, & *conducti* intervenit *l. 1. §. 9. D. de pos.* Quoties faciendum aliquid datur (in re sua, & pro mercede) *locatio* est *l. 22. §. 1. D. locat.* Quum insulam ædificandam *loco*, ut sua impensa conductor omnia faciat, proprietatem quidem eorum ad me transfert, & tamen *locatio* est. *Locas* enim artifex operam suam, id est faciendi necessitatem *l. 22. §. 2. D. locat.* conducit vero opus faciendum, dominus autem idem opus *locat*. Vid. *redemptor*.

LOCATOR *l. 12. D. de vi & vi arm. l. 9. D. qui pos. in pign.* *Locator* domus *l. 60. D. locat. fundi l. 35. D. eod. operis l. 36. l. 37. l. 60. §. 3. D. eod. tit.*

LOCULI *l. 53. §. ult. D. de legat. 3. l. 23. §. 1. D. de pecul. leg.* arcula oberata, qua pecuniæ condi, adservarique solebant. His enim *loculis* claves, & claustra Ulpianus *in d. l. 53.* adjungit. Horat. *lib. 2. epist. l. v. 175.* Gestit enim in *loculos* numum demittere. Vulgares autem hujus generis *loculos* ligneos fuisse, pretiosiores eburneos, ex Martiali discimus, qui proinde numos aureos eburneis, reliquos vilioribus e ligno *loculis* condi æquum cen-

set

set lib. 14. epigr. 13. his versibus, quos loculorum eburneorum titulo inscripuit: *Hos nisi de flava loculos implere moneta, Non decet, argentum vilia ligna ferant.* Sed & gemmas & lapillos hujusmodi loculis adservari consuevisse, Juvenal. Sat. 13. v. 139. indicat, quum ait: *Gemmaque princeps, Sardonychus, loculis quæ custoditur eburnis.* Et quidem adparet, quantopere fallantur, qui loculos eodem cum sacco, sacculo, crumena, marsupio faciunt, quæ etiam Martialis diversa fuisse docet lib. 5. epigr. 40. v. 7. inquit: *excussi loculosque, sacculumque.* Ab arca utique, (quæ ut plurimum ærata erat,) magnitudine loculi separabantur. Unde idem Satyricus Sat. 1. vers 89. ceram & præcipitem lusorum infaniam carpens: *Neque enim loculis comitantibus itur Ad casum talis: postea sed iudicatur arca.* Sane hujusmodi eburneos loculos jam inde ab Ovidii temporibus in usu fuisse, argumento est, quod lib. 6. Fasti. v. 749. Scripsit: *Loculi deprecis eburneis.* Vetus Glossarium: *Loculi, γλοσσοκολλοι.* E-mendat Briffon. γλοσσοκολλον, quod vocabulum in Evangelio Joannis 4. 12. v. 6. & c. 13. v. 29. vetus interpretes loculos vertit. Sed & Galenus lib. 2. Comment. in το περι αγνων in Hippocratis de fracturis sexum 65. p. 218. Tom. XII. operum machinam quandam chirurgicam, fracto femori vel cruri, ubi callus circumdatur, ad commodatam γλοσσοκολλον appellari docens: *Glossocollum*, ait, secundum versionem latinam ab Atticis appellatur arca illa, qua servare solent homines eas res, quas in pretio habent, & scripta, quæ recondi volunt, qua nonnulli ad itinera utuntur. Hesychius cum Suida: *γλοσσοκολλον, θηκη, σφος ξυλινη*

των λειψανων, Glossocomum, theca, item arca lignea, qua reliquie mortuorum continentur. Ac plane etiam loculum, numero singulari, pro arca, qua mortui corpus conditur, usurpavit Plinius lib. 7. c. 2. & Fulgentius lib. de prisco sermone, statim initio, pro ferevo.

LOCUPLES a locorum copia dictus, ut ait Quintilianus lib. 5. c. 10. Cic. lib. 2. de republ. citante Non. Marcello: Olim, inquit, res erat in pecore, & locorum possessionibus, ex quo pecuniosi & locupletes adpellabantur. Add. Plin. lib. 10. c. 5. Festus locupletes, multorum locorum domini. Igitur & locuples in l. 5. l. 18. §. ult. D. qui & a quib. manum. qui solvendo est, ut in l. 29. D. eod. tit. Verum tamen locuples numquam habetur, qui rem alienam defendit l. 166. D. de reg. jur. id est, sit licet solvendo, numquam tamen satisfactio remittitur. Nemo enim alienæ rei expromissor idoneus videtur, nisi si cum satisfactione l. 110. §. 1. D. de reg. jur. Nemo defensor in aliena re sine satisfactione idoneus esse creditur §. 1. Inst. de satisf. Locupletior esse, vel fieri dicitur is, ad quem aliquid commodi ex re aliqua pervenit l. 28. D. de dol. mal. Pupillus autem, cui sine tutoris auctoritate solum est, quomodo locupletior factus intelligatur, vide l. 45. D. de solut. Metus causa actionem prætor in heredem eatenus pollicetur, quatenus locupletior factus est, seu, quatenus ad eum pervenit l. 16. §. ult. l. 17. l. 19. D. quod met. caus. Ceterum si ipsa res, quæ ad heredem pervenit, interiit, non esse locupletem dicemus, si vero in pecuniam, aliamve rem conversa sit, nihil amplius querendum est, quis exitus sit, sed

omnino *locuples* factus videtur, licet postea deperdat *l. 18. D. eod. tit.* In donationibus inter virum & uxorem jure civili impeditis haftenus revocatur dominium ab eo, ab eave, cui donatum est, ut si res consumpta sit, condicatur, quatenus *locupletior* quis eorum factus est *l. 5. § ult. D. de don. int. vir. & ux.* Cujus rei quæ ratio habeatur, vide *l. 7. pr. §. 1. & l. 9. §. 1. D. eod. tit.* Bonæ fidei possessores, a quibus hereditas petitur, in id dumtaxat tenentur, in quo *locupletiores* facti sunt. Quod uti accipiendum sit, vid. *l. 23. l. 25. pr. & §. seq. D. de hered. pet.* Porro *locupletior* esse non intelligitur, qui populares actiones habet *l. 7. D. de popul. act.* nec qui libertum adquisierit *l. 126. §. 1. D. de reg. jur.* *Locupletior* vero factus censetur pupillus debito liberatus *l. 66. D. de solut.* *Locupletior* quoque ex viri patrimonio facta mulier intelligitur, quæ ære alieno suo interventu viri liberata est *l. 99. D. de donat. int. vir. & ux.* Ceterum, quum quæritur, an quis *locupletior* factus sit, litis contestatæ tempus inspicitur *l. 47. D. de solut. l. 34. D. de minor. l. 39. D. de negot. gest. l. 7. de donat. int. vir. & ux.* excepto eo, quod in bonæ fidei possessore rei judicatæ tempus spectatur *l. 36. §. 4. D. de hered. pet.* Edicto cavetur, ut fidejussor iudicio sistendi causa datus pro rei qualitate *locuples* detur *l. 1. D. de in jus voc.* Talis vero fidejussor *locuples* videtur dari, non tantum ex facultatibus, sed etiam ex convenienti facilitate *l. 2. l. 6. §. 1. D. qui satisd. cog.* præterquam in necessariis personis, in quibus qualiscumque fidejussor pro *locuplete* accipitur *l. 1. l. 3. D. in jus voc. ut sunt.* Plane si ab arbitro, ad

probandos fidejussores constituto, ut fieri solet per *l. 9. D. qui satisd. cog.* probati sunt fidejussores, pro *locupletibus* habendi sunt *l. 10. D. eod. tit.* Unde Caius in *l. 5. §. 1. D. eod. tit.* Qui pro rei, ait, qualitate evidentissime *locupletem*, vel si dubitetur, adprobatum fidejussorem iudicio sistendi causa non acceperit, injuriarum actio adversus eum esse potest. *Locuples* reus in *l. ult. §. ult. D. de reb. cred. & passim, id est, idoneus, & qui solvendo est. Locuples* (vindex) Caio interprete in XII. Tabul. habetur is, qui satis idonee cavet pro magnitudine rei, quam actor petit *l. 234. §. 1. D. de verb. signif.*

Locus est, ait Varro *lib. 4. de ling. lat.* ubi quid locatum esse potest, item, ubi quidpiam consistit. Et alias *eod. lib. Corpus ubi agitur locus est.* Ex loco atrox injuria æstimatur, veluti si cui in theatro, vel in conspectu prætoris injuria facta sit *§. 9. Inst. de injur.* Si *locus* in iubendo judicare non est comprehensus, videtur eo loco judicare jussisse, quo solet judicari sine incommodo judicantium *l. 5. D. de judic.* *Locus* facit, ut idem vel furtum, vel sacrilegium sit *l. 16. §. 4. D. de poen.* Eum *locum* compromisso inesse, de quo actum sit, ut promitteretur. Impune igitur ei non parebitur, si alio loci adesse jusserit *l. 21. §. 10. D. de justit. & jur.* *Loco* plus petitur, veluti quum quis id, quod certo loco sibi stipulatus est, alio loco petit sine commemoratione istius loci, in quo sibi dari stipulatus fuerit *§. 33. Inst. de action.* De eo quod certo loco dari oportuit. Vid. *sub ars. Condictio de eo quod cert. loc.*

Locus pro parte fundi. *Locus* enim est non fundus, sed portio aliqua fundi *l. 50. D. de verb. signif.*

signif. ubi tamen non magnitudinem, sed opinionem nostram, constitutionem, & adfectionem locum a fundo separare, Ulpianus ait. Quo fit, ut a fundo vel *agro locum* plerumque auctores nostri separent l. 54. in fin. D. de *evict.* l. 38. in fin. D. de *usurp.* l. 10. §. 2. D. *quib. mod. ususfr. vel us. amitt.* §. 3. *Inft. de suc.* Loci adpellatio non tantum ad rustica, verum etiam ad urbana ædificia pertinet l. 60. §. ult. D. de *verb. signif.* Plane in edicto prætoris, *ne quid in loc. publ. fiat* loci adpellatio & ad areas, & ad agros, & ad villas, itineraque porrigitur l. 2. §. 1. D. *ne quid in loc. publ.*

Locus pro ministerio vel sparta ponitur in l. 41. §. 1. D. de *his, qui not. infam.* Unde & *αξια*, vel gradus militaris locus adpellatur l. 14. C. *Th. de re militar.*

Locus in l. 22. C. *Th. de pæn. pro regione*, seu tractu aliquo minore quam qui provinciam per se constitueret. Vid. Jac. Gothofr. in *Comment. ad d. l.*

Loca data pro agris assignatis l. 1. C. *Th. de fin. reg.* Cujacius aliter *lib. 19. obs. c. 16.*

Locus jurisconsultis erat etiam caput, vel segmentum libri. Libros enim in titulos, hos in locos, vel capita dividere solebant, ut ostendit Bynkersh. *lib. 5. obs. c. 15.* Exempla sunt in l. 8. *pr. D. de inoff. testam.* l. 30. §. 7. D. *ad Leg. Falcid.* nec non ex viri ejusdem sententia apud Juvenalem *sas. 6. v. 245. Principium atque locos Celsi dictare parate*, quamvis ibi non de libro aliquo, sed de libello accusatorio loquatur satyricus. Hein.

Similiter & legum segmenta, vel capita *locos* vocabant. Unde formula: *Ad locum auctoribus Codicis Gregoriani & Theodosiani*, nec non consultationis veteris Ju-

risconsulti, & collationibus Legum Mos. & Rom. admodum familiaris, de qua supra sub art. *ad Hein.*

Locus certus l. 1. D. de *his, qui effud. opacus*, & contra, solis plenus *leg. 17. D. de serv. prad. urb. profanus l. 29. D. de religiof. publicus, vel privatus l. 1. D. de his qui effud. purus l. 1. D. de mort. infer. religiosus l. ult. D. de mort. infer. sacer, sanctus l. 17. §. 3. D. de aqu. & aqu. plurv. item loca sacra, religiosa l. 23. §. 1. D. de rei vind. locus serviens l. 20. D. de servis. prad. urb. Loco rem movere *leg. 3. §. 18. D. de adquir. vel amitt. possess. l. 15. D. ad exhib. l. 3. D. de serv. mot.* De loco sacro, & publico interdictum vid. infra art. *Sacer*, item *publicus.**

Primo loco heredem instituire, vel scribere l. 27. D. *ad Leg. Falcid.* l. 88. §. 4. D. de *leg. 2. primum locum tenere l. 1. §. 14. D. de insp. venter.* Qui eodem testamento, vel posteriore loco manumitterentur l. 243. D. de *verb. signif.* secundo loco datum fideicommissum l. 55. §. 2. D. *ad SC. Trebell.* factum testamentum id est, posterius l. 29. D. *ead. tit.*

In locum filii adoptare l. 22. §. ult. D. de *adopt. l. 2. D. de vulg. & pup. subst. & alibi.* In alterius locum succedere dicuntur heredes, similesque personæ, quæ in universum jus defuncti succedunt l. 42. D. de *reg. jur.* In locum alterius datus tutor l. 28. D. de *excus. tutores dari l. 1. C. in quib. caus.* In interdicto quod *Legatorum* in locum successisse accepimus, sive per universitatem, sive in rem his sit successum l. 1. §. 13. D. *quod legator.* Simili modo in l. 7. & l. 8. D. de *jurejur.* Neque eos, qui

in

in locum ejus , cui jusjurandum delatum est, succedunt , etsi in rem successerint. In suorum loco succedere l. 1. §. 7. *D. de conjug. cum emancip.* l. 13. *D. de injust. rupt. loco* patrum succedentes nepotes l. 3. *C. de his , qui num. lib. vel pauper. excus.* Locum obtinere adoptivi l. 27. *D. de adops. parentis* l. 16. *D. solus. matrimon. liberorumve* §. 1. *Inst. de nupt. rei* l. 4. *D. de fidejuss. servitutis* §. 9. *Inst. de legat.* Loco esse absentis l. 124. §. ult. *D. de reg. jur. aviz* l. 23. *D. de adops.* Pactionis loco accipi l. 7. §. 12. *D. de pact. Prædonis loco intelligendus leg.* 46. *D. de heres. pœ.* Pretii loco haberetur l. 4. *D. de dol. except.* Qui accessionis loco promittunt l. 34. *D. de fidejuss.* id est , tamquam alienæ obligationi accedentes.

Loco solutionis cedit jusjurandum l. 27. *D. de judiciis.*

Locus est, vel non est, huic vel illi rei, & locum habet, vel non habet ea res, idem valent, ita ut cessare dicatur id, cui locus non est, vel quod locum non habet l. 1. §. ult. l. 12. *D. de SC. Maced.* l. 9. *D. quod met. caus.* Sic locus est actioni l. 10. §. 5. *D. que in fraud. credit. & aliis locis* adpellationi l. 1. §. 1. *D. que sens. fin. appell.* bonorum possessioni l. 4. *D. de bon. poss. consr. tab. cautioni* l. 1. §. 16. *D. ad Leg. Falcid.* & sic porro de aliis multis. Sic locum habent, vel non habent accessiones leg. 13. §. 12. *D. de adquir. vel amiss. possess.* actio l. 15. pr. *D. de injur. &c.* Eodem sensu veteres utuntur phrasi *Locum facere rei*, id est, efficere, ut illi locus sit. Sic e.g. Personæ conditio locum facit beneficio l. 68. *D. de reg. jur.* Locum facere edicto l. 27. *D. si quis omiff. caus. test. ex-*

ceptioni l. 1. §. 3. *D. quar. rev. act. falcidiz* l. 5. §. 5. *D. de legat. præst. fisco*, id est, bonæ alicujus præscribi l. 1. *C. Th. de curat. calend.* Sibi locum facit postumus l. 5. *D. de injust. rupt.*

Locus pro conditione. Deteriore loco libertus est l. 2. *D. ne quis eum, qui in jus voc.* Homo honestioris loci l. 3. §. 5. *D. ad Leg. Cornel. de fscar.* humilis loci l. 38. §. 8. *D. ad Leg. jul. de adult.* Humiliori loco positus l. 1. §. ult. *D. ad Leg. Cornel. de fscar.*

LOCUSTARUM edaci perniciæ vitium sterilitatis intercessit l. 10. *C. de locat.* qua de re vid. *Plin. lib. c. 29.* ubi frequentem hanc perniciem in Africa esse, & coortas inde locustas Italiam aliquando infestare, testatur. In Syria Neronis temporibus exorta vis locustarum ambederat, quidquid herebidum, aut frondosum, teste Tacito lib. 15. *Annal. c. 5.* Similia exempla sunt apud Gregor. Turon. lib. 4. *hist. cap. 20.* & Nicol. Burgund. in *vita Ludovici IV. Imp.*

LOGARIUM, rationum libellus. Chartæ ad ratiunculam, vel ad legarium paratæ l. 3. §. 10. *D. de poen. leg.*

LOOISTA Græcis & curator reipublicæ vel civitatis l. 3. *C. de mod. multæ.*

LOGOGRAPHUS l. ult. *D. de muner. & honor.* l. 1. l. ult. *C. de tabul. scrib. & logogr.* l. un. *C. Theod. ne contat. per logogr.* l. 8. end. *C. de cohortat. princip.* Novell. 128. c. 13. Hi tributorum rationes conscribebant, & tabulariorum ea in re munere fungebantur. Eos certe absoluto tormentorum periculo obnoxios fuisse, ait l. un. *C. Theod. de contat. per logogr.* Logographi civitatum l. 3. *C. Theod. de tabular.*

lar. chomatum l. 6. C. Theod. de patroc. vicor.

LOLIUM *l. 27. §. 14. D. ad Leg. Aquil. Illud Plin. lib. 22. c. ult. inter frugum pestes aperte ponit, & a Virgilio lib. 1. Georg. v. 153. infelix dictum esse sed notat lib. 18. c. 17. Lolium ut & tribulos, & carduos inter frugum morbos potius, quam inter ipsius terræ pestes numeranda censet. Ceterum locus ex d. l. 27. §. 14. D. de Leg. Aquil. mirifice illustrat parabolam Christi, de homine inimico zizaniæ spargente in agro bene confito. Matern. v. 24. ad quem locum de voce ζιζανία videndus Jo. Contr. Schnarz. ad Jo. Olear. de silo nov. testam. p. 176.*

LONGÆVUS homo *l. 56. D. de usufr. usus l. 2. C. quæ sit long. consuet.*

LONGE pro valde poni, *Serv. in Aen. 5. v. 406. notat, & ita passim in libris nostris.*

LONGINQUA taciturnitas *l. un. C. Theod. si corr. pos. de cibogr. excursio l. 13. §. ult. D. de alim. vel cib. legat.*

LONGINQUITAS soli *l. 14. D. de damn. insect. temporis l. ult. C. de long. temp. præscr.*

LONGINQUO abfuturus *l. 44. D. de procurat. absens l. 39. D. de legat. 1.*

LONGUS, *a, um* Longa consuetudo, id est diuturna *leg. 1. D. de mun. & hon. Longi temporis l. 1. C. de servit. Longior dies l. 16. l. 18. D. de pact. dotat. l. 15. §. ult. D. de in diem addict. Paull. lib. 5. sent. sit. 9. §. 1. id est, longius tempus. Sic longiorem diem dare Plin. lib. 10. Epist. 85. Longa differentia l. 31. D. de solut. Longa manu tradita pecunia. Vid. sub *ava manus*. Longæ navæ *l. 2. D. de caps. & possl. Gell. lib. 10. c. 25. Varro de ling. lat. Ceterum navem longam definiit Isidorus lib. 19. c. 1. dromo-**

nem dictam eo, quod longior sit ceteris, cui contrarius musculus, brevius navigium. Longa possessio. Per longam possessionem capere l. 26. D. de adquir. posses. id est, decennium, vel vicennio. Longam enim tempus decennii inter præsentis, vicennii inter absentes spacium comprehendit, auctore Paulo lib. 5. sent. sit. 2. §. 3. & sit. 5. §. 8. Justiniano pr. Inst. de usucap. Gratiano can. placuit 6. quasi 3. Et ita longam possessionem in pandectis accipere oportet, in quibus hæc verba, usucapioni a Triboniano attributa legimus. Nam quod Jurisconsulti biennio capere dixerunt, id ipse post usucapionem a Justiniano transformatam longa possessione, vel longo tempore capere dixit, ut pandectis cum codice conveniret l. 2. §. 6. l. 4. l. 7. §. ult. D. pro emptor. l. 76. in fin. D. de consv. emt. l. 3. l. 11. in fin. D. de div. temp. præscr. & passim.

LOQUI, & *fari* diversa facit Varro *lib. 5. de ling. lat.* his verbis: *Loqui* ab loco dictum, quod, qui primo dicitur *fari*, & vocabula & reliqua verba dicit ante, quam suo quidque loco dicere potest. Hunc Chrysippus negat *loqui*, sed *ut loqui*. Quare ut imago hominis non sit homo, sic in cornicibus, pueris, primitus incipientibus *fari*, verba non esse verba, quod non *loquuntur*. Igitur is loquitur, qui suo loco quodque verbum sciens ponit.

Sed & testamenta, & leges, & reliqua in scriptura redacta *loqui*, vel auctores eorum per illa *loqui* dicuntur. *Loqui* dicitur testamento, qui sermonem dirigit ad heredem, vel legatarium *l. 47. §. ult. D. de fideic. libere*.

LORICATIO pro testorio, incrustatione parietum ex marmore, arenato, & hujusmodi *l. 79. in fin. D. de verb. signif.*

De

De latiore hujus vocabuli usu apud architectos, (nam & omnem contignationem contabulationem significat,) & Vitruv. *lib. 7. c. 1.* ejusque interprete Philandro, quædam monuit Ducker. *de Latin. vet. jurisc. p. 424.* Hein.

LORUM, scutica, qua quis cæditur. *Loris cæsus l. 43. §. 5. D. de Aedit. edict. rumpere l. 15. D. de injur. Cic. phil. 13. c. 12.* Quos Antonius deliciarum causa *loris* in convivio cædi jubebat a servis publicis. Alias *lorum* pro quavis corrigia ex corio facta. Unde multum ad pollicem adligare de loro *l. 27. §. 34. D. ad Leg. Aquil.* Inde *lorarii* adpellati, qui magistratus in provincias euntes sequebantur, & quos erant iussi, vinciebant, aut verberabant, sicuti Gellius eos describit *lib. 10. c. 3. in fin.* Vid. Pet. Fab. *lib. 2. semestr. c. 24.* Eorumdem & inter privata mancipia sæpe numero meminit Plautus, veluti in *Capitulis*, ubi & inter personas sunt *lorarii*. Erant servi, qui conservos vel de fuga suspectos, vel delicti reos dominorum iussu vel vinciebant, vel cædebant *loris*.

LUBRICÆ mentes *l. 3. C. Th. de apostat.*

LUBRICUM pro lubrico loco in *l. 7. §. 2. D. ad Leg. Aquil. serv. in 2. Aen. v. 474.* ad hæc verba *lubrica terra*: *Lubricum*, inquit, dicitur, quod labitur, dum tenditur, ut piscis, serpens, & locus, in quo labimur, ut sese opposuit Satio per *lubrica* surgens.

Metaphorice *lubricum* tribuitur ei, ob quod facile quis labitur. Sic *lubricum ætatis l. 11. §. 5. D. de minor. l. ult. C. si adv. delict.* pro inconsulta facilitate, juvenili levitate, ac denique infirmitate ætatis, ut loquitur *l. 12.*

D. de minor. Sic & *lubricum consilii l. 3. §. 5. D. de test. linguæ l. 7. §. 1. D. ad Leg. jul. majest. tutelæ l. 4. §. 1. D. de usur.*

LUCANIA, Italiae regio, quæ per correctores regebatur. Ejus fit mentio in *l. 6. C. Th. quib. equor. us. l. 7. cod. C. de indulg. debit. & Novell. Valent. & Martiani de suavis*, Lucania autem correctorem, ad similitudinem correctoris Apuliae, & Calabriae officium habuisse, Marianus in *Notitiis* docet.

LUCENTIS divini sacerdotii integritate *l. 2. C. Th. de episcop. judic.*

LUCERNA a lychno dicta, & hinc brevis est Lucillio, & Horatio, ut Serv. in *Aen. 11. v. 657.*

Lucernam accendere monimento *l. 44. D. de manum. test.*

LUCIDIUS intelligitur *l. 1. D. de dol. mal. except.*

LUCIUS TISIUS, ut & *Caius Julius* exempli loco pro *o dicitur*, seu *quidam* poni solet a jurisconsultis, ut Dionis & Theonis nomen a philosophis in exemplis usurpatur, ceu Plutarch. in *Artoris*, vel *Quæst. Rom. 29.* adnotavit. Cujus rei testimonia, in pandectis passim obvia, nimis, ne dicam putidæ esset diligentiam conquirere. Illud unum monuisse sat erit, non prudentes modo, verum etiam prætores ipsos in edictis suis hoc nomine personas quaslibet designasse, ut adparet ex *l. 1. D. de tab. exhib. l. 10. D. qua in fraud. cred.* Addenda hic, quæ de talibus nominibus, a jureconsultis in arte sua adhibitis, observavit Bynkersh. *obs. lib. 1. c. 22.* Hein.

LUCRARI. *Lucreti* duumviratus curas, id est, liberati & soluti a duumviratu, & officio curatoris civitatis *l. 1. C. Theod. de honor. ordin. lib.*

LUC

LUCRATIVA causa adpellatur, ex qua accipienti nihil abest, veluti donationis, vel legati l. 82. §. 2. *D. de legat. 1.* l. 13. §. 25. *D. de act. emt. & alis locis.* Ex promissione dotis lucrativa causa non est, sed quodammodo creditor aut emtor intelligitur, qui dotem petit l. 19. *D. de oblig. & act.* Lucrativa possessio, i. e. quam quis ex lucrativa causa nactus est. *Lucrativas* res eas tantum volumus adpellari, quæ hereditatis, legati, fideicommissi jure, mortis causa donatione, vel cujuslibet postremæ voluntatis arbitrio ad quempiam delabuntur. Inter vivos etiam donatio, simplici liberalitate confecta *lucrative* merebitur & nomen, & sarcinam. Si vero vel foverit futurus filii, vel nepotis, vel pronepotis sponsæ, adfinitatis coeundæ causa donaverit, vel parens etiam filiam, vel neptem, vel proneptem, curiali, seu extraneo nubentem, donaverit, licet casus eventu res ejus, cui data est, vertatur ad lucrum, inter lucrativas non numerabitur *leg. un. C. de impon. lucrat. desc.* *Lucrative* in dicto titulo *C. Justin. & C. Theod. Jac. Gothofr.* interpretatur de iis, quæ non curialis de substantia, curialis ex lucrativa causa percepit l. 16. *in fin. C. Theod. de agent.* seu de possessionibus, quas quis ex lucrativa causa detinet, quum antea fuerint curialium l. un. *C. Tb. de imp. lucr. desc. l. 123. Cod. Theod. de decurion. l. 173. eod. tit.* puta, si quis non curialis legitimus vel testamentarius heres, fideicommissarius, aut legatarius curialis fuerit, vel etiam viventis locupletatus fuerit liberalitate l. 107. *C. Theod. de decurion.* Hujusmodi *lucrative* certa descriptio imponebatur, a possessore præstanda l. 16. *C. Theod. de*

agent. l. 107. C. Theod. de decurion.

LUCRIFICARE dotem l. 10. *D. sol. matr. l. 6. D. ad leg. Falcid. l. 29. D. l. 29. D. de religiof. hereditatem l. 1. §. 4. D. si quis omiff. causf. test. servum l. 14. §. 8. D. de serv. corrupt. superficiem l. 86. §. ult. D. de legat. 1. Lucrifis aqua l. 5. §. 3. D. de aqu. quot. & astiv.*

LUCROSA bona l. 8. §. 2. *D. qui testam. fac. hereditas l. 17. D. si quis omiff. causf. test. l. 3. D. de bon. possf. §. 1. Inst. de auct. int. ignorantia l. 6. §. 10. D. qua in fraud. cred.*

LUCRUM facere, & damno officii adversantur l. 22. *D. in quib. causf. major. Lucrum adventitium leg. 4. D. de manum. Lucro ejus cedit l. 22. D. solut. matrim.* Si quod lucrum ex emtione descendit l. 7. *D. pro soc. Lucrum extorquere leg. 5. §. 1. D. de calumniat. Lucrum facere ex alterius poena vel damno l. 18. Id. ex quib. causf. major. Lucrum non intelligitur, (in societate) nisi omni damno deducto, neque damnum, nisi omni lucro deducto l. 30. D. pro soc. Lucrum quod (quis) sensit l. 25. *D. de hered. pet. suo lucro non meo comm. modo. l. 6. §. 2. D. de neg. gest. De lucro quoque minoribus subvenitur l. 7. §. 6. & §. 8. D. de minor.* Multum interest, utrum damnum quis faciat, an lucro, quo adhuc utebatur, uti prohibeatur l. 36. *D. de damn. infect.**

LUCRAME n. Adpellationis injustæ discrimen competenti subire *lucramine l. 40. C. Theod. de adpell.* Etiam si quod possit tribui de proprietate *lucramen l. un. C. Tb. quor. bon.*

LUCRUSA hereditas *leg. ult. C. de instis. & substis. portio l. 28. C. de inoff. test. ut & lucru-*

luctuosus lucrum *l. ult. C. commun. de success.* adpellabatur hereditas liberorum, quæ ad parentes redibat. Similes loquutiones & alibi passim occurrunt. Sic eadem hereditas vocatur tristis successio §. 2. *Instit. ad SC. Tertull.* item non grata hereditas, sed triste lucrum *l. 11. C. commun. de success.* quia nimirum parentes ad bona liberorum ratio miserationis admittit, liberos naturæ simul & parentum commune votum *l. 7. §. 1. D. si tab. test. null. exstab.* vel, quia illis non debetur filiorum hereditas, propter votum parentum, & naturalem erga liberos caritatem, sed quia turbato ordine mortalitatis non minus parentibus, quam liberis pie relinquere debet *l. 25. pr. D. de inoff. testam.* id est, quia lucrum istud parentes non nisi cum luctu, & gemitu & contra votum capiunt. *Hein.*

LUGERUS ægritudo est in ejus, qui carus fuit, interitu acerbo. Lamentatio vero est ægritudo cum ejulatu. Cicero 4. *Tuscul.* quæ ad bonorum fortunæ amissionem aliquando extenditur: Juvenal. *Sat. 23.* De luctu minuendo exstat lex hæc XII Tabularum: *Mulieres genas ne radunto, neve lesum facerint, ergo habento*, i. e. Mulieres ne genas unguibus dilaniant, seu faciem carpunto, neque lugubrem ejulationem, seu fletum in funebribus adhibento. Vid. Fest. in verbo radere. Hic vero luctus domesticus adpellabatur. Luctus annuus lege firmatur *l. 1. D. de his qui not. infam.* Luctus vero feminarum minutus fuit amplissimo decreto, quò tristior habitus, atque tristitiæ insignia mulieribus remittantur *l. decreto C. ex quib. caus. infam. irrog. At,* quæ notulum a viro cognita fuit, illam lugere debet *l. denique D. de rit. nups.* Tempus luctus continuum est

l. genero D. de his, qui not. inf. Non solent autem lugeri hostes, vel perduellionis damnati, neque suspensiosi, neque quæ sibi manus intulerunt, non tædio vitæ, sed mala conscientia Cujac. *lib. 15. observ. c. 34.* Vid. *l. minimus D. de religiof.* Viri uxores lugere non compelluntur *l. uxorem D. de his, qui not. inf.* Qui luget a conviviis, ornamentis, purpura, & alba veste abstinere debet Paull. *lib. 1. Sent. tit. 23.* Luctum publicum matronarum Romæ tradit Livius *lib. 2.* Dionys. *lib. 5.* Causas minutionis luctus Festus profert in verbo *minuitur*. At militibus & Ducibus jus hoc singulare legibus fuit concessum, ut si eorum corpus non compareret, lugerentur *l. fin. §. fin. D. de his qui not. infam.* Dn. Giron. Vid. in *lugere*.

Luctum habere memoriz *l. ult. D. de his, qui not. infam.* Luctus tempus legitimum vid. supra sub art. *legitimum*. Luctu liberorum & parentum *l. 11. D. eod. tit.* Sponsi nullus luctus est *l. 9. D. eod. tit.* Vid. infra *lugere*.

LUCULENTA consonantia §. 2. *proam. Infr.*

LUDERE aleam *l. 26. D. de injur. Suet. Aug. c. 71.* de Augusto epigramma scribit vulgatum ejusmodi: Postquam his classe victus, naves perdidit, aliquando ut vincat, ludis assidue aleam. *Ludere pila l. 11. l. 52. §. ult. D. ad Leg. Aquil.*

Ludere pro *eludere*. Si post hæc contestationum voces longa debitoris absentia vel redhibitio protelatur, vel novatio justa *ludatur l. un. C. Th. si cert. per. de chirogr.* Sic in *l. 5. eod. C. de denunc. vel edit. reser.* Nullis eum temporum moris esse *ludendum*, hac lege decernimus.

LUDARI corporis sui questum facere *l. 15. C. Th. de sumpt.*

Lu-

Ludibrio habere filium vel servum
l. 26. D. de injur.

LUDICRAS artes agitari *l. 2. C. Theod. de majuma.* De iis vide supra art. *ars.*

LUDIFICANTE mora in longum protrahere *l. un. C. Th. de petit. & desist.* Ludificatur possessor *l. 8. §. 8. D. quib. mod. pign.*

LUDIFICATIONES admitti non convenit *l. 1. C. Th. quæ adpell. non rec.*

LUDUS pro spectaculo. Tales in jure nostro *l. 10. D. ad Leg. jul. de vi publ.* & alibi memorantur ludus bestiarius apud Senecam *Epist. 70.* qui & simpliciter ludus dicebatur, & poenæ mediocris genus statuebatur a Paulo *lib. 5. Sens. tit. 17. §. 3. Ludi Circenses lib. 122. D. de legat. 1. l. 2. l. 4. l. ult. C. Th. de præst. & quæst. curules, vel curule certamen l. 1. C. Th. de equ. curul.* de quibus vide suis locis, vel equorum circensium spectacula, uti in *l. 1. D. de mun. & honor.* Ludus gladiatorius *l. 1. C. Theod. ad leg. Fab. l. ult. C. de gladiat. B. Cyprian. lib. 2. epist. 2.* Paratur ludus gladiatorius, ut libidinem crudelium hominum sanguis oblectet. Isidor. *lib. 18. etymol.* Ludus gladiatorius inde dictus, quod in eo juvenes usum armorum discant, & modo inter se aut gladiis, aut pugnis certantes, modo contra bestias incedentes subeant ferale certamen. Quinctilian. *Declam. 302.* Non furnus magnæ legis interpretes, non ludum, non arenam, nec armorum scientiam complexa est. Tertullian. *de patient. c. 7.* Quum denique ludo, & castris se locant. Lactant. *lib. 6. divin. Inst. c. 20.* Hos tamen ludos vocant, in quibus humanus sanguis effunditur. Ludi Scenici *l. 122. D. de legat. 1. l. 2. l. 4. C. Theod. de præst. & quæst. & apud Cic.*

lib. 3. de orat. c. 1. Idem & ludi theatrales *l. 2. C. Theod. ludus venatorius l. 8. §. ult. D. de pæn. vid. infra art. venatio.* Et ad ludos hujusmodi ferale pertinent loquutiones Ludo adjudicari *l. 8. C. Theod. de pæn.* Quam poenam irrogari Christianis vetant Impp. Valentinianus, & Valens *d. 1. 8. C. Theod. de pæn.* Et caussa est, cur in constitutione quadam Constantini, in qua scriptum fuerat; *Si quis in ludum fuerit, vel in metallum damnatus*, Tribonianus tantum metalli mentionem fecerit *l. 17. C. de pæn. ut patet ex l. 2. C. Theod. cod. tit.* Servi in ludum venatorium dari solent *l. 8. §. ult. D. de pæn. vel ad ludum damnari Collat. Leg. Mos. & Rom. tit. 1. §. 7. l. 2. C. Th. de pæn.* Plin. *lib. 10. epist. 40.* Quidam vel in opus damnati, vel in ludum, & similia his genera poenarum. Tertull. *de spectac. c. 19.* Etiam qui damnantur in ludum, quale est, ut levioze delicto in homicidas emendatione proficiant. Clemens *Constit. Apostol. lib. 5. c. 1.* Εἰ τις χριστιανὸς καταιριθῇ ὑπὸ ἀσεβῶν εἰς ἄσδον, ἢ θάλασσαν, ἢ μέταλλον. *Si quis Christianorum ab impiis in ludum, vel ad bestias, vel in metalla damnatus sit.* Et ad hoc poenæ genus spectant verba hæc Senecæ *lib. 2. de clement. c. 6.* Catenas solvi jubebit, & ludo eximet.

Ludus & pro schola liberalium artium accipitur. Ludi litterarii magistri *l. 1. §. 6. D. de extraord. cognit. Seneca Epist. 94.* Si ludum litterarium intraveris, scies, ista, quæ ingenti supercilio philosophi jactant, in puerili esse præscripto. Idem tamen *Epist. 71.* Ludum quoque philosophorum dixit. Ceterum ludi litterarii magistri, teste Ascon. in *Divinat.* proprie sunt ludimagistri; omnem enim scholam ludum dixerunt Romani.

Te-

Terent. *Phorm.* *Act.* 1. *sc.* 2. In quo hæc discebat ludo. Vetus glossarium: Ludimagister, γραμματεὶς παιδικῶν. In officio quoque militari omne negotium, vel pugnam esse, vel *ludum*, ait Donat. in *Phorm.* *Act.* 2. *sc.* 2.

L U E R E, significat solvere, teste Varrone *lib.* 4. *&* 5. *de ling. lat.* & Festo Pompeio non uno loco. Idem Varro in *εκατομῆν περὶ θυγατρῶν*, citante Nonio, in verbo *lutavi*: In quo ego, ut puto, quoniam est *luere solvere*, *lutavi*. Vetus Glossarium: *luere διαλυσαι. luit, απτισεν*. Eo pertinent sequentia: Capite *luendum*, vel minore supplicio *l.* 16. *§.* 4. *D. de pæn.* Luere debitum *l.* 3. *C. Th. de denunc. vel edit. reser. fundum a testatore obligatum l.* 78. *§.* 6. *D. ad sc. Treb.* id est, liberare nexu pignoris soluto debito. *Luere* ornamentum pignori positum *l.* 33. *§.* ult. *D. de legat.* 3. pignus *l.* 7. *§.* 22. *D. commun. divid. pæn.* *l.* 8. *D. de jurisf. Serv. in lib.* 10. *Æn. v.* 32. *luant* peccata ait, id est, absolvant. Dicimus autem & *luo* pœnam, melius & *luo* peccatum. Nam peccatum solvitur pœna. Qui enim crimine tenetur obnoxius, eum pœna a pristina liberat obligatione. Contra *luo* pœnam si dixeris, non præcedit, quare pœna solvatur. Tamen auctoritas ita licenter confundit, more, quo sollet poni vel a sequenti, quod præcedit, vel præcedenti, quod sequitur. *Luere* prædium a creditore *l.* 52. *§.* 1. *D. de act. emps.* rem obligatam *l.* 57. *D. de legat.* 1. Luere se *l.* 8. *C. de re milit.* quod faciunt, qui alterius pecunia ab hostibus redempti ab eo se liberant: quia nexu quodam pignoris pro ea pecunia tenentur. Ejusque nexus solutio, quæ sit præfinito redemptionis pretio, *lutatio* appellatur *l.* 1. *§.* 4. *D. de*

suis & legis. l. 15. *D. de cap. & poss.*

L U O D U N U M. Plinius coloniam vocat *lib.* 4. *c.* 18. Olim vero hanc urbem insulam adpellatam, quod in confluente Rhodani & Araris sita esset, non male colligi videtur ex Polyb. *lib.* 3. *s.* 49 *p.* 180. *edit. Gronov.* ubi hanc ipsam urbem digressus demonstrare videtur, quum ait, secundum latinam interpretationem: Hannibal quarto die, postquam a Rhodano erat profectus, ad insulam, quam vocant, pervenit, regionem, & cultoribus frequentem, & frumenti feracem, e re ipsa ita nominatam, siquidem hinc Rhodanus, inde Arar latera duo illius præterfluens, qua in unum conflunt, fastigiatam ejus figuram reddunt. Est autem similis regio ista tum magnitudine, tum figura illi, quod in Ægypto Delta nuncupant. Quem Polybii locum ita verbum fere verbo Livius *lib.* 21. *c.* 31. reddit. Quartis castris ad insulam pervenit. Ibi Arar, Rhodanusque omnes, diversis ex Alpibus confluentes, agris aliquantulum amplexi, conflunt in unum, mediis campis Insulæ nomen inditum. Hæc quidem Livius. Verba autem hæc in Lugdunum cadere palam est. Neque enim alibi, ut oculis hodieque cernitur, Rhodano Arar miscetur, & hodiernus urbis situs vetusto hac in re congruit. Testis locuples Strabo *lib.* 4. *p.* 283. Πληστον υπερκειται της Ουζινης το Λυγδουνον, αφ' ου συμβασιγγουσιν αλληλοις ο, τε Αραρ, και ο Ροδανος. Paulo supra Viennam est Lugdunum, ubi Arar & Rhodanus conflunt. Ptolemæus *lib.* 2. *cap. de Gallia Gelsica Narbonensi*, de Rhodano agens: Inter flumina (ait ex versione latina) hæc una riuina Arar & Dubis septentrionalem Lugduni partem influunt, invicem

confluentes, ac commixti. Verum in Polybii Græco exemplari Arar (de quo sensisse eum Livius evincit) perperam Σκαρπας vocatur, nisi quis Σκαρπας παυκωνας emendandum esse dicat, quo quidem vernaculo nomine a quibusdam Latinis auctoribus, maximeque ab Ammiano Marcellino adpellatur fluvius ille, quem Cæsar de bell. Gall. lib. 1. c. 12. tradit per fines Heduorum & Sequanorum in Rhodanum influere incredibili levitate, ita ut oculis, utram in partem fluat, judicari non possit. Sed quum a Græcis auctoribus Strabone & Ptolemæo Αραρ adpelletur, religio esset, Gallicam Polybio vocem inferere. Enim vero ad has nostras litterariâs epulas minorum gentium auctorem Henricum Monachum, qui Caroli Calvi Imperatoris temporibus floruit, invitare non pigebit. Nec enim αὐτοβόλος veniet, sed imi lætæ conviva, non modo in aliorum sententiam lingua ibit, verum etiam originem Gallicæ Lugduni vocis, vulgo incognitam patefaciet. Ex ejus ergo vita B. Germani Antistiodorensis Episcopi lib. 4. excerptos quatuor versus lectorem plausu excipere jubeo. Sic autem habent: In Lugdunenses æquis processibus arces Vexit, Arar Rhodano sese sub mœnibus abdens Lugduno celebrans Callorum famine nomen Impositum quondam, quod sit mons lucidus idem.

Lugdunensis colonia apud Senecam Epist. 91. ex qua discimus, Neronianis temporibus eam urbem totam, quod vix post hominum memoriam oppido cuiquam accidebat, incendio ita absumtam, ut ad aream redigeretur: atque eo casu eleganter inter urbem magnam & nullam unius tantum noctis intervallum intercessisse ait. Eadem Epistola de eadem urbe agens Seneca: Civitas, ait, arsit

opulenta, ornamentumque provincialium, quibus & inserta erat, & excepta: uni tamen imposita, & huic non altissimo monti. Deinde aliquot interjectis: Huic coloniae ab origine centesimus annus est, ætas ne homini quidem extrema. Deducta in hanc frequentiam loci oportunitate convaluit. Eusebius in Chronico interprete D. Hieronymo Olympiade 182. Munacius Plancus, Ciceronis discipulus, orator insignis habetur, qui quum Galliam Romanam regeret, Lugdunum condidit.

Lugdunenses Galli l. ult. D. de censib. Lugdunensis legatus l. 15. §. ult. D. de excusat. provincia Ulpianus apud Auctorem Collationis Legum Mos. & Rom. tit. 15. §. 2.

LUGERE non est simpliciter amissos maritos, parentes, liberos, propinquos deslere, mortuosque lacrymis, ploratu, & questu prosequi, sed hoc amplius eo nomine lugubria, seu luctus insignia fumere, gestare, aliaque mœroris indicia recepta dare, Paull. Sent. lib. 1. tit. 21. §. 14. Qui luget, abstinere debet a conviviis, ornamentis, purpura, & alba veste. Liv. lib. 34. c. 7. Quid aliud in luctu mulieres, quam purpuram atque aurum deponunt? Quid, quum eluxerunt sumunt? Si quis in bello occiderit, et si corpus non compareat, lugebitur l. ult. D. de his qui not. infam. Lugerè more majorum non solebant hostes, perduellionis damnati, suspendiosi, nec qui manus sibi attulerant, non tædio vitæ, sed mala conscientia l. 11. §. 1. D. de his qui not. infam. Add. l. 35. D. de relig. & sumt. fun. Imprimis per annum, & olim per decem menses lugendus erat maritus, adeo ut eum, qui absentem accepit uxorem, deinde rediens a cœna juxta Tiberim periit, ab

ab uxore *lugendum* responsum fit l. 6. *D. de rit. nups.* Plane si mulier post legitimum tempus virum mortuum rescisset, ipsa die & sumebat lugubria, & deponebat l. 8. *D. de his, qui not. infam.* Parentes & liberi utriusque sexus, nec non & ceteri agnati, vel cognati, secundum pietatis rationem, & animi patientiam, prout quisque voluerit, *lugendi* sunt l. 23. *D. de his, qui not. infam.* Parentes & filii maiores sex annis anno *lugeri* possunt, minores mense, mariti decem mensibus, & cognati proximioris gradus octo Paull. lib. 1. *Sens. tit. 21. §. 13.* Sponsæ nulla erat sponsi mortui *lugendi* necessitas imposita l. 9. *D. de his, qui not. infam.* Viris quoque nullum legitimum tempus est, quia, ut Paullus ait, viri uxores *lugere* non compellebantur d. l. 9. *cod. tit.*

LUGUBRIS vestis l. 15. §. 27. *D. de injur.* pro quo usurpatur neutrum plurale *lugubria* in l. 8. *D. de his, qui not. infam.* l. 15. *C. ex quib. caus. infam. irrog.* & apud Ovid. lib. 11. *metam. v. 669. lib. 4. trist. eleg. 2. Propert. lib. 4. eleg. ult. v. 96.* Lucan. lib. 2. v. 365. *Lugubria* autem Tacit. lib. 2. *Annal. cap. 8.* insignia lugentium vocat. Πενθημερα vocant Appian. *in par. περὶ πρεσβευτῶν* c. 2. & Maximus in *Schol. Epist. Dionys. ad Demophilum.* Summere *lugubria*, & contra deponere l. 8. *D. de his, qui not. inf.*

LUITIO, solutio, liberatio l. 14. *C. Th. de nav. Luitio* pignoris rubr. *C. de luit. pign.* Vid. supra *luere.*

LUMEN, quo cælum & aër adspicitur, solisque, ac diei claritas, fulgor in ædes, cœnaculave admittitur. *Lumen*, ait Paullus, id est, ut cælum videretur, & inter est inter *lumen*, & *prospectum*. Nam *prospectus* etiam ex interioribus

locis est, lumen ex inferiore loco esse non potest l. 16. *D. de serv. urb. pred.* Hinc *lumina* excipere & minuere l. 4. *D. cod. tit.* *Lumina* immittere l. 13. §. 7. *D. de usufr.* id est, aperto pariete fenestras immittere. Eos, qui *jus luminis* immittendi non habent, aperto pariete communi, nullo jure fenestras immisisse l. 40. *D. de servit. pred. urb.* Officere luminibus, & obscurare ædes l. 10. *D. cod. tit.* Jura altius tollendi, & officiendi luminibus vicini l. 2. *D. cod. tit.* *Servitus luminum*, & ne luminibus officatur l. 4. l. 15. l. 25. *D. cod. tit.* Alia autem est *luminum* servitus, alia, ne *luminibus* officatur. Etenim *luminum* in servitute constituta, id acquisitum videtur, ut vicinus lumina nostra excipiat. Quum autem servitus imponitur, ne *luminibus* officatur, hoc maxime adepti videmur, ne jus sit vicino, invitis nobis altius ædificare, atque ita minuire lumina ædificiorum nostrorum l. 4. *D. de servit. pred. urb.* Præterea inter servitutes, ne *luminibus* officatur, & ne *prospectus* offendantur, aliud & aliud observatur: quod in *prospectu* plus quis habet, ne quid ei officatur ad gratiorem prospectum & liberum: in *luminibus* autem non officere, ne lumina cujusquam obscuriora fiant. Quodcumque igitur faciat *luminis* impedimentum, prohiberi potest, si servitus debeatur l. 15. *D. cod. tit.* Si servitus imposita fuerit, *lumina* quæ nunc sunt, ut ita sint l. 23. *D. de servit. pred. urb.* Lumine unico l. 6. §. 5. *D. de offic. pref.* id est, cœnaculo vel cubiculo unico, quod modo *lumine* lucem e cœlo accipit. Cujusmodi cœnaculum seu fuscā cellam *tenebras*, propter obscuritatem, vocat Juvenalis *Sat. 3. v. 225.* In *lumen* pervenire dicuntur mental-

talla eruta. Forte enim arbitramur, ut etiam complures saxorum nitentium venæ in lumen, usumque perveniant l. 2. C. Th. de metall.

Lumen pro lucerna. *Lumina* accendere Diis l. 12. C. Theod. de pagan. Lumine adhibito l. 10. §. 3. D. de Ædil. edict. Edicto de inspiciendo ventre custodiendoque parva, de conclavi, in quo mulier paritura erit, ita cavetur: *Tria lumina, nec minus, ibi sint*, scilicet, quia tenebræ aptiores ad subjiendum sunt l. 1. §. 10. D. de inspic. ventr.

Lumen celestis lavacri pro baptismo l. ult. C. Theod. de specul. Lumen de lumine, Christus filius Dei l. 6. C. Theod. de heres.

Lumina pro oculis. Et ita luminibus captus dicitur cæcus l. 17. D. ad municipal. utrisque luminibus orbatus l. 1. §. 1. D. de postul.

LUNATICUM mancipium l. 43. D. de Ædil. edict. Lunaticum vero morbum quidam explicant insanie genus, quo ægri per intervalla divexantur. Alii hoc nomine epilepsiam significari censent, vel quod lunæ incremento invalecat, vel quod interlunio nati ei morbo obnoxii sint. Cui sententiæ suffragatur D. Matthæus Evang. c. 4. v. 24. Lunaticos *διηγιαζομενους* vocans. Apud eundem quoque c. 17. v. 15. *σεληνιασταλαι* dicitur, qui morbo comitiali laborat, ut verba ipsa indicant, quæ ita habent: *οτι σεληνιαζεται, και κακος παχει πολυαις, γαρ πιηται εις το πυρ, και πολλαις εις το υδωρ*. Lunaticus est, & dira patitur. Sæpe enim in iram, sæpe in aquam incidit. Aet. diuturn. morb. lib. 1. scribit, quosdam existimasse caducum morbum a luna immitti flagitiosis hominibus, unde *σεληνιακων* nomen ipsis tributum. Idemque sensit Se-

ren. Sammon. quum de morbo comitiali tractans c. 25. ait: *Ipse Deus memorat dubia per tempora luna Conceptum, salis quem sæpe ruina profudit*. Ubi ruinæ adpellatione casum, & prolapsum caducorum accipe. Firmicus tamen Maternus lib. 4. lunaticos a caducis distinguit. Ac plane Ulpianus furioso lunaticum, licet sub disjunctione adjungens, satis aperte significat, in animo habuisse se de insanie magis specie, quam de comitiali morbo loqui.

LUPANARIUM jurisconsulti dicunt, quod alii *lupanar* l. 21. §. 11. D. de recept. arbit. ubi inter inhonesti loci exempla Ulpianus & *lupanarium* ponit. Quæ in *lupanario* perceptæ pensiones l. 27. §. 1. D. de hered. pet. Quo loco Ulpianus inter mulierum honestorum virorum *prædia lupanaria exerceri*, ait. De his in prædiis quædam etiam observavit Merill. lib. 2. obs. c. 12. Habebant venalia hujusmodi mancipia domini, quorum ex lascivia quæstum facerent, eoque etiam pertinet l. 38. D. de oper. libert. ubi Jurisconsultus: Nec enim si meretricæ manumissa fuerit, eadem operas patrono præstare debet, quamvis adhuc corpore quæstum faciat. Hein. Porro D. Hieronymus in Chron. Arcam Laurentiam propter rapacitatem corporis quæstuosi a vicinis lupam adpellatam, indeque meretricum cellulas *lupanaria* dicit scribit. Lactant. lib. 1. divin. instit. c. 20. de eadem Laurentia: Fuit enim Faustuli uxor, & propter vulgati corporis utilitatem *lupa* inter pastores, id est, meretrix nuncupata est. Unde etiam *lupanar* dicitur. Vid: & Serv. in Æn. 1. v. 277. Isidorus lib. 19. c. 42. Idem & *lupanar* vocatum ab iisdem meretricibus, quæ propter vulgati corporis utilitatem *lupa* nuncupantur. Nam *lupa* me-

retrices sunt vocatæ, a rapacitate, quod ad se miseros raptant, & adprehendant.

LUPINUS aliis lupinum inter fruges numeratur a Juliano l. 77. D. de verb. signif. Virgil. Georg. 1. Tristisque lupini sustuleris fragiles calamos, sylvamque sonantem. Unde probabile est dictos *lupinos* ἀπο της λυπης, a tristitia, quia vultum gustantis amaritudine contristant, dicente Isidoro lib. 17. c. 4. Lupini autem non in comœdiis tantum, sed extra eas etiam, nummorum vice erant, ut Marcilius Torrentiusque docent ad istud Horatii l. epist. 7. 23. *Nec tamen ignotas, quid distent ara lupinis.* Hinc Jurisconsultus in l. 2. C. de aleat. Sed & si quis sub specie alcarum victus sit lupinis, vel alia materia, cessat adversus eum omnis exactio. Ubi legi merentur, quæ de lupinis adnotavit Turneb. lib. 1. adversar.

LUSCITIO, ubi homo, lumine adhibito, nihil videt l. 10. §. 3. D. de Ædil. edict. Quibus Nonius consentiens: *Luscitiosus*, inquit, qui ad lucernam non videt, & *μωρας* a Græcis vocantur. Varro lib. 8. disciplinar. Vesperis non videre, quos adpellant *Luscitiosos*. Idem in *Andabaris*: *Ædopol*, idem cæcus, non luscitiosus est. Isidor. lib. 9. *Luscus*, inquit, quod lucem ex parte sciat, sicut *luscitiosus*, qui vespere nihil videt. Non absre autem Ulpianus in d. §. 3. de myope ait: *Quidam putant.* Nec enim inter omnes constat. Quinimmo sunt, qui *luscitiosos* dictos censent eos, qui plus vespertino, quam matutino aut meridiano tempore videant. A quorum partibus stant Festus Pompeius & Fulgentius. Ille enim lib. 20. *Luscitionem* vitium esse oculorum definit, quum quis clarius vespertino tempore,

quam meridie cernit. Hic vero in libello de prisco sermone, *Luscitiosos*, inquit, dici voluerunt, interdiu parum videntes, quos Græci *μωρας* vocant. Plaut. in milit. glorios. mirum est, lolio victitare, tam vili tritico. Quod jam *luscitiosus*. Dicunt enim, quod lolium comedentibus oculi obscurantur. Seneca lib. 3. de benef. *Luscitiosi* oculi sunt, qui lucem reformidant, cæci qui non vident. Dio Cassius lib. 17. vitio hoc laborasse Tiberium ita scribit: *πλειον γαρ τη σκτους βλέπων ελαχιστα της ημερας ωρα.* Plurimum enim noctu, minimum interdiu videbat. Quod & Suetonius confirmans, eundem Principem etiam noctu in tenebris vidisse scribit.

LUSITANIA Hispaniæ regio, quam a Luso Liberi patris comite nomen invenisse, Plin. lib. 3. c. 1. tradit, cujus descriptionem vide apud eum lib. 4. c. 21. In *Lusitania* vel *Lysitania* Paucenses, sed & Emeritenses juris Italici sunt l. ult. D. de censib. A *Lusitanis* capti l. 21. D. de negot. gest. Seneca in versib. ad Cordubam. Non *Lusitanus* quateret quum mœnia latro.

LUSOR l. 1. §. 1. D. de aleat. Seneca lib. 2. de benef. c. 17. Necessè est, *lusor* bonus aliter illam collusori, aliter brevi mittat. Et mox: Ubi malignis *lusoribus* propositum est, collusorem traducere.

LUSORIE agere dicitur, qui cum adversario colludit l. 50. §. 1. D. de legat. 1.

LUSORIÆ naves, amnicæ, ad impediendas barbarorum excursionem in fluminibus ultro citroque discurrantes. Quod *ludere* dixit Senec. Epist. 4. his verbis: *Momento mare vertitur eadem die ubi luserunt navigia sorbentur.* Tales *Lusoriæ* Danubii rubr. C. Theod. de lusor, Danub. Sane in Na-

Novellæ Theod. & Valentin. de ambit. & loc. limitan. ubi vulgo: Castorum quin etiam ipsi luxuriamque, pro antiqua dispositione curam refectionemque mandamus, quidam Lusoriarum emendandum existimant, alii clausurarum, quorum utrumque ferri potest. Simile vitium inuasit l. 4. C. de offic. milit. judic. & l. 4. C. de offic. magistr. offic. ubi pro clausurarum, luxuriarum, lustrationum legendum Lusoriarum, ceu luculenter probat Salmas. ad script. hist. Aug. p. 475. Lusorias porro limiti Mytiaco deputant Imperatores l. un. C. Theod. de lufor. Danub. Lusorias marinas quoque naves facere videtur Seneca his verbis: Cui triremes, & cerasas non mitterem lusorias, & cubiculatas, & alia ludibria regum, in mari lascivientium. Vid. art. navis.

Lusorium, derisorium, inane & sine effectu. Sic Lusoria erunt huiusmodi edicta l. 75. D. de judic. Alioquin inane & lusorium prætoris imperium erit l. ult. D. ne quid. in loc. publ. Lusorie minne l. 4. pr. D. si cui plus quam per Leg. Falcid.

Lusorium ii, locus ubi se Principes privatim conficiendis feris oblectabant. Seneca Epist. 80. Lactant. de mort. persecus. c. 21. Scholiast. Juvenal. Sat. 4. v. 100. Hein.

LUSTRALE aurum, quod a negotiatoribus & mercatoribus uno quoque lustro pendebatur rubr. C. de lustral. aur. collas. cuiusmodi collatio χρυσάργυρος συνελευα vocatur l. 1. l. 2. C. eod. tit. Atque hoc tributum ab Anastasio sublatum narrat Evagr. lib. 3. hist. eccles.

Auri huius lustralis inventor Constantinus Magnus, de quo Zosim. lib. 2. hist. cuius verba sic latine reddita: Idem & auri, argentique collationem imposuit omnibus

ubique terrarum negotiationes exercentibus, & dardanariis oppidorum, ad vilissimos usque, ne miseris quidem meretriculis hac collatione exemptis. Idem Zosimus exactorum huius auri acerbiter ac truculentiam multis exaggerat verbis, ostenditque, eo adactos hac exactione esse homines, ut patres liberos vendiderint, filiasque prostituerint. Attamen jam ante Constantinum M. tale ab Imperatoribus exactum esse tributum, auctor est Lampridius in Alex. c. 22. & 32. A meretricibus vero id tributum magis veterum injuria, quam Constantini M. iussu exactum esse, patet ex Theodosii junioris Novella 18. de lenonibus. Addatur Jac. Gothofr. Commens. ad C. Tb. Tom. 5. p. 3. seq. Hein.

Lustralis census apud Ulpian. tit. 1. §. 8. dictus est a lustro, quod censum semper sequebatur, de quo Livius lib. 1. c. 44. Ad lustrum hoc inprimis respiciebant Jurisconsulti, quoties de effectu professionis censualis quæstio incidebat; adeo, ut si servus per censum esset manumissus, libertatem non prius consequeretur, quam condito lustro, ac interim pœnitere liceret domino. Cic. de Oras. lib. 1. c. 40. Fragm. vet. Jurisc. apud Pithœum §. 17. Vid. Cujac. lib. 3. obs. c. 22. & Schulting. jurispr. antejust. p. 564. Hein.

Lustralis possessio, id est quinquennalis l. un. C. Theod. de quinquenn. præscr. Novell. Theod. & Valent. de lenonibus.

LUSTRAMENTUM in l. 3. §. 3. D. ad Leg. Corneli. de scæv. ex quorundam sententia, nihil aliud est, quam ἀσχευα, ἀποδοσιασμος a lustris, id est lupanaribus dictum.

LUSTRUM, quemadmodum Varro lib. 5. de ling. lat. scribit, nominatum tempus quinquennale, a luendo, hoc est, solvendo,

F 3

quod

quod quinto quoque anno vestigalia & tributa per censores perfolvebantur. Festus Pompeius: *Lustrum*, quum prima syllaba producit, significat nunc tempus quinquennale, nunc populi lustrationem Serv. in *Æn.* 1. v. 287. *Lustris*, inquit, *quinquennis*. *Lustrum* autem dictum, quod post quinquennium unaquæque civitas lustraretur. Isidor. *lib.* 5. *cap.* 37. *Lustrum* est *πεντητηρίς*, id est, quinquennium, quod quinto anno dicitur condi propter Olympiadas a Romanis. Adhuc enim consules, adhuc *Æræ* nondum erant. Est enim quinquennale tempus. Ideo vero sic vocatur, quod censu per quinquennium in republica peracto, urbs Roma lustrabatur. Ovid. *lib.* 4. *ex Ponto eleg.* 6. In Scythia nobis quinquennii Olympias acta est: Jam tempus lustris transit in alterius. Apuleius in *Apolog.* 7. p. 330. Annos computat, quod sexaginta mulieri assignabat, probat quinque & quinquaginta, *Lustro* mentitus est. In *lustrum* utique, id est, in quinquennium tam privatorum prædia, quam publica, & vectigalia olim locari consuevisse, adparet ex *l.* 9. §. 1. *l.* 13. §. 11. *l.* 24. §. 2. & §. 4. *D. locat.* *l.* 3. §. 1. *D. de administ. rer. ad civit. pers.* *l.* 25. §. ult. *D. solut. matr.* *l.* 18. §. ult. *D. de stipul. serv.* *l.* 3. §. 6. *D. de jur. fisc.* *l.* 48. *D. de act. ems.* *l.* 17. *D. de liberat. leg.* *l.* 4. §. ult. *D. de reb. cred.* *l.* 89. *D. de verb. oblig.* Ovid. *lib.* 4. *ex Ponto eleg.* 9. Nunc longi redditus hastæ supponere lustris. Hygin. *de limitib.* p. 206. Solent vero & hi agri accipere per singula lustra mancipes.

Lustrorum sacrificia, quæ votis publicis, diebus festis, convivisque sollempnibus, vel pro frugibus & fecunditate agrorum, vel pro tutandis finibus, aliisque

ex caussis fiebant *l.* 5. *Cod. Th. de Episcop.* & ibi Jac. Gothofr. *Lustralis* sacrificii etiam meminit Livius *lib.* 1. *cap.* 28. his verbis: Sacrificium *lustrale* in diem posterum parat.

Lusus alem *l.* 2. *D. de aleas.* *Lusus* gratiæ *leg.* 3. *D. de serv. corrupt.*

LUTULENTULUM prodigium in *l.* 17. *C. Th. de pæn.* vocatur Eutropius, sacri cubiculi quondam præpositus.

LUX baptismalis *l.* ult. *C. Theod. de spectac.* dignitatis *l.* 1. §. 1. *D. de offic. præf. præf. instructionis.* *l.* 26. *C. Th. de peccatis.* probationum *l.* ult. *C. si min. se major.* veritatis *l.* 21. *D. de testib.* Lucis munere excedere, id est, mori *l.* un. *C. Theod. de hered. per.*

LUXURIA (vel ut in *l.* 11. *D. de incend. ruin. naufr. apaxiæ* legitur, *luxoria*, vid. Aufon. Pomp. *de usu antiq. loquus.* c. 1.) teste Nonio Marcello, est contra pudorem, & supra modum profusio. Cic. *lib.* 1. *de offic.* Intellegimus, quam sit turpe diffuere *luxuria*, delicate ac molliter vivere. Idem Non. alibi: *Luxum*, id est, vulsum, & loco motum, quod nunc luxari ignari Latine dicimus. Inde *Luxuria*, quia a recta vivendi via sit exclusa, & ejecta. Ex damni infecti æstimatione ob testoria, & picturas moderata æstimatio facienda, quia honestus modus servandus est, non immoderata cujusque *luxuria* subsequenda *l.* 40. *pr. D. de damn. infect.* Per *luxuriam* id factum, id est, per lasciviam, petulantiam, insolentiam *l.* 1. §. 10. *D. de Ædil. edict.* Tam lata culpa, ut *luxuria* sit *l.* pen. *D. de incend. ruin.* id est, deperditi, & nimis securi hominis, ut in *l.* 3. *D. de jur. & fact. ignor.*

LUXURIOSUS vivere *l.* 15. *pr.*

pr. D. de curat. furios. §. 23. Inſt. de aſſ.

LUXURIOSUS adolescens l. 8. D. pro ems. qui luxu, laſcivia, & mollitia diſſiuit. *Luxurioſa* uxor dicitur, quæ commune lavacrum cum viris libidinis cauſa habere audet l. 11. §. 2. C. de repud. Novell. 22. c. 16.

LYCIA, minoris Aſiæ regio, cujus fit mentio l. 66. §. 20. D. de legat. 2.

LYNPHARII pro linifarii in l. 13. C. de murileg.

LYNTRARII immo potius Lintrarii leg. 1. §. 9. D. naus. caup. & ſtab. qui lintres agunt, ſeu lintrium exercitores, quod navis fluviatilis genus eſſe indicat Jul. Cæſ. lib. 1. de bell. gall. c. 12. his verbis: Id flumen Helvetii ratibus ac lintribus junctis tranſibant. Nec vero *lintres* in navium generibus, nominibusque recensitis prætermiſit Gellius lib. 10. c. 25. Græcis dicuntur *καπαβοι*, & inter armamenta nonnumquam numerantur. Qui vero illis præeſt *καπαβιτης* adpellatur. Dan. Heinf. Exercit. ad Nov. Teſt. lib. 5. c. 15.

LYTAS olim Græco vocabulo adpellatos quarti anni ſtudioſos Juſtinianus tradit in proœm. Diſgeſtorum, ſeu Conſt. Omnem reip. §. 1. & 2. Ubi Turneb. lib. 8. Adverſar. c. 19. *Lytas* magno ſine flagitio ſolutos quosdam interpretari ſcribit, quum ſolutores potius dici debebant, qui jam tantos in jure progreſſus fecerint, ut de eo reſpondere prope poſſint, & quæſtiones ſolvere. Hos enim eſſe, qui reſponſis prudentum, & quæſtionibus operam dederint. Unde eo trahit verſum Juvenal. ſat. 8. *Qui juris nodos, legumque anigmata ſolvit*. De *prolyſis* infra ſuo loco.

In Accuſſiano exemplari pro *Lysa* abſurde legitur *Hiroi*, &

pro *prolyſa*, *lirite*, pro quo alii æque inepte *colorite*, alii *colobte* ſæ legunt, ubi Conſtant. Landus in Exercit. p. 1391. Tom. 3. Theſaur. jur. cui viro, non indocto, has nugas placere potuiſſe, miror. Hein.

M

MACEDO fuit quidam filius familias qui juxta SCi, cui occaſionem dedit Macedoniani verba, inter cæteras ſcæleris cauſas, quas illi natura adminiſtravit, etiam æs alienum adhibuerit l. 1. D. de SC. Maced. Theoph. in paraphr. §. 7. Inſt. quod cum eo qui in alien. pot. Eſſi autem reliqua SCi verba, qui pecuniam incertis nominibus credant, ſcæneratori conveniant, non tamen ex iis ſcæneratorem, ſed filium familias, qui ſcæneri ſumpſerit pecuniam, *Macedonem* ibi adpellari exiſtimandum eſt.

MACEDONIA. Hujus provinciæ inter inclytas relatæ fit mentio in l. ult. C. de diverſ. offic. l. 8. C. Theod. de metall. & metall.

MACEDONIANI hæretici l. 5. C. de her. l. 11. l. 13. l. 59. C. Theod. eod. ita vocabantur *πνευματομαχοι*, qui Spiritus S. Divinitatem negabant, nomen ſortiti a Macedonio Conſtantinop. Epifcopo, hujus hæreſeos auctore. Epiphan. hæreſ. 74. Auguſt. hæreſ. 52. Hinc macedonia inſtitutio l. 12. C. Theod. de heres. Negant Deum eſſe ſpiritum ſanctum. Cauſſ. 24. qu. 3. c. 39. §. 43.

MACEDONIANUM SCum, utrum Claudii Imp., an Veſpaſiani temporibus factum ſit, non adeo expeditum eſt ob loca Tacit. Annal. 11. c. 13. & Suet. Veſp. c. 11. Probabilior videtur P. Fabri conjectura ſemæſtr. l. 254 Veſpaſianum nimirum Coſ. ſuſcepit.

Etum sub Claudio retulisse ad Senatum, & hinc SC. modo Claudio, modo Vespasiano tribui. Eo autem cautum est, ne cui, qui filio famul. mutuam pecuniam dedisset, etiam post mortem eius, cuius in potestate fuisset, actio petitione daretur *l. 1. pr. D. de SC. M. hinc exceptio SC. Macedoniani l. 19. D. eod.* Illud & absolute SCum vocatur *l. 10. §. ult. D. de minor.*

MACELLARIUS, seu latio vendens carnes in *Clem. 1. de vis. & bon. cler.* item qui opsonia lautiora vendit, ferinam, aves &c. vid. Varr. R. R. 3. 2. *11. tit. 3. 4. 2. Suet. Cæs. c. 26.*

MACER. Aemilius Macer. Vid. *Aemilius.*

MACERIA idem est Menagio *aman. iur. civ. c. 32.* ac quam dicit *aquamar l. ult. D. fin. de V. S. & sepem* vertit vet. Gloss. ut & Burgundio alias Berguntio, *pavietem* vero idem Menag. Et est quidem Maceria saxorum sicca quædam constructio sine ligamine. Cassiodor. in *psalm. 61. item 89. & 143.* Terent. *Adelph. 5. 8. & ibi* Donat. Confer & Sicul. Flacc. *de cond. agror.* Maceriarum Varro R. R. 1. 14. 4. quatuor genera ponit. Quasdam enim fieri lapide, quasdam e lateribus coctilibus, quasdam e lateribus rudibus, quasdam & ex terra & lapillis compositis. Maceriam ducere *l. pen. D. comm. præd. Maeria sepulchrorum l. 73. de contr. em. de qua agit Brisson, Antiqu. Select. 2. c. 6.*

MACHINA *l. 1. §. 8. D. de mors. inf. l. 5. §. 7. commod.* est instrumentum oneribus agendis, pellendis in altum tollendis aut demittendis inserviens. Videntur & machinæ fuisse carceres quidam, in quibus servi, aut etiam liberi includebantur. Hinc Servum in machina ponere *d. l.*

3. §. 7. vel in quibus quis volens operis quid agebat, veluti picturam, de qua Plinius his verbis: paucis diei horis pingebat, id quoque cum gravitate, quod semper rogatus, quamquam in machinis. Carcer ejus artis domus aurea fuit. Machina frumentaria l. 12. §. 10. D. de instrum. vel instrum. leg. Machina translate pro quavis fraude, dolo malo, & machinatione l. 4. l. 5. C. Theod. de famos. libel. l. ult. C. Theod. fin. regund. l. ult. C. eod. tit.

MACHINAMENTUM calidum *l. 6. C. Theod. de curios.* Sunt & machinamenta, veluti organa apud Apul. *de doctr. plat. 1. p. 9.*

MACHINARI adversus hostem, latronemve *l. 1. §. 3. D. de dolo.*

MACHINARIUS *l. 31. D. ad leg. Aquil.* qui machinas conficit, aut, juxta Gothofr. *ad d. l. diss. K.* est qui in machina operatur, vel est qui machinis supra dictis agendis, ut in *d. l. 31.* item aquis ad libellam exigendis, & per canales dispensandis adhiberi solet. Idem Tacito *annal. 15. c. 42. machinator* adpellatur. *Machinarius asinus l. 60. fin. D. de legat. 3. l. 12. §. 10. de instrum. & instrum. leg.* An animal machinarum gerulus, seu machinis movendis, transportandisve deserviens, quale Apul. *de asino aur. 8. p. 194.* describit? An machina ipsa quædam græcis *oros*, animalis nomine dicta, ut alie aliorum animalium nominibus designantur, qualia sunt aries, testudo, grus? Posterius adversus Turneb. *adversar. 8. c. 9.* adserit Brissonius *de V. S. ex Suid. Tom. 2. p. 757. edit. Kusteri, & ex Athen. 14. c. 3. p. 634.* Machinarius mensor *leg. ult. D. si mens. fals. mens.* est qui norma artificiosa, nempe a decem pedibus

distincta, in metiendo utitur, ut ii qui probant opera a fabris mercenariis facta.

MACHINATIO, dolus, techna *l. 2. §. 2. D. de dol. l. 36. de V. O.* Et ita in numero plurali machinationes *l. 7. C. de natur. lib. l. 28. C. de inoff. test.*

MACHINATOR qui dolos nectit *l. 53. C. Theod. de heres. machinator scelerum l. un. C. de factur. accusationis Apul. in apolog. p. 274.*

MACTARE (seu afficere) animadversione *l. 7. C. Theod. de malef. & mathem.* ultimo supplicio *l. 9. §. 1. D. de Leg. pomp. de parricid.* æternis suppliciis vivos mortuosque *Cic. in Catil. l. 1. c. 13.*

MACULA Sordes qua quid inficitur. Translate, maculam religioni infligere *l. 19. C. Theod. de heres.* macula scenicarum mulierum *l. 13. §. 1. C. de nups. turpitudinis vel levis notæ macula l. 27. C. de inoff. test.* macula violati pudoris *l. 11. C. de quasi. servilis l. 9. C. de liberal. caus. servitutis macula l. ult. D. de natal. test.*

Macula pro stigmatē. Corporales maculas exsequutoribus imponere *l. 3. C. de spors. & sumt.*

MACULARE. Maculati absolute pro criminis alicujus macula adpersis *leg. 41. C. Theod. de Episc. hominis cæde maculatus l. 6. C. Th. de indul. crim.* Maculari nota *l. 2. §. 2. D. de decur. maculata opinio l. 3. C. de injur.*

MACULOSÆ (seu turpes) interverforum fraudes *l. 10. C. Th. de jur. fisci.*

MADEFACERE. Madefacta humore ædificia *l. 57. D. locati.*

MADERE. Madente adhuc filie cruore *l. 2. §. 24. D. de O. J.*

MÆCENAS vid. infr. *Mæcenas.*

MÆCIANUS. vid. inf. *Mælus.*

MAENIANA sunt e genere projectorum, utpote quæ ita provehantur, ut nusquam in alio no requiescant *l. 241. D. de V. S. Plin. lib. 35. c. 10. & Valer. Max. lib. 9. 1.* Sic autem adpellata fuisse ædificia a Maenio Festus *lib. 11.* scribit, quod is primus in foro ultra columnas ligna (seu provolantia tabulata) projecit, quo ampliarentur superiora spectacula. De eo vide *Ascon. in Divinas. cap. 16.* Græci *ἐχουσι* adpellant auctorib. Honor. & *Th. in l. pen. C. de ædif. priv.* itemque *ἐχουσι ἐχοχα; ἐχοχουσι*, nec non *παρὰπτασι*. Vide *Herodian. lib. 8. c. xiv.* Etiam solaria dicta fuisse, quod soli pateant, scribit *Isidor. lib. 15.* atque ita a Zenone non semel vocantur in *Const. περὶ καινοτομιῶν*. i. e. de novi operis nuntiat. quæ est *l. 12. §. 1. C. de ædif. priv.*

MAGI apud Persas dicebantur, quos græci philosophos adpellant: Sicut in Evangelio Magi illi quoque accipiuntur. Alio plane sensu Magi dicuntur, qui vulgo malefici, ob facinorum multitudinem nuncupantur. Hi sunt, qui permissu Dei turbant mentes hominum minus confidentium in Deo, ac sine ullo veneni haustu violentia tantum carminis interimunt. Dæmonibus autem accitis, audent ventilare, ut quoscumque suos perimant malis artibus inimicos, ii & sanguine utuntur & victimis, & sæpe contingunt mortuorum corpora. His verbis de magis *in c. nes mirum caus. 26. quasi. 5.* quæ ex Augustini libro 21. *c. 6. de civit. Dei* petita sunt.

MAGICI apparatus *leg. 7. C. Theod. de malef. & mathem. magica ars. Plin. II. c. 37. & 30. c. 1. 2. Paull. res. sens. 5. 23.*

23. §. 16. *Magicæ artes l. 6. C. Theod. d. tit. Magica carmina l. 7. C. de malef. & mathem. cantamina. Apul. metamorph. 2. p. 111. & 114. incantamenta carminum. Plin. 23. c. 11. magici libri improbat in l. 4. §. 1. D. famil. ercisc. magici fufurri §. 5. Inst. de publ. jud.*

MAGIS. Magidis fit mentio l. 36. *D. de cond. indeb.* Eam inter escaria Vasa Varro de ling. lat. 4. ponit, & a magnitudine ita adpellatam dicit. Græcum tamq̃ hoc verbum esse (*μαγίς*) & significare vas, in quo τα αλφιζα ματταται farina pinfitur, quod & μαχτρα edpellatur, Jul. Pollux *Onomast. 6. c. 10. segm. 64. item 7. c. 5. segm. 22.* scribit. Idem *lib. 6. c. 12. segm. 83.* μαγιδας suo tempore adpellatas mēfas, quæ adponi tollique potuerint, reperiri apud Sophoclem hoc verbum notat, cujus verba emendatius apud eundem auctorem referuntur *libro 10. c. 23.* ubi memorat eas tabulas quoque sacrificiis inserviisse. Ex hoc autem loco superius ille emendari potest. Plinius *lib. 33. c. 11.* refert lances ab antiquis *magidas* adpellatas esse.

Magis adverbium, quo frequentur utuntur Icti cum significare volunt duorum sententiarum alteri esse præferendam: ut *magis* accipiendum est *l. 10. §. 1. D. de usufr. dicendum est l. 24. de instr. vel instrum. legat.* Et Sic passim *magis* eb sensu cum variis sententiam proponendi, agnoscendi, vel adprobandi verbis jungitur. Quemadmodum & *magis est* particulis *ut* vel *ne* frequenter eo sensu constructur, pro *verius est*, aut *potius est*, ut in *l. 27. §. 3. D. ad leg. jul. de adult. l. 38. pr. l. 72. §. 4. de solut.* Sic quoque significat præstat, ut apud Paull. *rec. sens.* uxores eorum, qui ope-

rantur, magis est ut instrumento cedant. Sæpe autem in tali comparatione, particula *magis* per ellipsin subintelligitur, ut in *l. 7. D. depos.* Quum posset non suscipere talem causam quam decipere, & in *l. 2. §. 6. D. de jud.* Alioquin compellitur iudicium accipere, quam invenire eos, qui satis pro eo dent. Similis occurrit locutio passim in Legibus nostris, & in Cod. Theod. ut *l. 9. de suscept. l. 8. de pagan.* & apud Plaut. *Rudens. 4. v. 70.* Tacit. *annal. 4. 61. Curt. 7. c. 7.* Nec igitur est quod illam tamquam hebraismum cum Ant. Augustin. *emendat. 4. 8. p. 293.* maxime tribuamus Ulpiano utpote syrophoenici, ac pene semi judæo homini. Eam enim græcismum quoque esse observarunt Lam. Bos in *ellips. græc. p. 327.* Lipf. *Epist. 5. quest. 23.* Jo. Gottl. Heinecc. *de Ulpiani Icti hebraismis, in Syllog. diff. p. 699. sequ.* Hæc de verbo eo comparative sumpto.

Magis porro sumitur non semel positive, seu elective, ita ut alterum rejiciat & removeat, sive ea vox subintelligatur, ut in *l. 2. §. 1. D. de R. C.* & ibi Gothofr. *in not. n. 23.* contra Zafii opinionem, sive *magis* exprimitur, ut in *l. 1. D. comm. divid. l. 6. §. 11. D. de instr. ad.* Plaut. *in persa.* Magis lubet (vendere) quam perdere. Unde in *l. 22. D. de heredis. partis.* particula negativa *magis* opponitur, his verbis: an hic *magis* possessor audiendus sit - - - non petitor.

MAGISTRA. Ita adpellari Paullus scribit, eum, cui præcipua cura incumbit, & qui magis quam cæteri diligentiam & sollicitudinem rebus, quibus præest, debet: ac proinde & cujuslibet artis ac disciplinæ præceptores, a monendo, vel monstrando, *magistros*, & ipsos magistratus per-

derivationem a magistris cognominatos scribit *l. 57. pr. D. de N. S.* Festus vero *lib. 11.* magistrare ait regere vel temperare. Magistrare est moderari. Unde magistri non solum doctores artium, sed etiam pagorum, societatum, vicorum, collegiorum, equitum dicuntur, quia omnes hi magis ceteris possunt. Quidam derivant a voce Magorum, qui apud Persas populo prae fuerunt doctrina, & simul astrologi fuerunt, de anni vicibus, & tempestatibus homines commonefacientes, ut scribit Laërt. Addatur Menag. *aem. iur. civ. c. 39.*

Latissime ergo patet hoc vocabulum, quippe quod plerisque, qui vel publico officio, vel privato ministerio fungebantur tribui solebat. Erant enim Magistri admissionum *l. un. C. Theod. qui a praeib. ziron.* de quorum officio vide supr. voc. *Admissio* Magister aeris *l. un. C. de annon. & capitat. administ.* idem est cum Rationali summorum. Magister agentium in rebus *l. 4. C. de agent. in reb.* qui & magistri inter agentes. Const. Justin. *de Justin. C. confirm.*

Magister armorum. Marcellin. *lib. 25. c. 8. lib. 26. c. 5.* idem cum magistro militum.

Magister bonorum, seu auctio- nis, qui a creditoribus electus erat, per quem bona debitoris distraherentur *l. ult. D. de curat. bon. dand.* Theophilus *ad pr. Inst. de succes. sub. Cic. lib. 1. ad Attic. Epist. 1. lib. 12. ad fam. epist. ult.* Huc pertinet locus ejusdem apud Quinct. 3. 6. De meretrice cujus bona post mortem auctione venire, Eam dum vixisset ludum, postquam mortua esset, magistros habuisse.

Magister census *l. 23. C. de testam. l. 30. de donat.* qui & vir clarissimus dicitur in *l. 32. C. de*

donat. Ita dicti apud quos professiones edebantur, testamenta ceteraque instrumenta publicabantur, non aliter quam hodie apud graphiarios insinuationum, ut & *Nov. 44. c. 1. §. 4. probat.* Quod ipsum in municipiis apud defensores fiebat, id ipsum testante *Nov. 16. Magister* convivii Apuleio, & aliis dicitur qui Graecis *συμποσιαρχος, βασιλευς* quo sensu Cic. dicit magisterium convivii in *Caesone c. 14.*

Magistri curiae. Plaut. *Aulul. 1. 4.* videtur esse, qui Graecis *τριπταρχης* qui praest tertiae parti tribus. Ut enim curia pars est tribus Romanis, Sic *τριπτος* tribus tertia pars. Pollux. *lib. 8.* & ut pagorum erant magistri, sic curiarum. Magistri seu Comites dispositionum *l. 2. C. Theod. de proxim. comis. dispos.* qui dispositionum scriniis praeerant, de quib. Gothofr. *ad Tit. C. Theod. de Magistr. scrin.* Magistri epistolarum *l. 14. C. Tb. de extraord. & sord. mun.* Symmach. *lib. 7. ep. 60.* Spartian. in Hadr. & Sardon. Apoll. *lib. 9. Ep.* hi erant qui Epistolarum scrinia curabant, qui civitatum legationibus, postulatis, ac precibus audiendis, & ad principem referendis praeerant. Eratque alius epistolarum latinarum, alius graecarum magister, ceu docet Notitia Imp. & Eunap. in *Nymphidiano p. 177.*

Magister equitum, ait Varro de *ling. lat. 4.* dicebatur, quod summa potestas hujus in equites, & accensos, ut est summa in populum Dictatoris, a quo is quoque Magister populi est appellatus. Porro Pomponius in *l. 2. §. 19. D. de O. J.* Dictatoribus magistri equitum jungebantur, quomodo regibus tribuni celerum, quod officium fere tale erat, quale hodie Praefectorum Praetorio. Denique Aurel. Arcad. in *l. 1. D. de off.*

off. pref. prat. Quum apud veteres Dictatoribus ad tempus summa potestas crederetur, & Magistros equitum sibi eligerent, qui ad sociati principales curæ militiæ gratia secundam post eos potestatem gererent. Sed & insequentibus temporibus, qui exercitum ducebant, dicebantur magistri equitum, & peditum l. 38. C. Theod. de decur. l. 7. C. Th. de re milit. & viri illustres dicuntur in l. 30. C. Th. de curs. publ. & l. 44. eod. tit. Magistri equitum speciatim fit mentio l. 1. C. Theod. de bon. mil. l. un. de pref. urb.

Magistri libellorum in inscriptione l. un. D. de off. pref. prat. l. un. C. Theod. de curs. publ. erant, qui supplices libellos a privatis oblatos tractabant. Vocantur etiam Carthophylaces & libellarii.

Magistri ludi litterarii l. 1. §. 6. D. de extraord. cogn. Ascon. Pæd. in Divinat. magistri ludi dicuntur, qui primas litteras docent. Magistri memoriæ in l. 11. C. de excus. munerum, qui memoriæ præerant, quemadmodum alii vel epistolis, vel libellis, vel responsionibus præfecti erant magistri. Sane magister memoriæ, ut Marianus in Notitia tradit, adnotationes omnes dictabat, e-mittebat, atque respondebat tamen precibus. Estque ἀντρυπαφ-
us της μνημης Petro Patricio in Ecloga legationum. pag. 21. Tom. 1. Scripts. rer. Byzant. edis. veter. Nec confundendi sunt magistri memoriæ cum iis, qui memoriales dicebantur, de quibus infra.

Magister militiæ utriusque l. un. C. Th. de off. iud. milit. l. 24. C. Theod. de erog. milit. annon. Idem sunt magistri militum, qui & στρατηγатаι in Novellis, quorum crebra in novissimis constitutionibus fit mentio, in quibus eminentissimi, & magnifici, ex-

celsi, & illustres adpellantur l. 8. C. de defens. civit. l. 2. §. 20. & 24. de off. pref. prat. Eodem illo nomine græco designantur apud Socrat. hist. Eccles. 2. c. 13. & στρατηγатаι vertit Magistrum militum. Cassiodor. Hist. tripart. 4. c. 13. Eos in locum legatorum, qui & consularibus ad exercitus mittebantur, substitutos, Veget. 2. c. 6. scribit. Erant autem magistri tam equitum, quam peditum, quorum quatuor erant præsentales, seu in re præsentia, duo in occidente, totidem in oriente: His adjuncti erant alii equitum, & peditum per Illyricum, equitum & peditum per Gallias: quæ omnia ex Notitia liquent. Idem etiam Honorius & Theodos. Impp. inter militares viros, vel privatum actorem, & reum militarem, atque etiam civilium actionum audiendi facultatem concesserunt l. 6. C. de Jurisd. Hinc ad magistros militum militaris persona referenda l. 2. C. Th. de exhib. & transf. reis.

Magister navis accipitur, cui totius navis cura mandata est, qui navi ab exercitore est præpositus, navemque exercet l. 1. §. 2. D. naut. caup. stab. l. 1. §. 1. de exercis. act. l. 2. pr. §. pen. ad L. Rhod.

Magister officiorum leg. 1. C. Theod. de quest. & magistr. offic. l. 6. de proxim. tom. dispos. l. 3. l. 4. l. 5. C. Theod. de fabric. Ævo Constantini M. Tribunus idem & Magister officiorum dictus fuit, ceu ex l. 1. C. Theod. de distrab. pign. & l. 1. de paganis ostendit Gothofr. ad d. l. adversus Guthier. lib. 3. de offic. dom. Aug. Eodem sæculo ad Magistrum officiorum litteræ & Magistratibus cum urbanis tum provincialibus mitti solebant de præcipuis quibusque, quæ ad scientiam Principis perferenda essent. Idem

Idem deinceps fustitatum ostendunt duæ Symmachi epistolæ lib. 10. ep. 37. & 57. Et sub ejus dispositione erant epistolarum memoriz, libellorum & dispositionum scripta l. 6. 11. 17. C. Th. de proxim. Comit. l. 1. de comitat. l. 29. de hæres. l. 7. & seq. C. eod. tit. Porro erant sub Magistro officiorum Constantinopoli officia palatina scilicet, (non magistratuum officiales, ut putavit Baronius & post eum alii) id est Scholæ scutarium, Clibanariorum, gentilium armaturarum &c. l. 4. C. Theod. de his qui super relig. contend. & ibi Gothofr. Ideo Magister officiorum apud Græcos τῶν ἐν τῇ αὐλῇ ταξέων ἡγεμῶν, seu μαγιστρος dictus, ut ex Zosimo pluribus locis aliisque patet. Item ἡγεμῶν τῶν βασιλείων apud Theodoret. 5. c. 10. Denique ad eum cursus publici potestas spectabat, ut adparet ex l. 9. C. de curs. publ. Vocatur etiam simpliciter Magister in l. ult. §. ult. C. de delator. l. 4. C. Th. de primicer. & notav.

Magistri pagorum ita dicti a Siculo Flacco de condition. agror. pag. 9. inter scriptores rei agrar. παραγροί apud Isidor. Peleusitan lib. 2. ep. 9. in Justiniani Novellis & in Edicto 3. in præf. & c. 24. Magistratus vocantur in l. 2. C. Theod. de Salgamo. Hi per pagos singulos, inter cætera, operas exigere solebant ab agrorum possessoribus ad tuendas vias ad alteras publicas pervenientes. Etiam annonæ militaris exigendæ, suscipiendæ, & vicissim erogandæ curam præstabant.

Magister populi olim dictus Dictator. Cic. de finib. 3. c. 22. Senec. Epist. 108. Magister rei privatæ erat veluti procurator fisci; de eo l. 2. C. Theod. de jure fisci l. 26. D. de decur. l. 5. C. ubi caus. stat. quem distinguit Gothofr. ad d. l. 2. ab eo qui in

l. 1. C. de annonis & capit. a Theodosio juniore magister æris, sive privatæ rei Rationalis per Ponticam atque Asianam Diocæsin nominatur, idem cum Rationali summarum, a quo ille differt.

Magistri Scriniarum omnium, i. e. quorumcumque & singuli singulorum, de quibus intelligenda l. un. C. de magistr. scriniar. ceu ostendit Gothofr. ad l. un. C. Th. eod. tit. Alias magister scriniarum dictus fuit qui catholicus magister erat scriniarum, vel saltem trium, nempe memoriz, epistolarum, & libellorum, cui singuli horum magistri suberant, non tamen quarti ordinis, nempe dispositionum magistri. Guther. de off. dom. aug. 3. c. 3. & 2. c. 10. Gothofred. ad Rubr. tit. C. Th. de proxim. Comit.

Magister scrinii libellorum. Const. de Justin. C. confirm. §. 2. Nov. Valent. tit. 3. idem est, qui supra magister libellorum.

Magistri scripturæ dicebantur, qui ejus vectigalis societati præerant. Cic. Epist. famil. 63. lib. 13. & ad Attic. lib. 5. Ep. 15. in Verr. 2. c. 74. orat. 2. c. 70.

Magister societatis, Cic. ad fam. lib. 19. lib. 13. Pro Plane. c. 13. Unus aliquis e sociis dicebatur, qui Romæ societati alicui, id est, aut scripturæ, aut portorii, aut vectigalium ita præerat, ut & decumanos quasi Senatum cogendi, & ad eos de societatis negotiis referendi potestatem haberet, curamque omnem gereret tabularum, & rationum, quæ undique ab iis, qui operas dabant, Romam mitterentur, denique is est, cui earum rerum, quæ ad societatem pertinent, præcipua cura incumbit. Hic promagistrum in provincia habebat, sui quasi muneris vicarium, & societati præfectum, qui etiam Magister interdum adpellatur l. 14. D. de post. Ma-

Magister studiorum *l. 7. C. de profess. & med. studiorum liberarium l. 37. pr. C. de inoff. test.* magistri qui civilium munerum vacationem habent *l. ult. §. ult. de mun. & honor.*

Magistri vestium, item privatarum vel litterarum vestis *l. 14. C. de murileg.*

Magistri vicorum. Suet. *Aug. c. 30. & ult.* quos uno vocabulo Vicomagistros Pub. Victor adpellat. Dicti etiam *σενοπαρχοι*, quales singulis urbis vicis praeerant. Magister universitatis *l. 9. D. res. rem. hab.* Magistri etiam accipiuntur pro custodibus, ut in Terent. *Phorm. act. 1. sc. 22. v. 2.* Me filius relinquunt quasi magistrum.

Magister sacri palatii S. Pontificis conkuevit esse ex ordine praedicatorum; & ordinarie quando fit consistorium, legit in palatio publice aliquid in theologia. Ad hunc spectat ordinare, qui debeat facere sermones in capella Apostolica, & eorum sermones praevide, curareque, ut nihil dicatur puritati fidei, & gravitati illius loci contrarium.

MAGISTERIA dignitas Cassiod. *Var. 6. c. 6.* potestas *l. 6. C. de jurisd. l. 3. ubi senat.* quam Suidas *μαγιστείας αρχή* magisteriale magistratum vocat.

MAGISTERIANI sunt agentes in rebus, sic dicti, quod ex eorum schola executores litis magistro officiorum attribuerentur, ut Martianus Scotus testatur. De his *Nov. 17. & 124.* Itaque Julianus *Nov. 86.* docte agentes in rebus vertit.

MAGISTERIUM pro dignitate Magistri qualicumque, vel magisteria potestate *l. 2. C. Th. de quest. magistr. off.* Magisteria, inquit Festus, dicuntur in omnibus rebus, quae magis ceteris possunt.

Magisterium equitum, peditum-

que *l. 2. C. Th. de praef. praef. sive urb. militare l. un. C. Th. de praef. sacr. cubic. municipale*, Suet. *in oct. 3.* palatii, Eumen. *orat. pro sebul. instaur. c. 11.*

MAGISTERIUS, a, um, adj. construitur cum voce dignitas Cassiod. *lib. 6. Var. c. 6.* & potestas *l. 6. C. de jurisd. omn. jud. & passim.*

MAGISTRATUS a Magistro, dictus, Varr. *lib. 4. de ling. lat.* Paull. *l. 57. pr. D. de V. S.* Festus ait, a magistrando dictum, & ejus vocis duos notat significatus, quorum unus personam demonstrat, ut quum dicimus, magistratus jussit, alter honorem, ut quum dicimus, Titio magistratus datus est; & eo sensu usurpatur in *l. 57. D. de re judicat.* ubi princeps qui ei magistratum dedit, similiter in magistratu esse *l. 12. judic. solv.* magistratu abire *l. 32. D. de injur.* item magistratum gerere *l. 13. §. ult. ad SC. Trebell.* in magistratu positus *l. 3. §. ult. de recept. arbit.*

Magistratum ait Festus cum fuisse, qui judicium auspiciumque haberet, quemadmodum Cicero in *L. L.* scribit, Magistratus omnes judicium auspiciumque habent. Horum vero auspicia in diversas potestates divisa sunt, maxima sunt Praetorum, Consulium, Censorum, quorum tamen omnium non inter se eadem, aut ejusdem potestatis sunt. Reliquorum vero Magistratum minora sunt auspicia, ideo illi majores, hi minores magistratus adpellantur, de quibus vide fufius dicentem Aul. Gell. *lib. 13. c. 14.* In Jure nostro autem *l. 2. D. de in jus voc. l. 12. §. 1. D. de judic. l. 26. §. 2. ex quib. caus. maj. l. 32. de injur. l. 18. pr. de minor.* Majores dicuntur Magistratus, qui imperium, potestatemque aliquam habent, quippe coercere aliquem possunt, &

& jubere in carcerem duci, minores vero, qui sine imperio & potestate sunt: *Magistratus* apud Pompon. l. 2. *D. de orig. jur.* significat omnes, quibus iudicandi functio commissa fuerat, non ut jus constitueretur, sed ut id quod constitutum esset, dicerent, quasi viva vox juris civilis. Tales autem Romæ habitos fuisse idem tradit Dictatores, Consules, Censores, Prætores, Ædiles, Tribunos plebis, Quæstores, Decemviro, Præfectum urbi, Tribunos militum, alios autem fuisse, qui etsi Magistratus non essent, extraordinem tamen, utilitatis causa constituti jus dicebant, ut Præfectum annonæ, & Præfectum vigillum, de quibus accipiendum est quod in l. 7. *in fin. D. de off. procons.* scriptum est. Ulpianus Magistratum generaliter eum interpretatur, qui in potestate aliqua sit: Dicendum tamen eum a propria significatione paululum recedere; quod nec omnes magistratus potestate sint præditi, ut dictum est supra, nec omnes publica potestate præditi magistratum nomen obtineant, & ob eam causam Magistratum potestatemque, ut diversa disjungi videmus in l. 1. *D. quod quisq. jur. l. 3. in fin. D. de arbit. l. 8. D. de accus.* Sic l. 13. *D. de jurisd.* Magistratus vel is, qui in potestate aliqua sit, ut puta proconsul, vel prætor vel alii qui provincias regunt.

Magistratus populi Romani dicebantur non modo, ut ab aliis distinguerentur ii, qui in urbe jus dicebant sed, post divisionem provinciarum ab Augusto factam, ii etiam qui in provincias missi essent proconsules fecernerentur a Præsidibus seu Rectoribus provinciarum. Quorsum spectare videtur l. 4. §. 1. *D. de inter. in jur.* his verbis: Quod ait Prætor in

jure, sic accipiendum est, apud *Magistratus* populi Romani (qui nempe jus in urbe dicebant, vel in provincia erant a Præsidibus diversi) vel præfides provinciarum, vel alios iudices. Ex quo cernitur quam late pateat, quod dicitur *in jure*. Initio quidem in provincias mittebantur Prætores, ut & jus redderent, & si res cogeret, bellum administrarent. Ex eaque ratione & numerus Prætorum cum ipso Provinciarum numero crevit, ut recte observavit Pomponius l. 2. §. 32. *D. de orig. jur.* Postea exortis in una alterave provincia bellis ac tumultibus paulo gravioribus provinciæ quædam ipsis etiam Consulibus decerni cœperunt. Ex eo ergo tempore aliæ erant provinciæ Consulares, aliæ prætoriaræ. Si vero aliquando visum esset Senatui, prorogare his imperium, ut exacto etiam anno magistratus in provinciis manerent (quod postremis liberæ reipublicæ temporibus frequentius, quam reipublicæ expedire, contigisse novimus) tunc demum *pro consule* vel *pro prætore* provinciam regere dicebantur. Eaque nomina & tunc manserunt, quum exacto consulatione, vel exeunte præturæ anno, certæ provinciæ ex consulibus, vel ex prætoribus decerni cœpissent. Car. Sigon. *de jure antiqu. provinc. lib. 2. c. 1.* & Hein. *ad Brisson.*

Alii erant *Magistratus* municipales l. 3. l. 19. §. 1. *D. de sur. & cur. dat.* seu municipii l. 38. *D. de negot. gest.* quales magistratum generali nomine designantur, & intelligendi sunt in *rubr. De magistrat. conveniend.* & l. 27. l. 3. *D. de negot. gest. l. 11. l. 13. ad municip.* Municipalium autem nomine Coloniarn quoque magistratus intelligendi; & tales fuerunt in plerisque Duumviri, de quibus l. 3. *D. qui pes. sus. vel cur. l. 1.* §. 9. *D. de magistr. con-*

convem. l. 3. C. *cod. vis.* in aliis quatuor viri ut apud Cic. *lib. fam. mil.* l. 1. un. C. *de solut. & lib. debitor. civis.* in aliis, ut Arpini, Ædiles erant. Cic. *lib. fam. l. 3. & in l. 30. §. 1. D. locat. cond.* In aliis veluti Lanuvii Dictator. Cic. *pro Milon.* Caput autem quo primum tempore colonia facta est, Prætores vocati sunt Cic. 2. *in Rull.* De hisce autem summis coloniarum municipiorumque magistratibus, illud singulare, ac notatu dignum est, prætextis eis uti jus fuisse, quemadmodum ex Livii locis intelligitur. Ad magistratus municipales pertinent hæ phrasæ in jure nostro. Magistratus census Antiochenæ per Syriam civitatis l. 169. C. *Theod. de decurion.* item magistratus civitatis l. 3. C. *Theod. de supereract.* magistratus & ordines civitatis l. 5. C. *Tb. de exhib. & transmiss.* magistratum petere in municipio l. un. §. 1. D. *de leg. jul. de ambis.*

MAGNIFICERE pro magnificacere in Florentin. legitur l. 2. §. *pen. D. quod vi aut clam.* ita Brisson. *in parerg.* §. 55. Sed, ne hæc forma librariis potius, quam Ictis debeatur, veretur Heinccc. Est autem magnificacere in pretio habere, eoque sensu legitur in l. 4. §. 5. *de off. procons.* magni æstimare dicit Paull. in l. 26. D. *ad L. Aquil.*

MAGNIFICENTIA est rerum magnarum & excelsarum cum animi ampla quadam & splendida propositione agitatio, atque demonstratio. Cic. *lib. 2. de inveni. c. 54.* magnificentia mea l. 1. C. *de veteran. vestra* l. 2. C. *de off. ejus qu. vic. als. jud.*

MAGNIFICUS, a, um. Hoc titulo ornantur Prætorio, magistri militum, magistri officiorum, magistri inter agentes, quæstores, Comites domesticorum & l. 16. C. *de reffam. milit.* l. 33.

de appell. l. 8. *de defenf. civile.* l. 8. *de mod. mulct.* l. 6. l. ult. *de adv. div. jud.* Hinc magnifici iudices l. 32. iC. *in fin. de appell. & magnifici viri* l. 34. C. *cod.*

MAGNITUDO æris alieni l. 36. D. *de bon. libere. facinorum* l. 5. C. *de malef. & math.* patrimoniorum l. 17. pr. D. *de excus. vel rerum aliarum passim in LL.*

MAGNUS, a, um, confanguineorum, & adfinium quorundam gradum removet, ut amita magna, i. e. avi soror l. 1. §. 6. & l. ult. §. 15. D. *de grad. & adfin.* magna amita & matera l. 17. §. ult. D. *de admin. & peric. sus.* Avunculus magnus, aviæ frater, patruus magnus, avi frater d. l. 1. §. 6. D. *de grad. & adfin.* Socer magnus, uxoris avus, vel mariti avus, Socrus magna, avia uxoris meæ l. 4. §. 6. *cod.* Festus, ait: magnum focerum adpellat vir uxoris suæ avum; magnam focerum vir uxoris suæ aviam adpellat. Magnus dicitur Imp. Antoninus in l. 1. D. *de requir. veif.* De rebus quoque dicitur, ut de causa l. 10. D. *de mun. & honor. de damno* l. 21. D. *de judic.* de machinatione l. 14. D. *de dolo malo*, & de rebus aliis passim in jure nostro.

MAGUS, sortilegus quam male audiat vide in l. 4. l. 7. C. *de malef. & mathem.* ut vivus exuratur juxta Paull. *Sens. v. 23. §. 17.* De magis vide supra in voce magia.

MAJESTAS dicitur a magnitudine, auctore Festo; Eam ut Deam honoris, & reverentiæ filiam fabulatur Ovidius *Rast.* 5. v. 23. Tribuitur illa Deo l. 32. §. 4. D. *de recept. arb.* Cic. *de divin.* l. 38. & *de nat. Deor.* 2. 30. Sumitur quoque pro summa potestate, dignitate, summove in civitate imperio; eaque tribuitur populo Romano l. 7. §. 1. D. *de capt.*

MAJ

cap. & postlim. rev. Cic. parit. orat. 30. & de orat. 2. 9. & de invent. 2. 17. majestas publica l. 3. D. ad Leg. jul. maj. majestas imperii populi que Romani Quintil. Inst. or. 4. 4.

Majestas & Imperatoribus vel principibus tribuitur. Sic majestas augusta l. 4. C. de jur. fisc. imperatoria l. 1. C. de thesaur. regia l. 1. C. ut nemo priv.

Sed & majestas dicitur Magistratum, veluti Consulis Cic. philip. 13. 9. & in pison. 11. prætoris l. 9. D. de jurisd. l. 33. D. de injur. l. 11. in fine de just. & jur.

Item legum, seu sanctionis majestas in l. 80. C. Th. de decur.

Denique, patrum tamquam familiarum principum, uti vocat Ulp. fragm. 4. 1. patris majestas dicitur variis locis, quos collegit Theod. Marcil. in interpret. XII. Tab. c. 24.

Majestatis crimen definitur in l. 1. D. ad L. jul. majest. quod adversus populum (Rom. qui libera Republica pro summo imperante erat) vel adversus securitatem ejus committitur, & Cicero monet, in hoc quoque crimen cadere, quod adversus principem, in quem populus omne suum imperium transulit, committitur. Olim autem, ut Tacit. lib. 1. scribit, in judicium majestatis hæc tantum crimina veniebant, si quis proditione exercitum, aut plebem seditionibus, et denique male gesta Repub. majestatem populi Rom. minuisse. Nec apud veteres majestatis crimen diversum fuisse videtur a crimine perduellionis, quod hodie ab illo subtilius fecerunt, ut hoc sit, cum quis animo hostili in principem, vel populum fertur, & statum seu summam Reipublicæ labefactare conatur, ut est in l. ult. D. ad L. jul. mai. Illud vero, quod crimen Tom. III.

MAJ

97

majestatis tantum adpollant, perduellione est levius, ut quo non summa Reip. labefactatur, sed ejus pars quædam dumtaxat. Diversa itaque crimini utrique statuta est poena. Perduellionis poenam vide in l. 5. C. ad L. jul. maj. majestatis criminis in specie sic dicti poena variat, cum ratione ipsorum delictorum, tum etiam circumstantiarum, id crimen limitantium, ut ceterum est ex l. fin. in fin. D. eod. tit. & l. 24. l. 40. de poen. Ziegl. de jur. maj. lib. 1. c. 2. §. fin.

Sub malis principibus semper acerrime vindicatum quidquid principibus displicebat. Qui eorum imaginem non habebat, aut ei non divinos habebat honores, qui nummum eorum vultu notatum in latinam secum tulerat, qui non juraverat per genium, & salutem principis, majestatis fiebat reus. Plura ejus lenientæ exempla prodit Tacitus, plurima rerum Christianarum scriptores, nam & Christiani ejus criminis insimulabantur. Sed hos vel Plin. in paneg. cap. 42. absolvit, dum ait: Locupletabant & fiscum, & ætærium, non tam Voconiz, & Juliz leges, quam majestatis singulare & unicum crimen eorum, quæ crimine vacarent. Hein.

MAJOR, ut De eo dicitur, quod antecellit & eminet: Unde major & æqualis separantur l. 14. D. de jurisd. sic & major a minori oppositus intelligitur, qui viginti quinque annos implevit l. 3. §. ult. l. 24. pr. D. de min. major, quam viginti annis l. 14. pr. D. de bon. libert. qui & majoris ætatis esse dicitur l. 23. de min.

Major natu filia l. 77. §. 25. D. de legat. 2. Et hoc sensu dicitur major filius, & frater l. 21. §. ult. D. de ann. legat. Promove quoque gradus, ut Major avunculus, proaviz frater, patris

G

tris vel matris avunculus magnus, patruus *major* est proavi frater, patris vel matris proavus magnus: amita *major*, proavi soror, patris vel matris amita magna, matertera *major*, soror proavæ patris vel matris matertera magna l. 1. §. 7. l. 10. §. 16. *D. de grad. & adfin. patruus major* l. 93. *D. de legat.* 3. Festus, major patruus est aviæ patruus, *major* amita, avi & aviæ amita, major avunculus avi & aviæ avunculus, *major* socer, uxoris meæ proavus, *major* socrus uxoris meæ proavia.

Major casus §. 2. *Inst. quib. mod. re contrab. oblig. causa* l. 53. §. 2. *D. de re judic. cautio* l. 2. *C. de non num. pec. questio* l. 54. *D. de judic.*

Major centenario in Lege Papia dicebatur libertus, qui super sestertium centum millium rem, seu patrimonium reliquerat, (quam summam tamen Justinianus, ceu supra sub articulo *Centenarius* ostensum est, in centum aureos commutavit) l. 16. §. 3. *D. de jur. patron. junct.* §. 1. *Inst. de success. libert.*

Majores domus l. 38. §. 4. *D. de legat.* 3. l. 38. §. 1. *D. de damn. infect.* ubi utrobique domus sunt habitacula: Unde diversa significatio est illa, apud Francos recepta, quibus summi rerum administri, penes quos palatii, & aulae regiae, & totius regni cura erat, *Majores domus* dicebantur. De iis Car. Du-Fresne *Glossar. Lat.* sub ea voce, ut Petr. Faber *lib. 1. Semestre. cap. 1.*

Majus delictum l. 5. §. 2. *D. de poen. facinus* l. 3. §. 6. *D. de tabul. exhib.*

Majores honores l. 2. *C. quemad. civ.*

Majot iudex l. 1. §. 3. *D. de edpell.* l. 32. §. 7. *D. de recept. arb.*

Major magistratus. Vid. supra *magistratus.* Festus, major magi-

stratus Consul dicitur. Majorem Consulem L. Cæsar putat dici, vel eum, penes quem fasces sunt, vel eum, qui prior factus sit: Prætorem autem majorem urbanum, minores ceteros.

Major pars, ubi de votis agitur, ea est, quæ prævalet. Sic major pars arbitrorum l. 17. §. 6. l. 27. §. 3. *D. de recept. arb.* Si in tres fuerit compromissum, sufficit duorum consensus, si præsens sit & tertius. Eo enim modo invenitur *major pars*, cujus arbitrio stabitur l. 17. §. 6. *D. eod.* Similiter de iudicibus in l. 18. *eod.* & l. 39. *D. de re judic. & de decurionibus* l. 45. *C. de decur. juncta* l. 3. *D. de decret. ab ord. fac.* l. 3. *quod cujusq. univ. nom.*

Ita quod major pars curiæ efficit, pro eo habetur, ac si omnes egerint l. 19. *D. ad municipal.* Refertur enim ad universos, quod publice sit per majorem partem. In discessionibus quoque Senatus hæc formulâ usurpata: hæc pars major esse videtur, ceu ex Senec. *de vita beata lib. 2.* ostendit Brillon. *de formul.* Quæ pars major erit, ejus stabitur consilio. Liv. 29. c. 22. Major pars creditorum in specie l. 7. *D. de pactis* pro modo, & cumulo debiti, non pro numero personarum accipitur l. 8. *D. eod.* Quod si æquales sint in cumulo debiti, tunc plurimum creditorum numerus præferendus est, in quo ineundo plures ejusdem pecuniæ reos stipulandi pro uno computamus l. 8. l. 9. *D. eod.*

Majores etiam dicti Judæorum Antistites. Nam majores judæorum & Patriarchæ occurrunt in l. 1. *C. Theod. de Jud.* Eorum etiam sit mentio in Nov. 146. & l. 23. *C. Theod. eod.* ubi Didascalses junguntur. Quemadmodum ergo Didascalus est rabbinus, vel magister synagogæ, ita per *majores* intelligendi laici synagogarum re-

rectores & consules quos *Parnosim* vocant, quique & synagogarum patres adpellantur in Constitutione Constantini l. 4. C. Theod. eod. De quibus vide plura apud Vitringam de synagog. vet. jud. lib. 2. c. 1.

Majores apud Romanos nominabantur parentes supra Tritavum, qui speciale nomen non haberent l. 4. §. 2. D. de in jus voc. l. ult. §. 7. D. de grad. & aff. Servius in 8. *Æneid.* ad vers. *latius minores*. Minores, ait, non dicimus, nisi quoties deficit graduum nomen, ut filius, nepos, pronepos, abnepos, trinepos: ubi isti gradus defecerunt, merito jam dicimus minores, hic majores dicimus post patris, proavi, avi, atavi vocabulum. Quamquam majoribus crebrius latini posteriores opponunt. Atque hæc est vocis *majores* proprietas, quam tamen non usque adeo stricte rigideque servamus. Nam ex ascendentibus, supra patrem, & avum quoslibet, a quibus genus, gentemque ducimus, *majores* vulgo adpellamus, ut in l. 3. D. de interd. relegat. Non enim hæc patrem, sed majores ei dedisse. Et l. un. C. Theod. de his qui ven. etas. quæ est l. 2. pr. C. eod. sis. ubi pro *majorum* vocabulo *avorum* reposuit Tribonianus.

Majores alias generaliter adpellantur omnes, qui ante nos fuerunt, vel ante aliquot secula, licet nullo nobis sanguinis vinculo sint devincti. Sic in l. 10. D. de legib. Non omnium, quæ a majoribus constituta sunt, ratio reddi potest, & alibi passim Cic. *Philipp.* 9. c. 2. His enim majores nostri, qui ob reipublicam mortem obierant, pro brevi vita diuturnam memoriam reddiderunt. Idem alibi passim. Hisque opponuntur posteri, ut Senec. lib. 1. de benef. Hoc majores nostri questi sunt,

hoc nos querimus; hoc posteri nostri querentur, everfos esse mores, regnare nequitiam. *Mores majorem* puniri l. 9. pr. D. ad L. pomp. de parricid. Suet. in Neron. c. 49. Se hostem a senatu judicatum, & quærit, ut puniatur more majorum, interrogavitque, quale id esset genus pœnæ? Et cum comperisset, nudi hominis cervicem inferi furcæ, corpus virgis, ad necem cædi. cæo.

MAJORINA pecunia, de qua l. 9. C. Theod. de fals. mon. l. 1. si quis pecun. constav. l. ult. D. eod. sis. Qualis ea sit, disquirunt Jac. Gothofr. in d. l. 6. & Jac. Guther. de off. dom. Aug. lib. 3. c. 19.

MAJORITAS vox a Pontificibus & interpretibus usu recepta a majori ducta græco more. Rubr. de majoritate, & obedientia in Decretal. lib. 1. tit. 33. In Sexto sis. 17. in Extra Jo. XXII. sis. 2. & extra Com. sis. 8. c. 3. Eam in pluribus consistere scribit Andr. c. si pluribus, de præbend. In quibus spectetur, indicat latius Albericus in *alphabeto*.

MAJUMA ludi genus fuisse quoddam satis patet ex l. 1. C. de majum. l. 2. C. Theod. eod. sis. Svidas scribit a maio. mense fictum vocabulum, quod cives Rom. certo ejus mensis die Ostiam, maritimam urbem se conferentes ludibundi oppugnarent, seseque in aquas marinas dejicerent. Mirum equidem, nullam ejus ludi in Ovidii fastis mentionem, & Arcadium Honoriumque Imp. non se civibus Rom. sed provincialibus, ejus ludi licentiam reddere scripserunt. Jac. Gothofr. Comm. in C. Th. ad dict. sis. Libanii & Juliani apostatæ testimoniis recte demonstrat, ipsos paganos hanc sollemnitatem tamquam pessimam damnassee. Intermixtæ enim maribus feminæ promiscue natabant in aquis, nihilque flagitii prætermitt-

tebant. Majumam vero nobilem Gazeorum portum dici apud Nicephorum *lib. 3. c. 33. lib. 10. c. 4. lib. 12. c. 47.* observavit Hotom. sed cum Christianam religionem recepisset, Constantiam ab Imp. Constantino ex filii ipsius nomine adpellatum esse. Enimundus Bonæfidijs majumam syriacum vocabulum esse credidit a *Majim*, quod aquam significat; Gazeos enim in Syria collocari, & portum illum Majumam apud *Sozomen. lib. 2. c. 5.* adpellari. De ea festivitate, quam a Syris ad alios provinciales transfuisse suspicari licet, vide Bart. Barrienti *Silv. adnot. c. 17.* Andr. Rivin. *Diatribam de Majumi.*, *maicampis & Roncaliis* a Jo. Ge. Grævio in *Syntagm. Diss. varior. p. 537.* recusam.

MALA in *l. 11. pr. D. de injur. & Collat. leg. Mos. & Rom. sit. 2. §. 6.* est gena, vel maxilla; ab hac voce dictam, fuga syllabæ, quam consuetudo elegans latini sermonis submovit, auctor est Cicero in *oratore c. 45.* Plin. *lib. 11. c. 37.* Infra oculos, ait, malæ, homini tantum, quos prisci genes vocabant.

MALABATHRUM vel Malobathrum quod inter species ad vestigal pertinentes numeratur in *l. ult. §. 7. D. de public. & vestigal.* quod & folium Indum vocatur. Dioscorid. *lib. 1. c. 11.* folium id esse sui generis scribit, quod Indicæ gignunt paludes &c. vide Plin. *lib. 12. c. 26. lib. 14. c. 26. & lib. 23. c. 4.* Horatius *lib. 2. ad. 7.* nitentes, ait, malabathro syrio capillos. Inde malabathrati qui malabathri oleo delibuti sunt apud Sidon. Apollin. *lib. 8. epist. 3.* Guarchias ab Orto malabathrum in procera arbore procul ab aquis nasci scribit mali medicæ folio simile, angustius tamen, per extremum colore viridi,

tribus per longitudinem excurrentibus costis (qua nota facile dignoscitur) odoratum cariophyllos redolens, quodam modo, non tam vehementis odoris ut nardus, & macis, neque tam subtilis, aut acuti, ut est canella: De malabathro accuratissime egit Isaac. Vossius *ad Pompon. Mel. lib. 3. c. 7.* erudite quoque Claud. Salmaf. *ad Solin. p. 755.*

MALÆ adverbium denotat quid perperam fieri. Sic minor male consumpsit pecuniam *l. 32. D. de minor.* Prodigii qui male diffipant bona, Ulp. *fragm. 2. §. 3.* Filium quem male pater contra pietatem adiciebat *l. ult. D. si quis a pat. manum.* Nisi me Fronto, pater vester, male accepisset *l. ult. §. 1. de dol. except.* Judex si male absolvit, i. e. inique vel non ex jure *l. 28. D. de condit. indeb.* Male conceptum instrumentum *l. 8. D. de statu hom.* male dicitur, i. e. non ex ratione *l. 1. §. ult. D. ubi pupil. educ.* Si degustando male probavit vinum *l. 15. D. de peric. & com. rei vend.* Hoc adverbium jungitur aliquando nomini, ut vilescat res, aut persona tanquam nomine ea indigna. Sic male homines, male matrem veteres dixerunt, de quorum verborum significatione Casp. Barth. *ad script. vet. venatic. p. 163.* Male contractus heic a Brissonio notatus non legitur in *l. 52. D. de re jud.* sed ex malo contractu & delicto oritur.

Male in specie est non ex fide vel officio. Ut eum tutores male gerere, vel versari dicuntur in *l. 3. §. 1. & §. 7. D. de suspect. tut. l. 1. §. 7. de off. pref. urb.*

Male parum caute, non tuto: quo sensu male accipere venit in *l. 20. D. solut. matrim.* Non male contrahitur, quum contrahitur

tur cum tutoribus l. 4. D. de
evis. male contracta nomina l.
6. D. de admin. & perie. sus.
male credita pecunia l. 10. §. 7.
D. mandas.

Male agere, Male petere l. 1. in fin. D. quando dies usus. leg. eod. l. 4. §. 2. de pactis. ubi juxta Cujac. lib. 3. quest. papin. in l. 26. D. de compens. & Langebeccium adnotat. c. 17. Tom. 1. Thesaur. jur. male agere vel male petere ita est accipiendum, ut eo quis incideret in poenam plus petitionis, remque confumeret, juxta formam veterum judiciorum; a quo differebat nihil agere, quod alias extra id periculum erat.

Male pro non bonis conditionibus. Sic si male emta ades. Paut. Mustell. act. 3. sc. 2. male conciliate in Ter. Eunuch. act. 4 sc. 4. Donatus interpretatur male emite, additque, male, magno significat. Sic etiam male vendere est vili pretio vendere l. 3. D. ad l. falsid.

MALEDICERE l. 9. D. de his que ut indign. l. 15. §. 44. D. de injur. Aliud esse accusare Cicero pro M. Coelio c. 3. tradit, additque, accusatio crimen desiderat, rem ut definiat, hominem ut notet, argumento probet, teste confirmet. Maledictio autem nihil habet propositi præter contumeliam, quæ si petulantius jactatur, convicium, si facetijs, urbanitas nominatur, vide Sylvium in or. pro Front. & Franc. Baldum. in cathed. jurif. civ. c. 4.

MALEDICTUM est infamandi causa dictum, quod tum demum in convicium transit, cum in coetu & cum vociferatione dictum est l. 15. §. 11. D. de injur. Institutio heredis cum maledicto valet l. 48. §. 1. D. de hered. inst. non autem, si quis heredem non designet, nisi eo quod

contumeliæ causa solet addi l. 9. §. 8. eod. tit.

MALEFICIATUS, quis sit discas ex tit. de frigid. & maleficiat. extra. & ex summa Hostiens. eod. tit.

MALEFICIUM dicitur, quidquid improbe admixtum est, aliis delictum. Ita ex maleficio obligari, & quasi ex maleficio teneri l. 5. §. 1. 2. 4. 5. & ult. D. de O. & A. pr. Instit. de oblig. que quasi ex delicto. Si res non ex maleficio veniat, sed ex contractu leg. 58. pr. D. de jud. In maleficio ratihabitio mandato æquipratur c. sicut. tit. de Simon. & cap. sicut dignum de homicid.

Maleficium pro magicis aliisque illicitis artibus. Ita maleficiorum labe pollutus l. ult. C. de malef. & mathem. Eodem modo maleficii crimen accipiendum in l. 4. Cod. Theod. de indulg. crim. Et ita haruspicinam nullum cum maleficiorum causis consortium habere censent Imperatores Valentinianus, Valens, & Gratianus in l. 9. C. Tb. de malef. & mathem. de qua constitutione vide in verbo haruspicina.

MALEFICUS in genere qui damnum infert & pocet. Sed maleficorum nomen jam inde a Constantini M. temporibus ob facinorum magnitudinem illis vulgo impositum, qui magicis artibus exitium hominibus inferrent, ceu adparet ex l. 5. C. de malef. & mathem. & l. 7. eod. item l. 6. C. Theod. eod. tit. Lactantius lib. 2. divin. inst. c. 17. de demonibusagens: Ut eos, ait, magi, & ii, quos maleficos vulgus adpellat, quum artes suas execrabiles exercerent. B. Hieronymus ad Dan. 2. Maleficos ait esse, qui sanguine utuntur & victimis, & sæpe corpora mortuorum contingunt. vide Gratianum,

num in *can. nec mirum* 26. *quæst.* 5. qui verba refert Augustini de *Civis. Dei*. Huc pertinent frequentia: In mortuos veneficus, sive maleficus *l. 8. Cod. Theod. eod. tit.* & verba hæc Imp. Gratiani, Valentiniani, & Theodosii in *l. 6. Cod. Theod. de indulg. crim.* Qui noxiis quæsitæ gratiis, & diris immurmurata feceris, mentis, & corporis venena composuit. Et ita maleficos accipe in Edicto Athalarici Regis apud Cassiodor. *Var. lib. 9. cap. 18.*

MALEVOLUS, *a, um*, ita malevolum præpositum *l. 6. D. de suspect. ius.*

MALIGNE, seu mala mente. Non maligne accipiendum *l. 126. §. 2. D. de F. O.* Si maligne hoc fecit *leg. 43. D. de recept. arb.* maligne circa sanguinem suum inferentis iudicium *l. 4. D. de inoff. test.* Si quid maligne interrogasse compererit *l. 6. §. ult. D. de custod. & exhib. reor.*

MALIGNITAS *l. 5. §. ult. C. de pact. conv.* Sine aliqua malignitatis interpretatione *l. 8. C. Th. de bon. proscr.*

MALIGNUS. maligne animo *l. 7. §. 8. D. de adquir. v. omist. her.* maligna suspicio *l. 1. D. ubi pupill. educar. v. mor.*

MALIZIA i. e. maxime adficientis est *l. 8. D. de legat. 3.*

MALITAS i. e. malum *l. 4. D. quod mor. causf.* eodem modo, ut bonitas discimus. Excerpta e veteri glossario *malitas xaxia*. Nihil ergo, ait Heinecc. heic mutandum videtur, nec audiendi qui in dicta lege rescribendum pro *malitatis* existimant *malī calamitatis*, vel *malignitatis*. Vid. Car. Labbei *Observ. & emend. in Synops. Basilic. p. 59.*

MALITIA. Cic. *de nat. Deor.* 3. c. 30. versuta, ac fallax nocendi ratio est, cui simplicitas oppo-

nitur *l. 3. D. de dol. mal.* Inde Cicero *ibid.* formulam de dolo malo a C. Aquillio repertam a verriculum omnium *malitarum* adpellat, illam græci *xaxia* adpellant Cic. 4. *Tusc. c. 15.* Malitia fideiussoris *l. 11. D. quod mor. causf.*

MALITIOSE, i. e. dolose, callide, insidiosè, fraudulenter apud Cic. *off. 3. 30.* Malitiosè edere, & dolo malo idem valent *l. 8. D. de edend.* Malitiosè in pignore versatur *l. 9. D. de pignor. act.*

MALITIOSUS, *a, um*, fallax. Calumniosa est, malitiosa interpretatio juris, ait Cic. *off. 1. 10.* Malitiosa litium semina comprimere *l. 1. C. Th. de Epi-sc. judic.*

MALLEATUS, *a, um*, malleotusum. Malleati libri *l. 52. §. 5. D. de legat. 3.* Sic & crudum, sed non malleatum spartum dixit Columella *2. c. 19.*

MALLEUS fabri *l. 2. §. 1. D. ad L. Rhod. de jact.*

MALO magis volo verbum de iis, quorum electio libera est, usurpari solitum *l. ult. §. fin. D. de novi oper. nunc. l. pen. de pollicitis.* Et ei aliquando intendendi adverbia adduntur, ut magis malle *l. 52. §. 10. D. pro soc.* Maluit potius *l. 35. D. de mort. causf. don.*

MALOBATHRUM. v. *Malobathrum.*

MALUM substantive sumitur pro damno, incommodo, detrimento. Ita de duobus malis minus eligi oportet *Rubr. c. 7. non solum Causf. 22. qu. 4.* Malo atque esse, seu nocere, apud Nepot. 7. 3. & Cic. *Att. 14. 22.* omne malum nascens facile opprimitur, inveteratum fit plerumque robustius. Cic. *in philip.*

MALUS est arbor navis fixa, in altumdi recto porrecta, cui an-

annectuntur vela, & funes cum rotulis, inde dictus quod sit instar mali (fructus) summitate, vel quod cingatur quasi quibusdam malis, quorum volubilitate levantur vela. De eo fit mentio in *l. 5. §. ult. l. 6. D. de L. Rhod. de jact.* & in *l. 242. D. de V. §.* ubi pro navis parte habetur malus, quia plerumque naves sine malo inutiles essent; cum contra sine artemone esse possunt, hic pro navis parte non habetur.

MALUS, a, um, est improbus. Sic malo animo *l. 3. §. 1. D. ad L. Corn. de sicar.* Mala conscientia *l. 11. §. 1. D. de his qui not. infam.* Mala fides *l. 1. §. 3. D. de tut. & rat. distr. l. 1. C. de fide instr.* Mali homines *l. 3. leg. 19. D. de off. presid.* Malam litem persequi *l. 6. C. de adpell.* Mali mores *l. 43. §. 4. de edict. edict.* Mala ratione *l. 3. C. de re jud.* In eo malus est servus, quod de conditione sua dissimulat *l. 4. D. quib. ad libert. proclam.*

Malus pro damno, sic malum consilium *l. 26. D. de injur. l. 96. D. de solut.* Mala emptio apud Plin. *lib. 1. Epist. 24. i. e.* iniquo & immenso pretio facta. Malus emptor Cic. *lib. V. ad Attic. Epist. 8.* est non idoneus. Malum meritum *l. 2. D. de his que in testam. del.*

Malum pro gravi; Sic malo letho periturus *l. 9. D. de extra. crim.* quemadmodum male mori Plin. dixit *3. Epist. 16.* Mala mansio, ad quam servi quaestio- nis habendae causa adligari, & extendi solebant, de qua Ulpianus *l. 7. D. de depof. & l. 15. §. 42. D. de injur. & Guil. Forner. selest. lib. 2. c. 1.* qui malam mansionem lautumias interpretatur, quod Heineccio non arridet, ob formam loquendi ad malam mansionem extendi in *d. l. 7. usurpatam.*

Malum etiam dicitur magicum, sive quicquid aptum ad artes magicas. Sic malae artes in *l. 6. C. de malef. & maghem. & l. 5. C. Theod. cod. iis.* Et in XII. Tab. malum carmen est incantatio. Latiori tamen sensu malae artes sumuntur in *l. 1. §. ult. de serv. corrupt.* & pro mala seu praepostera ratione apud Ammian. Marcell. *lib. 28. in libello rei bellica*, qui Mariani Notitiae subji- citur.

MAMMILLARUM ornamen- tum ex cylindris triginta qua- tuor, & tympanis margaritis tri- ginta quatuor *l. 38. §. ult. D. de aur. & arg. legat.* Id genus orna- menti *mammillare* vocat Martialis, *14. epigr. 46.*

MANARE *l. 11. D. de aqua & aqu. plu. arc.* Aqua sudori- bus manando *l. 1. §. 8. D. de aqua quotid. & est.* Hinc *manalis* fons, i. e. perennis apud Fest.

MANCIPS, ait Festus, di- citur, qui quid a populo emit, conductive, quia manu sublata significat, se auctorem emtionis esse, qui idem Praes dicitur, quia tam debet praestare populo, quod promissit, quam is, qui pro eo Praes factus est. At Ascon. Praed. in *Divinat.* ait. Mancipes sunt publicanorum principes, Roma- ni homines, qui quaestus sui causa, si decumas redimunt, decumani adpellantur, si portum, aut pascua publica, portitores aut pascuarii, quorum ratio scriptura dicitur. Hi omnes exigenda a sociis suo periculo exigunt, & reipublicae repraesentant, provi- dentes etiam in illa redemptione commodis suis. Dicuntur & hi, qui quinto quoque anno a Cen- soribus publica, i. e. populi ve- stigialia redimebant, hi vero si ve- stigiales agros, ut decumani, redi- mebant, eos postea colonis & aratoribus elocabant. Papinianus *l. 53. D. locati*, ait: Qui fide-

jussor extiterit apud Mancipem pro Colono publicorum prædiorum, quæ manceps ei colono locavit, Reipublicæ non tenetur. Ciceroni *Verrin.* 4. publicanorum principes similiter dicuntur Mancipes.

Mancipes etiam conductores aliarum rerum esse notat Heinecc. ut Mancipes balnearum, in marmore apud Reines. *Class.* 1. *Inscr.* 120. officinarum ærariarum *Class.* 11. *inscr.* 36. *Mancipes* porro cursus clabularii *l.* 26. *Cod. Theod. de curs. publ.* cursus publici *l.* 24. *l.* 34. *l.* 36. *C. Th. cod. sis.* hos per quinquennium eo munere sanctos ostendunt *l.* 36. *l.* 42. *C. Theod. cod. Mancipes* mutationum apud Cassiod. *l.* 4. *cap.* 47. qui veredorum equorumque ad celeritatem commutari solitorum curam gerebant, de quibus Zeno sentire videtur in *l.* 18. *C. de curs. publ.* *Mancipes* etiam conductores salinarum interpretantur Imperatores *l.* 11. *C. de vestig.* *Mancipes*, qui thermarum exhibitionem Romæ curabant, etiam salivas conductas habuisse, indicat *l. un. C. Th. de mancip. term.* *Mancipes* salinarum pro *municipis* apud Symmach. *lib.* 1. *epist.* 85. legendum observat Briffon.

Mancipes viarum Tacit. *annal.* 3. c. 32. quos Siculus Flacc. *de cond. agr.* redemptores dicit. Præterea *Mancipes* (*μωυπισ*) Romæ adpellatos, qui præerant domibus, in quibus paucis civibus distribuendus pinsebatur, ait Socrat. *hist. eccl.* 5. c. 8. adde Henr. Vales. *in adnos. ad hunc locum.* Eoque sensu verbum hoc accipitur in *l. 1. C. de frum. urb. Const.* *l.* 2. *l. ult. C. Theod. cod. sis. l. un. de pistovib.* in qua tamen *mancipii* vulgo vitiose pro *mancipibus* legitur.

MANCIPARE, vel ut ait

Cicero in *top.* *mancipio* dare, est *mancipationis* adhibita solennitate rei dominium transferre. Ita familiam *mancipare* Ulp. *regul. sis.* 20. §. 13. Res mobiles non nisi præsentis *mancipari* possunt Ulp. *reg. sis.* 19. §. 6. Si proprium est quod quis libra mercatur & ære: Quædam, si credis consultis, *mancipat* usus. Hor. 2. *Epist.* 2. Etenim jure civili usu, i. e. possessione, res capi, i. e. earum dominium adquiri constat. Deinde, significatu translato, verbum illud aliis applicatur negotiis, in quibus *mancipationis* ritus non adhibetur, qui sensim exolevit. Sic Clericorum consortio se *mancipare* *l.* 163. *C. Th. de decur.* Curia *mancipatus* *l.* 35. 39. 124. *cod. curiarum* functionibus *l.* 125. *cod. honoribus* *l.* 46. *cod. obsequio* *l.* 26. *Cod. Theod. de episc.* otio *l.* 4. *Cod. Th. de re milit.* Tandem *mancipari* pro *adfici*, ut *mancipari* præmio *l. un. C. Th. de his qui se deser.* capitali supplicio *l.* 8. *C. Th. de deser.*

MANCIPATIO, inquit Ulpianus *reg. sis.* 19. §. 3. 4. propria species alienationis est, & rerum *mancipi*, eaque fit certis verbis libripende, & quinque testibus præsentibus. *Mancipatio* locum habet inter cives Romanos, & Latinos colonarios, Latinosque Junianos, eosque peregrinos, quibus commercium datum est. Ter illa intercedebat in emancipationibus liberorum, de quibus vide in verbo *emancipatio*. Erat quoque familiæ *mancipatio* in testamento, quod per æs & libram fit. Ulpian. *Reg. sis.* 20. §. 2. ait: Hodie solum in usu est testamentum, quod per æs & libram fit, i. e. per *mancipationem* imaginariam, in quo testamento libripens adhibetur, & familiæ emtor, & non minus quam quina-

quinque testes, cum quibus testamenti factio est. Idem memorat Justinianus Imp. §. 1. *Inst. de testam.* & Gell. *lib. 13. c. 27.* Adhibitus quoque fuit ritus mancipationis in donationibus, quo spectat mancipationis solemnitas, quam dicit *l. 4. & l. 5. C. Th. de donat.* ubi confirmat Constantinus constitutionem Antonini Pii, qua in donationibus inter parentes, & liberos, neque mancipatione, neque traditione opus esset. Erat autem hæc mancipatio, quam donationibus rerum Mancipi accedere oportebat, ex capite tertio Legis Cincie de donis, & muneribus, ceu hic observat Heinemann. post Frid. Brummer. *Comment. ad leg. Cinc. c. 13. p. 191. & seq. edit. Paris. & c. 14. p. 107. sequ.* ubi hic ritus eleganter illustratur ex veteribus inscriptis. Vide & Cujac. *lib. 10. observ. c. 37.* & Ob. Giphani *ad l. ult. C. de donation.* Plura vide in voce *mancipium*, verbis *Mancipio dare*.

MANCIPATUS, *us*, substantivè, pro functione & munere, quo mancipès fungebantur *l. un. C. Th. de mancip. l. 18. C. Th. de pistor. & catabol.* Ita mancipatus sociari *l. 23. C. Th. de cohort. princ.*

MANCIPII res definit Boeth. *ad Cic. Top. c. 5.* Omnes, inquit ille, res, quæ abalienari possunt, i. e. quæ a nostro ad alterius transire dominium possunt, Mancipii dicuntur sunt. Mancipii res veteres adpellabant, quæ ita abalienabantur, ut ex abalienatione per quamdam nexum fieret solemnitas. Sed addendum fuit vel in jure cessione. Cicero enim dicto loco ait; Abalienatio est ejus rei, quæ Mancipii est, aut traditio alteri nexu, aut in jure cessione. In universum rerum Mancipii, & nec Mancipii discrimen

tantis tenebris obvolutum est, ut in eo eruendo multum relictum videatur eruditorum industria, quamvis jam pleraque expenderit Corn. van-Bynkersh. opusculo de reb. Mancipii, & nec Mancipii. *Mancipii* res enumerat Ulp. *sic. 19. §. 1. prædia sc.* in Italico solo, tam rusticæ, qualis est fundus, quam urbana, qualis est domus, item jura prædiorum rusticorum, velut via, iter, actus, & aquæductus. Item servi, & quadrupedes, quæ dorso, & collo domantur, velut boves, muli, equi, asini, ceteræ *nec Mancipii* sunt. Elephantii, & Camelii, quamvis collo dorsove domantur, nec Mancipii sunt, quia bestiarum numero sunt. Ceterum uti prædia in Italico solo Mancipii res erant, ita provincialia ante Justinianum nec Mancipii habebantur. Nam cum tributaria ea essent, vel stipendaria, non poterant Mancipio a provincialibus dari. Usus dumtaxat, & fructus seu *usus* eorum ad provinciales pertinebat, Mancipium, & proprietas populi Romani erat.

MANCIPIMUM interdum pro abalienatione, dominiique ex jure Quiritario per mancipationis solemnitatem facta translatione usurpatur. Paull. *in collat. leg. Mosait. & R. sis. 16. §. 3.* Post mortem patris, ait, natus, vel ab hostibus reversus, aut ex primo secundoque Mancipio manumissus. Cic. *de harusp. respons. c. 7.* Multæ sunt, ait, domus jure Mancipii, & jure nexus. Hinc Mancipii lex apud Cic. *de orat. 1. c. 39. & Varron. de ling. lat. 5.* Et Mancipio dare, & accipere Cic. *Top.* Finge Mancipio aliquem dedisse id, quo Mancipio dari non potest. Tacit. *annal. lib. 3. c. 67.* Servos quoque Silani actor publicus Mancipio acceperat. Plaut. *Cure. 4. 2. 9. & in Persa. 4. 3.*

55. At suo periculo is emat, qui eam mercabitur, *Mancipio* neque promittet, neque quisquam dabit. Nimirum in iis, quæ mancipio emuntur, præstatur evictio, & quidem ita, ut venditor auctoritatis nomine duplo tenus obligetur. Paull. *sent.* 2. c. 16. quod secus, cum res mancipio non datur; periculo enim emptoris ea erat, neque evictio a venditore præstari solebat, nisi stipulatio duplicæ interponeretur, quod fiebat, si pretii alicujus res esset, vel simplæ l. 27. D. *de evict.* quæ quidem consuetudo ex alienatione mancipio facta fluxit, atque, ut ait Ulpianus, assidua facta fuit, ut etiam si forte ea stipulatio omiſsa fuisset, nihilominus in actionem ex empto, propter bonæ fidei naturam, tacite veniret. Ea enim quæ sunt moris, & consuetudinis in bonæ fidei judiciis debent venire l. 31. §. 20. D. *de edilit. edict.* l. 2. *de evict.* l. 11. §. 14. *de act. empt.*

Mancipium porro est ipsa proprietas, quam ab usu, & fructu separant veteres, ut Græci *χρησιν*, & *κτῆσιν* Cic. *lib.* 4. *ad famil. Epist.* 29. 30. Et Lueret. 3. v. 985. Vitaque mancipio nulli datur, omnibus usus. In mancipio alicujus esse, i. e. in ejus dominio & potestate, in manu Ulp. *tit.* 9. c. 10. *regul.* Adquiritur autem nobis, ait, etiam per eas personas, quas in potestate, manu, mancipiove habemus. De Uxore etiam Gellius *lib.* 4. c. 3. ait: Quæ juncta, consuetaque esset cum eo, in cujus manu mancipioque alia matrimonii causa foret. Nec esse ea effectu diversa, & uxorem, quæ in manum convenisset, non minus quam liberos, & servos tum in manu, tum in potestate & mancipio fuisse ostendit Heineccius ex eo Gellii loco, & ex Catonis Uticensis vi-

ri recti exempli facto, qui uxorem Marciam remancipavit Hortensio, teste Plutarcho in *Cat. p.* 770. Neronem vero, Liviam uxorem, etiam prægnantem cessisse Octavio Augusto Tacit. *annal.* 5. c. 1. & Dio Cass. *lib.* 48. p. 384. memoriæ prodiderunt. Ex quibus testimoniis patet, quod inter manum, & mancipium sibi comprehendere visus est Brissonus discrimen, puta jus alienandi solido fundamento niti.

Mancipium, inquit Isidorus, est quicquid manu capi, subdique potest, ut homo, equus, ovis, hæc enim animalia statim ut nata sunt, mancipium esse putantur, nam & ea, quæ in bestiarum numero sunt, nunc videntur mancipium esse, quando domari, si ve capi coeperint.

In specie *mancipia* dicuntur servi, quod ab hostibus manu capiuntur §. 1. *Inst. de jur. pers.* l. 4. D. *de stat. hom.* Donat. in *Ter. adelp.* act. 2. *scen.* 1. mancipia dicuntur, quod manu capta sunt, servi, quia servati sunt, quum eos occidi oporteret jure belli l. 3. D. *de div. temp. præscr.* Longæ possessionis præscriptionem tam in prædiis, quam in mancipiis (rusticis) locum habere manifestum est.

MANCUS, quasi manu carens, & ut Non. interpretatur, debilis. At Jurisconsultis in l. 12. §. *pen. de adilit. edict.* est, qui imbecillitate dextræ sinistra utitur. Qua imbecillitate distinguitur ab eo, qui læva est.

MANDARE est gerendum quid alicui committere, quos his verbis explicari solet, mando, rogo, volo, peto l. 12. §. 12. l. 59. §. 5. D. *mand.* Id verbum a manus datione natum esse, censet Isidorus *orig.* 4. c. 24. Qui enim mandabant, id faciebant prehensæ alterius dextra, quippe fidei

dei consecrata. Terent. *Heautont.* 3. *scen.* 1. v. 82. Plaut. *Ast.* 2. *scen.* 3. v. 82. Sic mandare administrationem l. 60. §. 2. D. *mand. & mandata administratis* l. 6. §. ult. D. *de procur.* l. 35. §. 1. *ex quib. caus. maj.*

Mandare quid, pro fieri jubere. Sic si servo suo fugam mandavit l. 24. D. *de noxal. act.* Quod patrem suum mandasset interficiendum leg. 31. §. 2. D. *de adm. legat.* Si parentis voluntas; vel testatoris aliquid super alienando eo mandasse deprehendatur l. 3. C. *quando decres. op. non est.*

Mandare pro decernere. Sic mandare magistratum l. 6. D. *de munerib. & honor. munus* l. 17. §. 7. *ad municip.*

Mandare est quoque delegare, ad alium transferre, ut loquitur l. 1. D. *de off. procons.* Sic mandare actiones, i. e. cedere, & prestare l. 51. D. *de pecul.* l. 23. *pro fidei.* l. 24. §. 2. *de pignorat. act.* ubi mandare, & suscipere opponuntur. Mandare cognitionem l. 1. D. *de off. ej. cui mand. jurisd.* jurisdictionem l. 5. l. 6. D. *de jurisd.* & passim in LL. nostris, ut & mandata jurisdictionis l. 12. §. 1. D. *de judic.*

MANDATARIUS, qui mandatum suscipit. Ducker. *de latin. vet. jurisc.* p. 446.

MANDATIO. l. 37. D. *de acquir. rer. dom.* nec stipulatione nec mandatione.

MANDATOR in genere est, qui aliquid mandat l. 22. §. ult. l. 46. l. 49. l. 58. D. *mand.* Sic mandator cedis l. 6. D. *ad SC. Sil.* & Paul. *rec. sens. sis.* 23. §. 11.

Mandator qui alicui auctor est, mandatque, ut pecuniam det mutuo l. 41. §. un. l. 71. & *rubr. sis.* D. *de fidejuss. & mand.* l. 28. l. 59. l. 60. *mand.* l. 1. §. 19. *fi quid in fraud. patroni.*

Mandator verbis quibuscumque & absens litterisve mandare potest, fidejussor nonnisi praesens, verbisque solemnibus stipulandi. Mandatoris & fidejussoris praeter illam differentiam Brissonus hanc ponit, quod hic contractus jam obligationi accedat, ille contrahendi negotii auctor sit. Mandatorem ait, tamquam auctorem praecedere, fidejussorem vero alienam obligationem in se suscipere. Ista nonnihil obscuri habent; siquidem & mandator is quoque dicitur, qui alicui auctor est, mandatque, ut tempus solutionis proroget l. 12. §. 14. D. *mand.* & adhiberi fidejussor tam futurum, quam praecedenti obligationi potest, dummodo sit aliqua, vel naturalis futura obligatio l. 6. §. un. D. *de fidei. & mand.* seu, ut ait Justinian. §. 3. *Inst. cod.* fidejussor praecedere obligationem & sequi potest. Igitur magis dicendum videtur hanc esse differentiam, quod fidejussor ita accedit alienae obligationi, ut alieno nomine obligetur l. 1. §. 8. *de oblig. & act.* mandator contra proprio nomine nec per modum accessionis. Deinde, mandator prorogandi a creditore tempore solutionis, ab eo qui se pro alio soluturum constituit, ita differt, ut ad mandatorem periculum nominis pertineat d. l. 12. §. 14. D. *mand.* contra adversus constituentem cesset actio, si die constituto, vel etiam antea per actorem steterit, quominus debitum acciperet, etsi per casum fortuitum sit impeditus, modo reus in mora non fuerit; amittitur inquam hae actio re quamlibet exstante l. 16. §. ult. l. 18. *pr. D. pecun. confis.* Huber. *præl. ad pandect. b. r.* §. ult. quae a mandati negotio sunt aliena. Ceterum mandator non est, qui faciendi nominis causa, qua-

si proxenetæ intervenit. Hic enim monstrat magis nomen, quam mandat, tametsi laudet *l. 2. D. de proxenetis*.

Mandator quoque causæ, seu delationis dicitur, qui mandat alicui, & instruit delatorem, subornatque ad accusationem, dando probationes, adlegando accusationes *l. 1. §. 1. cum seq. l. 22. in fin. R. l. 23. l. 24. de jur. fisc.* Suet. in *Tiso* c. 8. Inter adversa temporum delatores, mandatoresque erant ex licentia veteri.

Mandatores denique in re militari dicebantur mandata ducum ad milites celeriter perferentes, ex græco vertit Imp. Leo. Sic Suidas *mandator*, εἰδος αξιωµατος, species dignitatis militaris.

MANDATORIUS, *a, um*, mandatorio nomine *l. 15. C. ad SC. Vellej. l. 19. l. 22. Cod. de fidejuf.*

MANDATUM contractus bonæ fidei consensualis, quo alteri negotium gratis gerendum committitur, & ab altero suscipitur, vide *l. 1. D. mand.* Aliud est generale, i. e. de universis negotiis *leg. 23. §. ult. D. de min.* quo non continetur transactio decidendi causæ interposita *leg. 60. D. de procur.* aliud speciale. Quæ autem speciale mandatum desiderant vide *l. 26. D. de min. l. 63. de procur.* Ex eo contractu nascuntur utriusque actionis cognomina. Alia quidem *mandati directæ* mandanti competens, quo iudicio ob dolum vel culpam latam damnatus mandatarius fit infamis *l. 6. §. 5. D. de his qui not. infam.* juxta id quod ait Cicero *pro Rosc. c. 38*. In privatis rebus si quis rem mandatam non modo malitiosius gessisset, sui quæstus aut commodi causa, verum etiam negligentius, eum majores summum admisisse dedecus existimabant. Itaque *mandati*

constitutum est iudicium, non minus turpe quam furti; credo propterea, quod, quibus in rebus ipsi interesse non possumus, in his operæ nostræ vicaria fides amicorum supponitur, quam qui lædit, oppugnat omnium commune præsidium, &, quantum in ipso est, disturbat vitæ societatem. *Mandati contraria* actio *l. 54. §. ult. D. mand.* competit mandatario, qui mandatam perfecit ejusve heredi, contra mandatorem, ejusve heredem, ad indemnitatem. Eam quoque habet fidejussor si solvit *l. 10. §. 11. D. mandati*. Hinc vetus glossarium, *mandati actio*, ἀγωγή, ὅταν ἐγγυητὴς ἀποδῇ το τῇ πρωτῷ τῷ πῶ, κινήσας ἀγωγήν κατὰ τῆς ἡπὶ ἀναλήψει, ὡς ἀποφασίσεν ὑπὲρ αὐτῆς. est actio, quam fidejussor, qui expunxit debitum principale, instituit adversus eum, cujus ipse debitum suscepit.

Mandata seu præcepta principum, quæ præsidibus in provincias proficiscentibus dabantur, quibus omnia, quæ eorum muneri & officio incumbabant, continebantur *l. 3. D. de colleg. l. 3. §. 1. D. de don. int. vir. & ux.* Atque interdum horum mandatorum capita quædam a præsidibus in provinciis sub edicto proponebantur, ut adparet ex *l. 6. §. 1. D. de custod. & exhib. reis*. At erant etiam arcana principum mandata, κρατὰ ἀγγελιατὰ, & non publicanda, quæ incidentibus potissimum rebus novis extra ordinem mittebantur. Εὰ κατασκευασµένα γραµµατὰ ἐν τοῖς πυκτοῖς πιναξί, litteras obfigatas in duplicibus tabellis, vocat Herodianus *Hist. lib. 7. cap. 6*. ceu observat Heinecc. *Mandata* principis Lucianus ἐτολας adpellat, in libello pro eo, qui lapsus inter salutandum fuerat. Sic & *mandata* Reipublicæ reperimus in *l. 36.*

l. 36. *D. ad municip. & de incol.* Denique & *Mandata* morientium dicuntur apud Tacit. *in vis. Agricola* c. 45. Et talia sunt mandata de funere apud Suet. *in Aug.* c. ult. & suprema mandata apud Senec. *in Medea* Act. 3. sc. 2.

MANDATUS, *us*. Sæpe enim in L. L. *mandatu* pro *mandato* legimus l. 35. *D. de procur. l. 3. D. de off. ejus cui mand. jurisd. l. 16. D. de minorib.* Mandatu creditorum leg. 32. §. ult. *D. mend. mandatu* meo, tuo l. 16. §. 2. & §. 5. *D. eod.*

MANDRAGORA herba soporifera & venenata. Plin. *lib. 25. c. 13.* Ea Annibal rebellantes Afros vino permixta sopore obrutos cepit, ut refert Jul. Frontin. *Stratagem. lib. 2.* Itaque eam inter venena adnumerat Marcian. l. 3. §. 1. *D. ad L. Corn. de fidei.*

MANERE est consistere in loco vel statu, vel causa. Ut manet ædificium l. 6. *D. de ver. divis.* manet arbor in suo statu l. 7. *D. de serv. prad. urb.* Manere in civitate l. 17. *D. de procur. in familia l. 5. D. de his qui sui vel al. jur. in matrimonio l. 41. §. 4. D. de legat. 3.* Si in eadem causa maneant l. 38. *D. de solut.*

Manere, pro pernoctare, Hor. 1. *od. 1. 25.* Manet sub jove frigidus venator, tenebræ conjugis immemor. Sic manere in caupona viatores dicuntur leg. 5. *pr. D. naut. caup. & stab.* Unde ipsæ cauponæ, uti paullo post adparebit, mansiones dictæ sunt.

Manere dicuntur res incorporales, veluti actiones, obligationes & jura, aliæque, quæ non tolluntur, non dissolvuntur, non infirmantur, non mutantur, ita passim in L. L.

Manere quoque est expectare, ut, quos necessitas obsequendi manet, non auctoritas imperandi c. cum laicis ult. *de reb. Eccl. alien. vel non.*

MANES, hæreticus, qui Manichæis nomen dedit, servilis conditionis homo, antea sive Scythianus, ut Theodoritus scribit, sive Curbicus. Verum & *Manetis* nomine ob invidiam ejus offensæ ejus sectatores, eum Manichæum dixisse feruntur. Omnia hæc satis nota pervulgataque sunt ex scriptoribus de hæreticis, Epiphanius, Augustinus, Philastrius, similibusque. Hein.

MANES, *ium*. Animæ corpore exutæ, ab antiquo manis vel manus, quod bonum significabat, auctore Festo in *manare*, & Non. Marcell. 1. 337. Sunt autem animæ melioris notæ, ut ait Apuleius *de demon.* Socrat. p. 50. *Manes* defunctorum propinquorum numina vocabant, ut adparet ex Ovid. *Hero. 3. 105.* ubi perque trium sortes animas, mea numina fratrum, Cic. *de L. L. 2. 9.* Deorum manium jura sancta sancto. his nempe sepulchra erant consecrata. Unde formula: *Dis manibus sacrum.*

Manes defunctorum colebat antiquitas sub *Deorum Manium* nomine, quare eorum jura sancta esse voluerunt, & ab hominum injuria munita. Lex vetus erat: *Deorum Manium jura sancta sunto.* Manium ædificia Imperator Julianus l. 4. *C. Theod. de sepulcr. viol.* sepulchra vocat. Quis sit eorum favor propter publicam utilitatem l. *sunt persona D. de religiof.* Ibi requiescere mortuos crediderunt, & eorum sepulchra domum æternam, perpetuam securitatem, & quietem æternam nuncupabant; Gutherus *lib. 2. c. 20.* Manes adorari dicebantur, cum quis illos alloqueretur, illisque bene precaretur: Senec. *epist. 86.* Manes aut boni, aut mali sunt. S. Augustin. *lib. 9. de civit. Dei cap. 11.* Quos vero neque precabantur neque imprecabantur manes contentos nominabant. Pro. per.

peritius *elog. 8. lib. 2.* Et tua contemnens transibit ossa viator. Tibullus *lib. 2. eleg. 6.* Ne tibi neglecti mittant mala somnia manes. Ex Numæ instituto placandos manes Pontifex edocebat. Liv. *lib. 1.* Manes cum præfati essent, animam quasi ad vitam revocabant. Propertius *lib. 1. eleg. 10.* Sed frustra mutos revocabis Cinthia manes. Manium expiatio propitiationem respicit, quæ Diis, aut hominibus violatis debebatur Cicero *de Arusp. resp.* & etiam homicidæ expiabantur, Budæus *ad l. aut. facta §. eventus D. de pæn.* Manes suos unusquisque patitur, Virgil. *lib. 6.* Diis Manibus plures inscriptiones Romani fecerunt. Dn. Giron.

MANGO, *nif.* Ita in *l. 207. D. de V. S.* appellantur, quos Venalitiarios vocat Suet. in *Domit. c. 7.* qui mancipia venalia habent; tamen magno non modo fervorum venditores sit, sed aliarum quoque rerum. Senec. *de beneficiis. 4. c. 13.* Mercator urbibus predest, medicus ægris, mango venalibus. Idem *Epist. 80.* Mangones quidquid est, quod displiceat, aliquo lenocinio abscondunt. Et plane id genus hominum ad lucrum potius vel turpiter faciendum pronius esse ait Paulus *l. 44. §. 5. D. de edil. edict.* Græcis autem est *ανδραποδοκαπηλος*: Harpocratio in Lexico. Plin. *lib. 37.* gemmarum politores mangones vocantur. vide Goedd. *ad l. 66. de V. S. n. 2.*

MANICA ferrea pro catena, qua manus reorum vincitur *l. 1. C. de custod. reor.* Non. Marcell. manicæ, quibus manus vincuntur.

MANICHÆUS, hæreticus, a persa quodam Manete, de quo supra, dictus *sic. C. de heret. & manich.* Hæc secta præter alia deliria, duo principia coæterna, bonum alterum, alterum malum

statuit. Et matrimonium detestabatur *Dist. 30. in pr. vers. causa fuit.* Philosophiam persicam Zoroastris miscuit doctrinæ Christianæ; & id somnium postea eo majore plausu auditum est, quod illud & in plerisque philosophorum sectis occurrere, viderent homines. Rem egregie demonstravit Jo. Christph. Wolff. Diatriba singulari de Manichæismo ante Manichæos.

MANIFESTARE est apertum facere. Sic opinionem suam per relationem manifestare *l. 9. D. de adpell. recip.* Quæ manifestabunt tot possessores *l. 7. §. 3. D. de hæc. damnat.* Usucapionem processisse manifestatur *l. 28. D. ex quib. caus. major.*

MANIFESTARIUS, *a, um.* pro manifesto. Sic manifestarii pignoris causa in *l. 9. D. in quib. caus. pign.* ita enim, non manifestari legendum esse probat Cat. Hann. Fabrott. in *enarrat. ad Cujac. paratit. C. quando fisc. vel privat. debet.* Pignus autem manifestarium interpretatur Cujacius expressum & diserte obligatum; quo differt ab eo, quod propter pensionem tacite obligatur. Gothofredus tamen in *not. ad d. l. 9. sit. 6.* speciale potius pignus ea voce indicari existimat. Ceterum dicitur maxime hoc vocabulum, quando de sceleratis hominibus, in ipso crimine oppressis, vel certe criminis convictis agitur. Ita manifestarius homicida apud Laurent. *de morsib. persequ. c. 30.* Quin furem, vel expilatorem ædium absolute, & sine addito manifestarium vocat Plaut. in *Aulul. 3. sc. 4. v. 10.* ubi teneo hunc manifestarium. Vid. *manifestus.*

MANIFESTE, aperte. Sic manifeste adparere *l. 32. D. de recept. arb.* Nisi testatorem manifeste probetur voluisse *l. 19. D. de ann. leg.*

MA-

MAN

MANIFESTO idem sonat
l. 3. §. 1. *D. de capis. minus.*

MANIFESTUS, *a, um.*
apertum, certum, indubitatum.
Sic manifestum est, testatorem voluisse l. 40. §. 11. *D. de fideic. lib.* manifestus est l. 10. *C. fam. l. erisc.* manifestissimum est l. 48. *D. de pact.* Manifesta calumniam l. 1. §. 14. *D. de ventr. in poss. mitt.* manifesta causa *c. de manifestis* 17. *Caus. 2. quæst. 1.* offensa manifesta *cap. cum olim de verb. signif. extr.*

Manifestum furtum cui opponitur nec manifestum. Illud autem intelligitur, quandiu fur rem furtivam tenens visus, vel deprehensus fuerit, sive in publico, sive in privato, vel a domino, vel ab alio, antequam eo pervenerit, quo perferre, ac deponere rem destinaverit §. 3. *Inst. de obi. quæ ex delict.*

Manifestus fur est, qui cum furto deprehenditur, & ut Græci dicunt ἐπ' αυτοφωρ l. 3. l. 4. l. 5. *D. de furt.* vel, qui in faciendo deprehensus est, & qui intra terminos ejus loci, unde quid sustulerat, deprehensus est, vel antequam ad eum locum, quo destinaverat, perveniret. Nec manifestus fur est, qui in faciendo quidem deprehensus non est, sed eum furtum fecisse, negari non potest. Plautus manifestarium furem adpellat *Aulul. Act. 3. sc. 4.* 10. Moechum manifestarium eadem loquendi figura idem in *Bacchid. Act. 4. sc. 8. v. 77. Trinum. Act. 4. sc. 2. v. 40.* vocat. Manifestus enim, & manifestarius utrobique dicitur, qui in flagranti delicto deprehensus ac veluti oppressus est. Moschopolus περὶ ὀχέδων φωνῶν, τὸ πλεπτόντα κατὰ λαμβάνω ἀφ' ὧ το, ἐπ' αυτοφωρῶ ἢ γὰρ ἐπ' αὐτῇ τῇ κλεψίᾳ. Φωνῶ idem est ac furantem deprehendo. Inde est ἐπ' αυτοφωρ,

MAN

111

quasi in ipso furandi actu. Suidas Ἐπ' αὐτοφωρ, ἐπ' αὐτοφωρῶ. Idem: ἐπ' αὐτοφωρῶ ἐπ' ὀφθαλμοῖς, ἐπ' αὐτῷ τῷ κλεμμένῳ κλην, Ἐπ' αὐτοφωρῶ, idem est, ac sub oculis, in ipso furandi actu captus.

Manifestus est, hoc facere, pro manifestum est, eum id facere. Ulpianus: Nullamque competentem ei curam inferre, manifestissimus est. Item: Sin vero dotem ita dissipaturus, ita manifestus est, dotem quoque relegasse *leg. 22. §. 8. D. solut. matrim.* Julianus manifestus est dotem quoque relegasse l. 3. *D. de dote preleg.* Paullus: Nisi ipse testator ex scriptura manifestissimus est, utrumque eorum accipere voluisse l. 33. *D. de legat. 1.* Similis hellenismus occurrit in l. 11. *D. de rit. nupt.* Postquam apertissime fuerit pater ignotus, ubi degat, & an superstes sit, quod ita exprimunt Basilici *lib. 28. tit. 4. l. 7. ἀγνώστος ὁ πατήρ, οὗ το ἐστὶ, καὶ εἰ περιέσσι.* vide & Tacit. *annal. 2. c. 57. & 15. c. 54. 60. 66.* Bynkersh. *obs. 7. c. 24.* Ducker *de lasin. ves. Idiorum p. 347.*

MANILIUS. vide Marcus Manilius.

MANIPULARIUS l. 3. *C. Th. ad Leg. jul. repetund.* fuit miles, qui in manipuli numeris erat. Apud Sencam 3. *de ira c. 22.* est manipularis, ut & apud Varronem *lib. 5.* ubi: Quem jungit plures manus manipulus. Unde manipularis miles.

MANIPULUS Varro *lib. 4.* manipulos adpellabant exercitus minimas manus, quæ unum sequuntur signum. Ita autem dictum Donatus *ad Terent. Eunuch. 4. sc. 7.* ad verba manipulus furtum, ait, a serto & corona ex manipulo herbe confecta, quem pro signo sequebantur milites. Veget. *lib. 2. c. 14.* inter pedites ma-

manipulum & Centuriam appellari ait, uti inter equites turmam.

Manipulus etiam fuit sacrum indumentum subdiaconi. Antiquitus erat lintheum, seu sudariolum ad extergendum sudorem vel lacrymas, & subdiaconus illum ferebat præcipue ad polienda sacra vasa; quare diversa nomina sortitus fuerat. Adludit ad funem, quo Christus in passione ligatus fuit. Indui debet ita, ut non excurrat brachii cubitum. Græci & Maronitæ duos manipulos pro unoquoque brachio gestant.

MANSER, is, c. nisi cum pridem 10. §. 6. in fin. X. de remunciat. Ibi opponuntur Manferes nothis, ut naturales spurii. Unde secundum Abbat.

Manferibus sortum, sed mæcha nobis dedit ortum,

Ut seges a spica, sic spurius est ab amica.

Dant naturales, quæ nobis sunt speciales.

Capitular. Caroli M. & Ludov. Pii lib. 6. c. 49. Nec ingrediat eam (Ecclesiam) manser, hoc est, de scorto natus. Unde non perpetuum est, quod ait Isidorus, manferes eos dici, qui nascuntur ex virgine vel vidua nobili, patre vero ignobili. Manseris nomen barbarum est, nec aliis notum esse potest, quam quorum ex lingua desumptum est. Suspicio autem esse germanicæ originis vocem compositam ex *Mann*, quod homo est, & *Zerre*, quo nomine venit meretricula, a verbo *Zerren* trahere, quia juvenes in rete trahit, & ab illis vicissim attrahitur. Vide Jo. Georg. Wachteri *glossar. germanic.* in verbo *Zerren*.

MANSIO & in plur. mansiones Græcis ἀλμας sunt diversoria, in quæ se recipiebant mi-

lites expeditionis tempore; erantque stationes ad iter metiendum, tam militum officialiumque, quam animalium, cursui publico deputatorum, dispositæ, quæ annonis & pabulis ex collatione vicinorum instruebantur 1. ult. §. 10. D. de muner. & honor. 1. 8. C. de annon. & trib. 1. 2. C. de lucr. advoc. 1. 2. C. de cond. in publ. horr. 1. 9. C. de susceptor. 1. 2. C. Theod. de concess. advoc. 1. 9. C. Theod. de annon. & trib. Sueton. in Tito Vespas. c. 10. Spectaculis absolutis, Sabinos petiit, deinde ad primam statim mansionem febrim nactus. Lamprid. in Alex. Ita ut edictum penderet ante menses duos, in quo scriptum esset: Illa die, illa hora ab urbe sum exiturus, & si Dii voluerint. Deinde per ordinem mansiones, per ordinem stativæ &c. Mansiones quomodo differant a mutationibus seu stationibus, vide in *mutationibus*. Sed in lib. feud. mansio pro Domo seu ædibus sumitur; ut & apud Gregor. Turon. *hyst. lib. 3.* his verbis: Ille ingressus mansionem Domini sui, apprehendit scutum ejus, & frameam. Helmolodus in *hyst. Slavov. 5.* Occupavit montem qui antiquitus alberg dicitur, imposuitque illic mansiunculas, intendens ibidem commu- nire castellum.

Mala mansio quid sit, dictum est supra in articulo *malus*.

MANSUEFACTUS a, um. idem ac cicuratus. Mansuefacta animalia emitti, ac reverti solita 1. 4. D. de A. R. D.

MANSUETUDO. Mansuetudinem suam adpellare solent Imperatores, ut in 1. 3. C. de off. pref. prat. 1. 6. C. Th. de divers. reor. & alias non raro.

MANSUETUS, a, um. quasi ad manum venire suetus, Fest. Cervos ita quidem mansuetos habent, ut in Silvas eant, & redeant, quo-

quorum feram esse naturam nemo ambigit. E fero fit mansuetus facile, & e mansueto ferus numquam ait Varro *lib. 2. de re rust. c. 6. de onagro.*

MANUALIS, *e.* Manualium libros scripsit Paullus tres, quibus, ceu ex fragmentis patet, differentias juris exsequutus est, eandemque perpolivit materiam, quam postea & Modestinus scriptis libris *differentiarum* tractavit. Em. Merill. libello singulari differentiar. juris, restituto ex libello Manual. Julii Paulli. *pag. 1638. ubi & cap. 7.* ostendit, Paullum libros suos *Manuales* inscripsisse, non ob brevitatem, quo vola manus, tamquam enchiridium, seu pugio, comprehendi posset, sed quod isti libri semper prae manibus haberi debeant. De his enim Sex. Pompejus: *Manticularia* dicuntur ea, quae frequenter in usu habentur, & quasi manu tractantur. *Hein.*

MANUBIAE adpellatae sunt pecuniae a quaestore ex *præda*, id est ex corporum ipsorum captarum rerum venditione redactae *Gell. lib. 13. Noct. Att. c. 23.* Tamen tropica quadam figura *prædam* pro *manubiis* sumi a quibusdam non ignobilibus ipse fatetur. Quin non *prædam*, sed ipsam depredationem, seu expoliationem *manubias* vocant *Arcad. & Honor. Impp. in l. ult. §. 5. C. de modo mult.*

MANUMISSIO est de manu datio. Nam quam diu quis in servitute est, manui & potestati suppositus est. Manumissus liberatur potestate *pr. Inst. de libertin.*

Manumissio per Censum fiebat: Si servus nomen suum in Censum jussu Domini conferebat. *Ulp. fragm. tit. 1. §. 8.* qui deinde intererat lustro. *Cic. de or. lib. 1. c. 40.* qui modus jam Justiniani tempore pridem ab usu recesserat.

Tom. III.

Manumissio per Testamentum directe fit, vel indirecte. Directe, cum Dominus jubet servum liberum esse, vel diserte, aut saltem tacite, veluti eum heredem vel tutorem instituendo *§. 1. Inst. qui & ex quib. caus. manum. l. pen. C. de necess. serv. hered. inst. §. 1. Inst. qui testam. fac. poss. l. 32. §. 2. D. de testam. sus.* Indirecte, i. e. per modum fidei commissi cum testator vel heredi vel legatario injungit, ut servum manumittat *§. 2. Inst. de reb. sing. per fideic. velic. Circa* manumissionem Testamentariam, notanda veniunt ea, quae in fraudem legis Fufiae Caninae, numerum manumittendorum testamento limitantis, fiebant, servorum nomina in circulo, seu in orbe retenti ita adscribendo, ut qui prior, qui posterior non posset agnosci. De qua fraude meminit Caius *lib. 1. Inst. tit. 4. §. 2.* quem describendi modum egregie exponit *Merill. obs. 7. 40.*

Manumissio per vindictam, qua manumitti dicebatur, qui vindicta imposita, apud Magistratum populi Romani testatervoe, apud quem legis actio esset, pro tribunali, vel in transitu manumittebatur *l. 15. §. 2. l. 17. D. de manum. vind. l. 15. §. ult. D. qui & a quib. manum. Ulp. tit. 1. §. 7.* Imperator utique quum manumittebat, vindictam non imponebat, sed quum vellet, liber fiebat is, qui manumittebatur, ex lege Augusti *l. 14. D. de manumiss.* Quin etiam apud Consulem in villa, recte manumissum servum, etiam si licitoris praesentia non esset, Ulpianus testatur *l. 8. D. de manumiss. vind.* Hermogenianus vero suis temporibus manumissionem per lictores, domino tacente, expediri consuevisse, verbaque solemnia, quae a Festo perstringuntur, licet non dicerentur,

H

tur,

tur, pro dictis accepta tradit in l. 23. *D. cod.* vide amplius in voce *vindicta*.

Manumissio novis minusque solemnibus modis fiebat per epistolam, vel inter amicos, vel per convivium, vel per nominationem filii. Per epistolam & absens manumittebatur l. 38. *pr. D. de adquir. vel amitt. poss.* sed Justiniani constitutione nonnisi subscribentibus quinque testibus l. un. §. 1. *C. de lat. lib. toll.* Inter amicos, quando Dominus servum, quippe convocatis testibus, liberum esse jubebat l. un. §. 2. *C. cod.* Per convivium, si Dominus servum adhiberet mensæ Caius lib. 1. *Inst. tit. 1. §. 11.* Vid. supra art. convivium. Per nominationem filii, quæ ex constitutione Justiniani actis intervenientibus fieri debuit; nec tamen amplius ad adoptionem, sed ad libertatem sufficiebat §. 12. *Inst. de adopt.* Alios modos minus solemnes omittimus fere innumera-biles d. l. un. *C. cit.*

Manumissio in SS. Ecclesiis, quam, loco manumissionis per censum, Constantinus M. introduxit l. 1. & 2. *de his qui in Eccl. manum.* Conf. Sozom. *Hist. eccl. l. 9.* In Ecclesiis nempe, recitatis jussu domini tabulis a cle-ro signatis, servus libertatem consequeretur Augustin. *Serm. 5.* a Sirmond. edit. Papinian. *in respons. 13. p. 829.* Videtur quidem Constantinus exemplum gentilium sequutus, qui & ipsi subinde vel in templis ad aras Deorum, vel in publicis populi cœtibus manumittebant, ceu observat Jac. Gothofred. *ad l. un. C. Th. de manum. in SS. eccles.*

Ante Justinianum, ex Lege Junia Norbana, qui modis minus solemnibus erant manumissi, non fiebant Cives Romani, ut mos fuerat antiquissimis temporibus,

sed Latinorum tantum jura consequerantur Ulp. *fragm. l. 10.* Cai. *Inst. lib. 1. tit. 2.* Ex Lege porro Ælia Sentia non quivis servus vindicta, aut testamento manumitti poterat. Quin ex capite legis ejusdem, erant qui manumissione non aliam obtinebant conditionem ac dedititorum. Hanc legem totam, una cum probationibus egregie exhibitam vide apud Heinecc. *in antiquit. Rom. ad Inst. lib. 1. tit. 6.*

MANUMISSOR l. 22. l. 28. *D. de bon. libers. l. 3. D. de obsequ. parent & patron.*

MANUMITTERE est de manu, i. e. de potestate dimittere, seu potestate liberare & dimittere, ut loquitur Caius in l. 28. *D. de adopt.* Manumissus vero liberatur potestate juxta l. 4. *D. de just. & jur.* Eo tenore manumissi, & obligati ordini clericali, quod manumittendi Ecclesiæ, dum vixerint, deberent impendere simulatum in obsequiis divinatorum & eo libentius 6. *de servis non ordin.*

Manumissi dicuntur non solum servi, sed & liberi l. 2. *D. de off. procons. l. 28. D. de adopt. l. 107. D. de verb. oblig. l. 1. §. 1. si a parente quis manum* Ulp. *frag. tit. 10. §. 1.* Filius quidem ter mancipatus, ter manumissus, sui juris fit. Id autem propterea quod dicis causa ter a patre liberi venduntur, & in imaginariam quandam servitutis conditionem rediguntur priusquam exempta sit patria potestas l. 3. §. ult. *D. de capis. minus.* Crebrius tamen manumissio de servis, emancipatio de liberis usurpatur l. 1. §. 4. *D. quand. act. de pecul. ann.*

MANUPRETIIUM quod pro artificis opera datur l. 30. §. 3. *D. locas.* his verbis: Qui ædem faciendam locaverat, in lege dixerat. Quod in opus lapidis opus erit, pro lapide & manupretio domi-

minus redemptori in pedes singulos septem dabit Ulp. *l. 13. §. 1. D. de V. S.* Quoniam plerumque plus est in manus pretio quam in re ibi Gædd. n. 5. Ascon. Pædian. *in Verr. 3.* Manupretium dicitur, ubi non tam materiæ ratio, quam manus atque artis ducitur Tertullian. *de idolatr. c. 3.* sed de mercedibus & manupretii interest.

MANUS. Hujus vocis usus multiplex admodum est, cujus præcipuæ partes ex LL. nostris hic notandæ. *Manus* abstinere a patrimonii *l. 5. C. Theod. ad L. jul. repet. Manus* adscribere *l. 2. l. 4. C. de his qui sibi adser. Manus* collatione adstruitur scriptura *l. un. C. Tb. si cert. pos. de chirogr. Ad manus*, & præ manu quid habere *l. 19. §. 5. D. ad SC. Vell. l. 27. de act. pign.*

Manu captus ager *l. 16. D. de acquir. rer. dom.* est ager quem quis sublata manu a publico emit, de quo vide in verbo *maniceps*.

Manus pro eo quod manu scriptura est. Sic manum suam fateri, manum defuncti probare *l. un. C. Tb. si cert. pos. de chirogr.*

Manum injicere in rem dicitur quando quis eam nulla judicis auctoritate expectata pro sua vindicat *l. 20. D. de manumiss. l. 9. D. de serv. exports. Ovid. amor. 1. eleg. 4. v. 40.* Et dicam, mea sunt, injiciamque manus. *Id. lib. 4. fastor. v. 90.* Quem Venus injecta vindicat alma manu. *Liv. lib. 3. c. 43.* Virgini venienti in forum, minister decemviri libidinis manum injicit, serva sua natam esse Augustinus *lib. 1. contra academ.* Jam tibi profecto injecisset manum, sui que juris te esse proclamans, & in bonorum possessionem traducens. Imperatores in *l. 15. C. Tb. de bon. proscript.* Uxor proprias res, velut manu injecta mox vindicet *l. 3. C. Theod. Ad pri-*

stinam sortem, velut manu injecta mox revocentur, & passim in dicto Codice. In LL. XII. Tab. Manum lendo jacio. Hinc in iisdem LL. Post deinde manus injectio esto. Hæc est rei ut juris nostri adprehendendæ abducendæque facultas *l. 9. D. de serv. exports.* Manus injectionem excepisse dicebatur, qui jus sibi prehendi abducendique mancipii retinuerat *l. 1. §. 4. C. de lat. libers. toll.* Vid. supra art. *injectio manus*.

Manu factum opus opponitur naturali *l. 2. §. 5. 6. D. de aqua & aqu. pluvi. l. 1. C. de alluv. l. 20. §. 1. D. de serv. præd. rust.* Ita manu nocens aqua pluvia apud Cic. in *Top. c. 9.* quæ, Boethio interprete, est aqua, quæ ita aliquo loco excipitur, ut inde fluens vicino noceat, si locus is non sit naturaliter talis, sed manu hominis excipiendæ aquæ fuerit adparatus.

Manu sata dicuntur, quæ singulis annis feri solent, ut fructus eorum tollantur; & opponuntur eis quæ in perpetuum sata sunt, quæve ex stipulis nascuntur *l. 80. pr. D. de comrah. empt. Cæs. de bello civil. lib. 2. cap. 44.* Multaque erant intra eum locum manu sata, quibus interdum jumenta pascerentur.

Manu pungere. Vide in verbo *pungere*.

Manum mittere pro capere, ut: Ad eas quoque (res legatas) manum mittere oportet *l. 14. §. 1. D. de relig. & sumpt. fun.*

Manum porrigere ad aliquem, pro actum conveniendi, aut excutiendi ad eum extendere *l. 14. l. 7. l. 13. §. 4. D. de hered. præ. §. 2. C. quod quisque ordine conven. l. ult. C. de peric. nominat.*

Manus pro vi. Ita: Si filius patri aut matri impias manus infert *l. 1. D. de obsequ. pær.* Re

fit injuria, quoties manus inferuntur l. 1. §. 1. *D. de injur.* Manus sibi inferre, i. e. mortem sibi consciscere l. ult. *D. l. 1. C. de bon. cor. l. 38. §. ult. D. de pæn.* Quum per ebrietatem ad manus aut ad ferrum venit l. 11. §. 2. *D. de pæn.* Objicere manus his, qui ad rapienda bona alicujus venient l. 5. *C. de juro fisci.* Si audaces exsequutoribus objecerint manus l. ult. *C. de his qui latron.* Manum opponere l. 20. *D. quod ui aus cl.* Manu eripere l. 31. *C. de operib. publ.* Manu prohibere l. 50. *D. de acquir. rer. dom.* Manu committere, pro delinquere violenter l. 3. *D. de off. praesid.* Manu brevi, manu longa. Priori modo quid fieri dicitur, quoties celeritate actionum conjungendarum unus actus occultatur, & intercessisse jure civili fingitur l. 43. §. 1. *D. de jur. dos. l. 3. §. 12. D. de don. inter viv. & ux.* ut accidit in specie l. 15. *D. de reb. cred.* Nam si tibi debitorem meum jussero dare pecuniam, obligaris mihi, quamvis meos nummos non acceperis. Quod igitur in duabus personis recipitur, hoc & in eadem persona recipiendum est, ut cum ex causa mandati pecuniam mihi debeas, & convenerit, ut crediti nomine eam retineas, videatur mihi data pecunia, & a me ad te profecta Manu longa, i. e. flexuose & adhibito circuitu. Javolenus in l. 79. *D. de solus.* Pecuniam, inquit, quam mihi debes, aut aliam rem si in conspectu meo ponere te jubeam, effugitur, ut & tu statim libereris, & mea esse incipiat, nam tum quod a nullo corporaliter ejus possessio detineretur, adquisita mihi, & quodammodo manu longa tradita existimanda est.

Manus præterea pro turba, & collectis hominibus accipitur l. 9. *pr. D. quod mes. causf.* Manu-

facta, i. e. multitudine collecta l. 6. *D. ad L. jul. pecular. Tertull. ad Scapul. c. 4.* Omnes illius civitatis Christiani ante tribunalia ejus se manu facta obtulerunt. Manu militari officio judicis possessio transfertur l. 68. *D. de rei vind.* id est cohorte civili, seu ministrorum judicis, seu adparitorum & exsequutorum litium: Nam post manum militarem, interpretationis loco additur, officio judicis, i. e. officialibus judicis, ejusmodi puta manu militari. Etenim officia pro officialibus dici certum est ex l. 6. §. 5. *D. de off. praesid. rubr. C. de lucr. advocat. & concess. officiorum seu adparitor.* Bynkershoek. *obs. jur. Rom. lib. 3. c. 14.* Græcis eodem sensu χειρ usurpatur. Appian. *de bello civili lib. 2. χειρα τε πολλων αφανως ητοιμαζεται.* Et manum magnam occulte paratam habuit Socrat. *Hist. Eccl. 2. c. 13. Ως δε επανεστο Ερμολους δια στρατιωτικης χειρος απελασσει τον παυλον.* Quumque instaret Hermogenes, ut Paullum militari manu expelleret.

Manus pro potestate l. 4. *D. de just. & jur. Ulp. reg. sis. 19. §. 18.* Adquiritur nobis etiam per eas personas quas in potestate, manu, mancipiove habemus. Vide supra in voce manumittere. In manu quoque mariti uxores dicebantur esse eo sensu Gell. *lib. 4. c. 3.* Quæ juncta consuetaque esset cum eo, in cujus manu mancipioque alia matrimonii causa esset. Idem *lib. 18. c. 6.* Matrem familias adpellatam esse, ait, eam solam, quæ in mariti manu mancipioque esset. Item uxor dicitur in manum convenire. Cic. *Top. c. 3.* Si ita Fabiæ pecunia legata esset a viro, si ei viro materfamilias esset, si ea in manum non convenerat, nihil debetur. Ibid. Genus est, inquit, uxor ejus duæ formæ, una matrum familias, hæ

hæ sunt, quæ in manum conveniunt. Donat. in Andr. Ter. *Ad.* 1. sc. 5. v. 62. ad hæc verba, *hanc mihi in manum dat*: Confirmatæ, inquit, sunt legitimæ nuptiæ per *in manum conventionem*. Manus de regia quoque potestate dicitur. Ita Pomponius in *l. 2. pr. D. de orig. jur.* Omnia manu a Regibus gubernabantur.

Manus impositio est positio manus super caput alterius. Ordinaria est, qua diaconi presbyteri Episcopi ordinantur *Ad.* 6. 1. *Tim.* 4. 2. *Tim.* 1. Alia Reconciliatoria fit per quam poenitentes, hæretici, sive excommunicati ecclesiæ reconciliantur. Triplex hæc fuit in poenitentia publica Sirmond. *hiss. poenit. publ.* c. 7. prima per quam publicorum criminum rei ad poenitentiam agenda admittebantur ab Episcopo, altera, quæ non una, sed multiplex fuit in ipso poenitentis decursu, tertia, in qua poenitentes omnibus rite peractis ecclesiæ reconciliabantur, & hæc dicitur manus impositio reconciliatoria. Fuit etiam manus impositio in confirmatione catechumenorum & recens baptizatorum *Concil. Eliber. c. 38. seq. in baptismo Concil. Carth. IV. c. 3. 85. super infirmos Matth. 28. & energumenos*. Per manus impositionem ab hæreticis baptizatos in nomine Patris, & filii, & spiritus S. purgari debere, observat Zacharias P. in *P. Epist. ad Bonifac. Mog.*

MANZER Vil. *Manser.*

MAPPÆ in *Novell. Justiniani* 105. *de Consulibus. cap. 1.* Spectaculum certantium equorum, quam mappam vocant. Fuit igitur ludus Circensis. Juvenal. *Saty.* 21. Interea Megalesiacæ spectacula mappæ. Quia mappa dicebatur panniculus candidatus, quem prætor sive ludorum editor mit-

tebat sive attollebat, daturus signum committendis ludis: inde & Quinctil. 1. 5. usurpatum Circo nomen ait. Imaginem prætoris seu editoris mittentis mappam ex marmore antiquo Phil. Rubenius exhibuit *Electior. i. 30.* Sueton. in *Neron. c. 22.* Universorum se oculis in circo maximo præbuit, aliquo liberto mittente mappam unde magistratus solent. Et inde mappam mittere pro signum quodlibet dare, proverbialiter dixerunt Tertullian. *adv. Valentinian. c. 16.* Quanto meliores, qui totum hoc tædium de medio amoliti, nullum æonem voluerunt alium ex alio per gradus revera geminos structum, sed mappa, quod aiunt, missa, semel octojugem istam ex patre & Ennæe ejus exclusum.

Mappa etiam dicti libri lintei veterum. Sic in *l. 1. C. Theod. de alim. qua imper.* Mappis linteis scripta lex Vide ibi Gothofr. in *Commentariis.*

Mappa, mappula, baldachinum, umbraculum, quod deferatur super episcopi caput, dum procedit ad altare sacra facturus, seu stationes facit diversis imaginibus adornatum, quatuorque baculis innixum, quod a quatuor ministris tenetur, qui inde *mappularii* dicuntur. Significat etiam *mappula* instratum equi candidum, clericis proprium, quod Paullus II. cardinalibus mutavit in rubrum. Apud scriptores ecclesiasticos præterea mappula est sudarium, quod in sinistro brachio sacerdos deferat, quod interdum *manipulus* dicitur, de quo supra.

MARCELLUS Ulpus juris consultus. Fuit vir toga sagoque celeberrimus, quem in consilio Antonini Pii fuisse testatur Jul. Capitolin. in *Antonino Pio c. 12.* Floruit sub Marco, ut patet ex *l. 19. D. de testam.*

H 3

rus.

tus. sub quo non præfectus quidem prætorio, quod Jo. Bertrando *Jurisperit.* 1. c. 17. visum est, sed legatus pro Præture Pannoniæ inferioris fuit. Ita enim intelligendus vetus titulus apud Gruter: *Inscr. p. C. 4.* Sub Commodo in Italiam missus cum imperio, non modo incredibilia continentia, frugalitatis, & vigilantia specimina edidit, sed & rempublicam ibi præclare gessit, ut parum abesset, quin a sævisimo principe, cui omnis eminentior virtus suspecta erat, occideretur. Quas ejus res gestas accurate refert Dio Cassius *lib. 22. p. 820.* & in *Excerpt. Peiresc. p. 724.* Mireris homini negotioso, & sapius in castris, quam in musæo, morato, tantum oculi superfuisset, ut vel commentarium de jure scriberet. Et tamen præter notas ad Julianum & Pomponium, reliquit Digestorum libros 31. Ad Leges, puta Julianam & Papiam libros 6. De officio præsidis librum singularem. De officio consulis libros saltim 5. Publicorum libros 2. & librum singularem responsum. Addit. Jac. Curtius *lib. 1. c. 36.* Notas ad Papinianum, quarum mentionem fieri ait *l. 7. D. ad L. jul. de adult.* Marcellum saltim laudasse ait Papinianum *l. 1. D. ad SC. Turpillian.* Quum vero multo antiquiorem Papinianum Scevolam ad Marcellum notasse constet *leg. 11. §. 6. D. de donat. inter vir. & ux.* laudatus Curtius duos floruisse Marcellos jurisconsultos existimat: Ulpium alterum, de quo hic agitur, alterum C. Quintilium. Sed potuisset Curtius non errare. Qui enim ad Papinianum scripsit, eumque laudavit, non est Marcellus, sed Ael. Marcianus Ulpiano æqualis. Adeoque ad illorum temporum jurisconsultos non pertinet ille

Caius Quintilius Hein. *Hist. jur. civ. lib. 1. c. 4. §. 319.*

MARCIANISTÆ *l. 65. C. Theod. de hæres.* a Marcione stoico philosopho adpellati, qui Cerdonis dogma secutus, alterum bonum, alterum justum Deum affinxit tanquam duo principia creationis, & bonitatis *caus. 24. quest. 3. c. 39. §. 20.*

MARCUS aliquando nomen, quod exempli causa usurpatur, quemadmodum Caius & Lucius. Sic apud Persium *sat. 5. v. 78.* Verterit hunc Dominus, momento turbinis exit Marcus Dama.

MARCOS Aurelius Antoninus Imperator *l. 56. D. de manumiss. testam. l. 67. §. ult. D. de legat. 2.* in qua a Papiniano princeps providentissimus, & juris religiosissimus adpellatur, ut & a Justiniano prudentissimus princeps & philosophiæ plenus in *l. 11. C. ad SC. Silanian.* Hic passim & Divus Marcus dicitur, & Divus Augustus Marcus ab Ulp. *regul. tit. 20. §. 10.* Eum interdum cum fratre Lucio Vero, quem initio imperii consortem habuit, interdum cum filio suo Commodus, quorum itidem imperium fœnex communicavit, interdum per se, i. e. solum, non adhibito, nec adjuncto fratris filio nomine rescripsisse, constituisse patet ex *§. 6. Inst. de excusat.* Enimvero, post excessum D. Pii Marcus hic Antoninus, ut in *ejus vita* Capitolinus *c. 7.* a senatu coactus regimen publicum capere, fratrem sibi participem in imperio designavit, quem Lucium Aurelium Verum Commodum adpellavit, Cæsarem atque Augustum dixit. Atque ex eo pariter coeperunt rempublicam regere, tuncque primum Romanum Imperium duos Augustos habere coepit. Antonini mox nomen recepit, & quasi pater Locii Commodi esset, & Verum

rum eum adpellavit, addito Antonini nomine, filiamque suam Lucillam fratri despondit. Idem Capitolin. in *Vita veri c. 3.* De functo Pio, Marcus in eum omnia contulit, principatu etiam imperatoris potestatis indulto, fibique consortem fecit, quum illi soli Senatus detulisset imperium. Dato igitur imperio, & indulta tribunitia potestate, proconsulatus etiam honore delato: Verum vocari præcepit, suum in eum transferens nomen, quum ante Commodus vocaretur. Marco itaque frater Lucius Ceionius Commodus Verus Antoninus a Scævola a Papirio Justo additur hunc in modum, Imperatores Antoninus & Verus Augusti leg. 29. *D. de prob. l. 71. de contrah. emt.* Divus Marcus & Lucius Imperatores rescripserunt leg. 57. §. 1. *D. de rit. nupt.* Divi Marcus & Verus l. 24. *D. de tus. & cur. dat.* Divus Marcus & Lucius Verus rescripserunt leg. 11. §. 23. *D. de legat. 3.* Idem sunt, qui Divi fratres toties in libris nostris, interdum & fratres Imperatores vocantur. At post Lucii obitum solus ipse Marcus rescripserisse memoratur, ut Divus Marcus constituit l. 2. *D. de collus. deteg. l. 2. C. de impub. & al. substit. l. 4. C. de re milit. & passim.* Item ejusdem Semeustria memorantur, de quibus infra. Nec vero post Lucii fratris mortem solus Marcus imperavit, verum etiam in societatem imperii Commodum filium adhibuit. Sic enim de eo Capitolinus in *ejus vita c. 16.* scribit. In filium Commodum, & quidem scelestum atque impurum, cito nomen Cæsaris, & mox sacerdotium, statimque nomen Imperatoris, ac triumphi participationem, & consultatum contulit. Inde hæc: Oratio Imperatorum Antonini & Com-

modi l. 16. *D. de sponsal.* Illic enim Divi Antonini divum Marcum intelligi, adparet ex l. 67. §. 3. *de rit. nupt.* Divi Marcus & Commodus Imperatores rescripserunt l. 64. *D. de legat. 2. l. 7. ad leg. Cornel. de fals.* Divus Marcus cum filio suo rescripsit l. 3. *D. qui sine manumiss.*

MARCUS BRUTUS, vir Prætorius eorum numero, qui jus civile fundaverunt, ponitur a Pomponio in l. 2. §. 39. *D. de orig. jur.* eumque septem de jure civili libros reliquisse, ibidem scriptum est. At Ciceronis temporibus tres tantum genuini habiti videntur, ceu patet ex libro 2. *de oratore c. 55.* nisi apud Pomponium legere malis: Brutus tres, Manilius septem, eum Corn. van Bynkershoek. in prætermiff. p. 67. Videtur porro ad Brutum vel notasse, vel ei aliquid nuncupasse Sulpitius, ut colligere licet ex l. 2. §. 44. *D. de orig. jur.* Vide Cicer. in *Brut. c. 35. & 47. Lib. 1. de finib. c. 7. & lib. 7. ad famil. Epist. 22. & Gell. Noct. att. 7. c. 15. l. 17. §. 22. D. ad Leg. Aquil.* ubi Bruti libri citantur.

MARCUS CATO Vid. supra voce Cato.

MARCUS MANILIUS, vel potius Manius Manilius, ceu Heinecius legendum esse ostendit ex Fastis Consularibus, explodens quoque Forsteri nomenclaturam, qui illum lib. 2. *Hist. jur. c. 21.* Marcum Manlium adpellat, quod quidem nec stare potest cum eo quod constat, Marci prænomen in gente Manlia ob Marci Manlii supplicium communi familiæ lege quasi proscriptum esse Liv. 6. c. 20. *Manilius* autem noster inter eos numeratur, qui fundaverunt jus civile, eumque tres vel potius septem libros scripserisse refert Pomponius l. 2. §. 39. *D.*

de orig. jur. si juxta Bynkershoekii conjecturam paulo ante sub articulo *Marcus Brutus* propositam, verba Pomponii legere volumus. Exstare scripta Manilii monimenta, consulum quoque gessisse eum, ibidem indicat Pomponius. Ac plane Censorino & Manilio Coss. primum L. Pisonem de pecuniis repetundis legem tulisse Cicero in *Verr.* 4. c. 56. narrat. Valde quoque prudentem Manilium & acute dixisse idem Cic. in *Bruto* c. 15. scribit. De jure unus omnium maxime consultus est, immo non modo de jure, sed & de filiabus elocandis, fundis emendis, colendis agris, deque omni officio, & negotio Cic. *de orat.* 3. c. 33. Ac proinde raræ continentis argumentum est honesta hujus viri negotiosissimi paupertas, de qua idem Cic. *paradox.* 6. cap. 3. Citatur & cum Bruto a Paulo idem Manilius, qui & leges, quæ in rerum venditionibus dicerentur, composuerat, ut ex Varrone *lib.* 2. *de re rust.* c. 7. colligitur, apud quem tamen *Mamilii* vitiose pro *Manilij* legitur. Hinc apud eundem Varronem *lib.* 1. *de re rust.* c. 5. dicuntur Manilii actiones, quas Cicero Manilianas venalium vendendorum leges dixit *lib.* 1. *de orat.* c. 58.

MARCUS Tullius Cicero sive eloquentiæ, sive varis diffusissimæque doctrinæ habebas rationem, inter sæculi sui portenta numerandus, aliquoties laudatur in libris nostris. Papianus: Conjuratorem, inquit, Catilinæ mulier detexit, & M. Tullium consulem indicium ejus instruxit *l.* 8. *D. ad L. jul. majest.* M. Tullium aiunt, quum arbiter esset, primum constituisse, littus esse, quousque maximus fluctus mari pervenit *l.* 96. p. *D. de verb. signif.* Post M. Tullium in caus-

sis orandis primum locum Servius obtinebat *l.* 2. §. 43. *D. de Orig. jur.* Cicero in oratione pro Cluentio Avito scripsit *l.* 39. *D. de poem.*

MARE in eorum numero est, quæ naturali jure omnium sunt communia *l.* 2. *D. de rer. divis.* commune omnium est, & littora, sicut aer *l.* 13. §. 7. *D. de injur.* 1.3. §. ult. *D. ne quid in loc. publ.* Notatu dignum est, casum etiam sextum hujus nominis sæpe formari in E. De mare pro de mari *l.* 6. *D. de incend. ruin. naus.* Ex mare extracta *l.* 58. *D. de adquir. rer. dom.* In mare enata insula *l.* 17. *D. de legat.* 3. in mare piscantibus *l.* 3. §. ult. *D. de divis. rer.* Ex mare deducere *l.* 5. *D. de damn. infect.*

Rubrum Mare *l.* 19. §. 17. *D. de aur. arg. leg.* vel rubens fretum, ut vocat Seneca in *Tro.* ad. act. 1. Scen. 1. quod & persicum mare vocari Herodot. *lib.* 4. tradit, libro vero 2. idem esse cum mari australi statuit. Dionysius autem *Perieg.* v. 853. Indico oceano assignat. Plane hoc mare geminum terras irrum-pens, quod in duos dividatur finus, quorum is, qui ab oriente est, Persicus, alter Arabicus nominatur, a Græcis *ερυθρη θάλασσα* vocatur. Quod autem a Curtio *lib.* 8. c. 9. *lib.* 10. c. 1. & Strabone *lib.* 16. Philostrato *lib.* 3. *de vita Apollon. Tyan.* c. 35. & 50. Suida *Tom.* 1. p. 864. statuitur, non a colore undarum, sed ab Erythra Rege adpellari *ερυθρη θάλασσαν*: Quod porro ab ea sententia diversum adfertur ex Plinio *lib.* 6. c. 23. & Pompon. Mela *lib.* 3. c. 8. ex Stephano *de urbibus.* p. 272. ita mare illud dictum esse, quod solis repercussu rubens color in unda referatur, alias quoque diversas ita adpell.

pellandi rationes e natura ductas, quæ omnia magno apparatu exponit Briffonius, missa merito facit Heineccius post Bochartum aliosque, qui hanc unam ejus appellationis causam admittunt, quod mare illud dictum sit Idumæum, ab Edom vel Esauo, ejusque posteris Idumæis. Quum enim Edom hebraico sit *ruber*, Græci mare Idumæum vocarunt *rubrum*, & ex Edom vel Esauo fixerunt *Ερυθραία*, qui olim iis locis regnaverit. Vide Bocharti *phaleg. lib. 4. c. 24.*

MARGARITA feminino genere in *l. 32. §. ult. D. de aur. arg. legat.* Inaures in quibus duæ margaritæ elenchi *l. 27. §. 30. D. ad L. aquil.* Quum maritus uxori *margaritas* extricatas (i. e. purgatas) dedisset in usu *l. 1. D. de acquir. ver. dom. margaritæ* in littoribus inventæ. Ammian. Marcellin. *lib. 23. c. 32.* Apud Indos & Persas *margaritæ* reperiuntur in testis marinis, robustis & candidis, permixtione roris anni tempore præstituto conceptæ. Græcis vero dicitur *μαργαριτης*, ut apud Athenæum *lib. 3. deipnos c. 13.* & Clem. Alex. *3. lib. 2. pedagog. c. 12. p. 206.* ubi quoque *μαργαριτης λιθός* legitur. At *μαργαρις λιθός* apud Philostrat. *lib. 3. de vita Apollon. Tyan. c. 13.* *Margaritum* etiam dicitur, ut in *l. 26. D. ad Leg. Falcid.* Linea margaritorum triginta quinque *l. 108. §. 13. D. de legat. 1.* qui margarita Titio pignori dederat *l. 44. D. pro socio* si margarita tibi vendenda dederat *l. 37. §. 1. D. de evict.* si margarita forte venerint. Tertullian. *ad marty. c. 4.* Si tam vitrum quanti margaritum. Idem *de cultu femin. c. 5.* Sed si quid, ait de mari Britanico, aut Indico ambitio piscatur, conchæ genus est, non dico conchylio, aut ostres, sed nec

peloride gratius de sapore, ad hoc enim conchas noverim, maris poma. Quid si concha illa aliquid intrinsicus pustulat, vitium ejus magis debet esse, quam gloria. Et licet *margaritum* vocetur, non aliud tamen intelligendum, quam conchæ illius aliqua dura & rotunda verruca *Sosipat. lib. 1.* Non enim ipsa caro, qua concha prægnans est, *margaritum* est, sed dicitur illi inesse calculus hic, quem nos *margaritum* vocamus B. Ambros. *lib. 7. Hexam. c. 11.* Unde etiam ostreis pretiosissimum *margaritum* natura infixit, quomodo eam maris aqua in tam molli carne solidaverit. *Margaritæ* a gemmis & lapillis separantur *l. 25. §. ult. D. de aur. arg. legat. l. 2. §. 2. D. ad L. Rhod. de jact. l. ult. §. 7. de publican.* Illas sane nec lapillis nec gemmis contineri, satis constitisse, Sabinus ait, quia concha apud rubrum mare & crescit, & coalescit *l. 19. §. 18. D. de aur. arg. legat.* At Servius in *Aen. 1. v. 659.* gemmas a margaritis eo separari, ait, quod illæ diversi coloris, hæ alibi, vel quod illæ integræ, hæ pertusæ sint. Eodem *uniones* dicebantur, ut apud Tertull. *disto c. 4. ad marty.* Conchas, ait, etiam captas, multo obrutas sale in vasculis fictilibus, erosa carne omni, nucleos quosdam eorum, hoc est, *uniones* decidere in ima. Dos omnis in candore, magnitudine, orbe, lævore, pondere, haud promptis rebus, in tantum, ut nulli duo reperiuntur indiscreti. Unde nomen *unionem* Romanæ scilicet imposuere deliciæ. Nam id apud Græcos non est, ne apud barbaros quidem, inventores ejus, aliud quam margaritæ. Solinus in *polybist. c. 54.* de *Margaritio* loquens: Numquam duo simul reperiuntur, unde & *unionibus* nomen *Isider. lib. 16. c. 10.*

c. 10. Ex quibus margaritis quedam uniones vocantur, aptum nomen habentes, quod tantum unus, numquam duo, vel plures simul reperiantur Plin. *lib.* 9. c. 38. Procerioribus sua gratia est. Elenchos adpellant sustigiata longitudine, alabastrorum figura, in pleniorē orbem desinentes. De hoc plura dicere eorum est officium, qui naturam describunt, quorum hodierni utiliorē operam præstiterē quam veteres, quod erudite suo more Brissonus recenset. Hi enim, rei genesin perscribere volentes, a vulgo sparsa magis quam comperta tradidisse videntur.

MARIA B. Virgo, ex qua natus est Jesus hominum salvator, filius Dei unigenitus. De ea ut senserit Justinianus Imp. vide in *l.* 6. §. 1. *l.* ult. §. 2. *C. de summa trinitis.* & in formula iuramenti subiecta Novellæ octavæ. Pro illius conceptu immaculato edixit Sixtus IV. in *c. grave* 2. *de reliqu.* & *venor. sanct.* extra.

MARINUS, *a, um.* marinæ bestię, quibus terrestres opponuntur *l.* 44. *D. de adquir. ver. dom.* Marinæ naves, separandæ a fluviatilibus *l.* 3. *D. de quacq. & excus. mun.* marina tempestas *l.* 3. *C. de naus. fœm.*

MARITALIS *a.* maritalis affectio *l.* 3. *D. de donat.* dolor *l.* 15. *Cod. ad leg. jul. de adult.* honor *l.* 3. *D. de donat.* obitus *l.* 3. *C. Th. de dat. sermo l. ult. D. si quis aliqu. test. prob.*

MARITIMUS, *a, um,* aliquando idem ac *marinus.* Sic maritimæ naves *l.* 5. §. 5. *D. de iur. immun. tempestas maritima l.* 2. §. 6. *D. si quis caus.*

MARITUS, *a, um,* Ita vir maritus, & uxor marita Hor. *epod.* 8. Ovid *lib.* 2. *de ars. am.* v. 381. Arbores maritæ Columell. *lib.* 11, *cap.* 2. *comm.*

31. domus maritæ Liv. 31. c. 31. fœdus maritum Ovid. *lib.* 3. *de Ponto eleg.* 1. Lex marita, *l.* e. Julia & Papia, seu de maritandis ordinibus Hor. *carmin. secul.* Pecuniæ maritæ, pro dote uxoris Plaut. in *Epidic. act.* 2. *sc.* 1. v. 11. *Maritus* alias substantivè sumitur, ut Secundus maritus in *l.* 47. §. 7. *D. de legat.* 3.

Mariti pro conjuges *l.* 52. §. ult. *D. de donat. int. vir. & ux.* quemadmodum dicuntur Soceri, pro socero & socru, Virgil. 2. *Æneid.* v. 447. filii, pro filio & filia, Calpurn. *declam.* 12. fratres pro patre & uxore *declam.* 43. pueri, pro puero & puella, Valer. Max. 2. c. 4. & 5. ceu observat Heindec. *Maritus* alias est vir, & quidem talis dicitur qui uxorem jam domum duxerit, in capite Legis juliæ de adulteriis quod est in *l.* 11. §. 7. *D. ad leg. jul. de adult.* quæ dum jure mariti adulterii accusandi potestatem marito dedit, idem sponso concessisse non intelligitur; atque idem maritus a sponso separatur: Verum in alio capite ejusdem legis, quod est in *l.* 3. *D. de fundo dotali* & *l.* 2. *C. de bon. matern.* mariti adpellatione, sponsus quoque continetur. Sic Servius Sulpicius Ictus, adprobante Pomponio in *l.* 8. *D. de gradib. & adfin.* dicebant, Soceri, & socrus, & generi, & nurus, adpellationem ex sponsalibus adquiri. Hebræis quoque aliisque Gentibus, maritus & uxor, sæpe sunt sponsus & sponsa, ceu exemplis docuit Grot. *adnot. ad matth.* *l.* 26. *ad verbum τὸν ἀνδρα.*

MARMOR, *oris,* aliquando pro elaborata materia ejus generis sumitur, ut, si quis Domum, deductis marmoribus legaverit *l.* 42. §. 4. *D. de legat.* 1. quandoque pro rudimateria, ut Mar-

more legato, nihil præter rudein materiam demonstratam videri potest l. 78. §. 4. *D. de legat. 3.*

MARMORARIUS, qui marmorum in crustas secandorum artem exercet *leg. 1. C. de excus. arif.* Marmorarium fabrum dixit Seneca *Epist. 90.*

MARMOREUS, *a, um*: Marmoreæ lapidicinæ l. 7. §. 13. *D. solut. matrim. l. ult. de fund. dotali.* Marmoreum metallum, idem quod lapidicina marmorea l. 13. *C. Th. de metall.*

MAROCI. *Marocorum* lana inter species vestigales recensetur, & succo & capillis Indicis jungitur l. 16. §. 7. *D. de public. & vestigal.* De ea omnia incerta & ambigua esse docuit Bynkersh. *observ. jur. lib. 4. c. 5.* ubi postremo verosimillimum putat; Marocorum vero intelligi populum vel regionem, cujus memoria exciderit. Inter Indiæ populos Plinius *lib. 6. c. 20.* numerat, & Marohas vel Maroas, eosque liberos, & rerum expertes, montium tractus juxta oceanum eccolere, scribit. Potuerunt ibi vel oves molliore lana prædita vel arbores lanigeneræ, quarum India teste Strabone *lib. 15.* fuit feracissima, nasci, unde desumpta lanugo lanæ *Maroharum*, *Marocharum* vel *Marocorum* obtinere. *Hein.*

MARS in Gallia, inter Deos, quos senatusconsulto, constitutionibusque principum heredes instituere permissum erat, ponit *Ulp. regul. stir. 23. §. 6.* Martem etiam, quem bella gerere credebant Druidas coluisse Cæsar *lib. 6. de bell. gall. c. 17.* scribit.

Mars pro eventu litis forensis. Hinc marte suo lis currere dicitur l. 1. *C. ne lic. pos. l. 13. §. 9. C. de judic. l. 12. C. de reb. cred.* Et fora marte suo litigiose vacant, ait Ovid. *lib. 4. fastor.*

v. 188. quæ metaphora apud alios occurrit. At marte suo apud Cicer. *lib. 3. de off. c. 7. & philip. 1. c. 37.* est suoapte ingenio, & propriis viribus vivere.

MARTIUS, *a, um*: Martius campus §. 4. *Instit. de legat.* Martis campum vocat Tacit. *annal. 1. c. 15.* Martio ære in hostem inclescere l. *un. Cod. Th. qui a præbis. siron.*

MARTIUS mensis Martiæ kalendæ. Festus: Martias kalendas matronæ celebrabant, quod ea dies Junonis Lucinæ ædes cœli capta sit Sueton. *in Vespas. cap. 19.* Sicut Saturnalibus dabat viris apophoreta, ita & kalendis martiis feminis. kalendas hæc credit Briffon. *matronalia* adpellari apud Tertullianum *de idolatr. cap. 14.* cum ait: Saturnalia & Jannaria, & Brumæ, & Matronalia frequentantur, munera commendant, strenæ consonant, lusus, convivia, constrepunt. Alii vero ad *Matralia* referunt, id est, Matris maturæ festos dies, ut Festus explicat: Quibus in testa calida cibos coxisse matronas, Varro *lib. 4. de ling. lat.* scribit. Vid. *kalenda.*

MARTYR l. 3. *C. de sacros. eccles.* qui mortem pro Christo & pro fide Christiana appetiit Isidor. *lib. 7. cap. 11.* Ita ecclesia hoc nomen usurpat. Olim vero tempore Cypriani martyres etiam vocabantur, qui usque ad effusionem sanguinis pro Christo passi erant, licet superflites, nec consuminato martyrio, cum confessores dicerentur, qui sola voce constanter Christum confessi essent: Vid. *Cypr. epist. 22. 25/30.* Interdum tamen utrumque nomen confunditur ab antiquis, & confessores adpellantur, quamvis tormenta passi. Etiam illi dicti martyres, qui ob nomen Christi in carcera moriuntur, vel in fuga aut solitudine a latronibus, aut

a bestiis interimuntur, vel præ-necessarium rerum inopia extinguntur, vel quacumque correpti ægritudine intereunt Idem Cypr. ep. 37.

MARTYRIUM l. 16. C. de sacros. eccles. quod & martyrum sedes appellatur l. 2. C. bod. sis. ædes sacra, locus martyrum, eo quod in memoriam martyris sit constructum, vel quod sepulcra sanctorum ibi sint martyrum, Isidor. lib. 15. c. 9. Martyria proprie etiam ipsa martyrum sepulcra, memoriarum, confessiones, quibus superædificantur altaria, Augustin. de civit. Dei lib. 22. c. 10.

MAS & femina separantur in l. 1. §. 10. D. ad SC. Turpill. l. 38. §. 1. D. ad Leg. jul. de adulter. & alibi passim. Masculino tamen sermone sexus femininus non modo extensivæ significationis beneficio, sed maxime sermonis proprietate comprehenditur per l. 95. D. de verb. signif. l. 16. D. de iure fisci l. 20. D. de adopt. l. 1. §. 3. de pecul. l. 1. pr. de constit. pr. l. 3. §. 1. D. de negot. gest. quod etiam in delictis, & poenis obtinet l. 7. D. de iurisd. l. 8. junct. l. 10. §. 1. D. ad Leg. jul. de adul.

Masculinus, a, um. Masculinus sexus l. 8. C. ad SC. Velleian. l. 1. D. de testam. test.

MASCULUS, mas l. 10. §. 13. D. de gradib. & adfin. Masculorum munus l. ult. D. de tutel.

MASSA rudis auri, argenti, æris, vel cujuslibet metalli materia l. 7. §. 7. D. de adquir. ver. dom. Massa argentea l. 19. §. 4. D. de furs. argentum in massa l. 27. §. ult. D. de aur. arg. legat. Si pocula quis legavit, & massa facta est, massa legata scyphi ex ea facti exigi possunt l. 32. D. de legat. 3.

Massa pro complexione, vel universitate plurium rerum. In massam compleri omnium debitum l. 12. C. Th. de suscept.

MASSURIUS Sabinus, qui Sabinus nomine designatur in legibus nostris l. 59. D. locat. l. 80. D. de legat. 1. ita Massurii apud Pl. lib. 28. c. 9. lib. 16. c. 18. & Massuri apud Pers. Sat. 5. v. 90. Huic jurisconsultorum suæ ætatis facile principi, qui Atejo Captoni successit, beneficium publice respondendi concessit Tiberius Cæsar l. 2. §. ult. D. de orig. jur. Scripsit autem libros *responsorum* duos, *ad edictum prætoris* libros quinque, ad *Vitellium* libros aliquot; item libros *juris civilis* tres, qui illi ipsi, ut putat Heineccius, videntur, quos Arrianus lib. 4. *Dissert. Epictet.* c. 3. *Macrobius vixit, leges Massurii*, Persius Sat. 5. v. 90. rubricam *Massurii* vocat. Singuli enim libri varios titulos, quorum species a Jac. Gothofredo in quatuor juris civilis fontibus ostensa est, complexi sunt. Hi cum more veterum minio fuerint distincti, rubricæ nomine veniebant. Cornutus in Persium: Massurius Sabinus legis consultus fuit, cujus rubricam vocat minium, quo tituli legum adnotabantur. Ad libros hos notas tam Pomponius, quam Ulpianus, & Paulus scripserunt, ceu testatur inscriptio l. 1. D. de legation. cum Justiniano in l. ult. C. de hered. inst. & princ. Inst. eod. tit. & præter eos Aristoteli, ceu ex l. 6. D. de usu & habit. ostendit Heineccius, qui horum juris civilis librorum partem fuisse putat de *furtis* tractatum, quem citat Gellius lib. 11 c. 18. nec omittit ipse Heinecc. librum *adessorium*, cujus fit mentio l. 5. §. 8. D. de injur. Massurii ejusdem esse idem putat, quos Massurii Fastorum libros semel atque iterum laudat Macrobius lib. 1. Saturn. cap. 12. Sane ex Indice Pisano constat eum scripsisse *Memoratum* vel *Memorabilem* libros, qui

qui historici videntur fuisse argumenti Gell. *noct. lib. 4. c. 20. lib. 5. c. 6. lib. 6. c. 7.* Macrob. Saturn. *lib. 3. c. 6. l. 144. D. de verb. sign.* An qui Sabiniani adpellantur *l. 11. §. 3. D. de donat. int. vir. & ux. l. 11. D. de acquir. ver. dom. l. 3. C. de lib. & post. §. 25. Inst. de ver. divis.* intelligendi sint hujus Massurii, an vero Cælii Sabini auditores, disquirat Heinecc. supra in voce *Celius*.

M A S T I G O P H O R U S. Mastigophori qui agonothetas in certaminibus comitantur, ait Arcadius Charisius *l. ult. §. 17. D. de muner. & hon.* ut virgis insolentiam certatorum, spectatorumque coercerent. Idem apud Xiphilin. in Heliogabalo *μαστυγομοι*, & *μαστυγοι*. Suidas scribit fuisse *ἐπὶ θυμῶν μαστιγοφοροῦς τινὰς πρὸς εὐταξίαν τῶν θεατῶν*, super orchestra flagelliferos quosdam ad continendos spectatores in ordine designatores adpellat Plaut. in *Pœnul. prol. v. 8.* Horat. *lib. 1. epist. 7. v. 5.* Vid. Lips. *Saturnal. lib. 2. cap. 5.*

M A T E R, genitrix. Ea semper certa licet vulgo conceperit *l. 5. D. de in jus voc.* Ejus loco sunt focrus & noverca *§. 7. Inst. de nups.* Mater ex alio matrimonio facta *l. 62. §. ult. D. de rit. nups.* Mater adoptiva *l. 29. §. 3. D. de inoff. test.*

M A T E R F A M I L I A S pro femina sui juris, quemadmodum paterfamilias is dicitur, qui sui juris est *l. 1. l. 4. l. 139. D. de verb. signif. & opponitur filię familias l. 1. §. 1. D. ad SC. Tertull. & sic materfamilias adpellatur, sive sit pubes, sive impubes l. 4. D. de his qui sui vel alien. jur.* Tertullian. *de virgin. veland. c. 11.* Mater familię, inquit, vocatur licet virgo, & paterfamilias, licet invelsus.

Materfamilias pro femina honesta in *l. 46. D. de verb. signif. l. 15. §. 15. D. de injur.* etsi ea sit liberta per *disam legem & l. 41. D. de ritu nups.* quamquam alias materfamilias ponatur pro ingenua honestę conditionis separatim a liberta in *l. 1. l. 3. D. de concub.* Et in interdicto de liberis exhibendis, quo, donec res judicetur, feminam, prætextatum, eumque qui proxime ad prætextatam tatem accedit, interim apud matremfamilias deponi prætor jubet, quum audis matremfamilias, accipe notę auctoritatis feminam *l. 3. §. ult. D. de liber. exhib.*

Materfamilias pro femina maritata, etiam vidua *l. 10. D. ad Leg. Jul. de adulter.* Alio respiciens Festus *lib. 10.* ait: Materfamilias non ante dicebatur, quam vir ejus paterfamilias dictus esset: Nec possunt hoc nomine plures in una familia præter unam adpellari. Sed nec vidua hoc nomine, nec quę sine filiis est, appellari potest. Cicero porro Top. respiciens ad diversitatem uxoris nexus; Genus, inquit, est *uxor*; ejus duę formę, una *matrum familias*, hæ sunt, quę in manum convenerant, altera earum, quę tantummodo *uxores* habentur. Eodem respexisse videtur Gell. *lib. 18. c. 6.* aiens: Matremfamilias adpellatam esse eam solam, quę esset in mariti manu, mancipioque, aut in ejus, cujus maritus manu mancipioque esset, quoniam non in matrimonium tantum, sed in familiam quoque & in sui heredis locum venisset. Quod turbare videtur Nonius Marcellus, ubi ait: *Matremfamilias, quę in familia mancipioque sit patris, etsi in mariti matrimonio esset*; nisi intelligas familiam mancipiumque patris ipsius mariti; verum ea quoque materfamilias audit, quę in ipsius mariti mancipio est juxta Gel-

Gellium jam citatum. Præterea negat Festus supra allegatus, matrem familias prius dici, quam vir ejus pater familias dictus esset, & posse hoc nomine plures in una familia præter unam adpellari. *Aliena materfamilias l. 8. D. ad L. jul. de adult.*

MATERIA pro qualitate, genere, usu alicujus rei. Sic, urbanum prædium non locus facit, sed materia *l. 198. D. de verb. signif. junct. l. 166. D. cod. & l. 16. C. de præd. minor.*

Materia pro subiecto & causa: Sic materia communionis *l. 77. §. 20. D. de legat. 2. litis instaurandæ l. 20. D. de tutel. & rat. distr. materiam seditionis præbere l. 3. D. de oper. publ.*

Materia pro re corporali qualibet, ex qua quidvis conficitur. Si gemma insculpenda, aut includenda data, vitio materiæ fracta fit *l. 13. §. 5. D. de locat. Materia ad scribendum l. 52. §. 4. D. de legat. 3. Si æs pro auro, vel plumbum pro argento veneat, in corpus quidem consensus est, sed in materia erratur leg. 9. §. ult. D. de contrah. emt. id est, in substantia, ut ibidem. Et ita, in materia errari, & minus peritum discernendarum materialium esse accipe *l. 11. D. cod. tit.**

Materia dicitur relate ad speciem. Ita: Quum ex aliena materia species aliqua facta sit ab aliquo: ut ecce, si quis ex alienis uvis, aut olivis, aut spicis, vinum, aut oleum, aut frumentum fecerit, aut ex alieno auro, vel argento, vel ære, vas aliquod facerit *§. 25. Inst. de rev. divis. l. 7. §. 7. D. de acquir. rev. dom.* Si materia manente, species mutata sit *l. 24. D. cod.* Si aurum sit conflatum materia tamen manet *l. 49. §. ult. D. de legat. 3. Materia, infecta, facta, signata l. 6. D. de rei vend. item*

rudis l. 78. §. 4. D. de legat. 3.

Materia porro istis dicitur speciatim, quæ ædificationi est necessaria, sive lignea sive alia. Sic: Qui ex incendio aliquid rapuerit præter materiam *l. 3. §. ult. D. ad Leg. jul. de vi publ.* Si domus particulatim ita exstructa sit, ut nihil ex pristina materia superfit *l. 65. §. ult. D. de legat. 1.* Si quis in alieno solo sua materia ædificaverit *l. 7. §. 12. D. de acqu. rer. dom. Plin. lib. 10. Ep. 50. de lacu N. comedens.* Per hunc marmora, fructus, materiæ, vehiculis ad mare devehantur. Est quoque plurali numero in *l. 47. D. de act. emt. Accepta pecunia ad materias vendendas.*

Materia qua ædificatur specialius lignea materiæ nomine venit, & separatur a ligno, eo scilicet, quo non ad ædificandum, sed ad comburendum utimur *l. 55. D. de legat. 3. Alias lignum, quatenus ad ædificandum prodest, materiæ accensetur. Sic in l. 15. C. Th. de extraord. & sord. mun. materia, lignum & tabulata junguntur, pro quo Justinianus l. 12. C. de excus. mun. rescriptit materiam lignorum atque tabulata. Sed & materia ligno accensetur, si comburitur. Sic materiam pro ligno usurum esse *l. 12. D. de usufr.**

Materia tandem magis adhuc speciatim de trabibus seu de arboribus fabricæ aptis dicitur in *l. 14. §. ult. D. de peric. & commod. rei vend. Pallad. lib. 2. de re rust. c. 33.* Hoc etiam mense cædenda materia est ad fabricam Cornel. Fronto de differ. voc. *Materia* series animi est, *materias* arboris. *Materies* qualitas ingenii, *materia* fabris apta. Quæ tamen confundit auctoritas. Cato de re rust. c. 17. Cætera *materies*, quæ semen habet, quum semen *materies* habet, non tempestiva est. Vitruv. lib. 2. archis. c. 9. *materies*

cædenda est a primo autumnus. Veget. *de re milit.* 4. c. 35. His enim tantum octo diebus cæsa *ma-series* immunis servatur a carie.

MATERNUS, quod matris est, ut, maternus affectus *l.* 5. §. 4. *D. de agnosc. & al. lib.* materna civitas *l.* 3. *C. de muner.* Item quod a matre proficiscitur, ut: materna bona *l.* 144. §. 12. *D. de legat.* Dicuntur & sine substantivo materna, apud Plin. *lib.* 7. *Epist.* 2.

MATERTERA est matris soror, ait Paull. *l.* 10. §. 14. *D. de gradib. & adf.* quasi mater altera ut Fest. *lib.* 11. scribit.

MATERTERA magna, aviæ soror est *l.* 10. §. 15. *D. de gradib. & adfin.* Fetus: Matertera patris & matris mihi magna matertera est; ita enim legendum, pro mater est, recte monet Brissionius.

MATERTERA major proaviæ soror est, patris vel matris matertera magna *d.* *l.* 10. §. 16. *D. eod. tit.* quam Caius promaterteram vocat *l.* 1. §. 7. *eod.* Justin. §. 5. *Inst. de grad. cogn.*

MATERTERA maxima, abaviæ soror, patris vel matris matertera major *l.* 10. §. 17. *D. de grad. & adf.* quam Caius vocat abmaterteram *l.* 3. *D. eod. & Just.* §. 6. *Inst. de grad. cogn.*

MATHEMATICUS. Honestum hoc nomen primum fuisse discimus ex Gellio *lib.* 1. c. 9. Hi, inquit, dicebantur eo tempore μαθηματικος, id est disciplinis vacantes, scilicet ab iis artibus, quas jam discere & meditari inceptaverunt, quoniam geometriam, gnomonicam, musicam, ceterasque item disciplinas altiores μαθηματα veteres Græci appellabant: Vulgus autem, quos gentilizio vocabulo Chaldæos dicere oportet, Mathematicos dixit. Igitur nomen hoc male audire cœpit, scilicet infamatum fallaciis mendacisque eorum, qui se ex

motu positumque siderum, aut aliis illicitis improbatisque artibus, eventus & futura prænoscerent ac prædicere, hominumque fata ex eorum genesi prænunciare posse profitebantur. Hi sunt de quibus Valer. Max. *lib.* 1. c. 3. quos ἀστρολογος καὶ γοητὸς Dio *lib.* 49. appellat, & Mathematicorum nomine accipiendi sunt in iure nostro *tit. C. de malef. & mathem.* Tacit. *lib.* 1. *hist.* c. 22. D. Augustin. *lib.* 4. *confess.* c. 43. Tertull. *apolog.* c. 43. Juvenal. *Sat.* 14. v. 248. Nota mathematicis genesis tua. Similiter in iure Canonico, ubi legimus: Hi sunt, qui vulgo mathematici vocantur, cujus superstitionis genus Constellationes Latini vocant, id est, notationes syderum, quomodo se habeant, cum quisque nascitur *Caus.* 26. *quest.* 3. c. 1. §. 6. Eisdem Roma sæpius pulsos legimus apud Tacit. *annal.* 2. c. 32. & *lib.* 12. c. 52. Sueton. *in Vitell.* c. 14. Tertullian. *lib.* 1. *de Idol.* c. 9. & quidem omnibus Romani Imperii civitatibus *l. ult. C. Th. de mathem.* Diocletianus & Maximianus Aug. *l.* 2. *C. de malef. & mathem.* Artem geometriæ discere atque exercere publice interest. Ars autem mathematica damnabilis est, & interdicta omnibus.

MATRICARIUS, in Novella 13. c. 5. Hoc verbum in quibusdam vetustis ad Juliani patricii Epitomen sic expositum est: Matricarii dicuntur illi, quos videmus ad incendia currentes, & portantes spongas cum ferramentis, & alia, per quæ possunt de pariete in parietem transire, & ita incendium extinguere. Sic dicti quod in matriculam Prætoris plebi relati erant Add. Cujac. *ad d. Novell.* 13.

MATRICULA, catalogus, descriptio, index *l.* 3. *C. de agent. in reb. l. pen. & fin. C. de com-*

comment. Sic matricula fori *l. 12. l. 15. C. de advoc. div. jud.* Matricula militares pro numeris *l. 16. C. de rest. mil.* Veget. *lib. 2. c. 6.* Nam puncturis in cute punctis, milites scripti, & matriculis inserti, jurare solent. Pro matricula usurpatur *ματρίξ in c. 120. Carthaginensis concilii*, his verbis, *μη προκριματισθῇ τῇ ματρικί, quæ Zonaras ita interpretatur, ἢ βλαβησεται ἐκ τῶ καταγραφῆναι ἐν τῇ ἀπογραφῇ τῶν διὰ φορτῶν τῇ ἐκκλησίᾳ.*

MATRICULARIUS. Hoc nomine designantur œconomi Ecclesiarum, quos Marguilliers Galli adpellant. Aimonus Monachus, *lib. 4. de gest. Francor. c. 33.* Prædia vero tam innumera fratribus in eodem loco Deo famulantibus, sive matriculariis ecclesiæ contulit. Et in libro veteri formularum: Nos in Dei nomine matricularii S. Martini. Apud Gregor. Turon. *lib. 1. de mirac. c. 37.* Matricularii erant pauperes in matriculam relati, qui ecclesiasticis stipendiis alebantur. Ex his quidam seligebantur ad viliora ecclesiarum adjacentium munia, v. g. qui campanas pulsarent, ecclesiarum custodiæ invigilarent, eas munda- rent, ita ut deinceps in alimonie mercedem ecclesiarum, obsequiis totos se darent *Gesta Dagoberti Regis c. 30.* Atque inde matriculariorum in ecclesiis parochialibus origo, quorum sedes ideo ad ecclesiæ fores assignabantur, quo eas observarent, vel, ut alii putant, quod matricularum, quæ ad ostia ecclesiæ erant, custodes essent, pauperumque alimoniis invigilarent, quod quidem munus, seu onus ipsis parochianis postea attributum. *Matricularii* in ecclesiis cathedralibus, & collegialibus ex ordine clericorum & laicorum erant *Hist. Episc. Antisiodor. c. 59. Matricularia, diaconissæ, pres-*

byteræ, viduæ, quæ in matriculam ecclesiæ relatæ, beneficiis & redditibus ecclesiasticis alebantur Isidor. Mercat. *in Concil. Laodic. c. 11.* In Gloss. Isidori etiam *matricularius* est pauper, inops.

MATRIMONIUM adpellamus maris & feminæ conjunctionem, ait Ulpian. *l. 1. §. 3. D. de just. & jur.* seu, Divini & humani juris communicatio inter virum, & feminam, individuum vitæ consuetudinem continens *§. 1. Inst. de patr. pos.* Hujus definitionis posteriorem partem cum Ulpiani definitione conjunctam legimus apud Gregor. Papam *cap. silud 11. de presump.* Per divinum jus accipiuntur sacra, quæ cujuscumque libet familiæ olim propria fuerant. Sed in orbe Christiano veram pietatem & jus naturæ per sacra intelligere possumus. Quin sub ratione sacramenti matrimonium explicatur in Ecclesia Romana, ubi qui negat esse sacramentum, hæreticus audit *cap. 9. 10. de hæres.* Quapropter vitæ consuetudinem individuum ita intelligunt, ut matrimonii dissolutio quoad thorum & mensam tantum admittatur, non autem quoad vinculum ipsum *can. de voto in 6. c. 7. 10. de divor.* nisi in casu, si conjux infidelis fidelem deserat *c. 7. & 8. 10. eod. tit.* Jure vero civili intelligimus, non aptam quidem dividi consuetudinem, quantum ad adfectionem attinet, licet quandoque actu dividatur, jure permittente, puta per divortium *l. 1. D. de divor. & repud.* Matrimonii autem definitioni supra datæ haud incommode addideris finem sobolis non modo procreandæ, & per eam propagandæ generis humani, ut est in *31. quæst. 1. c. Deut. 22. qu. 2. in prime.* sed & educandæ.

Matrimonium dictum esse a *ma-*
tris nomine seu adepto seu adipif-
cen-

tendo Gellius docet *lib. 18. c. 6.* Div. quoque Augustinus *lib. 1. contra Faust.* ex eo dictum scribit, quod non ob aliud debeat femina nubere, quam ut mater fiat. Gregorius *de convers. infidel. cap. 2. §. ad quod illa.* datum hoc laboribus, quos in partu mulieres sufferunt, tradit, ut ab ipsis potius quam a viris eorum conjunctio nomen accipiat. Ceterum quod Abbas Panormitan. quasi *matris munium*, i.e. officium dici putavit, non magis apte ponitur, ac si quis patrimonium quasi patris munium dici velit.

Matrimonium, conjugium, connubium, & nuptiæ sæpe promiscue usurpantur, ut apud Ulpian. *tit. 5. §. 2.* Justum, ait, matrimonium est, si inter eos, qui nuptias contrahunt, connubium sit, & tam masculus pubes, quam femina viri potens sit, & utrique consentiant, si sui juris sint, aut parentes eorum, si in potestate sint Julianus in *l. 11. D. de ritu nupt.* Puto recte matrimonium, vel nuptias contrahi. Idem Ulp. in *l. 32. §. 13. D. de donat. inst. vir. & ux.* Puto, donationes non valere, quasi duraverint nuptiæ, non enim coitus matrimonium facit, sed maritalis affectio. Propria tamen differentia reperitur inter matrimonium, & nuptias, ut in *l. pen. D. eod. tit.* Ubi Scævola matrimonium esse ostendit, conventionem inter virum, & uxorem, eamque conventionem solo consensu contrahi, hoc est, neque rei interventum, neque certa, & concepta verba, neque literas *l. 8. C. de incest. nupt.* Nuptias autem ibidem Scævola esse ostendit, ritum illum, qui pro cuiusque gentis institutis palam, & publice adhiberi solet; veluti apud Romanos deductionem in mariti domum, item aquæ & ignis interventum. Aliam differentiam vide

Tom. III.

infra in verbo *Nuptia*.

Matrimonium impar justum. Vid. his locis.

Matrimonium quandoque pro ipsa uxore, non aliter, ac clientela sæpe pro clientibus, servitia pro servis ponuntur. Ita Sueton. in *Calig. c. 24.* edixisse Caligulam, matrimonium sibi repertum exemplo Romuli, & Augusti. Et Justinus *lib. 3. c. 3.* de Lycurgo: Ut severius matrimonia sua viri coercerent. Livius *lib. 23.* matrimoniis convocatis.

Matrimonium pro re a matre relicta, falso apud Sueton. in *Aug. c. 40.* Valer. Max. & Senec. legi a Cujacio aliisque, Casaubonus ad *Suet.* monuit. Adde Christoph. Coler. *parerg. c. 6.* Vid. infra sub *ars. patrimonium*.

MATRIMUS. Vide in voce *patrimus*.

MATRIX fistula aquarum quasi promordialis, vel originalis, ex quibus aliæ quodammodo prodeunt in *l. 3. C. de aqueduct. quæ est l. 3. C. Tb. eod. tit.* Matrices pecudes Varro, & Columella eas adpellant, ex quarum foetu reliquæ propagantur; & matricem arborem Suet. in *Aug. c. 94.* ex qua soboles enata. Tertullianus *de virgin. veland. c. 5.* Evam *matricem* generis humani vocat. Similiter libro *adversus Judæos c. 2.* Primordialis lex est data Adæ, & Evæ in Paradiso, quasi *matrix* omnium præceptorum Dei. Et *de præscrip. adv. heret. c. 21.* Ecclesias apostolicas *matrices*, & originales fidei dicit. Ita Cyprianus *Epist. 45.* Romanam Ecclesiam catholicam *matricem* esse ait. Verum cum Ecclesia subiecta Episcopo unitur alteri, vel gubernanda committitur salvo jure *Matricis Ecclesie*, per matricem Ecclesiam intelligitur cathedralis, & non Romana, ait Innocent. III *cap. 22. de verbor. signif.* Cum cathedralē, vel matricem, seu pa-

I

ro

rochiale loci Ecclesiam illa viderint, aut sciverint observare non obstantibus quibuscumque adpellationibus *cap. 1. Clementis. de sensens. excomm.* & ibi glossa: matrix ecclesia ponitur pro majori baptismali, quæ generat baptismum, sicuti mater.

MATRONA. Ita fere adpellatas ait Festus *lib. 11.* quibus stolas habendi jus esset. Marcellus in *l. 41. D. de ritu nupt.* Matronæ nomen ponit pro matrisfamilias honestate, additque eam non retineri ab ea, quæ se in concubitum alterius, quam patroni tradit. Sic etiam matronarum nomen accipe apud Plin. *lib. 7. Epist. 18.* At Gellius *lib. 48. c. 6.* cui & Nonius Marcellus accedit, *matronam* dictam esse proprie, tradit, quæ in matrimonium cum viro convenisset, quoad in eo matrimonio maneret, etiam si liberi nondum nati forent, dictamque esse ita a matris nomine, non adepto jam, sed cum spe & omine mox adipiscendi.

MATRONALIS, quod matronæ est; ut matronalis habitus *l. 15. §. 14. D. de injur. ornatus Novell. Theodos. & Valens. de fructib.*

MATRUELES *l. 1. D. ad Leg. pomp. de parricid.* Matrueles ait Cujac. *ad d. l. & Inst. de gradib.* sunt, qui ex eadem matre nati, seu uterini, quemadmodum patruales, qui ex eodem patre. Ita Hotom. *5. observ. 31.* qui tamen in *commens. verbor.* matruelem interpretatur eum, qui ex matris meæ frater natus sit. Brissonius patruales, ait, qui ex fratribus, matrueles qui ex fratre, & sorore nati sunt. Sed hæc satis turbata videntur. Vero simile quidem est, patruelis verbum designare eum, qui mihi a latere patris mei cognatus est, matrueles vero mihi cognatos esse, qui mihi a latere

matris meæ juncti sunt, sive proximo, sive ulteriori gradu. Et dicendum videtur, quod, sicuti qui ex matris meæ fratre nati sunt, mihi sunt *matrueles*, ego ipsis sum patruelis. Plane qui ex fororibus duabus nati sunt, *consobrini*, qui ex fratribus duobus *patrueles* inter se dicuntur vicissim.

MATULA vasis genus est latius accipiendo accommodatum; & in mundo muliebri continetur, ut scripsit Ulp. in *l. 25. §. 10. D. de aur. arg. legat.* Cujac. *10. obs. 17.*

MATURE, cito. Sic maturius pro citius in *l. 3. §. 14. l. 51. D. ad Leg. Aquil.* Maturissime i. e. citissime *l. 5. D. de offic. procons.*

MATURITAS fructuum i. e. perfectio *l. 42. D. de usu & usufr. leg.* Accipitur etiam de rebus aliis, in quibus nihil desideratur. Sic in *l. 3. C. Theod. de relation.* Tunc demum relationibus plena maturitas est.

MATURUS, *a, um.* Sic maturi fructus & immaturi, ac speciatim matura olea in *l. 42. D. de usufr. leg.* matura silva *l. 12. D. quod vi aut clam.* Translata autem matura ætas *l. 50. §. ult. D. de legat. 3.* maturus finis *l. un. C. Th. de Episc. jud.* Maturior partus, i. e. citius editus, Paull. *5. Sent. tit. 9. §. 5.* maturior solutio *l. 4. §. 6. D. de in diem addit.*

MATUTINO tempore, & vespertino opponuntur *l. 10. §. 24. D. de edilit. edict.*

Matutinum, officii septem horarum canonicarum prima pars, a voce *matuta*, quæ auroram significat. Dicitur etiam nocturnum, vigiliæ nocturnæ. Ordinem *matutini* dabit Gavantus *T. 1. p. 132. seq.*

MAURICIANUS Ictus. Vid. supra art. *Junius.*

MAURITANIA, quam *l. 1. §. 2. C. de off. pref. urb.* Justinia-

nianus separat a Tingitana, Carthagine, Tripoli, ac Numidia, cum qua quodammodo conjungitur ab Arcadio, & Honorio Imp. in *l. 28. C. Theod. de suscept. prepos.* Et videtur esse Mauritania Cæsariensis, cujus provinciæ major pars erat Numidia Massæsylo- rum, excepto non longo tractu, qui inter Malucham est, & Malvam fluvios, quorum illum terminum fuisse constat Massæsylo- rum Numidarum & Jugurthæ regi, quod erat Mauritania propria.

MAURUS. Mauri Sitifenses memorantur in *Novella Theod. & Valentin. de tribut. fiscal.* Sitipha colonia in Mauritania Cæsariensi; medio ævo fuit illustrior, & provinciæ, quam dehominat, Mauritanie Sitifensis, metropolis facta fuit.

MAXILLA, mala in *l. 12. D. de edilit. edict.*

MAXIME, id est, præcipue, præsertim, principaliter in *l. 90. l. 96. D. de reg. jur. & aliis* fere innumeris locis. Sed hæc vox interdum pro *ita demum* est accipienda. Veluti cum in *l. 9. D. de usurpat. & usucap.* usucapi res *maxime* corporales legitur; non admittitur ea rerum quoque in- corporalium usucapio, sed sola corporalium. Sic in *l. 3. D. de concub.* ingenuam in concubinato esse posse, traditur, *maxime* eam, quæ obscuro læco nata est, id est eam demum, ut sequentia verba declarant. Similiter in *l. 2. C. an serv. ex suo fact.* *Maxime*, quum tibi peculium non esse legatum proponas. Aliud enim esset dicendum per *l. 1. §. 10. D. de dos. præl.* si peculium le- gatum proponeretur. Eadem- que vocis hujus interpretatio faci- enda est in *l. 12. §. 12. D. de instr. vel instrum. leg.* uti apparet ex conjunctione *l. 12. D. eod. tit.* Tandem in *l. 12. §. 1. D. de fic.*

Maxime si quid ad eum pervenit, interpretor *in quantum quid.* Vi- de quoque *l. 3. D. quando ex fact.* *l. 2. D. de arbor. furt. cas.*

Maxime pro valde, ut maxi- me necessarium *l. 4. D. de ad- min. & per. tut.*

Nota porro elegantes phrasæ. Etiam si *maxime* creditor non fue- rit *l. 2. §. 7. D. de hered. vel act. vend.* Sed si *maxime* repro- mitterent *l. 43. §. ult. D. de damn. inf.* Et si maxime velit *l. 2. §. 3. D. de caps. & poss.* Vel maxime autem *l. 2. §. 6. D. de collat.* Ut maxime quis existimet *l. 63. D. de furt.* Ut maxime usus sit *l. 7. D. de suppl. leg.*

MAXIMUS tyrannus, qui se in Gallia pro Imperatore gessit. Hu- jus fit mentio in *l. 10. C. Th. de infirm. his quæ sub Tyrann.*

Maximus comes, & exquæstor Palatii, principatu Theodosii & Valentiniani, qui Vir *Illustis* vocatur in *Novell. de Cod. Theod. auct.* item *laudabilis* in *Novella* eorumdem Imp. *de tribut. fiscal.*

Maximus, a, um. De rebus variis dicitur passim in legibus. Sed hoc epitheton principibus da- ri heic notandum est, quod ab Ha- driani temporibus invaluit. Ita Maximus Princeps Hadrianus in *l. 20 §. 6. D. de hered. pos.* Se- verus quoque maximus princeps dicitur in *l. 17. D. de quest. l. 8. pr. D. de vacat. & excus. mun.* in cujus *§. ult.* Maximi principes Imperatores in genere audiunt, qua in re Romanos Persis æmulatos esse suspicatur Heineccius; horum enim Reges *μεγαλὸς βασιλεὺς* apud Aristoph. in *Pluto v. 170.* & Ju- lian. *oras. 6.* dictos esse observat.

Maximus avunculus, frater ab- avie *l. 10. §. 15. 19. 17. D. de gradib.*

Maxima matertera. Vide in vo- ce matertera.

Maximus patruus. Vide *patruus.*

MEATUS aquarum *l. 6. l. 7. l. 8. C. Th. de aquad. & l. 4. C. Just. eod. formarum*, vide sub voce *forma*.

MECENAS. C. Cilnius, Cæsaris Augusti amicus, cujus, ejusque uxoris, antea Ciceroni nuptæ, mentio fit in *l. 64. D. de donat. inst. vir. & ux.*

MECHANICI, machinarum structores, & inventores, aut quorum opera machinarum usus exhibetur *l. ult. C. de excus. artif. Suet. in Vespas. c. 18.*

MEDELA juris, seu remedium in *l. 17. C. de eviction.*

MEDERI alicui, i.e. succurrere in *l. 6. pr. C. de Inst. & subst. l. 57. D. de hered. pet. Mederi desiderio l. ult. D. de mort. infer. l. 5. C. de appell. rei l. 26. C. de minor.*

MEDIACUS, *i. Mediacos* pro *medicos* legendum observat Jacob. Gothofr. in *l. 2. C. Theod. de excus. artif.* Mediaci enim sunt, qui circa mediale versantur fabri lignarii. Nam mediale in re lignaria proprie loquentibus est pars intima arboris, quæ ad intestina opera, & minutiaria facienda sumuntur, de quo Salmas. in Solin. *p. 166.* Et sic *mediani* tignariis, & intestinariis proximi recensentur in *dicta lege.*

MEDIANUS, *a, um.* Medianum Coenaculi in *l. 5. §. 2. D. de his qui offud.* Medianæ Columnæ, mediana acroateria opponuntur angularibus apud Vitruv. *lib. 3. c. 1. & ult.*

MEDIASTINUS servus dicitur, qui in magna familia, sive in Caupona, sive in balneo, domove privata, præsto est ad faciendam quæcumque imperantur; nec certo officio, artificio, ministerioque addictus, adscriptusve est, Non. Marcell. *2. 253.* Priscianus in libro *de 12. Carmin.* Ulpianus in *l. 1. §. 5. D. naut. caup. &*

Sub. Unde opponitur servo ordinario in *l. 15. §. 44. D. de injur.* & artifice in *l. ult. D. de oper. serv.* & habetur inter viliores, vide Torrent. *ad Hor. lib. 1. epist. 14. v. 24.* Tu mediastinus tacita prece rura petebas. Vetus Glossarium: Mediastinus servus est, qui medium actum gerit, nec inter ordinarios, nec vicarios servos, sed medios inter hos, & illos connumeratur.

MEDICAMEN, quod ad salutem hominis, velut remedium datum erat Paul. *lib. 5. Sent. tit. 23. §. 19.*

MEDICAMENTARIUS *l. 1. C. Theod. de repud.* est maleficus, ut interpret hic explicat, i. e. veneficus, ut est in *l. 8. C. Justin. eod. tit.* Eodem sensu & medicamentaria in *dicta l. 1.* occurrit.

MEDICAMENTUM Hujus verbi duplicem significatum notat Nonius Marcell. inquires, esse, quo homines, vel animalia cetera curantur, citatque Tullii verba *off. lib. 2.* Si quis medicamentum cuiquam dederit ad aquam intercutem. Ita in *l. 7. §. 6. D. ad L. Aquil.* Qui venenum pro medicamento dedit. Item in *l. 5. D. de pen. legat.* Theriaca, & cetera medicamenta, quæ secessus causa dominus ibi habuit. Senec. *Epist. 64.* Puta, relicta nobis medicamenta, quibus sanarentur oculi.

Medicamentum rursus est venenum græce *φαρμακον*, apud eundem Non. qui ridiculam hujus vocis notationem affert, quasi a *Medis*, apud quos Venefici fuerint plurimi, *medicamentum* prima verbi syllaba producta dicatur. Idem adfert ex Varrone verba hæc: Querit ab Annibale, cur biberit medicamentum; quia Romanis, inquit, me Prusiades tradere volebat. Sic in *l. 15. D. de injur.* medicamento mentem alienare.

Item

Item mala medicamenta l. 3. *D. ad leg. Corn. de Sicar. & §. 5. Inst. de publ. jud. quæ venenis junguntur l. 4. §. 1. D. fam. l. ercisc.*

Medicamentum tandem pro tinctura purpuræ, aut succo, quem bibit purpura, Seneca dixit lib. 1. *natur. quæst. c. 3.*

MEDICINA, ars medica. Sic medicinam exercere l. 27. *D. de oper. libers. facere l. 26. D. eod. tit.*

Medicina pro remedio, ut medicina competens adhibenda l. 18. *C. Theod. de agent. medicinæ causa parata l. 70. §. 1. D. de legat. 3.*

Medicina translate, ut medicina correctionis l. un. *C. Theod. de emendand. propinq.*

MEDICUS, qui salutis hominum curam agit l. 1. §. 1. *D. de extraord. cogn.* Medicorum autem nomine veniebant apud l̄tos, quicunque humano corpori medebantur, quoquo sanandi genere id fieret, & in quibusvis morbis. Etenim medicos videmus quoque adpellari, qui alias *chirurgi*, ut apud Paull. lib. 3. *sent. tit. 6. §. 62.* his verbis: Instrumento medicis legato, collyria, & emplastra, & apparatus omnis conficiendorum medicamentorum, itemque ferramenta legato cedunt. Item Ulpianus in l. 4. in fin. *D. ad Leg. Cornel. de sicar.* Medico, inquit, qui virilia exciderit, & in l. 7. §. ult. *D. ad Leg. aquil.* Si medicus servum imperite fecerit. Seneca lib. 1. *de ira c. 5.* de medico agens: si frustra molliora cesserunt, ferit venam, membrisque si adhærentia nocent, & morbum diffundunt, manus adfert.

Medici varii generis passim memorantur, veluti circulatores, vel *περιδευταί* l. 6. §. 1. *D. de excus. sus.* Medici Clinici apud

Gruter. p. 581. 1. p. 335. 1. Medici ocularii, vel *ophthalmici* apud Reines. *Class. 11. 8.* qui & medici ab oculis, Grut. p. 635. 3. Si medicus, cui curandos suos oculos, quibus laborabat, commiserit l. 3. *D. de extraord. cogn.* Idem de Ægyptiis memoriz prodidisse observat Hein.

Eos quoque qui medicinam factitarent, servos, vel libertos fuisse adparet ex l. 10. §. ult. *D. de ann. legat. l. 14. §. 7. D. de bon. libers. l. 40. §. 6. de bon. libers. l. 25. §. 1. de oper. libers.*

Quin erant & medicae mulieres, seu, ut est in Basilicis ad l. pen. *C. de posthum. hered. iurpva,* affæ, vel obstetrices. Unde & medicamentum dare dicitur obstetrix l. 9. *pr. D. ad Leg. aquil.* & medicinam exhibere leg. 1. §. 1. *D. de extraord. cognis.* Immo & sæculo, quo Codex Alaricianus compilatus est, obstetrices omnes videntur adpellatæ; sane enim interpres Paulli ad lib. 2. *sent. tit. 24. §. 8.* ita scribit: Quoties de mulieris prægnatione dubitatur, quinque obstetrices, id est medica, ventrem jubentur inspicere.

De Medicorum numero in qualibet Civitate definito vide l. 1. *D. de decre. ab ord. fac. & §. 15. Inst. de excus. sus.*

Erant & medici militum l. 33. §. ult. *D. ex quib. caus. maj. uti, medicus secundæ Legionis l. 1. C. de profess. & medic.* Huc etiam pertinet l. ult. *D. de iur. immun.*

Sed & in ludis gladiatoriiis artem fecisse medicos, qui luxata, vulnerataque gladiatorum membra curabant, observat Heinecc. post Laurent. *var. antiq. erud. lib. 2. Diff. 21. p. 128.* Gruter. *inscript. p. 335. 2. 3. & Reines. ad Inscript. p. 181.*

MEDIE, pro mediocriter, vel modice, Ulpianus l. 25. *D. de*

de pign. act. Ita Lactant. *Inst.* 6. c. 15. Ut vitia, quoniam tolli non possunt, medie temperanda sunt.

MEDIETAS dimidium. Medietas debiti *l. 1. C. Theod. de usur. rei jud.* Item est media via. Medietatem quamdam secuti *l. 3. D. si pars hered. pet.* Cicero *de univers.* c. 7. scripsit, se vix audere dicere medietates; ipse vero citato loco habet, in singulis esse bina media &c. Usi tamen hac voce sunt Palladius, Apuleius, & his inferiores Ammianus, Eutropius, ut monstravit Cellarius *cur. secund. p. 222.*

MEDIOCRITAS pro eo quod modicum est; sic mediocritate non genere differt scapha a nave *l. ult. D. de instr. vel instrum. leg.* Est quoque paupertas *l. 6. §. ult. D. de excus. l. 27. C. Theod. de annon.*

MEDITATIO longa ac diuturna *l. 41. C. Theod. de heres. sava & pugnatrix l. 11. C. Theod. de poen.*

MEDIUS, *a, um*, pro mediocris. *Medii actus* homo ab Imperatore adpellatus servus, neque magnæ alicui curationi præpositus, qualis est dispensator, vel atriensis, neque vilissimo muneri destinatus, qualis est mediastinus, aut scoparius, sed mediæ inter illas functiones curationi alicui præfectus *in §. 6. Inst. de injur.* Mediæ dignitatis iudex *l. 5. pr. Cod. Theod. de iis qui administ.*

Medium pro moderato: Sic media ratio *l. 6. D. de poen. media sententia l. 7. §. 7. D. de adquir. rer. dom. via §. ult. Inst. de ver. divis.* Quintilian. *lib. 4. c. 2.* Medium decretum *Liv. 3. c. 13. & 31 c. 21.*

Medius qui inter postremum & primum, ut medius aliquis ex auctoribus *l. 15. §. 1. D. de divers. temp. præser.* Medius dominus *l.*

17. D. de aqua & aqu. plu.

Medium quod inter extrema: Mediæ ædes *l. 24. D. de serv. præd. urb.* In medio alveo *l. 1. §. 7. D. de flumin.*

Medium tempus, i. e. interfluens: Sic medio tempore *l. 11. §. 4. D. de except. rei jud.* quæ phrasis in legibus passim variis adplicatur negotiis, quæ colligit Brissfonius sub hac voce.

Medius, i. e. medii ævi. Ita **Media** Jurisprudentia *§. 3. Inst. de legis. agn. succ.* Sunt qui illam ab Hadriano ad Constantinum magnum porrigunt, uti Perizon. *ad leg. Vocon. p. 198.* Alii a Cicerone ad Augustum, ut Jan. Vinc. Gravina *lib. 1. §. 46.* Alii a Traiano ad Justinianum usque, veluti Zaf. *Tom. 2. op. p. 126.* Sed Heineccius post Calvanum *de usufr. c. 6. §. 7. p. 50.* simplicius esse judicat intelligere per mediam jurisprudentiam illud jus, quod sine scripto interpretationibus, disputationibusque prudentum inductum est, alias κατ' ἐξοχήν jus civile dictum, de quo *l. 2. §. 5. D. orig. jur.* Unde Theophilus vertit: οἱ μετὰ τῶν δυνάμεων σοφοί, νεώτεροι μὲν οὗτοι τῆς ἐκείνῃ νομοθεσίας, πρεσβύτεροι δὲ τῶν διατάξεων i. e. jurisconsulti lege XII. Tabularum juniores, sed anteriores Principum constitutionibus.

Medius, præsens, ut Nobis mediis, i. e. præsentibus *l. 19. C. de testam.* In medium vel in medio pro in re præsentī *l. ult. C. quib. ad lib. procl.* De medio vel e medio discedere *l. 8. C. de condit. & demonstr.* ducere *l. 9. D. de legat. 2. præcipere l. 88. §. 1. D. de legat. 2. recipere l. 18. §. ult. D. de ann. legat. sumere l. 41. §. 3. l. 91. §. ult. D. de legat. 3. tollere l. 37. D. de injur.*

Medium, indifferens, nec bonum

num per se nec malum, quales esse honores, divitias, formam ex principiis Stoicorum Seneca ait *Epist.* 82. Medius Princeps, qui neque bonus, neque prorsus malus apud Ammian. Marcell. *lib.* 14. p. 24. Medium virum Vopiscus in *Caro c.* 14. Medium Ducem Spartianus in *Ælio Vero c.* 3. Medie moratos Apulei. *de habit. doctv. platon. lib.* 2.

Medium nomen *l.* 3. §. 1. *D. ad Leg. Corn. de fisco.* *i. e. τὸν μέσων*, ut loquitur *l.* 1. §. 3. *D. de serv. corrupt.* Medea autem adpellantur vocabula, quæ in bonam & malam partem accipiuntur, qualia sunt dolus, valetudo, venenum, quæ boni, vel mali adjestatione distinguunt, & discerni solent. De veneno bono vel malo vide *l.* 236. *D. de verb. signif.* Sic Serv. in *1. Æneid. ad v.* 661. notat dici artes bonas, vel malas. Eoque sensu & mediam vocem dixit Gell. *12. c.* 9.

Medium pro dimidio. Sic in bonorum media portione fiscalibus compendiis addicta cedant *l.* 1. *C. Theod. de off. præf. præf.* media pars domus *l.* 5. *C. Th. de mensur.* vide Capitolin. in *Pio. c.* 4.

MEDOGRAMMATEI in *l.* 4. *C. de tabul. scrib. & logograph.* corrupte legitur pro Demogrammatei. Hinc vanum est quod de Medographo, medicinæ scriptore, in dicta lege intelligendum esse vult Calvinus in *Lexico sub voce Medographia*, cujus usus nullus est.

MEL, notæ significationis in jure. Mella esculenta penui semper cedunt *l.* 3. §. 3. *D. de pen. leg.* Ex melle autem mulsum, hydromeli, & œnomeli, de quibus suis locis.

MELA. Vid. supra *Flavius Mela.*

MELANCHOLICUS, atrabile laborans, & ad tristitiam, & auferitatem proclivis *l.* 2. *sequi D. de edilit. edict.*

MELANTIA, locus in Thracia sollemnis fuit XVIII. lapide a Constantinopoli Melantiæ pro Valentiniæ reponit Jac. Gothofr. in subscriptione Legis 22. *Cod. Th. de convect. annon. & l.* 113. *ejusd. Cod. de decurion.* quæ eadem die datæ sunt a Theodosio M.

MELCHISEDECHIANI vocati pro eo, quod Melchisedech sacerdotem Dei non hominem fuisse, sed virtutem Dei esse arbitrantur *caus.* 24. *quæst.* 3. *c.* 39. §. 16.

MELINUM, genus coloris, quem alii gilvum, alii album alii luteum exponunt. De eo Plin. *hist. nat. lib.* 35. *c.* 6. Suidæ *μελινον γένος*; Ifigino & cocco jungitur *l.* 78. §. 5. *D. de legat.* 3. Ita dictum a Melo insula, ubi optimum reperitur.

MELIOR pro utilior & potior. Ita melior causa passim in legibus, ac speciatim melior causa possidentis *l.* 26. §. ult. *l.* 126. §. ult. *D. de reg. jur.* Item melior conditio *l.* 133. *D. cod. sis. l.* 17. *D. de fund. dos. pr. Inst. de auct. sus. & innumeris fere locis.* Seneca *de Benef.* 3. *c.* 7. Melior, ait, videtur conditio causæ bonæ, si ad iudicium, quam si ad arbitrum mittatur.

Melior pro locupletior. Ita melior factus adolescens *l.* 32. §. 4. *D. de admin. & pers. sus.* Si ad meliorem fortunam pervenerit *l.* 1. §. 7. *C. de rei ux. act.*

Melior qui magis est frugi. Sic me eloquentia, & diligentia tua meliorem reddidisti *l.* 2. *D. de donat.*

Meliores pro fortioribus & potentioribus, Tacit. *annal.* 13. *c.* 56. Patienda, ait Avitus, meliorum imperia.

Melius est, i. e. utilius, commodius *l.* 57. *D. de hered. pet. l.* 17. *quod met. caus.*

Melius pro tutius, & potius, ut melius est agere, vel agi *l.* 18. *D. de præscript. verb.* Melius

est ut dicamus *l. i. §. 5. D. de postul.*

Melius pro æquius. Sic *Melius* est in re dubia favere repetitioni, quam adventitio lucro *l. 41. D. de regul. jur.* *Melius* est legatarium non lucrari, quam venditorum damno affici *l. 14. §. 1. D. de volig. & sumpt. fun.* *Melius æquius* quandoque conjunguntur, ut in *l. 66. §. ult. D. solus. matrim. l. 82. D. de solus. æquius melius* apud Ciceronem *de offic. 3. c. 15.*

MELIORARE est melius quid reddere, ut in *l. 13. §. 5. D. de usufr.* Usufructuario permittitur meliorare proprietatem, i. e. eam meliorem, & fructuosiorē facere.

MELIORATIONES Græcis *μετορηματα* dicuntur *l. ult. C. de jur. emphys.* Pro faciendis meliorationibus *l. ult. C. de negot. gest.*

MELLOPROXIMATUS in Constitut. Justiniani *de adjutorib.*

MELLOPROXIMUS autem est, qui insequente anno Proximatus honorem *μελλει* adipisci, seu adepturus est *l. 5. l. 7. l. 14. C. de proxim. sacr. scrip. l. 17. C. Theod. de proxim. comis. dispos.* De similibus vocabulis e Græco, & Latino compositis, quæ apud veteres occurrunt, videndus est Radulph. Forner. *lib. 5. ver. quotsid. c. 2.* Sic Mellephebum pubertati proximum Cenforinus vocat; quemadmodum *μελλοταις* puer, qui ætatis progressu annum decimum attigit, & *μελλοποσις*, futurus sponsus. Pollux & Hesych.

MELUS. i. μελος in Nov. 105. c. 2. §. 5. genus nummorum minorum sic dictus a forma rotunda; *μελον* autem græcis est malum. Vide Cujac. ad dict. Nov.

MEMBRANA tenuior animalium pellis ita parata, ut sit

ad scribendum apta. A chartis membranæ separantur in *l. 52. l. 102. D. de legat. 3. l. 1. D. de bon. poss. sec. tab. §. 33. Inst. de ver. divis. Plin. Hist. nat. lib. 13. c. 11.* Varro membranas Pergami tradidit repertas, postea promiscue patuit usus rei, qua constat immortalitas hominum.

Membrarum libros septem Priscus Neratius scripserat, de quibus quædam notavit Hannib. Fabrot. in Cujacii paratit. C. in proem.

MEMBRANEORUM codicum fit mentio in *l. 52. D. de leg. 3.*

Quæ *membranulis* manu mea scriptis continentur, ait *l. 102. D. de legat. 3.*

MEMBRUM (in LL. XII. Tabul.) si rupit, ni patit, talio esto. Vide §. 7. *Inst. de injur.* Dominus membrorum suorum nemo videtur *l. 13. D. ad L. Aquil.*

Membrum pro parte ædium, & cubiculo *l. 52. §. 6. D. de legat. 3. l. 13. D. de manumiss. testam.* Columella membra villæ in tres partes, urbanam, rusticam, & fructuariam dividit. Vide quoque *Plin. lib. 2. Epist. 17. & lib. 5. Epist. 6.* Apulei. *de asin. aur. lib. 3. & 7.* Vitruv. *Archit. lib. 3. c. ult. Gell. lib. 17. c. 9.*

MEMINISSE, ait Seneca *Epist. 33.* est rem commissam memoriæ custodire. Et ita accipitur in *l. 1. v. ult. D. de aqua quotsid.* *Meminetis* est formula in rescriptis usitata, veluti apud *Plin. lib. 10. Epist. 42. & 43.*

MEMOR esse idem est *l. 31. D. de actum. leg. l. 10. D. de fideic. libert.*

MEMORATUS, a, um, de quo mentio facta est *l. 5. D. de lib. caus.*

MEMORIA pro recordatione *l. 27. D. de condit. instit. l. 2. D. §. 8. de aqua, & aqua pluvi. l. 32. D. de furs.*

Mr.

Memoria pro honore nominis, exultationeque, & pia recorde defunctorum usurpatur. Sic *memoriae* conservandae de functi gratia l. 16. D. de usu & usufr. Hinc decessores suos, vitam functos, augustae & divae memoriae posterioris saeculi Imperatores adpellant l. 11. C. de proxim. sacr. scrin. l. 7. l. 12. C. Th. de agens. in reb.

Memoria vero *damnari* dicitur eorum, qui majestatis, & perduellionis criminibus post mortem rei agebantur l. 32. §. 7. D. de don. inter vir. & ux. §. 3. Inst. de publ. jud. Nam quamvis cetera crimina morte reorum extinguantur, hoc tamen etiam adversus mortuos exercetur, ceu docet Theophil. ad §. 5. Inst. de hered. que ab intest.

Memoria quoque malorum Principum damnata dicitur, ut apud Lamprid. in Commod. c. 20. ubi Severus, pontifex, haec pro sententia de Commodi memoria damanda dicit: Censeo abolendas statuas, quae undique sunt abolendae, nomenque ex omnibus privatis, publicisque monumentis eradendum. Apud eund. Lamprid. in Domit. c. ult. Parricidae gladiatoris *memoria* aboleatur. De ea memoriae damnatione differunt Lips. excurs. ad Tacit. annal. lib. 6. & Rad. Forner. rer. quosid. lib. 2. c. 17. & 18.

Memoria contra restitui dicitur, quorum illicite damnata erat, quorumque innocentia post mortem purgabatur. Sic Capitolinus de Pertinace c. 6. ait, Revocavit etiam eos, qui deportati fuerant crimine majestatis, eorum memoria restituta, qui occisi fuerant.

Memoria pro Commentariis, in quos referebant ea, quae ad perennem memoriam pertinebant, aut quae memoriae ergo litteris mandata observari principes curabant proprio, ac speciali scri-

nio, quod ejus rei ergo comparatum erat; *memoriaeque* seu *sacra memoria* dicebatur, quod inter quatuor sacra seu palatina scrinia primum locum obtinebat. Atque hoc *memoria* scrinium Magistrum habebat, de quo supra sub voce *Magister*.

MEMORIALIS. *Memoriales*, non hi modo, qui in scrinio memoriae, sed & qui in tribus aliis scriniis militabant, adpellabantur l. 7. l. 10. l. 11. C. de proxim. sacr. scrin. *Memoriales* qui in scriniis, memoriae, epistolarum, libellorum, sacrarumque dispositionum referuntur l. 2. C. de privil. eor. qui in sacr. pal. mil. Vide & l. 2. C. de pensis. bon. subl. l. ult. C. de divers. rescript. Hi Leges, rescripta, constitutiones excipiebant, perscribebant, implebant, exsequebantur. Sacris scriniis peragendisque responsis Principum obsecundabant, ut loquitur l. 11. C. de excus. mun. Adjutores quoque fuisse Quaestoris, quorum obsequio res agebatur quaestoria, docet l. ult. pr. C. de proxim. sacr. scrin.

Memorialia scripta dixit Arnobius lib. 6. adv. gent. antiquas lectionum memorias. Jul. Firm. Matern. lib. 6. Mathes. c. 26.

MENANDRINI a Menandro Mago discipulo Simonis nuncupati, qui mundum non a Deo, sed ab Angelis factum effinxit, Caus. 24. quest. 3. c. 39. §. 2.

MENDACIUM, ait, D. Augustin. de consens. c. 12., est falsa significatio vocis cum intentione fallendi. Quae verba ex eo referuntur a Gratiano in can. 22. Caus. 5. quest. 2. Ea vox occurrit in l. 18. §. 3. D. de quest. l. 11. §. 3. D. de interrog. in jur. fac. & l. 2. C. si contra iur. ubi Sive in juris narratione mendacium reperitur, sive in facti, sive in tacendi fraude.

MENDAX predator, i. e. frau-

fraudulentus careat impetratis l. 5. C. si contra jus. Serv. in *Æn.* 2. v. 80. Vanus est, ait, qui etiam sine utilitate mentitur, mendax, qui etiam ad decipiendum.

MENDICANS. Rubr. Tit. C. de Mendicantibus validis. Mendicantium ordinum religiosorum fit mentio in c. un. de relig. domib. in 6. cap. un. de excess. prelat. in 6. Clement. 1. de regular. Clement. cupientes 3. de pœn. extrav. comm. unica de offic. custod. eod. cum vices 2. de trega, & pace. extrav. cum 1. de regul.

MENDICITAS incerta in l. un. C. Just. de mendic. valid. Nec perperam incepta legitur in C. Theod. eod. sis. dicitque inceptam mendicitatem eam putat Jac. Gothofr. quam cujusdam professionis genere quidam accipiunt, adfectant, & sequuntur.

MENIANA vide supra *Meniana*.

MENS pro intellectu, & animi judicio. Quo pertinent loquutiones sequentes. *Mense* agitare seu volvere l. 7. D. de supell. leg. *Mentem* alienare l. 17. D. de injur. mentis alienatio l. 14. D. de off. presid. *Mente* captus, cui sana & integra mens non est; quod etiam morbi vi quandoque accidit, ceu docet l. ult. D. de injust. rupt. irrit. his verbis: Quum in valetudinem adversam incidisset, *Mente* captus tabulas incidit. Festo mente captus dicitur, quum mens ex hominis potestate abiit. Et idem *demens*, qui de mente sua decesserit, & *amens*, qui a mente abierit. *Mente* capti a furiosis separantur in §. 3. & 4. Inst. de Curator. Eo autem differre videntur quod *mente capti* non agant cum impetu sicut *furiosi*; hi enim rabie animi agitantur, sæpe cum intervallis: *mente capti* autem cæcitate quieta, sed continua laborant. Vide *furiosus*. Contra *mentis* com-

pos dicitur in genere, qui non est mente captus, ceu in l. 16. D. qui testam. facere poss. & qui furore defuit, ut in l. 2. §. 11. D. ad SC. Trebell. Si furiosus, priusquam *mentis* compos factus fuerit, decesserit. Eamdem habent significationem loquutiones sequentes. *Integra mente* l. ult. D. de injust. rupt. irrit. Sanus mente l. 27. C. de transact. l. 43. D. de vulg. & pupill. subst. l. 7. §. 1. D. ad L. jul. maj. l. 5. D. de inoff. test. Item suæ mentis Cic. in Pison. cap. 21. suæ mentis effectus l. 39 D. de jud.

Mens alias pro voluntate, intentione, animo, adfectu, cogitatione ponitur, ut *Mens* dicentis prior, atque potentior est l. 7. D. de suppell. leg. Ex mente legis, i. e. ex sententia l. 12. §. 8. D. de capt. & possim. l. 90 D. de verb. signif.

MENSÆ. Mensarum non minus materię luxuria in suppellectilem Romanam invexit, ut colligitur ex libris nostris, in quibus mensæ argentę memorantur, item citrę, eboreę. Delpicę mensę in l. 12. §. 28. §. 43. D. de instr. vel instr. leg. & mensæ trapezophorę in l. 3. D. de suppell. leg. occurrunt. Quem sui sæculi luxum carpere in animo habuit Juvenal. sat. 1. v. 138. quum ait: Una comedunt patrimonium mensa; quę verba vetus interpret recte sic explicat: *Mensa*, i. e. mensis citreis, quas antiquitus magno in prætio habebant, aut de ebore.

Mensa pro convivio, ut cum Theophilus ad §. ult. Inst. per mensam manumissum esse servum ait, quod apud Caium Inst. 1. sis. l. §. 2. convivii adhibitionem significat. Sic mensę honore a patronis manumissos adfectos esse Tertullianus de carn. resurr. cap. 57. tradit.

Mensæ

Mensa pro tabula, qua argentei utuntur l. 4. D. de edend. l. 77. §. 16. D. de legat. 2.

Mensa canonica, ad quam una convivabantur ecclesiarum clerici Gregor. M. lib. 3. Epist. 37. Gregor. Turon. lib. 10. hist. c. 31. A mensa separari excommunicationis est species apud clericos & Monachos, qua, qui damnabatur, *απουργιος* dicebatur, quod Abbatibus benedictione privaretur Reg. S. Benedicti c. 3. S. Casarii c. 11.

Mensa olearia. De mensis oleariis est Tit. C. Theod. lib. 14. tit. 24. quantum LXXIV. alias XXIV. millia fuisse ait Publ. Victor libro de regionib. urb. Romæ. Quod ita forte non est accipiendum, ac si totidem mensæ, seu tabulæ positæ fuerint ad diribendum oleum, quod populo gratis distribuebatur. Sed potius totidem fuisse dimensas, quæ quidem ad mensas publice positas populo erogabantur. Certe enim mensa dicta videtur pro dimensa, quomodo missa pro missione. Ut ut sit, non est hoc accipiendum de mensis oleariorum *ελαιοπωλων*, qui in velabro mensas suas habebant, de quib. Plaut. in Captivis AÆ. 3. Sc. 1. v. 29. omnes compacto rem agunt, quasi in velabro olearii. Jac. Gothofr. in Comm. ad dict. tit. C. Theod.

MENSARIUS, nummularius, collectarius, in Palæmonis Glossis, qui nummos nummis vendunt: Nummos autem vendere, cum de collybifis agitur, est pro nummis, quos quis dat aliis permutanti, lucelli aliquid accipere, quod dicitur collybium accipere Jul. Capitolin. in M. Anton. c. 6. Leges de mensariis & auctionibus tulit. Vide Jac. Gothofr. ad Cod. Theod. l. 1. Tit. si quis solid. circul. Livius lib. 7. c. 21. Solutionem, ait, æris alieni in publicam curam converterunt,

quinque viris creatis, quos *Mensarios*, a dispensatione publicæ pecuniæ, adpellarunt. Idem lib. 23. c. 21. Triumviri *mensarii*, rogatione Minucii Tribuni pleb. facti. Cicero pro Flacco: Cum civitate mihi res & acerrima &ificentissima litterarum, in qua nummus moveri nullus potest sine quinque Prætoribus, tribus Quæstoribus, quatuor *Mensariis*, qui apud illos a populo creantur.

MENSIA lex, quam *Messiam* adpellandam ideo existimavit Ant. Augustinus, quod familia Mensia inter veteres non celebratur, cum contra non ignoti sint *Messii*. Lex naturæ hæc est, ut qui nascitur sine legitimo matrimonio, matrem sequatur, nisi lex specialis aliud inducit, ait Ulp. l. 24. D. de statu hom. quod quidem fecit Lex illa *Mensia*, quatenus ex altero parente peregrino natum deterioris conditionem sequi iussit, ut est apud Ulp. rog. tit. 5. §. 8. Huic tamen legi seu SCO, eatenus fuit deinceps derogatum Lege Pap. Popp. ut si civis Romæ Latino nupserit, liberi, qui ex ea nascantur, matris sequantur conditionem, & jura Quiritium consequerentur. De origine legis Mensiæ tanta obscuritas est, ut ne familia quidem *Mensia* apud veteres celebretur. Non ignoti sunt *Messii*, *Mestrii*, quos & *Mensvrios* dictos esse Reindes. Class. 15. Inscript. 24. observat, ac denique *Messii*. Sed Mensiæ familiæ vix vola unquam occurrit, idque permovit forte Ant. Augustinum, ut in libello de LL. & SC. p. 1239. Tom. 2. Thesaur. Grav. hanc legem non *Mensiam*, sed *Messiam* adpellandam existimavit. Rem tamen utpote incertam aliorum indagini remittimus. Hein.

MENSIS. *Mensum* duo sunt genera, nam alii naturales sunt, alii civiles, naturalium species duæ

duæ, quod partim solis, partim lunæ esse dicuntur. Secundum solem fit mensis, dum sol unum quodque in Zodiaco orbe signum percurrit. Lunaris autem, est temporis quoddam spatium a nova luna. *Civiles menses* sunt numeri quidam dierum, quos unaquæque civitas suo instituto observat, ut nunc Roma a Kalendis in Kalendas. *Naturales* & antiquiores, & omnium gentium sunt *Civiles*, & posterius instituti, & ad unamquamque civitatem. Hæc Censorinus *libro de die nat.* c. 10. Mensem in l. 12. *D. de statu hom.* accipe 30 dies, ceu patet ex l. 3. §. ult. *D. de suis & legat. her.* de partu edito sub septimi mensis initium, centesimo nempe octogesimo secundo die. Item in spatio trium mensium ad deliberandum concessio in l. fin. §. 1. *C. de jur. delib. her.* pro singulis mensibus dies triginta computantur in §. 2. *dicta legis*. Sicuti tamen lex duorum mensium facit mentionem, etiam qui sexagesimo & primo die venerit, audiendus est l. 12. *D. de reg. jur.* Duorum mensium i.e. mensium etiam l. 7. §. 11. *D. de admin. & peric. tut.* Ovid. *metamorph.* v. 550. Et quos sustinuit his mensum quinque labores. Et lib. 1. *fastor.* v. 187. Cetera pars mensum quartis est edita nonis. Et v. 414. Nec tu dux mensum, Jane biformis, eras. Senec. *tragœd. in phœniss.* v. 535. Per decem mensum uteri labores. *Menses* ante anni a Jul. Cæsare porrectionem fuere tantummodo 29 dierum. Vide Macrobi. *lib. 1. c. 4.*

MENSOR agri, qui terminos per mensuram declarat, de quo *tit. D. si mens. fals. mod.* l. 4. §. 1. l. 8. in pr. & §. ult. *D. fin. regund.* Vid. art. *agrimensores*. Tales, præter agrimensores, erant *mensores* operum, seu ædificiorum. Plin. *lib. 10. Epist. ad Trajan.*

Gruter. *inscript.* p. 623. n. 8. Erant & *mensores* frumentarii, qui vel frumenta modis metiebantur, vel iustis æstimationibus colligebant, quanta haberentur in condito l. 1. *C. de condit. in publ. horr.* Cujusmodi menforum olim certum fuisse corpus, adparet ex l. 10. §. 1. *D. de vacat. & excus. mun.* & inscriptionibus antiquis, veluti apud Gruter. p. 464. 2.

Mensores, portuenses, de quibus l. 9. *C. Theod. de sum. pecuar. & susceps.* erant mensores, qui in portu Romæ XVIII. millib. a Roma distante constituti, qui scilicet & advectum illuc frumentum admetirentur in horreis condendum, & rursum, cum inde promeretur Romam per caudicarios subvehendum. Jac. Gothofr. *Comm. ad dictam legem.*

Mensor machinarius quis sit, vide sub voce *Machinarius*.

Mensores quoque sunt militares, qui castris ad podisum dimetiuntur loca. Veget. *lib. 2. c. 7.*

Mensores denique alii erant, qui in Palatio Principis militabant. Horum munus erat, hospitja principi præparata, Palatinis Principem comitantibus singulis deputatas domus enotare, & postibus hospitaturi nomen adscribere l. 1. *C. de mensor. l. ult. C. de div. off.* quo nomine utrobique *metasores*. Eos sub dispositione Magistri officiorum fuisse docet inscriptio l. 1. *Cod. Theod. de mensorib. Foderariis* vocamus & *hospisiorum Marescallos*.

MENSTRUUS, *a, um*, quod singulis mensibus fit, vel præstat. Sic menstrua merces l. 20. §. ult. *D. de man. menstrui nummi* l. 40. §. 2. *D. de statu lib.* menstrua onera l. 8. *D. de alim. & cib. leg.* & sic de rebus aliis passim.

Menstruum ponitur aliquando simpliciter pro eo, quod per singu-

MEN

gulos menses præstatur, ut loquitur l. 8. §. 6. *D. de transact.* seu quot mensibus, ut ead. l. §. 24. & l. 12. §. 6. *D. quand. dies leg. ced.* vide & l. 6. *D. de cess. bon.* Libertis alimentorum nomine mensura decem legaverat l. 18. *pr. D. de alim. vel cib. leg.* Menstruos decem dari voluit *ibid.* §. 1. *Liv. 44. 2.* Consul menstruum iussu milite secum ferre, profectus est, i. e. annonam mensis unius.

Mensura etiam sacra sunt. Sic mensura solvere apud *Sallust. hist.* 4. i. e. sacra solvere, quæ quot mensibus pro exercitus incolumitate, & maxime salute suorum, persolvi, forte & Romani, barbari certe moris antiquitus fuisse videtur.

MENSULARIUS l. 47. §. 1. *D. de pact.* l. 24. §. 2. *D. de reb. auct. jud. poss.* est nummularius, ut colligitur ex conjunctione l. 24. §. 2. cum l. 7. §. 2. *D. depos.* Nam qui illic *mensularii*, hic *nummularii* adpellantur. Utroque autem nomine significantur, qui mensam nummulariam exercent, ut loquitur l. ult. *D. de inst. act.*

MENSURA modus rei quatenus exigitur ad quantitatem extensivam. Ut mensura agri l. ult. §. 25. *D. de muner. & bon.* l. 2. *D. si mens. fals. mod.* Si res mensura valent l. 1. §. 7. *D. ad Leg. Falcid.* Cujus generis sunt frumentum, vinum, oleum. Mensuram autem olei, *metretis*, vini *amphoris*, frumenti *modiis* factam, Caius docet in l. 34. §. 5. *D. de contr. empt.*

Mensurarum, & ponderum publice in stationibus, i. e. ubi tributa solvebantur, collocatorum mentio est in l. 19. *C. Th. de suscept. præpos.* Sed etiam Romæ in Capitolio servabantur, ad quorum modum privatorum mensuræ, si quando controversia esset, exigerentur. Hinc inscriptio illa

MEN

141

veteris mensuræ, seu congiæ ænei apud Gruter. 223. 3. *Cæs. Vesp. VI. Cof. T. Cæs. Aug. p. 1111.* mensuræ exactæ in Capitolio. Item amphora Capitolina apud Capitolinum *Maximin. c. 4. init.* Vide Gothofr. *Comm. ad d. l. C. Th.* *Mensura* translate apud Plin. *lib. 2. cap. 1.* Quasi vero mensura ullius rei possit agere, qui sui nesciat.

MENTIO. Mentionem facere, vel habere, pro commemorare l. 25. *D. de liber. leg.* l. 7. *D. de inoff. test.* Si ab altera dumtaxat parte heredis mentio comprehensa fuerit l. 49. §. ult. *D. de recept. arb.*

MENTIRI. Inter mendacium dicere, & mentiri distat. Qui mentitur, ipse non fallitur, sed alterum fallere conatur, qui mendacium dicit, ipse fallitur. Item qui mentitur, fallit, quantum in se est; at qui mendacium dicit, ipse non fallit, quantum in se est. Ita Gell. *lib. 11. c. 21.* Add. Cujac. in *Papinian, ad l. ult. D. de publ. jud.* Mentiri se liberum l. 17. §. 16. *D. de edil. edict.* Ut quivis mentiri, quam pati tormenta malit l. 1. §. 23. *D. de quest.*

Mentiri passive usurpavit Modestinus l. 28. *D. ad leg. Corn. de fals.* Si a debitore, prælato die, pignoris obligatio mentiatur, falso crimini locus est, quam dicendi formam alias exemplo carere videre observat Hein. & ab ipso citatus Ducker. *de latin. vet. juris.*

MERCALIS, e. Mercalem te habuisse uxorem proponis l. 5. *C. de condict. ob turp. caus.* Mercalis autem uxor est, quæ scortatur. Author *Synops. Basil.* ita legem dictam reddit: Qui scit, uxorem suam scortari, & tacet, lenocinium facit. Columel. 7. 6. Cetera mercalibus traduntur, ut legit Calepinus; sed exemplaria impressa *mercantibus.*

MER-

MERCARI pro emere, ut mercari honores per suffragia *l. 2. C. Th. de honor. codicill.* Cic. in *Verr. c. 2. 49.* Pretio magistratum mercari Idem *off. 1. 42.* Qui mercantur a mercatoribus, quæ statim vendant.

MERCATIO, seu mercatus *sit. C. de nund. & mercationibus.* Gell. *lib. 3. cap. 3.* pecuniæ in mercationibus perditæ. Avien. *Astron. v. 250.* Hæc concessa etenim curvis mercatio velis.

MERCATOR dicitur, qui mercibus negotiatur, ut adparet ex *l. 207. D. de verb. signif.* Mercatores, qui de fundis fiscalibus mercari consueverunt *l. 9. §. ult. D. de publican.* Mercatores olearii *l. 5. D. de mun. & hon.* Mercatores a negotiatoribus ita differre, tradit Hottomannus in *Verrin. 4.* ut illi sint, qui cum Romæ domicilium, familiamque suam habeant, interdum ad aliquot menses in provincias excurrunt, mercium exportandarum, aut importandarum gratia. Negotiatores contra, ait, dici cives Romanos, qui in provinciis sedem ac domicilium fortunarum suarum habent, neque Romam ferre, nisi census tempore, hoc est quinto quoque anno veniunt. At sicuti & hodie difficile est genuinam horum vocabulorum differentiam ostendere, ita & auctores nostros ea fere promiscue usurpare observat Hein. sub voce *negotiator.*

Mercatores metaphorice vocantur iudices, qui venales habent sententias, seu qui, ut *l. 3. C. ad leg. jul. repetund.* loquitur, alienum jurgium suam prædam habent. Sic ea in lege; privatarum quoque litium cognitor, idemque *mercator* statutam legibus cogetur subire pœnam. Eodem fere sensu apud Lamprid. in *Alex. c. 49. postulatam*, apud Cic. *post redit. ad Quir. c. 9. provinciarum mer-*

catores, de quibus lectu dignissima adnotavit Jac. Goth. in *Comm. ad l. 5. C. Th. eod. tit.*

MERCATUS in *l. un. C. de nund. & merc.* Qui exercendorum mercatum, aut nundinarum licentiam meruerunt, Cujac. *ad dist. tit. C. ait, mercatus esse parvas nundinas.* Mercatus unius civitatis aut vici. Nundinas unius provinciae, vel imperii. Vide sub voce *Nundina.* Mercatum diebus dominicis fieri jam olim prohibitum fuerat *Cap. Car. M. lib. 1. c. 145. in cap. 1. an. 809. c. 18.* hinc ut plurimum sabbato fiebat.

MERCE DULA deminutivum a merces *l. 6. C. de navicul. l. 32. C. Th. eod. tit.* Cic. *de orat. 1. 45.* Infimi homines mercedula adducti præbent se ministros.

MERCENARIUS, a, um, quod pro mercede præstatur. Sic *mercenaria opera l. 1. §. 4. D. de extraord. cognit.*

Mercenarius, qui operas suas mercede locat *l. 1. §. 18. D. de vi & vi arm. l. 20. D. quemadm. servis. amis. & ita opponitur gratuito l. 11. §. 1. D. de pœn.* ubi Marcellus tradit, domestica furta vocari, quæ servi dominis, vel liberti patronis, vel *mercenariis* his, apud quos degunt, surripiunt. His autem mercenaria intelligi possunt sive liberi homines, quemadmodum Varro *lib. 1. D. de re rust. c. 7.* mercenarios vocat liberos homines, quorum conductitiis operis res rusticas administrabant. Vel intelligi possunt servi alieni, quorum Dominus alteri locaverat operas, quales memorat Valer. Max. *lib. 3. c. 4.* & Seneca *lib. 6. de benef. c. 5* his verbis: Nec conductum meum, quamquam sis dominus, intrabis, nec servum tuum mercenarium meum, abduces, Cic. *pro Cecina c. 20.* Si tuus servus nullus fuerit, sed omnes alieni, ac mercenarii.

MERCES, *edis*, prætium operæ & quod artifice pro opera præstat, veluti fulloni, sarcinatori, cauponæ *l. 5. D. naut. caup. stab. fabro l. 7. §. 2. D. de adquir. rer. dom. menfori l. 3. §. 1. D. fin. regund. nautæ l. 5. D. naut. caup. & stab.* stabulariis, ut patiantur jumenta apud se stabulari *d. l. 5.* Contrarium est officio merces *l. 1. §. ult. D. mand.* officium enim gratuitum esse debet. Hinc mercede constituta, vel data, & *gratis* opponuntur *l. 5. §. 1. D. naut. caup. stab.* Nec obstat *l. 19. §. 1. D. de donat.* ubi Labeo scripsisse dicitur, extra causam donationum esse talium officiorum mercedes, ut puta si tibi adfuero, si satis pro te dedero; si qualibet in re opera, vel gratia mea usus fueris. Ibi enim officii verbum latius usurpatur pro eo, quod in alterius gratiam fit. Cujus alia proponuntur exempla in *l. 15. D. de præscr. verb. l. 34. §. ult. D. de donat.* ubi ejusmodi quoque officiorum merces memoratur, quemadmodum & custodiam rei *l. 3. §. ult. D. de off. prof. vigil.* Quin & liberalium artium professoribus, & magistris *notus solvi*, præstarique dicitur. Sic pensio mercedis disciplinarum *l. 12. §. 1. D. quand. dies leg. ced.* Si mercedes pro privignis aliquas expendisti *l. 15. C. de neg. gest.* Mercedes quoque medicis *l. ult. D. de his qui effud. vel dejec. Cic. lib. 16. epist. 14.* Archiatri, grammaticis, & professoribus disciplinarum, & doctoribus mercedes & salaria reddi dicuntur *l. 6. Cod. de prof. & medic.* de fisco in urbe præstita fuisse patet ex Suet. in *Vespas. c. 18. & l. 4. D. de decret. ab ord. fac.* Ipsam autem primi novi discipuli stipem Minervæ & Honori & nomine consecrassè gentiles, Tertullian. *de idol. c. 10.* tradit. Unde & Mi-

nervalis ei nomen impositum. Idem *ibid.* Tam minervalia Minervæ, quam Saturnalia saturni.

MERCEs pro prætio conductionis rei *l. 28. §. ult. D. locat. l. 32. D. de adquir. vel emiss. poss. veluti agri l. 7. §. 8. D. solus. matrim. balnei l. 9. qui potior. in pign. doliorum l. 1. §. 3. D. de peric. & com. rei vend. fundi §. 3. Inst. de interd. habitationis l. 1. D. de migrand.* Græci *ενοικιον* vocant. Item horreorum *l. 6. D. qui pos. in pign. hortorum l. 30. §. 1. D. de legat. 3. infularum l. 53. D. de act. emt. vend.* Pensiones urbanorum prædiorum vel mercedes Paul. *lib. 5. Sent. sis. 6. §. 1.*

MERCEs quandoque sumitur pro gratuita indulgentia Cap. Car. M. an. 813. Car. Calv. *sis. 16. c. 1. sis. 30.* Alio sensu in mercede, vel ad mercedem suam se facere dicebant, crebra in chartis & tabulis formula, quod spe fiebat divinæ remunerationis, & ad consequendam divinam misericordiam.

MERCIMONIUM pro merce. Plaut. *prolog. amph. pr. emere*, vendere mercimonia. Usus est & in *Moss. 3. 3. 12.* Et Tacit. *ann. 15. 18. 2.* Ubi per tabernas, quibus id mercimonium inerat, quo flamma alitur simul ceptus ignis &c. *l. 3. l. 10. l. 19. Cod. Th. de lustral. constat.* Mercimoniis studere *l. 7. C. Th. eod. sis.* Operam in mercimoniis habere *l. 14. C. Th. eod. sis.* Exiguus mercimoniis tenuem sibi victum vestitumque conquirere *l. 15. C. Th. de Epist.* ubi mercimonium pro mercium negotiatione etiam accipi videri possit.

MERERI & *merere* pro dignum esse sive præmio, aut mercede, sive pœna. Ad prius pertinent loquutiones: Bene merentibus amicis *l. 9. D. si quid in fraud.*

fraud. patron. servus necem domini detexit, & meruit libertatem l. 23. D. de jur. patron. l. 90. D. de hered. inst. Donatus in Adelph. act. 3. sc. 2. Mereri, & promereri, ait, est præstare beneficium. Et ita ut quisque de te meruerit l. 77. §. 25. D. de legat. 2. Si te meruerit l. 11. §. 8. D. l. 46. §. 3. D. de fideic. libers. quemadmodum si te promeruerunt in l. 20. D. de man. test.

Contrario utique sensu verbum *mereri* usurpatur in his exemplis: Amplius quam fures, minus quam sacrilegi merentur l. 9. D. de poen. Si crimen meruit capitis poenam l. 15. D. de bon. libers.

Merere vel *mereri* aliquando simpliciter est adipisci. Sic ambitione merere (i. e. consequi) immunitates l. un. C. Th. si per obrepr. Amittere id quod testamento meruit l. 5. §. 2. D. de his que ut indign. Libertini, qui a Dominis aliquid testamento, vel donatione meruerunt l. 10. C. Th. de pistor. Dracontius Hæxmatr. v. 125. Exsilit inde volans, gens plumea, lata per auras, Aera concutiens pennis, crapitante volatu: Ac varias fundit blando modulamine voces: Ac, puto, collaudant Dominum meruisse creari: Plura ejus generis exempla, maxime ex cadentis latinitatis scriptoribus collegerunt Jo. Frid. Gro-nov. observ. eccl. c. 7. 76. Joan. Vorstius ad Sulpis. Sever. hist. sacr. lib. 1. c. 24. Jo. Columb. ad Lactant. de mort. persicus. c. 1. p. 80. Ger. Titius diff. de phrasib. & lo-
questionib. veteris Ecclesie doctor. Heis. Qui merueris preces offerre, i. e. cui contigerit preces offerre in l. 8. C. Th. quæ est l. 1. C. Justin. quand. libell. princ. dat. vide infra sub voce *Mæ-re-re*.

Merere, non autem *mereri*, usurpatur pro militare stipendiis publicis, vel in sagata militia,

ut Miles ibi domicilium habere videtur, ubi meret l. 23. §. ult. D. ad municipal. Miles, qui sub armata militia stipendia meruit l. 6. l. 18. D. de re jud. Vetus etiam in militia palatina, i. e. in officiis palatinis, aliisque: Sic qui in provincia meret, i. e. qui in provincia officium administrat l. 38. l. 65. D. de ritu nups. l. 2. D. de his qui ut indign.

MERETRICIUS, a, um. Meretricio quodam genere adulterari l. 29. §. 4. D. ad Leg. jul. de adul. Si meretricia veste femina, non matrum familiarum vestitæ fuissent l. 15. §. 15. D. de injur.

MERETRIX prostituta, quæ palam quæstum corpore facit l. 43. D. de rit. nups. Quæ multorum libidini paret c. Vidua 16. dist. 34. ex Hieronymo Epist. 128. ad Fabiolam, de veste sacerdotati. Cujus publice venalis est turpitud. cap. meretrices 11. Caus. 32. quæst. 5. ex D. Augustino quæst. in Deuteron. 37. ad cap. 23. Isidor. lib. 19. orig. Meretrix, ait, dicta eo, quod pretium libidinis mereatur. Non. Marcellus quoque a merendo dictam esse ait; & quomodo differat a *prostitulo*, vide apud eundem. Inter turpes personas numeratur l. 43. D. si a par. quis man.

MERGERE. Mergitur navis l. 6. D. de incend. ruin. naufr. Mergi metaphorice est opprimi, ut in l. 3. D. de contrav. tutel. & util. act. Neque in hoc administrantur tutelæ, ut mergantur pupilli.

MERIDIANUS, a, um. Nec Meridianis horis a litigatoribus judices videantur ait l. 1. C. Th. de off. jud. civ. hoc est, postmeridiano tempore, ut loquitur l. 6. C. Th. de off. rector. provinc. cujus legis rationem ex Libanio adfert Goth. in Comm. ad dist. leg.

Me-

MERITO, iusta ex causa *l. 1. §. ult. D. si pars hered. per. Jure meritoque l. 14. §. 4. D. quod mer. caus. & passim.*

MERITORIUS, a, um. Meritoria absolute dicuntur ædificia, quæ pro mercede publice præbentur, ut diversoria, stabula, fullonica, balnea *l. 13. §. 8. D. de usufr. & quemadm.* Si domus usufructus legatus sit, meritoria illic facere fructuarius non debet, atqui locare potest, sed oportebit, quasi domum, locare, nec balneum ibi faciendum est. Quod autem dicit, meritoria non facturum, ita accipe, quæ vulgo diversoria, vel fullonica adpellant. Ego quidem, & si balneum sit in domo usibus dominicis solitum vacare in intima parte domus, vel inter diætas amœnas, non recte, nec ex boni viri arbitratu facturum, si id locare cœperit, ut publice lavet, non magis quam si domum ad stationem jumentorum locaverit, aut si stabulum, quod erat domus jumentis, & carruchis vacans, pistrino locaverit. Juvenal. Nam quæ meritoria somnos admittunt. Vetus Glossarium Meritorium *ἑροδοξίον*.

Sumitur & Meritorium pro lupanari. Ambros. in Psalm. 118. An putas, tunc primum te intrare meritorium, quum fornicem meretricis ingredieris? Firmicus 6. 31. Mulier de meritorio detracta. Idem in publicis meritoriis prostituta. Vopisc. in Tac. c. 10. Meritoria intra urbem stare vetuit.

Adjective etiam eo vocabulo utuntur veteres. Sic meritoria balnea Plin. lib. 2. epist. 17. cœnacula Suet. in Vell. c. 7. vehicula Suet. in Calig. c. 39. Meritoria rheda idem in Jul. c. 57. Meritorium stabulum diversoriumve, Paul. Sens. lib. 2. tit. 32. Meritorius puer Cic. Philip. 2.

MERITUM dicitur id boni, Tom. III.

malivo, quod congruum, & conveniens esse censetur alicui personæ. Priori sensu, ut sanguinis ratio meritum hereditatis accipienda præbuerat *l. 16. §. ult. D. de castr. pecul.* Nihil ex officio patris, sed totum de filii meritis agitur *l. 22. D. de inoff. test.* Quinctilian. Declam. 329. Quo merito tuo te scripsit heredem? Posteriori sensu subjicit idem Quinctil. Quoties audivimus filium: Quo meo merito pater me exheredavit: Ita Si ex meritis filix turpiter, & cum flagitiosa sceleritate viventis ad id odium incitatus est *l. 19. C. de inoff. test.* Si putaverit totum testamentum delendum ob unius malum meritum *l. 3. D. de his quæ in test. del.*

Merita militiæ sunt commoda præmiorum quæ emeritis, & impletis stipendiis veteranis dantur *l. 18. §. 5. D. de jur. fisc. l. 11. de vacat. & excus. mur.*

Merita pro fastigiis honorum, & dignitatum; sic id ab omnibus discretim meritis, atque personis jubemus impleri. Neque sane deest, ubi vel meritum privilegia, vel dignitatum a communione vindicemus *l. 18. C. Theod. de a. quæd. Vet. Gloss. αξις*, meritum, dignitas.

Meritum pro pretio. Meriti majoris ædificia *l. 30. Cod. Th. de oper. publ.* pro quo majoris pretii uti maluit Justinian. *l. 9. C. eod. tit.* Palladius de institutione, de pistaceis: Quin & Amygdaleos subeunt pistacea ramos. Et meritum majus de brevitate petunt.

Meritum pro jure. In synagogas Judaicæ legis veluti hospitii merito irruentes milites jubeas emigrare *l. 4. C. de judeis & col.*

Meritum pro momento causæ. Merita adpellationis Paul. lib. 5. Sens. tit. 55. §. 8. *l. 27. D. de adpell.* Sic & causæ merita *l. 13. C. Th. de jur. fisc. l. 2. C. Th. de*

K

da

de exhib. reis l. un. C. Th. de off. jud. civ.

MERUS, *a, um*. Merum, ait Festus, antiqui dicebant *solum*. Varro *de lingua lat. lib. 4.* Merula, quod mera, id est, sola volitat. Consentit idem Fest. quod tamen mordet Quinſtil. *lib. 2. c. 1.* Merum utique in jure nostro ponitur pro puro & solo, ac proinde mixto opponitur *l. 82. D. de cond. & demonstr. Mart. lib. 3. epigr. 57. v. 2.* Cum peterem, mixtum vendidit ille merum. Sic *mera* actio negotiorum gestorum *l. 14. §. 13. D. de religioſ.* In meram æſtimationem prædii condemnandi sunt *l. 62. D. de jur. dos.* Nos neque conditionem *meram* putamus esse, quæ in datione existit, neque meram conditionem, quæ in facto sit, sed eam conditionem, quæ ex mixtura quadam consistit *l. 82. D. de cond. & demonstr.* hoc est propositam in dicta lege conditionem non talem esse, quæ unice in datione *reliquorum*, vel unice in facto *reddendarum rationum* consistit. *Mera* donatio *l. 28. D. de pact. l. 27. de donat.* Merum factum, quod donationem mixtam non habet *l. 98. §. 6. D. de solut. Mera* fide, & integra veritate *l. 11. C. Theod. de Censor.* Mera fide accepta pecunia apud Apulei. in *apolog.* est, quam quis sola fide sine chirographo, & tabulis accipit. Merum imperium, cui opponitur mixtum. Vide sub voce *Imperium*. Mera interpretatio *l. ult. §. 1. C. de legib.*

Merum jus gentium apud Tryphonium, purum solum, & simplex, separatumque a civilibus præceptis, accipimus *l. 31. D. dep.*

Mero jure, i. e. stricto subtilique *l. 4. §. 27. D. de usurp. & usucap.*

Merum judicis officium *l. 5. D. de verb. obl. & §. 1. & 2. Inst.*

de divis. stipul. Mera voluntate *l. 18. D. de adim. leg.* id est, nuda voluntate, non propter necessitatem rei familiaris, ut ibidem Modestinus loquitur.

Merum absolute pro vino *l. 12. C. Th. de pagan.* ubi Imp. La-rem igne, mero genium, Penates nidore veneratur. Mero enim genios suos colere, & illud in sacrificiis suis adhibere consuevisse, vel ex illo Persii *Satyr. 2. v. 9.* patet: Funde merum genio. Quo ritu veteres mentis integritatem, ab omni dolo, mendacique alienam significasse, suspicatur Cælius Rhodigin. *lib. 12. lect. antiqu. c. 1.*

MERX, *cis*, est res mobilis, quæ venum proſtat *l. 66. D. de verb. signif.* Eo autem vocabulo homines non continentur; & ob eam rem *mangones* non *mercatores*, sed venalitarii adpellantur *l. 207. D. eod. tit.* Verumtamen, in causa tributoria *mercis* nomine homines quoque quos venales habet servus venalitiarius, contineri docet Ulpianus in *l. 1. §. 1. D. de tribus. aff.* his verbis: Licet *mercis* adpellatio angustior sit, ut neque ad servos fullones, vel sarcinatores, vel textores, vel *venalissarios* pertineat, tamen ad omnes negotiationes porrigendum est edictum. Porro servos, quos quis ideo comparavit, ut illico distraheret, *mercis* magis loco quam *suorum* habuisse testator credendus est, ut tradit Ulpianus *l. 73. §. ult. D. de legat. 3.* Quem admodum legato rerum certo loco existentium non continentur venales per *l. 33. §. 2. D. de usu & usufr. leg.* Nec penu legata continentur res, quas paterfamilias, vel non separavit sibi in penum, vel de penu vendere solitus erat *l. 4. §. 2. D. de penu leg. l. 60. §. 2. de legat. 3.*

Multo minus pecunia, quæ *merx* æſti-

MES

æstimatur, mercis nomine venit. Non enim ut æstimatio rerum, quæ mercis numero habentur, in pecunia numerata fieri potest, ita pecunia quoque merce æstimanda est *l. 42. D. de fidejuss.* Olim quidem non aliud *merx*, aliud pretium vocabatur, at nunc non *merx* utrumque, sed alterum *pretium* vocatur. Nam, ut aliud est vendere, aliud emere, alius emtor, alius venditor, sic aliud est pretium aliud *merx l. 1. pr. & §. ult. D. de contrab. emps.*

MESONAUTA. De eo mentio est in *l. 1. §. 3. D. naut. camp. & stab.* his verbis: Nec enim debet per remigem, aut *Mesonautam* obligari, sed per se, vel per navis magistrum &c. Est autem juxta Alcianum, & alios Mesonauta, qui partim nautæ ministerio fungitur, partim vectoris locum obtinens operas pro vectura præstat. Ulpianus tamen *l. ult. §. 2. D. cod. sis.* hoc vulgo *maritimus* dici ait, qui remum pro naulo, & vecturæ prætio solvunt. Aliis Mesonauta est in navi servus, qualis Medastinus domi. Turneb. *lib. 48. c. 31. adversar.*

MESSALÆ Consulibus, qui collegam habuit in consulatu *Cotam*, fit mentio in *l. 4. §. 1. D. de off. procons.* M. Valerii Messalæ & M. Aurelii Cottæ Coss. fit mentio *l. 12. §. 3. D. de accus.* nec non apud Pariatorem *LL. Mos. & Rom. sis. 8.* Dion. Caff. *lib. 58.* ex quo patet, consulatum illorum incidere in ann. 771. *Hein.*

MESSALIANORUM hæreticorum mentio est in *l. 65. C. Theod. de hæres. v.* Epiphanium *hæres. 80.* vid. apud Photium *Cod. 52.* synodum Sideranam, aliâque contra Messalianos.

MESSIS a metendo pro metendi opera, & tempore, ut in *l. 1. D. de fer.* Alias pro segete ipsa jam matura. Ita si messes ejus

MES

147

anni, quo divortium factum est, colonum sequantur *l. 7. §. 3. D. solus. matrim.* Messem inspiciente colono sustulisti *l. 60. §. 5. D. loc.*

MESSIUS. Jurisconsultus, cujus mentionem facit Tryphoninus *l. ult. D. de jur. fisc.*

MESSORIUS, a, um, quod ad messem, tempusve metendi pertinet. Ut messoriæ falces in *l. 8. pr. D. de instr. vel instrum. leg. Apulei. lib. 6. metamorph.* Erant & falces & operæ messoriæ mundus omnis.

META est terminus, quo agri mensores utuntur, a metiendo dicta. Sed translate de tempore dicitur. Ut metæ præstituti temporis *l. 23. C. Justin. & l. 22. C. Th. de pæn.* Anni metas habet litigator *l. 31. C. Just. & l. 67. C. Th. de adpell.*

Meta alias dicitur pars molæ inferior, & catillus superior *l. 18. §. 5. de instr. vel instr. leg.*

METALLARIUS. Metallarius vel metallicus canon *leg. 4. l. 6. l. 9. Cod. Th. de metall.* pro auri canone, est penititatio, quæ a quibuscumque aurilegulis fisco inferitur, de quo vid. Gothofr. *Comm. ad l. 3. & 4. Cod. Theod. diffio sis.*

Metallarii rubra C. just. & C. Th. de metallur. qui & *metallici* dicuntur *l. ult. C. Th. cod. sis.* Et quidem hic in specie, qui auri metallum sectabantur *l. 7. C. Th. cod. sis.* proprie Aurileguli dicebantur *l. 9. C. Theod. cod. sis.* Hi originis ratione ei conditioni, soloque genitali adstricti erant *l. 7. l. ult. C. Theod. cod. sis.* ut & eorum loca simul, & proles *d. l. ult.* Erant alii, qui pro criminum qualitate *l. 2. C. Th. de pæn.* metallis publicis addicebantur *l. 2. C. Th. de lenonik.* in metallum damnati, datique erant *l. 8. §. 8. l. 10. §. 1. l. 36. D. de pæn. l. 6. C. cod. sis.*

K 2

ME-

METALLICUM opus l. 28. §. 6. *D. de pœn.* vide Goth. *Comm.* ad C. *Th. sis. de metallar.*

METALLUM, Græca vox est, cujus originem Plinius *lib.* 38. c. 6. tradit. Ubicumque, ait, una invenitur (vena) invenitur alia. Hoc quidem & in omni fere materia, unde metalla Græci dixisse videntur; quod videtur protulisse, quia *μεταλλον*, vel *μετα τα αλλα* inveniantur, ideo sic esse nuncupata. Cui in vocis etymologia, sed non plane in etymologia ratione consentit Eustathius in *Iliad.* 1. τα υτο γην ανωρτιομενα, μεταλλα λε, ονται και θεντα φασιν υτω δια το μετα τα αλλα παρτα επινοηθηναι. i. e. Quæ ex terra effodiuntur, *metalla* vocantur. Dicta vero ita esse, aiunt, quod post alia omnia cognita sunt. Moscopulus *περι σχοδων*, μεταλλα τα απο της γης γινομενα, οιν χρυσοι, αργυροι, θειον, και οσα τοιαυτα, απο τωτων μεταλλων, ποιητικως το ζητειν. Metalla, quæ sub terra nascuntur, veluti aurum, argentum, sulphur, & quæ sunt ejus generis alia, Ab his *μεταλλων* poetice pro querere.

Sæpe *Metalla* accipere debemus non ipsam materiam, sed materiam venas, seu ut loquitur Ulpianus l. 13. §. 5. *D. de usufr.* æris, argenti, auri, ferri, sulphuris, & ceterorum id genus fodinas. Herod. *μεταλλα των αργυριων*, argenti fodinæ. Quin apud Polyb. pro cuniculis hæc vox usurpatur: ηρξατο πολιορκων δια των μεταλλων, ætis cuniculis cœpit obsidere, quod Diodor. dixit *δια μεταλλειας*. Si lapidinas, vel quæ alia metalla pupillus habuit, stypteris, vel cujus alterius materiam. Vet. Glossar. In metallum *ιστι τα καταδικασθηναι τινα ασεβστοι ποιειν*, και θειον αρυττειν. In metallum est condemnari ad calcem faciendam, vel sulphur effodiendum.

In *metallum* damnatio paululum discrepat a damnatione in opus *metalli*, quæ differentia in vinculis tantum est, quod, qui in metallum damnantur, gravioribus vinculis premuntur, qui in opus metalli levioribus; quodque refugæ ex opere metalli, in metallum dantur, ex metallo gravius coercentur l. 8. §. 6. *D. de pœn.* l. 5. *D. de extrad. cogn.*

Metalli pœnæ d. l. 5. Metallo plecti l. 10. *cod. sis.* puniri l. 6. §. ult. *D. ad leg. jul. de pecul.* Metallum supplicium l. 11. *C. de pœn.*

METANGISMONITÆ, hæretici, qui ideo tale nomen acceperunt, quia *αγγος* græce vas dicitur. Afferunt enim sic esse in Patre filium, tamquam vas minus intra vas majus *Caus. 24. quæst. 3. c.* 36. §. 46.

METARI est futurum hospitium, nota postibus, janisque adscripta, designare.

METATOR in l. 3. l. 5. *C. de adv. div. jud.* l. 9. *C. de proxim. sacr. scuin.* iidem sunt, qui supra *mensores* describuntur. Isidor. *lib. 10. Originum.* Metatores, ait, adpellantur, qui castra designant, a metiendo scilicet. Cyprian. *lib. 4. epist. 1.* Primum hospitium vobis in carcere præparavit, & metator quodammodo vester nunc quoque vos antecedit, vide l. 1. l. 9. *C. de metas.*

METATUM. Metata sunt hospitia, quæ militibus præbentur a provincialibus l. 26. §. 8. *C. de Episc. aud. d. l. 9. C. de metas. & epidem.* Mansiones & paratas vocabant scriptores Francici. Vid. Cangium sub his vocibus.

METAKA est sericum rude & *αυτορες* nondum neque tinctum, neque in fila deductum, ideo separatur a nemate serico l. ult. §. 7. *D. de publ. & vell. & l. 10. C. de murileg.* Hujus verbi meminit Moscophulus libro

περι

περι σχεδων, ubi ait: Σηρ ο σχω-
ληξ, ο την μεταξαν εργαζομενος,
αφ' η σπριχα ματια τα μεταξω-
σα. Σηρ est vermis, qui sericum
conficit, a quo vestimenta me-
taxica serica adpellantur. Isidorus
lib. 20. Etymolog. c. 29. metaxam
dici vult a circuitu filiorum, aut
quod transferatur απο τη μετα-
γης. Justiniani temporibus pri-
mum ex India inuenta est meta-
xa, ut Nicephorus scribit, & Zo-
nar. in *Justinian.* Verbum autem
ipsum sub Imperatoribus tandem
irrepisse in Latium, Lucillii au-
thoritate refellitur, ex quo Festus
in voce Rhodus hæc verba citat.
Linique metaxam. Hinc

METAXARIUS, qui meta-
xam negotiatur *l. ult. C. de pi-
gnor.* Medii ævi scriptores de-
torta in alium sensum notione hu-
jus vocabuli æstimatores, qui re-
bus venalibus in foro certum
pretium statuunt, metaxarios vo-
carunt, ceu ostendit Car. Du-Fres-
ne, seu Cang. in *gloss.* sub hac voce.

METICULOSUS, qui me-
tu levi de causa capitur *l. 7. D.
quod met. caus.*

METIRI, mensuram agere,
& admetiri de fundo, opere, &
rebus aliis, quæ mensura constant,
veluti frumento, dicitur *leg. 40.
D. de contrah. emt. l. 6. D. si
mens. fals. mens. l. 1. C. de cond.
in publ. hor.* Dicitur quoque me-
taphorice: Filii sui contumeliam
ad suam utilitatem metiri *l. 17.
§. 13. D. de injur.*

METΟΙΚΟΣ. Metoeci sunt,
qui ex una civitate in aliam mi-
grant *l. 4. C. de jur. fisc.* quod
non fit, nisi ex rescripto principis
l. 12. §. 1. D. de excus. tut. Eu-
men. *Panegyric. Flaviensium ad
Constantin. Imp. c. 4.* Divus pa-
ter tuus Flaviam civitatem He-
duorum voluit erigere metoecis
uadique transferendis. Iidem re-
spectu civitatis, in quam migrave-

runt, sibi sedem habituri, & cu-
jus cives originarii non sunt, di-
cuntur παροικοι in *l. 239. §. 2.
D. de verb. signif.* Quo respiciens
Apol. Tyaneus in Epist. ait απα-
τες πατοικοι, καὶ οἱ μεταοικοι. Alii e-
nim sunt in eadem civitate ori-
ginarii, alii μεταοικοι, qui & in-
colæ dicuntur. Posterior ætas eos
advenas adpellasse videtur. Sed
non ita latini, quibus advena is
est, qui in aliena civitate mora-
tur ad tempus *l. 19. §. 2. D. de
judiciis.*

ΜΕΤΡΕΤΑ, ΜΕΤΡΗΤΗΣ.
Si oleum ita venierit, ut in sin-
gulos metretas certum pretium di-
citur *l. 35. §. 5. D. de contr.
empt.* Si ex doliariorum pars vini ve-
nuerit, veluti metretæ centum.
Columell. *lib. 12. c. 2.* picis li-
quidæ nemeturicæ metretam adde
in labrum. Isidor. *lib. 16. orig.
c. 25.* Metreta est mensura liqui-
dorum. Hæc a mensura accipit
nomen. Μετρον enim mensuram
dicunt Græci; Licet & urna, &
amphora, & reliqua hujusmodi
nomina mensurarum sint, tamen
ista hoc nomen a denarii numeri
perfectione accipit. Eo videtur Isi-
dorus respexisse, quod decem con-
giis constans Metreta κατ' ἐξοχην
dicitur, quem cadum alias ad-
pellant. Interpres Nicandri εις
αλεξιφαρμακας ait; Μετρητης εχει
ξεως εβδομηκοντα δυο. Metreta
constat xestis 72. Aristotel. 2. *acco-
nom.* Ατηγορευσε των υγων με-
τρον ελαττον ειραι η μετρητην. Vot-
tuit, ne liquidorum mensura ultra
minor esset, quam metreta. Gaza
amphoram vocat libro 8. *animal.*
c. 9. Phylli. Σει μεν εν τον δ' α-
μφοραν διδωμι τιμην πρωτα μεν τε
τ' αυτο εχον ονομα μετρητην, με-
τρητητες ουνεκα, ubi amphoram
metretam vocat.

ΜΕΤΡΟCΟΜΙΑ, quasi ma-
er vicorum *l. 1. C. non licere
habitar. metracom. l. ult. C. de
K 3 αποβ.*

exaest. tribut. l. ult. C. Th. de patroc. vicor. ubi Jac. Gothofr. in *Commentariis*: Metrocomia erat mater pagorum, seu caput inter omnes vicos, qui uni civitati subiecti erant, haud aliter quam Metropolis mater civitatum ejusdem provinciae. Ita fere Alciatus, qui Metrocomias intelligit pagos majores villis nobiliores, qui paulum infra urbis dignitatem sunt, eosdemque, quos D. Marcus in *Evangel.* comopoles, Accursius Metrocomias dictas *απο τη μετρη και κωμη*, a mensura & villa, quod qui ruri, & extra civitates agerent, nisi in Metrocomiis, non eximerentur capitationibus. Prius tamen etymon probabilius esse colliges ex articulo sequenti.

METROPOLIS *leg. 4. §. 5. D. de off. procons. l. 6. §. 2. D. de excus. sus. l. 11. C. Th. de medic. & professor.* quasi mater provinciae, ut loquuntur Imperatores *l. un. C. de metrop.* non igitur ita dicta a mensura, ut visum est Isidoro *lib. 7. orig. c. 12.* quem sequutus est Gratianus in *can. clerus l. distinct. 21.* Metropolis autem caput provinciae appellatur *l. 7. pr. D. de off. procons.* Aliquando tamen plures unius provinciae erant *Metropoles*, quia jus metropolitanum nonnumquam & alteri civitati, non imminuto prioris metropoleos jure, datum, quemadmodum Berytus salvo jure Tyri Phoeniciae facta est Metropolis *l. un. C. de metrop. Beryt.* Hinc ratio redditur, cur *l. 4. §. 4. D. de off. procons.* Proconsuli necessitas sit imposita *την μητροπολιν ετερον* primam attingere. Nam & Smyrnam in Asia jus metropolitanum habuisse ex numis constat, ceu ostendit Bynkersh. *Hein.*

Primario vero significato *Metropolis* dicitur ea Civitas, unde colonia deducta est. Thucyd.

lib. 1. Αποικια εν μη ταχυον τιμα την μητροπολιν. Omnis colonia beneficiis adfecta honore prosequitur suam Metropolin. Ac plene coloniae eas civitates, ex quibus deductae erant, matrum loco colebant, observabantque, ut Dionys. *Halicarn. lib. 4.* tradit.

METROPOLITANUS is est, inquit Gothofr. *ad l. 29. §. 5. C. de episcop. aud.* qui potestatem habet in minorum civitatum Episcopos, cui definitioni convenit *c. clerus §. 4. distinct. 21.* his verbis: Metropolitanus a mensura civitatum vocantur; Singulis enim provinciis praeminent, quorum auctoritati, & doctrinae ceteri sacerdotes subiecti sunt, sine quibus nihil reliquos agere licet Episcopos: sollicitudo enim totius provinciae est communis. Gerebant igitur Metropolitanus Episcopatum in Metropolitibus. Ut autem Metropolis caput erat provinciae. Ita in una provincia duo Metropolitanus esse non debent, sicut in Chalcedonensi Concilio *c. 12.* statutum est *can. un. distinct. 101.* vide sub voce *provincia*.

METUERE. Inprimis observanda est lectio Florentina *leg. 26. §. 1. D. de pignor.* Nec metuui ex hoc solo, ubi pro metuiri metuui ponit Ant. August. *lib. 2. emendas.* Alii volunt recte dici pro *metutum iri*, quemadmodum datuiri, pro datum iri, restituiri, pro restitutum iri Et sane vetus, & bonum est illud *metutum*, quo & Lucretius usus est *lib. 5. v. 1139.* Nam cupide conculcatur nimis ante metutum.

METUS est instantis, vel futuri periculi causa mentis trepidatio *l. 1. §. 1. D. quod met. caus. lib. 4. Tusculan. c. 3.* metum definit opinionem impendentis mali, quod intolerabile esse videatur Aristoteles *lib. 3. & hic*

his κακου προσδοκίαν definit, i.e. mali expectationem; & paulo post *φοβητην η μελλοντος κακη προσδοκίαν*, horrorem ex mali futuri expectatione. *Metum* autem in edicto Prætoris *quod metus causa*, accipere debemus, non quemvis timorem, sed majoris malitatis, nec vani hominis, sed quem merito in homine constantissimo cadat *l. 5. l. 6. D. quod met. caus.* veluti, qui salutis periculum, vel corporis cruciatus continet *l. 83. C. de transact.* *Metum* etiam præsentem accipimus, non suspicionem inferendi *l. 9. D. quod met. caus.* Sic *metus causa* abesse videtur, qui iusto timore mortis vel cruciatus corporis conterritus abest *l. 3. D. eod. tit.* Proinde illis Edicti verbis non adjuvantur, qui supervacuo timore deterriti fuerunt *l. 2. D. eod. tit.* Nota jam loquutiones. *Metum* adhibere, admittere, metu compellere *l. 16. l. 8. § 1. D. quod met. caus.* *Metum* facere, inferre *l. 14. § 5. l. 8. l. 9. D. eod. tit.* *Metum* habere, pati *l. 43. D. de mort. caus. donat. l. 14. § 5. D. quod met. caus.* *Metu* conterritus, perterritus *l. 2. de mort. caus. donat. l. ult. § 1. D. quod metus caus.* *Metus* est ne *l. 49. D. ad SC. Trebell. l. 1. § ult. D. de carbon. edict.*

Exceptio de metu *l. 4. § 33. C. § ult. D. de dol. mal. C. met. except.* competit *metus* ad promittendum adactis, eorumve heredibus, & quorumcumque interest, contra omnes ex eo promisso agentes *l. 14. § 6. D. quod met. caus. l. 7. § 1. D. de except.* Actio *quod metus causa* est Prætoriam in rem scripta, data ei, cujus per vim compulsivam patrimonium deminutum est, adversus possidentem amissam rem, aut vim inferentem, ad restitutionem rei, & si intra annum moveatur

in quadruplum. *tit. D. quod met. caus. Metus iustus. Vid. iustus.*

M E U S, a, um, Meorum, suorum adpellatione (generaliter posita) actiones etiam contineri, dicendum est, inquit Marcianus in *l. 30. § 1. D. ad SC. Trebell.*

Sed si adjective *Meum*, suum ponitur, cum mentio est de certo rerum genere, veluti de pecunia, quamquam pecunia dicatur mea quem alicui credidi *l. 32. D. de reb. cred.* tamen argento omni legato (ut ait Ulpianus) quod suum esset, sine dubio non debetur, id quod in credito esset: hoc ideo, quia non videtur suum esse, quod vindicari non potest *l. 27. § 2. l. 34. D. de aur. arg. legat.* Similiter quamquam inter mea referri possit jus hypothecæ, non tamen ipsum corpus meum est. Non igitur inter suos legasse videbitur creditor servos, quos quis ipsi pignori vel hypothecæ dedit *l. 73. § 2. D. de legat. 3.*

Sed nec meorum, suorum adpellatione adjective posita in legato continebuntur res, quas non numero suarum, sed potius venales habuit testator, veluti servos; nec servi, qui non sunt pleno jure testatoris, veluti fructuarii *l. 71. l. 72. l. 73. D. de legat. 3.* Continetur contra cujus proprietas ad eum pertinet, etiam quod commune est *l. 74. D. de legat. 3. l. 239. § ult. D. de verb. signif. l. 46. D. de visu nups.* Attamen cum ita legatur, servus qui meus erit cum moriar, si communis sit, partem deberi, verius est *l. 5. D. de legat. 1.* Continentur quoque servorum suorum adpellatione ii, in quos alter habet jus hypothecæ *d. l. 73. § 2. D. de legat. 3.* & in quibus ususfructus alienus fuit *l. 5. § 1. D. de legat. 1. l. 74. D. de legat. 3. l. 25. D. de V. S. Et hoc*

ita quoque procedit, si heres sit institutus servus his verbis, *si meus eris*, aut *qui meus eris* cum moriar. Et si quidem, ait Ulpianus, testator alienaverit in eo usufructum, nihilo minus *ipseus* est; Si verb partem in eo alienavit, an deficiat conditio institutionis, quaeritur. Et verius est, non defecisse conditionem, nisi evidentissimis probationibus testatorem voluisse apparuerit, pro hac conditione hæc verba inseruisse, si totus servus in dominio ejus remanserit. tunc enim parte alienata conditio deficit *l. 2. D. de cond. institus.*

Meum, quandoque demonstrandi, quandoque taxandi, quandoque conditionem adiciendi vim habet, vide *l. 6. D. de legat. 1. l. 85. D. de legat. 3.*

Meum est etiam id, quod ex re mea superest, cujus vindicandi jus habeo *l. 49. D. de rei vind.*

Quod *meum* jam, usucapere me, intelligi non potest *l. 12. §. 7. D. de captiv.*

MIGRARE dicitur inquilinus, seu conductor, qui e prædio urbano, vel rustico, quod conduxerat, discedit, & alio se confert *l. 1. §. 1. §. 4. D. de migrand. l. 13. §. 7. l. 30. D. locati.*

Sed & filius a matre migrare dicitur *l. 30. §. 5. D. de legat. 3.* & conjux migrare ad alias nuptias *l. 6. D. de divorc.*

De *migrando* interdictum datur adversus locatorem, ejusve heredes inquilino, ut ipse libere cum rebus suis possit de habitatione migrare, si tamen locatori satisfaciatur de pensione, ut *l. 1. §. 4. D. de migrand.* & de damno, si quod in domo conductæ dederit. Sed etiam gratuito inquilino datur, colono autem non datur, ut *d. l. 1. §. 1.* Sed alias ei officio judicis subvenitur, si velit non dico migrare, sed colo-

nariam post tempus exactum derelinquere. Dicitur enim in textu: Hoc interdictum proponitur inquilino, qui soluta pensione vult migrare. Nam colono non competit, cui extra ordinem subveniri potest officio judicis, ut tanto celerius expediatur causa migraturi *d. l. 1. §. 1.*

MILES, ait Ulpianus, adpellatur, vel a militia, i. e. duritia, quam pro nobis substituent, aut a multitudine, aut a malo, quod arcere milites solent, aut a numero mille hominum, ductum a græco verbo, tractum a tagmate; nam græci mille hominum multitudinem *ταγμα* adpellant, quasi millesimum quemque ductum *l. 1. §. un. D. de test. milit.* Isidorus *lib. 9. orig. c. 3.* Miles dictus, quia mille erant ante in numero uno, vel quia unus est ex mille electus. Romulus autem primus mille ex populo milites sumpsit, & adpellavit milites. Varro *de lingua lat.* Milites, quod trium millium primo legio fiebat, ac singulæ tribus Tatiensium, Rhamnensium, & Lucerum millia singula militum mittebant, adpellatos esse ait, cui consentit Maggus *lib. miscell. 4. c. 1.* vide & Menag. *Amoen. jur. civ. c. 39. p. 304.* Festus; Militem Ælius a mollitie per antiphrasin dictum putat, eo quod nihil molle, sed potius asperum quid gerat.

Hæc de etymo, jam quoad rem ipsam, *Milites* dicuntur, qui ut in bello ministrent sacramento rogati, adactique, & in numeros relati sunt, ceu docet Brisson. *in antiqu. select. lib. 3. c. 5.* Qui autem nondum in numeris sunt, licet etiam lecti tirones sint, & publicis expensis iter faciant, nondum milites sunt, debent enim in numero referri *l. 42. D. de testam. milit.* Et qui nume-

ro exemptus, in alium nonnumquam pervenit, in quem transfertur, interea miles est, seu idem Brissonius intelligit *l. 1. in fin. D. de bon. poss. & testam. milis.* ubi scribitur, militem esse, quamvis in numeris non sit.

Porro milites Iustinianus definit tam eos, qui sub magistris militum militiam tolerant, quam qui in undecim scholis taxati sunt, nec non eos, qui sub diversis optionibus fœderatorum nomine decorantur *l. ult. C. de locat. conduct.* Hinc non modo Navarchi, & Trietarchi Classium, sed & omnes remiges, & nautæ in Classibus milites sunt *d. l. 1. D. de bon. poss. ex test. mil.* Contra *Milisis* loco haberi definit tribunus militum, postquam successor ejus in castra venit *l. 20. D. de test. mil.*

Milites opponuntur paganis *l. 14. l. 17. §. 2. D. de test. mil. privatis & barbaris l. 5. C. ad leg. jul. maj.* ubi vide Jacob. Gothofr. in discorsu ad *d. l. 1. c. 10. denique & tironibus l. ult. C. Th. de milit. vest.*

Milites caligati, qui fuerint, vide sub voce *caligati.* De *Gregariis* vid. sub hac voce.

Milites ratione receptionis duplices erant generis, lecti nimirum, aut mercenarii. Ad istos pertinebat delectus. Constat autem, omnes cives Romanos bello studere oportuisse. Vide Cicer. *pro Murena c. 14.* Quod si nunc eorum auxilio indigeret Respublica, aliquis e Magistratibus majoribus edicto, proposito jubeat omnes militaris ætatis viros adesse in campo Martio, vel Capitolio. Vid. Polyb. *Hist. lib. 6. c. 17.* Liv. *26. c. 31.* Postquam conveniant, Magistratus conscendebat tribunal, singulorumque nomina per præconem recitari jubeat, ad quod quilibet tenebatur responde-

re: Adsum, præsto sum. Liv. *lib. 2. c. 18. & 30.* ita *Lib. 42. c. 32.* Delectu ita facto eorum nomina catalogo inferebantur, unde phraſis, scribere exercitum, vid. Cicer. *lib. 12. epist. ad famil. 15.* jurejurandoque demum obstringebantur, id quod primum A. V. C. 349. factum refert Livius *lib. 22. c. 36.* Wurffel. *Jurispr. civil. definitiv. §. 761.*

Miles, & pro opinatore, & compulſore, seu exactore annonæ militaris, & tributorum accipitur *l. 44. C. Th. de annon. & tributa & l. 16. c. 1. C. de exact.*

Miles pro officiali judicis apud Paul. V. *Sent. tit. 31. §. 1.* his verbis: Si pecunia accepta miles custodiam dimiserit. Ita intelligi vult Accursius, quemadmodum & Tertulliani *apolog. c. 2.* verba: in reos majestatis, & publicos hostes omnis homo miles est, intelligit nempe, quod officialis jure, & ministerio fungitur. Dissentit Schulting. ad dicta Ulpiani verba. Equidem militaris custodia separatur in *l. 1. D. de custod. reor.* Tamen Gothofredus in *Comm. ad l. 1. C. Th. de custod. reor. sub finem.* Militas quibus Proconsul pro stratoribus (vel rectius forte *statoribus*) uti debuit, officiales publice constitutos intelligit. Nam quibusdam interjectis, *quis, ait, militas (armata scilicet militia) Proconsulibus apparuisse putabiv.*

MILIARENSIS nummorum genus est, qui erogabantur militibus Nov. 105. c. 2. §. 3. Epiphanius *περι μισθων Tom. 2. p. 184.* Το δε αργυρον τυτο εστιν, ο Ρωμαιοι μιλιαρσιον καλεουν, ο εργατευεται στρατιωτικην δομην, vel δωρον, seu ex veteri glossario legit Brisson. Suidas sub ea voce, *μιλιαρσιον, το τε νομισματος δεκατον*, vel, ut Scaliger corrigit *δωδεκατον*, solidi duodecima pars. Sed

Sed quum admodum obscura sit & solidi & nummi miliarenſis æſtimatio pro diverſitate temporum, rem multis involutam tenebris, ſingulari exceſſu ad Epiphannium, vel *de ſolle miliarenſi*, ac *nummorum miniſtiſ diſtriba*, excuſſit Dionys. Petav. p. 431. ſequi quocum jungendus Jo. Frid. Gronov. *de pecun. vet. lib. 4. c. 16. Hein.*

MILIARIUM. vide *Miliarium*.

MILITARE vulgo eſt ſub armata militia ſtipendia merere *l. 4. pr. & §. 6. D. de re mil. l. 11. 15. 16. §. ult. D. de caſtr. pecul. & ita opponuntur non militantibus leg. 24. D. de teſtam. milis. itemque paganis l. 26. D. de liber. & poſth.*

Militare etiam dicuntur, qui circa latus principis agentes, munus aliquod, officiumve in palatio, aut Comitatu Principis gerunt, & aliqua dignitate, vel adminiſtratione funguntur *l. un. C. in quib. cauſ. mil. ſori preſcr. Sic in ſcriniis palatii l. 2. l. 3. l. 7. l. 9. l. 12. C. de proxim. ſacr. ſcrim. vel in alio quocumque officio militare l. 1. C. de tabular.*

MILITARIS, æ, quidquid ad militiam pertinet. Sic

Militare delictum, quod quis ut miles admittit, quale eſt quod diſciplina militari prohibetur, vel ſeverius vindicatur *l. 6. §. 6. D. de injuſt. irr. rups. l. 22. §. ult. D. de legat. 3. l. 11. D. de teſtam. milis. l. 2. l. 6. D. de re milis. l. 7. C. cod. tit. Unde militare delictum communi opponitur l. 2. D. de veteran. & milis. ſuccoſſ.*

Militaris iudex *l. 1. C. ſi non a compes. jud. & rubr. tit. C. de offic. milis. jud. opponitur civili judici, quemadmodum militare iudicium ordinario in l. 9. Cod. Tb. de iuriſd. & ubi quis conv. qua lege prohibetur, ne civilis*

cauſa ad militare iudicium ſine reſcripto trahatur. Similis prohibitio, ne curiales. vel privata conditionis perſonæ ad militare exhibeantur iudicium *l. 2. C. de offic. milis. judic.*

Militare juſ (i. e. facultas) quod in teſtamenti ſactione juri communi opponitur *l. 3. l. 4. l. 7. l. 10. l. 11. de teſtam. milit. vide Teſtamentum.*

Militari manu, vide ſub voce *Manus.*

Militare ſtipendium, vide ſtipendium. Militaris veſtis. vide *Veſtis.*

Militaris via, quæ græcis *λευκοπος*, i. e. via publica *l. ult. D. de loc. publ.*

Militares *l. 20. l. 21. C. Th. de erog. milis. annon. pro militibus, qui milites viri appellantur in l. 6. §. 3. D. de off. preſ. MILITARITER* pro militari more *l. 4. §. 5. D. de re milis.* Et militariter ornatum dixit Tacit. *lib. 16. annal.*

MILITIA. Ejus non unum genus eſt. Quædam enim armata adpellatur, quædam togata, quædam palatina, quædam liſſerata. Armata ſit mentio *l. 6. l. 18. D. de re judic. l. 1. C. de juris & facti. ignor. l. 4. C. qui dare tut. de qua, ait Ulpianus tit. 3. reg. §. 5. Militia juſ Quiritium accipit Latinus, ſi inter vigiles Romæ ſex annis militaverit. Ibi tamen pro militia juſ, militiam vulgo habent codices.*

Ad militiam togatam pertinet urbana illa. quam vocat, reſpondendi, cavendi, ſcribendi militiam Cicero pro Muran. c. 9. quo ſenſu & militare cauſarum patronos, aiunt Impp. Len. & Anthem. in *l. 13. C. de advoc. div. jud.* Ad Togatam quoque militiam partim reſertur, quæ palatina dicitur Symmacho *lib. 5. Epiſt. 74.* & Sidon. Apollinar. *lib. 1. Epiſt. 6.* & Militia palatii apud Caſſiod. *lib. 1.*

1. *var. c. 19.* quo pertinent officia in palatio, veluti adiutorium Quaestoris *Novel. 35.* Silentiariorum *l. 30. §. ult. C. de inoff. test.* Militia litterata eorum, qui in sacris scriniis militant *l. 8. C. de proxim. sac. scrin.* domesticorum, similiumque. Hujus autem generis militia, sive officia cum commodis, & salariis, quæ horum causa a principe tribuebantur, ad heredes transmittabantur sub certa pecuniæ definitione *l. ult. C. de pignor. l. 5. C. qui milit. pass.* immo quædam & vendi, & pignore obligari poterant *Nov. 53. c. 5. l. 52. §. 2. D. de act. emt. l. ult. C. de pign. l. 3. §. 7. D. de muner.* Si quis ergo ab officio desistens, voluntaria abdicatione in suum locum induceret alium, militiam alienare, relinquere alii, & vendere successori, hic autem sibi comparare scriptum prætorium, quaestorium, tribunicium dicebatur. Præterea hæc militia transmittabatur in liberos, quamvis non essent heredes *Nov. 35.* quin & in heredes extraneos, modo inferrent pro introitu solidos centum. Si vel liberi vel heredes minus idonei essent ad militiam hanc, vel ob quamcumque causam alii subrogarentur, hi pretium liberis, heredibusque defuncti præstabant *l. 7. l. 11. Cod. de proxim. sac. scrin.* quod fiebat de commilitonum sententia, vel (ut usitatis verbis utamur) ex communi eorum, qui in eadem schola, i. e. ordine statuti erant, placito. Et præstatio illa dicebatur scholæ placitum *l. ult. C. de pign. vel Casus militie Nov. 53. c. 5.* ubi ejusmodi beneficium militia ex casu adpellatur.

Militie nomen videtur etiam pro annonis, salariisque sumi, quæ armatam, vel inermem militiam exercentibus publice præstaban-

tur *l. 22. D. de legat. 2.* Lucius Titius in testamento suo publico Mævio militiam suam reliquit, sive pecuniam ejus quæcumque redigi ex venditione potuerit. Sic *l. 49. §. 1. D. eod. l. 11. §. 16. l. 102. §. ult. D. de legat. 3. l. 18. §. 2. D. de alim. vel cib. leg. l. 3. §. 7. D. de minor. l. 30. C. de inoff. test. l. 27. C. de pignor. l. 6. §. 3. C. de advoc. div. jud. l. 20. C. de collat.*

Uti vero militia nomen com-
moda, & officium, ita & onus conferendi milites denotat, quemadmodum in *l. 3. l. 10. l. 16. C. Theod. de medic. & prof.* ubi immunes ab hoc onere medici, & professores litterarum una cum uxoribus suis, & filiis pronuntiantur.

MILIVM, genus frugis, cuius meminit Ulpianus *l. 27. §. 19. D. ad Leg. Aquil.* Nomen a maxima numerorum summa, quæ est mille, cepisse quidam putant, teste Festo. Rectius a Græco *μῆλον*, quo vocabulo milium non minus, quam panicum legumen derivari ait Hein.

MILLE passus non a milliario urbis, sed a continentibus ædificiis numerandi sunt, ait Macer in *l. 154. D. de verb. signif.*

MILLIARE & Milliarium *l. 42. D. de excus. suæ. l. 1. §. 4. D. de off. pref. urb. l. 4. §. 1. D. de hered. inst.* est mille passuum spatium, seu iter. *Isid. lib. 5. orig. c. ult.* Mensuras, ait, viarum nos Milliaria dicimus: Et mox: Milliarium mille passibus terminatur, habens pedum quinque millia. Quia porro Milliaria lapidibus distingui solebant, hinc lapidum istorum quilibet Milliarium dictus, & sæpe dicimus ad vigesimum lapidem, h. e. ad vigesimum milliare *l. 154. D. de verb. signif.* Et ultra centesimum lapidem, & centesimum milliarium idem

idem valent l. 27. §. 2. 3. *D. de ex-
rus. sus. l. 42. D. & §. 18. Inst. cod. sit.*
De *Milliario* urbis, columna aurea
in capite Romani fori statuta, scri-
bit Plinius *lib. 3. c. 5.* his ver-
bis: Roma dividitur in regiones
quatuordecim, compitalarium 265.
pass. ejusdem spatii mensura cur-
rente a milliario in capite Ro-
mani fori statuto ad singulas por-
tas, quæ sunt hodie numero tri-
ginta & septem. Tacit. *hist. lib.*
1. c. 27. Otho innixus liberto
per Tiberianam domum in vela-
brum, inde ad milliarium aureum
sub ædem saturni pergit. Vide
Pitisc. in *Suet. Oct. VI. 3. 9. p.*
372. Bergier *de publ. visis lib. 3.*
c. 11. & 12. Ever. Otto *de su-
tel. viar. lib. 2. c. 4. & c. 6. p.*
389. De Milliario Constantinopo-
litano vide Suid. in verbo *μῖλλον*.
Codin. *de orig. Constantin.* p. 20.
& Ever. Ott. *dicto lib. 2. c. 8.*
de suet. viar. p. 394. & sequ.
Fit & septimiliarii, vel septimi mil-
liarii mentio in subscriptione l. 4.
*C. de recept. arb. l. ult. C. de le-
git. sus. l. 30. C. de jure dot. l.*
ult. C. de bon. libert. l. 3. C. de
agricol. & censu. Locus fuit sep-
tem millibus passuum ab urbe
Constantinopolitana distans, Im-
peratorum Palatio nobilitatus,
qui aliquoties *septimus*, græcis
ἑβδομος, vel *hepta* dicitur. Marcel-
lin. Comes in *Chronico*: *Celere &*
Venansio Coss. Indiæ. 7. Procop.
lib. 1. de edific. Justiniani. Li-
berat. in *breuiario de causa Ne-*
storianæ c. 9.

MILLIARIUM in l. 19. §.
12. *D. de aur. arg. leg.* Instru-
mento balneario legato. Millia-
ria legato cedere, ait Paullus *Sens.*
lib. 3. tit. 6. §. 65. Erat igitur
vas ad coquendum idoneum, quod
non in coquinatorio tantum, sed
& in balneario ponitur a Palla-
dio, ut & a Seneca *lib. 3. & 4.*
nat. quest. Athenus lib. 3. deip-

nosoph. c. 20. Usurpat hoc ver-
bum & Cato *de re rust. c. 20. 22.*
& 135. Formam accurate descrip-
sit I. Vossius *ad Catull. p. 318.*
sequ. ubi observat, *Milliarium*
dictum esse, vel a pondere mille
librarum, vel quod mille caperet
mensuras, & perperam quosdam
existimare, istud a coquendo mi-
lio ita dictum esse. Quare & re-
ctius per duplex, quam per uni-
cum L. scribitur. Quod autem &
miliarium vas, & miliarium lapi-
dem hoc modo scriptum reperias
in codicibus, non movet: Nam
litteram reliquis maiorem in ver-
bo vim habere geminandi, nemo
nescit. Propter magnitudinem sum-
mis culinarum tabulatis suspendi
solita milliaria vasa probat idem
Voss. *ex Senec. epist. 57.* ubi de
Crypta Neapolitana ad Pausilypum
Quid enim interest, ait Sen. utrum
supra aliquem Milliarius ruat, an
mons? Nihil invenies. Ista de for-
ma. *Milliarii* ex Vossio attulit
prolixè satis. Hein.

MIMUS, vox græca a *μῖμος*
imitor. De mimis servis men-
tio est l. 37. §. *ult. D. de edi-*
lis. edict.

MINÆ capitales l. 7. *C. de*
his, qui vi metusve caus. Quibus
opponuntur lutoris l. 4. *D. si cui*
plus quam per leg. Falc.

MINARI, seu comminari l.
4. *D. ad leg. jul. de adul. l. 1.*
§. 26. *D. ad SC. Silan.* At *mi-*
nare verbum frequens apud D. Hie-
ron. & in legibus antiquis Lon-
gobard. Burgund. Alemann. & in
lege Salica, est agere, vel ante se
pellere. Hinc Anianus. Actus qua-
pecora minare consuevimus. Apu-
lei. *lib. 3.* Nos duos afinos mi-
nantes, baculis exigunt. Sic Au-
sonius de Myronis bucula: Age-
ret juvenecas cum domum pastor
suas. Suam relinquere me mina-
bat ut suam. Dicitur & premi-
nare apud Apul. *lib. 5.*

Mi-

MINAX favor *l. un. C. Th. si quacumq. prad. possit. male fervor in C. Just. eod. sis.*

MINICIUS, Vid. Minucius.

MINICULARIUS. Ex Codice Theod. & quidem ex *l. 3. de indulg. debis.* hoc verbum citant Lexicographi, quasi idem sit ac Miniator, seu Miniculator, qui minio inficit, & illinit: Sed perperam, cum ibi legendum sit miniscalarius, de quo vide infra.

MINICULATOR. In *l. 7. D. de oper. libert.* legit Accursius: Si forte librarius, vel miniculator, vel calculator. Sed ibi Nomenclator rectius aut nomenclator legitur, ut in *l. ult. §. ult. D. de liberat. caus.*

MINIME in notis Jurisconsultorum ad aliorum opera idem est, ac immo, vero *l. 53. §. 1. l. 54. D. de act. ems. & vend.*

MINIMUS, *a, um*. Qui lancem maximam, mediam, minimam relinquebat *l. 31. D. de aur. arg. legat.* Minimum pro re minima in *l. 153. C. Th. de decur. l. 9. D. de regul. jur.*

MINISTER pro servo *l. 22. §. 8. D. solut. matr. & alius* quivis iussa alterius faciens, ut minister Ducis *l. 3. C. Th. ad leg. jul. repetund. Ministri stratorum l. 1. C. Th. & Just. de custod. reor. i. e. custodes carceris, & Clavicularii, qui & fo- rales ministri adpellantur l. 6. C. Theod. Est quoque mandatarius, ut Minister cædis *l. 14. C. de SC. Silan.* Minister litis, i. e. procurator, vel cognitor *l. ult. C. Th. de cognit.**

MINISTRI pro Clericis, & Ecclesiæ Pastoribus *l. 10. l. 31. l. 41. l. ult. C. Th. de Episc. l. 14. ejusd. C. de pagan.*

MINISTERIALES *l. 5. C. Th. de divers. off.* qui ministeriales Dominici vocantur in Notit. Imp. erant sub dispositione

viri spectabilis Castrensis, & sic Castrensiarum numero, de quibus vide sub voce Castrensiarum. In gloss. Isidori: Anculus Ministerialis Domus Regiæ: Gothofr.

MINISTERIANI, de quibus rubr. *sis. C. Just.* Apud Suidam, ut reposuit Cujacius *μινιστριανος καστεριανος* Ministerianorum notitia olim legi quartæ dictæ *sis.* subiecta fuit, quæ si hodie exstaret, facillima hujus rei notitia esset. Dubium est, an iidem fuerint ministeriani, ac Castrensiarum, an vero dicamus, post generalem Castrensiarum adpellationem, specialem Ministerianorum subijci, quippe hi numero illorum fuerunt, ut modo dictum est. Nihil tamen interest, dicamus in dicta rubrica parallelismum esse, ut iidem videlicet sint Castrensiarum, & ministeriani, qualis parallelismus occurrit. Titulo Digestorum de officio procuratoris Cæsaris, vel Rationalis: Iidem enim erant *procuratores Cæsaris, & Rationales*, vide Gothofr. *Comm. ad C. Theod. sis. de Castrensiarum. ad l. 1. & sis. de divers. off. ad l. 15. & 6.*

MINISTERIUM pro opere, quæ interventu personæ præstatur, ut in *l. 50. §. 1. D. de furs.* Qui ministerium, atque adjutorium ad surripiendas res præbet.

Ministerium publicum l. 1. D. ad leg. jul. repetund. Si quis in honore, ministeriove publico sit *l. 38. §. ult. D. ad leg. jul. de adult.*

Ministerii aulici meminit Lamprid. in Alex. Sev. *c. 41.* Aulicum, inquit, ministerium, ut essent tot homines in singulis officiis, quot necessitas postularet; ita ut annonas non dignitatem acciperent, fullones & vestitores & pistorum, & pincernæ omnes Castrenses ministri. Eo igitur spectat ministerium Castrense, de quo vide sub voce *Castrensiarum*.

Mi-

Ministerium sacrum principis eo quoque refertur, de quo l. 4. pr. C. de castrens.

Ministerium iudicis pro officio iudicis in l. 1 C. Th. unde vi, ubi iudices qui auctoritatis suæ formidabile ministerium obijciunt.

Ministerium pro sacerdotio, vel officio sacro: Sic ministerium Diaconi l. 111. Cod. Th. de decur. ministerium Ecclesiæ l. 39. C. Th. de episc. & cler.

Ministerium utique & domini servis exhibere dicuntur. Senec. lib. 3. de benef. c. 21. Quamdiu, ait, præstatur quod a servis exigi solet, ministerium est. In ministerio ergo esse dicuntur servi, sive proprii, sive alieni, aut etiam liberi (homines) nobis bona fide fervientes l. 2. §. 14. D. de vi bonor. rapt.

Ministeria pro ministris l. 2. C. Just. l. 14. C. Th. de Episc. Sic tutelam corruptis ministeriis Prætoris redimere l. 3. §. 15. D. de susp. sus. Magistratibus municipalibus traditi, vel publicis ministeriis l. 1. §. 10. D. de fugitiv. Apulei. de asin. aur. lib. 3. Tum me per proscenium medium veluti quamdam victimam publica ministeria perducunt. Ita etiam pro servis dicuntur ministeria. Sic ministeria, quibus pater familias instructus erat in fundo l. 12. §. 31. D. de instr. vel instr. vide & l. 21. D. de donat. ins. viv. & ux. Paull. lib. 3. Sent. tit. 6. §. 72.

Ministerium non modo personarum, sed & rerum, v. g. vocis, uti dicimus l. 7. §. ult. D. de suppell. legat. & balnearum, ut in l. 10. C. Th. ne comisib. & tribun. lavacr. præstetur.

Ministeria etiam sunt vasa, quibus cibis, & potus in conviviis ministratur, ut apud Paull. lib. 3. Sent. tit. 4. §. 86. & Ulp. l. 19. §. 12. D. de aur. arg. leg. Lami-

prid in Alex. c. 34. Ducentarum librarum argenti pondus ejus ministerium numquam transit, & cap. 41. Quum argentum in ministerio plus ducentis libris non haberet. Græcum δίακονία eadem notione occurrit. l. Matthei. 10. v. 58. de his vide plura apud Claud. Salmaf. ad script. hist. Aug. p. 30. & in observ. ad jus Attic. c. 23. ad quem remittit. Hein.

MINISTRARE est ministerium exhibere l. 25. D. de pœcul. l. 1. §. 4. D. de publican. & vestig.

MINISTRATOR, minister. Sic ministratores servi l. 203. D. de verb. signif.

MINOR aliquando sumitur pro eo quod medium est, ut minor capitis deminutio, i. e. media §. 2. Inst. de capis. demin. minor libertas, quæ est inter justam, & dedititiam. Mart. lib. 4. Cum plebs & minor ordo, maximusque.

Minor ratione ætatis. Ita minor ætate l. 16. C. de liberat. caus. l. 7. C. de muner. patrimon. minor ætas l. ult. C. si min. fact. Minor viginti annis Ulp. tit. 1. Resp. §. 13. & §. 5. Inst. qui ex quib. caus. man. Minor quam 20. annis l. 102. D. de legat. 1. minor quam 20. annis natu l. 7. D. si quid in fraud. patr. Construitur & cum genitivo, ut minores annorum l. 13. §. ult. D. de sus. & cur. Minor 25. annorum l. 6. §. 1. D. de decur. l. 57. D. de re judic.

Minor 20. annorum, cui, præterquam causa cognita, manumittere est prohibitum, non intelligitur, qui diem supremum agit anni vicesimi l. 1. D. de manum. Sed in lege Julia de adulteriis, quæ minorem annis 25. accusare prohibet l. 15. §. 6. D. ad leg. jul. de adult. talem accipimus, qui vicesimum quintum annum ætatis

tatis agit *d. l.* In edicto quoque Prætorio de minoribus, *minorem* 25 annis natum etiam die natalis sui adhuc dicimus ante horam, qua natus est, ut, si caprus sit, restituatur, & a momento in momentum spectetur *l. 3. §. 3. D. de minor.* Verum, in honoribus adipiscendis, annus vicesimus quintus cæptus pro pleno habetur *l. 8. D. de mun. & hon.*

Minor majori oppositus, ut in *l. 21. D. de acquir. vel omitt. hered.* vel absolute positus, ut in *l. 1. D. de minor.* *minorem* 25 annis significat. Quumque & impuberes nondum iustæ illius ætatis sint, hi aliquando minores vocantur *l. 34. §. 1. D. de minor. l. 2. l. 3. l. ult. C. si sur. vel cur. interu. rubr. C. si ex plur. sur. vel cur. omni. vel un.*

Minor ratione facultatum, ut minor centenario *l. 16. D. de jur. patron.*

Minores Magistratus qui sint, vide sub voce *Magistratus.*

Minoris, genitivus cum pluribus verbis in jure nostro jungitur, aliquando & omisso per elliptin verbo nomini adjicitur. Sic quanti minoris actio *l. 47. D. de adilit. edict.* Minoris condemnare quam juratum est *l. 4. §. 3. D. de in lit. jur.*

Minores pro posteris usurpari, quando graduum adpellationes deficiunt, Servius ad illa Virg. *lib. 8. Æneid. v. 268. latique minores servare diem*, monuit.

MINTURNÆ oppidum in Campania, cujus sit mentio *l. 13. §. 1. D. locat.* Colonia Liv. *lib. 10. c. 21. Plin. lib. 3. c. 3.* De hujus incolis *Minturnensibus* vide *leg. 8. §. 5. D. ff. servit. vind.* Marius apud eos delituit. Cic. *pro Plancio c. 10.* Minturnense flumen memoratur in *d. l. 13. §. 5. D. locat.* Ita adpellatur Liris qui Minturnas præterlabebatur. Liv. *lib.*

80. c. 21. Plin. lib. 3. c. 5. & Cic. de legib. lib. 2. c. 3. Oppidum illud nunc Trajetum castellum esse dicunt.

MINUCIUS vel Minicius, quem ut Sabino & Cassio posteriore, ita Juliano & Pomponio antiquiorem fuisse constat ex *l. 6. §. 4. D. de act. emt. vend. & l. 32. D. locat.* Idem ac Minicius Natalis, ad quem rescripsisse Trajanum Ulpianus ait in *l. 11. §. 15. D. de act. emt. vend.* In marmoribus Cos. *Augur. procos. Libye*, item *Leg. Aug. pro prætor. provinc. Mæsiæ inferioris* vocatur. Grut. *inscript. p. 59. 8. & p. 49. 6.*

MINUERE & augere opponuntur *l. 19. D. de tritic. vin. ol. & alibi passim.* *Minuere* pro officere detrahere. Sic, minuendæ opinionis causa *l. 14. D. de injur.* *Minuere magistratum* Liv. *lib. 4. c. 24.* (de Mamercio, dictatore, qui censuram quinquennale prius, annuam fecerat) a censoribus, ait, tribu motus & ærarius factus est, quod magistratum populi Romani minuisse. *Minuere majestatem populi Romani* Cic. in *Verr. 5. c. 20.* dixit.

Minuere pro alienare *l. 31. D. de reb. auct. jud. possid. l. ult. §. 2. D. de del. mal. & mos. except.*

Minuere pro mutare. Ita capite minui, sive deportatione *l. 6. §. 7. D. de injust. rupt. irr. sive adrogatione l. 3. D. de capis. minus.* vel aliis modis, de quibus sub voce *caput*, non est caput amittere, sed mutare; quoniam capitis deminutio est status prioris mutatio *pr. Inst. & l. 1. D. de capis. minus. & l. 17. in fine D. de oper. liber. Ita existimat Guil. Forner. in select. jur. lib. 1. c. 26.* huc etiam referens locum Terent. *Hecyr. act. 4. scen. 3. v. 9.* Non minuat meum consilium, i. e. non mutabo ut & alium ejusdem in *Andr. Act. 2. scen. 3. v. 17.*
Sed

Sed constructionem cum ablativo facere, ut *deminui*, vel *minui* hic potius in vulgari notione, pro privari, vel jacturam facere, sit accipiendum recte sentit Heinecc. Quamquam enim, qui capite minuitur, statum mutet, non ideo caput mutare, quam eo privari dici proprie potest.

MINUS adverb. aliquando pro simplici negatione ponitur. Aliquando tamen & comparative, ut minus commode frui l. 3. §. ult. *D. de itin. actus priv.* & hoc sensu non raro adjicitur *quam*, ut in l. 8. §. 1. *D. de bon. libert.* jungitur etiam cum comparativo in casu primo posito, ut minus utilior l. 5. §. 10. *D. de reb. eor. qui sub tus.*

Non *minus quam*, pro æque, ac frequentissime accipitur, sed ita ut membra comparata inter se non raro transponant, e. g. ex verbis non minus quam mente, quum dicendum fuisset, non minus ex mente quam verbis, vid. l. 7. §. 8. *D. de pact.* §. 3. *Inst. de Leg. Aquil.*

MINUSCULARIUS. Minuscularii in l. 3. *C. Theod. de indulg. debis*, sunt speciales, & minimi tributorum exactores, a minuscule. In veteri *glossar.* Vestigal minusculum. August. de civitate Dei lib. 7. c. 4. Minuscularios vestigalium conductores diserte vocat.

Minuscularius aqueductus l. 10. *C. de aqued.* i. e. tenuior, & diminutus, ut Cujacius interpretatur. Ita & minuscula præmia, Imperatores & Tyranni minusculi apud Historiæ Augustæ scriptores. Item minusculariæ, & tenuiores res l. 1. *C. de defens. civit.*

MINUTATIM, sensum, ut flumen minutatim recessit l. 39. *D. de adquir. rer. dom.* item particulatim, ut minutatim singulos convenire l. 8. §. 5. *D. de transact.*

MINUTIO capitis l. 5. §. ult. *D. de extraord. cogn.* seu diminutio l. 2. l. 5. §. ult. *D. de capitis minus.* Quid sit, supra dictum est in art. *capus*.

MINUTUS, a, um, parvum. Minutæ summæ l. 90. §. ult. *D. de pact.* Minutula summa l. 192. *D. de verb. sign.*

MIRABILEM partum Imp. appellat, qui a majore 50 annis editur l. 12. *C. de legis. hered.*

MIRACULUM. Nov. 105. c. 1. In iis quæ raro sunt, miraculum est, i. e. ejusmodi res miramur.

MIRARI l. 108. §. 13. *D. de legat. 1. l. 13. pr. D. de in diem addict.*

MIRUS, a, um l. 63. *D. de edilis. edict.* l. 55. *D. de legat. 3.*

MISCELLUS, a, um, quod ex variis constat. *Miscella* Lex appellatur Julia, & Pappia Poppæa in l. ult. *C. de ind. viduis.* & quidem non tota, sed caput dumtaxat de legatis, & libertate sub conditione datis, quod id caput ex lege Julia, & Pappia, SCo., cujus meminit Justinianus l. 3. *C. de indict. viduis.* & cautione Muciana constatum est. Ita cum Jac. Gothofr. *ad Leg. jul. & Pap. Rep.* sentit Heineccius. Non igitur ita dicta a *Julio Miscello* quodam, quod nomen universa ignorat antiquitas; etsi contrariam sententiam tueantur Jo. Robertus, & Jan. Vinc. Gravina *de legib. & SC.* §. 16. fresti auctoritate Justiniani *Novell.* 22. c. 43. adversus quos etiam Cujac. Briss. & Ant. Augustinus. Adde Menag. *Aman. jur. civ.* c. 39. p. 305. *sequ.*

MISCERE pro conjungere, ut miscere extraneum herodem liberi l. 3. §. ult. *D. de reb. dub.*

Miscere pro se immiscere, idque propriè facere dicuntur sui, & necessarii heredes, sicuti extranei pro herede gerere. Ita ne vel mis-

miscuisse necessarij, vel ceteri pro herede gessisse videantur *l. 14. §. 8. D. de religiof.* Necessarii heredes, si se misceant hereditati *l. 5. D. ad SC. Silan.* Miscere se negotiis *l. 39. §. 11. D. de administ. tut. tutelæ l. 2. §. 42. ad SC. Tertull.*

Miscere pro implicari, ut, si eum Fisco aliquem contractum damnosum miscuissent *l. 9. D. de confirm. tut. vel cur. miscere se illicitis contractibus l. 3. C. Th. de const. emp.*

Miscere pro conferre: ita miscere dotem paternæ substantiæ *l. an. C. Theod. unde liberi.* Quo sensu etiam collationes commiscere cum bonis defunctæ personæ, dixit Imp. *l. 19. C. in fin. de coll.*

Miscere denique est turbare *l. 37. C. Th. de pan. Phædr. lib. 1. fab. 2. procax libertas civitatem miscuit.*

MISER, a, um tribuitur reis criminum, qui in carceribus custodiuntur *l. 5. C. Theod. de iis que administ. & parentibus atrox l. 1. C. Th. de jur. liberor.*

MISERABILIS, e. Miserabilis egestas *l. ult. C. Th. de alim. qua inop.* Miserabilis injuria *l. 50. C. Th. de curs. publ.* Miserabiles personæ *l. 1. C. quand. Imp. inter pup. vel vid. preces l. 26. C. de judæis.*

MISERANDA fortuna *l. un. C. Th. de patr. qui fil. distrar.*

MISERATIO idem quod misericordia. Miseratio precum *l. 26. C. Theod. de cohors.* Miseratio etiam vocatur in *l. 1. C. Th. & l. 2. C. Justin. de abatis.* tergiversatio, quando quis ab accusatione desistit, & abolitionem postulat.

MISERICORDIA. Eam Cicero *lib. 4. Tuscul. c. 8.* definit, ægritudinem ex miseria alterius injuria laborantis. Seneca vero, ex mente Stoicorum, misericor-

Tom. III.

diam virtutem esse negantium; vitium pusilli animi ad speciem alienorum malorum succidentis. *Misericordia sanguinis, i. e. sanguini debita l. 3. C. Th. de matern. bon.* Qui misericordiæ causa, quam ipse non habet, infantem exponit *l. 4. D. de agnosc. & al. liber.*

MISERICORS qui funera- vit in hoc, ut mortuum sepeliret *l. 14. §. 7. D. de religiof.*

MISSA in *c. Jacobus 47. de consecr. dist.* est sacrum piacular, quod a Sacerdote offertur. De hujus vocis origine variant Scriptores. Quidam hebræum nomen esse putarunt ex *Deut. 16. v. 10* ubi vox *missah*, quæ oblationem significat, reperitur. Alii illud deducunt ex Græca voce *μυσος*, a verbo *μυσω*, quod est doceo, instituo, & spiritualiter instituo, quasi in terminatione dumtaxat mutatio sit facta. Alii *missa* vocabulum a mittendo dictum volunt. *Missæ* enim idem est ac missio, sicut *remissam* pro remissione apud Tertullianum, & Cyprianum legimus. *Missam* igitur dictam volunt, vel propter bona ad populum missa, vel propter transmissionem precum ad Deum per ministerium Sacerdotis, vel propter dimissionem, vel catechumenorum dumtaxat, vel totius populi, solemni formula factam, *ite. missa* (hoc est, dimissio) *est.* Uti autem communiter vox hæc pro missione sumitur, sic præterea etiam accipitur (1) pro oblationibus, & precibus, quæ ab initio liturgiæ usque ad dimissionem catechumenorum expleatur *Conc. Carthag. 4. c. 84. Conc. Valent. c. 1. (2)* pro parte liturgiæ, quæ est ab offertorio usque ad finem, & dicitur *missa* fidelium Cæsar. *Arelat. hom. 12. (3)* pro collectis, seu orationibus, quæ in *missa* strictè dicta legi solent *Concil. Milevis. 2. c. 12.*

L

c. 12.

c. 12. (4) pro nuda lectione cum intermissione psalmorum, (5) pro divino officio, id est, vel matutino, vel vespertino Conc. *Agathens.* c. 30. (6) pro ipsa festivitate a potiori denominata, ut scriptores mediæ ætatis facere solent Ivo Carnot. *in decreto* p. 35. c. 190. (7) pro toto officio, quatenus Catechumenorum & fidelium missam comprehendit.

MISSALE, *lis*, liber ecclesiasticus, in quo continetur missarum officium, a Zacharia P. primum compositus, deinde a Gregor. M. in meliorem formam redactus, cui *sacramentarii*, seu libri sacramentorum titulum imposuit. Jussu Concilii Tridentini liber ille fuit correctus cum aliis. *Missale plenarium*, liber ecclesiasticus, in quo Evangelia, & epistolæ pleniter continentur.

ΜΙΣΘΟΤΗΣ, qui aliquid conductum habet; Modest. *in l.* 49. *pr. D. locati.* οἱ επιτροπαι γενομενοι μισθοῖται καίσαρος γενοῦνθαι κωλυονται, i.e. curatores creati prohibentur aliquid a Cæsare conductum habere. Et paulo post, οἱσιν κακοθυμενοι μισθοῦσθαι καὶ παρὰ τὴν ταμίαν χορῶν. Sunt prohibiti fisci possessiones conducere.

MISSIBILIS, *s.* Missibilia tela, quæ manu mittuntur, & procul jaciuntur. Justinianus in *Nov.* 85. c. 4. τὰς τὴν καλυμπτὸς ζιβυνὺς ἀποὶ μισσιλίου, quique vocantur Zibynni, vel missibilia. Sardon. *Apollinar.* lib. 4. *Epist.* 20. *ad Domitian.* lanceis uncatis, securibusque missilibus dextræ refertæ. Sic apud Veget. legendum variis locis.

MISSILIA, quæ in vulgus a Magistratibus, Principibusve, ludos edentibus, aut alias in publicum prodeuntibus, jactantur. Ita Prætores, & Consules, qui missilia jactant in vulgus, ignorant, quid eorum quisque accepturus sit §.

49. *Inst. de rer. divis.* vide & ibi Theophilum. De iis quoque *in l.* 9. §. 7. *D. de acquir. rer. dom. l.* 8. *D. de consub. emp.* *Nov.* 105. c. 1. 2. & ibi Cujac. Huc pertinent hi Martialis versus *Epigr. lib.* 8. Omnis habet sua dona dies, nec linea dives. Cessat & in populum multa rapina cadit. Missilia spargere olim tam proprium erat Consulium, ut hanc liberalitatem inde *υπατειν* appellaverint Græci, ceu Cujacius observavit *ad dist. Nov.*

MISSIO pro immiſsione, ut missio in bona *l.* 5. §. 11. & §. 12. *D. ut in possess. leg.* & missio legatorum *l.* 1. §. ult. *D. ne vis fiat ei*, quæ est missio in possessionem legatorum causa, & una est ex sequentibus. Nempe est missio in possessionem ex tribus causis, rei servandæ causa, item legatorum servandorum gratia, & ventris nomine *l.* 1. *D. ex quib. causis. in possess.* & quidem ex his causis olim in possessionem universam missio fiebat, cum *damni infecti* nomine, si non caveretur, nonnisi rei, de qua damnum timebatur, fieret missio, ut docet *d. l.* At novo jure Novellarum non amplius datur missio in possessionem omnium bonorum, sed pro modo tantum debitæ quantitat. *Nov.* 53. c. 4. *fin.*

Missio in possessionem ex primo decreto, & ex secundo decreto a prudentibus nostris dicitur *arg. l.* 15. §. 16. *D. damn. infect.* quorum illud solam custodiam, hoc & vendendi potestatem tribuit. In bonorum possessionem ex primo decreto mittitur, si quis iudicii mutandi causa fidejussorem dedit, & tamen neque potestatem sui facit, neque defenditur *l.* 1. *pr. D. quib. ex caus. in possess. est.* sive sine fraude latitet *l.* 2. §. 1. *D. eod.* sive apud hostes captivus sit *l.* 6. §. 2. *D. eod.* sive nullus ejus heres

heres existat l. 8. D. eod. vel si debitor impubes esset, sed non nisi ad pubertatem l. 3. §. 1. l. 5. §. 2. D. eod. Ex secundo de-creto in bona ejus iri jubet Prætor, qui fraudationis, i.e. fraudandorum creditorum causa latitat, nec boni viri arbitratu defenditur l. 7. §. 1. D. eod. & tunc in possessionem missis, elapso tempore constituto, jus est, bona, in quibus jam pignus consequti sunt, vendendi l. 7. §. 1. 2. sequ. D. l. 9. C. eod. sis.

Missio pro dimissione l. 17. l. 40. l. 90. D. ad Leg. Falc. quæ militibus datur, quæ & sacramento solvuntur, & ab exercitu dimittuntur. Multiplex autem ea est, vel *bonesta*, quæ conceditur ob impletum justum militiæ tempus l. 5. C. de test. milit. l. 7. C. de sed. instrum. quam Quint. Declam. 13. & Livius passim justum appellat. Estve *causaria*, quæ ante tempus justæ aliqua de causa datur, veluti ob valetudinem, quæ, qui se excusare vellet, iuramento id faceret, necesse erat. Dig. lib. 6. c. 6. C. c. 23. Apul. lib. 4. de asen. aur. Rebar eam, ut, me jam debilem prorsus, & exanimatum mereri causariam missionem. Unde causarios milites, quibus morbus causa erat, ne militarent, Livius vocat. Tertia est *ignominiosa*, quæ ob delictum cum privatione existimationis contingebat l. 2. pr. D. de his qui not. infam. Ignominiosa autem missio toties est, quoties is, qui mittit, addit nominatim, ignominia causa se mittere. Semper enim debet addere, cur miles mittatur l. 2. §. 2. D. de his qui not. infam. Itaque *ignominia* mentio non absesse necessaria est, sed sufficit narrari factum militis ignominiosa missione dignum. Et plerumque quidem tantum adjici a

Principe solere, ignominia causa se mittere, ait Ulp. l. 2. pr. D. de his qui not. infam. at Macer lectus disertè, etsi sine ignominia mentione missi sunt, nihilominus ignominia causa missos, intelligi, scribit l. 13 §. 3. D. de re milit. Missionis exemplum, in qua & delictorum, & ignominia fit diserte mentio, existat apud Hirt. de bello African. c. 54. ubi inter alia Cæsar e suggestu ad concionem loquitur: C. Aviene! (erat Tribunus militum) quod in Italia milites pop. Romani contra Rempublicam instigasti, rapinasque per municipia fecisti, quodque mihi, reipublicæ inutilis fuisti, & pro militibus tuam familiam, jumentaque in naves imposuisti, tuæque opera militibus tempore necessario respublica caret, ob eas res *ignominia causa* ab exercitu te removeo, hodieque ex Africa abesse, & quantum potes, proficisci jubeo.

Est & quartum genus *missionis* militum, si quis evitandorum munerum causa militiam subiisset l. 2 §. 2. D. de his qui not. infam. quæ missio existimationem non lædebat. Quid autem differat a missione exauctoratio, de qua d. l. §. 2. vide sub voce *exauctoratio*.

Missiones honorarias, vel quaslibet alias dicuntur quoque obtinere Decuriones l. 153. C. Theod. de decur.

Sed & gladiatoribus missio dari dicebatur. Senec. lib. 9. controuv. 6. Abscissa missione gladiator, quem armatus fugerat, nudus insequitur.

MITIGARE. Mitigatur ita l. 5. C. famil. ercise.

MITIS, e, mitior lex sequenda l. 15. D. de bon. libert. mitius constituendum l. 4. §. 1. D. de incend. ruin. naufr.

MITRA in ornamentis muliebribus numeratur l. 25. §. ult. D. de aur. arg. legat. Si, ut ait

Gothofred. vetustatis causa comparata est, tamen mitras magis capitis tegendi, quam ornandi causa comparatas, ait l. 23. §. 2. *vers. muliebris D. eod. tit.* Etymologic. *μιτρά λεγεται ο γυναικείος της κεφαλής αναδεσμος.* Mitra vocatur muliebris fascia capitis. Suld. cum Helychio: *μιτρά διδημα η ζώνη.* Mitra fascia vel Zona. Serv. in lib. 9. *Æneid.* v. 616. Pilea virorum sunt, mitræ feminarum, quas calanticas dicunt. Vide & Petr. Fabri. lib. 1. *semestr. c.* 15. p. 89.

Mitra proprium hodie dicitur summorum Pontificum ornamentum, ac tegumentum, & dein Cardinalium, Archiepiscoporum, & Episcoporum; cuius nominis mentionem iudice Du-Fresne in *Glossario* apud veteres Scriptores de officiis Divinis non observamus. Episcopalis autem *mitra* triplicem speciem statuit ceremoniale Episcoporum lib. 1. cap. 17. unam, quæ pretiosa dicitur, quia gemmis vel laminis aureis, vel argenteis contexta esse solet, alteram, auriphrygiatam sine gemmis, & laminis, vel ex serico albo, auro intermisso, vel ex tela aurea simplici, tertiam, quæ simplex vocatur, sine auro, & simplici serico damasceno, vel alio, aut etiam linea, ex tela alba contexta, rubeis laciniis, & vittris pendentibus. Mitræ privilegium indultum a summis Pontificibus interdum aliis quam episcopis, v. g. Abbatibus, & Canonicis ecclesiarum cathedralium.

MITTENDARI l. 3. l. 7. l. 8. *C. de palatin. sacr. largit.* inter Palatinos fuerunt tam in officio Comitum rerum privatarum, ut docet l. 2. *C. Th. eod. tit.* quam in officio Comitum sacrarum largitionum, ut ostendit l. 7. §. 9. 23. *C. Theod. eod. tit.* Erant autem in scrinio, quod Canonum vocabatur, ut ex d. l. 7. discere

licet, in quo scrinio canonum, tributorum, & functionum publicarum ratiocinia tractabantur: Postea separatim scrinium constituitur l. 7. *Cod. Just. eod. tit.* Ex hoc autem scrinio canonum ad canonis exactionem hi *mittendarii* mittebantur in provincias a Comitibus sacrar. largitionum, & rerum privatarum, vide Jac. Gothofred. *Comm. ad d. l. 2. C. Th. de palatin. sacr. larg.*

MITTERE in bona, in possessionem, quid sit, dictum est supra sub voce *missio*. Heic vero nota: *Mittere* in consilium, i. e. post causam peroratam iudicibus in consilium eundi potestatem facere. Cic. in *Verr.* 2. 99. Accusabo, respondebis. Testibus editis, ita mittam in consilium. Idem pro *Cluent.* c. 32. Quum in consilium mitterent Scalenum iudicem, cui pecuniam dederant, non requirebant? Simili sensu Seneca lib. 2. *de ira* c. 27. In consilium de vita nostra mittimur. Si verum ipsi dicere nobis voluerimus, pluris litem nostram æstimabimus. Si volumus æqui omnium rerum iudices esse, hoc primum nobis suadeamus, neminem nostrum esse sine culpa. Vide ad hunc locum Lipp.

Mitti in munus dicitur l. 1. *C. Th. de princ. agent. in reb.* vel, quod idem est, ad necessitates publicas, & privatas l. 3. *C. Th. & l. 1. C. Just. eod. tit.*

Mittere pro remittere, ut mitti ad iudicem l. 8. l. 9. *D. de liberal. caus. l. ult. D. de quib. reb. ad jud. ear. l. 22. D. de jud. ad arbitrum l. 1. §. 6. D. si cui plus quam per Leg. Falc.* sed & mitti ad actionem dixit Gaius l. 26. *D. de adilis. edict.* Seneca lib. 3. *de benef. c. 7.* Melior est conditio causæ bonæ, si ad iudicem, quam si ad arbitrum mittatur.

Mittere pro dimittere. Sic si mi-

miseratione custodiam quis miserit *l. 14. D. de custod. & exhib. reor.* Mittere militem *l. 2. pr. & §. 2. D. de his qui nos. infam.* ignominie causa ab Imperatore missus *l. 2. §. 10. D. eod. sis. & contra miles missus honeste l. 5. C. eod. sis. vide supra missib.*

MIXTURA in *l. 82. D. de cond. & dem. l. 29. D. de usurp. & usuc.* tritæ est significationis.

MIXTUS, *s. um.* Mixtæ actiones, in quibus uterque actor est, ut puta finium regundorum, familie erciscundæ, communi dividundo, interdictum uti possidetis, utrubi *l. 37. D. de oblig. & act.* Mixtæ actiones dicuntur ex causa, quod tam in rem, quam in personam dantur, quales sunt tres illæ priores actiones modo memoratæ *§. 20. Inst. de act.* Unde Paulus: Finium, ait, regundorum actio in personam est, licet pro rei vindicatione sit *l. 1. D. fin. regund.* Hereditatis etiam petitionem mixtam personalem actionem habere ait *l. 7. C. de hered. pet.*

Mixtæ quoque adpellantur actiones ab objecto, quæ tam rei, quam pœnæ persequendæ causa comparatæ sunt *§. 17. §. 18. §. 19. Inst. de act.*

Mixtum Imperium, vide Imperium.

Mixta interdicta, quæ & prohibitoria sunt, & exhibitoria *l. 1. §. 1. D. de interd.*

Mixto jure, nempe lege, & more apud Ulp. *lib. 5. resp. sis. 4. §. 6. & 8.*

Mixta munera tam personalia, quam patrimoniorum sunt, corporaque ministerio, & sumptibus patrimonii, & damnis administrantis expediuntur *l. ult. pr. & §. 26. D. de muner. & honor.*

MOBILIS, *e.* Mobiles res e rebus soli separantur *l. 1. §. 1. D. de usufr. quemadm. cau. l. 3. §. 1. D. de vi & vi arm.*

Mobilia, licet passivam significationem respiciant, sicut moventia activam, tamen pro eodem accipiuntur, nisi aliter de mente constet *l. 92. D. de verb. signif.* Adeoque Mobilium appellatione etiam animalia veniunt *l. 1. §. 1. D. de rei vend. l. 3. §. 13. D. de acquirenda possess. & servi, seu mancipia l. 30. §. 4. D. eod. sis. l. 4. C. Th. de bon. vacans. l. 6. pr. C. Th. de decur.*

Aliquando tamen mobiles res a semoventibus separantur, ut *l. 1. D. de adil. edict. l. 30. C. de iuro dos. l. un. §. 7. C. de rei uxov. act. l. 2. l. 3. C. de quadr. præscr. l. 37. l. 49. §. 2. C. de episc. & cler. l. 13. C. de servis. l. 7. C. de bon. qua liber.* sicutи κτήτορ πρᾶγμα, και αυτοκίνητος separat Justin. in Nov. 112. c. 1.

Mobilium quæ ibi mea erant legato, nummos ibi repositos, ut mutui darentur, comprehendi; at eos, quos præsidii causa repositos habet, (ut quidam bellis civilibus factitassent) eos legato contineri docet Proculus *l. 79. D. de legat. 3.*

MODERAMEN, temperamentum. Ita moderamen invenire *leg. 64. pr. Cod. Theod. de adpallation. Moderamen insculptæ tutelæ leg. 1. Cod. unde vi* tunc fieri intelligitur, quando aliter se quis defendere, aut periculum rerum suarum effugere non potest. Quæ defensio usque adeo permixta est, ut is, qui vim inferre non veretur, etiam impune occidi possit, si nulla alia ratione fugæ sit locus.

MODERARE active in *l. 30. C. Theod. de adpell. Plaut. Mil. 2. 2. extr.* Ego voci moderabo meæ. Gloss. vet. *modero διοικω.* Exempla alia ex Pacuvio, & Accio vide apud Nonium.

Moderari solet active poni eodem significato, ut in *l. 6. §. ult. leg. 3. D. ubi pupis, educ. &*

apud bonos scriptores passim. Sed & active usurpari ostenderunt Voss. *lib. 3. de analog. c. 6. 7. Scip. Gent. lib. 1. p. 18. & Ducker. de latin. veter. jurisc. p. 388.*

MODERATE l. 1. §. 12. D. de success. edict. l. 3. D. ubi pupil. educ.

MODERATIO inculpatæ tutelæ, de qua modo in verbo moderamen. Cum aliqua moderatione definiri l. ult. D. de bon. damn.

MODERATOR i. e. rector. Ita Moderatores provinciarum l. 11. C. de offic. rect. prov. quos Græci *epirotas* vocant. Tribuit autem specialiter hoc nomen Justinianus Præsidibus provinciarum Helesponti, & Arabiæ. Nov. 28. & 102.

MODERATUS, a, um, l. 40. D. de damn. infect. l. 1. §. 3. D. de postul. l. 8. D. qui satisf. cog.

MODESTE. Modestus. adv. l. 28. D. de pecun. constit.

MODESTIA l. 26. Cod. de Episcop. & Cler. virtus docens omnibus in rebus temperamentum, modumque servare.

MODESTINUS. Vid. *Hevernianus*.

MODESTUS Consul, de quo l. 1. §. 2. D. de fugitiv. is forte, qui sub Alexandri Severi principatu cum Probo consulatum gessit. Fuit ex Ahmelovenii sententia, Vettius Modestus, cujus mentio fit in lapide apud Gruter. p. 169. 7.

MODIATIO leg. 16. C. de usur. l. 7. C. de rer. permus. l. ult. C. de annon. civil. l. 32. C. Theod. de navicul. & apud Casiodor. lib. 4. variar. c. 7. est mensura frumenti, & tritici per modios inita Ant. August. lib. 2. c. 1. mod. frumenti pensitationem interpretatur, quod Jac. Cujac. in l. ult. C. de naufrag. reprehendit, ubi modiationem modium frumenti esse ait, quam interpretationem probat Simon Schard. in adnot. ad LL. navales.

MODICE, i. e. cum modo æquo, & pari Gell. lib. 12. c. 13. Alias significat leviter, ut modice interesse l. 2. §. 24. D. de vi bon. rapt. modice vindicare l. 28. §. 12. D. de pan.

MODICUS, a, um, est mediocre, leve, ut mediocre æs alienum l. 5. §. 10. D. de reb. ur. Modica castigatio seu coercitio l. 12. de jurisd. l. 13. §. 4. D. l. 1. §. 2. l. 12. §. 7. D. de injur. l. ult. D. de off. ejus, cui mand. est jurisd. Modicum delictum l. 9. D. de minor. Est quoque, quod certum modum non excedit, ut modicum tempus l. 7. pr. D. de hered. pet.

MODIOLUS in leg. 36. D. de aur. arg. legas. Modioli inter pocula seu ea, quæ potui sunt parata cum truellis, scyphis, & phialis numerantur. Sunt autem modioli vasculi ad hauriendam aquam ex puteo, aut lacu, aut flumine. Horum alius est erogatorius, alius acceptatorius, ut scribit Frontinus de aqueductib. & meminit Vitruv. in lib. 10. c. 9. de Organis haustoriis loquens: Cum autem altius, inquit, extollendum erit, eadem ratio commutabitur sic: Rota fiet circum axem eadem magnitudine, ut ad latitudinem, quam opus fuerit, convenire possit. Circum extremum latus rotæ figentur modioli quadrati pice, & cera solidati, cum rota a calcantibus versabitur, modioli pleni ad summum elati, rursus ad idem revertentes infundent in castellum ipsi per se quod extulerint. Vide infra Modulus.

MODIUS, mensura, quæ veteres frumentum admetiri solebant. Modii ænei, vel lapidei memorantur in l. 9. C. de suscept. quæ est l. 12. C. Theod. eod. tit. Si frumentum ita venierit, ut in singulos modios pretium diceretur l. 35. §. 5. D. de contrah. emt.

MODIO. adv. Modio hanc, modo

do illam sententiam probandam
l. 15. §. 32. D. de damn. infect.
 Modo si, i. e. dummodo *l. 19.*
§. ult. D. locat. Eodem sensu
 si modo *l. 14. D. de sponsal.*
 Modo ut *l. 1. §. 5. D. de susp.*
sus. i. e. dummodo, ut in §. 1.
Inst. cod. sis.

MODULUS *leg. 8. §. 5. D.*
de nov. oper. nunc. Moduli sunt
 mensuræ operis admetiendi caus-
 sâ paratæ, quibus uti solent Ar-
 chitecti. vide Vitruv. *lib. 1. cap.*
2. lib. 3. c. 2. lib. 4. c. 3. sunt
 & aquarum moduli, qui, ut ait
 Frontin. *lib. 1. de aquad.* aut ad
 digitorum, aut ad unciarum men-
 suram instituti sunt. De his forte
l. 3. §. 1. D. de damno infect.
 meminit, his verbis, qui modu-
 lorum aut rivi faciendi causâ o-
 pus faceret. Alii tamen hic legunt
modiolorum, de quibus modo di-
 ctum est sub voce *modiolus*.

MODUS pro mensura cujus-
 cunque rei, ut *modus agri sis.*
D. si mensor fals. mod. dix. Est
 quoque, quod ita definitum est, ut
 excedere non liceat, ut *Modus*
certus usurarum l. 31. D. de u-
sur. *Modus lege Falcidia consti-*
tutus legatis l. 1. & 81. D. ad
leg. falcid. Atque ita accipiendum,
 quod est a Tacito *lib. 1. Hist.*
scriptum, Legata non ultra civili-
 lem modum reliquit. Ad modum
 exilii, i. e. ad exilium usque *l. 39.*
§. 1. D. de liberal. caus.

Modus similiter legem præscrip-
 tum usus, & qualitatem significat
 in *l. 4. §. 1. D. de servitus.* ubi
modus adjici dicitur servitutibus,
 cum definitur, quo genere vehi-
 culi, per quam partem fundi ea-
 tur, agatur, qua hora, quibus
 temporibus, qua parte aqua duea-
 tur. Et ita Justin. in *§. finis*
Inst. de usufr. non utendo per
 modum intellige non utendo se-
 cundum modum, legemque dictam
 in constitutione usufructus.

Modus legitimus. Vid. art. *le-*
gitimus.

Modus porro pro fine, vel
 causâ finali maxime in materia
 de ultimis voluntatibus accipitur.
 Si cui in hoc legatum sit, ut ex
 eo aliquid faceret, veluti moni-
 mentum testatori, vel opus, aut
 epulum municipibus faceret, vel
 ex eo sortem alii restitueret sub
 modo legatum videtur *l. 17. §.*
ult. D. de condit. & demonstr.
 Hinc *modus* a conditione separa-
 tur *rubr. sis. D. de cond. & dem.*
 item *rubr. C. de donat. qua sub*
modo, vel conditione vel cert. temp.
confic. Tamen in legatis & fidei-
 commissis etiam *modus* adscriptus
 pro conditione observatur *l. 1.*
C. de his qua sub mod. leg. voca-
 turque *modus* sæpe *conditio*, ut
 in *l. 8. §. pen. D. de condit. inst.*
l. 21. §. 3. D. de ann. leg. l. 71.
§. 2. l. 10. D. de condit. & de-
monstr. l. 2. §. ult. D. de donat.
l. 44. de manum. test.

Modus pro ratione aliquid a-
 gendi, ut alio modo succurritur
l. 25. D. de dol. mal. stipulatio
 hoc modo concepta *l. 6. D. de*
verb. obl. Nullo modo *l. 38. §.*
3. D. de solus. Modis omnibus,
 i. e. omnino, abscisse *l. ult. C.*
de offic. rect. prov.

MOENIA, *ium. l. 11. C. Th.*
de annon. civ. l. 1. l. 32. C. Th.
de operib. publ. opera publica ad
 muniendas urbes, & Castella. Un-
 de publica *Moenia* opponuntur
 privatis in *l. 39. C. Th. de ope-*
rib. publ.

Moenia ab incurribus hostium
 civitatem defendunt. Lex illa Ro-
 muli nota est. *Moenia* sancta exi-
 stimantur. Maximumque fuit ejus
 dominationis arcanum adversus
 Remum fratrem suum Ovid. 4.
Pastorum Neve quis aut muros,
 aut saxum vomere fossam Tran-
 feat, audentem talia dede neci.
 Quod hostile erat & abominan-

dum. Pompon. in *l. un. D. de rer. divis.* Jus muniendi competebat, nisi tui illud Princeps indulserat Ulp. *l. 2. D. eod. tit.* ædificia mœnibus ita sociata, ut exinde insidiæ metui possint, prosterni debent *l. ædific. C. de operib. publ.* Imperator Claudius suspicionem ex novis Jerosolymæ mœnibus a Marso Syriæ Præsidente inchoatis novum opus nunciavit Joseph. *lib. 12. Antiq.* & rebelles murorum demolitione sæpius puniuntur, Sueton. in Galba. Neque alias exstruere licebat. Guther. *lib. 4.* Ne claudere propere urbem Jussus ab incepto populus desistere muro. Romani sæpe numero totam salutem in his posuerunt Liv. *lib. 31.* Inter res sanctas moenia civitatis numerantur *lib. 2. Inst. tit. 1. §. 10. l. 1. l. 8. l. 9. §. 2. D. de rer. divis.* Macrobi. 3. *Saturnal.* 3. Mœnia civitatis violare capitale est *l. 8. §. 1. eod.* Vid. Festum in voce *sagmina*, & Aggen. Urbic. in *Comment. in Frontin.* Dom. Giron.

MOENIANA. Vide supra *Mœniana*.

MOERERE in *l. 8. C. Th. de divers. rescript.* quæ est *l. 1. C. Juss. quando libell. princ. dat.* ubi pro meruerit, corrigit Gothofred. moeruerit, atque ita moerere ait, idem esse ac precibus conquiri. Nisi, ait ipse, qui meruerit, preces scilicet offerre, suppleamus, id est, cui contingerit preces offerre; de quo verbi *merere* sensu supra dictum fuit.

MOEROR, *oris*. Mœror solitudinis de cœlibatu *l. 2. C. Th. de repud.*

MOLA; ait Varro *lib. 4. de ling. lat.* a molendo: Javolenus *l. 26. §. un. D. de instr. vel instrum. leg.* Molas, inquit, manuiarias, suppellectiles; jumentaria autem instrumenta esse Offilius ait. Illas Gellius trufatiles quoque vocat. *lib. 3. c. 3.* Molæ aquariæ, hoc est, aqua versati-

les memorantur a Justiniano in *l. 10. C. de aquaduct.* & Imp. Arcadio, & Honor. in *l. 4. C. Th. de can. frumentar. urb. Rome*, ubi aquæ molarum legimus. Vide & Vitruv. *lib. 10. c. 9. De organorum ad aqu. haur. generibus*, ubi de molarum circinatione per aquam agitur.

Mola asinaria, de qua Luc. *c. 17.* an ea quam ab asinis, aut aliis jumentis versari oporteat, ut non sit levior trufatilis? An pars molæ superior quæ *ovos* græcis est? Certe, Hefychius ait: *ovos ovotapos λιδος τυ μολυ: Asina superior in mola lapis.* Et Eustathius *ovos* vocari, ait, *το κινούμενον τυ μολου.* id quod in mola movetur. Molæ olivariæ *l. 21. D. de instr. & instrum.* & apud Paull. *l. 3. sent. tit. 6.* quas & trapeta a latinis dici Serv. in *lib. 2. Gerv.* scribit, cujus verbi fit mentio in *l. 19. §. 2. D. locati.* Vid. art. *Casillus*.

MOLENDARIUS, *a, um*, quod ad molendum pertinet. Sic Asina molendaria *l. 18. §. 2. D. de instr. vel instr.* Molendaria meta *l. 18. §. 5. eod.*

MOLERE *d. l. 18. §. 5. eod.*

MOLES, opus mari, vel flumini immissum. Molem in mare projecit *l. 2. §. 8. D. ne quid in loc. publ. Cæf. lib. 1. de bell. civil. c. 25.* Molem, atque agerem ab utraque parte littoris jaciebat. Moles in mare, vel flumen projectæ *l. 1. D. de impens. in rem dor. l. 53. §. 3. D. de act. emt. vend. Suet. in Caligul. c. 37.* Et jactæ itaque moles profundo, atque infesto mari.

Moles, ut ait Fest. pro magnitudine fere poni solet. Sic moles criminum *l. un. C. Th. ne sine juss. princ.* Mole debiti prægravatus *§. 8. Instit. de sociat.* Longa stipendiorum moles *l. 16. C. Th. de agent. in reb.*

MOLESTARE *l. 20. D. de libe-*

liberat. leg. molestari l. 10. D. de liberat. leg.

MOLESTIA. Molestiæ corporales pro tormentis, & questionibus diris *l. 126. C. Th. de decur.* Molestia curialis pro onere Curialium *l. 177. C. Theod. cod. vis.*

MOLESTUS, *s, um*, qui alicui gravior est, ut molestus adversarius *l. 4. §. 1. de al. jud. mus. caus. fact.*

MOLIMEN pro molitione, & attentatione *l. 14. C. Th. de judais.*

MOLIRI, ait Non. exstruere, dictum a molibus. Unde *demoliri* est destruere. Ita *Moliri* in alieno *l. 3. §. 13. D. de inq. actusq. priv. novum opus l. 1. §. ult. D. de mors. inferend. quid in publico l. 1. §. 17. D. de nov. op. nunc.*

MOLIRI etiam est attentare, admittere. Sic *moliri* contra hominum salutem dicuntur magi *l. 4. C. de malef. & mathem.*

MOLITIO pro ædificio, & opere publico *l. 2. C. de præd. & omnib. reb. navicul. l. 2. C. Th. cod. l. 31. C. Th. de oper. publ.*

Molitis pro dolo *l. ult. C. Th. de decur. l. 9. pr. C. Th. de hæres.*

MOLITOR. Molitores servi *l. 12. §. 5. D. de instr. vel instr. leg. i. e. qui molam agunt.*

MOLLIRE, mollius reddere. Molliendæ poenæ, i.e. levandæ *l. 42. D. de pæn.*

MOLLIS, *e*. mollis via *l. 2. §. 31. D. ne quid in loc. publ.*

MOMENTARIUS, *s, um*, quod pro momento subsistit. *Momentaria* cura *l. 8. D. de alim. vel cib. leg.* possessio *l. 1. C. si per vim vel al. mod. quæ dejecto statim reddenda est.* Hinc momentariæ possessionis interdictum pro interdicto *unde vi l. ult. C. qui legis. pers. stand. in jud.*

MOMENTUM pro aliquo brevi temporis spatio *l. 8. D. de condit. & dem.* Qui inhabitant, non momenti causa, i.e. perpetuæ moræ causa *l. 5. §. 5. D. de injur.* Qui momento possedit *l. 12. §. ult. D. de cond. inst.*

Momentum pro temporis puncto, Ut illo momento temporis *l. 2. D. de cust. & exhib. reor.* Minimo momento novissimi diei *l. 15. C. de div. temp. præscr.*

Momentum pro eo, quo aliquid valet. Hinc nullius momenti esse & valere opponuntur *l. 32. §. 14. D. de domat. inst. vir. & uxov.* Omnia, quæ contra bonos mores, vel in pactum, vel in stipulationem deducuntur, nullius momenti sunt *l. 4. C. de inutil. stipul.* Eodem sensu dicitur, aliquid momentum habere *l. 68. D. de hered. inst.* aliquid momentum laturus *l. 137. §. 1. D. de verb. obl.*

Momentum pro eo, quo res sit attentione digna. Ut Quædam injuriæ leves nonnullius momenti videntur *l. 17. §. 13. D. de injur.*

Momentum etiam Aniano, & Isidoro *lib. 5. origin.* interpretibus, celere possessionis reformationem significat, ut loquitur *l. 14. C. de agric. & censu.* qua vi dejectus in possessionem restituitur *l. un. C. de momentar. posses. & apud Cassiod. lib. 4. variar. a. 44. & lib. 8. c. 28.* Hinc *momenti* quæstio, & *proprietas* opponuntur apud S. Gregor. *lib. 7. Epist. 44.* Sic & momenti actio *l. ult. C. Th. unde vi* eadem est cum illa, quæ momentaneæ possessionis actio dicitur in *l. ult. C. just. qui legis. pers. stand. in jud. hab.* De momento possessionis causa dicitur *l. un. C. si de momentar. posses. fuer. adpell. l. 2. C. Th. ad leg. Corn. de fals.*

Momentum denique pro ponderare in statera *l. un. C. Th. de ponder. æquis & paribus suspensio* statere momentis.

Mo-

MONACHIUM pro cœtu, & fodalitate monachorum *l. 13. C. de sacros. eccles.*

MONACHUS latine singularis, vel solitarius dici potest *c. placuit. 16. qu. 4.* Monachorum, inquit, conservatio, & vita secundum etymologiam nominis ab omnibus discrepat: *Μοναχος* enim græce latine singularis dicitur, unde monachum per omnia singulariter agere oportet. Hieron. ad Paulinum, si cupis esse, quod diceris monachus, i. e. solus, quid facies in urbibus, quæ utique non sunt solorum habitacula, sed multorum. De eo genere hominum integer exstat titulus in *Cod. Theod.* qui est tertius libri 16. nec non alter de bonis clericorum, & monachorum *lib. 5. tit. 3.* In Codice vero Justiniano junctim de iis agitur in titulo de *Episcop. & Cler.* Vide porro *Novell. 5. & 133.* item *C. si clericus 16. quest. 1. & c. monachum 20. qu. 4. ex. de stat. monach.* Hostiens in *summa*, & Hieronym. in *visa Pauli Bremise.*

Monachorum quadruplex genus est. Primum eorum, qui in unum conveniunt, & vitam communem colunt sub Abbatibus, & Præpositis, sub certa regula, nihil habentes proprium, qui *coenobite* adpellantur. Secundum genus est eorum, qui contemplationis vitam singularem in Eremita degunt, & *anachorete* vocantur. Tertium genus eorum est, qui nulla regula adprobata, fugientes obedientiam, Abbates, & regulam bini, terni, & quaterni habitant, & illi Sarabaitæ vocabantur *Cassianus Cel. 18. c. 17.* Quartum genus est eorum, qui vocantur Girovagi, cellas separatas habentes, ut a nemine molestantur *S. Auguft. l. 6. de oper. monach. cap. 28.* Vid. *Florentis de statu regular. pars. 2. p. 34.*

MONASTERIUM est coenobium monachorum, vel monia-

lium *c. 23. Causf. 18. qu. 2.* Sumitur & pro disciplina eorum *in c. 17. causf. 18. qu. 2.* Vox monasterium sæpe communis vox fuit habitaculis monachorum, & Canonico-
rum regularium Concil. Arelat. 6. c. 8. Hinc etiam sæpe monasterium sumitur pro ecclesia Cathedrali, Germanis *munster.* A Paulo, Antonio, ejusque discipulis Hilarione, Macario, Pachomio, & Orsiesio fundamenta monasteriorum jacta, & a tribus postremis regula tradita, & conscripta, S. Hieronym. init. vit. S. Pauli. De eorum institutionibus agunt *Socrates lib. 4. hist. eccles. cap. 18. usque ad 21. Sozomenus lib. 3. cap. 13. & lib. 6. c. 28. Dn. Giron.*

MONAZONTEZ. *l. 26. C. Justin. & 63. C. Theod. de decurion.* qui vitam ducunt solitariam.

MONERE, Moneri actione civili, i. e. conveniri *l. 6. §. 2. C. de his qui ad eccles.* Eodem fere sensu usus est Cicero in *Topic.* non procul a principio.

ΜΟΝΕΤΑ, ut Constantia. *Harmonop. lib. 6. tit. 14. §. 4.* καλεῖται τὸ ἀρχαιότερον τῶν ἀγιστηρίων ἢ βυλλοτηρίων μετ' αὐτῶν τοῦ νομισματικῶν (sic enim vetus glossarium habet) τυπὸς διαχωρεῖται. dicitur primogenitum signaculum, vel character, quo numerorum forma exprimitur. Hinc ipse numus monetæ nomen tulit. Sic monetam percutere *l. 19. D. ad l. cornel. de fals. moneta sacra l. 38. D. de posn* quæ vultu principum figuratur *Paul. lib. 5. Jemr. tit. 25. §. 1.*

Moneta sæpe adpellatur locus vel officina, ubi numi publico nomine pereutiuntur. Ita eorum, qui in moneta publica operantur, mentio fit in *l. 6. §. 1. D. ad Leg. jul. peculat.* vide & *l. 3. l. 7. l. 8. C. Theod. l. 2. C. Justin. de fals. mones.* Sic & opulens moneta est apud *Auson urb. epigr. 4.* eademque notione *Sidon. Apollinar. Carm. 23. v. 51. de Narbone potens salubritate*
De-

Delubris, Capitolii, Monetis.

Suidas *Junonem Monetam* a Romanis cultam, scribit, quasi *συμβουλεύ* seu monitricem, quod in bello adversus Pyrrhum, & Tarentinos, de pecunia laborantes, benigno responso, ope, consilioque juvisset, in cujus templo numum cudi, institutum fuit.

MONETALIS, *e.* monetalis cussio *l.* 18. *C. Theod. de extraord. frus ford. mun.* Triumviri monetales æris, argenti, auri flatores *l.* 2. §. 30. *D. de orig. jur.*

MONETARIUS, *a, um*, qui *l.* 2. *C. quib. ex caus. serv. pro præm.* qui monetam cudit. Eutrop. *lib.* 9. *c.* 9. est is, qui in moneta publica operatur, ut loquitur *l.* 6. §. 1. *D. ad Leg. jul. pecul.* Græci *χαρκτηας* vocant, & falsos monetarios *παρχαρκτηας*.

MONHEMERIUM, de quo Nov. 105. *c.* 1. & Leo philosophus *lib.* 1. *Anthol. græc. c.* 1. *epigr.* 4. *εν το μονημεριον*, fuit ludus venatorius populo voluptatis causa uno per annum die exhiberi solitus.

MONIALIS *c.* 3. *X. de purgas. canon.* quæ alias Sanctimonialis appellatur in *c.* 25. *caus.* 18. *qu.* 2. *Ec.* 8. *X. de vita & honest. cler.* est femina, quæ disciplinæ monasticæ nomen dedit.

MONILE *l.* 2. *C. Theod. de thesaur.* *l.* 27. *pr. C. Theod. de Episc.* *l.* 32. §. 7. *D. de aur. arg. leg.* Est, ait Fest. ornatus muliebris qualem habuisse Eriphylen, fabulæ ferunt. Ex eo etiam equis præpendens collo, ornamentum monile adpellatur.

MONIMENTUM. Vide infra *monumentum*.

MONITOR adpellatur, qui opera rustica urget, & operi instat, cessatoresque increpat *l.* 8. *D. de instr. vel. instr. leg.* & apud Paull. *lib.* 3. *sens. rit.* 6. §. 35. nec non Columell. aliquoties.

Monitores etiam, auctore Festo, dicebantur in scena, qui acto-

ribus suggerebant, quæ dicturi essent, si eis memoria deficeret. Eodemque nomine adpellantur, qui dicentibus oratoribus, ejusdem subsidii causa, præsto aderant Quintilian. *lib.* 6. *Inst. c.* 5. Plinius quoque in *panegyrr. c.* 23. pro nomenclatore hoc vocabulum usurpasse videtur.

MONITORIUM Edictum. Vid. *Edictum*.

MONOMACHIUM, pugna solius cum solo, seu duellum. Ea fieri consuevit ad eruendam rei alicujus probationem, aut purificationem inducendam, ita videlicet, ut qui se sic probaturum, purgaturumve aliquid obtulerit, & vice-rit, probasse credatur, quod genus sanguinolentum omnimodo canonica sanctio vetat *c. monomachiam* 22. *caus.* 2. *qu.* 4. *Ec. cap.* 2. *extra de purgas.* Domini, qui duellum permittunt, duellantes, patrini, & spectatores, sententiam excommunicationis inquirunt. Concil. Trident. *sess.* 25. *cap.* 19. *de reform.* & *c.* 1. *extra de Joanneam.* Gregorius XIII. motu proprio ad tollendam, & Clem. VIII. in Bulla, quæ incipit, illius vi-ces Concilii Trident. pœnas ad privata duella extendit, & sedi apostolicæ reservavit. Duellum jure canonico, & civili prohibitum est, Bald. *Consil.* 165. *lib.* 2. *cap.* 2. *de cler. pugn. in duello.* Diabolica arte inventum fuit, & pater filium potest exheredare, si contra ejus jussu duellaverit Grot. *Consil.* 115. *n.* 6. *lib.* 2. Nec valet duelli consuetudo, quia numquam licet duellum acceptare, & acceptans non evitat infamiam, & recusans non deminuit honorem suum Card. Fuscus *verb. duellum*. Quinque conditiones ad duellum necessariæ sunt Baldus in *l. cum filius fin. D. de leg.* 2. & hodie a praxi exulant post tot SS. PP. decreta, quibus *monomachia* merito ut reipublicæ pestis damnata fuit, Dn. Giron.

Mo-

MONOMEPHΣ, ΕΞ unilateralē. Ita in l. 13. §. 2. *D. de iurejur.* μονομερής conditio dicitur dari, cum ex duabus conditionis furtivæ partibus, quarum una adversus furem, altera adversus furis heredem juxta Jul. Paul. l. 5. *D. de condit. furt.* comperit, posterior tantum, priorē sublata, datur, valetque adversus eum, qui juravit se furtum non fecisse, si alias contendat, qui condicit, quasi cum herede se furem agere.

Apud Rhetores, ut Fortunat. lib. 1. Monomeres dicitur, quum ex prima tantum parte controversia, nec quidquam ex secunda adferri potest, ut sunt loci communes, v.g. Leno, qua parte venturos ad se adolescentes sciebat, nocte foveam fecit occultam, eam juvenes perierant, accusatur, quod causam mortis præstiterit, hic enim lenoni nulla defensio est.

MONOMEPΩΣ agere dicitur is, cuius adversarius in iudicio non adfuit, i. e. absente altera parte, ex quo eremodiciū contingit. Nam, ut ait Hesychius, ἀπὸς μονομερὸς δίκη. Vide l. ult. *D. ad SC. Trebell.* & ibi Dionys. Gothofr. Item Jac. Gothofr. ad l. ult. C. Theod. de relas.

MONOPOLIUM est mercium negotiatio, quam quis ita exercet, ut alii ab eadem arceantur, cum scilicet alicujus generis merces, vel universas comparat, vel solus fabricat, ut solus ipse postea vendat. Id autem, vel de facto contingit, quod quidem in civitate tolerandum non est, si ex eo aliquid incommodi in eam redundet, vel de jure, & hoc nemini, nisi voluntate Summi in civitate Imperantis, competere potest, nec a bono Principe concedi solet, nisi quatenus utile, aut saltem innocuum est civitati. Vide tit. C. de monop. Plin. lib. 18. c. 37. Magna fraus,

& sibi lucrum monopolio invenit.

MONS Sacer, de quo l. 2. §. 2. *D. de orig. jur.* in via Tiburtina ultra Anienem 3. mill. conspicitur, dictus sacer, quod Jovi consecratus esset.

MONSTRARE est ostendere in l. 3. C. de reb. cred. l. 2. *D. de proximis.*

Monstrare pro probare, aut demonstrare l. 8. C. Tb. de divers. reser. l. 1. C. Theod. de numerat.

MONSTRORUS, α, um. Vetus glossarium, το εχον αρδηνον, καὶ σταρον ζων πορτην, quod & hominis, & alterius animalis formam habet. De eo vide l. 135. *D. de verb. signif.* Paul. lib. 4. Sens. tit. 9. §. 3. Mulier, si monstruosum quid, aut prodigiosum enata sit. Ibi particula *aut* copulativum habet significatum, ut docet l. 38. *D. de verb. signif.* Adde Priscian. lib. 18. p. 1170. de huiusmodi significatu.

MONSTRUM ait Festus, ut Ælius Stilo interpretatur, a monendo dictum est, velut Monestrum. Item Sennius Capito, quod monstret futurum, & moneat voluntatem Deorum. Et ibidem: Monstra dicuntur naturæ modum egredientia, ut serpens cum pedibus, avis cum quatuor alis, homo cum duobus capitibus, jecur, cum distabit in coquendo. Donatus in *Eunuch. Ter. AB.* 4. sc. 3. Monstrum, inquit, est omne contra naturam. Non. Marcellus: Monstra, & portenta similiter intelliguntur, quod imminetia monstrant, & ostendunt. Cic. lib. 2. de nat. Deor. c. 3. Quia enim ostendunt, portendunt, monstrant, prædicant, ostenta, portenta, monstra, prodigia dicuntur. Insignis ad deformitatem puer, i. e. monstruosus, & ex legibus XII. Tab. cito necandus erat teste Cicerone de Legib. lib. 3. c. 8. quod postea semper observatum fuisse patet ex Nonio in voce *auscul-*

auscultare ex Tibull. *lib. 2. eleg.*
 1. Dion. Halic. *lib. 2. p. 88.* Senec. *lib. 1. de ira c. 13.* & Macrobi. *lib. 2. Saturn. c. ult.* ubi portenta, prodigiaque mala comburi dicit. Vide Jac. Gothofr. *not. ad XII. Tab. p. 210.* Enim vero hæc verbi significatum logicum scilicet, quatenus jure consultis inservire debent, non satis definiunt.

Quis enim inter monstra, vel partus monstruosos, quibus juxta *l. 14. D. de statu hom.* jus hominum commune denegatur, sedigatos, aliosque membrorum vitio laborantes referre velit, quum hi iidem, quibus alii homines, juri- bus fruuntur *l. 10. §. 2. D. de edict. edict.* Igitur separamus monstrum ab ostento ita, ut hoc sit, quod in aliqua parte integrante excedit, vel deficit, illud, quod a specie solita sui generis deflectens natum sit, quod quidem indicare voluit Paulus in *d. l. 14.* his verbis: Qui contra formam humani generis converso more procreantur. Et huc facit *l. 135. de V. S.* Qui nempe vitulinus, aut equino capite in lucem editur homo, formamque in eo humanam deserit, monstrum erit. Confer Wurffel. *Jurisprud. definit. §. 52.*

Monstrum etiam dicitur, quidquid absonum, vel absurdum est. Ita pro monstro est, ut major sit filius, quam pater *§. 4. Inst. de adop.*

MONSTRUOSUS. Monstruosa nomina *l. 6. C. Theod. de heret.* monstruosum mendacium. Apulej. *l. 5. metam. p. 165.*

MONTANISTÆ hæretici, de quibus *l. 34. l. 48. l. 57. l. 65. C. Theod. de heret. l. 5. C. Just. cod.* a Montano dicti, qui Montanum statuerunt paracletum, mulieres ad ecclesiæ ministerium admiserunt.

MONTENSIIS. Eo nomine Romæ veniebant Donatistæ, eo

quod in monte primum ecclesiam suam ibidem habuerant. Mentio eorum fit in *l. 43. C. Theod. de heret.* iidem forte, ac qui montani dicuntur in *caus. 24. quest. 3. c. 39. §. 34.*

MONUMENTUM, vel monimentum generaliter res est, memoriæ causa in posterum prodita. In qua si corpus, vel reliquiæ inferuntur, fiet sepulchrum: Si vero nihil inferatur, erit monumentum, memoriæ causa factum, quod cenotaphium adpellatur *l. 42. D. de relig.* Potest ergo monimentum & purum esse, quod etiam probatur *l. 5. §. 10. D. de don. ins. vir. & ux. l. 6. §. ult. D. de relig.* Festus: Monimentum est, quod mortui causa ædificatum est, & quidquid ob memoriam alicujus factum est, ut fana, porticus, scripta, & carmina. Sed monimentum, quamvis mortui causa sit factum, non tamen significat ibi sepultum. Unde monimentum a sepulchro separat etiam Cicero *pro Sexsio c. 67.* dum ait: Unus in hac civitate, quem quidem possem ego dicere, præclare vir de rep. meritis, L. Opimius, indignissime concidit, cujus monimentum celeberrimum in foro, sepulchrum desertissimum in littore Dyrrachino relictum est.

Sæpe tamen Monimentum, & sepulchrum promiscue accipiuntur, ut si eo monimento, quod imperfectum esse dicitur, reliquiæ hominis conditæ sunt *l. ult. D. de mort. infer.* Si projectum, aut fillicidium in sepulchrum immiserit, etiam si ipsum monimentum non tangeret, recte cum eo agi *l. ult. §. 4. D. quod vi aut clam.*

Monimentum sepulchri id esse, D. Hadrianus rescripsit, quod monimenti, id est, causa munienti ejus loci factum sit, in quo corpus impositum sit *l. 37. §. ult. D. de religiof.*

Ma-

Monumentum pro quovis, quod rei memoriam ad posteritatem propagat. Sic monimenta actorum l. 31. C. de donat. Vetera monimenta chararum pro antiquis libris censualibus l. 2. C. Theod. de indulg. debis. Monimenta publica l. 37. D. de injur.

MORA pro dilatione, quæ fit etiam iuste. Sic hereditatis additio moram legati quidem petitioni facit, cessionis diei non facit l. 7. pr. D. quando. dies leg.

Mora pro dilatione alicui concessa ad quid præstandum. Sic mora temporis, quod datur iudicatis l. 51. D. de pecul. neque enim magnum damnum est in mora modici temporis l. 22. D. de jud.

Mora pro cessatione, procrastinatione, qua, qui in mora est, iure suo cadit, vel incommodum, aut periculum in se suscepisse videtur. Ita si quid damni per moram adpellationis reipublicæ acciderit l. 1. D. si sus. vel curat. Si per emptorem, & venditorem mora fuisset, quominus vinum præberetur l. 51. D. de act. empt. vend. Si mulier in mora fuit, quominus dotem reciperet, dolum malum dumtaxat in ea re, non etiam culpam maritus præstare debet l. 9. D. dos quamadm. repet. Id in quo creditor accipiendo moram fecit l. 72. D. de solus. Mora videtur esse, si nulla difficultas impediatur, quominus traderet.

Mora pro debiti exsequendi iniusta retardatione cum aliquo creditoris incommodo, ut patet ex l. 3. in fin. l. 17. l. 21. D. de usur. Injustam dico, ad quam debitori nullum jus competit. Quod si huic defunt vires, aut facultas solvendi, ex eo tamen nullum differendæ obligationis oritur jus, nisi huiusmodi sit obligatio faciendi, quæ viribus fit æquabilis. Qui vero iuste differt solutionem, in mora non est, v. g. qui testes, qui nu-

merationi adfuere, adesse etiam vult solutioni dista l. 21. D. de usur. qui exceptiones habet l. 40. in fin. D. de reb. cred. cap. non est. 60. de reg. jur. in 6. Nec intelligi moram ibi fieri, ubi nulla petitio sit, ait Scævola in l. 88. D. de reg. jur. Quod sic accipiendum est, quod, ubi nulla ipso iure actio competit, vel exceptione aliqua elidi potest, mora fieri non censeatur iuxta d. l. 40. de reb. cred. Tametsi alii Scævola verba aliter intelligunt, nempe de petitione quæ non intervenit, iure tamen fieri potuit; & hic quidem intellectus pertinere dumtaxat potest ad speciem moræ, quæ ex persona dicitur.

Mora nimirum alia, quæ fit re ipsa, alia quæ ex persona. Illa ex sola ipsa dilatione, solumque temporis cursu absque ulla denunciatione, interpellationeve committitur, & vulgo dicitur ipso iure intellecta in l. 46. §. 4. C. de epis. & cler. Cujusmodi mora ex re fieri dicitur in l. 32. D. de usur. vel in re l. 38. §. 2. D. eod. tit. In minorum persona re ipsa, & ex solo tempore tardæ solutionis, recepto iure moram fieri creditum est, in his videlicet, quæ moram desiderant, id est, in bonæ fidei contractibus, & fideicommissis, & legatis l. 3. C. in quib. caus. in integr. rest. Igitur in hisce, si minor debitorem suum non interpellaverit, et eum in mora constitueret, & ratione moræ usuras consequeretur, nihilominus eas consequetur, quasi mora fiat re ipsa absque interpellatione. Porro Fideicommissaria hereditate puero data, aut, si ante restitutam decesserit, matri ejus relicta; Si puer post legati cedentem diem decesserit, ad pupilli heredes fideicommissum transmittitur, utpote re ipsa mora subsecuta, ait l. 3. §. 2. D. de adim. & transf. leg. Sub-

Subventum quoque est fideicommissariis libertatibus, ut *in re mora facta esse videatur l. 26. §. 1. D. de fideic. libere*. Aliquando etiam *in re* moram esse, decerni solet, si forte non exstat, qui convenitur *l. 23. D. de usur*.

Alias *Mora* fieri intelligitur, non *ex re*, sed *ex persona*, id est, si interpellatus opportuno loco non solverit, ait Marcianus *l. 32. D. de usur*. Unde Paull. *lib. 3. Sent. tit. 8. §. 4.* Moram fieri videri definit, quum postulanti non datur. Et huic convenienter Pomponius in *l. 23. D. de verb. obl.* ait: Si ex legati causa, aut ex stipulatu hominem certum mihi debeas, non aliter post mortem ejus teneris mihi, quam si per te steterit, quominus vivo eo eum mihi dares, quod ita fit, si aut interpellatus non dedisti, aut occidisti eum.

Nota denique modos loquendi. Mora per venditorem emptori facta *l. 51. D. de act. empe.* Moram facere libertati *l. 10. §. 21. D. de alim. vel cib. leg. solutioni l. 44. D. de usur. vel alii cuicumque debito passim in LL. nostris.* Mora cautionis *l. 8. D. de collat. bon.* In mora esse *l. 31. §. 2. D. de statulib.* Mora intercessit *l. 44. §. ult. D. ad SC. Trebell.* intervenit *l. 87. §. 1. D. de legat. 2.* Moram interponere, i. e. in mora esse *l. 2. C. de peric. & commod. rei vend.* Moras habere idem est in *l. 15. D. ut legat. seu fideic.* Morasnectere artibus *l. un. pr. C. de suffrag.* Moram pati *l. 2. §. 18. D. ad SC. Tertul.* Moram prestare *l. 4. C. si mancip. ita fuer. alien. ut manum.* purgare *l. 73. §. ult. D. de verb. obl.*

MORARI interdum est degere, & versari in aliquo loco, vel cum aliqua persona, vel in aliqua conditione. Ut *morari in*

coenaculo *l. 3. §. 7. D. uti possid. in civitate l. 20. §. 4. D. de instr. vel instrum. leg. in damno l. 11. §. ult. D. ad SC. Trebell.* in hereditate *l. 31. D. de reb. auct. jud. possed.* in libertate *l. 12. l. 24. D. de liberal. caus.* in lucro *l. 10. §. 24. D. qua in fraud. cred. apud matrem l. 1. §. 1. D. de liber. exhib.*

Morari dicitur aliquando id, quod praesens adhuc non est *in l. 5. §. 1. D. ut legator.* ubi Si petitionis dies moraretur.

Morari denique est differre, retardare. Sic morari cognitionem *l. 7. C. de his qui accus. non pos.* Quos moratur religio *l. 36. D. de fideic. libere.* Et apud Paull. in *l. 85. §. ult. D. de reg. jur.* Quoties æquitate desiderii naturalis ratio, aut dubitatio juris moratur.

Morari aliquando passive usurpatur, ut Si petitionis dies moraretur, id est, retardaretur *l. 5. §. 1. D. ut legat. nom. cav.*

MORATORIUS, *a, um.* Moratoria cautio, de qua Paull. *l. 5. §. ult. D. de censib.* est, quæ datur, ut quis differat, & expectet.

Moratoria præscriptio, de qua in *l. 2. C. de precib. Imp. offer.* interprete Aniano in *l. 1. C. Tb. de divers. refer.* est, quæ causam prolongat, hoc est quando induciæ a litigatore petuntur judici.

MORBOSUS, *a, um.* Morbosus, & sanus opponuntur *l. 6. §. ult. D. de edict. edicto.* Attamen ut morbus a vitio, ita morbosus a vitioso separatur *l. 6. §. ult. D. eod. tit.* Mancipium morbosum, vel vitiosum *l. 5. D. eod. tit.* Morbosi vero, qui censentur vel non, vide *l. 6. §. 1. & §. ult. l. 7. l. 9. l. 11. l. 12. l. 13. l. 14. pr. & §. 8. D. eod. tit.* Quidam jumenta pavida, & calcitrosa, morbofis non adnumeranda, dixerunt, animi enim, non cor-

corporis hoc vitium esse *l. 14. §. 3. D. eod. tit.*

MORBUS, est habitus cuiusque corporis contra naturam, qui usum ejus ad id facit deteriorem, cujus causa nobis ejus corporis sanitatem dedit *l. 1. §. 7. D. de edilis. edict.* Verum est, morbum esse temporalem corporis imbecillitatem, vitium vero perpetuum corporis impedimentum, ait Modestinus in *l. 101. §. 2. D. de verb. signif.* Intellige hic non ex accidenti, sed sua natura perpetuum: Nam perpetuum quoque morbum legimus in *l. 65. §. 1. D. de edilis. edict. l. 34. D. de procurat. l. 5. D. de postul. qui nempe ex accidenti non sua natura perpetuus est, atque ita differt a vitio Gell. *lib. 4. cap. 2.* ait, id quoque in libris veterum jurisperitorum scriptum esse, morbum & vitium distare, quod vitium perpetuum, morbus cum accessu discessuque sit: Sed hoc si ita est, neque cæcum, neque eunuchum morbosum esse, contra Labeonis, quam supra dixit sententiam. Ex Labeone enim paulo ante posuerat, partis (corporis) morbum esse cæcitatem. Ad alia porro verba Labeonis dicentis: Balbum & antiphum vitiosos magis quam morbosos esse, subjecerat idem Gell. *sed cui morbus est, is etiam vitiosus est. Neque tamen contra fit. Potest nempe, quia vitiosus est, non morbosus esse.* Sed salva res est. Vitium generalliiori sensu morbum sub se comprehendit, qui est cum accessu, vel discessu, & vitium in specie sic dictum, quod est perpetuum. Notius Marcellus, morbum a vitio prudentia veterum sic voluit separari, ut sit morbus cum accessu, aut temporis utique, aut contagii, vitium perpetua & insanabilis, atque irrevocabilis causa. Et ita morbus, vitiumve & in servis,*

& in jumentis separatur *l. 35. l. 48. §. 1. de edil. edict.* Quamquam Ædiles morbum, & vitium bis κατὰ τὴν αὐτὴν, tollendæ dubitationis gratia dixisse, Ulpianus existimat *l. 1. §. 7. in fin. D. de edil. edict.* Morbi appellatio in edicto Ædilium non videtur pertinere, nisi ad corpora *l. 4. §. 3. D. eod. tit.* Morbum esse, sine voce esse, adparet ex *l. 9. D. eod.* Furor quoque morbus dicitur *l. 14. D. de offic. pres.*

Morbus Comitialis, v. Comitialis.

Morbus fonticus, vide ibid. & voce Senticus.

MORDERE *l. 11. §. 5. D. ad leg. Aquil.*

MORI propriè est vita decedere in *l. 121. §. 2. D. de verb. oblig. & l. 77. §. 4. de legat. 2. l. 48. §. ult. D. de jure fisci*, ubi mori de morte tantum naturali, non civili intelligitur.

Alias deportatus patronus mortui loco habetur *l. 4. §. 2. D. de bon. libers.* ac plane interire homines maxima, & media capitis deminutione æque, atque morte dicuntur *l. 63. §. ult. D. pro soc.* quod de deportatis speciatim ait Ulp. *l. 1. §. ult. D. de bon. possess. contra tab.* Sed & exheredati pro mortuis habentur *l. 1. §. 6. D. de conjung. cum emancip. lib.* eo quidem effectu, ut juste exheredati in computatione legitimæ non connumerentur inter heredes. Item pro mortuo habetur is, cujus bona universa publicantur, quum in ejus locum alius succedat *l. 65. §. 12. D. pro socio*, adeoque per id distrahitur societas tamquam morte socii.

Ceterum ad interpretationem *l. ult. D. quand. dies leg. ced. & l. 1. §. 19. D. de collation.* pertinet, quod Gellius *lib. 6. cap. 13.* quaesitum narrat, quando moriens moreretur? an quum jam in morte esset? an tum etiam cum in

vita

vita foret ? additque, quodnam moriendi verbum, atque momentum, manente adhuc vita, dici ac fieri potuisse, alios nihil in eo tempore vitæ reliquisse, totumque illud, quod mori dicitur, morti vindicasse, sed Plato inquit noster, neque vitæ id tempus, neque morti dedit, sed peperit, expressitque quoddam novum in confinio tempus, quod verbis propriis, atque integris τὴν ἐξαιρήσιν φωνήν, id est, repentinam naturam adpellavit.

Mori autem non tantum animales dicuntur, sed & quæ anima carent, &que tum corporales, tum incorporeales. Sic mori dicitur *lis l. 1. §. 1. l. 3. §. ult. D. quæ in fraud. credit. vitis l. 4. D. de censib.*

MORIO onis idem ac fatuus in *l. 4. §. 3. D. de edil. edict.* & apud Div. August. *lib. 1. contra pelag.* qui ait, hujus generis homines in deliciis, & in mancipiorum æstimatione pretiosiores fuisse.

MOROSE, i. e. cum fastidio, & difficultate *l. 6. §. 3. D. de offic. præsid.*

MORS proprie est *σμῆναι*, καὶ *φύξις διαίτης*, ut Gell. *lib. 2. c. 8.* tradit, id est, ut Cic. *1. Tuscul.* exponit, discessus animæ a corpore. Eaque vera, & naturalis mors est, quam ultimam rerum, i. e. vitæ, lineam esse dicit Horatius *9. ep. 16. 79.* Huc pertinent mortis cogitatio *l. 35. D. de mort. caus. donat.* Mortem sibi consciscere *rubr. D. de bon. eor. qui ante sent. vel mort. sibi consc.* si mors contigisset *l. 29. D. de mort. caus. don.* mortem obire *l. 14. D. de jure codicill.* Morte præventus *l. 13. §. 4. D. de jur. fise.* Mortis pœna *l. 1. D. de bon. eor. qui sibi. mors.* quæ videlicet damnato vitam adimit, ut loquitur *l. 6. §. ult. D. de pœn.*

Tom. III.

solemnia mortis peragere *l. 44. D. de man. test.* Sua morte decedere *l. 28. D. de bon. libers.*

Mortis causa capitur, quum propter mortem alicujus capiendi occasio obvenit, exceptis his capiendi figuris, quæ proprio nomine adpellantur. Certe enim & qui hereditario, aut legati, aut fideicommissi jure capit, ex morte alterius nanciscitur capiendi occasionem. Sed quia proprio nomine hæ species capiendi adpellantur, ideo ab hac definitione separantur. Ita Caius in *l. 31. pr. D. de mort. caus. don.* Nimirum mortis causa capio generis quidem nomen est, quod omnes species complectitur, quibus quid propter alicujus mortem capitur, veluti hereditatis, legati, fideicommissi, sed cum illarum quoque proprium nomen haberet, factum est, ut quæ specialem nomen non habet, communi nomine adpellata sit, quo designetur adquisitio rei ejusdem propter mortem alicujus citra ullum hereditatis, legati, aut fideicommissi titulum. Ita mortis causa capimus, non tunc solum, cum quis suæ mortis causa nobis donat, sed & si propter alterius mortem id faciat *l. 18. pr. D. de mort. caus. don.* Confer & *l. 22. D. eod. tit.* Porro mortis causa capitur pecunia, quam statu liber, aut legatarius alicui conditionis implendæ causa numeravit, item ea, quam quis in hoc accepit, ut vel adeat hereditatem, vel non adeat, vel ut legatum omittat. Sed & dos, quam quis in mortem mulieris a marito stipulatur, capitur mortis causa *d. l. 31. §. 2. D. eod. tit.* Alias hac classe contentas species vide in *l. 8. l. 21. D. de mort. caus. donat. l. 1. §. 8. item l. 36. D. ad Leg. Falcid. l. 35. D. de condit. & dem.* ubi hereditario jure, vel testamenti nomine habere,

M &

& mortis causa capere separantur. Adde l. 28. §. ult. D. qui & quib.

Mortis causa donatio quid sit, & ejus species, vide supra in voce *donatio*.

Ad similitudinem *mortis* naturalis alii quoque casus admissi sunt, qui *mortis* vicem repræsentant, qualis est aquæ, & ignis interdictio l. 29. §. 5. D. de liber. & possib. Sed & servitus morti assimilatur. Hi casus sunt *mortis civilis*, quæ in maxima, mediaque capitis deminatione consistit. Amisso enim libertatis, civitatisque statu personæ esse desinebant homines, ac proinde mortuis similes habebantur. Vide *Capitis deminutio*. De aquæ, & ignis interdictione Paulo aliter Lactantius in *divin. inst.* lib. 2. c. 10. Interdicto, inquit, usu earum rerum, quibus vita constat hominum (aqua & ignis) perinde habebatur, ac si esset, qui eam sententiam exceperat, morte multatus. Ut cumque vero se res habeat, ex ea fictione est, quod exules diem, quo restituti fuerant, natalem suum dicerent, veluti Cicero *post redit. e. 11.* & quasi *alterius vita quoddam initium*: Idem lib. 4. ad *Attic. Epist.* 1. immo Cotta apud Sallust. in *fragm.* ideo se *his generis* appellaret.

Morsus honoris alieni l. 10. C. Th. de re milit. id est, ut Jac. Gothofr. interpretatur, dolor, & sensus aculeatus, quem quis exinde capit, quod alios sibi prælatus videt.

MORTALIS, *e.* Sæpe etiam de rebus inanimatis usurpatur. Sic mortale opus l. 19. l. 12. C. Th. de pagan. id est, caducum. Mortales res l. 11. §. 5. D. de minor. Lactant. lib. 7. c. 17. Mortalia sunt mortalium opera.

MORTALITAS pro morte, & naturali fato l. 22. D. ad SC. Trebell. Quum mariti mortalitas

intervenit l. 2. D. de pact. dot. Servitutum mortalitati fere comparamus l. 109. D. de reg. jur. De hac locutione, an satis latina sit, remittit Heineccius ad Ducker. de latin. vet. *Idiorum* p. 376.

MORTIFER vel *mortiferus*, *a, um*, quod mortis causam præstat, ut loquitur l. 7. §. 5. D. ad Leg. Aquil. Mortiferum vulnus inflixisse censetur, non solum, qui ita vulneraverint, ut confectum vita privarent, sed etiam hi, quorum ex vulnere certum esset, aliquem vita excessurum l. 51. D. ad L. Aquil.

MORTIFERE vulnerare l. 36. §. 1. D. ad Leg. Aquil. ægotare dixit Plin. lib. 3. Epist. 16. i. e. lethaliter.

MORTUUS. De *mortuo* inferendo interdictum habet locum, ut quis non prohibeatur mortuum inferre, & sepelire, quo licet ei inferre, & sepelire l. 1. pr. D. de mort. infer. ut si in via prohibeatur, vel sepulcrum ædificare, vel lapides ad ædificandum per fundum ducere d. l. 1. §. 5. & §. 8.

MOS Ulpianus *sic. 1. reg. §. 4.* Mores definit tacitum consensum populi longa consuetudine inveteratum. Nimirum ex non scripto jus venit, quod usus comprobavit. Nam diuturni *mores* consensu utentium comprobati, legem imitantur §. 9. *Inst. de jur. nat. gent. & civ.* Inveterata consuetudo pro lege non immerito custoditur, & hoc est jus, quod dicitur moribus constitutum l. 32. D. de legib. atque hi sunt *nomos αγραφοι* §. 3. *Inst. de jur. nat. gent. & civ.* Suidas *αδος, νομος αγραφος. Το δε αδος εν τω ευρημα ανθρωπων αλλα βιω χρονη.* Mos est jus non scriptum. Mos porro non est inventum hominum, sed vitæ, & temporis. Servius in 7. *Æneid.* Varronem tradere scribit, morem esse communem consen-

sensum omnium simul habitantium, qui inveteratus consuetudinem facit Quinctilian. *lib. 5. c. 10.* Pleraque, inquit, in jure non legibus, sed moribus constant. Festus hoc verbum ad religionem, & ceremonias sacras restringit his verbis: Mose est institutum patrum, pertinens maxime ad religionem, ceremoniasque Deorum antiquorum. Ex illis autem omnibus vix accurate pro lege habendorum morum prodibit definitio, qua intelligi possit, cur, & quatenus, & qui mores legis habeant vigorem. Mores sane, consuetudinem, & usum synonymia esse ex dictis apparet, siquidem & reciprocantur velut abundanti definitione, & unum pro altero invicem ponitur. Neque tamen perfecta illa est synonymia. Etenim actus similes, qui nomine *morum* in genere veniunt, vel eos ipsa lex scripta comitatur, quæ eosdem fecit, vel ex ipsis nulla lege scripta existente jus quoddam inductum intelligitur, qui tunc mores in specie, seu consuetudo dicuntur. Priori sensu videntur intelligi mores in *l. 5. D. de extraord. cogn.* ubi Status legibus, moribusque comprobatus *leg. 3. §. 1. D. de donat. inst. vir. & ux.* Si matrimonium moribus, legibusque nostris constat, & *l. 19. D. de capt. & poss. revers.* Moribus, & legibus constitutum est jus postliminii. Sed absque lege scripta veniunt mores apud Ulpianum *dicto sis. 1. reg. §. 4.* item in *l. 22. §. 1. D. de jurisd.* his verbis, pleraque in jure non legibus, sed moribus constant. Et eo sensu conjunguntur cum consuetudine, ut ferias secundum mores & consuetudinem, quæ retro obtinuit, dare *l. 7. §. 1. D. de off. procons.* Quæ moris sunt, & consuetudinis *l. 31. D. de edil. edict.* Quod moribus, & consuetudine in-

ductum *l. 32. D. de legib.* ubi *Mores*, & consuetudo *παροινο* *το αυτο* dici videntur. Porro leges Regiæ abrogato Regio Imperio non equidem pro legibus amplius habitæ, ut discimus ex Pomponio *l. 2. §. 2. D. de orig. jur.* Sed eas valuisse *ως εθιμοις προτετα*, tamquam priscos mores, docet Dionys. Halic. *lib. 5. antiq. Rom.* Hinc moribus receptum jus patriæ potestatis ait Ulpianus *l. 8. D. de his qui sui vel alien. jur.* etsi ex eodem Dionys. *lib. 2.* pateat, jus patriæ potestatis lege Romuli inductum esse. Ita & poenam cullei more majorum institutam, ait Modestinus *l. 9. D. ad Leg. Pomp. de parric.* quam tamen vel Atilium, vel Aquilium quemdam, jam sub Tarquinio parricidii accusatum, dedisse, denuo testatur Dionys. Halic. *lib. 2. c. 70.* ceu observat Heineccius. *Mores* majorum puniri quid sit, vide supra in voce *maiores*.

Morem gerere pro obtemperare *l. 71. D. de rei vind. l. 5. D. famil. ercisc. l. 14. D. de prob.*

Morum adpellatione, quemadmodum Quinctilian. *lib. 6. c. 3.* tradit, omnes habitus mentis continentur, adeoque omnis vivendi ratio morum nomine venit. Estque verbum *μωρον*, ita ut sint vel boni, vel mali mores, ut in hisce phrasibus. Matrem familias faciunt boni mores *l. 46. §. ult. D. de verb. signif.* Propter nequitiam, malosque mores *l. 43. §. 4. D. de Edilis. edict.* Sed & pro malis moribus aliquando absolute mores legimus, ut ob mores competit retentio dotis *l. an. §. 5. C. de rei ux. act. toll. Ulp. sis. 6. Reg. §. 9.* Item in *§. 9. ejusd. sis.* ait: Mores graviores, seu majores inter virum, & uxorem, adulteria tantum, leviores, seu minores omnes reliqui.

Sunt vero *mores* vel singulorum,

vel publici . Ad illos spectant phrasēs modo citatæ . Ad publicos vero hæc pertinent : Si liberis sublati reversa post jurgium per dissimulationem mulier , veluti venali concordia re dotata sit , conveniat , conventio secundum ordinem rei gestæ , moribus improbanda ea stipulatio est *l. 27. D. de pact. dotal.* ubi mores absolute , pro bonis moribus , quemadmodum *l. 35. §. 1. de verb. obl. 8.* Adversus bonos mores festinasse dicitur , qui proximæ cognatæ viventis bona donavit *l. 29. §. ult. D. de donat.* Parta , quæ contra bonos mores sunt , vim nullam habent *l. 6. C. de pact.* In edicto de injuriis , quod ait Prætor , *qua adversus bonos mores conviciū cui fecisse dicitur* , Labeo ait , sic accipiendum , non ejus qui fecit , sed generaliter accipiendum , adversus bonos mores hujus civitatis *l. 15. §. 28. C. §. 38. D. de injur.*

Mores boni pro viris probis , ut *mores mali* pro improbis hominibus aliquando accipiuntur . Sic exceptio , quæ patroni , parentisve opinionem apud bonos mores fugillet *l. 2. §. 4. §. 16. D. de dol. mal. C. met. except.* Quum sæpe materiam peccandi *malis moribus* præstaret . Et in *Consult. vet. Icti. p. 82.* Tibi , & bonis moribus constat . Heinecc. ex Bynkersh. *lib. 16. c. 25. p. 274.*

MOTIO. Cunctis motionibus , & machinis amputatis *l. ult. C. Theod. fin. reg.* pro quo Codex Justinianus in *l. ult. cod. sis.* habet *motitionibus* .

MOTUS arborum naturalis , per quem translatio arborum in alium locum intelligenda videtur in *l. 7. D. de servit. præd. urb.* Accursius intelligit agitationem arborum ; Cujacius *lib. 27. c. 14.* & Zannetus *restit. ad lib. D. c. 25.* pro earundem vegetatione ac-

cipiunt . Primam fovet sententiam Rad. Forner. *Rev. quotid. lib. 2. c. 12.* Pro secunda & tertia remittit Heinecc. ad Ever. Otto præfat. *Tomo 2. Thesaur. jur. præmissam.*

Motus quoque animi pro ejusdem affectione , vel deliberatione ponitur . Ita motus æqualis iudicis *l. ult. C. Th. ad Leg. Corn. de fals.* Qui ex diversis animi motibus in unum consentiunt *l. 1. §. 1. D. de pact.* Finis negotii in iudicis potestate , ac motu situs *l. 10. C. de accus.*

Mosus etiam pro animi effervescencia , ut motu iudicis villa diruta in *l. 20. D. comm. divid.*

MOVENTES se res sunt res mobiles , animales , ut loquitur *l. 15. §. 2. D. de re jud.* Res *movenses* pro mobilibus etiam se ipsas non moventibus *l. 19. D. de vi C. vi arm. l. 35. D. de donat.* quæ etiam dicuntur *moventia l. ult. D. de requir. vel absens.* *Movensium* enim , & mobilium appellatione idem significari Celsus tradit . Si tamen adparet , defunctum animalia dumtaxat , quia se ipsa moverent , *moventia* vocasse *l. 93. D. de reg. jur.* Tunc a mobilibus *moventia* separantur .

MOVERE proprie est e loco in locum transferre . Ut qui terminos statutos extra suum gradum , sinemve moverent *l. ult. D. de term. mot.*

Movere etiam nos dicitur , quo in aliquam sententiam adducimur , vel ab ea recedimus ut in *l. 1. §. 9. D. quod legas. l. 41. §. 3. D. de legat. 1.* Nec nos moveat quod *l. 57. D. de edil. edil. & alibi passim .*

Movere pro instituere , intendere . Ut movere accusationem *l. 20. D. de accus. actionem l. 10. D. de act. empt. arma* adversus aliquem *Paul. lib. 5. Sent. sis. 29. §. 1. Caussam l. 2. §. ult. D. de Stat. defunct. controversiam*

l. 4. D. de Carbon. edict. crimen l. 5. C. ad leg. Fab. de plagiar. disceptationem l. 3. C. de ordin. jud. interdictum l. 3. §. 4. D. de lib. exhib. iudicium l. 8. §. 12. D. de inoff. test. litem l. 33. D. de dol. mal. negotium l. 16. D. de legat. quæstionem l. 16. D. C. ne de fust. d. funt. querelam inofficiiosi l. 8. §. 10. D. de inoff. test. seditionem l. 3. §. 20. D. de re milit. i. e. comitare.

Moveri etiam est removeri, pel-
li, ejici. Ita *Moveri* ordine *l. 5. D. de decur. ordine decurionum l. 15. D. ad munic. senatu l. 7. D. de senat. Præscriptione motus ab excusatione proferenda l. 1. D. de operib. publ. i. e. summotus.*

MOX, vulgo est confestim, statim, in continenti *l. 6. §. 9. D. de injust. rupt. irris. Mox* quam unus ex heredibus adierit hereditatem *Ulp. tit. 1. §. 22. Mox* quam a solo separati sunt fructus *l. 13. D. quib. mod. ususfr. id est, simul atque ut l. 25. §. 1. D. de usur.*

Alias *mox* ponitur pro deinde, postea, & interjecto aliquo intervallo *l. 22. §. 4. D. ad SC. Trebell. l. 1. §. ult. D. de reb. cred. l. 1. §. 1. D. de verb. oblig. & passim.*

MUCATRAULUS, ad quem varæ datæ sunt constitutiones, quamvis in ejus nomine male passim erratum esse, veluti in *l. 10. C. qui accus. non poss. l. 7. C. de rescind. vend. l. 15. C. de postlim. & redempt. l. 8. C. de pact. observat Jac. Cujac. Comm. ad tres postor. libr. C. ad l. 4. de jure fisci.*

MUCIANUS, a, um a Mucio, de quo infra. *Muciana cautio* a L. Mucio P. F. Scævola inventa, quæ præstita impedit ne conditio in non faciendo concepta, hereditatem, vel legatum usque ad mortem suspendat. De ea ait Ulpian. in *l. 7. D. de cond.*

& dem. Mucianæ cautionis utilitas consistit in conditionibus, quæ in non faciendo sunt conceptæ, ut puta, si in capitolium non ascenderit: Si Stichum non manumiserit, & in similibus. Nec solum in legatis placuit, verum in hereditatibus quoque idem remedium admissum est, vide & *l. 39. §. 3. D. eod. tit. l. 76. §. 7. D. de legat. 2. l. 72. §. 1. D. de cond. & dem. l. 106. D. de condit. & dem. ubi Muciana cautio satisfactio etiam dicitur.*

MUCIANUS P. Licinius Crassus (a Publio Licinio Crasso adoptatus) *Mucianus*, unus e filiis P. Mucii, Quinti Mucii Auguris fratris, quorum alter fuit P. Mucius Sævola. Fuit autem ante hunc Augur, post autem Consul anno 622. Ipsum Jurisconsultissimum, eloquentissimumque perhibet Gellius *lib. 1. c. 13. & ita a Cicerone adpellatum* tradit Pompon. in *l. 2. §. 40. D. de orig. jur. et si nulla suæ scientiæ monumenta reliquerit. Videtis Balduin. jurisprudent. Mucian. p. 7. 20. 21.*

MUCIDUS, a, um. Mucida vina *l. 6. D. de peric. & comm. rei vend.*

MUCIUS. Quintus Mucius. Q. F. Q. N. Scævola Augur, Consul fuit anno 536. quem tamquam civitatis suæ oraculum laudat Cicero in *Bruto cap. 39. & lib. 1. de orat. c. 51. quemque a se aliquamdiu auditum esse idem tradit ibid. c. 89. Eum præterit Pomponius recensendo veteres prudentes, quod nihil de jure civili scripsisset. Nec confundendus is est cum Quinto Mucio P. F. Scævola Pontifice Maximo, cujus mentio fit *l. 7. pr. D. de ann. legat. l. 1. §. 5. l. 5. §. 9. D. quod vi aus. cl. l. 29. l. 55. pr. D. de pæn. legat. l. 3. §. 6. D. eod. tit. l. 27. D. de aur. arg. legat. Vellei.**

Paterc. *lib. 2. c. 26.* Scævola, ait, Pontifex Maximus, & divini, humanique Juris auctor celeberrimus. De hoc vid. infra sub art. *Quintus.*

Publius Mucius P. F. Q. N. Scævola, Pontifex Maximus, frater patruelis Quinti Mucii Auguris. Eum Pomponius iis accenset, qui fundaverunt jus civile *l. 2. §. 32. D. de orig. jur.* Consul fuit anno ab U. C. 520. collega L. Calpurnio Pisone Frugi. Vellei. Paterc. *hist. lib. 2. c. 2.* Gruter. *Inscript. p. 202. sequ.* biennio post Pontifex Maximus factus Cic. *lib. 12. ad Attic. epist. 4. De orator. lib. 2. c. 12.* Decem eum libellos reliquisse, auctor est idem Pomponius *l. 2. §. 39. D. de orig. jur.* e quibus nonnisi paucissima in jure nostro supersunt *αποσπασματα l. 66. D. solut. matrim. l. 17. D. de legation. l. 4. D. de captiv. & pessim. revers.* Hujus filius fuit Publius Mucius. P. F. P. N. Scævola Consul anno ab V. C. 575. Jurisconsultus eximius, de quo idem Pomponius *l. 2. §. 41. D. de orig. jur.* Stemma Muciorum dedit Rupertus in *Comment. in Pomponii Enchirid. p. 389.*

MUCOR in *l. 4. §. pen. D. de peric. & comm. rei vend.* lanuginem significat, quæ ex nimia vetustate vino accessit, aut quo alio vitio contrahitur. Columella *lib. 12. c. 43.* Ne situ penora mucorem contrahant.

MULA, & Mulus. Mulorum appellatione generali & Mulæ continentur *l. 62. D. de legat. 3.* Mulæ carrucaræ *l. 38. §. 8. D. de Edilit. edict. rhedaræ apud Varren. lib. 3. de re rust. c. ult.* Mulas enim carrucis, & rhedis jungi solitas, patet ex *l. 13. D. de aur. arg. leg.*

MULCTA est specialis coercitio peccati, cujus animadversio pecuniaria est *l. 131. D. de verk.*

signif. Poenæ generalior est significatus, ideoque mulcta, & poena separantur in *l. 68. D. de fidejuss.* Olim pecore mulcta dicebatur auctore Festo, & Varr. *lib. 4. de ling. lat.* qui de vocis origine ait: Quod singulæ dicuntur adpellatæ multæ, quod olim unum dicebant multa. Itaque, addit, cum in dolium, aut culeum vinum addunt rustici, prima urna addita, dicunt etiam nunc multa. Gellius *lib. 11. c. 1. ex Varronis rer. humanar. 19. libro,* ait, vocabulum ipsum mulctæ non Latium, sed Sabinum esse, idque ad eundem Varronis memoriam mansisse in lingua Samnitium, qui sunt a Sabinis orti. Sed, pergit Gellius, turba Grammaticorum novitia ea κατ' ἀντιφρασιν, i. e. per contrariam dictionem, ut quædam alia, ita hoc quoque dici tradiderunt. Huc pertinent phrasæ Mulctam dicere, & irrogare in *l. 6. §. ult. D. de offic. Præsid.* sed & mulctam facere apud Aul. Gell. *cicero capite in fine.* Mulcta damnari *l. 2. D. si quis in jus voc.* Mulcta committitur *l. 6. D. de condict. & dem.* Mulcta exigatur per antiptotin in *l. 54. C. Theod. de heres.* Decem librarum auri mulcta ferietur *l. 5. C. Theod. de metat.* Mulcta mulctari *l. 1. §. ult. D. de aleator.* mulctæ subjacere *l. 8. C. Theod. de pen.* Mulcta argentaria *l. 20. C. Theod. quor. adpell.* pecuniaria *l. 3. §. 1. D. de re milit. frumentaria in inscriptione l. 1. l. 2. l. 7. C. Th. de prat. & quest.* quæ & condemnatio frumentaria dicitur *l. eod. sis.*

MULCTARE, ait Nonius, condemnare est. Igitur hoc tam ad corporalem, & aliam quamlibet, quam ad pecuniariam condemnationem pertinet. Corn. Nep. in *Epaminonda. c. 7.* Lex, ait, erat Thebis, quæ morte mulctabat,

bat, & c.8. Epaminondas a Thebanis morte mulctatus est. Vel-
leius Patere. *lib. 2. c. 12.* homi-
nesque exitiabiles in hostilia cu-
ria morte mulctavit. Cicer. *pro*
Cecim. c. 34. Maleficio exilio
mulctatum. Heredes magna pecu-
nia mulctat testator *l. 27. D. de*
cond. & dem.

Mulctare, alio significatu in *l.*
10. pr. C. Theod. idem ac male
tractare, & plagis addicere. O-
misi eam vocem Tribonianus in
l. 5. C. Justin. cod. tit.

MULCTATIO est mulctæ
irrogatio in *l. 2. C. Theod. de*
prætor.

MULCTATITIVUS servus
in *l. 1. C. Th. de liberal. caus.*
est servus, qui mulctæ nomine tra-
dendus est.

MULIERIS, e. quod ad
mulieres pertinet. Muliebria ve-
stimenta sunt, quæ matris familias
causa sunt comparata, quibus vir
non facile uti potest sine vitupe-
ratione, velut stolæ, pallia, tu-
nicæ, capitia, zonæ, mitræ, pla-
gulæ, penulæ, ait Ulp. in *l. 23.*
§. 2. D. de aur. arg. leg. Mulie-
bri veste legata & infantilis con-
tinetur, & puellarum, & virgi-
num *d. l. 23. §. 9. D. cod. tit.*

Muliebria pati dicuntur mæ-
fæ, qui pudicitiam suam præposteræ
libidini substernunt, & stupro ef-
feminantur *l. 1. §. 6. D. de po-
stul.* Tanto flagitio pollutos Præ-
tor a postulando removet *d. l.*
huicque sceleris Imp. gladium ul-
torem constituerunt *l. 31. C. ad*
leg. jul. de adulter.

MULIER. Eo nomine omnes
dici, quæcumque sexus feminini
sunt, ait *l. 25. D. de aur. arg.*
legat. Sic mulieribus legatis &
virgines debentur *l. 81. §. 1. D. de legat. 3.* Melius est mulie-
ribus propter fragilitatem sexus,
quam maribus subveniri *l. 20.*
C. de don. ant. nupt. Tertullian.

de virgin. veland. c. 5. uxores
vulgi loquendi more mulieres no-
stras (nomine sc. generico) dici
notat, additque: Ita mulier non
natura (i. e. non quatenus a vir-
gine separatur) est nomen uxoris,
sed uxor conditione est nomen
mulieris, denique mulier & non
uxor dici potest, non mulier au-
tem uxor dici non potest, quia
nec esse. Ita Tertullianus. Et
sane *Mulieris* adpellatione etiam
virginem integram viri potentem
contineri, observat etiam Caius
l. 13. D. de verb. signif. idque
verissimum esse, cum multa ve-
terum testimonia, tum & illud
Servii ad *Virgil. Æneid. lib. 11.*
v. 687. ubi ad verba, advenit,
quæ vestra dies muliebribus armis.
Verba redargueret. Apud majores,
inquit, indiscretè virgo dicebatur
& mulier. Utrumque enim (vo-
cabulum mulier sc. & virgo)
sexum significabat, ut ecce hoc
loco dicit (Virgilius) *armis mu-
liebribus*, quum Camillam innup-
tam fuisse manifestum sit. Item
in Bucolico legimus: *Ab Virgo,*
quum Pasiphaam constet ex Minos
ante amorem sauri, filios suscepisse.
Quin etiam Terent. in *Heccyr. act.*
1. sc. 2. v. 61. Mulierem post
vitium oblatam *virginem* vocat.
At Ambrosius *lib. 1. Epist. 1.*
Mulier sexus est, virgo species.
Et ita virgo a muliere separatur
l. 16. D. de manum. vind. Si me
virginem emere putarem, cum
jam mulier esset *l. 11. D. de con-
trah. ems. l. 11. §. 5. D. de act.*
ems. vend. Nam usus obtinuit,
(deinceps) ut innuptas *virgines*,
nuptas *mulieres* vocemus, ait Ser-
vius, ante verba modo citata,
Hinc est, ut in jure nostro, mu-
lieris vocabulum modo virgines
simul complectatur, modo de nup-
tis, vel viduis, modo promiscue
dicatur. At notatu dignissimus
est locus *l. 14. §. 7. D. de edilit.*

edict. Mulierem ita arctam, ut mulier fieri non possit, sanam non videri, qui per *πλοχη* mulierem primo loco personam, posteriore qualitatē designari observat Voss. *lib. 5. Inst. orat. c. 2. §. 3.*

MULIERCULARIUS *in l. 2. pr. C. Tb.* est, qui mulieres adfectatur, sicut ancillarius, qui ancillas. Interpretes luxuriæ deditum interpretatur, sub quo tamen aleatorem simul comprehendit. Glossa Isidori *Mulierarium* & femellarium adpellat. Plautus *mulierosum in Pannulo Act. 5. sc. 5. v. n. 4.*

MULIO qui mulos mulasve agit *l. 1. §. 4. D. si quadrup. paup. fec. dic.* muliones de urbano artificio sunt, nisi propter opus rustre testator eos destinatos habebat *l. 99. §. 2. D. de legat. 3.* Erant & muliones publici, qui curandis mulis, cursui publico destinatis, præerant *l. 10. l. 14. in fin. l. 31. 34. l. 53. pr. l. 58. C. Tb. & l. 4. C. Justin. de curs. publ.*

MULOMEDICUS *l. 1. C. de excus. artif.* Ibi enim hoc verbum esse inferendum cum ex Accursii glossa, tum ex *l. 2. C. Theod. eod. tit.* & veteribus libris patet. Fit & mulomedicorum mentio in *l. 31. C. Tb. de curs. publ.* & apud Firmic. Matern. *lib. 18. mathes. c. 4.* Sunt autem Mulomedici, qui animalibus ægris medentur, veluti equarii medicj, ceu vocat Valer. Max. *lib. 9. v. ult. & 2.* Ceterum ex eo, quod non inter professores, & medicos, sed artifices numerantur Mulomedici *πρωιατροι*, vel veterinarii, facile patet, abjectiorem esse hanc artem, quamvis a medicina secundam, & reipub. utilissimam, ceu demonstravit, qui ex instituto hanc artem excoluit, & singulari commentario illustravit Vegetius *de re veter. in præfat.* quod observat Hein.

MULSUM potio ex vino, & melle concinnata *l. 5. §. 1. D. de rei vind. l. 7. §. 7. de acquir. rer. dom. §. 25. Inst. de rer. div.* A Græcis *οινουμεν* adpellatur, & *μελικρατον*, ut Pollux *lib. 6. segm. 17.* Id ex vino vetere factum ad appetentiam, & aviditatem cibi revocandam, auctor est Plin. *lib. 22. de natura mellis.* Ulp. *in l. 9. pr. D. de tritico vino, veloh. leg.* Si mulsum, inquit, sit factum, vini adpellatione non continebitur, nisi forte paterfamilias etiam de hoc sensit. Et in *hult. §. ult. D. eod. tit.* Mulsum inter dulcia numeratur. Quin Mulsum ex pluvia aqua fieri solitum, ex Galeni *lib. 4. tuende sanitat.* adnotat Cælius Rhodig. *lib. 23. c. ult. lect. antiq.*

MULTIFARIAM, i.e. multis modis *l. 7. pr. D. de incendi. ruin. nauf.*

MULTIMODUS, a, um, quod multifariam fit. Ita *multimoda* donatio *l. 5. C. Tb. de suar. observatio l. 2. §. 1. C. de Episc. & cler.*

MULTIPLICARE, i. e. multiplex facere, hoc sensu, multiplicata actio *l. 6. D. de public. & vectig.* Multiplicata Scita Divalia, id est, constitutiones Principum multæ *l. 48. C. Tb. de haret.*

MULTIPLICATIO verborum *l. 36. §. 6. D. de aut. arg. mund. leg.*

MULTITUDO hominum, i. e. turba *l. 4. D. de vi bonor. rapt. Paul. lib. 5. Sent. tit. 30. §. 1.*

MULTO construitur cum comparativo, ut *Multo* iustius *l. 6. D. de magistr. conven. magis l. 36. §. 1. D. de hered. pos. minus l. 24. D. de mun. & bonor. pluris l. 61. D. ad leg. falc.*

MULTUM adv. Multum esse pro multum interesse *l. 6. D. de publican. & vectig.*

MULTUS

MULTUS, *a, um*, Multi dixerunt *l. 41. D. de recept. arb.* Post multum tempus *l. 1. §. 12. D. de separas.*

MULUS, vide supra *mula*.

MUNDANI in *l. 55. §. 1. C. de Episc. & cler.* sunt laici, qui sunt idiotæ *Nov. 6. c. 1.* & sæculari conversationi dediti in *l. 56. C. dist. tit.*

MUNDUS, *a, um*, ut ait Festus, lautus, & purus. Munda esse potest mulier, non tamen ornata *l. 25. §. 10. D. de aur. arg.* Sed & res mundæ dicebantur. Sallieis mundæ annua librarum singula millia *l. 12. de ann. legat.* Mundas consequi pro mundis annonis dixit Lampr. in Alex. Sev. *c. 42. uti mundas bucellas l. 5. C. Th. de ann. civ.*

Mundum charta pura, schedave, in quam contractus redigitur *l. 16. C. de fid. instrum.* *χάρτης ναυαπύ* vocat Just. *Nov. 43. c. 2. inst.*

Mundus, *Subst.* in genere est, instructum cuique rei instrumentum Barth. *lib. 8. advers. c. 12.* Sic mundus nuptialis Apulei. *metam. lib. 4.* operæ messoriæ mundus omnis apud eumd. *lib. 6. metam.* Mundum etiam rusticum dixit Plaut. *Merc. Act. 1. Sc. 1. v. 65.*

Mundus autem *Muliebris* est, quo mulier mundior fit. Continentur eo specula, matulæ, unguenta, vasa unguentaria, lavatio, riscus *l. 25. §. 10. D. de aur. arg. legat.* item argentum balneare, non etiam ornamenta, vestes, monilia, annuli *l. 32. §. 7. D. eod. tit. l. 100. §. 1. D. de legat. 3.* Unde & a veste, & ab ornamenti mundus separatur *ibidem*, quamquam & vestem sub mundo comprehendat Apul. *lib. 2. metam.* Tertull. *de cultu fem. c. 4.* Habitus femine, ait, duplicem speciem circumfert cultum, & ornatum, cultum dicimus, quem

mundum muliebrem vocat, ornatum, immundum muliebrem convenit dici. Ille in auro, & argento, & gemmis, & vestibus disputatur, iste in cura capilli, & cutis, & earum partium corporis, quæ oculos trahunt. Alteri ambitionis crimen intendimus, alteri prostitutionis. Et ita mundum muliebrem accipe *l. 39. D. de usu & usufr. leg. l. 39. D. de aur. arg. legat. Varro lib. 4. de ling. lat.* Mundus muliebris dictus a munditia, Festus. Mundus etiam dicitur ornatus muliebris, quia non alius est, quam qui moveri potest. Atteius cum virginali mundo clam pater. *Liv. lib. 34. c. 7.* Munditiæ, ornatus, & cultus hæc feminarum insignia sunt. Hunc mundum muliebrem adpellarunt majores nostri. Inde Senec. *lib. 1. natur. quæst.* Adeoque omnia indiscreta sunt perversissimis artibus, ut, quidquid mundus muliebris vocatur, sarcinæ viriles sint, minus dico, etiam militares.

MUNERARE pro *munerari* dixisse fertur Ulpianus *l. 6. in fin. D. de bon. damn.* Sed ita habet Haleandrina dumtaxat, quum in vetere Florentino codice sit *munerari*, uti *l. 10. §. ult. mand. compositum remunerari*. Neque tamen, & prius solæcum esse ostendit Ducker. *de latin. vet. l. 110. Cic. pro Dejot. c. 6.* locus erat quidem, in quo erant ea composita, quibus Rex eum munerare constituerat. Senec. *Epist. 119.* Inani me lance munerat.

MUNERARI pro munus gerere ex Hotomanno assert Calvinus, quasi eo verbo usus fuerit Ulpianus *l. 1. §. 2. D. de vocat. & excus. mun.* ubi tamen non *munerabantur*, sed *numerabantur* vulgo legitur. Nec ullum hujusmodi significatus exemplum apud probatos auctores occurrere memini.

MUNERARIUS. Senec. *lib.*

4 *controvers.* Quod, inquit, munerarii solent facere ad expectationem populi detinendam, nova paria per omnes dies dispensant, ut sit quod populum delectet, & revocet &c. Est autem munerarius, qui dat munera populo, gladiatoribus exhibendis, ut definit Laur. Valla *lib. 1. elegans. c. 6.* Munerarium autem Augustum primum dixisse, Quintilian. *l. 8. c. 3.* tradit. Muneratorem quoque eum, qui munus gladiatorum funebre edit, vocat Florus *lib. 3. c. 20. comm. 9.* vide infra *Munus* spectaculum gladiatorum.

MUNIA. Omnia ingenuitatis munia habet, qui jus anulorum accepit *l. 10. §. 2. D. de in jus voc.*

MUNICEPS. Ita primum appellati sunt hi, qui ex municipiis suo jure, & legibus suis utentes sine suffragii jure munerum tantum honorariorum cum populo Romano participes erant, ut Gellius *l. 16. c. 13.* tradit. Festus autem: Municeps, ut ait Aelius Gallus, qui in municipio natus est, item qui ex alio genere hominum munus functus est, item qui in municipio a servitute se liberavit a munice. (Hæc quidem non tam ad definiendum ipsum municipem, quam ad ea declaranda, quibus quis municipis jura obtinuerit, pertinent, quemadmodum ait Ulpianus *l. 1. pr. D. ad municipalem.* Municipem, aut nativitas facit, aut manumissio, aut adoptio.) item (pergit idem Fest.) Municipes erant, qui ex aliis civitatibus Romam venissent, quibus non licebat magistratum capere, sed tamen muneris partem, ut fuerunt Cumani, Hætani, Atellani, qui & cives Romani erant, & in Legione manebant, sed dignitates non capiebant. Idem Ulpianus in d. *l. 1. §. 1. cod. tit.* & proprie quidem, ait, Municipes adpellantur muneris participes, recepti in civitate, ut munera nobiscum facerent, sed nunc abusi.

ve municipes dicemus, suæ cuiusque civitatis cives, ut puta Campanos, Puteolanos.

Hoc autem posteriori sensu dixit Paulus *l. 228. D. de verb. signif.* Municipes intelligendi sunt & qui in eodem municipio nati sunt. Atque his modis accipe *l. 26. D. de usufr. l. 97. D. de condit. & dem. l. 20. §. ult. D. si servus. vind.* Utrobique porro procedit, quod ait idem Paul. *l. 18. D. de verb. signif.* Municipes dicti, quod munera civilia capiant, & Varro *lib. 4. de ling. lat.* munere municipes, qui una munus fungi debent.

Posteriori vero sensu dicuntur municipes, ubi in *l. 6. §. ult. l. ult. §. 22. D. de mun. & bon. ab incolis separantur*, quin in *l. 17. §. 10. D. ad mun.* ubi municipes, aut colonus,

Municipes autem quam a colonis differant relati ad civitatem Romanam docet Gellius *D. lib. 16. c. 13.* vid. supra art. *colonia*.

Municeps esse (respectu municipum ceterorum) definit Senatoriam adeptus dignitatem quantum ad munera, quantum vero ad honorem, retinere creditur originem *l. 13. pr. D. de mun. vide Municipium*.

MUNICIPALIS, e. quod ad municipium pertinet. Ita Municipalis lex, quæ est propria cuiusque municipii lex *l. 3. §. 4. D. quod vi aut cl. l. 3. §. 3. D. de Sepulcr. viol.* vide supra sub art. *lex*.

Municipales Magistratus *l. 25. D. ad munic.* Iidem & *Municipales* simpliciter adpellantur in *l. 3. C. Th. de Donat.* Duo autem erant primi, & præcipui Duumviri dicti, Alias & *σπαιργοι των πολιων* prætores civitatum *l. 6. §. 6. D. de except. Theophil. in §. 4. Inst. de Atilian. tut.* Hinc illud, si alter ex Magistratibus *l. 13. ad municipal.* vide in voce *Duumviri*.

MUNICIPIUM. Festus Mu-

Municipium, ait, id genus hominum dicitur, qui cum Romam venissent, neque cives Romani essent, participes tamen fuerunt omnium rerum ad munus fungendum una cum Romanis, præterquam de suffragio ferendo, aut magistratu capiendo, sicut fuerunt Fundani, Cumani, Cetani, Lanuvini, Tusculani, qui post aliquot annos cives Romani effecti sunt. Alio modo id genus hominum definitur, quorum civitas universa in civitatem Romanam venit, ut Aricini, Cerites, Anagnini. Tertio definitur id genus hominum, qui ad civitatem Romanam ita venerunt, uti municipia essent sua cuiusque civitatis & coloniarum, ut Tiburtes, Prænestini, Pisani, Urbinates, Nolani, Bobutinenfes, Placentini, Nepefini, Sutriini, Lucrenfes.

At in *l. 29. D. ad municipal. Municipium* dicitur pro Civitate ipsa, ut & in *l. 8. §. 4. D. Qui satisd. cog.* Municipium autem proprie a Colonia differt: Municipia namque sunt civitates a Populo Romano in societatem suorum munerum, ac honorum receptæ, suo interim jure utentes, Coloniarum vero, quæ ex urbe Roma originem habent, & jura instituta, quæ omnia populi Romani, non sui arbitrii habent. vide *l. 12. & l. fin. D. de consub. Gell. lib. 16. c. 13. sub fin.* Hinc Municipium a Colonia separatur in *l. 27. §. 1. D. ad municipal. & apud Paul. lib. 4. sent. tit. 6. §. 1.*

Municipia sæpe in Legibus nostris vocantur Respublicæ, eorumque Magistratus administrare rempublicam dicuntur, ut in *l. 5. D. de legat. 3. l. 2. l. 8. l. 14. D. ad munic. l. 13. §. 1. D. de public. & sis. C. si rus. vel cur. resp. caus.* Et tamen Caius civitates præter Romam privatorum loco haberi, docet *l. 16. D. de verb. sign. &*

Ulpianus bona civitatum abusive publica dicta esse notat *l. 15. D. eod. tit.* Qui ergo, ait Heineccius, ipsæ civitates municipales dici potuerunt Respublicæ? Abusive, respondet, ut jam Ulpianus monuit, præterquam si qua Municipia ea lege jura civitatis Romanæ accepissent, ut semper Rempublicam a Populo Romano separatam haberent, ut loquitur Festus in *municipium*. De talibus civitatibus *avrovuovis* plura habes apud Ezech. Spanhem. *orb. Rom. Exerc. l. c. 12.*

MUNIFICENTIA, *i. q.* liberalitas. Munificentiam principalem nefas est revocari *l. ult. C. Th. de annon.*

MUNIFEX, Munifex cursus publici *l. 2. C. Th. de curs. publ. Jul. Firmic. lib. 2. Mathem. c. 5.* Quidam vero, ait, volentes hunc locum subtilius explicare, terna munera singulis decanis applicarunt, quos munifices adpellandos esse voluerunt, hoc est synergos. Veget. *lib. 2. c. 19.* Fascicularia tamen, id est, lignum, fœnum, aquam, stramen, etiam legitimi milites in castra portabant. Munifices enim ab eo adpellantur, quod hæc munia faciant &c. Contra *beneficarii* nuncupabantur, qui vacabant muneris officio, ut Festus scribit. Scilicet beneficiarii erant milites principales, quibus ejusmodi munia obire ignominia erat non levis. Ambr. in *Luc. c. 22.* Nullus enim ab hoc immunis est censu, quia omnis ætas munifex Christo est.

MUNIFICIUS, *a, um.* pro eodem ac munifex vulgo legitur in *l. 4. §. 1. D. de publ. & vect.* quo significatur, ceu patet ex contextu, vestigali obnoxium. At veteres obnoxios cuiusque muneri non munificios, sed munifices adpellabant. vid. Fest in *beneficarii*, & Veg. *lib. 2. de re mil. c. 7. & 9.* Hinc munifex mamma apud PL *hist. nat. lib. 11. c. 40.* Sed & *rru-*

munificus pro munifex dixere, ut ex sequentibus patebit.

MUNIFICUS, *a, um* pro tributario, vectigali, & certis pensionibus, officiis, vel oneribus obnoxio. Sic eam partem, quæ emta est, pro suo modo, ac ratione, esse munificam, ait *l. 2. C. de præd. & omn. reb. navicul.* adde *l. 31. C. Th. de ann. & trib. l. 9. l. 11. C. Th. de indulg. debis.* Et quosdam milites officiis, seu oneribus, quæ & munera dicuntur militaribus subeundis adstrictos *Munificos* exinde adpellari tradit Paul. in *l. 18. D. de verb. signif.* pro quo verbo munifices ex Haloandrina reponunt nonnulli. At probum illoque cadentis latininitatis ævo non ignotum esse vocabulum *munificus* eo sensu usurpatum variis testimoniis ostenderunt Do. Frid. Gronov. *observ. in Script. Eccles. c. 22. & Ducker. de latin. vet. l. 107.*

MUNIMEN. Munimina sententiarum violare *l. 2. C. Theod. de frum. urb. Constant.* Gloriosæ vocis consiliū munimine *l. 14. C. de advoc. divers. jud.*

MUNIMENTA *in c. quamvis to. in fin. de Elect. in 6.* sunt juxta glossam, ea quæ causam muniunt, ut probationes, & instrumenta, acta.

MUNIMENTUM sepulcri, vide *Monumentum*.

MUNIRE est firmius, vel totum reddere, sartum tectum servare, defendere, coercere. *Munire* se ad illud *l. 14. §. 8. D. de religiof. & sumt. fun.* Munitus exceptione *l. 1. l. 11. C. de exception. præscriptione l. 3. C. de bis, quæ vs privilegiis l. 2. §. 32. D. ad Sc. Tertull.* Munire aggerem *l. 1. §. ult. D. de aqu. & aqu. pluvi. ripam rubr. sit. D. de rip. mun. viam l. 15. §. 8. D. de damn. infest.* Munire ignem, ne latius divagetur *l. 27. §. 9. D. ad L. Aquil.*

MUNIS, *E.* oneri obnoxius,

si unus ex pluribus heredibus rem munem causa vectigalis surripiat *l. 8. §. 1. D. de publican. & vect.* Festus: *Munus* significare certum est officiosum. Unde e contrario immunis dicitur, qui nullo fungitur officio vid. Cujac. *ad lib. 13. respons. Papin. in l. 8. de public. & Bynkersh. lib. 8. observ. Hein.*

MUNITIO *l. 1. §. 6. D. ne quid in fl. publ.* Munitionis instructum *l. 4. pr. C. Th. de itin. mun.* Munisio limitis, atque solfati *l. 2. C. Theod. de serv. limit. viarum l. 12. l. 14. D. de muner. & honor.*

MUNUS tribus modis dicitur, uno donum, & inde munera dicuntur dari, mittive *l. 18. D. de verb. signif.* Munus tamen a dono separatur *l. 6. D. de off. Prioris* Scilicet quatenus donum genus est, munus vero species. Nam munus est donum cum causa, (*consuetudine recepta*) ut puta natalium, nuptialitium *l. 194. D. de verb. signif.* Ita Si vir uxori munus immodicum Kalendis martiis, aut natali die dedisset *l. 31. §. 8. D. de donat. int. vir. & ux. Varro lib. 4. de ling. lat.* Munus, quod mutuo animo qui sunt, dant officii causa. Festus Munus, donum, quod officii causa datur. Huc pertinet munerale lex, (nempe Cincia) de qua Festus, qua Cincius cavet, ne cui liceret, munus accipere. Plautus, neque muneralem legem, neque lenoniam roga. Sed & translate munera divina dicuntur *l. 14. C. de mal. & mathem.* Item munere divinitatis ablatus *l. 4. pr. C. Theod. ne sanct. bapt. iteret.*

Munus altero modo onus dicitur *l. 18. D. de verb. signif.* & ita differt a munere specie sub dono contenta, quæ nomine generis *donum* dicitur. Quam differentiam ita exponit Ulpianus: Munus, inquit, proprie est, quod neces-

cessario obimus, lege, more, imperiove ejus, qui jubendi habet potestatem. Dona autem proprie sunt, quæ nulla necessitate juris, officii, sed sponte præstantur, quæ si non præstantur, nulla reprehensio est, plerumque laus inest; sed in summa in hoc ventum est, ut non quodcumque munus, id & donum accipiatur, at quod donum fuerit, id munus recte dicatur *l. 214. D. de verb. signif.* Vetus glossarium: *Munus κυριως μιν το εξ αναγκης τομιν, η εθους η αρχοντων κελευσει γενομενον λεγεται.* Varro *lib. 4. de ling. lat.* Munus, quod munendi causa impetratum, a quo etiam municipes, qui una munus fungi debent. vide in *municipes*.

Munus autem (hoc sensu) aut publicum, aut privatum est; publicum munus dicitur, quod in administranda Republica cum sumtu sine titulo dignitatis. Ita Callistratus in *l. 4. §. 1. D. de mun. & bon.* Javolenus autem in *l. 239. §. 3. D. de verb. signif.* Munus publicum, ait, est officium privati hominis, ex quo commodum ad singulos, universosque cives, remque eorum imperio magistratus extraordinarium pervenit. Idem Callistratus in *d. l. 14. pr.* ita munus ab honore differre docet, ut hic sit cum dignitate, illud cum sumtu sine titulo dignitatis. Proinde munera, & honores in *l. 2. §. ult. l. 7. D. de decur.* diversa auctores nostri faciunt. Ceterum ad munus publicum pertinet munus judicis *l. 79. D. de jud. legatio l. 27. D. eod. tit.* tutela vel cura *pr. Inst. de excus. sus.* adversus Modestini sententiam in *l. 6. §. 15. D. de excus.* quia tutela non est reipublicæ munus, nec quod ad impensam pertinet, sed civile, cui sententiæ favit & Callistratus in *l. 17. §. 4. D. eod. tit.* ubi ita: Eum qui Ædilitate fungitur, tutorem dari idcirco posse, quod Ædilitas inter eos magistratus nu-

meretur, qui privatis muneribus excusati sunt *l. 17. Nam ex l. 13. §. pen. D. de excus.* excusatio manifestum tutoris jure dati argumentum est. Nec movent, quæ ex *d. l. 17. §. 2.* ejusdem Callistrati verba adferuntur: Eos qui in corporibus sunt, veluti fabrorum, immunitatem habere dicimus, etiam circa tutelarum exteriorum hominum administrationem habebunt excusationem, nisi si facultates eorum adauctæ fuerint, ut ad cetera quoque munera publica compellantur. Non movent, inquam, hæc ultima verba, cum verbum *cetera* ideo a se inferendum Tribonianus existimare potuerit, quod vicerat sententia contraria, qua placuit, tutelam munus publicum esse.

Munus porro est aut personale, aut patrimonii, aut mixtum. Personale generaliter est, quod corporibus, labore cum sollicitudine animi, & vigilantia solemniter existit *l. 1. §. 3. D. de muner. & bon.* quod animi provisione, & corporis laboris intentione sine aliquo gerentis detrimento perpetratum *l. ult. §. 1. D. eod. tit.* item quod corporis ministerio obitur *d. l. §. 11. & 26.* quod ideo etiam corporale dicitur *l. 3. §. 3. D. eod. tit.* corpori indicta officia vocat *l. 4. §. 2. D. eod. tit.*

Munus patrimonii vero est, in quo sumtus maxime postulatur *l. 1. §. 1. D. eod. tit.* onera patrimonii vocat *l. 4. §. D. eod. tit.* item onera, quæ patrimoniiis, vel possessionibus indicuntur *l. 10. D. de vacat. & excus. mun. & munia pecuniaria l. 191. C. Theod. de dec.*

Munera mixta *l. ult. pr. D. de muner. & bon.* decaprotiæ, & icosaprotiæ, quibus, qui fungebantur, præter corporale ministerium, etiam de propriis facultatibus impensas faciebant *d. l. ult. §. 26. D. eod. tit.*

Munera deinde sunt vel ordinaria,

ria, vel extraordinaria. Illa sunt quæ lege SC^o, constitutioneve Principum injunguntur *l. un. C. de vacat. publ. mun.* Vetus glossarium. Munera ordinaria sunt, quæ ex consuetudine debentur.

Munera extraordinaria, quæ extra ordinem indicuntur *d. l. un. C. cod. tit. l. 3. §. pen. C. de Episc. & Cler.* Vetus glossarium. *Munera* extraordinaria sunt, quæ extra ordinem solitum, ex inopinata necessitate contingunt.

Ceterum *Munus* non modo onus publicum dicitur, sed quodvis aliud onus. Ita Ex eo patrimonio, quod munus collationis pati debet *l. 54. ad SC. Trebell.* Munere Falcidiæ fungitur fideicommissum *l. 77. §. 1. D. de legat. 2.* id est, quod Falcidiam patitur.

Munus tertio significatu notato a Paulo in *d. l. 18. D. de verb. sign.* est officium, unde munera, ait, militaria. Festus *Munus* significat officium, quum dicitur quis munera fungi. *Munus* militiæ adpetere, & contra detrectari *l. 4. §. D. de re milit.* Qui stationis munus reliquit *l. 3. §. 5. D. cod. tit.*

Munus petitoris, id est partes, vel officium *l. 73. D. de re. vind.*

Munera denique ludos gladiatorios veteres vocabant, eoque nomine proprie funebres ludi ab officio, ut Tertull. de *spectaculis c. 12.* auctor est, adpellabantur, quoniam officium mortuis se talibus spectaculis facere, veteres arbitrabantur *Lactant. lib. 9. divin. inst. c. 20.* & primitus quidem vexationes, quæ vocantur munera, Saturno attributæ sunt, Sueton. in *Jul. c. 39.* Edidit spectacula varii generis, munus gladiatorium. Bestiis primo quoque munere obiciatur *l. 1. C. Theod. ad leg. fab.* Hinc edere munus, *h. e.* spectaculum, seu ludum gladiatorium in *l. 36. D. de condit. & demonstr. l. 122. D. de legat. 1.* Vide &

Apulei. *lib. 4. & 10. metam.* Pet. Fabr. *semestr. lib. 2. c. 11.*

MUNUSCULARIUS aqueductus quidam legunt in *l. 10. C. de aqueduct.* Alii reponunt *muscularius*, sed perperam utroque modo vide supra *minuscularius* aqueductus.

MUNUSCULUM l. un. C. Th. ne damn. prov. Novell. Leonis, & Majoriani de Sanctimonial.

MUREX l. 3. Cod. de vestib. holober. conchæ genus, cujus cruore infici, ac tingi vestes solebant, ut Plin. *lib. 9. c. 25.* uberime docet. Vide & Cassiodor. *lib. 1. var. lect. c. 2.*

MURIA ut & oleum forte, garum, mel non sunt esui potuique, sed ea sunt, in quibus esse solemus, id est per quæ solemus esse, ceu docet *l. 3. §. 1. D. de penu leg.* Muriam autem proprie adpellatam aquam sale commixtam, Isidor. *lib. 20. orig. c. 3.* scribit. Sed & solutorum a falsamento pisciculorum humor *usuria*, eodem auctore, dicitur. Vide Aufon. *Epist. 7. ad Paulin.* Columell. *lib. 13. c. 16.* Majorag. *Miscell. lib. 2. c. 9.*

MURILEGULUS, qui murices (tingendæ purpuræ causæ) legit. *rubr. C. de murileg.* Alio nomine adpellantur in jure Conchylioleguli, sive Conchyliorum piscatores. Huic autem muneri originis, & conditionis jure addicebantur, adeo ut non possent ad dignitatem ullam, vel militiam aspirare, vel si ad eam aspiravissent, revocabantur, redditus bonis, si qua ejusdem originis, & conditionis homines aliquo titulo possiderent. Quod si ea exteri possedissent, maluissentque eidem conditioni se subicere, quam ea bona restituere, audiebantur, ita ut in futurum essent murileguli, & in præteritum reliqua publico canonis fisco perfolverent.

MURRATUS, a, um. vel MYR-

MYRRHATUS, *a, um*. a myrrha. Sic *murrata* potio, Verbum XII. Tab. de quo Festus. Lautissima apud Priscos vina fuisse, myrrhæ odore condita, & inde murrinam non modo inter vina, sed inter dulcia quoque numeratam esse, Plin. *lib.* 14. *c.* 13. ex Plaut. *pseudolo* tradit. Non. Marcell. Murrina potio confecta. Varro Anthropoli. Non modo vinum dare, sed etiam, ut Plautus ait, Murrina, passum, defrutum.

MURREUS, *a, um* ex myrrha, vel murrea gemma confectum. Ex hac enim pocula fiebant, Chalcedonii nomen, ut notius ei tribuit Agricola. Hinc murrea vasa, quæ ad usum edendi, & bibendi causâ parata essent *l.* 11. *D. de suppellect.* *legat.* Propertius videtur existimasse hujus nominis vasa fuisse fictilia, cum in Parthorum caminis coquæ ea scribat *lib.* 4. *orig.* 5. *v.* 26. Murrea quæ in Partheis pocula confecta facis. Mart. *lib.* 4. *epigr.* 86. Nos bibimus vitro, tu murrea Pontice. Quare? Prodat perspicuum ne duo vina calix.

MURRINA vasa ejus generis videntur esse, quod modo dictum est. Nam quod Senec. *epist.* 119. mureum dixit poculum, myrrhinum adpellat in *epist.* 122. absolute myrrhina in *epist.* 123. ubi ea crystallinis adjungit, ut pote pretiosiora, quod facit & Paulus, qui an utraque debeant suppellectili adnumerari, dubitat propter eximium usum, & pretium *l.* 3. *§.* *ult.* *D. de supell. leg.* de his quoque *l.* 19. *§.* 19. *D. de aur. arg. leg.* Mart. *lib.* 4. *epigr.* 64. Opimianum morionibus nectar-Crystallinisque murinisque propinat. Plin. *lib.* 37. *c.* 2. de Pompeii victoria. Eadem, ait, victoria primum in Urbem, murrina induxit. Et eodem capite: Oriens murrina mittit. Inveniuntur enim ibi plurimis locis, nec insignibus, maxime Parthici

regni, præcipue tamen in Germania. Humorem, putant, sub terra calore densari. Et mox: Sed in pretio varietas colorum, subinde circumagentibus se maculis in purpuram, candoremque, & tertium ex utroque ignescentem velut per transitum coloris purpura rubescente, aut lacte candescente. Sunt, qui maxime in iis laudant extremitates, & quosdam colorum reperoussus, quales in cælesti arcu spectantur. Aliqua & in odore commendatio est.

MURUS. Varro *lib.* 4. *de lingualas*. Quod aggerem contineret murus, quod muniendi causâ manu parabatur, quin sepiebant oppidum, e quo munere murus. Muros municipales nec reficere licet sine Principis, vel Præsidis auctoritate, neque aliquid eis conjungere, vel superponere *l.* 9. *§.* *ult.* *D. de rer. div.* vide & *l.* *ult.* *D. eod. tit.* *l.* 2. *l.* *ult.* *D. ne quid in loc. sacr.*

Muri civitatis. vid. *Mania*.

MUSCULARII aquæductus, pro quo in *l.* 10. *C. de aquad. minuscularii* legendum esse diximus in voce *munuscularius*.

MUSCARI in *l.* 1. *C. de excus. artif.* perperam vulgo legitur, ac *Musuarii* reponendum esse discimus ex *l.* 1. *C. Th. eod. tit.*

MUSIA pro Mysia in *l.* 16. *§.* *ult.* *D. de pan.* Latinum enim V. græcum *μυσιον* repræsentare ejus loco in referendis dictionibus græcis antiquitus suffici solitum, non est ignotum.

MUSIVARI *l.* 1. *C. Th. de excus. artif.* & *l.* 1. *C. Just. eod. tit.* a musivo opere, cujus meminit Spart. in *Pescenn. Nigro. c.* 6. Hunc, inquires, in Commodianis hortis, in porticu curva, pictum de *musivo* inter Commodi amicissimos videmus. Gregor. Turon. *lib.* 5. *hisor. c.* 45. Ecclesiam fabricavit, quam columnis fulcivit, variavit marmore, musivo depinxit.

xit. Sic enim illic emendandum est, quemadmodum recte apud Aimonium *lib. 3. de gest. franc. c. 42.* scribitur. Erant vero *musiva*, tessellata ex minutissimis lapillis, vitrisque varii coloris ita coagmentata, ut integras picturas exhiberent. De iis videnda Jo. Calpini *vetera monumenta*, in quibus præcipua musiva opera sacrarum, prophanarumque ædium structura, ac nonnulli antiqui ritus dissertationibus, conibusque illustrantur. *Rome 1601. fol. Hein.* Musina vocat Prateius, & ita Cujacius contendit scribendum apud Firmicum *in fin. c. 4. lib. 2.* Aut inauratores, aut *musinarios*.

MUSTUM ex uvis factum *l. 12. §. 1. D. ad exhib. lisd. lib. 20. orig. c. 3.* Mustum est vinum e lacu statim sublatum, cujus tanta vis fervoris est, ut vasa quamvis grandia ex eo plena absque spiramine relicta illico disrumpat.

MUTARE tritæ est significationis. Notandæ tamen formulæ. Nec mutat, i. e. nec refert *l. 52. §. 2. D. de fidejussor.* non movet, non obest, nec ad rem facit *l. 11. D. de usufruct. quemadm. cav. l. 10. C. famul. excisc.* Nec mutari videtur *l. 36. §. 1. D. de torm. milit.* id est interesse.

MUTATIONES vel ἀλλαγαι in materia cursus publici, quæ & σταθμοί, seu stationes dicuntur in *l. 36. C. Theod. de curs. publ.* Mentio earum fit in *l. 15. 17. 18. C. Justin. C. l. 36. 53. 58. 60. C. Th. eod. s. s. l. 9. C. Th. de annon.* ubi a mansionibus separantur, & in hoc differunt, quod in mutationibus equi, & jumenta tantum mutarentur, mansiones vero quieti iter facientium essent destinatæ Barth. *lib. 45. adversar. c. 5.* Jac. Gothofr. *Comm. ad l. 9. C. Th. de ann. & Jac. Guth. de offic. dom. aug. lib. 3. c. 15.*

MUTESCERE silere. Om-

nia mutescant tempora *l. 17. C. Th. de pan.*

MUTIANA cautio. Vide *Mucians.*

MUTILARE, deminuere. Ita *mutilare* urbis commoda *l. 2. C. Just. l. 4. C. Th. de aqu. jus l. ult. C. de long. temp. præscr. patrimonium l. 1. C. de pericul. nomin. prata l. 2. C. Justin. l. 3. C. Th. de suar.*

MUTILATUS manu ad sacros ordines non potest promoveri juxta *c. exposuisti 6. de corpor. vi. sias.* Id ipsum & veteribus cautum, monet *declamationum lib. 4.* Seneca, ubi de Metello inquit: Sacerdos integer sit. Metellus Pontifex, cum arderet vestæ templum, dum rapit Palladium, ocula perdidit, sacerdotium illi negatur. Vide Cæsar. Rhodig. *lect. antiq. lib. 12. c. 2.*

MUTILUS, a, um. in *l. 10. Th. de strom.* sunt, qui digitos ad declinandam militiam sibi amputarunt, seu, ut ita textus verba habent, qui spurca amputatione digitum declinant, alias *Murvi* dicti. Sed de eo vocabulo *Murcus* quo ex Amm. Marcell. *lib. 15. c. 12.* usus est, plura Jac. Gothofr. *in comm. ad d. l. 10. Car. Du-Fresne in glossar. med. lat.* hac voce. Valer. & Lindebr. *ad Amm. Marcell. & qui in illud majore cura inquisivit Ægid. Menag. amæn. jur. civ. c. 3. p. 12. sequi. Hein.*

MUTITARE in vetusto SCo, quod a Gellio *l. b. 2. c. 24.* refertur mutua inter se convivia agitare significat. Quo verbo idem auctor usus est *lib. 8. c. 2.* At Turnebus *lib. 14. adversar. c. 18.* utrobique rescribendum putat *mutuisare.*

MUTUARE, & **MUTUARI** est mutuum accipere *l. 5. §. 13. D. de institutoria act. C. l. 3. §. 1. D. de contra. sus. act.* ubi utrumque & occurrit, & utrobique quidem eodem illo sensu. Id quum

in reprehensionem auctoris *de ves. Hor. latinis*. apud Ducker p. 344. incurrat, vir hic doctissimus ostendit, vanam esse eorum observationem, qui *mutuare* interpretantur mutuum dare, *mutuari* accipere, quia veteres, & boni auctores utrumque verbum promiscue pro mutuum accipere usurparunt. *Hein.*

MUTUATIO sumtio mutuz pecuniz. Cic. *pro Flacco*: Quum multis minutis mutuationibus fraudavisset. Et ita l. 2. §. 1. *D. ad SC. Vellej.* quod ad fideiussiones, & *mutuationes* pro aliis, quibus intercesserint feminz, pertinet. Sic legendum esse, non *mutuidationes*, vult Hottomanus l. *observ.* 5. & 4. *obs.* 14. quia Scum non prohibet, ne mulieres dent mutuam pecuniam, sed ne pro aliis accipiant l. *obs.* 14. *in fin.* Sed Cujacius 4. *ad Afr. ad l. 17. ad SC. Vellej.* sic accipit, mutui dationes, id est cum mulier alii datura, vel ab eo, qui alii daturus erat, mutuum accepit, & *cod. tractat. ad l. 19. cod. tit.* ostendit fideiussione pro alio recipi veterem alienam obligationem, mutui datione pro alio novam recipi. Quapropter, juxta hanc Cujacii observationem, legi recte potest in d. l. 2. §. 1. mutui dationes, ut vulgo fit.

MUTUO, id est invicem. Ita prædia quæ mutuo serviebant l. 34. *D. de servis. præd. rust.*

MUTUUS intelligitur, qui eloqui nihil potest, non qui tarde loquitur §. 3. *Inst. quib. non est permis. fac. test.*

MUTUUM damus, recepturi non eandem, quam dedimus speciem, sed idem genus. Adpellata est autem mutui datio, quod meum tuum fit l. 2. *pr. & §. 2. D. de reb. cred. & apud Cajum lib. 2. Inst. tit. 9. §. 1.* Ea autem consistit in his rebus, quæ pondere, numero, mensurave constant, ve-

Tom. IH.

lutj vino, oleo, frumento, pecunia numerata, quas res in hoc damus, ut fiant accipientis, postea alias recepturi ejusdem generis, & qualitatis l. 1. §. 2. *D. de obl. & act. pr. Inst. quib. mod. re contr. oblig.* Ex quibus hanc brevem colligere licet definitionem, Mutui contractum esse reinitum, quo nempe res fungibiles ita dantur, ut fiant accipientis, & tantumdem quandoque in eodem genere reddatur.

Mutui datio etiam acceptio-nem continet l. 2. *D. ad SC. Vellej.* sicuti emptio venditionem l. 27. *D. de reb. cred. vide supra in mutuatio.*

Mutuum conciliatum re ipsa non nomine occurrit in Jure nostro. Ut puta si quis ab eo, qui ob deficiens iudicium, vel ob potestatem alterius prohibetur mutuum dare, mutuum sumferit pecuniam, nescius aut conditionis, aut juris dantis, eamque statim expendit, nummi vindicari nequibunt, quippe non amplius exstantes; placuit igitur ex post facto ejusmodi mutuum convalescere l. 15. §. 1. *D. de reb. cred. vide etiam l. 12. & l. 19. §. 1. D. end.*

Mutuum palliatum nominant quoque moderni, quod simulato alio contractu initum est. Huc referas contractum, quem aiunt Mohatzæ, quo res datur, ut ea vendita pecunia cedat in mutuum, qui filiorum familias ingenio debetur in fraudem Macedoniani Senatusconsulti. Vide Wurffel. *jurisprud. definit.* §. 309. 310.

MYOPS in l. 10. §. 3. *D. de edil. edict.* Myopes autem, juxta Paull. *Aeginetam lib. 3. Aet. lib. 7. & Oribasum lib. 8.* esse dicuntur, qui ita nati sunt, ut, quæ prope sunt, videant, quæ procul non item. *Mura* vero a Locrensisbus *αρχαῖον* vocatum Hefychius auctor est.

MYRRINUS, s, um. Vide supra *Murrinus*.

N

Mx-

MYSIA, provincia, quam olim sub Germania habitam, ac deinde sub proprio Præside constitutam fuisse, docet *l. 3. D. de off. adfess.* Ac plane Mysiæ Præsidis fit mentio in rescripto Trajani apud *Pl. lib. 10. Epist. 53.* Sed & hanc provinciam divisam, & sub duobus Præsidibus constitutam, ait *Macer eodem l. 3. D. de off. adfess.* Mysia itaque duplex fuit, inferior, & superior. Illius meminit *l. 9. D. de capt. & possim.* Fit & mentio Mysiæ mediterraneæ, seu Dardaniæ in *l. 4. C. de metallar.* & Mysiæ primæ in *l. ult. C. de divers. off.* In Mysia porro vitium incensores gravissime plecti, tradit *Claudius in l. 16. §. pen. D. de pæn.*

MYSTERIUM arcanum religionis, & fidei. Sic *Mysteriis* Christianis imbuti *l. 12. C. Th. de judais.* In sacris, & secretioribus Dei mysteriis perseverare *l. 163. C. Th. de decur.* Sacramentum dicitur *mysterium*, quod secretam, & reconditam habet dispensationem *cap. 84. multi secular. Caus. 1. qu. 1.*

Mysterii vox & de hæreticorum, & infidelium ritibus aliquando usurpatur. Sic *mysteria* execrabilia celebrare *l. 57. C. Theod. de heret.* Consueta feralium mysteriorum sepulcra: constituere *l. 7. C. Theod. eod. tit.* Nullus hæreticis mysteriorum locus pateat *l. 7. pr. C. Theod. eod. tit. l. 2. pr. C. Just. eod. tit.* ubi male nonnullæ editiones *ministeriumum* legunt. *Mysteriorum* autem locus est, in quo sacra sua peragunt hæretici.

Mysterii vox figurate de Curialibus, eorumque functionibus, quas sustinere tenentur in *l. 122. C. Th. de decurion.* his verbis: Hi namque prærogativa quidem concessæ dignitatis utantur, atque eos præstiti honoris splendor exornet,

sed maneant in sinu patriæ, veluti dicati insulis, *mysterium* perenne custodiant. Vide *Compens.* *Jac. Gothofr.*

N

NÆVUS excusationis *l. 6. C. Th. de agent. in reb.*

NAM particula plerumque casualis est. Sed & sæpe inceptiva, idemque valet quod *plane*, ut *Donat. in Hecyr. Terent. Att. 2. §. 2.* notat, Plautique testimonio comprobatur. Sic apud *Val. Max. lib. 8. c. 5.* & in *l. 1. §. ult. D. de rer. divis. l. 85. §. 5. de verb. obl. l. 3. in fin. D. de test. milit. ut & in l. 10. C. si cert. pet.* In hac tamen *Cujacius*, & *Donellus* existimant vocem *nam* usurpari continuative, veriusque esse ait *Donellus*, particulam hanc semper esse causalem. Quod & *Cujacius* in *l. 18. C. de jur. dot.* observat.

Nota porro *Nam* ecce *l. 5. §. 9. D. quod vi aut clam.* *Nam* enim *l. ult. D. de verb. signif.*

Nam pro *sed* *l. 1. §. 3. D. de calumn. l. 8. §. 17. D. quib. mod. pign. vel hypoth. l. 19. §. 2. D. de judic. l. 2. D. de cond. & demonstr.*

Nam abundat in *l. 101. §. 2. D. de verb. signif.*

NAMUS *A.* *Namusa* cum audis in *l. 2. §. 44. D. de orig. jur.* *Ausidium* *Namusa* intelligi, de quo etiam *l. 52. §. ult. D. pro socio l. 20. D. de opt. vel elect. leg. l. 2. §. 6. D. de aqu. & aqu. plu. l. 5. §. 7. D. commod. l. 40. §. 3. D. de cond. & dem.* Refert *Pomponius d. l. 2. §. 44. D. de orig. jur.* *Ausidium* *Namusa* octo illustriorum *Servii Sulpicii* auditorum opera digessisse in centum quadraginta libros. Hos ipsos vero esse libros collectaneorum, vel conjectaneorum, quos ob locum *Gellii lib. 6. c. 5.* *Alfeno Varo* tri-

tribuunt, acute conjicit Bynkersh. *lib.8. obs. c. 1.* ubi & ostendit, idem conjectaneorum volumen laudari, quoties in Pandect. citentur Serv. Sulpicii auditores, vel auctores, veluti ab Ulpiano *l. 1. §. 6. D. de aqu. & aqu. pluv. l. 6. D. de dote preleg. l. 12. pr. D. de instr. vel instr. leg.* Hein.

NANCISCI, adipisci, consequi, acquirere. Sic *nancisci* actionem *l. 65. §. 9. D. ad SC. Trebell.* causam *l. 2. D. de statutib. dominium l. 1. D. de adquir. rer. dom. exceptionem l. 66. D. de reg. jur. facultatem l. 4. §. 7. D. de usurp. & usuc. fructus l. 12. §. 5. D. de usuf. jurisdictionem l. 4. §. ult. D. de off. procons. jus l. 7. §. 12. D. de interd. & releg. libertatem l. 5. C. si mancip. occasionem l. 31. D. de mort. caus. don. possessionem l. 37. D. usurp. & usuc. potestatem l. 28. §. 1. D. de liber. & posth. proprietatem l. 5. C. ut in possess. legat. rem l. 4. §. 7. D. de adquir. posses. sacerdotium l. 13. D. de vacat. & excus. tabulas l. 32. D. de furs. tutelam l. 9. D. de legis. sus. Alias*

Nancisci juxta vim totam verbi non est simpliciter acquirere, sed, ut Donatus in *Hecyr. Tarent.* adnotavit, *nancisci* proprie dicitur, qui paratus ad retinendum, antequam possit reperire, quod teneat statim, quod occurrerit, prehendit.

NARBONENSIS provincia, ejus meminit *l. 2. §. 32. D. de orig. jur.* etiamnum Provincie nomen retinet, & olim Germanici juris fuit. Narbonenses in Viennei juris Italici sunt, ait *l. ult. D. de censib.*

NARDUS, vel nardum. *Nardum* purum, unguentorum adpellatione contineri, licet valetudinis causa eo ungatur, tradit Pompon. *l. 21. §. 1. D. de aur.*

arg. legat. additque, hoc quidem etiam, quo elegantiores sint, & mundiores sint, unguuntur feminae. Ac plane nardum præcipuum in unguentis esse, ait Plin. *lib. 12. c. 12.* ex quo nardi descriptionem pete, ut & usum in re medica ex *lib. 21. c. 20.* Talis hardus pura procul dubio fuit *πῦδος πικρῆς*, qua Dominum Jesum, Bethaniz coenantem inunxit mulier *Marc. 14. v. 3. πῦδος*, nempe est *πικρῆς* pura, genuina, vera, non adulterata. Nam & Cedrenum *πῖκος* pro *πῖος* dixisse observavit Casaubonus. videfis, quem citat Heinecc. Wolfium *cur. philolog. & crit. in nov. Test. Tom. 1. p. 520. sequ.*

Nardi stachys in *l. ult. §. 7. D. de publ.* Speciebus ad vestigal pertinentibus adnumeratur. Stachys autem nomine suo græco spica est. In elegantibus Cod. Humelbergii Comment. legimus nardum fruticem esse odoratum, in India nascentem, cujus spicæ, & folia in honore sunt, & celebrantur, esseque hujus nardi spicam longe aliam ab iis, quæ vulgo vocantur spica nardi, & lavendula. Spica autem nardi nos carere late prosequitur Brunsellius in herbarii sui Tomo secundo. Est autem radix, licet spica dicatur, vide Mathiol. *lib. 1. Comment. Dioscor.*

NASC I de homine dicitur passim in legibus nostris. Sic nascitur patri filius *l. 43. D. de vulg. & pupil. substit.* Qui ex me, & uxore mea nascitur *l. 4. D. de his qui sui vel alien. jur.* Naturam plane accipimus etiam utero exsectum. Quamvis enim natus ab eo, qui post mortem matris exsecto ventre ejus extractus est, separatur *l. 11. §. 5. D. de publician. l. 6. D. de inoff. test.* & falsum sit eam peperisse, cui mortuæ filius exsectus est *l. 132. §. 1. D. de verb. signif.* attamen &

ea mulier, quum moreretur, creditur filium habere, quæ exciso utero edere possit l. 141. D. eod. sis. Hinc & illum natum accipimus, qui exciso ventre, (puta viva matre) editus sit, nam & hic rumpit testamentum, scilicet si nascatur in potestate: Quin et si non integrum animal natum sit, cum spiritu tamen illud natum dicimus l. 11. pr. & §. 1. D. de lib. & possib.

Sed & animalia quævis nasci dicuntur, ut Animalia, quæ in cælo, terra, mari nascuntur pr. Inst. de jur. nat. gent. & civ.

Nasci etiam dicuntur res inanimatæ, corporales. Sic nascitur aqua in fundo l. 30. D. de servis. prad. rustic. arbor l. 30. §. 1. de adquir. rer. dom. fructus l. 45. D. de usur. insula l. 1. §. 6. D. de flum. 1

Nasci denique incorporales res, & jura dicuntur. Sic nascitur actio l. 38. §. ult. D. de verb. oblig. bonorum possessio l. 8. §. 5. D. de bonor. posses. contr. sab. conditio l. 69. §. ult. D. de legat. 2. contemtio dignitatis l. 19. D. de offic. presid. crimen l. 1. D. ad Leg. fab. de plag. exceptio l. 2. D. de recept. arbitr. interdictum l. 40. D. de solut. Liberatio l. 94. §. 1. D. de solut. obligatio l. 5. pr. §. 1. D. de præscr. verb. peculium l. 40. pr. & §. 1. D. de pecul. petitio l. 1. §. 21. D. de collat. bon. querela inofficiosa l. 8. §. 10. D. de inoff. test. vide porro in natalis.

NASSA cum retibus, fuscinis, naviculis, & hamis instrumento piscatoris continetur Paull. lib. 3. Sent. sis. 6. §. 66.

NATALIS, o. Natalis dies l. 31. §. 8. D. de donat. int. vir. & ux. l. 7. C. de fer. professio l. 6. C. de fid. instrum. Usurpatur etiam substantive pro die natali. Sic natalis sui die l. 3.

§. 3. D. de minor. natali suo l. 5. D. qui test. fac. poss. Natalem autem diem dicebant Romani vesteres non modo eum, quo lucem mundi adspexissent, sed & eum, quo honores in Republica amplissimos, ut consulatum, consequuti essent; qua quidem ex opinione a Cicerone in oratione post reditum ad Quirites dictum, a parentibus, id quod necesse erat, parvus sum procreatus, a vobis natus sum Consularis. Sed & clarius multo apud Sallustium in Oratione Cottæ his verbis, nam si parricida vester sum, & his genitus hic, deos penates meos, patrumque & summum imperium vilia habeo. Et qui exilio revertebantur, tamquam renasci videbantur; certe diem, quo redibant, natalem redditus sui vocabant. Cicero ad Atticum. Ad quæ resuperanda, ait, per fortunas incumbe, ut fecit, diemque natalem redditus mei cura, ut in tuis ædibus amœnissimis agam tecum, & cum meis. Turn. advers. lib. 3. c. 4.

Nec homines tantum, sed & urbes habebant suos natales l. 7. C. de fer. Sic natalis urbium regiarum Cassiod. lib. 6. hist. tripart. c. 30. Quorum verborum explicationem pete ex Brissonii observationum divini & humani juris libro, Vide & Sozom. lib. 5. Hist. Eccles. cap. 16. & Suid. in verbo *μῆτορ*.

Natalis, & natalitium dicitur dies obitus alicujus sancti, qui ut sæculo moritur, sic tunc cælo nascitur Cypr. epist. 33. Euseb. hist. eccl. lib. 4. c. 15. Vox hæc etiam usurpata in festo translationis reliquiarum.

Natalis calicis, dies cœnæ Domini adpellatur, quia Christus in ea celebrationis initium fecit.

Natalis Cathedræ S. Petri, cuius festum celebratur.

Natalis Templi, basilicæ, seu ejus dedicationis.

Natales pluraliter Sosipat. *lib. 1. p. 13.* generis nobilitatem significare, ait, & ita accipitur *l. 46. §. 1. C. & l. 10. l. 13. C. de prob.* Sic Natalium dignitas *l. 7. C. de possi. revers.* Natalium origo *l. 14. §. 3. D. de mun. & bon.* Natalibus reddi, restituique *l. 4. D. de jur. aur. annul. l. 3. l. ult. D. de natal. restit.* Quod quidem de libertino dicitur, qui ingenuus a Principe est factus. Illis enim utique natalibus restituitur, in quibus initio omnes homines nati fuerunt, non in quibus ipse nascitur, cum ipse servus natus esset *l. 2. D. eod. sis.* Plin. *lib. 10. Epist. 77.* Postulantibus quibusdam, ait, ut de agnoscendis liberis, restituendisque natalibus cognoscerem. Hoc restitutionis jus Justinianus τῆς παλρυγενεως δικαιον, seu regenerationis jus vocat *Nov. Const. 78. c. 1.*

NATALITIUS, *a, um.* Natalitii dies urbium maximarum, Romæ, & Constantinopolis *l. 7. C. de fer. l. 2. C. Th. eod. sis.* Natalitium munus *l. 194. de verb. signif.* Solebant nempe diebus natalibus munera accipere honoratiores atque amici. *Mart. Epigr. 9. 54.* Natali tibi, Quinte, tuo, dare parva volebam-Munera, tu prohibes, imperiosus homo es. Et alibi *lib. 8. epigr. 64.* lepide exagitat Clytium, qui ut nova semper munera natalicia auferret, septies, octiesve in anno natalem celebrabat. Vido Hein. *Antiqu. Rom. ad Inst. lib. 2. sis. 7. §. 6.*

NATIO pro gente, ex qua quis natus est. Natio servi pie-rumque aut provocat, aut deterret emtorem. Etenim est, quosdam servos bonos esse, quia natione sunt non infamata, quosdam malos videri, quia ex natione sunt, quæ magis infamis est *l. 31.*

§. 21. D. de edil. edict. Nationes quædam, veluti Sarmatarum *l. 25. D. de instr. vel instr. leg.*

NATIVITAS *l. 1. D. de mun. Nativitatis veritas l. 2. C. de ordin. jud.*

Nativitas Domini, omnium festivitatum palmaria. Postquam illa in Ecclesiis celebrari cœpit, orientales eam observarunt VIII. idus Jan. five VI. die Januarii, Romani vero VIII. Kal. Jan. five XXV. Decembris, qui mos postea etiam apud Græcos obtinuit, Crisost. *hom. 21.* Vulgo dies illa sol novus adpellabatur Voss. *diff. de temp. nat. Christi parte altera*, quia ab hac die crescere solet dies Ambros. *Serm. 16.* A nativitate Christi etiam annos numerandi ratio post Dionysium Exiguum invaluit Aug. *Serm. 21. de S. S.* In Ecclesia Romana hodie tres missæ nocte, & die habentur. Missa præterea in hac nocte ante ejus medietatem celebrari solet in capella Papali, & in Ecclesia S. Marci Venetiis. Peragitur in eadem nocte benedictio gladii imperialis, & ducalis pilei. In officio hujus noctis cooperiebatur Altare tribus velis diversorum colorum.

NATIVUS, *a, um.* Nativus color *l. 70. §. 22. D. de legat. 3.* Nativa curia, in qua, quis statim ut natus est, curialis esse cœpit *l. 122. C. Th. de dec. Nativitas libertas l. 7. pr. C. Just. l. 10. pr. C. Th. de mur.*

NATU. Qui grandes natu sunt *l. 11. D. de decur. Minor viginti quinque annis natu l. 3. §. 50. D. de min.*

NATURA pro mundo, quam Philosophi ajunt naturatam. Quo pertinet formula, in rerum natura esse, pro in mundo esse. Ut ecce si duobus res conjunctim legata sit, quamvis alter in rerum natura non fuerit *l. 26. D. de legat. 3.* Qui in utero sunt,

N 3 in

in toto pene jure civili intelliguntur in rerum natura esse l. 26. *D. de stat. hom.* Si hereditas venerit ejus, qui vivit, aut nullius sit, nihil esse acti, quia in rerum natura non sit, quod venerit l. 1. §. 1. *D. de hered. vel act. vend.* Si res, quæ legata est, an in rerum natura sit, dubitetur l. 69. §. ult. *D. de legat.* 1. Opera in actu consistit, nec autem in rerum natura est, quam si dies venit, quo præstanda est l. 1. *D. de oper. serv.* Atque ita a natura recedere dicitur pro mori in l. 3. *C. de confess.* Contra naturam recipere est ad existentiam pervenire. Ut si id quod in confessionem venit, & jus, & naturam recipere potest l. 14. §. ult. *D. de interrog. in jur. fac.*

Natura alio significato Deus ab aliis intelligitur. Ita Senec. lib. 4. *de benef. c. 7.* Quid enim aliud est natura, quam Deus, & divina ratio toti mundo, & partibus ejus insita? Et ita hoc vocabulum Jurisconsultos, qui Stoicos fere semper sequuntur, pro Deo passim usurpasse, probat Cujacius in l. 1. §. 2. *D. de just. & jur.* Suntque huc pertinentes phrasæ: Omnes fructus rerum natura hominum gratia comparavit l. 28. *D. de usur.* Cujus causa natura nobis ejus corporis sanitatem dedit l. 1. §. 7. *D. de Edil. edict.* Natura id omnia animalia docuit d. l. 1. §. 1. *D. de just. & jur.* Et hæc est natura, quam philosophi aiunt naturantem.

Natura alio sensu a D. Augu-
stino lib. 2. *de morib. heret.* nihil aliud esse dicitur, quam id quod in unoquoque genere intelligitur a liquid esse. Quod si pluribus inest, horum communis natura dicitur, quemadmodum Imperat. Manuel^{or. 3.} naturam, ait, omnibus communem, & quæ ejus sunt, nobis communia, ac ne regem qui-

dem superiorem esse. Alias etque rei sua natura est. Sic natura actionis l. 14. §. 13. *D. de religiof. agri* l. 2. §. 6. *D. de aqua & aqu. plurv. aquæ* l. 6. *D. de aqu. quosid.* cavillationis l. 177. *D. de verb. signif.* contractus l. 7. §. 5. *D. de pact.* & ceterarum rerum, sive corporalium, sive incorporalium, quemadmodum & hominis. Sic humanæ natura congruum l. 65. §. 3. *D. de legat.* 3. natura masculorum, i. e. sexus l. 17. *C. Theod. de præst. & quest.* Neque natura rerum recipit, ut per eum aliquid possidere possimus, quem civiliter in mea potestate non habeo l. 23. §. ult. *D. de acquir. vel amitt. poss.* Acceptatio non sua natura agit l. 5. *D. de rescind. vend.* id est, non propria vi & potestate.

Natura sæpe intelligitur qualitas, cum qua quid statim natum est. Sic qui natura spadones sunt l. 128. *D. de rei vind.* sua natura corrupta vina l. 15. *D. de peric. & comm. rei vend.* Natura sterilis l. 14. *D. de Edil. edict.* commota contra naturam fera l. 1. §. 7. *D. eod. tit.*

Natura & facto hominis opponuntur. Ita sui natura patefacta tabulæ l. 10. §. 1. *D. testam. quemadm. aper.*

Natura pro ordine instituto ab auctore mundi, ut in his phrasibus: Natura non permittit, simul uno impetu duos infantes de utero matris excedere l. 15. *D. de statu hom.* Quum mulier uterum gerit, nec per naturam humanæ conditionis alium partum formare potest, quod quidem post certum tempus conceptionis eveniet l. 30. §. 6. *D. de acquir. vel amitt. hered.* Naturæ concedere, id est mori l. 1. *C. ad SC. Tertull.*

Natura pro aggregato virium ad corpus vita præditum pertinentium. Sic Quantum in natura homi-

hominum fit l. 38. *D. de reb. cred.* Impossibilis conditio, cui natura impedimento est, quominus existat, veluti si cœlum digito attigero §. 11. *Inst. de inusu. stipul.*

Natura seu ex corpore provenire, & jure, seu ex conventionem percipi separantur in l. 62. *D. de rei vind.* his verbis: Vectura sicut usura non natura provenit, sed jure percipitur.

Natura pro necessitatibus. Sic naturæ restituere, i. e. hereditibus naturalibus l. 9. *C. Theod. de heret.*

Natura juxta Thom. Magistrum *de verb. signific.* ab essentia separatur. Essentia enim est ipsa cujusque rei substantia (*ουσιαν*): Natura autem vis, quæ cuique rei inest. Sic natura terræ est, proferre herbas, natura ignis calefacere.

Ita quidem varie philosophi, alii- que *natura* vocabulum accepere. Egregie vero legi naturali definiendæ accommodatam ejus vocis definitionem tradit Vir clariss. Sigism. Lud. Lerberus in *summa Legis naturæ* c. 2. quod est *de natura*, ubi hanc plerumque intelligi ait, constitutionem rei cujusque illam, qua res ad consequendum, quem ei Dominus Deus assignavit finem, apta efficitur. Cum autem Lex naturæ cum ratione naturali, finium scilicet, ad quos res singulæ hoc illo modo constitutæ sunt, copulata sit, hinc *naturam* recte pro lege naturali dixeris cum Legibus nostris. Ut ecce: Hoc natura æquum est, neminem cum alterius detrimento fieri locupletiores l. 14. *D. de condic. indeb.* id est, jure naturæ, ut est in l. 206. *D. de reg. jur.* Natura mare omnibus patet l. 13. *D. commun. prædior.* Naturæ religio flagitat l. 28. *C. de inoff. test.* Liberos naturæ simul, & pa-

rentum commune votum ad parentum bona admittit l. 7. §. ult. *D. si tab. test.* Et hoc sensu natura dicitur esse communis l. 12. §. ult. *D. de accus.* Et quod dicitur, aliquem contra naturam dominio alieno subijci l. 4. §. 1. *D. de stat. hom.* intelligendum est, fieri præter jus naturale, illud scilicet, quod vocamus primarium, quo nempe servus nullus est, nullusque dominus.

NATURALIS, e. quod a rei natura est in se spectata. Sic Naturale vitium esse dicitur, negligi quod communiter possidetur, utque se habere nihil, qui non totum habeat, arbitretur l. 2. *C. quando, & quibus quarta pars.*

Naturale alio sensu dicitur quidquid naturæ convenit, ut Naturalis adpellatio l. 40. *D. de verb. signif.* adfectus l. 28. §. 3. *D. de liber. legat.* intellectus, i. e. significatus l. 5. *D. de serv. exports.* Nihil tam naturale est, quam eo genere quidque dissolvi, quo colligatum est l. 35. *D. de reg. jur.* Si eum qui in potestate patris esset, respondissem, filium meum esse, ita me obligati (ait Ictus) si ætas ejus pateretur, ut filius meus esse posset, quia falsæ confessiones *naturalibus* convenire deberent l. 13. *D. de interrog. in jur. fac.*

Naturale in specie dicitur id, cuius ratio in natura ipsa magis quam in civili instituto continetur. Ita naturalis æquitas, quæ opponitur civili l. 1. *pr. D. si is qui test.* Indebiti solutio naturalis est l. 15. *D. de condic. indeb.* Naturale debitum l. 40. §. 3. *D. de cond. & dem.* Naturale jus l. 1. §. 3. *D. de justis. & jur.* item Naturalia jura l. 8. §. 7. *D. de bon. possess. contr. tab.* Naturalis lex l. 1. §. ult. *D. de furs.* quæ & naturalis ratio dicitur l. 9. *pr. D. de just. & jur.* Naturalis obli-

gatio, quæ a civili separatur *l. 13. pr. & l. 38. D. de cond. in-
dub.* quæ & naturale vinculum *l. 59. D. eod. sis.* & naturalem
habere præstationem dicitur *leg. 8. D. de capit. minus.* Naturalis
est omnium gentium locatio *l. 1. D. locati.* Et ita cognati nomen
naturale est *l. 10. §. 1. D. de
grad.*

Naturale autem hoc modo dici-
tur duplici sensu, vel ut ab iis
separetur, quæ civili tantum ra-
tione sunt introducta, vel, ut ab
iis distinguatur, quæ de facto qui-
dem, seu naturali ratione qualita-
tem quamdam, & vim habent,
sed civili lege nec sustinentur, nec
attenduntur.

Priori sensu *naturalis* obligatio,
maxime quoad causam efficien-
tem, opponitur civili in *l. 126.
§. ult. Versu superest. D. de verb.
obl.* ubi Paulus illam dixit, quæ
ex naturali facto, id est, numeratione
oritur, ad differentiam ejus,
quæ verbis (solemnibus jure ci-
vili institutis) contrahitur. Ita
etiam adoptivæ, utpote meræ ci-
vili, opponitur naturalis cognatio,
& familia *l. 4. §. 2. D. de
gradib. & adfin. l. 1. §. 4. D. unde
cogn.* Quemadmodum *naturalis*
avus *l. 1. §. 12. D. de ventr. in
poss. miss.* naturalis filius *l. 5.
D. de gradib. & adfin.* naturalis
frater, soror *l. 10. D. de ma-
num. vind.* naturales liberi *l. 5.
D. de his qui sui, vel alien. jur.*
naturalis soboles *l. 2. C. de a-
dopt.* naturalis pater *l. 29. D.
de adopt. l. 6. l. 8. D. de in jus
voc. l. 7. §. 1. D. de Carb. edict.*
*§. 13. & 14. Inst. de hered. quæ
ab intest.* naturales parentes *l. 6.
§. ult. D. de bon. poss. contr. sab.*
omnes in dictis legibus opponun-
tur adoptivis.

Posterioris sensus, quo nempe
naturale id dicitur, quod de facto
tantum est, nec civili lege susti-

netur, exempla sunt quoque in
ipsa cognatione. Ita enim oppo-
nuntur legitimis *naturales* liberi,
qui nempe vulgo, vel extra nup-
tias quæriti, vel ex serva nati,
vel in servitute suscepti sunt, uti
*l. 3. pr. D. de libetal. caus. l. 38.
D. de reb. auct. jud. possid. l. ult.
C. de confirm. sus. Rubr. & sis.
C. de natur. liber.* Isidorus
lib. 9. orig. c. 3. Filios *naturales*
definit ingenuarum concubinarum
filios, quos sola natura genuit,
non honestas conjugii. Quæ verba
transcriptit Gratianus in *can. ult.
quæst. 32.* Theophilus in *§. ult.
Inst. de nups.* Si cum muliere ali-
qua rem habui, cujus mihi ma-
trimonium legibus interdictum non
fuerat, habui tamen cum ea con-
suetudinem, non ut cum uxore,
sed cum meretrice forsan, vel cum
concubina, & ex ea nati sunt li-
beri, in potestate mea hi non sunt,
quia matrimonium non præcessit,
sed naturalis (*φύσικος*) est filius.
Thomas Magister *naturalem* fi-
lium, ait, e stupro natum, cui
opponitur legitimus, & huic rur-
sus nothus, quem *υπόθετος* vo-
cant *D. Augustinus lib. 4. adv.
Julian.* Ac per hoc, ait, & ea,
quæ cum feminis committuntur
supra laudatis, quia & illis usus
naturalis est, quamvis damnatus,
quia legitimus non est. Unde & fi-
lii non legitimi, sed naturales
vocantur, qui inde nascuntur
Idem *lib. 6. confess. c. 13. & 15.*
Naturalem, ait, filium suum ad-
pellat, ex ea susceptum, quam
unam habebat, non legitimo con-
jugio cognitam, sed vago ardore,
& prudentiæ inopia indagatam.
Et ita *naturalis* filius accipiendus
est in *l. 7. D. de confirm. sus.* Vid.
infra in *spurius.*

De servo autem *naturali* filio
ejus, qui eum in servitute suscep-
sit (ideo naturali dicto, quod
servorum nullæ sunt nuptiæ, nec
adeo-

adeoque liberi horum dicuntur civiliter legitimi) verba hæc sunt: Libertinum, qui filio suo naturali, quem in servitute susceperat, postea manumisso, pupillam suam, eandemque patroni sui filiam in matrimonio collocavit, ad sententiam Amplissimi ordinis, qui hujusmodi nuptias interdicendum putavit, pertinere, dubitari non potest l. 4. C. de interd. m. a. r. i. m. Et de naturali filio, quem dominus ex ancilla suscepit hæc legimus: Si ea lege Chrestes servum suum, sed naturalem filium venumdedit l. 2. C. si mancip. ita fueris alien. Qui filium naturalem possidet, non eo locupletior est, quod eum plurimo, si alium possideret, redempturus fuit l. 33. D. ad leg. aquil. l. 66. D. ad leg. fac. Et eo indirecte spectant verba hæc, si quis ingenuam ab hostibus relictam eo animo secum habuerit, ut ex ea susci-peret liberos, & postea ex se natum sub titulo naturalis filii cum matre manumiserit l. 21. pr. D. de captiv. & poss. Et ita naturales filii accipiuntur apud Paul, sent. lib. 5. sis. 6. §. ult. Quin hoc quoque non solum eos, quos ex libera muliere quis extra matrimonium suscipit, spectare videtur l. 17. D. ad SC. Trebell. De filiis naturalibus a domino parente naturali manumissis verba hæc sunt: Lucius Titius libertis suis, isdemque filiis naturalibus universas res suas tradidit l. 17. §. 1. D. que in fraud creditor. Simili ratione naturalis pater dicitur, qui ex concubinato, vel ancillæ consuetudine, non ex iustis nuptiis suscipit l. 40. pr. D. de fideic. libere. l. 19. D. de manumiss. l. 88. §. 12. D. de legat. 2. Et ita naturalis pater iusto opponitur l. 3. C. ad leg. jul. de adul. Denique naturalis cognatio per se sine civili cognatione

intelligitur, quæ per feminam descendit, quæ vulgo liberos peperit l. 4. §. 2. D. de gradib. & adfin.

Naturale pro corporali, ut naturalis possessio leg. 38. §. 8. D. de usur. l. 2. §. ult. D. pro hered. l. 1. D. de adquir. vel amiss. possess. id est, corporalis, ut loquitur l. 40. §. ult. D. de pigu. act. l. 24. l. 25. §. ult. D. de adquir. vel amiss. possess. quum videlicet quis corpore rei incumbit, etque civili possessioni, quæ animo domini, & affectu retinetur, opponi solet. Ita commodatarii & depositarii possessio naturalis dicitur, his verbis: Si possessionem naturalem revocem, ut in deposito, & commodato l. 38. §. 8. D. de usur.

Naturale pro eo, quod a nativitate est, sic naturale nomen dicitur id, cui quis ipsa nativitate sua obstringitur l. 123. C. Th. de decurion.

Naturale seu ingenuum, ut Naturalis bonitas vini, aut olei §. 13. Inst. ad leg. aquil. color l. 70. §. 12. D. de legat. 3. feritas l. 1. §. 1. D. si quadrup. pauper. set. libertas l. 3. D. de adquir. rer. dom. laxitas l. 44. D. de adquir. rer. dom. vitium loci l. 24. §. 2. D. de damn. inf. facilitas l. 17. D. de recept. arb.

Naturale separatur a facto hominum. Ita naturalis agger, qui a manu facto differt l. 2. §. 6. D. de aqu. & aqu. pluvi. altius fluminis l. 7. §. 4. D. de adquir. rer. dom. maturitas l. 42. D. de usu & usufr. leg. Naturali vi, vel terræ motu l. 59. D. locat. naturalis interitus l. 14. §. ult. D. de pos.

NATURALITER interdum est naturali jure. Sic naturaliter obligabitur pupillus, in quantum locupletior factus est l. 5. D. de auct. & cons. sus. & cur. D. mo-

modo sequens obligatio, aut civiliter teneat, aut naturaliter, ut puta, si pupillus sine tutoris auctoritate promiserit *l. 1. §. ult. D. de novat.* Naturaliter etiam servus obligatur *l. 13. D. de cond. indeb.* ubi mere naturalis, nec civilis obligatio intelligenda. Servi enim ex contractibus civiliter quidem non obligantur, sed *naturaliter* & obligantur, & obligant, ait *l. 14. D. de obligat. & act.* Ac plane cum servum debere, vel servo debere dicimus, factum magis demonstramus, quam ad jus civile referimus obligationem *l. 41. D. de pec.*

Alias *naturaliter* est ratione obvia, cum juris stricti naturalis, tum politica. Sic naturaliter concessum est, quod pluris sit, minoris emere, quod minoris sit, pluris vendere, & ita invicem se circumscribere *l. 12. §. ult. D. locat.* In pretio emtionis, venditionis naturaliter licere contrahentibus se circumvenire *l. 18. D. de minor.* Ibi verbum circumvenire non promiscue, sed cum modo est accipiendum. Ecquis vero hoc admittendum censebit, quod ait *l. 9. §. 7. D. de pec.* Licere etiam servis naturaliter in suum corpus sævire? Cum hominis vita, & corpus non ita sua sint, ut perdere liceat, nec naturali lege nec politica ratione.

Naturaliter interdum significat corporaliter, re ipsa, & ut vulgo loquimur *realiter*. Et ita quoque *naturaliter*, & *civiliter* opponuntur. Sic ea, quæ civiliter adquiruntur, veluti stipulatio, quod naturaliter acquiritur, sicuti est possessio *l. 53. D. de acquir. rer. dom.* Possessio, nisi naturaliter comprehensa, ad heredes institutos non pertinet *l. 23. D. de acquir. poss.* id est, nisi corpore adprehensa, ut *l. 51. D. eod. tit.* Possessor non solum qui civiliter,

sed & qui naturaliter incumbit possessioni *l. 3. §. ult. D. ad exhib.* Naturaliter interrumpitur possessio, id est, facto naturali, & corporali, quum quis de possessione vi deicitur, vel res mobilis ei eripitur *l. 5. D. de usurp. & usuc.* Atque hoc sensu *naturaliter* aliquando accipitur, ut *to civiliter* excludat, quasi diceretur mere naturaliter, ut in his phrasibus: Coloni, & qui depositum susceperunt, naturaliter possident *l. 7. §. 11. D. comm. divid.* Naturaliter possidere videtur, qui usumfructum habet *l. 12. D. de acquir. poss.* Servus a fructuario naturaliter tenetur *l. 49. D. de acquir. poss.* Peculium servus civiliter quidem possidere non potest, sed naturaliter tenet *l. 24. D. eod. tit.*

Rursus *naturaliter* pro corporaliter, & realiter habetur quoque in his exemplis: Verborum obligatio, aut naturaliter resolvitur, aut civiliter. *Naturaliter*, veluti solutione, aut cum res in stipulationem deducta, sine culpa promissoris in rebus humanis esse desit; *Civiliter*, veluti acceptilatione, vel cum in eandem personam jus stipulantis, promittentisque devenit *l. 107. D. de verb. oblig.* Solutam pecuniam intelligimus utique naturaliter, si numerata sit creditori *l. 49. D. eod. tit.*

Naturaliter quoque idem est, ac sui natura. Ita Aperire autem (tabulas) hic ille videtur, qui *naturaliter* aperit, sive sint signatæ, sive non sint ligatæ, sed tantum naturaliter clausæ *l. 3. §. 19. D. ad SC. Silan.* Si quis tabulas quidem non aperuit naturaliter, linum autem inciderit *eodem l. 3. §. 23. D. eod. tit.* Debiti, vel non debiti ratio in conditione naturaliter intelligenda est *l. 64. D. de cond. ind.* Semper inferior ager superiori servit,

atque hoc incommodum naturaliter patitur inferior ager a superiore l. 1. §. 12. *D. de aqu. & aqu. plu.* Earum rerum naturaliter inter se pugna est, testatus, & intestatus l. 7. *D. de reg. iur.*

Sic & naturaliter, & opere facto opponuntur l. 1. §. 10. *D. de aqu. & aqu. plu.* Servitus naturaliter, non manu facto lædit fundum fervientem l. 20. §. 1. *D. de servit. pred. rustic.* Naturaliter nigrum l. 70. §. 12. *D. de legat. 3.*

NATALIA vasa l. 19. §. 10. *D. de aur. arg. leg.* fortassis positum est pro *nivalia*, vel *nivaria*, vide infra *Nivarius*. Nam dicta in lege de navalibus vasibus, in quibus onera recondita in naves imponuntur, agi, ut quidam interpretantur, haud facile quisquam sibi persuadebit.

NAVALIS, s. Navalem functionem sustinent prædia l. 15. *C. Just. de omni agr. desert.* De hac perperam Brissonius citat l. 15. *C. Th. de Sen. & de glebali*, ubi *glevales*, non navales functiones legimus.

NAVARCHIA. Navarchiæ functioni obnoxie facultates l. 20. *C. Th. de navic.*

NAVARCHUS, qui navibus præest l. un. *C. de bon. poss. ex testam. milit.* Navarchorum coetus l. 32. *C. Theod. de navicul.* Concilium nempe, & corpus speciale cujusque loci erat Naviculariorum, veluti Alexandrinorum, & Carpathiorum, qui & Navarchorum coetus dicebatur, ad quem, ob justam navicularii culpe præsumtionem, naufragii dispendium pertinebat, seu recedebat, inter omnes pro rata muneris dividendum. Vide Gothofred. *Comment. ad dist. leg. C. Th. sumtum omnem in Classem frumento, stipendio, ceterisque rebus Navarcho suo quæque Civitas dare solebat* Cic. *in Verr.*

NAUCELLA. Naucellæ piscium caussa præparata l. 17. §. 1. *D. de instr. vel instr. leg.* Idem ac naucula, vel navicula, id est cymba piscatoria.

NAUCLERUS. De naucleris mentio est in l. 1. & 2. *C. de navicul.* Eadem fere accipiuntur significatione ac navicularii, de quibus mox: Alius tamen Græcis ναυκληρος, alius κυβερνητης gubernator. Sic enim eos Plutarchus in *polis*, distinguit: ναυτας μὲν ἐκλεγεται κυβερνητης, κυβερνητην ναυκληρος: Nautas quidem eligit gubernator, gubernatorem nauclerus Athen. *lib. 51.* τῶν μὲν κατὰ ναυὶ ἀδικημάτων δικαστηρίον κηδεύει ναυκληρος κυβερνητὴς προρεὺς. Ammonio naucleri non solum sunt qui naves possident, sed ædium locatores: Hesychio vero nauclerus est οὐνοικίας πρῶτος five ἑαδμαρχος, is scilicet, qui ita hospitibus domum suam quasi locat, ut navicularius vectoribus. Demarchi item Athenis ναυκληροὶ dicebantur, ut ex Hyperide observat Hippocrates.

NAUFRAGIUM fractæ navis casus, & conjuncta cum illo jactura, immo & aliquando res naufragio amissæ, vel ex naufragio superstites. Sic naufragio peremta navis l. 36. §. ult. *D. de rei vind.* Naufragii periculum l. 12. §. 1. *D. de usufr.* si naufragio perierit l. 17. §. 7. *D. ad SC. Trebell.* Naufragium facere l. 9. *D. ad leg. Rhod. de jact.* Naufragium colligere l. ult. *D. de injur.* suppressere l. 3. *D. ad Leg. Corn. de sicc.* Ne quid ex naufragiis diripiatur, vel quis extraneus interveniat colligendis eis l. 7. *D. de incend. ruin. nauf.* Similiter Frider. Imperator in *Ausb. Navigium. de furt.* damnat eos, qui bona naufragorum sibi appropriant, prætextu consuetudinis, quæ certe crudelis est, & impia. De naufragio, qui abstule-

rit

rit excommunicatur *c. excommu-
nicat. 3. §. illi etiam. De raps.*

NAVICULA functioni mu-
ricis, & legendis conchyliis depu-
tata *l. 12. C. Th. de murileg.*
Et gynac. Navicula parva *l. 44.*
D. de evict.

NAVICULARIS. Munera
rei (id est functionis) navicu-
laris *l. 1. D. de mun. Et bon.*

NAVICULARIUS dicitur,
qui navem agit, exersetque, &
onus aliquod vehendum navi su-
scipit *l. 1. §. 3. D. naut. caup.*
stabul. l. 5. §. 9. D. de jur. im-
munis. Vetus glossarium: Navi-
cularii sunt, qui transferebant
frumenta in urbem, aut ubicum-
que erat Imperator. *Navicularii,*
qui annonæ urbis serviunt *l. 5.*
§. 3. D. de jur. immunit. Vopi-
dicti in *Aureliam. cap. 47.* Quod
ut esset perpetuum navicularios
apud Ægyptum novos, & Romæ
amicos posuit. *Navicularii,* seu
naucleri publicas species transpor-
tantes *rubr. C. de navic.* De dif-
ferentia Navicularii *ναυκληρο* &
ναυκληρο, gubernatoris, itemque
magistri navis, vide Grot. *ad Añ.*
Apost. c. 27. v. 11. Collegia Romæ
certa sunt, quorum corpus SCis,
atque constitutionibus confirmat-
um est, veluti Naviculariorum
l. 1. D. quod ejusq. aniv. nomi-
ne. De horum collegiis vide su-
pra in voce *Nrvarchus.*

Navicularius, a, um. quod ad
navicularios pertinet. Sic Navi-
cularia functio *l. 2. l. ult. C. d.*
præd. navic. quæ & navalis fun-
ctio vocatur in *l. 13. C. de omn.*
agr. deserv. Navicularium munus
l. 3. C. Th. de navic. onus *l. 149.*
C. Th. de dec.

NAVIGABILIS, *e.* Navi-
gabilis aqua *l. 1. §. 15. D. de*
flumin. Navigabile flumen *l. 1.*
D. ne quid in flum. pub. l. 1.
§. 12. D. de flum. & apud Senec.
de benef. lib. 3. c. 8.

NAVIGARE dicuntur nau-
tæ, & vectores. At in edicto furti
adversus nautas, cauponas, na-
vigandi causa, in nave esse, ac-
cipere debemus eos, qui adhiben-
tur, ut navis naviget, id est,
nautas *l. 1. D. furt. advers. naut.*
qui navis navigandæ causa in na-
ve sunt, ut est in *l. 1. §. 1. D.*
de exercit. ass. l. 1. §. 1. D. naut.
caup. stab. Navem navigare *l. 3.*
D. de naut. fœm. Sed & navis
navigare dicitur, ut in *d. l. 1. r.*
D. furt. advers. naut. & in l. 1.
§. 6. de exercit. ass. l. 12. §. 1.
D. de usufr. itemque merx l. 1.
D. de naut. fœm. & pecunia Paul.
lib. 2. sent. sis. 14. §. 3.

Navigare translato significatu
dicitur, qui conjugem ducit Au-
gustin. *ad Bonifac. Comis. epist.*
70. cujus verba relata sunt in *C.*
2. caus. 17. quest. 2.

NAVIGATIO notissimæ signi-
ficationis in *l. 1. D. de rip. mun.*
l. 137. §. 2. D. de verb. sign. l. 3.
D. de mort. caus. don. l. 1. §. 5.
de flum. l. 27. D. de rei vind.

NAVIGIUM pro nave & pro
navigatione. Ait Prætor, iterque
navigii deterius fiat, hoc pro na-
vigatione positum est, immo na-
vigium solemus dicere etiam ipsam
navem. Iter ergo navigio potest &
sic accipi, iter navis deterius fiat.

Navigii adpellatione etiam retes
continentur, quia plerumque re-
tium usus est necessarius. Sunt ver-
ba Ulpiani in *l. 1. §. 14. D. de*
flumin. In omnes navigii dies *l.*
122. §. 1. D. de verb. obl. Per-
fecto navigio, ibid. Non est impe-
dimento navigio *l. 1. D. de rip. mu-*
niend. Navigia, quæ in alveo Ti-
beris inveniuntur *l. un. C. Th.*
Et Just. de naut. Tiber. Colum.
Jamque, qui ædificare velint, fa-
bro, & architectos advocent, qui
navigia mari concedere, guber-
nandi peritos.

NAVIS est corpus mobile, seu
plu-

plurium tabularum continens l. 30. de usuc. l. 20. §. 1. quod vi aut cl. l. 1. §. 7. de vi & vi armat. Veteres eam caudicem appellarunt Stehwich. lib. 5. de re milit. c. 1. in jure navigium dicitur, & inter duo vocabula nulla adest differentia l. 1. §. 14. 15. de sum. l. 2. de capt. & possim. l. 2. §. 6. de exercit. act. Nomine navis omnia navigiorum genera continentur l. fin. de fund. instr. & dist. l. 2. §. 6. 10. C. de nav. non ex. l. 29. §. 2. 3. & 4. ad legem Aquil. dicuntur etiam retes l. 1. §. 14. de sum. Accurs. in l. 1. §. 2. naut. caup. omnia, quæ de navi dicuntur, in navicula locum habent leg. 44. de evict. & Bald. in l. 1 §. 4. naut. caup. Vox navigii aliquando pro ipsa navigatione sumitur l. 122. §. 1. de verb. obl. l. 1. §. 14. de sum. l. 3. C. de naut. sen. Partes navis vel principales sunt, vel minus principales, & ejus membra, seu conjuncta dicuntur l. 44. de evict. sequentes sunt.

1. *Carina* & est navis infima pars, & ejus fundamentum l. 61. de r. v. 2. *costa*, latera navium. *Plin. lib. 13. c. 9. 3. Prora*. quæ est anterior navis pars 4. *Puppis*, pars posterior navis, quæ est honestior locus, ubi sedet Gubern. *Tholosan. in praxi memor. rer. lib. 26. c. 6. 5. Gubernaculum Jacob. 3. v. 5. l. 44. de evict. l. 29. §. 2. ad Aqu. dicitur servac. 6. malus l. 44. cit. l. 142. Goede ad leg. 142. cit. v. 1. Partes vero, quæ extra navis corpus conspiciuntur, ejus armamenta nominantur l. 3. §. 1. d. r. v. l. 1. §. 3. de exerc. act. *Vela*, *Carbasa*, *linsea*. quæ alæ sunt navis *Segel. l. 44. de evict. Cassiodor. lib. 5. Var. Quatuor velorum genera statuit Isidorus lib. 19. etimolog. cap. 3. Anthema* est lignum transversum in malo positum, cui velum alligatur. *Anthemis subnectere vela. Ov. Meta-**

morph. Rudentes a nimio stridore aut appellari, & varii generis sunt. *Chyrr. in nomenclat. c. 34.*

Mira in navium fabricatione diversitas. *Ægyptii* ex corio, & spino, sicut *Babylonii*. *Herodot. lib. 2. in eust. pag. 196.* Indii ex unica tantum arbore. *Benz in hist. Novi orbis lib. 1. cap. 2.* Romani variis modis. *Vegetius lib. 1. de re mil. cap. 12.* Prisci Romani ex arboribus excavatis *Plinius lib. 16. c. 40.* Grælandici ex scorteis *Alth. in comm. Taciti de moribus Germ. Britanni* ex vitice *Jul. Cesar. 1. de bello civ. Veneti* ex robore idem *de bello Gallico lib. 3.* Hodie vero mira diversitas, adeo ut ex solo navis aspectu, cujus sit nationis, primo intuitu cognoscitur. Qui de navi construenda cogitavit scientem Architectum eligere debet, qui in jure naupege vocatur l. 6. de jure immun. *Faber. l. 13. §. 1. de man. test.* Qui promittit navem facere, si hæc per alium fiat, non liberatur stipulatore non consentiente l. 31. *Din. in Reg. jur. quod quis per al. in 6.*

Formam navis graphice describere debet, & si in modo fesellerit Architectorum judicio, utili actione conveniri debet l. 12. §. 1. *C. de prox. fac. scrinior. l. fin. §. 3. si mens. fals. mod.* si vero certa mercede opus vitiosum fecerit actione locati tenetur l. 9. §. pen. l. 13. §. 1. l. 51. §. 1. locat. navi constructa cum machina *Helix* ab Archimede primum inventa minimo labore in aquas demittitur *Bot. de Polis. lib. 8. cap. 3.* Nohemus primus inventor navium fuit *Genes. 6. Hostus som. 3. c. 4.* *Moriscus in orbe maritimo lib. 1. cap. 2.* Summa navium divisio est in longas, quæ bellicæ dicuntur, vel onerariæ, aut actuariæ *Liv. lib. 35. cap. 27. Cesar. 4. de Bello Gall.* naves biremes, quia ex duplici remorum ordine ab erytheis inventæ sunt,

sunt. Sequuntur triremes *Vegenius cap. 37.* Quadriremes, quæ quatuor ordines remorum habebant *Plinius us supra.* Quinqueremes, quibus in bello priore Punico Romani usi sunt. *Polyb. lib. 1.* Hexeris, quæ sex ordines habebat. *Florus lib. 4. c. 2.* Septeres, Octeres, quales habuit Ptolomæus. Eneres, quibus Antonius in pugna Actiaca contra Augustum usus fuit *Florus lib. 4. cap. 11.* Deceres, quæ decem habuit ordines *Plinius lib. 7. c. 56.* Soleres ad 12. ordines remorum, & usque ad 30. Ptolomæus Philadelphus. *Plinius cap. 56.*

Naves luforiæ duplicis generis sunt. Vel ad belli usum destinatæ *C. Theod. de Lusor.* vel placidæ, quæ voluptatis causa habentur *l. 2. Senec. lib. 7. de Benef. cap. 20.* Naves onerariæ ab oneribus sustinendis *l. 1. §. 12. de exercit. act.* dicuntur naves mercatoriæ, vel vinariæ, aquariæ, & frumentariæ, quia grana vehunt *l. 31. locat. l. 55. §. 4. de legat. 3. Anton. August. 4. emend. 16.* Naves denominationem sumunt vela loco, ubi navigant *l. 1. §. 6. & 12. ibi fluvii capaces l. 3. de vacat. mun. l. 5. §. 6. de iure immun. vel a quantitate, ut Hispanorum Caravella Benzo de occup. ind. passim, vel a navigationis cursu, ut cursoriæ, vel a forma *Cicer. lib. 16. Epist. ad Attic.* Navis eget nauta, qui illam exercet *l. 1. §. 2. l. 11. §. 2. de publ. & vect. l. 1. §. 1. furt. advers. naus.**

Classis Præfectus est Archithalassus *L. 46. ad SC. Trebell.* Navarchus Princeps maris *l. 6. C. de navic. l. 1. de bon. poss. ex test. mil. nauticus l. 3. C. de navic. navicularius, qui Patroni adpellantur tot. sis. C. de nav. Magister cui totius navis cura commissa est l. 1. §. 1. de exerc. act. l. 57. de verb. signif. Gubernator, qui in navi ad*

clavum sedet in puppi *l. 11. §. 2. si publ. & vect. l. 13. §. 2. locat.* Inferioris conditionis sunt Dietarii *l. 2. §. 2. naus. caup. l. 12. §. 4. de instr. legat. remiges, qui navim remigando propellunt l. 1. §. 2. naus. caup. Alii sunt scriba, naupegus, coquus focarius, Mercatores, & Vectores l. cis. naus. caup. Magister navis illam ad vendendas merces locat *l. 1. §. 12. de exerc. act. & merces illa locarium vocatur l. 1. §. 7. de exerc. act. Variis mercibus naves onerantur l. 31. 47. l. 21. §. 5. de furt. l. 5. C. de navib. tot. sis. C. de frum. l. 1. C. quæ res expors. l. 61. §. 1. locat. l. 3. §. 1. de pen. legat. l. 16. §. 7. de public. l. 55. §. 5. de Legat. 3. l. 12. de act. ems. Magister navis cavere debet, ne prohibitas merces vehendas suscipiat *l. 6. §. 4. de offic. Præsid. si contra fecerit capitaliter punitur, & ejus bona fisco vindicantur l. 2. us supra, & vectigalis onere liberæ sunt res, quas unusquisque usus sui gratia vehit l. 5. C. de vectigal. l. 4. §. 1. de publ. & vectig. l. 203. de verb. signif. Navis est res in commercio, & usibus humanis, aut dominio nostro subjici potest *l. 83. §. 5. v. nam & si de verb. obl. bello, vel specificatione acquiritur l. 12. de captiv. & poss. navigaturis non solum quædam res commodari possunt, imo & ipsa navis l. 18. commod. §. 2. in fin. l. 1. §. 4. de obl. & act. Hotom. illustr. quest. 19. Navis potest sequestrari l. 12. §. 1. Quælibet res in navi deponi possunt, & custodiæ mandari *l. 1. §. 6. naus. caup. & si dolose agat nauta actio depositi contra illum competit l. 3. §. 1. & ver. nisi quod d. 1.*****

Navis pro pecunia oppignorari potest *l. 5. qui possor. in pign. si navis fuit obligata l. 18. §. 3. de pign. act. & pro pecunia credita l. 18.*

l. 18. §. 3. casus fortuitus, vel naufragium non liberat debitorem l. fin. de naut. pec. l. 11. C. de reb. cred. Navis in stipulatum deduci potest l. 83. §. 5. de verb. oblig. l. 97. §. 8. v. nec simul de solus. Hæc stipulatio vel pura, vel conditionalis est l. 83. §. 5. l. 98. §. 8. l. 163. de verb. oblig. Adsecuratio navis est novus contractus nominatus *Stympan. de jure maritimo fol. 437.* Adsecurationis forma vel essentialis, vel accidentalis est. In prima periculum suscipitur l. 4. naut. caup. l. 1. de peric. rei vend. l. 13. de liber. caus. l. 60. §. 6. locas. a casu fortuito distinguitur, cum hic nulla providentia humana præcaveri potest l. 2. §. 7. de adm. ver. ad civit. pertin. Accidentaliter adsecurationis forma est, quod super ea obligatio conficiatur, quæ Pollex nominatur *Targa in Ref. lex. commercii maritimi.* Quæ conditiones requiruntur *Stympan. de jure maritimo fol. 462. & 467.* Sicut adsecuratori datur actio, ita & retentio l. 1. §. 4. de superficieb. Adsecurationis contractus licitus est, non enim jure repugnat periculum, & casus fortuitus in quovis contractu l. 1. & tot. tit. de peric. & commod. rei vendit. & nullibi prohibetur, imo a cultissimis populis quotidie exercetur *Santern. de Adsecuras. cap. 1.*

Navis sicut & omnis alia res in commercio existens emi, & vendi potest l. 36. de evict. emtaque navi tenetur emtor pretium cum usuris præstare l. 13. §. 13. de act. em. & venditor emti actione ad traditionem navis tenetur cum pretio vecturarum l. 13. tit. de act. em. vendita nave non solum ipsa, sed omnia, quæ navi conjuncta sunt, ut malus, gubernacula, vela tradi debent l. 44. de evict. hæc enim membra navis dicuntur l. 242. de verb. sign. & Cujac. ad hanc legem. Vendita nave Scapha non venit

l. 44. cit. Venditor navis ad evictionem obligatur ex natura contractus, licet nihil super ea conventum fuerit l. 6. C. de evict. & navi vendita non debetur laudemium, quia res mobilis est *Stympan. cap. 1. pars. 3.* nec jus retractus. *Rsink. Tract. de jure retract. q. 3. n. 105. Tiraquell. Glos. 7. n. 90. & 91. de jure retract.*

Cum navis res sterilis non sit, locatur & conducitur sicut domus, aut horreum l. 13. §. 1. l. 31. l. 61. §. 1. locat. l. fin. ad Leg. Rhod. de Jactu. Navis fructus vecturæ dicuntur, & inter civiles fructus numerantur l. 29. de hered. pet. l. 62. de R. J. l. 39. §. 1. ibi fructus de legat. 1. Magister navis locator dicitur l. 1. §. 5. de exerc. act. Conductor vero mercator l. 2. v. at si non D. ad legem. Rhod. Artifex opus faciendum conducere dicitur, idemque operas locare, quas alter conducere, & idem locare dicitur opus faciendum l. 11. §. penult. l. 13. §. 1. & 3. l. 10. §. 7. l. 25. §. penult. l. 30. §. 3. l. 57. §. 1. l. 60. §. 3. l. 62. locati & in terminis l. 22. §. 1. eod. qui aliquid faciendum recepit locator, & conductor dicitur. Pro infanti in nave nato vectura non debetur *Ulpianus in l. 19. §. 7. locat. l. 4. de rest. in integr. l. 1. §. 1. de in spoli. ventr.* Pretium, quod pro personis trajiciendis datur, peculiari nomine dicitur *navulum l. 5. qui posior. in pign. l. 39. §. 1. de legat. 1. in l. fin. §. fin. ad leg. Rhod.* illud vero, quod pro aliis rebus, vel mercibus datur, in jure appellatur vectura l. 29. v. item de hered. pet. l. 62. de R. V. l. 1. §. 12. de Exerc. act. l. 13. §. 13. de act. ems. l. 39. §. 1. de legat. 1. Pro penore quotidiano nihil solvitur l. 1. §. 6. l. 4. §. 1. naut. caup. Actio ex conducto locato, vel locato conducto ex hoc contractu oritur l. fin. §. 1. ad leg. Rhod. l. 13 §. 1

§. 1. & 2. *locat.* Præter actionem ex hoc contractu ortam jus habet retentionis in bonis, & mercibus tranſvectis, uſque ad veſturæ ſolutionem *l. 2. ad leg. Rhod. ibi.* Caſus autem fortuitus, veluti naufragium in hoc contractu non præſtatur *l. 13. §. 2. locat. l. 23. de R. l.*

Ex contractu cum navis Magiſtro in exercitorem datur actio *l. 5. §. fin. ad l. Aquil. l. 5. de ſerv. expor. l. 19. de R. l. & l. 19. ad S. C. Macedon.* hæc actio dicitur exercitoria ab exercitore navis *Cujac. in l. 3. hoc ſit. ad Paull.* Exercitor ille eſt, ad quem omnes obventiones, & redditus navis perveniunt *l. 1. §. 15. hoc ſit. in l. 1. §. 2. naut. caup. l. 1. furt. adv.* in exercenda navi non attenditur ſexuſ, an vir, aut mulier ſit *l. 1. §. 16. & in feminis locum non habet S. C. Velleiani beneficium,* cum proprius contractus ſit *Vinnius ad §. 16.* Poſſunt etiam plures exercitores eſſe *l. 1. §. 25.* ex omnibus vero Magiſtri navis contractibus poteſt exercitor conveniri. De pecunia credita *l. 1. §. 8.* Actio exercitoria in depoſito locum habet *l. 3. §. 1. naut. caup.* Pignore etiam in re aliena *l. 1. §. 7. naut. caup.* emtione, venditione *l. 1. §. 3. ibi §. 7. §. 10. ibi.* locatione, conductione *l. 1. §. 3. ibi. §. 12. l. 55. de cond. ind. ibi.* locaveris. Societate *l. 3. de exerc. act. Mandato l. 1. §. 12. hoc ſit. l. 1. §. 2. naut. caup.* Indebito *l. 55. de cond. indeb. ibi.* & ſimiliter in omnibus contractibus Finis, & effectus eſt, quod exercitor ex contractu Magiſtri in ſolidum teneatur *§. 2. quod cum eo qui in alien. pot. & ſi plures ſint unusquisque eorum l. 1. §. fin.* Hæ actiones perpetuo heredibus, & in heredes dantur *l. 4. fin. hoc ſit.* Tenetur actioe hujus contractus exercitor navis magnæ,

aut parvæ *l. 1. §. 4. §. 2. & 3. eod.* Hæc actio Prætoria eſt *l. 1. hoc ſit.* & actio honoraria vocatur *§. 1. l. 13. §. 5.* in hanc actionem veniunt non ſolum dolus, & culpa levis, ſed etiam de leviffima *§. penult. de locat. l. 23 de R. l. l. 3. §. 1. & de omni damno l. 5. §. 1.* ſolus caſus fortuitus excipitur *l. 3. §. 1. ibi. damno fatali* & hæc actio pænalis non eſt, ſed rei perſecutoria ex contractu locati, vel depoſiti *l. 3. §. 4. Dn. Gir.*

Navis. Navem in ediſto de exercitoria actione accipere debemus, qualiſcumque ſit, ſive marinam, ſive fluviatilem, ſive in aliquo ſtagno naviget, ſive ſchedia ſit *l. 1. §. 6. D. de exercit. act.* Navium utique varia in libris noſtris genera memorantur, at multo plura apud alios auctores. Nam ita navium adpellationes ſunt hæ, gauli, corbitæ, longæ, hiſpagines, cercuri, celoces, vel, ut græci dicuat, *κελύρες*, lembus, horiæ, remunculi, (ſic ex Nonio utrumque reponere) proſumæ, vel geſoretæ, vel oriales, cattæ, ſcaphæ, nuſtutucæ, mediæ, phæſeli, parones, myoparones, capulica, mareplaciæ, cidarum, rataria, cataſcogium *Gell. lib. 10. c. 25.* Quorum nominum interpretationem pete ex Nonio Marcell. *C. de gener. navigiorum,* & ex Iſidor. *lib. 16. origin. c. 1.* ex quibus ad ſuperiora adpellationes adde, civibam, priſtim, liburnas, roſtratas, anciromaſtum, muſculum, carabum, portemiam, barcam, trabarias. Sed hæc omnia accuratius, & multo majore cum adparatu expoſuerunt Lazar. Bayſius in adnos. in *l. 2. D. de caps. & poſſim. reverſ. in 4. Baſil. 1537.* & Jo. Scheffer. *de milis. navali veter. edis. Upſal. 1654. in 4. in primis lib. 1. c. 3. p. 20. ſequ. & lib. 2. c. 2. p. 64. ſequ.* ubi varia navium cum communium, tum ad

ad Classē pertinentium genera recensentur, describunturque, quos citat *Heinecc.* In primis passim memorantur sequentia navium genera. Actuariæ naves sunt, quas Græci *ἰσποδᾶς*, vel *ἑκαστίδας* vocant, ut Gell. *lib. 10. c. 25.* docet. Non. Marcell. Actuariæ, ait, naviculæ celeres dictæ, quo cito agi possent. Isidor. *lib. 19. orig. c. 1.* Actuariæ naves sunt, quæ velis simul, & remis aguntur. Codiciariæ *Naves*, quo nomine appellatas eas, quæ per Tiberim commeatus subvehebant, Sen. *de brev. vit. c. 13.* auctor est. Quas codicas perperam apud Gel. *lib. 10. c. 25.* appellatas credit Briffon. Nam & Nonius: Codiciarias, ait, *Naves* etiam nunc consuetudo appellat eo, quod in fluminibus sunt usui, ibidemque ex Varronis *de Vita Pop. Rom. lib. 3.* hæc verba citat. Quod antiqui plures tabulas conjunctas codices dicebant, a quo in Tiberi *naves codiciarias* adpellamus. Isidor. tamen priori scripturæ suffragatur *lib. 19. c. 1.* cujus verba sic habent: Trabariæ, amnicæ naves, quæ ex singulis trabibus cavantur, quæ alio nomine littorariæ dicuntur, hæ ex caudice factæ, & ex uno ligno cavatæ, inde caudicæ.

Naves agrarienses. vid. *Agrarienses.*

Navium genus *Dromones* vide supra. Sunt & *ἐπιστῆντοι*, quarum mentio fit in *l. 1. §. 12. D. de exercit. act.* quas esse putat Briff. *Naves* ad vectores trajiciendos idoneas, ad onera intrabiles. *Ἐπιστῆντοι* enim sunt, qui trajiciendi causa navem conscendunt, quemadmodum Isidor. *lib. 19. orig. c. 1.* scribit.

Inter fluviales *naves* sunt lintres, quorum usum in fluminibus indicat Cæsar *lib. 1. de bell. gall. c. 12.* & Claud. *de laudib. Scilich. lib. 1. v. 206.* Non. Marc. *Lintres*, naves fluminales. Virg. *lib. 2. Tom. III.*

Georg. v. 206. Cavat arbore lintres. Sunt & *Naves* longæ. Navibus longis, atque onerariis propter bellum postliminium est, non piscatoriis, aut si quas acturias voluptatis causa paraverunt *l. 2. D. de capt. & postlim. revers.* Isid. *lib. 19. orig. c. 2.* Longæ, ait, naves sunt, quas dromones vocamus, dictæ eo, quod longiores sint ceteris. *Naves lusoriae.* De his Veget. *lib. 2. c. 1.* tractat; qui hujusmodi navibus in Danubio ad quotidianas excubias veteres usos *lib. ult. c. 33. & c. ult. revers.* Hujusmodi navigiorum etiam meminit Amm. Marcell. *lib. 17. c. 2.* Lusoriis, ait, navibus discurrentes flumen ultra citroque milites ordinavit, & *lib. 18. c. 2.* Collecti nocte provecta, impositique omnes, quos lusoriæ naves quadraginta, quæ tunc aderant solæ, cæperunt, decurrere jubentur per flumen. Hæ autem *lusoriae naves* judiciaria aliæ, aliæ *agrarientes* dicebantur, de quo discrimine copiose Jac. Goth. *Comments. ad l. un. C. Th. de lusor. Danub.* Vid. supra sub art. *lusoria.*

Naves marinae eadem & maritimæ vocantur in *l. 5. §. 5. D. de jur. immun. l. 5. D. de vacat. & excus. mun.*

Naves onerariae quædam ut ipsi dicunt, *ἐπιστῆντοι* sunt *l. 1. §. 2. D. de exercit. act. & merx.* Ut ecce sunt naves, quæ Brundisium a Cassiopa, vel a Dyrrachio vectores trajiciunt, ad onera inhabiles, item quædam fluvii capaces ad mare non sufficientes. Quas onerarias appellatas de *oneribus savdas*, Non. Mars. tradit.

Navis piscatoria *l. 2. D. de capt. & postlim. revers.* piscatorum *l. 29. §. 3. D. ad leg. Aquil. Liv. lib. 33.* Ni naves piscatoriæ desperitis nandi dedissent effugium.

Inter fluviales naves sunt rætes, quamquam a Navibus separantur in *l. 1. §. 4. D. nau. cap. sta-*

tabul. eas tamen *navigii* adpellatione contineri. Ulpianus in l. 1. §. 14. *D. de flumin.* ait.

Naves tabellariæ Alexandrinæ quasdam naves, quæ præmitti solebant, & nunciare classis sequentur adventum, *tabellariæ* vocatas esse Seneca *Epist.* 77. tradit.

Navis Tiberina l. un. *C. Th. de novis. Tiber.*

Navis vinaria, ut sunt multæ, in quas vinum effunditur l. 21. §. 5. *D. de furs.* de quibus hæc Varro in *lib. 2. de re rust. c. 1.* accipi vult Brissonius: Navibus vindemiam condimus ex insula Coo, & Chio.

Si *navem*, quam tu promissisti, dominus dissolverit, deinde iisdem tabulis compegerit, eadem navis est l. 38. *D. de verb. obl.* cui consentit l. 98. §. 8. *D. de solut.* Navem si adeo sæpe resecta esset, ut nulla tabula eadem permaneret, quæ non nova fuisset, nihilominus eandem navem esse existimari l. 76. *D. de judic.* Navis si hac mente resoluta est, ut in alium usum tabulæ destinarentur, licet, mutato consilio reficiatur, tamen & perempta prior navis, & hæc alia dicenda est. Sed si perficiendæ navis causâ omnes tabulæ refixæ sint, nondum interdidisse navis videtur & compositis, rursus eadem esse incipit l. 82. *D. de verb. oblig.* Navis ususfructus, si quidem per partes resecta sit, ususfructum non interire, si autem dissoluta sit, licet iisdem tabulis, nulla præterea adjecta, restaurata sit, ususfructum extinguere l. 10. §. 7. *D. quib. mod. usufr.* Nave emta, singulæ tabulæ emtæ esse, non intelliguntur l. 36. *D. de evict.* Si meis tabulis navem fecisses, tuam navem esse, quia cupressus non maneret l. 26. *D. de adqu. ver. dom.* Proprietas totius navis carinæ causam sequitur l. 61. *D. de rei vend.*

Navis membra recenset Alfenus his verbis: *Malum navis* esse par-

tem, artemonem autem non esse Labeo ait, quia pleræque naves sine malo inutiles essent, ideoque pars navis habetur, *artemon* autem magis adjectamentum, quam pars navis est l. 142. *D. de verb. signific.* Scapham non videri navis esse, nec quidquam conjunctum habere. Nam scapham ipsam per se parvam naviculam esse, omnia autem, quæ conjuncta navi essent, veluti gubernacula malus, antemæ, velum, quasi membra navis esse l. 44. *D. de evict.* Si navem cum instrumento emisisti, præstari tibi non debet scapha navis. Etenim scapha navis non est instrumentum navis l. ult. *D. de instr. vel instr. leg.* Armamenta navis erunt vindicanda, Scapha quoque separatim vindicabitur l. 3. §. 1. *D. de rei vindic.* Seneca *Epist.* 77. Nulla res æque adjuvat cursum, quam summa pars *veli.* Illinc maxime navis urgetur. Itaque quoties ventus increbuit, majorque est, quam expedit, *antenna* submittitur. Minus habet virium flatus ex humili. Idem *Epist.* 90. Navigia, quibus amnes, quibusque maria transimus, aptatis ad excipiendum ventorum impetum velis, & additis a tergo gubernaculis, quæ huc, atque illuc cursum navigii torqueant; & exemplum a piscibus tractum est, qui cauda reguntur, & levi ejus in utramque partem motu velocitatem suam flectunt.

Navis exercitor, gubernator, magister, Vide in his vocibus suo loco.

NAVITER, diligenter, itemque valde. Naviter servare, & custodire l. ult. *C. Th. de agens. in reb.* Naviter impudentem esse, dixit Cic. *lib. 5. ad fam. epist.* 12.

NAULUM merces, quæ a vectore solvitur ei, qui navem exercet l. 6. *D. qui pos. in pign.* Naula navium l. 49. §. 1. *D. de legat.*

legat. l. 1. Ea vecturas navium adpelat l. 29. D. de her. pet.

NAUPEGUS, fabricator, & picator navium *l. ult. D. de jur. immun. & apud Firmic. Matern. lib. 4. mathes. c. 7. Idem dicti naupegiarii, & eorum artificium ναυπηγική, vel ναυπηγία dicebatur. Collegium naupegiariorum memoratur apud Reines. Inscr. Class. X. inscr. 7. Class. I. inscr. 269. Hein.*

NATPTAAΞ navium custos *l. 1. §. 3. D. naut. caup. stab.*

NAUTA in edicto *nautæ caup. stabul.* est, qui navem exercet, quamvis nautæ adpellantur omnes, qui navis navigandæ causâ in nave sunt *l. 1. §. 2. v. nautæ. D. naut. caup. stab.* In classe nautæ omnes milites sunt *l. 1. §. 1. D. de bon. poss. ex test. milit.*

NATTEΠIBATHΞ, qui pro vectura remos agit *l. ult. §. 2. D. naut. caup. stab.* vide supra in voce *mesonauta.*

NAUTIEUS, a, um. Fœnus nauticum *rubr. D. & C. de fœn. naut.* Id usuras maritimas adpellat Paullus in *l. 6. D. eod. tit.* Nautica pecunia *l. 1. §. ult. D. naut. caup. stab. l. 3. D. de fœn. naut.* ea est, quæ alias trajectitiâ vocatur, & quam creditor negotiatori trans mare navigaturo, usque ad certum locum, vel in omne itionis, & reditionis tempus suo periculo præstat, qua de causâ permissum est, ut ejus nomine, & ex pacto usuram illam petat gravissimam, quam modo diximus fœnus nauticum, vide *l. 1. & passim. D. de naut. fœn.* Fœnus nauticum, seu mutuum, aut creditum marinum *Nov. 106. in prof.* est contractus sub periculo creditoris constans rebus, quæ pondere, numero, & mensura continentur *l. 2. §. 1. talis est pecunia, quæ si trans mare vehitur, trajectitiâ dicitur l. 1. §. 4. §. 2. de naut. fœner. l. 2. §. fin. de eo quod cert.*

l. 13. de neg. gest. l. 1. §. 8. de pec. In causa trajectitiæ pecuniæ venit 1. pecunia ipsa, & aliæ res, quæ pondere, numero, & mensura constant *l. 2. §. 3. de reb. credit. 2. Mercēs & hac pecunia comparatæ l. 1. tit. 4. vers. sed vidend. 3. & servus, qui pecuniam sequebatur l. 122. §. 1. de V. obl. & l. 23. de Q. & A. l. 4. §. 1. de naut. fœn.* Dum sunt nautici fœneris species. Primâ, quando solutio differtur ad reditum navis *l. 3. C. de naut. fœn.* secunda, quando certum præscribitur tempus *l. 4. hoc tit. & l. 6. in trajectitiâ pecuniæ semper fors cum usuris solvenda venit l. 3. C. hoc tit. hæ usuræ gravissimæ erant l. 40. de reb. credit, quæ legitimæ vocabantur, quia eo usque Romanis legibus fœnerari licitum *l. 8. C. si cert. pet. l. 1. C. Tb. de usuris, & in jure usuræ licitæ nominantur l. 44. de usur. modus usurarum l. 11. §. 3. de pign. act. status modus l. 2. §. fin. de eo quod cert. loc. l. 8. in quibus caus. capis. pign. probabilis l. 3. §. fin. de ann. leg. legitimæ usuræ l. 4. §. 1. de naut. fœn. maximæ l. 38. de neg. gest. & gravissimæ l. 7. §. 8. de adm. sus. Hæc usura dicitur usura nautica *Nov. 106. & 110. & usura maritima l. 6. hoc tit.* De usura hac cecinit Manilius *lib. 4. Astrom.***

*Navigat, & colores optando sortibus annos,
Dulcibus usuris æquo quoque tempore vendit.*

Usuræ hæ excessivæ apud Romanos erant *l. 27. §. 1. C. de usur. Novell. 121, 138. 160.* Ratio harum usurarum erat periculum, ideo etiam periculi pretium *in l. 5. hoc tit. l. 14. & 17. C. de usuris.* Inter mutuum terrestre, & nauticum plures sunt differentię,

in mutuo terrestri usuræ non debentur, nec peti possunt, nisi stipulatione fuerint promissæ *l. 3. C. de usur. l. 24. de præscr. verbis*. at in mutuo nautico ex nudo pacto usuræ debentur *l. 5. §. 1. ibi. l. 7. de naut. fæn. ibi*. in pecunia nauticæ usuræ ex mora deberi nequeunt, quum periculum creditoris sit, & nulla mora, ubi nulla est petitio *l. 88. de R. I. l. 127. de V. O.* at discussio periculo a tempore moræ usuræ communes debentur, & earum causa separata stipulatio est *l. 4. §. 1. de naut. fæn.* Ex pecunia nautica mutuo data oritur conditio certi, & est communis actio mutui, & stipulationis *Treusl. Vol. 1. disp. 20.* & conditio ex lege competere videtur, cum illa ex novis obligationibus dari soleat *l. 1. de cond. ex lege*, at citra legem esset inutilis talis pactio, cum potentior sit lex, quam pactum *Bachov. tit. de condit. ex lege n. 4.* Si navis scœnori nautico obligata perierit casu fortuito, & sine debitoris culpa, periculo creditoris erit, ex eo die, quo navem ad locum destinatum navigare convenit *l. 3. D. hoc tit.* at absque tali conventionione naufragii casus ad debitorem pertinet *l. 4. c. hoc. tit. D. GIRON.*

NAZARÆI dicti, qui dum Christum (qui a vico Nazaræus est appellatus) filium Dei confitentur, omnia tamen veteris Legis custodiunt *Caus. 24. quest. 3. c. 39. §. 8.*

NE notissimo significato vim habet vetandi, & prohibendi, ut ne lupinibus officatur *l. 3. D. de serv. urb. præd.* Ne facias furem, vel fugitivum servum meum *l. 50. D. de pact.*

Ne aliquando sensum habet simpliciter negandi, & pro non ponitur, ut Donat. in *Eunuch. Terent. Act. 2. Sc. 3. & Act. 3. scen. 3.*

notat, atque dictum a Plauto *Mossell. Act. 3. sc. 2. v. 76.* Ne vis pro non vis. Idem Don. in *Terent. phorm. Act. 1. sc. 3.* monet, ne pro non usurpatum esse illo Nævii versu, utinam ne in nemore Pelio. Sic in *l. 13. §. 2. D. de iurejur.* Si juraverit se furtum ne fecisse. Et alibi: Si a liberis ne nupserit *l. 62. §. ult. D. de cond. & demonstr.* Pedius putat, ne furtum eum facere *l. 21. §. 1. D. rer. amot.* Dum tamen, ne prope ipsam condemnationem id fiat *l. 29. §. ult. D. de evict.* Hoc ne exigi *l. 31. D. de excus. Cic. in Verr. 3. c. 14.* Ne tollam potius, quam paciscar. Confer *Turneb. lib. 5. advers. c. 5. & lib. 15. c. 2.*

Ne pro nec. Ac ne si liber homo bona fide mihi serviat *l. 13. §. ult. D. de interrogat.*

NEAKIZ. NEAKIV Caius in *l. 30. D. de verb. signif.* a græcis vocari ait terram, quam Latini novalem vocant. Quidam in eo loco pro NEAKIV legunt NEAKIV. Vid. Budæum in voce NEAKIV.

NEBULA. Nebulæ competitionum *l. un. C. Theod. de rei vind.* eodem, ut videtur, sensu, quo nebulas inanum accusationum dixit Vigilius, Mart. apud Barth. *lib. 19. adversar. c. 17.*

Nec pro non in XII. Tabulis sæpe positum esse Festus Pomp. notat, quod & ex earum capitibus, quæ hodie extant, adparet. Et ita nec manifestum furtum, i. e. non manifestum *l. 2. l. 8. D. de furr. l. 6. l. 13. §. 7. D. de his, qui nos. infam. l. ult. C. de noxal. act. §. 3. Infr. de obl. qua ex delict.* De parte utique nec litigatur, id est, non litigatur *l. 3. §. 6. D. de Carb. edit.*

Nec pro nequidem. Sic Nec potest nec per judicalem subtilitatem manifestari, id est, ne per judicalem quidem subtilitatem

tem l. 10. §. 1. *D. de reb. dub.*
Nec si mulier consentiebat l. un.
§. 15. *C. de rei uxov. act.*

Nec minime duplex negatio
fortius negat, ut in l. 189. *C. Th.*
de decurion. ubi nec senatoriis
minime functionibus obstringitur.
Vide & Plaut. *Bacchid. Act. 4.*
sc. 9. v. 114. sequ. Epidic. Act.
5. sc. 1. v. 57. Tibull. lib. 4. eleg.
7. v. 8. Propert. lib. 2. eleg. 19.
v. ult. & lib. 4. eleg. 4. v. 68.
ubi Scaliger, quocum jungendus
Aufon. Popma *de usu antiqu. lo-*
quus. lib. 2. c. 9.

Nec pro non autem, vel non ta-
men. Quamvis id contrectare, *nec*
tollere solus posset l. 21. §. 9. *D.*
de furt. id est, non tamen tol-

Nec raro pro & raro geminata
negatione ex Græcorum consuetu-
dine pro simplici positum esse vo-
lunt in l. 97. §. 2. *D. de verb.*
oblig. his verbis: Si tibi nupsero,
decem dari spondes, causa co-
gnita denegandam actionem puto:
hec raro probabilis causa huius-
modi stipulationis est. Ibi Accur-
sius insolentia locutionis offensus,
nec raro inquit, id est numquam.
Sed & *nec raro* legi quibusdam in
libris testatur, quod multo ab-
surdius videtur Hotomanno. Sed
ibi *nec raro* legendum esse suspi-
sor, id est, *nec raro quidem*, ut
significet, nec si ratam habuerit
stipulationem reus promittendi,
vel *nec* ut ratum faciat prætor
negotium, *caussa stipulationis pro-*
babilis est.

Nec vero, pro non ideo tamen
in l. 11. *C. Th. de med. & prof.*

Necare, neci dare, inte-
rimere. Necare fame in l. 5. *C.*
ad leg. Aquil. l. 16. §. 1. l. 29.
§. 7. D. cod. tit. igni l. 9. D.
de incend. ruin. nauf. veneno l.
ult. §. ult. D. de bon. damn. ver-
beribus l. 8. §. 3. D. de pœn.
Necare videtur non tantum is,

qui partum perfocat, sed & is,
qui abjicit, & qui alimenta de-
negat, & is, qui publicis locis
misericordiæ causa exponit. quam
ipse non habet l. 4. *D. de agnosc.*
& alend. lib.

NECESSARIE pro necessa-
rio in l. 51. *D. de hered. pet. l.*
8. D. dep. l. 214. D. de verb. sign.

NECESSARIO, i. e. ex ne-
cessitate. Sic necessario factæ
impensæ l. 30. *D. de edil. edit.*
obligari necessario l. 52. §. 4. *D.*
de oblig. & act. *Necessario* se-
quitur l. 5. §. ult. *D. de præscr.*
verb.

NECESSARIUS, a, um,
quod exigit necessitas. *Necessaria*
absentia l. ult. *D. ubi pup. educ.*
& apud Paull. *lib. 1. Sens. tit. 7. §. 2.*
aditio prætoris l. 1. §. 2. *D. de oper.*
nov. nunc. ac salutaris arg. 14.
C. Th. de med. & prof. causa, i.
e. necessitatis. Sic in necessarias
causas accipere mutuum pecuniam
l. 47. *D. de sol. Idem verbum* di-
citur de domicilio l. 22. §. 3. *D.*
ad munic. de electione l. 67. §.
1. D. de legat. 2. de officio l.
6. D. de postul. de impensis l.
14. D. de mors. caus. don. quales
sunt, quæ si factæ non sint, res
aut peritura, aut deterior futura
sit l. 79. *D. de verb. sign.* Ul-
pian. *tit. 6. reg. §. 15.* item
quæ sunt reficiendorum ædificio-
rum gratia l. 39. *D. de hered.*
pet. Si necessarias impensas fece-
rim in servum, aut in fundum.
Finge enim, medicis, quum æ-
grotaret servus, dedisse me pe-
cuniam, item insulam fulsisse,
vel refecisse l. 8. *D. de pignor.*
act. Impensæ in res necessarias, &
inutiles cedentes separantur in
l. 7. §. ult. *D. solut. mast.* *Ne-*
cessarium iustum l. 36. *D. de*
adquir. vel omitt. hered. *Necessa-*
rius magistratus, qui hæc præ-
est l. 2. §. 29. *D. de orig. iur.*
Necessaria pars corporis dicitur,
O 3 quæ

quæ spadoni deest in *l. 7. in fin. D. de edil. edict. avayxaior* veteres dixisse propudendo, ex Artemidori *lib. 1. onirocritis*. Suida in *avayxaior* & Eustath. in *Homer. odysf. w.* observavit Radulph. Forner. *rer. quotid. lib. 4. c. 14.*

Necessaria satisfactio *l. 7. §. 1. D. qui satisf. cog.* cuius exempla petenda sunt ex *l. 8. §. 4. D. eod. tit.*

Necessaria in *l. 2. C. Th. de tractib. & stativ.* interprete Jac. Gothofredo, non sunt ministeria, & angariæ, sed *ἐκτάκται*, ut Græcis adpellantur, id est, victus, annonæ, copiæ. Aliter Justinianus codex in *l. un. eod. tit.*

Necessarius heres, quis sit, vide in voce *heres*.

Necessarii tum substantivè, tum *necessarii* personæ adjectivè vocantur propinqui *l. 5. §. 1. D. ex quib. caus. major. l. 4. C. qui pet. sus.* Festus. *Necessarii* sunt, ut Gallus Aelius ait; qui aut cognati, aut adfines, aut in quos *necessaria* officia conferuntur præter ceteros. Non. Marc. *Necessitas*, adfinitas, unde & hoc iure conjuncti *necessarii* adpellantur. Similiter *avayxaior* Græci dicunt, ut apud Andocidem *de mysteriis orat. 1. p. 197.* Isæum *de hered. Philoctemon orat. 5. 458.*

Necessarias autem personas in edicto in *jus voc. ut eant, aus satis; vel caus. dent*, accipe parentem, patronum, liberos, uxorem, virum *l. 1. l. 2. D. in jus voc. ut eant.* Immo & testes *necessaria* personæ vocantur *l. 11. C. de testib. & l. ult. C. Th. eod. tit.*

NECESSÆ id, quod evitare non potest. Sic Necessæ est ple-rumque, fidem nautarum, caupo-num, stabulariorum sequi *l. 1. D. naus. caup. stab.* Necessæ ha-bere, & solere diversa sunt *l. 1. C. quom. & quand. jud. sens.*

NECESSITAS, ait Non.

Marcellus, est vis quædam, quæ alterum cogere invitum potest; quibus verbis non liquido apparet quæ pateat vocis significatio. Necessitas autem aliquando ponitur pro rerum statu, quo quis damni, seu incommodi sibi, vel alteri vitandi causa ad quid compellitur. Sic qui sponte, & nulla necessitate cogente immiscuit se negotiis *l. 3. §. 10. D. de neg. gest.* Omne jus aut consensus facit, aut necessitas constituit *l. 40. D. de legib.* Peregrinationes quæ ex necessitate fiunt *l. 17. D. de spons.* Necessitate potestatis excusantur servi, qui dominis parent *l. 15. §. 3. D. de Lege Cornel. de fals.* Quæ propter necessitatem recepta sunt, non debent in argumentum trahi *l. 162. D. de reg. jur.*

Necessitas aliquando pro angustia rei familiaris. Sic Inopes onera patrimonii ipsa non habendi necessitate non sustinent *l. 4. §. 2. D. de mun. & hon.* Propter necessitatem rei familiaris an mera voluntate donaverit *l. 18. D. de adim. legat.* Si exiguo pretio rem abjicere necessitate rei familiaris cogerentur *l. 36. §. 1. D. mandati.*

Necessitas alias ponitur pro iuris vinculo; & ipsa dicitur juris necessitas in *l. 2. D. de distr. pign. l. 40. pr. D. de judic. l. ult. D. de in lit. jur. l. 34. D. de procur. qua obligantur, quibus non licet aliud facere, quam quod præceptum est *l. 52. §. 7. D. de obl. & act.* Qui republicam administrantes per officii necessitatem civitati sub conditione relicti fideicommissi satis accipere debuerunt *l. ult. C. ut in possess. leg. Parendi necessitatem habet filius l. 10. §. ult. de his, quæ ut indign.**

Necessitas denique pro collatione sive publica, sive municipali *l. 7. C. de dignit. l. 7. C. Theod. de oper. publicæ.* Immo & boni auctores

res hoc sensu necessitatem pro quibusvis tributis, vestigalibus accipiunt, ceu exemplis compluribus probavit Liplius ad Tacit. *Annal. lib. 1. p. 27.* Sic in accelerandis necessitatibus suo uti arbitrio l. 15. C. Theod. de annon. Necessitates civiles l. 17. C. Theod. & l. 19. Justin. C. de decurion. id est functiones municipales, quæ & absolute necessitates l. 65 l. 177. C. Theod. eod. sit Necessitates curiales l. 46. C. Theod. eod. sit. curiarum l. 89. l. 177. C. Theod. eod. sit. municipales l. 57. C. Theod. eod. sit. oppidanæ l. 46. C. Theod. eod. sit. principales l. 11. C. Theod. de exact. publicæ l. 1. C. Theod. de nov. non excus. l. 3. C. Th. de princ. agens. in reb. item necessitas publica l. 10. C. Th. de ann.

NECESSITUDO pro conjunctione sanguinis, & propinquitatis l. 5. §. 1. D. quib. ex caus. in posses. l. 50. §. ult. D. de leg. 1. cujus infinita existimatio esse dicitur in l. 187. §. ult. D. de reg. jur. Cornel. Fronto de differ. vocum. Necessitudo, ait, vel sanguinis, vel meritorum, cum præceptoribus, cum amicis. Necessitudo consanguinitatis l. 13. C. de probat. sanguinis l. 2. C. de adopt. l. 6. C. de suspect. tut. Si tutor aliquo vinculo necessitudinis, vel adfinitatis pupillo conjunctus sit l. 9. D. de susp. tut.

Necessitudines aliquando pro ipsius necessariis & propinquis. Ita in l. 2. C. Th. de test. & codicill. Quæ codicillis, aut epistolis nobis, necessitudinibusve nostris relinquuntur, non admittimus, Sueton. in Aug. c. 17. Remisit tamen hoste judicato necessitudines, amicosque omnes. Idem in Tiber. c. 50. Necessitudines in Druso primum fratre detexit. Vide & Curt. lib. 4. c. 10. Justin. lib. 11. c. 13. Tacit. lib. 3. hist. c. 59.

Necessitudo pro necessitate, ut Varronis, & Sallustii testimoniis Non. Marcellus probat Cic. lib. 2. de invent. c. 57. Necessitudinem definit, cui nulla vi resisti potest, quæ neque mutari, neque leniri potest. Imprimis hoc vocabuli usu delectatur Tacitus. Et ita in l. 5. D. de re milit. Si fuerit ultro reversus, non cum necessitud. ne. Contra & necessitatem pro necessitudine seu sanguinis jure, & conjunctione usurpari auctoritate Cæsaris lib. 1. de bell. civ. c. 8. probatur, & ex ejusdem oratione pro Bithynis jam olim probavit Gell. lib. 3. c. 3.

Nepotidarius, qui mortuos sepelet, latinis Libitinarius l. 5. §. 8. D. de inst. act.

NECTERE, obstringere, obligare. Ita necti actibus fiscalibus l. 1. C. Theod. c. editori l. 2. C. de crim. fell. hypothecæ, seu pignori l. 2. Cod. de distr. pign. militiæ, curiæ l. 105. C. Theod. de decur. obligationi l. 5. C. de oblig. & act. patrimonio Principis l. 7. C. de bon. proscr. præstationi l. 13. C. Th. de iust. fisci rationi l. 33. C. Th. de heres. fisci viribus l. 7. C. Th. de des. vide Nexus.

Nectere est etiam aliquid moli-ri. Ita Nectere in fontibus calumnias l. 1. in fin. C. Th. de cur. moras l. 44. C. de suffrag.

NEFANDUS, a, um, de quo vel ne fari quidem licet. Nefanda libido §. 4. Inst. de publ. jud. Nefandum scelus l. ult. C. si nups. ex rescr. pot.

NEFARIE Quæ a quibusdam in præteritum nefarie, incestue commissæ sunt l. 32. C. Grez de nups. Colat. Leg. Mos. & Rom. sit 6. §. 4. Multa in Deos, hominibusque nefarie facere, dixit Cic. Divinat. in Verr. c. 12.

NEFARIUS, a, um, quidquid nefas est fieri. Nefaria con-

unctio l. 1. §. 3. *D. de contub. licentia* l. 5. *C. Theod. de pagan.* Nefariæ nuptiæ §. 1. *Inst. de nupt. preces* l. 7. *C. Theod. de malef. & mathem.* scripturæ l. 7. *C. Th. de fid. test. & infrum.* Nefarium crimen l. 22. *C. de pan.*

NEFAS esse dicitur, quod est contra fas, ut loquitur l. 5. *D. de quest.* Hominem homini insidiari nefas est l. 3. *D. de iust. & iur.*

NEGARE, id est denegare. Negare actionem l. 1. §. 7. *D. de oper. novi nunc.* l. 27. *D. de noxal. act.* l. 1. §. 3. *D. de superf. licentiam criminandi* l. 19. *C. qui accus. non poss.* petitionem l. 43. *D. de her. pes.* i. e. non concedere.

Negare pro inficiari. Si tutor negavit apud se esse pecuniam l. 7. §. 10. *de admin. & peric. ius.* Negare se heredem l. 11. §. 10. l. 6. §. ult. *D. de interr.* Si vel parens neget filium, vel filius parentem l. 5. §. 8. *D. de adgn. & alend. lib.* Si testamentum patris jure factum filius negavit l. 14. *de his quæ ut indign.* id est, dicit non esse jure factum. Factum negantis nulla est probatio l. 13. *C. de probat.*

Negare etiam dicitur, qui actione experitur negatoria, ut in l. 3. *D. si serv. vind.* Negare servitutem se debere l. 4. §. 7. *D. eod. sis.* id est, agere, jus ei non esse, ut l. 2. *D. de nov. op. nunc.* Sive vindicet quis usumfructum, sive alii neget l. 5. §. 2. *D. si ususfr. pes.* id est, si intendat jus ei non esse utendi fruendi §. 2. *Inst. de act.* vel si neget, jus esse utendi fructuario l. 5. *D. si ususfr. pes.*

NEGATIO, inficiatio. Hinc quod apud Paull. lib. 1. sis. 19. §. 2. legitur: Ex his causis, ait, quæ inficiatione duplantur, pacto decidi non potest. Id est (ut a veteri interprete exponi notat Hei-

necc.) hæ causis, quæ pulsatorum negatione duplantur, per pactum finiri non possunt Imp. Constantin. in l. ult. *C. quib. ad lib. ber. proclam.* Quod petitur, ait, si fuerit negatione dubium, per cautionem conservabitur, ac petitio differetur.

NEGATIVUS, a, um, quod sensum negandi habet. Caius in l. 237. *D. de verb. signif.* Duobus, ait, negativis verbis quasi permittit Lex magis, quam prohibuit. *Negativam* actionem in §. 2. *Inst. de action.* eam intellige, quæ alias dicitur *negatoria*.

NEGATORIUS, a, um. Negatoria actio l. 5. *pr. D. si ususfr. pes.* quæ & *negativa* dicitur §. 2. *Inst. de act.* nec non contraria actio l. 8. *D. si serv. vind.* in rem actio est, qua libertatem prædiorum nostrorum defendimus, ac tuemur, negantes aliquam ab his servitutem deberi l. 5. §. ult. l. 6. §. ult. *D. si ususfr. pes.* l. 2. l. 4. §. 1. *D. si serv. vind. d.* §. 2. *Inst. de act.* Negativis autem verbis semper fere concipitur, ut adparet ex l. 8. *pr. l. 9. l. 13. l. 14. D. si servis. vind.* quamquam & affirmative concipiatur nonnumquam, ut in specie l. 4. §. 7. *D. eod. sis.* ut cum intendo habere me jus altius tollendi, invito eo, cum quo ago, quantum enim ad eum pertinet, liberas ædes habeo. Quæ tamen verba in eo vim negandi habent, quod agendo nego, ædibus meis adhærere servitutem non altius tollendi. Negativæ actioni opponitur confessoria, de qua suo loco.

NEGLIGENS, deses, segnis. Negligens amicus l. 1. §. 4. *D. de obl. & act.* parum diligens, ut loquitur Justin. in §. ult. *Inst. de scies.* Negligens suorum l. 6. §. 6. *D. de re milit.* Negligentem, quasi non eligentem Ildorus interpretatur. Jurisperitis ne-

negligens etiam plerumque dicitur eo ipso, quod quis non facit, quando agendum sit, certo scilicet tempore, & loco, nisi de impedimento doceat, ut per Felinum traditur in verbo *negligentia de vescript.*

NEG LIGENTER, vel, ut in Florentino Codice est, *neglegenter*, adv. notæ significationis. *Negligenter* agere l. 26. D. pro soc. rem amittere l. 1. §. 5. D. de obl. & act. se gerere l. ult. §. 4. D. de admin. rer. ad civ. pert. versari l. 24. §. 1. D. de min. quid habere l. 3. §. 5. D. de jur. fisci colligare l. 5. §. 7. D. commod.

NEG LIGENTIA, vel, ut Pandect. Florent. habent, *negligentia*, est omissio debitæ diligentiae, i. e. debiti usus virium quo quid vel præstandum, vel præcavendum fuit. Varia ei tribuuntur epitheta, ut *crassa*, *dissoluta*, *lata*, *magna*, *nimia*, (quamvis & culpa lata simpliciter *negligentia* adpellatur l. ult. C. de suscept. sus.) Alias fere synonyma est vox cum culpa, ut in l. 35. D. de serv. prad. vast. l. 22. §. 3. D. de SC. Trebell. Magna negligentia culpa est l. 226. D. de verb. signif. Quod forte ita legendum: Magnæ negligentiae culpa est. Nam a Paulo in lib. 1. manualium (unde petita est lex) de quadam in facto proposita negligentia, dictum esse suspicor, præsertim ob verba, quæ statim ille subjicit, *magna culpa dolus est*, Magnam enim negligentiam placuit in doli crimine cadere, ait l. 1. §. 3. D. de oblig. & act. Negligentiæ nomine non teneri in l. 1. §. 5. D. de obl. & act. l. 4. D. de magistr. conven. idem est, ac diligentiam non debere, seu periculo negligentiae non adstringi, ut loquitur l. 40. D. de admin. & peric. sus. Negli-

gentia est nonverba eruditionis, ait Anacletus Papa *epist. 1. Episcopis omnibus distinct.* 83. c. 6.

NEG LIGERE contemnere, aspernari. Negligere publica damna amore ædificandi l. 4. C. Th. de oper. publ. id est damnum publico conciliare, (inusitato loquendi genere) si contumaciter præsentiam suam facere neglexerit l. 8. C. quamob. & quand. jud. sens.

Negligere, cessare, omittere, nec curæ habere. Si filius bonorum possessionem petere neglexerit l. ult. §. 1. D. quis ord. in possess. Bonæ fidei possessor, quia quasi rem suam neglexit, nulli querelam subjectus est ante petitam hereditatem l. 31. §. 3. D. de transact. Licet tutoribus patris præceptum negligere l. 5. §. 9. D. de admin. & peric. sus.

NEGOTIARI, negotiationem aliquam exercere. *Negotiari* merces l. 1. pr. D. de tribus. vel in merce, ut loquitur l. 3. §. 1. D. eod. sit. ex pecunia l. 16. §. 16. D. de usu & habit. ex vino l. 22. §. 3. D. de act. ems. utenfilia l. 12. D. de det.

NEGOTIATIO pro mercatura. Cubicularii, vel obsonatores, vel ii, qui piscatoribus præpositi sunt, non videntur negotiationis adpellatione contineri l. 65. D. de legat. 3. Si hereditas negotiationis causa venit l. 48. D. de hered. pes.

Negotiatio lintearia l. 5. §. 15. D. de tribus. act. sagaria l. 51. §. 2. D. pro soc. l. 5. §. 15. D. de trib. act.

Negotiatio quoque earum rerum dicitur, quæ proprio mercis nomine non veniunt. Ita qui servum navi, aut tabernæ, aut cuilibet negotiationi præponit §. 2. Inst. quod cum eo qui in al. pos. Professiones aliquas, seu negotiationes exercere l. ult. C. de jurisf. omni.

omn. jud. Pretium hominis venditi non ex re, sed propter negotiationem percipitur l. 21. *D. de hered. vel act. vend.* Ita quoque caupona negotiatio adpellatur in l. 33. *pr. D. de instr. vel instr. leg.* juxta cujus sententiam caupona instrumento legato, cum *caupona* nomen sit negotiationis ipsius cauponariae, non modo instrumenta loci, sed etiam infiores legato contineri accipimus. Porro Tributi Edictum ad omnes negotiationes porrigendum esse, discimus ex lege l. 1. §. 1. *D. de tribus. act.* veluti ad servos fullones, vel sarcinatores, vel textores, vel venaliarios, aliasque negotiationes exercentes, nisi in his, aliisve harum negotiationum servus quā infitor fuerit versatus, tunc enim parata est non *tribus*, sed infitoria actio, quemadmodum exercitoria, si fuerit exercitor. Et ita intelligenda est l. 5. §. 4. *D. eod. tit.* ubi negatur omnem negotiationem factam cum servo tributariam includere actionem.

NEGOTIATOR, i.e. mercator, quamvis eos separare videatur Cicero *pro Cn. Planc. c. 26.* Hotomannus *in observ. in Verrin. 4.* De hac vero differentia vide supra in voce *mercator*. *Negotiatores* qui annonam urbis adjuvant l. 5. §. 3. *D. de jur. immun.* De his Tacit. *lib. 13. annal. c. 51.* Ne censibus, ait, negotiatorum naves adscriberent, tributumque pro illis penderent constitutum. *Negotiatores* frumentarii l. 9. *D. de vocat. & excus. mun.* *Negotiator* marmorum l. ult. §. ult. *D. qui potior. in pign. mercis l. 1. D. de his, quā ut indign.* *Negotiator* servus l. 9. *D. pro soc.* is est, qui negotiis exercendis praepositus, juxta Labeonem in l. 65. *D. de leg. Legatis*, ait, servis, exceptis ne-

gotiatoribus, eos legatos exceptos videri, qui praepositi essent negotii exercendi causa, veluti qui ad emendum, locandum, conducendum praepositi essent. *Negotiator* suarius Plin. *lib. 21. c. 3.* Vestiarium l. 45. *D. de orer. lib. 2.* Quicumque rem comparat, non ut ipsam rem integram, & immutatam vendat, sed ut materia sit inde aliquid operandi, ille non est *Negotiator*. Qui autem comparat rem, ut illam ipsam integram, & immutatam dando lucretur, ille est mercator, qui de templo Dei ejicitur *C. ejiciens 11. §. ostendam ergo. dist. 88.*

NEGOTIUM pro actu alicujus rei, cura, seu occupatione, cujus contrarium est otium. Ita ut negotium dare, idem sit ac mandata dare, seu oneris aliquid imponere. Sic Omnes possunt mandare & uni hoc negotium dare l. 8. §. ult. *D. de reb. aut. jud. possid.* In primis vero negotium dicebatur magistratibus dari, quum quid eis mandabatur, delegabatur, committebatur. Citero in *Verr. 4. c. 43.* Quaestoribus, ait, atque Aedilibus negotium datur, ut noctu vigilias agerent ad aedes sacras. Idem de *Harusp. vesp. t. 8.* Negotium magistratibus est datum. Vide & Liv. *lib. 2. lib. 9. & 31.*

Negotium pro negotiatione in l. 3. l. 5. *D. de instr. act.* Qui negotiationem per Pamphilum, & Diphium prius servos, postea liberos exercebat, suo testamento eos tutores reliquit, & cavet, ut negotium eodem modo exerceretur l. 58. *D. & administr. & peric. tut.* Sive principaliter negotium gerat, sive alterius negotiationis cessione utatur l. 4. §. *D. de his qui nos. infam.* Infitor adpellatur ex eo, quod negotio gerendo infet l. 3. *D. de instr. act.* *Negotium* mensis l. 77.

77. §. 16. *D. de legat. 2.* tabernæ l. 19. §. 2. *D. de inst. act.*

Negotium pro re. Ita *negotia* administrare l. 13. *D. de ann. legat.* curare l. 5. *D. de magistr. conv.* deferere l. ult. *D. ubi pupil. educ.* explicare l. 9. *D. de curat. furios.* finire l. 6. *D. de negot. gest.* gerere l. 5. *D. de oblig. & act. & passim.* Hinc

Negotiorum gestor, qui se alienis negotiis ultro, & sponte offert, & immiscet l. 31. §. 9. & 10. *D. de negot. gest.* Vetus glossarium *Negotiorum gestor* ὁ πραγμάτων χειρίζων ἀλλοτρίων καὶ ἑωυτοῦ δι' αἰτίας διὰ φίλων μὴν, qui negotia aliena suscipit, & sine mandato ex sola amicitia administrat. Huc pertinet

Negotiorum gestor actio, quam Justinianus §. 1. *Inst. de oblig. quæ quasi ex contract.* nasci ait, quum quis negotia absentis gesserit, quod verbum *absentis* ita accipiendum est, ac si *ignorantis*, adeoque nec tacite quidem ne dum expresse mandantis dixisset. Nam alias & absens mandare potest, & præsens ignorare sua negotia ab altero geri. Hujus autem modi actio est bipartita, alia nempe *directa*, alia *contraria*. Illa competit domino rei gestæ adversus eum, qui gessit, negotiorum autem gestori *contraria* datur *dict.* §. 1. *Inst. de oblig. quæ quasi ex contract.*

Negotium contractum, i. e. tractatum ultro, citroque habitum, quod Græcis συνάλλαγμα, ut loquitur Ulpianus l. 7. *D. de pact.* Ita *negotium* contrahere l. 32. *D. de reb. cred.* l. 5. *D. de reg. jur.* gerere l. 35. §. 3. *D. de movt. caus. don.* l. 22. *D. de præscript. verb.* l. 6. *D. de evict.* & passim, quod idem est ac contrahere. Eodem sensu & negotium suscipere dicitur in l. 4. *D. si mentor. fals. mod.* & negotiis intervenire l. 48. *D. de oblig. & act.*

Negotium pro quæstione, lite, controversia. Ita in negotio civili provinciare l. 1. *C. Theod. de appell.* *Negotium* cognoscere l. 61. *C. Theod. eod. tit.* *Negotii* merita noscenda l. 46. *C. Th. eod. tit.* *Negotium*, seu negotia movere l. 16. §. 1. *D. de legation. l. 34. D. de jur. fisci.* *Negotio* provocare l. 37. *C. Theod. de appell.* *Negotia* ventilari l. 49. *C. Th. eod. tit.* *Negotium* sententia vulneratum l. 15. *C. Th. eod. tit.*

Negotium tandem est molestia. Nimia omnia nimium exhibent negotium hominibus Plaut. *Pænul. act. 1. Sc. 2. v. 30. Menechm. Act. 5. Scen. 9. v. 13. & Mortar. Act. 2. Scen. 2. v. 1.* Eodem sensu *negotium* facere dicitur in l. 5. *D. de calumn. l. 5. D. de obsequ. parent. vel patr. & facessere Cic. in Verr. 4. c. 64. & negotium pati l. 3. §. 3. D. de calumn.*

NEMA sericum in l. 16. §. 7. *D. de public.* est filium, seu stamen, quod apud Seras conficitur. Suidas in voce σερικον, ημας deducit a verbo *rew*, quod est, filum e colo torqueo.

NEMESTACI in l. 2. *C. Th. de collegias.* à Dea Nemefi sic dicti, vanissimorum hominum genus, qui videlicet madidi ligno bifurco ludos publice collecta turba agebant, ibique ligno modo succollato, modo deposito, bæchantes, rôtantesque fabulam aliquam fingeant, divinos se, & prophetas agentes, fatæque hominum explicantes, atque ita stipem emendicabant. De iis Jac. Gothofr. in *Comm. ad d. l.*

NEMO absolute, i. e. nullus hominum, ut nemo ambigit l. 1. §. 7. *D. de vi & vi arm.* Nemo unus l. 17. §. 2. *D. de recept. arb.* Ponitur etiam relative. Ut nemo filiorum l. 6. *D. ad SC.*

SC. Tertull. nemo fervorum *l. 51. §. 1. D. de manum. test.* Nemine nihil faciente in *l. 24. pr. D. de damn. infect.* dicitur, ut negatio augeatur, non ut tollatur, ut in illo loco Lucilii, nihil neminem habere. Sic Cato, jam pridem sunt, Cives quos non miseret neminis, Cujac. *obs. 10. 26.*

NEOPHITUS, nuper renatus, nuper ad fidem veniens, vel noviter. *Neophiti* præterea dicuntur novitii clericorum, & nuper e monachorum, vel laicorum numero in clerum adscripti. Hoc nomine etiam veniunt novitii in monasteriis. Neophytorum heresis, laicorum seu non meritum pervicacia, dum simoniace ad ecclesiasticas dignitates procurat pervenire *c. quisquis per quempiam x. quest. 1.*

NEPOS, qui ex filio *§. ult. Inst. de patr. pos.* filiiave natus est *l. 17. §. 1. D. de dol. mal. except.* quod natus sit post patri quam filium, ut ait Festus, qui etiam deduci subindicant a voce *πῶς*, quod fundamentum significat, & a Græcis *νεποδας*, quod *πῶς* ipse, id est, fundamentum generis non essent, sed *απογονοι*, citatque hoc Callimachi de Simonide *α γὰρ ἐργατὴν τρεφὼ τὴν μῆσαν ὡς ὁ Κείος Ἰλλίαν νεπούς* (Sic enim legendum docuit Scaliger) itemque Theocritum, & Appollonium, qui id nominis hoc sensu usurpant.

Nepos aliquando latius extenditur. Apud Livium enim *l. 5. nepos Numitoris* vocatur Remus, qui esset ex Amulii fratris illius filia natus. At in Legibus nostris hæc loquendi forma in usu non est, cujus loco apud Paulum *l. ult. §. 15. D. de grad. & adfin.* legimus: Fratris, sororisve ex (horum) filio filiiave nepos ac nepotis, item in *l. 7. D. de legis. iur.* Fratris filius, neposve ex eo,

Ibi enim dicitur nepos relate ad fratrem, ut non tibi, sed fratri nepos sit. Multo minus Iſti veteres fratris, sororisve filium *nepotem* nuncupant. Illud enim notandum est, ait idem Paulus *l. ult. §. 14. D. de grad. & adfin.* non, quemadmodum patris, matrisve fratres, & sorores, patrui, amitæ, avunculi, materteræ dicuntur, ita fratris sororisque filios filias nomen speciale cognationis habere, sed ita demonstrari, *fratris sororisque filios filias*. Nec movent Ulpiani verba in *l. 27. §. 3. D. de inoff. testam.* quæ sic sonant: De inofficiosa testamento *nepos* contra patrum suum, vel alium scriptum heredem pro portione egerat &c. Ibi enim *nepotis* adpellatio refertur ad avum, de cujus testamento in ea specie agitur, non ad patrum heredem ab avo scriptum, quasi dixerit Ulpianus: *Nepos* testatoris contra patrum suum, eundemque testatoris filium, vel alium heredem scriptum &c. Neque satis intelligi potest, quid eruditus quibuscumque hominibus in mentem venerit, cum in testamento C. Cæsaris, quod ita scriptum est, Sororum nepotes heredes instituit C. Octavium &c. ita interpretantur, Nepotes ex sororibus, id est, sororum filios, cum satis constet Octavium ex Aecia Juliz C. Cæsaris sororis filia natum esse, causâ, de qua paulo supra Suetonius, Octaviam sororis eius neptem adpellarat. Sed Ambrosius Lotum vocat nepotem Abrahami *Off. 1. 24.* Et apud Petrum Blesensem *epist. 131.* nepos, & avunculus relata sunt, quemadmodum *feud. lib. 1. sis. 5. §. 2. & sis. 23. in fin.* Nepos pro fratris filio ponitur.

NEPTIS ex filio *l. 33. D. de pact. ex filia l. 17. C. de nupt.* Ibi nemini liceat contrahere ma-

tri-

trimonium cum sorore, sororis filia, & ex ea nepte. Hic dicitur neptis respectu sororis, ex cuius filia nata est, quemadmodum de nepote modo dictum est.

NEQUAM, improbus. Nequissima secta Eunomianorum *l. 25. C. Theod. de hered. Gellius lib. 7. c. 11.* Nequam dici, ait, hominem nihil, neque rei, neque frugis bonæ, quod genus Græcis fere *αῖστος καὶ ἀσολῖστος* vocant.

NEQUAQUAM, minime, nullo modo, ut in *l. 52. D. de furt. & passim in iure nostro.*

NEQUITIA, improbitas. Sic nequitiam servilis ingenii recipere *l. 3. C. de lib. & sor. lib.* Humilis calumniator notæ nequitiae *l. 3. §. 4. D. de lib. exhib.* Qui ad imam usque scelerum nequitiam pervenerunt Manichæi *l. 65. C. Theod. & l. 5. Cod. Justin. de heres.* Nequitia Procuratorum rei privatæ *l. 1. C. de domib. ad rem privat. pertin.* Nequitiam frugalitati adversariam constituit Cicero *lib. 3. Tuscul. quest. c. 8.* Gellius loco citato supra in voce *nequam.* Et hanc vocabuli notionem clarissime perspicendam tradit Heineccius ex formula, qua Prætor olim bona interdicebat Prodigis: Quando tibi bona paterna, avitæque nequitia tua disperdis, liberosque tuos ad egestatem perducis Paull. *Sent. lib. 3. tit. 4. §. 8.* Ita & Cicero passim loquutus est, maxime vero Philipp. *2. c. 20.*

NERATIUS Priscus, ut *l. 19. D. de dol. mal. l. 71. D. de reg. jur. l. 67. §. 8. D. de legat. 1. vel Priscus Neratius leg. 8. §. 3. D. de liberat. legat. & l. 3. D. qua res pignor.* Quando vero dicitur Priscus, & Neratius putant *l. 10. §. 1. D. de usu & habit.* per Priscum intelligitur Javolenus, de quo alibi. In veteris Icti frag-

mento regularum apud Schalling. vocatur Neratius Proculus, sed aut Priscus referendum, quoad Pithæo placuit, aut & Proculus, quod mavult Heineccius. Ceterum, quum apud Ulpian. *fragm. sis. 11. §. 28.* Priscus dicitur inter Proculeianos & Cassianos in questione de pubertate ita se medium gessisse, ut amborum sententiam conjungeret, incertum est, noster ne sit intelligendus, an Javolenus, cum uterque & ejusdem cognominis, & maximæ auctoritatis fuerit. Fuit autem Priscus ille Neratius de quo hic agitur, *συγγενος* P. Juventio Celfo, ejusque condiscipulus, siquidem uterque Celfo patri in schola Proculejana successit *l. 2. §. ult. D. de orig. jur.* Jurisconsultus fuit Trajano, hujusque in consilio *l. 5. D. si a par. quis manum.* tam carus, ut moriens ei Imperator dixisse feratur: Commendo tibi Provincias, si quid mihi fatale acciderit. Spartian. *Hadrian. c. 14.* Fuit & in consilio Hadriani, teste eodem *c. 18.* Pro Marcelli Icti fratre eum habet Merill. *lib. 1. Observ. c. 28.* Sed Neratii ille frater Marcellus, de quo *l. 12. §. 53. D. de instr. vel instrum. leg.* diversissimus fuit ab Ulpio Marcello Jurisconsulto, cognominatus non Ulpius, sed Neratius Marcellus, veluti apud Plin. *lib. 2. Epist. 8.* Noster Neratius Priscus Consul fuit collega Annio Vero *l. 6. D. ad Leg. Corn. de sicar.* quamvis de anno non liqueat. Regularum libros 15. Membranarum libros 7. Responsorum libros 3. Laudantur & ejus Epistolæ *l. 12. §. 35. D. de instr. vel instrum. leg.* libri ex Plautio *l. 5. D. de serv. præd. rustic.* libri de nuptiis apud Gell. *lib. 4. noct. c. 4.* notæ ad Fulcinium *l. 43. D. de mort. caus. don.* Vicissim ad eum no-

notarum libros quatuor scripisse
Julium Paullum, satis constat.
Hein.

NERONIANUS, *n*, *um*,
Neronianum SCum memoratur apud Ulp. *sis. 24. reg. §. 11.* quo cautum est, ut, quod minus pactis verbis legatum est, perinde sit, ac si optimo jure legatum esset. Alterum refert Paull. *sen. 3. sis. 5. §. 5.* quo cavetur, ut, occisa uxore, etiam de familia viri questio habeatur, idemque juxta uxoris familiam observetur, si vir dicatur occisus.

NERVA (M. Coccejus) Imperator Domitiani successor, qui primus ex advenis Imperium rexit, Narniensis oppido genitus, ut Aurelius Victor *Epist. c. 12.* scribit. Primus omnium D. Nerva edicto vetuit, post quinquennium mortis cujusque de statu queri *l. ult. D. ne de stat. def. Lege agraria*, quam Divus Nerva tulit, cavetur *l. ult. D. de temp. mor.* Divus Nerva Praetoribus unum adiecit, qui inter fiscum & privatos jus diceret *l. 2. §. 32. D. de orig. jur.* Auctore D. Nerva introductum, ut civitatibus omnibus, quæ sub Imperio populi Romani sunt, legari possit Ulp. *sis. 24. reg. §. 28.*

Nerva (M. Coccejus) avus Imperatoris, & Jurisconsultus, qui & Cæsari familiarissimus fuit, ut narrat Pomponius in *l. 2. §. 47. D. de orig. jur.* id est Tiberio Cæsari, ut Tac. *lib. 6. annal. c. 26.* Haud multo post Cocceus Nerva continuus principis, omnis divini humanique juris sciens, integro statu, corpore illæso, moriendi consilium capit. Apud Frontinum *lib. 2. de aquaduct.* inter aquarum curatores refertur M. Cocceus Nerva divi. Nervæ avus scientia juris illustris. Ex quibus auctoritatibus nobis hujus Jurisconsulti silentio in pandectis ob-

rutum prænomen innotescit. Porro hunc ipsum Nervam Consullem fuisse, argumento sunt hæc Celsi verba: Si ita legatum est, si Nerva Consul factus eris *l. 27. D. de leg. 2.* ac plane ex vetustis lapidibus apud Gruter. *p. 187. 13. & p. 502. 4.* patet, anno ab V.C. 576. M. Coccejum M. F. M. N. Nervam cum C. Vibio Rufino Consulatum gessisse. Nervam utique hunc Labeoni, Nervæ vero Proculum successisse, idem Pomponius *l. 2. §. ult. D. de orig. jur.* tradit, inter quos tamen non bene semper convenisse, observare licet. Nam ut Labeoni Nervæ consentit in *l. 1. D. si usufr. per. & l. 14. D. de in diem add.* ita ab eo dissentit in specie *l. 2. §. 28. D. ne quid in loc. publ. similique modo interdu. Nervæ sententiam Proculus sequitur*, ut in *l. 13. D. qui potior. in pign. l. 9. §. ult. D. de reb. cred. l. 26. §. ult. D. de legat. 1.* & quidem adversus Sabinum, & Cassium in *l. 7. §. 7. D. de adqu. rer. dom. l. 1. D. de contrab. emt.* Alias vero ceu nullius addictus jurare in verba magistri libere ab ea dissidet, ut adparet ex *l. 32. D. de pos. l. 12. §. 1. D. de usu & habit. l. 3. D. de usufr. ear. rer. l. 1. D. de act. rer. amos.* Quin etiam a Sabino Nerva stat adversus Cassium in *l. 49. D. ad leg. Falcid.* Derisus Nerva Jurisconsultus, qui per fenestram monstraverat, servos detentos ob pensionem liberari posse *l. 9. D. in quib. caus.* Hunc etiam a Celso filio recte reprehensum, adnotat Pomponius in *l. 28. D. de evict.* Quamvis vero in Pandectis Nerva hic ab eo, quem juris civilis scientiæ æque atque nominis & bonorum heredem reliquit, patris adjunctione non discernatur, nec ut Celsum patrem, ita Nervam patrem nominari inveniamus, Nerva tamen pater exaudiendus est in *l. 5. §. 3. D. de rei vind. l. 6. §. 3. D. comm.*

mun. div. l. 11. D. de reb. cred. l. 7. D. de condit. caus. dat. l. 11. §. 3. D. de pecul. l. 45. §. ult. D. mandat. l. 57. D. de contrab. emt. l. 56. D. de jur. dos. l. 36. §. ult. D. de donat. int. vir. & ux. l. 44. D. solus. max. l. 19. l. 52. §. 7. D. de leg. 3. l. 14. D. de ann. leg. l. 16. D. de liber. leg. l. 3. §. 4. D. quod vi, aut clam. l. 4. §. 3. D. de dol. mal. & met. except.

M. Coccejus Nervæ prioris filius, Nervæ Imperatoris pater, Neroni tam carus, ut ejus Prætoris adhuc designati imaginem supra triumphalem in foro, & effigiem apud palatium quoque statueret Tac. lib. 15. annal. c. 72. Libros ejus de usucapionibus citat Papin. l. 47. D. de adquir. vel amitt. poss. Fuit ex eodem tempore (quo Proculus) Nerva filius l. 2. §. ult. D. de orig. jur. Minorem annis decem & septem, qui eos non in totum complevit, prætorem prohibet postulare, quia moderatam hanc ætatem ratus est ad procedendum in publicum, quia ætate, aut paulo majore fertur Nerva filius, & publice de jure responsitasse l. 1. §. 3. D. de postul. Pegasus & Nerva filius responderunt l. 2. §. ult. D. de his qui not. inf. Nervam filium Fufidio contradicere, animadvertimus l. ult. D. de manum. vind. Citatur & hic Nerva filius l. 1. pr. §. 1. l. 3. §. 13. & 17. D. de adquir. vel amitt. poss. l. 21. D. de acceptil. l. 13. §. 7. D. de usufr. l. 3. §. 8. D. de pec.

Nervus pro viribus. Nervus reipublicæ in tributis l. 1. §. 20. de quest. Cic. pro Lege Manil. c. 7. si vectigalia nervos esse reipublicæ semper duximus. Succis quasi quarundam virium nervis l. 2. C. de omni agr. desert. l. 4. C. Th. de annon. & tribus.

Nescire, & scire opponuntur l. 1. D. de jur. & fact. ignor. itemque nescire, & cognoscere l. 6.

D. de calumn. Nescire litteras l. 3. §. 1. D. de accus. §. 8. Inst. de ex. us.

Nescire quis dicitur, quod non valet assequi. Sic Nescire se dicunt Impeatores, quomodo Irenæus ob Nestorianismum condemnatus, postea Tyrionum episcopus factus fuerit l. 3. §. ult. C. de summ. trinit. & fid. cash.

Nescius, a, um nesciens, ignarus Nescius modestiæ, & patris ignarus l. 1. C. Just. & Th. Si quis. Imp. maledix. Nescia periculi sui latronum insania l. 6. C. de defens. civis. l. ult. C. Th. cod. tit. Gellius lib. 19. c. 1. Repentini nescius periculi nuncius. Nescius autem dicitur tam is, qui nescitur, quam qui nescit, quàmquam de hoc frequentius, de illo rarius hæc vox usurpatur Gell. lib. 9. c. 12. in fine.

Nesennius Apollinaris in l. 34. D. de negot. gest. Dion. Gothofredo in notis dicitur Jurisconsultus Paulo familiaris, ceu patet ex l. 41. D. de re jud. Sed Cujacio est judex datus, seu pedaneus, quod & consequentia exigant. Idem Nesennii Apollinaris nomen occurrit in l. 32. D. de excusat. l. 32. D. ad leg. Falc. plurisque ejus nominis memorat Reuchius Class. 1. Inscr. 4. p. 92.

Nestoriani a Nestorio episcopo Constantinopolitano dicti sæculi V. hæretici Mariam non Θεοτοκον sed παριστοκον esse voluerunt; hinc unionem personalem, & quæ hanc consequuntur, sustulerunt. Late se extenderunt per Orientem, ubi Patriarcham habent, quamvis hodierni non parum a priscis recesserint, ut eorum confessiones testantur. Quinque observant jejunia, seu quadragesimas. Hi ab orientalibus Syriani communiter adpellantur. Nestorianorum mentio est in caus. 24. quest. 3. c. 29. §. 63.

Ne-

Nestorii nefariæ sectæ participes Simoniani vocentur, ut, ejus scelus sunt in deferendo Deo imitati, ejus vocabulum jure videantur esse sortiti l. 66. *pr. C. Th. de heret.* l. 6. *C. Inſt. eod. ſis.*

NETA lana in l. 70. §. 2. *D. de legat.* 2. ut puta ſtamen, & ſubtemen. Eam legato contineri ait Sabinus, ſi cui lana legetur.

NEUTER, *a, um.* Neutri prætor ſuccurrere debebit l. 3. §. *pen. D. de eo per quem fact. off.*

NEUTIQUE pro neutiquam l. 3. *C. Th. de aqueduct.*

NEX a græco *xenpos*, ut vult Feſtus. Auctore eodem, neci datus proprie dicitur, qui ſine vulnere occiſus eſt, ut veneno, aut fame. Ulpianus hac uſus eſt phraſi: Qui quid fecerit, contra hominiſ necem, quod legibus permiſſum non ſit l. 4. *D. ad Leg. Corn. de Sic.* Si necem Domini detexit ſervus l. 3. §. 1. *D. de ſuis & leg.* l. 16. *D. de SC. Sil.* id eſt, eædem arguit, vel indicavit, ut l. 3. §. 13. §. 14. *D. eod. ſis.*

In necem frequenter dicit Ulp. pro in fraudem, damnum, præjudiciũ, vel in perniciem, ut loquitur l. 34. *D. ſolus. matrim.* Non eſt æquum fidejuſſori in necem meam ſubveniri l. 13. *pr. D. de min.* Si libertus rem ſuam pro alio pignori dedit, in necem patroni, id eſt in fraudem ejus l. 1. §. 19. *D. ſi quid in fraud. patr.* Hujusmodi Ulpiani loca vide l. 3. §. 1. *D. de Stellion.* l. 10. §. 6. *D. de in rem verſ.* l. 21. *D. de pec.* l. 1. *D. de litigioſ.* l. 14. *D. de adpell.* l. 4. *D. ſi quis omiſſ. cauſ. teſtam.* l. 5. §. 15. *D. ut in poſſ. legat. vel fideic. cauſ.* Pro hac locutione, cujus apud alios bonos auctores exemplum nondum reperit eſt, quædam erudite diſſeruit Car. Andr. Ducker. *de latin. veſ. ſcitor.* p. 431. Dubitat Heinecc. an non eodem ſenſu Ulpianus di-

xerit in occaſionem innocentium apud Auctor. *Collat. Leg. Moſaic. & Rom. ſis.* 8. §. 7. Vid. Corn. van Bynkerſh. *lib.* 3. *obſ. c.* 19. p. 203.

NEXUS, *a, um.* Nexa res alicui dicitur, quæ ei pignori obligata eſt, & nexa pignori l. 1. l. 7. *C. de diſtraſt. pign.*

NEXI ob æs alienum. Erat hoc jus jam inde a condita ſere Urbe, vel lege, vel more conſtitutum, ut liberi homines, qui pecuniam deberent, cum ſolvendo non eſſent, contrahi a creditoribus, atque ad operas ſerviles præſtandas cogi poſſent, qua licentia abuſi multi in terga miſerorum crudeliſſime ſævierunt. Idque ita obſervatum eſſe ante XII. Tab. Livii locus *lib.* 2. indicio eſt. Poſt autem in eas hæc verba relata ſunt, teſte Gellio *lib.* 20. c. 1. *Æris conſeſſo*, rebusque jure judicatis 30. dies juſti ſunto. Poſt deinde manus injeſtio eſto, in jure ducito, in judicatum facit, aut qui locuples endo eo in jure vindicit, ſecum educito, vincito, aut nervo, aut compede XI. pondo ne majore, aut ſi volet minore vincito. Si volet, ſuo vivito, ni ſuo vixit, qui em (eum) vinſtum habebit, librum farris endo (in) dies dato, Si volet plus dato. Ni cum eo pacit, 60. dios endo (in) vinculis retineto, interibi tribus nundinis continuis in comitium procitato, ærisque æſtimationem judicati prædicato. Aſt ſi pluribus erunt rei (creditores) tertiis nundinis partes ſecato. Si plus minusve ſecuerunt, ſe (ſine) fraude eſto. Verba hæc decemvitalia accurate ſuo more exponit Jo. Gottl. Heinecc. *Antiq. Rom. ad Inſt. lib.* 3. *ſis.* 30. ubi oſtendit, nexos etiam addictos dici, non quod in ſervilem inciderint conditionem, ut vulgo exiſtimant (ſane enim ingenuitas non erat in commerciis, & tantum abeſt, ut quis

quis pro ære alieno in servitutem capi poterit, ut ne ipse quidem si voluisset, voluntariam adire potuisset servitutem) sed quod creditoribus a prætore fuerant adjudicati, ad operas serviles quasque præstandas. Serviebant ergo hi obæratī creditoribus, sed non erant servi, inter quæ magnum discrimen erat §.1. *Inst. de ing.* Porro observat idem Hein. recte Cornelium Van.Bynkersh. *obs. I.1.* post Robertum *ver. jud. 2. 6. de sectione illa partium* sentire, quam de corporis sectione intelligunt Tertull. *Apol. 4.* Quintilian. *Inst. 3. 6.* & ipse Cæcilius apud Gell. 20. 1. qui tamen negat tam durum, ac inhumanum supplicium umquam sumtum esse ab obæratīs, adeoque illud tantum terroris causā legi accessisse existimat. At de sectione bonorum id interpretantur illi recentiores lli. Et sanè ut corpus sæpe notat bona, & facultates (l. 26. §. 16. *D. de her. pes.*) ita qui bona hæc subjecta publica auctionis lege emebant, *señtores* dicebantur Cic. *pro Roscio 63.* Alcon. Pædian. ad Cic. *Verin. 3. p. 1843.* & 1815. Flor. 2. 6. adeoque *señtio* idem est ac auctio apud Varron. *de re rust. 10.* Minus ergo vero similis est prior sententia, permissum scilicet esse creditoribus corpus obæratī fecare. Quis enim adeo fuisset stolidus, ut non majore lucro, & minore inhumanitatis fama servilibus obæratōrum operis uti, vel ipsos transTiberim venundare maluerit. Ita Heinecc. apud quem l. *cis. decemvialis.* hujus legis fata legere est.

NEXUS, *us.* Substantivo, pro quovis vinculo obligationis, maxime vero pignoris. Ita nexus culpæ l. *ult. C. quo quisq. ord.* pro obligatione ex culpa. Nexus curiæ l. 64. l. 107. *C. Th. de decurion.* curialis l. 58. *C. Th.*

Tom. III.

cod. sig. famulatus l. 3. C. Th. de liber. causf. generis & originis l. 45. *C. Th. de decur. juris l. 29. C. ad leg. jul. de adult.* pignoris l. 33. *D. famil. excisc.* paternæ potestatis l. 13. *C. de castrens. pecul.* Nexum facere prædiorum, id est, prædia pignori obligare l. *pen. & l. ult. C. si alien. res pign.* Nexu venditi liberare l. 26. §. 7. *D. de cond. indeb.*

Nexu vel Nexo olim etiam abalienari res dicebantur, quæ erant Mancipi Cic. *in Top. c. 5.* Abalienatio est ejus rei, quæ Mancipi est, ut traditio alteri nexu. Idem in *paradox. 5. c. 1.* Ut Mancipia, quæ sunt dominorum facta nexu, aut aliquo jure civili. *Es de harusp. respons. c. 7.* Multæ domus in hac urbe, atque hæud suo, an pene cunctæ jure optimo, sed tantum jure privato, jure hereditario, jure auctoritatis, jure Mancipi, jure nexi. Varro *lib. 6. de ling. lat.* Nexum Manilius scribit omne, quod per libram & æs geritur, in quo sunt Mancipi. Mucius Scævola, quæ per æs & libram fiant, ut obligentur, præterquam si Mancipio dentur. Hoc verius esse, ipsum verbum ostendit, de quo quæritur. Nam idem, quod obligatur per libram, neque suum fit. Inde nexum dictum. Cicero *lib. 3. de orat. c. 40.* inter ea, quæ proprium nomen habent, nexum enumerans, ea significari ait, quod per libram agitur. Festus: Nexum est, ut ait Gallus Aelius, quodeumque per æs & libram geritur, idque nexi dicitur. Quo in genere sunt hæc, testamenti factio, nexi dando, nexi liberando. *Nexum* etiam æs, ut idem Festus ait, olim dicebatur pecunia, quæ per nexum obligabatur. Quibus, ut clarius innotescat quid proprie *nexu* vel nexum sit, addit hæc Heinecc. Mancipatio quidem erat inter modos transferendi dominium, at accede-

P

cede-

cedebat tamen & aliis contractibus, & negotiis, adeo ut & heredes, quibus legatum remittebatur, per æs & libram solvi dicerentur *Cic. lib. 2. de leg. c. 20. & 21.* Quoties ergo cui res mancipi tradebatur per æs & libram, ita ut dominium ejus haud nancisceretur, rem illam habere dicebatur jure *nexi*, quoties in eum translatum esset Dominium *jure mancipii*. *Nexus* ergo & mancipatio non differebant ritu, sed differebant maxime effectu, quum ille & sine domini translatione esse posset, hæc semper dominium juris Quiritium transferret, per eamque non posset fieri rei abalienatio. Rem omnem erudite exposuit, illustravitque Jo. Frid. Gron. *Epist. 302. ad Claud. Salm. in Sylloge Epist. vivor. ill. Tom. 2. p. 546.*

NICÆNUS, *a*, um a Nicæa, Bithyniæ mediterraneæ urbe, ubi notissimum Concilium a Constantino M. habitum. Conditum in eo concilio symbolum vocari solet fides Nicæna. Nicænæ fidei (ait Imp.) dudum a majoribus traditæ, & divinæ religionis testimonio, atque adfensione firmatæ observantia semper mansuræ teneatur *l. 2. pr. C. de summ. Tr. & l. 8. pr. C. Th. de heret.* Veræ ac Nicænæ fidei sacerdotia casta permaneant *l. 3. C. Th. de fid. cash.*

NICOLAITÆ dicti a Nicolao Diacono Ecclesiæ Hierosolymorum, qui cum Stephano, & ceteris constitutus est a Petro, qui propter pulchritudinem relinquens uxorem dixerat, ut qui vellet, ea uteretur, versa est in stuprum talis consuetudo, ut invicem conjugia commutarentur. Quos Joannes in *Apoc.* improbat dicens, sed hoc habes, quod didisti facta Nicolaitarum *Caus. 24. 3. c. 39. §. 4.*

NICOMEDIENSES. His rescriptisse D. Hadrianum refert

Callistratus *l. 5. D. de decr. ab ord. fac.* Nicomedienfium ordo *l. 11. D. de decur.* Dicuntur autem Nicomedienfes, quorum & Plin. *lib. 10. epist. 43. 46. & 50.* meminit, a Nicomedia Urbe, quam *Nicomediam Bithynia præclaræ* vocat major Plinius *lib. 5. hist. nat. c. ult.* Zosimo quoque dicitur civitas maxima, & beata, & cum ob opes, tum ob rerum omnium affluentiam celeberrima *lib. 2. hist. c. 35.* Et multo ante maximam Bithyniarum urbium vocavit Pausanias *Elia. 1. c. 2.* Effloruit potissimum sub Diocletiano, qui ut plurimum ibi hæsit, & urbem illam Romæ æquare studuit, teste Lactantio *de mortib. persec. c. 6.*

NICOPOLIS civitas *l. 11. D. de legat.* Duas hujus nominis civitates memorat Brisson. unam in Epiro, ad ostium Ambraçii sinus, alteram in Thracia juxta Memum montem. Seneca *lib. 6. nat. quest. c. 27.* de terræ motu agens: Sic Paphos non semel corrui, sic nobilis & huic jam familiaris malo Nicopolis. His, notante Heineccio, aliæ ejusdem nominis Urbes addi potuissent. In ipsa enim Thracia non una Nicopolis ad Hemum montem. Sed & altera juxta Nestum, flumen, ipsa Trajani opus, ut Nicopolis ad Danubium, quam indicium victoriæ contra Dacos idem Trajanus condidit. Ammian. Marcell. *lib. 31. c. 16.* In oriente Nicopolim suam habuit Bithynia, de qua Plin. *lib. 5. extr.* Cilicia, cujus de situ erudite disputat Cellarius *Notis. orb. antiq. lib. 3. c. 6. p. 260.* Lydia, de qua idem *ib. c. 4. p. 136.* Fuit & Palæstinæ Nicopolis, olim Emmaus, de qua idem *lib. 3. c. 13. p. 518.* itemque Armeniæ minoris, a Pompeio condita, de qua Dio Cassius *lib. 48. p. 415.* denique *Ægyptiaca,*

NID

ca ab Augusto , oppresso Antonio, condita, de qua idem Dio Cass. *lib. 51. p. 456.*

NICOSTRATEGUS *l. 18. §. 12. D. de muner.* Sed pleræque melioris notæ editiones habent *νυκτοστρατηγος*, *nyktostrategi*, id est, cohortes vigilum nocturnorum, de quibus Dion. Gothofr. *ad d. l. 18. §. 12.*

NIDOR odor ex re adusta. Nidore penates venerari *l. 12. pr. C. Th. de pagan.*

NIDUS *l. 5. §. 2. D. de adquir. rer. dom.* a nidore dictum volunt, quia male olent avium cubilia.

NIHIL, vel *nihilum* vulgo dictum putant, quasi *ne bilum* quidem. In jure vero nostro nihil actum dicitur, quando, quod actum nullum, vel nullius effectus est, & *nihil* agere, idem ac inutiliter, vitiose, inefficaciter (*§. 2. Inst. de auct. sus. juncto pr. ejusd. sis.*) *l. 29. §. 1. D. de sess. mil.* Hinc nihil agi, & valere opponuntur *l. 49. D. de don. int. vir. & ux. vide & l. 1. §. 2. D. de rescind. vend. l. 51. locati l. 74. pro soc. l. 9. §. 1. de auct. & conf. sus. l. 13. l. 25. §. ult. de adquir. vel omitt. hered. l. 16. D. de ops. vel elect. legat. l. 18. C. eod. sis.*

Nec personæ modo, sed & ætus ipsi *nihil* egisse dicuntur. Sic ademptio nihil egit *l. 24. D. quand. dies legat.*

Nihil aliquando pure negativum pro non, ut in *l. 5. in fin. C. si corr. per.* ubi nihil deberi de oleo tantum dicitur, id est, illud non deberi, quum tamen debeatur pecunia.

Nihil interdum pro nullo ponitur, *απαρξινος*. Nihil præjudicium *l. 7. D. de agnosc. & alond. lib. 1.* Ita & Plaut. *Epidic. Act. 2. sc. 2. v. 112.* Nihil in ea re captio est, & in *Pseudol. Act. 4. sc. 2. v. 100.* Nihil quæstus.

NIH

227

Nihil nemine faciente, de hac loquendi forma vide in voce *nemo*.

Nihil minus, pro nihilominus Græcorum exemplo, qui *ὅθεν ἤτοι* dicunt in *l. 37. §. 3. D. de leg. 3.*

NIHILUM idem ac *nihil*. Nihilum differt *l. 55. D. ad leg. Aquil.* Pro nihilo est *l. 1. D. qua in testam. del.* In nihilum liberaretur, i. e., nulla ex parte debiti *l. 2. §. 7. D. de eo, quod corr. loc.* Ad nihilum perducit *l. 3. §. 1. D. de alim. vel cib. leg.* Nihilo magis *l. 12. D. rat. rem. bab. (§. 7. Inst. de legis. adgen. sucef. l. 8. D. de adim. & transf. leg.)* Nihilo magis erum *l. 12. D. de usu & usufr. leg.*

NIHILOMINUS, immo magis *l. 6. §. 2. D. de negot. gest.* Nihilo minus ædificii est, quam situla, i. e. haud minus *l. 40. §. ult. de contr. ems.* *Nihilominus* in Legibus nostris non semper affirmare, sed aliquando tanto fortius negare, significans nullo modo, *ὅδαμὸς*, minus nihilo, nequaquam, minime gentium, Brissonius, Cujacius, alique colligunt ex *l. 56. C. de decur.* ubi tamen præcedens vox *esse*, verbaque cohærentia affirmativam significationem requirere videntur, item ex *l. 13. §. ult. C. de jud. at nulla ut videntur ratione, item ex l. 2. §. 1. D. de vi honor. raptor.* his nempe verbis: Sed utilius visum est, quamvis præjudicium Legi de vi privata fiat, nihilominus tamen non esse denegandam actionem eligentibus privatam persequutionem. Ibi vero vox *nihilominus* per se habet significatum adfirmandi, quod cum verbis duobus negativis sequentibus non est *deneganda*, vim affirmativam habentibus copulatur, quasi dixisset Ictus, *nihilominus danda est*, quod vere est affirmare. Aliud exemplum adfert Heineccius ex *l. 106. D. de condit. & demonstr.* quæ sic

sonat: Hoc genus legati, si Titio non nuperit, perinde habendum est ac si post mortem Titii legatum fuisset, & ideo nec Muciana fatisdatione interposita capere legatum potest: Sed & alii nubendo nihilominus legatum consequitur. Verum hæc ultima verba ita intelligi possunt, nihilominus legatum consequitur post mortem Titii, sic *nihilominus* adfirmat. Si vero dixeris, nihilominus legatum ante mortem Titii (quod cautione Muciana non potuit) consequitur, tunc negativus sensus erit, ac si dictum esset *nihilominus*, quem quidem significatum vocem illam haud raro habere apud Latinos observavit Priscianus *lib. 18. p. 1196.*

NILOTICUS, *a, um*. Nilotica aqua *l. 10. D. de extraord. crim.* Seneca *lib. 3. nat. quest. c. 25.* Quare aqua nilotica sæcundiorē feminam faciat?

NILUS. Eam Græcam dictionem esse, latineque Melonem vocari a Serv. *ad Æneid. lib. 1. v. 745.* tradit. Ejus fluminis Ægyptiaci mentio fit in *l. 10. D. de extraord. crim. l. 1. § 5. D. de flumin.* Senec. *Ep. 164. & nat. quest. lib. 4. c. 1. & 2. lib. 6. c. 26.*

NIMIETAS. Occurrit ea vox in *l. 9. C. Th. de jud.* Eadem, quamvis inter barbaras relata a Vossio *lib. 3. de visis serm. p. 539.* utuntur Apul. *de Deo Socras. p. 43. lib. metamorph. p. 122.* & alibi. Colum. *lib. 6. c. 23.* Jul. Capitol. in *Vero Treb. Pollio in trig. Tyran. c. 9.* Macrobr. *Comm. in somn. Scip. c. 7.* sed & Palladius, Solinus, Hieronymus, Arnobius, & alii.

NIMIRUM eleganter in *l. 3. D. de aur. arg. legas.* ad responsionem adhibitum videri potest his verbis, nimirum facti quæstio est.

NIMIS. Nimis propere *l. 1. C. de execut. rei jud.*

NIMIUM, ad (modo inten-

sivum est, & idem, ac valde, ut in *l. 3. §. 1. D. de contrar. tutel. ac util. act.*) modo excessum significat. Ut nimium credere tutori *l. 5. §. 11. D. de reb. eor. qui sub tut.* Nimium est licere *l. 11. §. 2. D. de admin. & peric. tut.* Nimium sumtuosa *l. 5. D. de jur. delib.*

NIMIUS, *a, um* justo major vel majus. *Nimia* cessatio *l. 6. D. ubi pupill. educ. culpa l. 12. D. de cust. & exhibis. reor. diligentia l. 6. §. ult. D. de bon. damnas. ferocia l. 3. §. 2. D. si quadrup. paup. indulgentia l. 1. D. de collus. deteg. reverentia l. 1. §. 6. D. quar. rer. act. securitas l. 6. D. de jur. & fact. ignor. subtilitas l. 4. D. de manum. testam.* Sed & persona ipsa dicitur nimia, ut *Nimia* (mulier) circa maritum *l. 22. §. 6. D. solut. matrim. i. e. nimis profusa.*

Aliquando hoc verbum tantum intendit significationem, ut *Nimia*, (i. e. magna vel plurima) subtilitas requirenda est, quum res per testium solemnitatem ostenditur *l. ult. C. de fideicom.* Eadem natione *nimiam* curam dixit Ælius Spartian. in *Hadr. c. 12.*

NIPHANUS, *a, um* Niphanæ regionis mentio fit in *l. 35. §. 2. D. de legat. 3.* ubi tamen pro Niphanæ, quod id regionis nomen alibi non occurrit, Aliphana legendum censet Ægid. Menag. *Amænis. jur. civ. c. 31. p. 181.*

NISI, exceptionis nota est, & quandoque refertur ad omnia præcedentia, ut nisi specialiter contrarium actum esse probetur *l. 3. D. de pact. nisi ex hoc temporalis actio in peculium cadat l. 2. §. D. de cust. & exhibis. reor.* quandoque non ad omnia refertur, sed ad partem tantum, ut diximus, usumfructum a fructuario cedi non posse, nisi domino proprietatis *l. 66. D. de jure dos.*

Nisi

Nisi interdum pro quam ponitur. Alius nisi, id est, alius quam l. 8. D. de minor. Ad nullum alium usum, nisi l. 23. §. 2. D. de aur. arg. legat. Prius nisi, id est, priusquam l. 2. pr. D. de statulib. Non aliter nisi l. 10. D. de re milit. l. 3. D. de collat. honor. l. 2. D. quib. mod. pig.

NISUS, us, conatus, & molimen. Nisus exceptionis l. 1. C. Theod. de his qui condit. propr. relinq. vide & l. 2. ejusd. C. de pisciorib. & casaboleis.

NITERE, splendere. Nitenria saxa, i. e. marmora l. 2. C. Theod. de mesall. Civitates quoque nitere dicuntur in l. 1. C. Th. de his qui propr. cond. reliq.

NITI. Omnis excusatio sua equitate nititur l. 1. D. de excus. & vocat. mun. niti auctoritate l. 1. C. qui pro sua, niti obligatione l. 21. D. quod met. caus.

NITOR, vis. Splendor Nitor civitatum l. 20. C. Th. de op. publ. publici nitores l. 25. C. Th. eod. tit.

NIVARIUS, a, um. Nivarium colum l. 21. D. de aur. arg. legat. Erat instrumentum, quoniam potui miscenda exercebatur. Sic apud Mart. lib. 14. Epigr. 103. 104. 116. inter lemmata occurrunt colum nivarium, faccus nivarius, lagena nivaria. Vid. supra art. colum.

NOBILIS, e, pro præclarus, & a vulgo separatus. Nobiliores natalibus l. 3. C. de commerc. & mercat. Nobiles, & probatæ personæ l. 19. C. de testam. Nobilis Comes Phœniceos l. ult. in fin. C. de divers. offic. & adparit. Nobilis Ulpianus l. 2. in fin. D. de excus. Idem nobilissimus in l. 4. in fin. eod. tit. Nobilis Curia pro Senatu l. 105. C. Th. de decur. Nobiles nuptiæ pro Senatoriis l. 105. C. Theod. de nups. Nobiles Romæ dicebantur,

quorum patres aut majores magistratum curulem gesserant, & novis hominibus opponebantur Cicero in Verr. 7. Videmus, quanta sit invidia apud quosdam homines nobiles, novorum hominum virtus & industria. Fuit autem nomen hoc generale, & commune omnium, quorum majores magistratum, ut diximus, curulem gesserant, sive ii patritii essent, sive plebei. Postea tamen accidit, ut illi generis sui nomen retinerent, & speciali ac proprio nomine nobiles dicerentur, qui plebejæ gentis cum essent, majores tamen curulibus magistratibus honoratos habuerant. Itaque Pædianus perspicue, ac dilucide Patritios a Nobilibus distinguit. Sex inquit, competitores Cicero habuit, duos patritios Galbam, & Catilinam, quatuor plebejos, & quibus duo nobiles &c. Non quod patritii nobiles non sint; sed quia e generali nobilium nomine alii patritiorum honorabile nomen sibi retinebant, factum, ut alii generis nomen sibi attribuerent. Sic Livius lib. 39. Omnes patritios, plebejosque nobilissimarum familiarum M. Porcius longe antebat. Sic Fulviorum familia, quam plebejam fuisse constat, nobilium cognomentum sumsit. Sic in Sextiana. Vosque adolescentes, & qui nobiles estis, ad majorum vestrorum imitationem excitabo, & qui ingenio, & virtute nobilitatem potestis consequi, ad eam majorem, in qua multi homines novi, & honore, & gloria floruerunt, cohortabor. Nemo enim patritius ut esset, sua virtute consequi poterat.

Nobiles vero hodie in Europa plerumque intelliguntur in genere hi, quibus jus est armorum, & insignium, ut his quoque contineantur, qui olim milites adpellabantur, equestrisque dignitatis esse

dicuntur, olim vocati quoque ingenui. Qui horum sensu continentur conditione sua indignam putant mercaturam, quantumvis lucrosam facere, cuius rei originem nonnulli repetunt ex l. 3. C. de commerc. & mercat. quamquam id e priscis Germanorum moribus alias deduci possit. Militariis vero hi maxime præ plebe eminent. Eoque pertinet jus certaminum equestrium, quæ Torneamenta vulgo adpellantur, iusque armorum, & insignium, ut certis tesseriis gentilitiis militariibus, scuto nempe, galeaque utantur, easque non modo in sigillis, sed & aliis occasionibus quibuscumque ostentent. Sed & venatio horum iuribus accensetur Diodor. Sicul. καὶ τὰ ἀκροθίνια ταῦτα ταῖς οἰκείαις προσηλῦσι ὡς περ ἐν κυνηγίαις τίτλα κακιστάμενα: Et has manubiorum primitias non secus, atque feras a se trucidatas vestibus domorum affigunt.

Inter illos vero eminent Nobiles κατ' ἐξοχὴν dicti, seu majorum gentium, qui nempe sunt cum dignitate, quales sunt Duces, qui exercitus ducebant, & Comites, qui jura per pagos, vicosque reddebant, quos promiscue Principes vocat Tacitus de Morib. Germanor. cap. 25. Hi quoque Graviones dicti. Accessere postea recentiora horum vocabula, aliique dicti Comites Palatini, alii Marchiones, vel Margravii, alii Landgravii, Burgavii &c. Quum porro Episcopi, & Abbates inter Duces, & Comites de republica conferre consilia cœperint, ac proinde ipsi ad Principum dignitatem paulatim eveherentur, inter nobiles quoque majorum gentium cœperunt numerari.

Hi autem sunt septem Clypei nobilitatis. Primus clypeus, id est supremus nobilitatis gradus fuit Regis, alter Episcoporum, & Ab-

batum, tertius Principum Laicorum, quartus Comitum, quintus liberorum, seu Baronum, sextus ministerialium, septimus denique eorum, qui, quamvis essent equestris originis, feuda tamen adquisiverunt. De his feudali ministerialiive nexu obstrictis nobilibus sciendum est, ingenuos sese nobilioribus, & potentioribus fide clientari obstrinxisse, hinc bona horum ingenuorum plerumque sunt feudalia. Et ii etiam, qui prædia sua jure optimo maximo possidebant, qui liberi, nobilesque dicebantur, illa tamen ultro nobilioribus in feuda obtulerant. Hinc soli nobiles, atque ingenui capaces habentur feudorum. Et quamvis alicubi civici ordinis viri huiusmodi feuda acquirere possint, soli tamen ingenui sanguinis admittuntur ad Comitatus provincialia inter pares curiæ, Beyer. Specim. jur. Germ. lib. 1. cap. 2. §. 52. Ex eo feudali nexu porro sequebatur, ut non modo nobiles quælibet aulica munera, ac officia, veluti dapiferorum, pincernarum, marescallorum, camerariorum soli capefferent, sed & extra ordinem evocati in aulam adesse tenerentur, sive consilio eorum, aut iudicio in causis feudilibus opus esset, sive ut globo eorum stipatus dominus tanto comitator esset. Et hi sunt ministeriales. De Nobilitate scripserunt Tiraquellus, & Anton. Matthæus.

Hoc elogium in specie tribuitur Imperatori. Ita Valerianus nobilis Cæsar, i. e. inclytus dicitur in inscript. l. 11. C. de transact. l. 15. C. de pass. Nobilissimus Imperator l. 3. D. de nat. test. Imperatoribus quidem paulo rarius, multo fræquentius Cæsaribus designatis imperatoribus, sic præter Valerianum Honorius N. B. P. id est Nobilis puer leg. ult. C. de privil. cor. qui in sac.

palat. Constantinus & Maximianus Nobilissimi Cæsares l. 5. *O. de iur. & fact. ignor.* Gratianus COS. NB. P. id est, nobilissimus puer l. 6. *C. Th. ad SC. Claud.* Valentinianus, NB. P. l. 7. *C. Th. de mod. & prof.*

Sed & propinqui Imperatorum *Nobilissimatus* fulgebant dignitate. Sic Nobilissimæ puellæ filiæ Arcadii l. ult. *C. Th. de privil. dom. Aug.* Nobilissimæ sorores Theodosii l. ult. *C. Th. de iust. collat. Gothofr. ad d. l.*

Nobilis etiam de rebus dicitur, ut Nobilium operum substructiones l. 19. *C. Theod. de oper. publ.* quin & de animalibus. Ita Nobiles celebratis victoriis dicuntur equi curules in l. 6. *C. Th. de scen.* & nobilitas cautium, id est lapidum, marmorum l. 14. *C. Th. de met.*

NOBILITAS Cic. in *Parr.* 47. Ut ista præclara Nobilitas (i.e. nobiles) designat queri populum Romanum hominibus novis, atque industriis honores mandare.

Nobilitatem & sæpe Ammianus Marcell. dixit pro Senatu.

Nobilitas virtutum, non generis, gratum Deo faciunt & idem servitorem, ad cuius regimen, non multos secundum carnem nobiles & potentes elegit, sed ignobiles & pauperes *c. Venerabilis frater de præb. & dignit.*

NOCENS dicitur, qui scelus, flagitium, crimen, & delictum aliquod admisit. Hinc nocens innocentem advertebatur in l. 5. *D. de pan. l. 1. §. ult. D. de quest. ut & ianorio l. 12. D. de publ. iudic.* Peccata nocentium nota esse oportet, & expedit l. 18. *D. de injur.*

NOCERE, obesse, malum, aut incommodum asferre. Et dicitur primo de rebus; Sic nocere dicitur aqua l. 1. §. 1. 2. 6. 12. 14. 15. 17. 22. item l. 1. §. 10. *D. de aqua & aqu. pluvi. & aqua*

ductus l. 5. *D. ne quid in publ. & umbra l. 5. §. ult. D. de arc. cad.*

Nocera facta hominum dicuntur, eaque illicita seu injuria, veluti noxam nocuit servus leg. 45. §. ult. *D. de legat. 1. l. 65. D. ad Leg. Falcid.* vel etiam licita. Sic nocet exceptio, vel non nocet, id est obest, obstat, vel non l. 17. *D. de except. l. 21. §. ult. D. de pact. l. 55. D. ad SC. Trebell.* Ne conventio in alia re facta, aliave persona, in alia re, aliave persona noceat l. 27. §. 4. *D. de pact.* Nihil nocet patris exhereditatio ad avitorum libertorum bona l. 10. §. ult. *D. de bon. libert. l. 27. D. eod. tit.* Nocet iusjurandum l. 28. *D. de iurejur.*

NOCTURNUS, a, um. Nocturna aqua, & diurna opponuntur l. 17. *D. de aqua & aqu. pluvi.* Nocturni effractores l. ult. *D. de effract. & expil.* Nocturnus fur l. 9. *D. ad leg. Corn. de siccar. l. 1. D. de fur. balnear.* id est, noctu deprehensus, ut loquitur l. 4. *D. ad leg. Aquil.* Nocturnæ horæ leg. 2. *D. de aqu. quotid. operæ Paull. lib. 2. Sent. tit. 18. §. 1.* Nocturnus propulsator l. 1. *C. quand. lic.* Nocturna sacra Paull. lib. 5. *Sent. tit. 23. §. 15.* sacrificia l. 5. *C. Theod. de pagan.* Nocturnis temporibus l. 7. *C. Th. de malef. & mabem.* Nocturni Triumviri, qui incendiis arcendis præerant, de his l. 1. *D. de offic. præf. vigil.*

NOLLE. Si redire ad te, cum posset, noluit l. 17. §. 7. *de edil. edict.* Si ei nubere noluisse l. 101. *pr. D. de cond. & demonst.* Filius, qui se nolle adire hereditatem matris dixit l. 6. §. 1. *D. ad SC. Tertull.*

NOMEN, ut ait Diomedes lib. 1. *Gramm. p. 306.* dicitur, quod unamquamque rem monstret, ac notet, quali *notamen*, media syllaba per syncopen subtracta, vel

a græca origine, *κατὰ τὸ ὄνομα*. Tribuitur & personis, & rebus. Et personis quidem vel Romanis, vel peregrinis seu exteris. Romani ferebant nomen, prænomen, cognomen *l. 1. D. de lib. & possib. l. 22. §. 1. D. qui testam. fac. poss.* Eaque sunt tria nomina nobiliorum apud Aufon. in Grypho v.80. Sic & Juvenal. *Sat. 5. v. 126.*

*Si quid tentaveris umquam
Hiscere, tamquam habeas tria
nomina*

Erant tamen gentes Romanæ, quæ cognomina fugiebant, ut gens Maria. Quamvis enim & in hac occurrat M. Marius Gratidianus, is tamen id cognomen a patre naturali M. Gratidio tulit, postquam a M. Mario C. fratre fuerat adoptatus Jac. Perizon. *animadv. hist. p. 98. sequ.* Posterioribus sæculis Romani aliquando sex nomina adsumserunt, & in his duo prænomena, & plura cognomina ob adoptionem, ceu exemplo docuit Thom. Rein. *ad Inscrip. p. 463.* Ea nomina, quæ ultra cognomen adscribi solebant, *adgnomina* vocant, quo vocabulo ipse usus est Cicero *de invent. lib. 2. c. 9.* ceu adversus eundem Perizonium notat Heinecc. Nomen porro gentilitium erat, & commune totius gentis, familiæ, atque adgnationis. Unde ab Halicarnasseo *lib. 3. συγγενικὸν καὶ πατρονομικόν*, gentilitium, & paternæ gentis nomen vocatur. Theophilus vero in §. 29. *Inst. de legat.* nomen interpretatur *τὸ κυρίον ὄνομα, οἷον Τίτιος κογνομεν επωνυμιον, ὅπερ ἀπὸ ψευδὲς ἢ σκαινὲς λαμβανεται.* Est enim, inquit, nomen proprium vocabulum, ut Titius, cognomen, quod nomini subjungitur, & id modo in laudem, modo in vitium sonat. *Dionys. lib. 1. gramm. p. 396.* No-

men proprium est gentilitium, id est, quod originem gentis, vel familiæ declarat, ut Porcius, Cornelius. Cognomen est, quod uniuscujusque proprium est, & nominibus gentilitiis subjungitur, ut Cato, Scipio.

Nomina significandorum hominum gratia reperta sunt, qui, si alio quolibet modo intelligantur, nihil interest §. 29. *Inst. de legat.* Si quis nomen quidem heredis non dixerit, sed indubitabili signo eum demonstraverit, quod pene nihil a nomine distat *l. 9. §. 8. D. de hered. instis.* Nomen suum adscribere *l. 22. §. 4. D. qui test. facere poss.* Nomen suum emtionis accommodare *l. 4. §. 1. D. de manumiss.* Nomen adsumere *l. 63. §. 10. D. ad SC. Trebell.* Famosa, & turpia nomina *l. 63. §. 10. D. ad SC. Trebell.*

NOMEN pro persona ipsa, Ut Nomen curiis addere *l. 23. C. de decurion. militiæ dare l. 43. D. de oper. libers.* vel tradere, ut ait *l. 43. C. Theod. de decur.* Alieno nomine *l. 1. §. 3. D. de nov. op. nunc. l. 20. D. de adp.* In nomen suum emere *l. 2. D. quand. ex fact. sus. hereditatio, & suo nomine experiri opponuntur l. 93. D. de solut.* quemadmodum proprio nomine, & ex persona heredis in *l. 55. §. 2. D. ad SC. Trebell.* Ne sacro nomini nostræ pietatis oriatur invidia *l. 1. C. Theod. de conduct. & hom. dom. August.* Suo nomine damnatus *l. 1. l. 4. §. ult. D. de his qui nos. inf.* id est, ex sua persona. Si præfes provinciæ, nominibus ab alio acceptis, ad Magistratus municipales miserit, ut se de nominibus instruant—utique enim interest, utrum ipsi magistratus nomina electa dede-rint præfidi, an ea, quæ ab alio præfes accepit, inquisierint *l. 1. §. 3. D. de magistrat. comen.* ubi per

per nomina intellige Tutores ipsos, qui dandi sunt. Nomen infestum delatorum l. 19. de perision. orborum nomen pro orbis l. un. C. Theod. de infirm. pœn. calib. Nomina principum laceffere, i.e. principes ipsos l. un. C. iust. & Theod. si quis Imperat. maledix.

Nomen pro professione. Sic qui Christianæ religionis, & nominis dignitate neglecta l. 3. C. Theod. de apostas.

Nomen pro qualitate, aut statu personæ, ut Liberorum nomen amittunt adoptivi post emancipationem l. 4. D. si tab. testam.

Nomen pro causa & ratione. Ita si peculiari nomine servus emerit l. 10. D. de publician. in rem act. id est, ratione peculii. Procuratorio nomine l. 3. D. fam. mil. creisc. Si heres non sit, quo fideicommissum relictum est, sed alterius nominis successor l. 5. §. 13. D. ut in possess. leg. id est, qui alio nomine, seu alia ex causa successor sit, quam hereditaria. Accessionis nomine l. 27. D. de edilis. edict. Nomine cessationis l. 1. D. de operib. publ. crediti l. 4. D. de reb. cred. culpæ l. 25. §. 8. D. fam. mil. creisc. debiti l. 25. §. ult. D. qui & a quib. manum. dignitatis l. 1. §. 16. D. de collat. bon. hypothecæ l. 4. D. de pignor. legati l. 5. §. ult. D. ut in possess. leg. negligentæ l. 4. D. de magistrat. conven. operarum l. 37. §. 6. D. de oper. lib. pignoris l. 9. D. de oper. nov. nunc. servi l. 28. D. de moral. act. ventris l. 12. D. de coll. bon. rubr. D. si mul. ventr. nom. i. e. ejus, qui utero est.

Nomen pro nota seu signo rei cujusvis, sive corporalis, sive incorporalis. Sic assis partes propria nomina habent l. 50. §. ult. D. de her. inst. uti & actiones, &c Nomen supremum pro testamento l. 3. in fin. C. Theod. de apostas.

Nomen etiam debitum, seu debiti obligationem significat. Et Justinianus quidem Nomina utique funeratitias cautiones interpretatur in l. ult. C. de pact. convens. cujus significationis rationem exponens Afc. in Verrin. 3. titulos debitorum nomina appellari, scribit ab eo, quod Kalendariis solerent eorum, quibus pecuniæ credebantur, nomina perscribi. Unde & Scævola Nomina ex Kalendario, quæ elegerit filius meus, viginti dare damnas esto l. 34. §. 1. D. de legat. 3. Ex qua vocis significatione ductus est elegans Bibaculi in Valerium Catonem Grammaticum, qui villa sua creditoribus cesserat, jocus, quem ex Svetonii libro de illustr. gramm. c. 11. subjiicit Briffon.

Mirari sumas unicum Magistrum Summum grammaticum, optimum poetam,

Oremus solvere posse quæstiones Unum difficile expedit nomen.

Huc pertinet, quod ait §. 6. D. de verb. signif. nominis, & rei adpellationem ad omnem contractum, & obligationem pertinere, item l. 4. D. eod. tit. nominis adpellatione rem (debitam) significari.

Nomen bonum l. 26. §. 2. D. mandat. l. 1. D. ad SC. Maced. Cic. tib. 5. ad Att. Ep. ult. Bono nomine Cætesimis usuris contentus erat, aut non bono, quatenus quaternas sperabat. In quo verbo scite lusit idem Cicero lib. 5. ad fam. Epist. 6. ad Sextium. Nam post expositam æris alieni, quo premebatur, magnitudinem, se tamen hoc consequutum, ait, ut bonum nomen existimaretur. Ceterum refert Columella lib. 1. c. 7. Alphium fœneratorem dicere solitum, vel optima nomina non adpellando fieri ma-

mala. Idem dicitur *nomen* idoneum l. 21. §. 3. *D. de ann. legat.* l. 59. *D. ad leg. Falc. & passim*. Huic opponuntur *Nomina* deperdita, & male contracta l. 16. *D. de administ. & peric. sus.* item perdita l. 40. §. 8. *D. de statulib.* itemque *Nomen* deterius factum l. ult. §. 9. *D. admin. rer. ad civis. pert.* cuius nempe difficilior exactio est propter inopiam debitoris, qui facultatibus lapsus minus solvendo est. *Nomen* dubium dixit Juvenal. *Satyr.* 7. v. 110. Qui venit ad dubium grandi cum codice *nomen*, i. e. debitum, quod est in controversia, ut loquitur l. 1. *D. de solus.* Male contracta nomina leg. 16. *D. de adm. & per. sus.* *Nomen* incertum l. 1. *D. ad SC. Maced.* cui certa nomina opponuntur, apud Cic. *Verr.* 3. Lenta vero nomina non mala dixit Seneca de benef. lib. 5. c. 22. quæ videlicet non quidem deperdita sunt, sed ad diem non respondent, segnesque, & tardos debitores habent.

In *nominibus* pecuniam habere l. 5. §. 9. *D. de reb. eor. qui sub sus.* vel fortunam l. 40. §. 8. *D. de statu lib.* item in nomina collocare (pecuniam) l. 58. §. 8. *D. de admin. & peric. sus.* (vel) *nominibus*, ut loquitur l. 86. *D. de legat. 3.* Quod in *nominibus* est l. 6. *C. famil. ercisc.* l. 37. *D. de acqu. vel omitt. hered.* Obligatio quoque *nominibus*, id est, scriptura fieri dicitur §. un. *Inst. de litterar. oblig.* Plures argentarii, quorum nomina simul facta sunt l. 9. *D. de pact.* Duo argentarii, quorum nomina simul eunt l. 34. *D. de recept. arbitr.* Si ex nomine facto petatur l. 1. *D. de legat. ann.* De *nominum* obligatione Vid. art. *litterar.*

Nomen pecuniarum, & contra corporis alicujus leg. 18. *D. de*

pign. act. *Nomen* usurarium, vel non usurarium l. 38. §. ult. *D. de agn. & al. lib.*

Nominum usufructus legari potest l. 3. *D. de usufr. ear. rer.* quod differt a legato ipsius nominis, de quo l. 59. *D. de legat. 3.* l. 44. §. 5. *D. de legat. 1.* *Nominis* periculum l. 7. §. 6. *D. de admin. & peric. sus.* Huc tandem pertinent phrasæ sequentes.

Nomen agnoscere leg. 36. §. ult. *D. ad municip.* id est probare, ut loquitur l. 12. §. 15. *D. mandat.* cuius contrarium & recusare l. 47. §. 5. *D. de administ. & peric. sus.* *Nomen* collocare leg. 58. §. 3. *D. eod. tit.* comparare l. 7. *C. de oblig. & act.* confiteri, & confessum nomen l. 15. §. 9. *D. de re jud.* cui opponitur nomen negare in l. 15. §. 9. *D. de re judic.* quod de eo dicitur, qui negat se debere, *Nomen* contrahere l. 1. *D. de ann. legat.* l. 3. *D. de jur. fisci.* l. 2. *D. de prox. convenire*, exigereque id, quod debetur l. 15. §. 10. *D. de re judic.* l. 5. §. 9. *D. de reb. eor. qui sub sus.* delegare l. 1. §. 12. *D. de collat. honor.* eligere l. 34. §. 1. *D. de legat. 3.* distrahere l. 4. *D. de hered. vel act. vend.* emere l. 3. *D. de hered. vel act. vend.* exigere l. 86. *D. de leg. 3.* expungere Plaut. *Act.* 2. *cistell. sc.* 2. facere l. 41. §. ult. *D. de fideic. libert.* l. 52. §. 1. *D. de pot. l.* 39. §. 14. *D. de adm. & peric. sus.* legare l. 34. *D. de legat. 3.* pignorare l. 4. *D. qua res pign. persequi* l. 5. *D. de pecul. legat.* præstare l. 36. *D. de hered. pot. probare* l. 12. §. 15. *D. mand.* vendere l. 14. *D. de hered. vel act. vend.* in solutum dare l. 6. *C. de act. & oblig.* suscipere l. 12. §. 15. *D. mand.*

NOMINULATOR l. 7. §. 5. *D. de oper. libert. l.* ult. §. 1. *D.*

D. de liberali caus. a nomine calando, qui & nomenclator adpellabatur nomina transeuntium, salutantium, obviurum domino suggerens. Cicero *pro Murena* c. 36. Quid? quod habeo nomenclatorem. In eo quidem fallis, & decipis. Nam si nomine adpellari abs te cives tuos, honestum est, turpe est eos notiores, esse servo tuo, quam tibi. Si etiam noris, tamen per monitorem adpellandi sunt. Cur non ante petis, quam insurrexeris, aut, quid, quum admoneris, tamen, quasi tute noris, salutas? Sospiter *lib. 1. Inst. gramm.* p. 82. Nomenclator siue V. dicitur, ut Verrius ait, veluti nominis calator. Eum autem Horatius *lib. 1. Epist. 6.* hac periphrasi designat: Mercemur servum, qui dicet nomina. Ex quo Plin. *lib. 29. c. 1.* scite dixit, alienis oculis agnoscimus, aliena memoria salutamus. Seneca *lib. 1. de benef. c. 3.* Nomenclatori memorie loco audacia est, & cuiusque nomen reddere non potest, imponit. Idem *Epist. 27.* Nemo vetulus nomenclator, qui nomina non reddit, sed imponit, tam perperam, quam ille Trajanus & Archinos persalutabat. Et *Epist. 19.* Alioquin habebis convivas, quos ex turba salutantium nomenclator suggererit. Quintilian. *lib. 6. c. 4.* Ut Afer ingrato litigatori, conspectum ejus vitanti, ut foro per nomenclatorem missum ad eum. De eo etiam Plutarchus in *Cato*, & *ονοματολογον* vocat.

Nomenclatoribus quoque veteres in librorum adpellationibus suppeditandos usos, indicant verba ejusdem Senecæ *lib. 6. de benef. c. 33.* Istos tu libros, quos vix nomenclatorum complectitur, aut memoria, aut manus amicorum existimas esse? Adde Barth. *lib. 52. advers.* c. 10.

NOMINARE, exprimere nominatim. Nominata conditione nuptiis *l. 36. D. de ris. nups.* Nominare heredes *l. 124. D. de leges. 1. quantitate* *l. 5. §. ult. D. de re jud.*

Nominare interdum est creare *l. 14. §. 4. D. de muner. & honor.* nominarique dicuntur, qui ad magistratum, decurionatum, tutelam, aliudve quod munus publicum vocantur. Igitur ea vox cadit in Curatorem Reipublicæ *l. 2. §. 7. D. administr. rer. ad civit. parr. exactores* *l. 3. Cod. de conven. fisci debis.* fidejussores a tutoribus nominandos *l. 4. §. ult. D. de fidejuss. tut.* magistratum *l. 11. l. 13. l. 17. D. ad municipal.* hujusque successorem *l. 2. D. l. 15. §. 1. D. cod. sis.* in tutores, quos nominare dicuntur Magistratus municipales, qui nomina electæ Præsidii dant, & mittunt, ut loquitur *l. 1. §. 2. D. de magistr. conven.* Dare autem tutores, & nominare, separantur. Si Magistratus a tutoribus, seu curatoribus, quos tibi dederint, vel nominaverint, stipulati sunt *l. 1. C. cod. sis.*

Nominari etiam dicuntur, qui ut conscii, & participes facinoris a reis adprehensis indicantur, & deferuntur. Hirtius *de bell. Alexandr. c. 55.* Cassius eos, qui nominati erant, conscii cædis, jubet comprehendendi. *Nominatus* in homicidio, & incendio *l. 6. §. ult. D. de interd. & releg.* Sueton. in *Caligula* c. 26. Quæstorem suum in conjuratione nominatum flagellavit veste detracta. A latronibus nominati *l. 2. D. de bon. eor.* Dum metuunt, ne forte latrones adprehensi, eos nominent *l. 1. §. 26. D. de quest.* In quæstionibus nominatos capitulum criminum *l. 17. §. 12. D. ad mun.*

NOMINATIM expresso nomi-

patre, diserto. Nominatim a patre exheredari filius familias debet, aut heres scribi l. 26. D. de liber. & posthum. Qui filium in potestate habet, curare debet, ut eum heredem instituat, vel exheredem eum *nominatim* faciat. Sed non ita de filiabus, vel aliis per virilem sexum descendantibus liberis utriusque sexus antiquitati fuerat observatum. Nec enim *nominatim* eas personas exheredare parentibus, necesse erat, sed licebat *inter ceteros* hoc facere pr. Inst. de hered. lib. id est, ut ibi Theophilus explicat αοριστως, ἐν τῷ λέγειν, οἱ λοιποὶ ἐστὼσαν ἀποκληροί, indefinite dicendo, reliqui exheredes sunt. Nominatim ergo exheredare, & *inter ceteros* opponuntur, non illic modo, sed & apud Ulpian. tit. 22. regul. §. 10. Filius, inquit, qui in potestate est, si non instituitur heres, nominatim exheredari debet, reliqui sui heredes utriusque sexus, aut *nominatim*, aut *inter ceteros*. Postumus filius nominatim exheredandus est, filia postuma, ceteraque postumæ vel *nominatim*, vel *inter ceteros*. Nepotes, & pronepotes, ceterique masculi postumi præter filium, vel nominatim, vel inter ceteros. Postumi per virilem sexum descendentes ad similitudinem filiorum nominatim exheredandi sunt l. 3. D. de injust. rupt. irrit. Nominatim autem exheredari filius intelligitur, si nomen, prænomen, & cognomen dicatur, vel unum ex his l. 1. D. de lib. & posthum. Nominatim exheredatus filius & ita videtur, filius exheres esto, si nec nomen ejus expressum sit, si modo unicus sit l. 2. D. eod. tit. Quod & Servius ad illa Virgilii lib. 14. Æneid. v. 674. verba: *Es morientem nomine clamat*, notat: *Nominatim* quis exheredari videtur, sive ita ex-

heredetur Titius filius meus exheres esto, sive ita, filius meus exheres esto, non adjecto proprio nomine, scilicet, si alius filius non exstet §. 1. Inst. de exher. lib. Nominatim exheredatus postumus videtur, sive ita dixerit: Quicumque mihi nascitur, sive ita ex Seja, sive ita: Venter exheres esto. Sed & si dixerit posthumus exheres esto l. 3. §. 5. D. de injust. rupt. irrit.

Nominatim legatum accipiendum est, quod, a quo legatum sit, intelligitur, licet nomen (ejus a quo legatur) pronunciatum non sit l. 90. D. de legat. 3.

Nominatim alteri vel alicui ex dominis stipulari communis servus dicitur, quum uni ex his proprio ejus nomine adjecto stipulatur l. 23. §. ult. D. de adquir. rer. dom. l. 5. l. 7. §. 1. l. 30. D. de stipul. serv. vel ubi nomen unius in stipulatione positum est, uti l. 31. D. eod. tit.

Nominatim servi testamento manumitti secundum Legem Fufiam Caniniam possunt. Nominatim autem manumittere intelligitur hoc modo: Stichus liber esto. Quum autem obsonatorem, vel qui ex ancilla ista nascitur, liberum esse volo, ex Orphitiano SCo perinde libertas competit, ac si nominatim data sit. Officiorum enim, & artium appellatio nihil de significatione nominum mutat, nisi forte plures sint, qui eo officio designantur, tunc enim nomen adjungendum est, ut eluceat, de quo testator sensisse videatur Paull. lib. 4. sent. tit. 14. §. 1.

NOMINATIO, id est, creatio, ut rubr. & l. 1. C. si propt. inimic. creat. facta fuer. Nominations libellis, vel edictis factæ l. 27. C. de appell. Nominatio ad munera l. 2. D. ad munic. l. 2. l. 5. C. de dec.

Ne-

Nominatio in jure Canonico quandoque significat nudam præsentationem, & ita ab electione distinguitur, veluti in *C. quod si cur. 28. de elect. & electi potest.* ubi: Cum ex prima electione, quæ facta est de tribus, dicenda videtur potius nominatio, nihil juris acquisitum fuerit nominatis, licite procedi potuit ad electionem regulariter celebrandam &c.

NOMINATOR, qui aliquem ad magistratum, tutelam, aliudve munus publicum nominavit *l. 1. C. de decurion. l. 1. C. de sum. recuperas. l. ult. C. quo quisque ord.* quique Creator dicitur *l. 1. §. 7. C. de administr. ver. ad civ. pers.* Hinc nominatores tutorum sub *rubr. D. de fidejuss. & nominat. tut.* qui cum idoneos esse tutores affirmarint, fidejussorum vicem sustinent, & ideo *adfirmatores* appellari videntur in *l. 4. D. eod. tit.*

NOMISMA, vel *numisma* numus *l. 27. §. 4. D. de aur. arg. leg.* Nomismata adulterina *l. 1. C. Th. de fals. mones. aurea, vel argentea*, quibus pro gemmis uti solent *l. 28. D. de usufr. vide & l. 9. §. 4. D. ad exhib. & rubr. C. de vet. nomism. potest.*

NON pro non solum, vel non tantum *l. 11. §. 2. D. de recept. arbit. l. 9. D. ad leg. jul. de vi publ. l. 4. l. 96. in fin. D. de verb. signif. & passim.* Notavit hujus significationis exempla quædam Ant. August. *lib. 2. de emendas. c. 1. p. 1466. Tom. 4. Thes. jur.* Sic & Cicero, cum alias sæpe, tum *lib. 4. ad Attic. Epist. ult.* loquutus est.

Non pro non tam *l. 12. D. de offic. presid. l. 20. in fin. D. de adquir. vel amitt. possess.*

Non pro non plane, non omnino, non simpliciter *l. 20. D. de quest. junct. l. 9. C. de test. l. 4. C. de edendo l. 37. D. fam. etc.*

Non pro non facile *l. 24. l.*

34. §. ult. D. de admistr. & peric. tut.

Non pro non autem, vel neo *l. 4. D. de sepulcr. viol.*

Non pro nondum *l. 1. C. de pact. l. 16. D. de lib. & post. l. 2. D. si pars hered. & passim.*

Non utique pro non tantum *l. 9. D. ad leg. jul. de vi publ. l. 41. l. 96. §. 1. D. de verb. signif. l. 31. §. 12. de adil. edict.*

Non nihil pro nihil non *l. 23. §. 3. D. de adil. edict.* quemadmodum non noxæ dederit, pro noxæ non dederit *l. 22. §. 3. D. de noxal. act.*

Non nihil commoditatis pro plurimum *l. 2. pr. C. de primic. & secundocor.*

Non minus inversa loquendi ratione, de eo, quod tamen minus est *l. 3. l. 4. D. de bon. possess. contr. tab.* non minus ex dolo, quam ex culpa quisque hac lege tenetur, pro non minus ex culpa, quam ex dolo *§. 4. Inst. de leg. Aquil.* Similis *επερολογία* occurrat in *l. 3. §. 2. D. de incend. ruin. naufr. l. 7. §. 8. D. de pact. l. 22. C. Th. de suscept.*

Non jubere pro inhibere, vetare, prohibere *l. 5. C. Theod. quib. equor. l. 14. C. Theod. D. de oper. publ. Æl. Spart. in Æl. Vero c. 4. Ælius accepta potionem, qua se existimaret juvari, Kalendis ipsis Januariis periit, jussusque ab Hadriano, quia vota interveniebant, non lugeri. Simili modo non permittere dixit Jul. Capitol. in Maximin. c. 12. Non tacere pro dicere, vel scribere Spartianus in Ælio Vero c. ult. Treb. Pollio in Claud. c. 11. Vopiscus in Tacito c. 12. Vid. Jac. Goth. in not. ad d. l. 3. C. Th. quib. equor. us.*

Non nolle significat pati, & permittere *l. 3. D. de reg. jur. l. 1. §. 3. D. de tribut. act. Cicero lib. 2. ad famil. epist. 16.*

Quod

Quod tam fortasse non nohem , si possem ad ocium.

Nonnullus. Non nullam vicam instrumentorum obtinere l. 29. D. de probat. junct. l. 26. §. ult. D. de pos.

His verbis *si reus non solveris, fide tua esse jubes?* vero simile est, id actum, ut quum adpellatus reus non solvisset, vel, antequam adpellaretur, decessisset, fidejussor teneretur l. 16. §. ult. D. de fidejuss. Sed & in testamento verba hæc: *Si fundum non dederis, centum dato eodem modo accipiuntur*, si heres interpellatus non dederit l. 24. D. quand. dies legat. Ceterum de hac stipulatione Si fundum non dederis, centum dare spondes? Vide l. 44. §. ult. D. de obl. & act. l. 115. §. ult. D. de verb. obl. Item de hujusmodi legato, si penum non dederis, centum dato, vide l. 1. §. 8. D. ad leg. falc.

NONA officium ecclesiasticum diurnum, quod hora diei nona peragitur, & decantatur.

Nona etiam est pars fructuum nona, ex agrorum cultu persolvenda. Decima scilicet fructus agri est ecclesiæ, cujus est districtus, nona vero ecclesiæ altari delegatur, intuitu pietatis, ac si jure precario ejus olim fuisset. *Nona*, & *decima* simul ex prædiis interdum solvebantur, ecclesiæ nempe, quorum ea fuerant, quæque ab iis in beneficium, vel precarium data fuerat, ac nonæ quidem jure colonario, *decima* vero jure ecclesiastico. Nam cum earum essent prædia, nulli decimæ alteri ecclesiæ obnoxia erant: Si vero alienarentur, decimæ iis reservabantur cum nonis Capit. Car. M. l. 1. c. 136.

NONÆ dicuntur in Martio, Majo, Junio, & Octobri sex illi dies, qui primum sequuntur, in reliquis vero mensibus quatuor tantum dies primum sequentes

Varro lib. 5. de ling. lat. *None* appellatur, aut quod ante diem nonum idus semper, aut quod ut novus annus Kalendæ Januariæ a novo solæ adpellatur, novus mensis, nova luna nonis. Eodem die enim in urbem ab agris ad regem conveniebat populus. Harum rerum vestigia apparent in sacris non alibus in arce, quod tunc ferias primas menstruas, quæ futuræ sint eo mense, rex prædicit populo. Quinto *nanas mortias*, in l. 20. §. 6. D. de her. per.

NONIANUS, *a*, *um*. Nonianum SCum de collusionione detegenda. Sic enim legendum esse in l. ult. C. de Collus. deteg. adjuvantibus libris scriptis existimat Brisson. præsertim cum Domitiani temporibus factum ejusmodi SCum, constet ex l. 1. D. eod. vis. cujus principatu Nonium Asprenatem Consulatum gessisse, invenimus, a quo probabile est nomen ei SCo esse impositum.

NORMA pro regula præscripta, ut in §. pen. Inst. de Att. tut.

NOSOCOMIUM deductum a voce *νοσος* morbus, & *νοσην* curo. De illo meminit Justinianus in l. 19. C. de Sacrosf. Eccl. Hieron. ad Oceanum de epitaphio Fabiolæ. Quæ habere poterat, distribuit, dilapidavit, ac vendidit, & in pecuniam congregatam usibus pauperum præparavit, & primo omnium nosocomion, id est languentium villam instituit, in quo ægrotautes colligeret de plateis, & consumta langoribus, atque inedia miserorum membra resolveret.

NOSEOMUS in Novell. 7. tit. 1. c. 1. adpellatus is, invenimus, qui præsidet nosocomio.

NOSTER, *a*, *um*. Sæpe domini, vel alterius cujuscumque participationis, vel vinculi nota. Sic non ideo minus recte quid nostrum esse vindicabimus, quod abire a nobis dominium speratur, si

si conditio legati, vel libertatis exstiterit *l. 66. D. de rei vend.* Recte dicimus eum fundum totum nostrum esse etiam quum usufructus alienus est *l. 25. D. de verb. signif.* Jus nostrum, id est, proprium populi Romani, quod civile vocatur. Jus enim, quo populus Romanus utitur, jus civile Romanorum adpellamus, & jus Quiritium. Sed quoties non addimus nomen, cuius sit civitatis, nostrum jus significamus §. 2. *Inst. de jur. nat. gens. & civ.*

Nostri sæpe adjungitur *Imperatoribus*. Et tunc verba *Imperatores nostri* aliquando latius accipi debent, & ad omnes, qui rerum potiti sunt, porrigi, veluti apud Pomponium *l. 239. §. 1. D. de verb. signif.* Aliquando Isti eos Cæsares, imperatoresque intelligunt, quorum sub principatu valebant, uti Lepidus apud Tacit. *ann. lib. 3. c. 50.* Sæpe audivi principem nostrum conquerentem. Sic Cæsar noster, ait Celsus *l. 13. D. de prob.* id est Hadrianus, qui ipse intelligendus est in *l. 8. D. de offic. prasid. l. 9. D. ad SC. Tertull. l. 73. §. ult. D. de leg. 1.* Optimi principes nostri rescripserunt, ait Papinianus *l. ult. D. de acc.* id est. Severus, & Antoninus Caracalla, & ut in *l. 16. §. 1. D. de his quæ ut indign. l. 11. D. de decur.* Quoties igitur apud Ulpianum legimus: Imperator noster rescripsit, Imperatoris nostri constitutio, rescriptum ab Imperatore nostro constitutum, rescriptumve est, toties nobis Antoninus Caracalla in mentem venire debet, ut *l. 33. D. de fideic. libert. l. 33. §. 2. D. de procuras. l. 1. §. 3. D. de calumn. & passim.* At apud Paulum in *l. 87. §. ult. de leg. 2.* verba hæc: Post litteras Imperatoris nostri. Item Imperator noster non ad Antoninum Caracallam, sed ad Alexandrum Severum

Augustum pertinent, ut adparet ex eadem *l. 88. §. 3. eod. tit.*

Noster etiam plerumque non de dominiis, aut sanguinis, sed professionis societate dicitur. Nam & de his, qui non erant eorundem temporum æquales, usurpatur. Sic Cajus noster, ait Pomponius *l. 59. D. de stip. serv.* Justinianus etiam Cajum, quod ex ejus potissimum commentariis Institutiones composita essent, non, quod Christianus fuerit Cajus, ceu Ant. Vaccæ, ipsique Franc. Hotomanno visum est, nostrum adpellat. Quamvis hic Heineccio Tribonianus potius quam Justiniani stilus videatur. Celfo, & Juliano nostro placuit, ait Mæcianus in *l. 30. §. 7. D. ad leg. Falc.* Similes occurrunt passim loquutiones.

NOTA. Notæ sæpe sunt signa litterarum celeritatis causa a Tullio Tirone, vel juxta alios, in quibus est Dio, a Mæcenate inventa, quorum numerum a Seneca auctum fuisse censent. Plutarchus in Cicerone *σημεία* vocat, ipseque Cicero *lib. 13. ad Att. Epist. 32.* Quod ad te de decem legatis scriptarum intellexti, credo, quod *δὲ σημεῖον* scripseram Notas autem hæc inde dictas, quod verba, vel syllabas præfixis characteribus notent, & ad legentium notitiam revocent. Isidorus *lib. 1. orig. c. 21.* tradit, additque *c. 22.* quasdam litteras in libris juris verborum suorum notas fuisse, quo scriptura ceteris brevior fieret, cuius generis aliquot exempla profert, subjicitque, has juris notas novitii Imperatores a codicibus legum abolendas sanxerunt, quia multos per has callido ingenio ignorantes decipiebant, atque ita jusserunt scribendas in legibus litteras, ut nullos errores, nullas ambages adferant, sed sequenda, & vitanda aperte demonstrent. Quo ipso Isidorum legem 2. §. *pen. C. de ver. jur.*

jur. enucl. a Justiniano latam ante oculos habuisse nemo non animadvertit. Sic accipiuntur *Notæ* in l. 33. §. 1. *D. ex quib. caus. maior. l. 6. §. ult. D. de bon. poss. l. 1. §. 6. D. de extraord. cognit. l. 40. D. de testam. mil. l. 9. §. 1. D. de her. inst. l. 21. §. 1. D. qui test. fac.* Festus, *notæ* nunc significat signum, ut in pecoribus, nunc litteras singulas aut binas.

Notæ in l. 2. *D. de fugitiv.* signa, stigmata, puncta servis scripta atque iniusta significant Cicero *offic. lib. 2.* thracem compunctum notis threiciis dixit. Et Plin. in *panegy. cap. 34.* Ex sanguem & ferream frontem nec quidquam convulnerandum præbeant punctis, & notas suas rideant. Græco stigmatum verbo utuntur Imperatores in l. 3. *C. de fabricens.* Stigmatum quoque notas dixit Sueton. in *Caligula c. 32.*

Nota metaphorice pro labe, & macula exstimationis, pudoris, famæ ponitur, seu pro ignominia, ut Festus interpretatur. Sic nota aspersa l. 17. §. ult. *D. de jure patron. calumniæ nota l. 6. C. ad leg. jul. de adult. nota exheredationis l. 1. §. 5. D. de assign. libert. & alibi.* Removere eum nota l. ult. *D. ubi pupill. educ. ubi & nota dignus. Notæ causa l. 18. D. de lib. & postum. vel gratia, ut in l. 47. D. de bon. lib. id est consilio notam adspargendi. Nota Judaica scoldare, i. e. circumcidere l. 22. *C. Theod. de judæis.* Notum evadere l. 1. §. 6. *D. de postul. effugere dicit l. 2. D. de obseq. parent. & patr. inurere l. 1. C. Th. de inoff. test. sustinere l. 11. C. Th. de infirm. his quæ sub tyrann.* Nota laborare l. 2. *D. de his, qui nos. inf. Servus notæ extremæ l. 15. §. 44. D. de injur.* Hujus notæ homo l. 44. §. 5. *de ris. nups.**

Notæ alias deprehensionem sen-

tentiæ, seu opinionis alicujus alienis scriptis adjectam significant. Sic ex nota Marcelli constat l. 10. *D. de castrens. pecul.* Unde *notæ* adpellantur alienis scriptis corrigendi ampliandive causa insertæ a Jureconsultis opiniones & sententiæ. Ita hoc verbum intelligendum est in l. un. *C. Theod. de respons. prud. l. 6. C. de vet. jur. enucl.*

NOTABILIS, e, plerumque pro infami accipitur, ut in l. 5. §. 2. *C. ad leg. jul. maj. l. 3. C. Th. de exsequut. & exat.* In turpitudine notabiles l. 1. §. 5. *D. de postul.*

NOTABILITER. Ea quæ notabiliter fiunt l. 15. §. 26. *D. de injur.* i. e. quæ fiunt notabilia, seu notam merentia, aut quibus nota aliqua alteri aspergitur.

NOTARE, observare, indicare, docere. Herennius Modestinus & notando, & disputando bene & optima ratione decrevit l. 18. §. 26. *D. de mun. & honor.* Notavimus supra l. 7. §. 5. *D. quod vi aus cl. Notare* in libris nostris l. Cui dicuntur, qui alterius scriptis opiniones suas adjuunt & adnexant, vel improbandi reprehendendique causa, vel addendi de suo. Ita quod utpote probabile, non notant l. 17. §. ult. *D. de hered. inst.* Non immerito Julianus a Marcello notatus est l. 9. §. ult. *D. quod met. caus.* Quæ sententia Juliani recte a Marcello notata est l. 42. *D. de adquir. vel omitt. hered.* Paulus lib. 4. Juliani digestorum notat l. 11. *D. quod met. caus.* Quintus apud La-beonem notat l. 7. §. 7. *D. de dol. mal.* Hujusmodi formæ loquendi passim occurrunt.

Notare etiam est infamiæ ignominiaque notam inurere l. 1. §. 6. *D. de postul.* Factum lex notat l. 43. §. 12. *D. de ris. nups. Notare* ignominia l. 6. §. 3. *D. de de-*

decur. infamia l.42. D. de injur. ignominizæ poena l. ult. C. ut lit. pend. calumnia l.4. D. de accus.

NOTARIUS a notis, quibus aliorum verba, ac sermonem excipiebat, nomen traxit. D. Augustin. *lib.2. de doctrin. Christ.* Ex eo genere, ait, sunt etiam notæ, quæ, qui didicerunt, proprie jam Notarii dicuntur. Quæ postrema verba credibile est, Isidorum ex eo descripsisse, & in *lib.1. orig. c.21.* transulisse.

Notarii ergo in l.41. D. de mil. test. l.41. §.3. D. de fideis. libers. l.1. §.6. D. de extraord. cogn. l. ult. C. de commun. serv. manumiss. l.26. C. de pignor. l. pen. C. qui pos. in pign. & apud Quint. lib.7. c.1. & Lamprid. in Diadum. c.9. sunt, qui notis loquentium verba celeriter excipiebant. Eleganter autem Notariorum genituram Manilius *lib.14. astron. v.197.* expressit his verbis.

Hic & scriptor eris velox, cui littera verbum est,

Quique notis lignum superes, cursumque loquentis.

Excipiens longas nova per compendia voces.

Hoc ita exprimit Aufonius. Puer notatum præpetum. Et Martialis nondum lingua suum, dextra peregit opus. Cassiodor. in *psalm. Notarium* interpretatur, qui velociter verba suscipit, & citius audita transcribit. Alias *tis. C. de prim. & notar.* Verbum hoc pro Secretario Principis usurpatur. Lamprid. in *Alex.* Eum Notarium, qui falsum causæ brevem in Consilio Imperatoris retulisset, incisus digitorum nervis, ita ut numquam posset scribere, deportavit. Spartian. in *Diadumen.* Istæ litteræ per notarium proditæ, illi puero multum obfuisse dicuntur. Plin. in *Epist.* Ad latus notarios cum libro & pugillaribus. Ani-

Tom. III.

madvertit Heineccius, Notarios sæculo quarto dici consuevisse *expensores*, iisque in primis usos esse Præfides ad conficienda acta, cæu ex instituto docuerunt Valesius ad *Ammian. Marcell. lib.17. p.129.* & Jo: Columbus ad *Lactant. de morsib. persequu.. c.46.*

NOTHUS. Festus Pompeius, Nothum ajunt Græci natum ex uxore non legitima vocant, qui apud nos spurio patre natus dicitur, quod Servius Tullius, qui Romæ regnavit, natus est ex concubina, Spurius Tullii tribulis. Quintil. *lib.3. c.8.* Νοθος, qui non sit legitimus, græci vocant. Latini rei nomen, ut Cato quoque in oratione quadam testatus est, non habemus, ideoque utimur peregrino. Thomas Magister *φουκος υιος, ο εκ πορειας γεγονως τιμι ω σταντιο ρ ο γνησιος, ω παλιν σταντιον ο ποθς, ον λεγουσιν υιοθςτον:* Naturalis filius ex stupro natus, cui opponuntur legitimus, & huic rursum nothus, quem υιοθςτον vocant. Nothi iidem igitur sunt, qui in *Nov. 74. & 89.* naturales dicuntur. Quo differunt a spuris. Vide in voce *Spurius.*

NOTIFICARE est notum facere in *l.5. §.2. D. de jur. innum.*

NOTIO. Notionem accipere possumus, & cognitionem, & jurisdictionem. Sunt verba Ulpiani in *l.99. D. de verb. signif.* Proinde idem ad edictum Prætoris *de re judicata*, in quo ait Prætor, *cujus de ea re jurisdictio est.* Melius, inquit, scripsisset, *cujus ea de re notio est.* Etenim notionis nomen etiam ad eos pertinere, qui jurisdictionem non habent, sed habent de quavis alia causa notionem *l.5. D. de re jud.* Verba ergo, *is cuius ea de re notio est,* & in magistratus, & in alios quoscunque, qui super aliqua re cognoscunt, cadunt. Hinc *Noti* est præ-

Q

præ-

prætoris *l. 3. §. 3. D. de liber. exhibend.* principis *l. 10. §. 1. D. de appell.* Rectoris provincie *l. ult. C. de lib. exhib.* alias præsidis provincie *in l. 6. C. quom. & quand. jud.* quæ & prædialis notio dicitur in *l. ult. C. de vi bon. rapt.* itemque notio præfecti Urbis in *l. 1. §. 4. D. de offic. præf. urb.* ubi notio ad causas, & animadversiones capitales refertur Cic. *in orat. pro Dom.* scribit, omnem esse notionem Pontificum, cum quis adoptatur, quæ causa cuique sit adoptionis. Notio propria *l. 2. C. de jurisf.* id est non mandata. Notio publica *l. 9. C. Tb. de adult.* Notionem accommodare *l. ult. C. de liber. exhib.* exhibere *l. 6. Cod. quomod. & quand. jud. præstare l. 59. §. ult. D. de re jud.*

NOTITIA, peritia, scientia, cognitio, sic

Notitia castrensis *l. 8. D. de castrensi pecul.* Divinarum atque humanarum rerum notitia *l. 10. D. de iustis. & jur. pro philosophia,* vide in voce Jurisprudentia. Sunt quidem tutores, qui rei notitiæ gratia dantur *l. 14. §. 1. D. de solut.* id est quia rerum pupillarium notitiam habent, seu, quia illis pupilli negotia nota sunt, huiusmodi erant liberti, qui patronorum filiis idcirco tutores dabantur, quod notas haberent pupillorum facultates, viresque, & onera patrimonii tenerent. Quo spectant *l. 1. C. de peric. sus. l. 14. §. 6. D. de solut. l. 1. §. 6. D. de tutel. & vas. distrab. l. 5. §. 1. D. de reb. cor. qui sub sus.*

Notitia ab Imperatoribus recentioribus vocatur brevis, seu libellus, in quo descriptio officialium administrationisque cuiusque continetur *l. 1. C. de offic. præf. præf. Afric. l. un. C. de excus. ars. l. 5. C. de adv. divers. jud. l. pæm. & l. ult. C. de divers. off. l. 1.*

C. Th. de divers. brevib. Hinc qui de statu Imperii tractat, liber *Notitiis Imperii Romani* inscribitur, utitur hoc vocabulo D. Gregorius *lib. 7. epist. 23. lib. 6. epist. 23. lib. 10. epist. 47.*

NOTORIA pro elogiis, & iudiciis, quibus crimina ad magistratus deferuntur *l. 6. §. 3. D. ad SC. Turp. l. 7. C. de acc. l. 31. C. Theod. de episc. & clm.* Notoriam eodem sensu non modo B. Augustinus, sed & Apulejus *lib. 7. de asin. aur.* usurpat. Sed ille, ait, qui commodum falsam de me notoriam pertulerat. Trebellius Pollio in *Claud. c. 17.* Nihil me gravius accepit, quam quod notoria tua intimasti, Clodium parentem, amicumque nostrum, insinuat sibi falsis plerisque, graviter irasci. De hoc non optimæ latinitatis vocabulo vide Car. Du-Fresne *Gloss. med. & infim. lat.* Cujac. *lib. 7. obs. c. 33.* Turneb. *lib. 15. advers. c. 26.* Casaubon. *ad Treball. Poll. Claud. c. 17.* Salm. *not. ad Vopisc. Aurel. c. 36.* Ducker. *de las. res. jurist. p. 424.* Non differre Notorias ab iis, quæ Tertullianus *ad Nation. lib. 1. c. 2.* elogia adpellat, observavit Jac. Gothoff. in notis ad hunc locum *p. 70.* vide supra in voce *Elogium.*

NOTORIUS, a, um. Nunciatores, qui per notoria indicia produnt, notoriis suis adflictere iubentur *leg. 6. §. 3. D. ad SC. Turp.*

Notorium (crimen) est, de quo presbyter canonice condemnatur *c. 7. de cohabit. clericor.* Crimen ejusdem Presbyteri usque adeo publicum fuerat, & notorium, quod nullus inficiationi locus penitus existerat, utpote cujus universæ vicinæ populus testis erat. cum nimirum si crimen notorium existerat, non erat illi indicanda purgatio, sed in eum condemnationis sententia promulganda *c. 15.*

de purgat. anon. Si crimen eorum ita publicum est, ut merito debeat appellari notorium, in eo casu nec testis, nec accusator audiendus, cum huiusmodi crimen nulla possit tergiversatione celari. Si vero publicum est non ex evidentia, sed ex fama, in eo casu ad condemnationem eorum sola testimonia non sufficiunt, cum non sit testimoniis, sed testibus iudicandum, sunt verba Innoc. Papæ III. in c. 8. *de cohabitation. clericor.* ex quibus intelligimus hic notorium proprie accipiendum esse, quod publicum est ex evidentia, nec tantum ex fama. Si etiam parentela esset publica, & notoria absque iudicio Ecclesiæ, ab ea (uxore) separari non potuit, ait Alexand. Papæ III. in c. 3. *de divor.*

NOTUS, a, um. Notum facere l. 4. C. *de distr. pign. habere* l. 1. §. 2. *de Edil. edict.* Notissimam juris est l. 4. C. *Si reus, vel accus. mors.* Servus male notus l. 15. §. 44. D. *de injur.* Notæ nequitia homo l. 3. §. 4. D. *de cond. & dem.*

NOVALIS, e. Novalis, interprete Paulo, est terra præcisa, quæ anno cessavit, quam Græci *νιαιον* vocant l. 30. §. 2. D. *de verb. signif.* Varro *de ling. lat. lib. 4.* Ager restitibilis, qui restituitur, ac referitur quotquot annis, contra qui intermittitur, a novando *novalis*. Festus Novalis ager, novæ relictus sementi Isid. *lib. 15. orig. c. 13.* Novalis ager est primum profectus, sive qui alternis annis vacat novandarum sibi virium causa Plin. *lib. 18. c. 19.* Novale appellat, quod alternis annis seritur in hoc profectandum, ut interim requiescat.

NOVALIA etiam dicuntur agri novi cæsis silvis ad culturam redacti. Qui ex silva novale faciunt l. ult. D. *de term. mot.* Serv. in *Virgil. eclog. 1. v. 71.* ad verba:

Hac tam culta novalia, inquit, nova rura, quæ per singulos annos renovantur per semina, vel etiam Novalia dicuntur, unde Silva tollitur. Idem Servius in 1 *Georg. v. 71.* ad verba: *Tonsas cessare novales:* Dicimus, ait, & has novales, & hæc novalia. Proprie novales sunt arva, primum profectis, & primum segetem ferentia. (Adde Car. Du-Fresne *Glossar. med. & infim. latin. hac voce*) Novale intelligit Innoc. Papa III. in c. 21. *de verb. signif.* agrum de novo ad cultum redactum, de quo non exstat memoria, quod aliquando cultus fuisset.

NOVARE proprie est novum, vel recens facere, immutare, iterare, ut l. 1. D. *nihil innov. appell.* & l. un. C. *Th. de obl. equ.* At jurisconsultis propria est illa vocabuli notio, qua novare est prius debitum in aliam novam obligationem transferre, & transfundere l. 27. D. *de pact. l. 4. 5. 6. 7. & 8. §. 1. l. 14. 20. & 21. D. de novat. l. 72. §. 1. D. de solut. & apud Paull. lib. 5. sens. sis. 8. §. 1.* Sic *Novare* actionem l. 13. D. *de nov. causam* iudicati l. 2. C. *de exsequ. rei judicat. pecuniaria debita* l. 34. D. *de nov. obligationem* l. 22. D. *cod. sis.*

NOVATIANI a Novatiano Romæ Urbis præbytero exorti, qui adversus Cornelium Cathedram Sacerdotalem conatus est invadere, heresim instituit, nolens apostatas suscipere, rebaptizans baptizatos cap. 38. §. 33. *caus. 24. quæst. 3.* Novatianorum mentio est in l. 2. 59. & 65. C. *Th. de heres. l. 6. C. Th. ne sanct. baptism. l. 5. C. Just. de her. & manich.*

NOVATIO est prioris debiti in aliam obligationem, vel civilem, vel naturalem transfusio atque translatio, hoc est, quæ ex

ex precedente caussa ita nova constituitur, ut prior perimatur. Novatio enim a *novo* nomen accepit, & a nova obligatione *l. 1. D. de novatione*. Triplex autem Novatio est, prima, cum unius personæ obligatio in alterius personæ obligationem novatur, tunc *delegatio* in specie dicitur *l. 11. D. eod. sis.* altera cum alterius generis obligatio in verborum obligationem novatur, tertia cum verborum obligatio in alteram formam commutatur, id est, cum ei adjicitur, vel detrahitur *l. 1. & 2. D. eod. sis.* Alio respectu novationem duplicem statuunt, voluntariam nempe, & necessariam, hanc per litis contestationem fieri volunt *arg. l. 29. D. de nov.* per quam quasi contrahunt: Verum etsi iis contestata sit, manet tamen prior obligatio priorque actio, nisi quod ex temporali fiat perpetua, & procurator dominus litis. Hinc admodum impropria hæc locutio est. Vid. Lud. Aug. Wurfel. *Jurispr. defin. §. 721. in not.* Omnes res in novationem transire possunt *l. 39. D. de novat.*

NOVELLETUM. Si novelletum in fundo factum sit *l. 6. D. de impens. in res hered. fact.* Eodem vocabulo & Causus usus est *l. 39. pr. D. de hered. pet.* Utrouque loco impensis utilibus accensentur, quæ in novelletum factæ sunt, adeoque Novelletum dicitur locus arboribus novellis, vel vitibus confitus eadem forma, qua olivetum, quercetum, palmetum. Sane *novellare* est novas vineas plantare apud Colum. *lib. de arbor. c. 6.* Hein.

NOVELLUM dixit Alphenus *l. 8. D. de fund. dat.* Novellum succiderat, hoc ut novellum restitueret. Hoc, Heineccio notante est adjectum, adeoque pro re subintelligendum substantivum aliquod, veluti *arborescens*, vel *oli-*

vetum, uti & Alber. Gent. *ad l. 31. D. de verb. signif.* exponit.

NOVELLUS, *a, um*, recens. Novella constitutio Leonis *l. 25. C. de testam.* Zenonis *l. 29. C. de inoff. test.* lex *l. 160. Cod. Tb. de decur. matricula l. ult. C. Tb. de agent. in reb. professio l. 15. C. Tb. de jur. fife. religio Arnob. lib. 2. advers. gent. secta Collat. Leg. Mos. & Rom. tit. 15. §. 3. superstitio l. 3. C. Tb. de his, qui sup. relig. Novellum opus *l. 6. C. Theod. de oper. publ. statutum l. 9. C. Tb. de metall. vinum l. 25. C. de erog. milit. annon.**

Novella κατ' ἐξοχὴν adpellatæ sunt Justiniani constitutiones, ut quæ codicis editionem sequuntur sunt. Quod & Paulus Warnefrid. in Justiniano, & lib. 1. Hist. Langob. c. 25. notat. Sæpissime a Græcis interpretibus vocantur *νέαι μετα τοὺν κώδικα*, & ab ipso Justiniano *Novell. 66. & in const. de novo codice faciend.* Exstant & legum novellarum Theodosii, Valentiniani, Marciani libri. Constantinus Harmenopol. *lib. 1. c. 1.* Εἰσι δὲ νέαι, αἱ παρὰ τὴν κατὰ νόμους βασιλεῶν καὶ διατάξεις, πρὸς τὰς ἀναγκὰς καὶ ἀποδείξεις γινόμεναι, id est, sunt vero novellæ, novæ constitutiones, quæ ab Imperatoribus post leges latas de speciebus novis obvenientibus factæ sunt.

NOVEMBER mensis navigationi subtractus *l. 3. C. Tb. de nauf.*

NOVERCA dicitur uxor liberis ex alia uxore natis *l. 4. §. 6. D. de grad. & adfin.* Paulus quærens, quomodo Noverca intelligatur, ut sciamus, quas non liceret uxores ducere: Quidam, ait, Novercam per se patris uxorem intelligunt. Sed quod ad hanc causam verum est, nec avi uxorem, nec proavi duci posse *l. 14. §. 4.*

§. 4. *D. de ris. nupt.* Festus : Noverca dicitur, quam quis, sublati liberis, novam uxorem ducit, arcendæ familiæ gratia, id est, coercendæ: vel (ut alii legunt) adcrendæ. Sponsa patris mei Noverca non proprie dicitur *l. 12. D. de ris. nupt.* Novercæ locum habet patris adoptivi uxor *l. 14. D. cod. sis.* Novercam prohibitum est ducere, quia matris loco est §. 7. *Inst. de nup.*

NOVERCALIS, s. Novercalibus delinquentis, instigationibusve corrupti parentes plerumque maligne circa sanguinem suum inferunt iudicium *l. 4. D. de inoff. testam.*

NOVISSIMUM. Vid. *novus.*

NOVISSIME, id est, postremo, ultimo loco. Ut Novissime Pomponius scribit *l. 13. §. 6. D. quand. dies legas. cod.* Si merces tuæ cum ea nave perierunt, in qua novissime vestæ sunt *l. ult. §. 1. D. de leg. Rhod.* id est, in quam translatæ sunt ex ea, in quam prius illatæ fuerant.

NOVIT. *Novisse.* In teste, qui latine non noverat *l. 20. §. ult. D. qui test. fac. poss.*

NOVITAS decurionum pro novis decurionibus *l. 23. C. de decurion. l. 54. C. Th. cod. sis.*

NOVITIUS, s. *um.* Novitius servus *l. 17. D. de Ædilis. edict. l. 21. D. de negot. gest.* Præcipiunt Ædiles, ne veterator pro novitio veneat... ut ecce plerique solent mancipia, quæ novitia non sunt, quasi novitia distrahere, ad hoc scilicet, ut pluris vendant *l. 37. D. de Ædilis. edict.* Quotiens quis mancipia in vesta professus non fuerit, sive venalia, sive usualia, poena commissi est, si tamen novitia mancipia fuerint, non etiam veterana. Sunt autem veterana, quæ anno continuo in urbe servierint, novitia autem mancipia intelliguntur, quæ an-

num nondum servierint *l. ult. §. 3. D. de publican. & vectig.* at Venuleius in *l. ult. §. 2. D. de Ædilis. edicto.* Servus, ait, tam veterator, quam novicius dici potest, sed veteratorem, non spatium serviendi, sed genere & causa æstimandum, Cælius ait; nam quicumque ex venalitia novitiorum emtus, alicui ministerio præpositus sit, statim eum veteratorum numero esse; novitium autem non tyrocinio animi, sed conditione servitutis intelligi. Hanc legem Zalius *Antinom. n. 23.* cum Ulpian. in *d. l. 37. D. cod. sis.* conciliat, quod Venuleius de servo in genere, Ulpianus in specie loquitur.

Novitius monachus, qui nondum est professus religionem. Non debet ante triennium recipi ad professionem, si sit servus, aut uxoratus, alias potest recipi *XVII. qu. 2. c. si quis & c. monasteriis XIX. qu. 3.* In multis deferendum est novitiis, ne ratione nimis austeritatis, ut minus radicati retrocedant *XXV. qu. 3. c. quod scripsi.*

NOVUS, s. *um,* recens, aliud, ita novus ædes *l. 9. D. quib. mod. ususfr. novum beneficium l. 12. D. ad SC. Trebell.* Novus videtur homo esse servus, inter vivos manumissus, si in servitutem reciderit *l. 27. §. 1. D. de adim. & transfer. leg.* id est, alius homo, ut *l. 98. §. 8. D. de solus.* Alias *Novus homo,* & novi homines apud Romanos dicebantur, qui nullis majorum imaginibus, & nobilitate commendabantur, aditumque ad amplitudinem, & nobilitatem posteris suis perfecerant, ut M. Cato Censorius, qui patre ignobili natus, ipse novus posteritati suæ nobilitatem reliquit: quemadmodum & Cicero de Lege agraria loquens, se ipsum appellat novum hominem.

Plutarch. in *Cas. maj.* novos homines adpellatos scribit, qui non ex genere commendationem haberent, sed ex se primum cognoscere inciperent.

Novum jus antiquo & veteri, velut quod ex LL. XII. Tabularum proficiscitur, opponitur l. 1. *D. de hered. petis.* l. 91. *D. de regul. jur.* Tacit. lib. 2. *annal. c.* 30. Callidus & novi juris repletor, de Tiberio Scum vetus eludente. Ubi *novum jus* est iniquum, æque ac in l. 1. §. 1. *D. quod quisque jur. in al. stat.*

Novæ leges in l. 7. §. 1. *D. de capit. minus.* intelliguntur, quæ post LL. XII. Tab. latæ sunt, eoque nomine Julæ & Papiæ leges significantur l. ult. *D. de regul. Caton.* Sed & ad quæsumque recens latas leges ea adpellatio pertinet l. un. *D. de condit. ex lege.*

Novum opus facere videtur, qui aut ædificando, aut detrahendo aliquid pristinam faciem operis mutat l. 1. §. 11. *D. de nov. oper. nunc.* Qui autem vetus ædificium fulcit, novum opus non facit, sed veteri sustinendo remedium adhibet d. l. 1. §. 13. *D. eod. tit.* Quid novum opus nunciare, & novi operis nuntiatio, videtur in voc. *nunciare*, & *nunciatio*.

Novæ tabulæ adpellantur, quibus publice propositis æs alienum obæratæ remittebatur. Earum fit mentio apud Cic. lib. 2. *de offic.* c. 23. in *Catilin.* 2. 8. & lib. 5. *ad Attic. Epist. ult.* Cæs. lib. 3. *de bell. civ. c.* 1. Sen. lib. 1. *de benef. c.* 4. Quint. *declam.* 334. Suet. in *Jul. c.* 42.

Novum quandoque opponitur ei, quod auditum jam & cognitum est. Hinc formulæ frequentes: Non novum l. 19. §. 1. *D. de Ædil. edict.* l. 47. *D. de manum. test.* Neque enim novum, aut incognitum est l. 48. *D. eod. tit.*

Novum interdum non opponitur ei, quod antiquum, seu cognitum, sed quod frequens, & usitatum est. Ita pœna parricidarum dicitur nova §. 6. *Inst. de judic. publ.* quæ tamen antiquissima, & more majorum instituta l. 9. *pr. D. ad Leg. Pomp. de parr.* Sic nova ratione l. 32. §. 18. *D. de don. ins. vir. & ux.* §. 3. *Inst. quib. ex caus. man. lic.* Eodem sensu articulus *de us des* dicitur novus in l. 22. *D. de præscr. verb.*

Novissimum, extremum, ultimum, postremum significat. Varro *de ling. lat. lib. 5.* A quo etiam extremum quoque dici novissimum ceptum vulgo, quod mea memoria, ut Ælius Gallus, sic senes aliquot, nimium novum verbum quod esset, vitabant, cuius origo, ut a vetere vetustius, ac veterrimum, sic a novo declinatum novissimum. Quæ verba ex eo citat Gell. lib. 10. c. 21. aitque Ciceronem eo verbo uti voluisse, quod non probaret. Verum fallitur Gellius. Apud Ciceronem enim *pro Roscio Comul. sap.* 11. legimus: Qui ne in novissimis quidem erat histrionibus. Usura & aliis locis eo vocabulo Ciceronem, aliosque bonos auctores ex instituto ostenderunt Muret. *Comm. in Catull. p.* 21. Andr. Schott. lib. 3. *nodor. Cic. t.* 17. Franc. Florid. *Sabin. lect. subseps. lib.* 1. c. 2. & Radulph. Forn. lib. 3. *rev. quosid.* Sic novissima clausula stipulationis l. 19. *D. jud. solv.* Novissimi codicilli l. 88. §. 8. *D. legat. 2.* Novissimo loco l. 20. *D. de hered. inst.* Novissimum iudicium l. 2. *C. de codicill. l.* 3. *C. quemadm. test. aper. l.* 9. *C. de tollat.* id est ultimæ voluntatis dispositio extrema. Si Novissimo tempore impleri potest conditio l. 5. *D. de her. inst.* id est, ultimo vitæ tempore.

Novissima supplicia in Nov. 14. *praf.*

præf. de Lenonibus, ubi omnia novissima sustinere supplicia, *πασαν ἐξυγας υπομένειν ποινάς*, non significat mortis naturalis poenam, siquidem *ibid.* lenones dicuntur in corpore supplicium sustinere, & a civitate expelli. Et si alias Julius ultimum supplicium esse mortem solam interpretatur in *l. 21. D. de pæn.* quæ audienda est naturalis *arg. l. 28. D. eod. tit.*

NOX. More Romano dies a media nocte incipit, & sequentis noctis media parte finitur *l. 8. D. de fer.* Post sextam horam noctis *l. 5. D. qui test. fac. poss.* id est, post median noctem. Nocte *l. 22. §. ult. D. eod. tit.* idem quod *noctū*. Nox geminat custodiam *l. 1. C. just. & Th. de custod. reor.* id est, nocte geminatur custodia.

NOXA. Id vocabulum tria significare tradit Salm. *de mod. usur. p. 888.* primum damnum, ut quum servus dicitur noxam dedisse, deinde peccatum, seu delictum, ut quum eum noxam commississe dicimus, denique poenam, seu supplicium, ut quum noxæ dari, vel dedi fertur.

Noxa & *noxia* a nocendo. Utrumque vocabulum ita distinguit Justinianus, quod *noxæ* ipsum, quod nocuit, corpus, *noxia* delictum, quod quis commisit, denotet *pr. Inst. de noxal. act.* eademque legimus *l. 1. D. si quadr. paup. fec.* Nec abnuvit usus veterum auctorum. Nam *Ter. Eunuch. Act. 5. sc. 2. v. 13.* Unam hanc noxiam omitte, si aliam admisero, occidito. *Plaut. Mustell. Act. 5. sc. 2. v. 56.* Quid gravaris? quasi non eras jam aliam commeream noxiam. Et ita passim alibi. *Festus*: Noxa ponitur pro peccato, aut pro peccati poena, quum lex jubet noxæ dedere pro peccato. Noxia apud antiquos damnum significat, sed a poetis ponitur pro

culpa. *Serv. in lib. 1. Æneid. v. 41.* ad hæc verba: *Unius obnoxam, & furias Ajacis Oilei*, noxam, inquit, pro noxia. Et hoc interest inter noxam, & noxiam, quod noxia culpa est, id est, peccatum, noxa autem poena. Cajus etiam in *Comment. XII. Tab. noxiæ* adpellatione omne delictum contineri ait *l. 238. §. ult. D. de verb. signif.* quamvis eo loco multæ editiones *noxæ* præferant. Sed tamen non raro neglectum istud discrimen animadvertimus. *Noxa* enim plane etiam maleficium, & peccatum qualecunque denotat, non modo in jure nostro *l. 45. §. 1. D. de legat. 1. l. 4. l. 32. D. de noxal. act.*

Noxa dare *l. 69. D. de solus. l. 9. §. 4. D. de dol. mal. l. 7. §. 1. D. quod vi aut cl. & dedere l. 11. D. de noxal. act. l. 1. §. 15. D. de vi & vi arm.* ob noxam dedere *Liv. lib. 21. c. 30.* in noxam dedere *l. 1. §. 11. D. si quadrup. paup. fec.* item noxam dare *l. 7. §. 1. D. quod vi aut cl.* id est corpus ipsum, quod nocuit. Hoc autem tam de servo, qui nocuit, quam de animali dicitur. Si enim ab his nocitum sit, Dominus hominem, animalve vivum tradit ei, cui damnum erat illatum, nisi damni æstimationem præstet per *d. l. 7. D. quod vi aut cl. & Paul. lib. 2. Sent. tit. 30. §. 7.* Noxæ olim dabantur non solum animalia, non solum servi, sed & filii familias *l. 5. pen. D. de oblig. & act. l. 3. §. 4. D. de liber. homin. exhib.* immo & filię familias *§. ult. Inst. de nox. act.* Magnum tamen hac in re inter servos, liberosque intercedebat discrimen. Liberi enim homines noxæ dati serviebant quidem, sed non erant servi, *Quintil. Inst. orat. 7. 3. & declam. 311.* Cujac. *observ. 13. 9.* Hinc si tantum adquisitum per eos esset, quantum

damni dederant, manumittendi erant, quamvis nulla interposita esset, uti in mancipatione, fiducia. Papinianus *apud auct. Col. las. Leg. Mos. & Rom.* Manumissi quoque non erant libertinæ conditionis, sed ingenuitatem recuperabant, non secus ac filii a parente venumdati. Quintilian. *Inst. 5. 10.* Hæc ex Heinecc. *An. ziqu. Rom. ad Inst. lib. 4. tit. 8.*

Noxa caput sequitur *l. 41. D. de furt. l. 17. §. 1. D. de injur. & passim.* quo intelligitur noxalem dari actionem adversus quemcumque servi delinquentis possessorem *§. 1. Inst. de noxal. act.* Manumissum autem servum post delictum, & ante litis contestationem, ipsum esse conveniendum per *l. 4. C. an. serv. pro suo fact. l. 15. D. de condi. furt.*

Noxa solutus *l. 72. §. 5. D. de solut. l. 45. §. 1. D. de legat. 1. l. 3. D. si famul. furt. fec. & passim,* id est, qui noxali iudicio subiectus non est. Ergo si noxam commisit, nec permanet (*si est sublata*) noxa solutus videtur *l. 17. §. 17. D. de Ædil. edict.*

Noxa aliæ sunt publicæ, quæ nempe publice coerceri solent, ut loquitur *l. 21. §. ult. D. de evi. sion.* de his quoque *l. 201. D. de verb. signif.* Aliæ privatæ, quæcumque committuntur ex delictis, non publicis criminibus, ex quibus agitur iudiciis noxalibus *l. 17. §. 7. D. adil. edict.*

Noxa dedictio *l. 2. §. 16. D. de vi bonor. rapt.*

Noxam accipere *l. 17. §. 2. D. de usufr. i. e. damnum.* Noxam committere *l. 32. D. de noxalib. act.*

Noxa vel noxia aliquando rixam vel jurgium notat, ut apud Aufonium in *Sechnopagn. v. 32.* Sæpe in conjugis sit noxia, si nimia est dos. Vide Cujac. in *lib. 4. respons. Papiniani in l. 26. §. ult. D. de pact. dotal.* Similis locus

est apud Claudian. *lib. 1. de laud. filich.* & apud Manil. *lib. 2. Astronom. v. 280.* Diligerent alia, & noxas bellumque moverent.

NOXALIS, *e.* Noxales actiones, quales sunt, quæ non ex contractu, sed ex noxa, atque maleficio servorum adversus nos instituuntur, quarum actionum vis & potestas hæc est, ut si damnati fuerimus, liceat nobis deditione ejus corporis, quod deliquerit, evitare litis æstimationem *l. 1. D. de noxal. act.* Si servus sua voluntate id admiserit, competere noxale, ut in ceteris maleficiis *l. 7. §. 5. D. de arbor. furt. cas.* ubi sua voluntate significat, non voluntate, aut jussu Domini, qui hoc in casu non liberaretur servum noxæ dando.

Per se autem nullæ sunt noxales actiones. Neque enim hoc proprium est speciale certæ alicujus actionis nomen, sed qualitas quædam, accedens actionibus, quæ ex admittis servorum adversus dominos instituuntur, veluti noxalis Aquilæ actio *l. 9. D. de noxal. act.* de dolo noxalis *l. 16. D. ad exhib. furti noxalis l. 22. D. commod. &c.* quæ diversæ actiones dicuntur noxales, quibus is, qui non nocuit, dominus nempe nocentis convenitur, & ita separantur a directis, quibus convenitur ipse, qui nocuit *§. 5. Inst. de noxal. act.*

Noxales actiones constitutæ sunt, aut legibus, aut edicto prætoris. Legibus, veluti furti lege XII. Tabularum, damni injuria Lege Aquilia, edicto prætoris, veluti injuriatum, & vi bonorum raptorum *§. 4. Inst. de noxal. act.* Eodem modo noxalia interdicta ob delictum servorum, quos in potestate habemus, adversus nos competunt, puta, si quem vi dejecerunt, vel vi aut clam opus fecerunt *l. ult. D. de interd.*

No-

Noxalis quoque adpellatur actio, quæ ob pauperiem datur l. 1. §. 12. & §. 24. *D. si quadrup. paup. fec. & pr. Inst. eod. tit. vid. pauperies.*

Noxalis causa l. 4. §. ult. *D. de noxal. act.* noxale iudicium l. 5. *D. eod. tit.* Interdum absolute noxali agere, & agi dicunt, id est noxali iudicio l. 21. §. ult. l. 28. *D. eod. tit. l. 4. D. si ex noxal. causis.* Similem locutionem notavimus ex l. 7. §. 5. *D. de arb. furs. cas.*

NOXIA, *a*, damnum, delictum. Noxiam nocere l. 4. *D. de noxal. act. l. 45. §. 1. D. de legat. 1.* idem quod noxiam committere l. 1. *D. si quadrup. paup. fec. §. 5. Instit. de noxal. act.* vide in voce noxal.

NOXIUS, *a*, um. Noxius facinoris servus l. 3. §. 12. *D. de SC. Silan.* id est, reus facinoris. Noxii Manichæi l. 35. *C. Th. de heret.* Noxium servum dicere l. 1. *pr. D. si famil. furs. fec. i. e. noxæ reum.*

NUBERE proprie dicitur mulier viro, quæque uxor dicitur l. 23. *D. de condit. inst. l. 17. D. de ann. legat.* quod sponsæ, dum viro tradebantur, nubere, hoc est, velare capita solebant Cicero in *Or. pro Cælio*: Cui cum ex amplissimo genere in familiam clarissimam nupsisset &c. Ab huius verbi supino *nupsum* formatæ sunt loquutiones *nupsum* collocare l. 41. §. 7. *D. de legat. 3. dare l. 11. §. ult. D. quod fals. tur. auct. & inuptui l. 59. l. 62. D. de rit. nups.*

Pessima significatione vir nubere dicitur l. 31. *C. ad. Leg. Jul. de adult. l. 3. C. Theod. eod. tit.* qui alteri viro succumbit. Vide Tacit. lib. 15. *annal. c. 37.* de Nerone uni ex contaminatorum gregis Pythagoræ nubente, Suet. de eodem, c. 29. Apud bonos au-

ctores, Heineccio notante, nubere viri non dicuntur sensu honestiori, nisi per jocosum de viris uxoriis, quos immodicus amor mulierum suarum sub jugum misit. Et eo sensu Martial. lib. 8. *epigr.*

1. Uxori nubere nolo meæ. Est tamen, ubi & in bonam partem verbum hoc accipitur de viro uxorem ducente, quemadmodum & ducere de femina l. 3. *C. solut. matrim.* Non Marcell. c. 2. n. 175. Nubere veteres non solum mulieres, sed & viros dicebant, ita ut nunc Itali dicunt. Pomponius in *Pannuceatis* apud eundem; sed meus frater major, postquam vidit me inde ejectum domo, nupsit posterius dotatae vetulæ, varicosæ, Afræ. Addi potest Barth. lib. 6. *advers. c. 14.* Frequens in primis hic verbi usus est in Capitularibus: Si quis viduam uxorem duxerit, & postea cum filiastra sua fornicatus fuerit, seu duabus sororibus nupsit capitul. 5. §. 168. Ut hi, qui uxores dimittunt, non nubant Capitular. lib. 6. §. 63. Adde lib. 6. *capit. §. 55. & 91.* unde desumptus est Canon. 23. *tit. 11.* Vide infra *nupsie*.

NUBILIS ætas l. 10. *D. de cond. & dem.* id est viri potentis virginis.

NUCLEUS. Olivarum nuclei, quibus ad nullam aliam rem, nisi ad comburendum possit uti, vel si qui alii nuclei l. 55. §. 1. *D. de legat. 3. vide & l. 167. D. de verb. signif.*

NUDARE plerumque metaphorice est spoliare, vel privare, ut in l. 3. *C. Theod. ad leg. Jul. repetund. l. 1. C. Just. eod. l. 1. C. Theod. de quest.*

Nudari dicitur de naufragiis. *Nudata* res propter iacta l. 4. §. ult. *de leg. Rhod.* id est, involucri suo evolutæ: Sed & ii, quii passi naufragium spoliantur, nu-

nudari dicuntur *l. ult. C. Th. de naufr.*

Nudare etiam est animi sui sensus, & consilia prodere. Post nudata utriusque intima *l. 3. §. 1. D. de recept. arbitr.* Sic & Livius *lib. 31. c. 48.* Ætoli defectionem nudabant.

NUDITAS, id est inopia, vel egestas *in l. 12. l. 13. C. Th. de bon. proscriptis.*

NUDUS, a, um, metaphoricè pro bonis exuto *l. 7. D. de capite minut.*

Nudus etiam est vacuus, ut nudi culpa *l. 2. C. Th. de emendat. servor.*

Nudum pro *mero* frequentissime Iſti usurpant. Sic nuda adſeveratio *l. 14. C. de probation.* Nudo animo Paul, *lib. 5. Sens. tit. 2. §. 1.* Nuda cautio *leg. 2. §. 6. D. de jud.* id est, ſola promiſſio ſine ſatidatione *ibid.* *Nudus* conſenſus, id eſt, ſolus, ſine verbis, litteris, ſcriptura *l. 58. §. ult. D. de oblig. & act. l. 14. D. locat.* & alibi paſſim. *Nuda* conteſtatio *l. 20. D. ad municip. pal.* *Nuda conventio*, interdum eſt, quæ placiti ſine ſtetit, ut loquitur *l. 27. C. de locat.* quæ nullum negotium geſtum, ſive *συμβαλνυσα* in ſe habet. Vide & *l. 15. D. de præſcr. verb.* Interdum vero *nuda conventio* eſt, quæ ſolo, & nudo conſenſu nititur abſque ulla rei traditione. Ita pignus contrahitur non ſola traditione, ſed etiam nuda conventionē *l. 1. pr. & §. 1. D. de pignor. act.* hoc eſt ſola conventionē, ut loquitur *l. 44. §. 5. D. de uſurp.* per pactum conventum, quum quis pactus eſt, ut res ejus propter aliquam obligationem ſint hypothecæ nomine obligatæ *l. 4. D. de ſid. inſtr.* *Nudum factum*, *l. 51. D. de verb. oblig.* id eſt ſolum. *Nuda indulgentia* *l. 1. pr. D. unde cogn.* *Nuda interro-*

gatio, quæ non ſit per tormenta, vel corporis dolorem ad eruendam veritatem *l. 15. §. 41. D. de injur.* *Nudum* jus Quiritium, id eſt merum *rubr. C. de nud. jur. Quirit. toll.* *Nudum* nomen ſui heredis *l. 2. §. 8. D. ad SC. Tertull.* id eſt, inane & ſine re, ut *in l. 3. C. de inoff. donat.*

Nuda pactio, quum nulla ſubeſt cauſa præter conventionem, hujusmodi pactio obligationem cum actione conjunctam non parit, ſed exceptionem *leg. 7. §. 4. D. de pact.* *Nudum pactum*, quod vetus Gloſſarium *Ψαλς* vertit, intelligitur merum, & ſolum placitum, quod abſque aliquo negotio geſto, aut cauſa aliqua ſubſiſtente intervenit. Ex *nudo* pacto jure noſtro actionem naſci non poſſe, ait *l. 27. C. locat. l. 10. C. de pact.* & Paull. *lib. 2. Sens. tit. 14. §. 1.* Romanorum nempe philoſophia non ferebat, ut aliquis e ſola promiſſione, verbis ſæpius indeliberatis obligaretur; inde ſi civis Romanus tale quid feciſſet, ei, cui promiſſum aliquid erat, formulam nullam dabant Pontifices abſque formula vero actio intentari nequibat. Ergo actio ex promiſſione non dabatur. Ne vero induci te in eam ſententiam patiaris, factorum valorem omnino abhorruiffe Romanos. Si quis impleverat promiſſum repeti, quod erat datum, non poterat. Non igitur pacta damnarunt Romani, ſed formulas actionum his ſaltim non accomodarunt, ſi nullum admixtum eſſet negotium geſtum, nullaſque ſubeſſet cauſa ſubſiſtens. Vide Wurſ. *jur. deſin. §. 143.*

Nudum pactum alio ſenſu dicitur, non quod nullum ei ſit admixtum negotium, nullaſque ſubſit cauſa, nullaſque ei jure civili ſit accommodata actio, ſed reſpective nudum dicitur ratione hujus illiusve facti, quod pacto alias non nu-

nudo adjectum non fuit. Et ita accipe pactum nudum in *l. 20. C. de pact.* ubi: Traditionibus dominia rerum non nudis pactis transferri dicuntur: Ibi, inquam, nuda pacta eo respectu dicuntur, quo deest traditio, et si alias nuda non essent. Emptionem enim & venditionem contractum esse constat, nec nudam conventionem, quippe ei accommodata est actio cognomina *empti* aut *venditi*; nec minus certum est, dominium ante traditionem ad emptorem non transire § 3. *Inst. de em. vend.* Sententia igitur Legis hæc est: Sola conventionem quantumvis alias vestita, nec nuda dominium non transferri, sed accessisse oportere traditionem. Ita quod Paull. *lib. 5. Sens. sis. 12. §. 9.* ait: Ex nuda pollicitatione nulla actio nascitur, intelligendum est de pacto, quod nudum priore sensu dictum est. Sed aliter intelligenda est nuda pollicitatio in *l. 10. pr. D. de his que ut indign.* Sive chirographum eo nomine dederit, sive nuda pollicitatione repromiserit. Id est, sive sola pollicitatione, nec dato chirographo. Nam ex stipulatu datam actionem, nec proinde conventionem ejus nominis nudam fuisse, nemo nescit.

Nuda possessio, quæ non habet mixtam proprietatis causam *l. 22. §. 1. D. quod met. caus.* Add. *l. 8. D. de usu, & usufr. leg.*

Nudam præceptum probabili nulla causa adjecta *l. 114. §. 14. D. de legat. 1. l. 38. §. 4. l. 93. D. de leg. 3.*

Nuda promissio, sive pollicitatio stipulationi opponitur in *l. 19. §. 1. D. de Edil. edict.* Alibi nuda promissio cautioni adversatur *l. 63. §. 4. D. pro soc.*

Nuda proprietas, a qua usus-fructus abest *leg. 33. D. de rei vend.* seu abscedente usufructu, ut loquitur *l. 8. D. de usu &*

usufr. legat. ita accipe nudæ proprietatis dominum in *l. 35. D. de rei vind.*

Nuda ratio, ubi aliquid quasi debitum in rationes refertur, quum tamen nulla debiti causa præcesserit *l. 49. §. ult. D. de pecul.* vide & *l. 26. D. de donat.*

Nuda repromissio satisfactioni opponitur in *l. 1. §. 5. de stipul. prætor.* & *l. 56. D. de evict.*

Nuda traditio, quæ iusta, & ad dominium transferendum habili & idonea causa non nititur *l. 31. D. de adquir. rer. dom.* Nuda venditio pro ficta *l. 55. D. de contrab. empt.*

Nuda verba apud Paull. *lib. 1. Sent. sis. §. 1.* sunt communia & vulgaria, non certa & concepta.

Nuda voluntate in *l. 3. §. ult. D. de adim. vel transfor. legat. l. 1. l. 15. §. 1. D. de testam. milit. l. 1. §. 4. D. de assign. lib.* idem est ac sine solemnibus in *l. 1. D. de ver. permut. l. 3. D. de rescind. l. 1. C. quand. lic. ab em. disci* & sola conventionem.

Nuda voluntatis quid esse dicitur in *l. 17. D. commod.* ad quod quis nulla obligatione adstringitur.

Nuda quoque voluntas ea dicitur, quæ nihil præstat Sen. *lib. 6. benef. c. 10.* Beneficium nuda voluntas non efficit. Sic nudæ voluntatis mendacio *l. 1. C. de collus. deteg.*

Nudus usus, id est sine fructu *l. 1. D. de usu & habit.*

NUGATORIUS, *a, um.* In res nugatorias temporibus consumptis *l. 17. §. 14. D. de Edil. edict.*

NULLATENUS in *Clementin. c. un. sis. de sequestr. posses.* id est, nequaquam.

NULLUS, *a, um,* qui non est in rerum natura. Ita si nullus sit *l. 1. D. de hered. vel act. vend. Terent. Andr. Act. 2. sc. 4. v. 20.* Nullus sum, id est perit.

Nullum esse jure civili dicitur, quod

quod inutile est, sic nulla actio, etiam quæ exceptione repellitur l. 7. §. 8. *D. de dol. mal.* aut quæ propter inopiam adversarii inanis est l. 6. *D. eod. sis.*

NULLUM, quod jure non valet, nec conficit, ut nullum fideicommissum erit l. 41. §. 2. *D. vulg. & pupil. subtit. legatum* l. 75. §. 1. *D. de legat. 1.* Nullum testamentum in specie dicitur, in quo quid peccatum adversus leges de persona testatoris, vel de libertate voluntatis ejus, vel de solemnitate interna proditas. Hinc testamentum filii fam. vel in quo liberi sui præteriti, ipso jure nullum est per l. 1. *D. de injust. rupt. irrit.* in iustum vero vocatur, in quo omiffæ solemnitates internæ per d. l. 1. & ita utrumque differt ab *rupto*, *irrito facto*, de quibus in iis vocab. infra.

Nullius esse res dicuntur, quæ in nullius privatim bonis sunt, sed jure gentium omnibus vacant, & occupanti conceduntur l. 51. *D. de contrah. emt.* §. 5. §. 12. *Inst. de rer. divis.* Alias nullius esse dicuntur, quæ in patrimonio, commercioque hominum non sunt, veluti res sacræ, sanctæ, religiosæ §. 7. *Inst. eod. sis.*

NUM pro an l. 7. §. ult. *D. commun. divid.* Num non id est, an non l. 25. §. 15. *D. de hered. pet.*

NUMA Rex, de quo in l. un. *D. de off. quest.*

NUMARIUS, *a, um*, id est pecuniarius. Ita *Numarii* iudices apud Cic. pro *Cluent.* c. 17. sunt, qui de re pecuniaria cognoscunt. Sed apud Sueton. in *Domitian.* c. 8. ita vocantur, qui venales sententias habent, qui per sordes jus dicunt, qui pecuniam ob rem judicandam capiunt. Quo sensu idem Cicero in *Verr.* 3. c. 57. *Numarium* iudicium vocat, quod acceptis pecuniis exercetur.

At *numarios iudices* in l. un. *C. publ. lat. nunc.* perperam a Brifsonio legi animadvertit Heinecius, sive sequamur vulgatam lectionem, sic se habentem: *hoc sine immodico pretio nunciari excipimus sanctimus, actum esse castissimum, indigentibus non numerariis esse præbendum, iudices statuimus esse sullicitos*, sive sequamur Cujacium, qui in *Comm. ad lib. 12. C. p. 114. Tom. 2. operum*, textum fide Codicis Theodosiani, & MSC. ita restituit: *Gerulum jubemus esse castissimum, iudices numarios esse prohibemus.* Sunt autem *iudices numarii*, qui pro iudicio rei novæ & latæ numos poscunt.

Numaria pœna l. 10. §. 2. *D. de recept. arbitr. questio* l. 2. §. 1. *D. de jur. fisc. res d. l. 2.*

NUMEN ait Fekus, *quasi nuntius Dei, ac potestas dicitur.* Sic metu divini numinis l. 8. §. 1. *D. de condit. institut.* At numinis nomen passim etiam sibi arrogant Imperatores in rescriptis suis, veluti l. 34. *C. de adpell. & consuls.* l. 2. *C. de tempor. & repar. adpell.* Quo loquendi genere sæpe Imperatoribus blanditur Symm. veluti libro 10. *Epist.* 12. 23. 27. 30. 35. 41. 52. 53. 55. 57. & 58. Quod Prosper Aquitanicus ridet libro *de promiss. & predict.* c. 7. immo & ipsi Imperatores l. 1. *C. Th. de imagin. imperial.* Vide supra in voce *Divus*.

NUMERARE pro computare. Ita annus numerari dicitur ex die quodam, vel tempore in l. 6. *D. de cal. l. 48. D. de jur. dot.*

Numerare pro habere, accensere, rationem habere. Ita inter seniores numerari l. 63. §. ult. *D. de legat. 3.* Emancipatæ filiam tutelam numerari inter onera ait l. 15. §. 16. *D. de excusat.*

Numerare etiam est pecuniam dare, vel in solutum, vel alio modo, Ut numerare dotem l. 41. *D.*

D. solut. matr. In debitum numerare l. 44. *D. de sol. donatio-* nis causa pecunia numerata l. 33. §. 1. *D. de donat.* Numerare pretium l. 25. §. 1. *D. de usufr.* vide infra *Numeratus, a, um*.

NUMERARIUS. Numerarii dicebantur, qui in officio praefectorum praetorio, consularium, praesidium, ducum, magistri officiorum, nec non in scholis numeros agebant, rationes, & chartas administrabant tractabantque, ut loquitur l. 6. *C. Th. de numerar.* vide & Nov. Theod. de offic. & numerar. praefect. Eos chartarum notitiam habuisse, ait l. 7. *C. Theod. de numerar.* Isid. lib. 9. orig. c. 3. numerarios vocatos scribit eos, qui publicum numerum aerariis inferunt. *Numerariorum* corpus in l. 1. *C. Th. de primicer. notar.* Numerarii & Magistri eorum l. 8. *Cod. Th. de numer. actuar. & serin.* Et ita numerarios accipe l. ult. *C. de privil. scholar.* l. ult. *C. de num.* l. ult. *C. de fabr.* l. 1. *C. de apoch. publ.* l. ult. *C. de exsequis. & exact.*

Valentinianus autem, & Valens tandem constituerunt, ut qui *Numerarii* adpellari consueverunt Consularium ac praesidium dumtaxat, hi *sabularii* in posterum vocarentur l. 2. *C. de numerar.* Eaque de causa Tribonianus l. 4. *C. cod. tit.* ad haec verba: *In provinciis singulis duo numerarii collocentur*, de suo addidit, qui & *sabularii*, ut adparet ex l. 12. *C. Th. cod. tit.* Similiterque in l. 13. *C. de suscept. prep.* his verbis: *duos sabularios*, adiecisse eum, seu *numularios*, liquet ex l. 31. *C. Theod. cod. tit.* An *numerariorum* mentio sit in l. un. *Cod. publ. latis. nunc.* vide supra in voce *Numarius*.

NUMERATIO pro computatione, ut numeratione millium

passuum facta l. 2. §. 2. *D. quis ordo in poss.* id est dinumeratione, ut l. 1. *D. qui satisf. cog.* §. 15. *Inst. de excus.* Numeratio pro datione in solutum, & ita accipe hoc verbum in l. 44. *D. de solut.* Sed & numeratio dotis, ut in l. *C. de dos. caus.* & ejus quod mutuo creditur, ut in l. 19. *D. de reb. cred.* his verbis: Non omnis numeratio eum, qui accipit, obligat.

Numeratus, a, um, pecuniae nomine non solum numerata pecunia, sed omnis res continetur l. 222. *D. de verb. sign.* ubi numerata pecunia intelligitur, quae numis constat. Ita Colonius, qui ad pecuniam numeratam conduxit l. 25. §. 6. *D. locat.* Eodem sensu pecuniam numeratam accipe in l. 1. §. 1. *D. de aur. arg. legat.* l. ult. *D. de adim. leg.* l. 66. *D. solut. matr.* l. 59. *D. de legat.* 3. l. 44. *D. de sol.* l. 6. *D. de jur. delib.*

Numerata pecunia pro ea, quae vel in solutum data, vel etiam in creditum, quo pertinet non numerata pecunia exceptio §. 1. *Inst. de except.* seu de pecunia minime numerata, ut est in §. un. *Inst. de litterar. obligat.* quam exceptionem Theophilus *ιβιδ. της απαρυριας παραρρησιν* exponit. Ibi ea locum habet, ubi quasi credita pecunia petitur. Quum autem ex praecedente causa debiti in chirographum quantitas redigitur, non requiritur, an tunc, quum cavebatur, numerata sit, sed an iusta causa debiti praecesserit l. 5. *Cod. de non numerat. pecun.* Exceptio haec recte opponitur intra biennium a reo, quem actor convenit ex chirographo, vide d. l. 5. 8. & l. 4. pr. *C. cod. tit.* & ea devolvitur in agentem onus probandi pecuniam fuisse numeratam per l. 3. & 10. *C. cod. tit.* Etiam post biennium elapsum ut per

perpetua opponi potest, si intra biennium protestatione querelave coram magistratu interposita, qui scripsit, testatus fuerit, se pecuniam haud accepisse per l. 8. §. 9. & l. 4. §. 4. C. eod. tit. alias biennio elapso reus in cassum opponet hanc exceptionem, etiam si onus probandi in se suscipere velit §. un. Inst. de litt. oblig. l. 8. & l. 4. pr. & §. 3. C. de non num. pec.

In *numerato*, & in nominibus habere separantur, ut l. ult. D. de donat.

NUMERIUS Nigidius. Solenne nomen in formulis actionum, & stipulationum, uti Aulus Agerius, Cajus, Sejus, Titius, Mævius l. 16. D. de excus. tut. Id pronomen unica littera N. exprimi solebat. Numerius autem, teste Varrone apud Non. Marc. c. 4. §. 319. dicebatur, qui cito nascebatur. Nam *numero* idem erat veteribus ac cito, vel celeriter. Festus in *Numerius* auctor est. Numerii prænomen neminem patritiorum tulisse, ante Fabium illum, qui unus ex clade familiaris post Etruscum bellum superfuert, quique Otacilii Maleventani filiam ob insignes divitias ea lege duxerit, ut qui ex ea primus natus esset, Numerius adpellaretur. *Nigidius* quoque notum satis gentis Romanæ nomen est, ex qua in primis enituit P. Nigidius Figlus, vir doctus, & Ciceronis amicus, de quo Maerob. lib. 2. Saturn. c. 12. Ceterum elegans est observatio Petri Pithoei ad auctor. collat. Leg. Mos. & Rom. tit. 11. §. 6. jurisconsultos veteres plerumque ficto Auli Agerii nomine in actionibus, Numerii Nigidii in exceptionum formulis usurpasse. Hein.

NUMEROSUS, a, um. Numerosa jussio l. 5. C. Theod. de beret. Numerosæ provincie in Con-

stit. Just. de confirm. Inst. Numerosis rescriptis l. 1. Cod. in quib. causis. in integr. rest. id est multis.

NUMEROSITAS Curialium l. 3. C. Theod. quemadm. muner. civil. id est, multitudo.

NUMERUS. Numero consistere, consistere, continere dicuntur ea corpora, quæ adnumerantur, ut pecunia l. 28. D. de judic. l. 2. §. 1. D. de reb. cred. l. 1. §. 1. D. de obl. & aff.

Numero dividi, & ex specie dividi, differre intelligimus ex iis Juliani verbis: Cum species stipulamur, necesse est inter dominos, & inter heredes ita dividi stipulationem, ut partes corporum cuique debeantur. Quoties autem genera stipulamur, *numero* fit inter eos divisio. Veluti cum Stichum & Pamphilum (quod exemplum est casus prioris) quis stipulatus, duos heredes æquis partibus reliquit, necesse est utrique partem dimidiam Stichi & Pamphili deberi, (& sunc divisio fit ex specie.) Si idem duos homines (quod exemplum est casus posterioris) stipulatus fuisset, singuli homines heredibus ejus deberentur l. 34. pr. D. de verbor. obl. hoc est, cuique homo suus deberetur, & ita divisio esset ex *numero*, non ex *specie*. Papin. porro in l. 117. D. eod. tit. ait: Si centum homines, quos ego heredes meus elegisset, stipulatus antequam eligerem, duos heredes relinquo; *numero* dividitur stipulatio; diversum erit si jam electis hominibus successerint. Quibus verbis lectus significat, priori casu ab uno herede quinquaginta homines, ab altero totidem alios eligi posse, casu vero posteriori divisionem ex specie esse faciendam ita, ut uterque singulorum partem dimidiam habeat. Similiter Ulpianus in l. 29. in fin. D. de solut. ait: Quod in nu-

NUM

numero confitit, in numis, oleo, ac frumento, & similibus, quæ communi specie continentur, adparet hoc actum, ut numero dividatur obligatio. Vide l. 15. §. ult. *D. de oper. libers.* Pro numero temporis l. 3. §. 2. *D. de re mil.*

In numero esse & haberi dicuntur tam personæ, quam res, & quælibet corpora, id est loco esse, vel locum obtinere. Ita personæ, quæ in numero parentum liberorumve sunt l. 53. *D. de rit. nups.* De rebus: Æstimatio rerum, quæ mercis numero habentur l. 40. *D. de fidejussor.* In eo numero esse, & in ea causa esse, idem valent l. 206. *D. de verb. signif.* Acetum quod vini numero fuit l. 1. & 3. *D. de tritic. vin. ol.* ita vestis numero in l. 26. *D. de aur. arg. legat.*

Numerus etiam catalogum militum seu breviculum, quo militum nomina continentur, significat, recentiores Imperatores *mariculam* vocant. Ita si quis militum ex alio munero translatus l. 1. §. ult. *D. de bonor. possess.* & *testam. milit.* Et pro ipsis militibus in numerum relatis accipitur. Ut miles qui communem causam omnis sui numeri persequitur l. 8. §. 2. *D. de procurat.* Lamprid. in *Opilio Macrin. c. 5.* Quod si unius numeri consensus accessisset.

Crebrius autem *numeros* multitudinis numero jurisconsulti, atque Imperatores, aliique auctores usurparunt. Sic qui de aliis numeris vel legionibus l. 17. *C. Th. de re milit.* Exercitum non unam cohortem, neque unam alam dicimus, sed numeros multos militum l. 2. §. 1. *D. de his qui nos. infam.* In numeros relatus l. 422. *D. de testam. milit.* Tribunatus numerorum l. ult. *C. de inoff. test.* Numeri suppleri dicuntur in l. 4. §. 9. *D. de re milit.*

NUM

255

Numeri quoque chartas, & rationes publicas significant l. ult. *C. de primicer. & secundicer.*

NUMIDIA olim regnum, quod Juba victo a Cæsare in provinciam redactum, Dio lib. 43. p. 217. auctor est, ac cum eam Libyæ partem, quæ circa Carthaginem sita, a Romanis Africa dicebatur, veterem provinciam appellatam, quod jam olim subacta esset: Numidiæ vero, ut recens subactæ novæ provinciæ nomen inditum. Numidiæ Legatus in l. 7. *D. de legat. præst.*

NUMISMA. Vide supra *Nemisma.*

NUMMARIUS. Vide *Numarius.*

NUMMUS, *Nummularius.* Vide *numus*, & *numularius.*

NUMQUID, id est utrumne l. 2. *D. quis ord. in posses. l. 8. §. 10 D. de inoff. test.* *Numquid*, pro *cur. non* l. 8. §. 9. *D. eod. sis.* Sed in hac l. 8. §. 9. notante Heineccio, & *numquid minuant?* in melioribus editionibus uncinolis inclusa videas, tamquam suspecta & superflua. Adeoque ex eo loco probari non potest hæc particulæ notio, quam nec ejus natura, nec usus admittere videtur.

NUMULARIUS l. 39. *D. de solus.* est mensularius, trapezita, seu qui mensam exercet. Numularii, sicut argentarii, rationes conficiunt, quia & accipiunt pecuniam, & erogant per partes, quarum probatio scriptura codicibusque eorum maxime continetur, & frequentissime ad fidem eorum decurritur l. 9. §. 2. *D. de addend.* Apud eos quoque, ut & apud argentarios fide publica deponi pecunias consuevisse, ostendit Ulpianus in l. 7. §. 2. *D. depos.* ubi qui vocantur Numularii, iidem mensularii dicuntur in l. 24. §. 2. *D. de reb. auct. jud. possid.* De *numulariorum* corpore men-

mentio est in l. 15. C. Theod. de his qui sup. relig. consend.

NUMUS a Numa Rege, qui numos primum apud Latinos imaginibus notavit, & titulo nominis sui præscripsit, vocatum tradit Isidorus lib. 16. orig. c. 17. Qui numos argenteos adulterinos flaverit, falsi crimine tenetur l. 9. D. de leg. Corn. de fals. Asperum numum apud Pers. Sat. 3. v. 69. & Svet. in Neron. c. 44. interpretatur Brisson, recens percussum & signatum. Senec. Epist. 19. Nec voles, quod debeo, in aspero & probo accipere. Vide in voce asper. Quicumque numos aureos partim raserit, partim tinxerit, vel finxerit, Nummo supplicio adfici debet l. 8. D. de Leg. Corn. de fals. Numis colere dicitur colonus, qui ad pecuniam numeratam conduxit l. 16. D. de furt. conjuncta l. 25. §. 6. D. locat. Numus decargyrus l. ult. C. Theod. Si quis pecun. conf.

NUNC, non est hoc temporis momentum, sed laxius accipitur pro hodie, sive hoc tempore l. 1. §. ult. D. de Edilis. edict. l. ult. D. de injur. l. 23. D. de usu, & usufr. leg. Ulp. sis. 8. §. 5. Nunc primum l. 33. §. ult. D. de testam. milit. Nunc usque, id est huc usque l. 45. C. Theod. de episcop.

NUNCIARE opus novum, est denunciare, ne quid operis novi fiat l. 3. §. ult. D. de alien. judic. Vetus glossarium: Nunciare novum opus est prohibere testationem, ne novum opus fiat. Vide & l. 1. §. 1. de remission.

Nunciare alias est fisco deferre l. 38. & 43. D. de juve fise. Sic nunciare bona l. 22. D. de SC. filan. fideicomissum l. 13. §. 7. D. de jur. fise. renunciare dicit l. 22. §. ult. D. eod. sis.

NUNCIATIO ad fiscum fieri dicitur, quoties bona vacantia, vel caduca, vel ex aliis. causis in

fiscum cadentia deferuntur l. 13. §. 7. l. 38. l. 43. D. eod. sis.

Nunciatio novi operis, vel denunciatio, ut loquitur l. 5. §. 10. D. de nov. oper. nunciat. Ea in re nostra ædificantem, vel adversus servitutem nobis debitam molientem prohibemus. Idque vel per prætorem fit, vel lapilli jactu l. 5. §. 10. D. eod. sis. l. 8. §. 1. D. si servis. vindic. Unde hæc nunciatio fieri, locum habere, procedere, tenere, & contra cessare, extinguere, missa fieri, remitti, dicitur. Adde l. 1. §. 1. & 10. D. eod. sis. & l. 1. D. de remission.

NUNCIATOR, qui novum opus nunciat d. l. 5. §. 6. D. de nov. oper. nunc.

Nunciatores etiam sunt delatores, ut in l. 3. C. de injur. l. 6. §. 3. C. ad SC. Turpill.

Nunciator in primis dicitur, qui fisco nunciat, ut in l. 1. §. ult. D. de jur. fise.

NUNCIUS, ait Festus, & res ipsa, & persona dicitur. Consentit Servius ad lib. 6. Æneid. 2. 45. & lib. 11. v. 869. Isidor. lib. 10. orig. Nuncius, qui nunciat, & quod nunciatur. Sed nuncius ipse homo genere masculino, id vero quod nunciatur, genere neutro, ut hoc nuncium, hæc nuncia. Et quidem rem significat hoc verbum, veluti Nunciorum gerulus in l. 1. C. ne quid publ. læsit. In persona vero nuncius est, qui specialiter certi negotii gratia ad aliquem destinatur, & absenti ministerium præbet. Ita constituere absentes per nuncium possumus l. 14. D. de pecun. confis. & alie hujusmodi locutiones passim. Nuncium pro repudio etiam usurpant l. 3. C. de repud. Et ita nuncium mittere est repudiare, & ita Nuncium mittere, & remittere conjuges dicuntur l. 2. C. eod. sis. l. 7. §. ult. D. de jur. Dot. Cic. Top.

Top. c. 4. si mulier quum fuisset nupta cum eo, quicum connubii jus non esset, nuncium remisit. Idem *lib. 1. ad Attic. Epist. 13.* Deinde ex SC. Consules rogationem promulgasse, uxori Cæsarem nuncium misisse. Sed nec uxor tantum, verum etiam pater nuncium mittere, ac remittere dicitur *l. 5. §. ult. D. de jur. dos. l. 8. D. de divorc.* Si focer nurui nuncium remiserit *l. 32. §. 49. D. de donat. int. vir. & ux.* Neque nuptiæ modo, sed & sponsalia, nuncio misso, dirimi dicuntur, sponsamque necdum uxorem nuncium mittere legimus, ut in *l. 45. §. 4. D. de vis. nups. l. 6. & 10. D. de sponsal. l. 7. §. 3. l. 21. D. de jur. dos.*

Nuncium mittere, metaphori- ce, est valere, jubere, vel desere- re quid Cic. *lib. 15. ad famil. Epist. 16.* Quare si jam biennium, aut triennium est, quum virtuti nuncium remisisti, delinitus ille- cebris voluptatis.

Nuncius in *c. 21. pr. de offic. & potest. jud. deleg.* est, quem jus civile viatorem, & adparitorem adpellat.

NUNCUPARE, decemvirale verbum, ut adparet ex his XII. Tab. verbis: Quum nexum fa- ciet Mancipiumque, uti lingua nuncupasset, ita jus esto, hoc est, ut Festus interpretatur, ita uti nominabit, loquutus erit, ita jus esto Varro *lib. 5. de ling. lat.* Nuncupare nominare valere, ad- paret in Legibus, ubi *nuncupa- re* pecuniæ sunt scriptæ, Festus nuncupata pecunia est, ut ait Cincius *lib. 2. de offic. Isti.* No- mina certa nominibus propriis pronunciata. Vetus Glossar. Nun- cupare est palam nominare, & con- firmare. *Nuncupare* heredem est pronunciare, & verbis exprime- re, & nominare, ut loquitur *l. 12. D. de jur. patron.* Nuncupare ve- ro heredes. & scribere opponun-

Tom. III.

tur in *l. 21. & 25. pr. D. qui test. fac. poss. l. 1. §. 5. l. 9. §. 2. D. de hered. inst. l. 8. §. ult. D. de bon. posses. sec. tab.*

Nuncupari etiam testamentum dicebatur, quoties testaturus per æs & libram, peractq mancipa- tionis ritu, tabulas testamenti tenens ita dicebat: Hæc, ut in his tabulis cerisve scripta sunt, ita do, ita lego, ita testor, itaque vos, Quirites, testimo- nium præbitote. Quæ nuncupatio & *testatio* vocatur ab Ulpiano *tit. 29. regul. §. 8.* & qui ex eo repetit Isidoro *lib. 5. etymol. c. 32.* Erat autem testator per ri- tum mancipationis illum quasi venditor familiæ, quam emtori ex imaginaria venditione manci- pabat: qui emtor familiæ eo ipso heres aperte fiebat, quemadmodum nec in comitiis heres potuit in arcano esse. Hinc vero, cum pe- riculum testatori immineret, ne ei struerentur insidiæ, alia ejus actus ratio introducta est, quæ alius quidem heres in tabulis my- stice scribebatur, alius vero em- tor familiæ erat vel si em- tor ipse heres scriptus esset (ut antiquissimis temporibus factum esse credibile est) hoc dicis sal- tem causa fiebat, & hereditas ad legatarium in tabulis clausis scriptum tota perveniebat, non- dum enim Leges Furia, & Voco- nia modum legatis imposuerant. Deinde frequentia actuum eo ventum est, ut cum familiæ emtor intelligeret lucrum he- reditatis numquam ad se spectare, circuitus ille tandem sit præter- missus, & alius scriberetur heres in tabulis, quas clausas tenens testator, ea verborum, quam mo- do attuli, formula post mancipa- tionem utebatur. Id genus testan- di ei successit, quod ante in co- mitiis calatis, & ex Lege populi fiebat. Videtis Editoris *dissers. de success. testam. §. 24. not. 6.*

R

NUN

NUNCUPATIO scripturæ opponitur. Si pater sibi *per scripturam*, filio per nuncupationem fecerit testamentum *l. 20. §. ult. D. de vulg. & pupil. substit.* adde *l. 8. §. ult. D. de bon. poss. secund. tab. l. 21. C. de testam. l. 8. C. qui testam. fac. poss.* Ceterum ut testamento per scripturam facto bonorum possessio secundum tabulas, ita per nuncupationem facto, bonorum possessio secundum nuncupationem defertur *l. ult. C. de bonor. posses. sec. tab.* quod quidem fiebat ob deficientem mancipationis ritum, de quo modo dixi, quo interveniente hereditas rotunde non bonorum possessionis involucri defertur.

NUNDINÆ. Eas, teste Festo, feriarum diem esse voluerunt antiqui, ut rustici convenirent, mercandi, vendendique causa, eumque nefastum, ne si liceret, cum populo agi, interPELLARENTUR nudinatores. Earum originem Dyonis. Halicarnass. *lib. 2. p. 98.* ad Romulum refert, his verbis sic latine e'græco versis: Omnes adsuëfaciens, ut ruri manentes incumbere operi rustico, nisi si quando opus esset mercatu, tum enim in urbem iri posse, ac emi necessaria nona quaque die *nundinis* assignata. Idem *lib. 7.* Nundinæ autem apud Romanos nono quoque die celebrabantur, ut nunc etiam. Iis nundinis plebs agrestis in urbem confluebat, venaliaque permutabat, & jure inter se agebat. Vide & Dion. Cass. *lib. 40 p. 142. & lib. 48. p. 377.* Nundinæ certæ civitatibus, & territoriiis ordinentur *Novell. Theod. & Valens. un. tit. 51.* Nundinarum quoque mentio est in *l. 138. D. de verb. oblig. l. 29. §. 1. D. de ann. legat. l. 1. D. l. 1. C. de nundin. & mercat. l. 3. §. ult. D. de fer.* Cessent in ecclesiis, earumque cœmeteriis negotiationes, &

præcipue nundinæ, ac fori tumultus *c. 2. de immun. Eccles. in 6.*

Nundinæ turpes in *l. 5. C. Th. de iis, quæ adm. vel offic. id est nundinationes.*

Nundinæ pro epulis in *l. 69. D. pro soc.* Vide sub articulo *epulae.*

NUNDINARI pro corrumpere, ita Nulla remanente apud eum, qui ad exhibendum missus est, copia nundinandi *l. 2. C. de exhib. & transmiss. reis.* Sensus est, interprete Heineccio, reo exhibito nullam relinquendam esse facultatem, vel commentariensem, vel accusatorem, vel ipsos iudices pecunia corrumpendi. Nundinari alias est emolumentum, & commodum aliquod, & ferme furtivum, ut vocatur *l. 2. C. Th. de liberal. caus. querere.* Quo sensu hæc vox accipienda in *l. 10. C. Th. de cohort.*

NUNDINATIO *l. ult. C. Theod. de his, qui cum dispens. contrax.* itidem pro corruptione ponitur, idque vocabulum & iis, qui corrumpunt, & qui corrupti se patiuntur, tribuitur, sicuti apud Sueton. in *Tito c. 7.* Constabat, in cognitionibus patris nundinari, præmiarique solitum. Sic & nundinationem juris dixit Cic. *agr. l. c. 3.*

Nundinatio tamen aliquando & in bonam partem accipitur, veluti in *l. 32. C. Th. de erog. milit. annon.* ubi æstimationem, seu pretium denotat.

NUPER, ait Festus, quasi noviter. Ea vox occurrit in *l. 85. D. de legat. l. 42. D. de donat. inst. vir. & ux. l. 23. D. de usu & usufr. leg.*

NUPTALITIUS, a, um. Munus nuptalitiū *l. 194. D. de verb. sign. i. e. nuptiarum.*

NUPTIÆ, ut ait Modestinus, conjunctio sunt maris & femi-

minæ, & confortium omnis vitæ, divini & humani juris communicatio l. 1. *D. de rit. nups.* qua in definitione Modestinus respicit ad sacra illa privata cujusque familiæ Romanorum. Justin. *nuptiæ*, sive matrimonium, viri & mulieris conjunctio, individuam vitæ consuetudinem continens §. 1. *Inst. de patr. pot.* Cujus vocis varias notationes Festus adfert. Probabilior vero est illa, quam Aelio Gallo & Cincio placuisse tradit, quia *flammeo capus nubentis obvolvatur, quod antiqui obnubere vocarint.* Ac plane Varro ab *nuptu*, id est, operatione dictas lib. 3. *de ling. lat.* scribit Ambrosius in *libr. de Patriarch* Inde enim & nuptiæ dictæ, quod pudoris gratia se puellæ obnubarent, quæ verba relata sunt in c. 8. *caus. 30. quest. 5.* sive quemadmodum Paulus Apostolus interpretatur, ut admoneretur, quod iret in potestatem mariti. Isidor. lib. 2. *de offic. c. 19.* Feminae cum maritantur, ideo velantur, ut noverint se semper maritis suis subditas esse, quæ verba leguntur in c. 7. *quest. 5. caus. 30.* adde c. *mulier 3. quest. 5. caus. 33.* & c. *quæcumque 2. dist. 30.* *Nuptiæ* & matrimonium in aliquot locis distinguuntur, veluti l. 10. l. 11. *D. de rit. nups. §. pens. Inst. de nups. §. 2. Inst. de hered. que ab intest. §. 1. Inst. de patr. pot.* non quod nuptiæ de feminis tantum, matrimonium de utriusque sexus personis dici consueverit; nam & de viris nuptias dictas esse notat Heinecc. ex l. 73. *pr. D. de jur. dot. l. 10. l. 11. D. de rit. nups.* qui in eo ponit differentiam, quod *Nuptiæ & connubium* sinonima sint vocabula juris civilis, ac proinde nuptiæ inter solos cives Romanos, Romanasque constituerent *pr. Inst. de nups.* peregrini contra non ha-

bere dicerentur *jus connubii* Ulpian. tit. 5. §. 4. & 8. quum contra *matrimonium* esset vocabulum juris gentium, idque omnes ingenui, etiam inter quos non erat *jus connubii*, recte contraherent. Hinc in jure nostro matrimonium dicitur etiam de eo, qui uxorem injustam habet l. 13. §. 1. *D. ad leg. jul. de adult.* Et quamvis maximam, mediamve capitis deminutionem passi, passæve in connubio, & nuptæ esse definant l. 56. *D. solus. matrim.* manebat tamen inter eos vitæ consuetudo & matrimonium l. 13. §. 1. *D. de don. int. vir. & ux.* id est *matrimonium sine connubio*, uti loquitur Papinianus apud Authorem *Collat. Leg. Mos. & Rom. tit. 4. §. 5. Nuptiæ iustæ.* Vid. *Iustæ.*

NUP TIALIS, e. Nuptialia instrumenta l. 10. l. 11. *C. de natural. liber.* id est dotalia, ut est in §. *ult. Inst. de nups. & §. 1. Inst. de her. que ab int.*

NURUS adpellatur filii uxor l. 4. §. 5. *D. de grad. & adfin.* Sponsa filii nurus non proprie dicitur l. 12. §. 1. *D. de rit. nups.* Nurus tamen adpellatione eam contineri ait Ulpian. l. 6. §. *ult. D. de grad. & adfin.* Adde l. 8. *D. eod. tit.* Immo nurus adpellatio ad *pronurum*, & ultra porrigenda est l. 50. *D. de verb. signif.* Et ita se habet in causâ prohibitarum nuptiarum per l. 14. §. 4. *D. de rit. nups.* edicto quoque *qui satisfacere cogatur* per l. 2. §. 2. & §. 3. *D. qui satisfac. cog.* edicto *de postulando* per l. 1. §. *ult. & l. 3. D. de post.* edicto *de legatis præstandis* per l. 8. §. 4. *D. de legat. præst.*

NUMQUAM est, id est, non est leg. 38. §. *ult. D. de furs.* Numquam fecit mentionem l. 1. §. 10. *D. de ventr. in possess. mitt.*

NUTARE dicitur census magistratuum Antiochenorum l. 169. *C. Theod. de decurion.* Nutare neglecta opera l. 29. *C. Theod. de oper. publ.*

NUTRICIUS, *a, um.* Nutricia in l. 1. §. 12. *D. de extraord. cognit.* subintelligi pretia monet Heinecc. Sunt autem mercedes, quæ nutricibus ob alimoniam infantium debentur. Eadem figura Senecam dixisse *nutricium*, & subintellexisse officium in *Consol. ad Helv. c. 17.* idem notat.

NUTRIRE alere in l. 10. *D. de his, qui sui vel alien. jur. l. 14. D. de manumiss. vind.*

Nutrire, metaphorice, est augere in l. 2. *C. de debis. civ. l. 32. C. Th. de evogat. milit. annon. l. 41. C. Theod. de heres.*

NUTRITOR in l. 27. *D. de instruct. vel. instr. leg.*

NUTRIX in l. ult. *D. pro derelict. l. 1. §. 12. D. de extraord. cogn.* Nutricum fabulæ l. 1. *C. Theod. de rapt. virg.*

NUTUS. Nutu facta pleraque consistunt l. 52. §. ult. *D. de oblig. & act.* id est, gestu, quo animi sententiam significamus.

Nutus pro voluntate in l. 14. *C. Th. de legat. & decret.* Ita nutu heredis l. 46. *D. de fideic. libere.* nutu nostro l. 9. *C. Th. de agent. in reb.*

NUX. In l. 215. *D. de verb. sign.* nuxes adpellatione pomi contineri, traditur. Macrobi. utique lib. 3. *Saturnal. c. 19.* nuxes ex quorundam sententia dici omne pomum, quod foris duro tegatur, & intus habeat quod esui est, scribit, & a malis distingui docet. Nucum etiam varia genera idem c. 18. enumerat.

NYCTAGES a somno nuncupati, quod vigilas noctis respuant, superstitionem esse dicentes, jura temerari Divina, qui

noctem ad requiem tribuit c. 39. §. 61. *quæst. 3. caus. 24.*

NYCTALOPS, Ulpiano est, qui neque matutino tempore videt, neque vespertino l. 10. §. 3. *D. de Ædil. edict.* Plin. lib. 28. c. 2. nyctalopes a græcis dictos tradit, quos latini luscitiosos vocant. Idem lib. 8. c. 50. de capris agens: Tradunt & noctu non minus cernere, quam interdiu. Ideo si caprinum jecur vescantur, restitui vespertinam aciem his, quos nyctalopes vocant. Adde Paul. Æginet. lib. 3. c. 12. *Act. lib. 7. Alexand. Trall. lib. 2. Actuar. lib. 2.*

NYCTOSTRATEGUS l. ult. §. 12. *D. de mun. & honor.* ita enim legendum esse non autem juxta vulgatam & Haloandrinam *nicostategus*, ceu in hac voce supra dictum est.

NYMPHÆUM. Nymphæa a thermis separantur in l. 5. §. 1. *C. de aqueduct.* Apud Zonar. *annal. Tom. 3. p. 42.* & Cedren. p. 286. Nymphæa sunt ædes publicæ nuptiarum festivitati, nuptialibusque epulis, ac choreis deferrientes, maxime in gratiam eorum, qui domibus carebant. Sed ut Græcis *νυμφα* tam *πρυμν* fontem, quam *νεογμνον* sponsam significat, Suida teste, ita præter ista nuptialia Nymphæa fuisse, quæ aquæ copiam populo præbebant, non dubium est. Et enim in Nymphæis non minus, quam in thermis ex aqueductu fistulis aquam ductam, docet l. 16. *C. de aqueduct.* Huc spectant Cedreni ipsius verba p. 255. sic latine versa: Victo Procopio, Valens reversus, magnifico urbem aqueductu exornavit, quem Valentem adpellavit, unde magna aquæ copia urbi fuit. At cum præfectus urbi, gaudium ejus beneficii causa obortum, ut ostenderet Nymphæum condidit in

Tauro magnitudine urbis dignum, diemque festum egit. Hæc enim Cedreni verba ad nymphæum non nuptiale, sed aliud aquarum intelligimus ex Socratis *bist. Eccles. lib. 4. c. 8.* verbis sic latine redditis: Postea autem contigit, ut aquæductus, a Valente ædificatus, maximam aquæ copiam urbi Constantinopolitanæ præberet .... Quumque aquæductus ille in urbem perductus esset, Clearchus præfectus urbi, in foro, quod nunc Theodosii dicitur, ingens lavacrum ædificavit, quod *διαψυχας υδωρ*, id est, copiosa aqua adpellatum fuit. Adde Josephi verba *lib. 1. de bell. jud. c. 26.* quæ ita vertit Ruffinus: Maritimis autem Laodicensibus aquæductum condidit, apud Ascalona vero *Nymphæa*, sive lacus ornatissimos & balneas. Jul. Capitol. in *Gordian. III. c. 32.* Opera Gordiani Romæ nulla exstant præter quædam Nymphæa, & balneas, vide *et ibid.* Salmas. *not.* At *νυμφικὰ λυτρά* apud Suidam vocabantur nuptialia lavacra, quæ ex fonte, qui erat in foro, sumebantur. Morisenim erat apud Athenienses, ut illi, qui nuptias faciebant, lavacra ipso nuptiarum die sibi adferenda curarent, missio ad id puero mare, qui generis proximus erat. Et hic dicebatur *λυτροφορεῖν*, ipse vero *λυτροφορος*.

NYSSENUS Episcopus Gregorius *l. 3. C. Theod. de fid. cathol.* Nyssam autem urbem in Pontica diocesi fuisse, eadem lex ostendit.

O

OASIS. Mittere in Gypsum & Oasin *l. ult. §. 2. C. de pæn.* vide infra sub voce *Ouasis*.

O præpositio, observante Festo, alias ponitur pro *circum*, ut quum dicimus urbem obsideri,

obsignari, obvallari, alias ponitur in vicem præpositionis, quæ est *propter*, ut *ob* merita, *ob* superatos hostes. Priore sensu accipitur in XII. Tab. in illis: Cui testamentum defuerit, is tertiis diebus *ob* portum evagulatum ito, id est, ut Festus sub voce portus interpretatur, *ob domum*, vel *circa domum*, ut idem docet in voce evagulatum. Eodem modo dici videtur a Marcello: Si causam adrogationis *ob* alia probabit *l. 18. D. de adopt.* id est, interprete Heineccio: Si circa aliam justam causam, cur pupillum adrogare velit, adprobaverit.

Ob significat sæpius *propter*, veluti *ob* has causas in *l. 73. §. ult. D. de jur. dos.* *Ob* referendam vicem sponione se adstringere *l. 1. pr. C. de suffr.* id est, ad referendam vicem.

OBSCANTARE, vide infra *occantare*.

OBCLAUDERE, vide *occludere*.

OBDOORMIRE, vel *obdormiscere*, in somnum incidere in *l. 47. §. 9. D. ad leg. Aqu.* & in *Collat. Leg. Mos. & Rom. sis. 12. §. 7.*

OBDUCERE. Obducitur umbra exquisitæ defensionis, aut muniminis, id est obtenditur *l. 3. C. de apostas.*

OB DURARE. Obdurata militia *l. 2. C. de exact. trib.*

OBEDIENTIA. Qui ad percipienda hæc obedit, *obedientia* sibi virtutem evacuat, si ad hæc etiam ex proprio desiderio anhelat *c. 10. quest. 1. caus. 8.* Cic. *paradox. 5. 1.* Si servitus sit, sicut est, obedientia fracti animi, & abjecti, ad arbitrio carentis suo. Idem *off. 1. 29.* Obedientiam relinquere, & abicere.

OBEDIRE, obtemperare, obsequi, & ut ait Festus, obaudire, id est, dicto audientem

R 3

tem esse. Obedire legibus l. 3. §. 1. D. de mun. & bon.

O B E S S E, ob stare, officere, nocere. Ita si obest exceptio l. 11. l. 30. §. ult. D. de except. rei jud. id est, si obstat. Obesse famæ l. 24. D. de his, que us indign. i. e. nocere.

O B E X pro impedimento, vel obstaculo. Sic obicem præscriptionis dicunt Imperatores in l. 33. C. ad leg. jul. de adul. & l. 164. C. Th. de dec.

O B J E C T U S, us Objectu corporis l. 19. D. ad SC. Silan. criminis l. ult. v. nemo C. de accus. exceptionis l. ult. C. quib. ex caus. major. id est, oppositis corpore, crimine, exceptione. Eadem forma dicitur objectus sequestrationis in l. un. C. Th. si cert. pet. Objectus debilitatis alienat l. 84. C. Th. de decur. id est, objecta debilitas.

O B J I C E R E, id est, projicere. Ita si corpus suum objecit l. 1. §. 34. D. ad SC. Sil. Objicere bestiis l. 11. §. ult. D. de pæn. feris Cic. pro Rosc. c. 26. Spart. in Car. c. 1.

Objicere pro opponere. Ita objicere compensationem l. 7. l. 8. Cod. de compens. exceptionem l. 7. D. de rei vind. l. 19. §. 2. D. de probat. Falcidiam l. 78. D. de legat. 2. præscriptionem l. 15. §. 7. D. ad leg. jul. de adulter. replicationem l. 2. §. 1. D. de except. Objici etiam dicuntur appellationes, id est, interponi, vel interjici l. 44. l. 58. l. 53. C. Th. de adp.

Objicere pro exprobrare, ut Objicere crimen l. 4. D. de expil. hered. l. 11. D. ad leg. jul. de adul. lenocinium l. 2. §. 4. D. cod. sis.

O B I R E, id est, fungi. Legationes, quæ obeuntur l. 6. D. de legation. Obire munus l. 2. D. cod. sis.

Obire judicium, id est, se iudicio sistere l. 5. C. Th. de rep. adp. Eadem forma dixit Cic. Obire auctionis diem in lib. 3. ad famil. Ep. 14. Obire vadimonium lib. 8. ad Ast. Ep. 18.

Obire etiam est mori l. 1. C. de condit. infers. l. 3. D. de cond. indeb. Eodem sensu Obire diem suum l. 6. §. 1. D. de bon. libers. l. 26. D. de Leg. Corn. de fals. ultimum diem l. 5. C. si reus, vel accus. mortem l. 14. D. de iure cod. & passim. Sed & fatali sorte obire est in l. 4. C. ad SC. Terv.

O B I T E R liberari, id est, per consequentias l. 1. D. de resind. vend.

O B I T U S. Post obitum l. 78. §. 7. D. ad SC. Trebell. id est, post mortem.

O B J U R G A R E, castigare verbis, ut in l. 2. §. 43. D. de orig. jur. sed & ii dicuntur objurgare, qui poenam infligunt. Sic verberibus objurgare dixit Sen. lib. 3. de ira colaphis Petron. in satyr. c. 34. Denique Pers. sat. 5. v. 169. Solea, puer, objurgabere rubra. Quapropter Festus ait in genere objurgatio post turpe factum castigatio.

O B L A T I O æstimationis l. ult. D. de legat. 2. cautionis l. 15. §. 32. D. de damn. inf. debiti l. 9. C. de sol. instrumentorum Paul. lib. 2. sent. sis. 17. §. 14. pretii l. 4. C. de fid. & jur. hæst. rei furtivæ l. ult. Cod. de cond. furs.

Oblationes dicimus quæcumque de propriis & licitis rebus Ecclesiæ a fidelibus offeruntur C. causa 13. de verb. sign. c. videntur 16. quæst. 1. Caus. 12. adde c. cum inter 29. de verbor. signif. Si maritus ad oblationem Dei uxori donaverit l. 5. §. 12. D. de don. int. vir. & ux. Vide in voce sequenti.

OBLATITIUS, *a, um*. Oblatitium aurum, cujus mentio fit in *l. 5. l. 9. C. Theod. de Senat. l. 14. C. Inst. eod. tit.* ubi & oblatio amplissimi ordinis vocatur. Ita vero dicebatur, senatores Imperatoribus certo tempore, veluti sub principatus auspicia, quinquennialibus, decemnalibus, quindecimnalibus, vicennialibus ultro offerebant. Jac. Gothofred. *ad d. l. 5. C. Th. de Senator.* ubi diversum id esse ab auro glebali contra Cujacium ostendit. *Oblatiosum* tamen *universarum* nomine in *l. 17. C. Th. de pret.* utrumque comprehendit ait in *pavat. tit. de senat.*

OBLIGARE aliquo juris vinculo obstringere. *Obligari* civiliter *l. 1. D. de contrav. tutel. l. 1. §. 2. D. de verb. obl.* id est, jure civili, ut est in *§. 1. Inst. de exc. obligari* naturaliter *l. 14. D. de obl. & act.*

Obligari verbum construitur cum casu sexto nominis vinculi, quo tenemur, vel rei aut facti, quibus inducitur obligatio. Ut obligari re, aut verbis, aut consensu, aut lege, aut jure honorario, aut ex peccato *l. 52. D. de oblig. & act.* id est, contractu reali, vel verbali, vel consensuali, vel lege immediate, aut prætorio edicto, aut ex delicto tam jure civili quam honorario. *Obligari* actione temporali *l. 9. §. 2. D. de administr. & peric. sur. ære alieno l. 8. D. adqu. vel omitt. hered. cautione l. 103. D. de legat. 1. chirographo d. l. 103. D. eod. tit. pignoratio contrario judicio (seu actione) *l. 6. C. si alien. res judicio communi dividundo l. 46. D. de oblig. & act. ipso jure l. 34. §. ult. D. de aur. arg. leg. jurejurando l. 10. D. de obsequ. parent. voto l. 2. de poll.**

Eodem significato construitur

hoc verbum cum genitivo, subintelligendo aliud quid in casu auferendi. Veluti obligari damni infecti, subaudi, cautione *l. 5. §. 1. D. ut in poss. legat. vel fideic. furti sc. actione seu delicto l. 25. D. de donat. negotiorum gestorum l. 6. l. 24. D. de obl. & act. n. actione.* Sed & conjungitur hoc verbum vel cum ablativo ejus rei, ad quam præstandam obligamur addita præpositione *in*, ut in ære alieno *l. 28. D. de reb. auct. judic. possid. in totis quinque libris l. 34. §. ult. D. de aur. arg. leg. vel cum dativo, ut obligari æri alieno *l. 6. l. 8. D. adquir. vel omitt. hered. muneribus l. 5. C. de inc. id est, ad munera obeunda. Item legatis l. 87. §. 7. D. ad leg. falc. ministerio l. ult. §. 11. D. de mun. & hon. operis l. 43. D. de oper. lib. tributo capitis l. 3. D. de cens. ad ea omnia præstanda.**

Etiam *obligari* dicimur alicui, in cujus gratiam quid præstare nos oportet, ita *ei obligatur* in *l. 6. l. 24. D. de obl. & act.*

Obligari hereditati in *l. 12. D. qui test. fac. poss. de eo dicitur, qui heres esse tenetur. Obstringi* dixit *l. 21. §. 1. D. de adq. vel omitt. her.*

Obligare fidem suam *l. 54. D. de fidejuss. l. 22. C. ad SC. Macedon.* Singularis vero est loquutio: Pignoris obligatio etiam inter absentes recte ex contractu *obligatur l. 23. §. 1. D. de pignor.* Vere esse Atticam loquutionem observat Heinecc. Quemadmodum enim Attici dicunt *χρᾶν χρᾶται*, rifum ridere, *μανίαν μανίεσθαι*, furere furorem, *πονὸν πονεῖν*, laborare laborem, *χαρὸν χαίρειν*, gaudere gaudium, ita & optimi Scriptores latini habent jurare jusjurandum Cicero *lib. 5. Epist. 2. gaudium gaudere.*

re. Caelius apud eundem *lib. 1. Epist. 2. vitam vivere* Proper. *lib. 1. eleg. 4.*

Obligari sæpe dicuntur res, quæ pignori, vel hypothecæ dantur. Ita obligatus fundus *l. 45. §. ult. D. de legat. 1.* Obligata prædia *l. 38. D. de legat. 3.* Sed & eo sensu hominem noxæ nomine, vel alias obligatum, ait *l. 18. §. ult. D. de mort. caus. donat.* Et aliquando substantivum *pignus* additur. Ut pignoris obligatæ ædes *l. 44. §. ult. D. de damn. infect.* id est pignoris nomine, aut pacto, vel pignoris jure, ut habet *l. 49. D. de furs. l. 12. D. de alim.* Item pignori, ut pignori obligata ancilla *l. 9. C. de serv. pign. dat.*

Præterea *obligare* est obnectere, ut in illo Pauli *lib. 5. sent. sis. 23. §. 15.* Qui sacra impia nocturnave, ut quem obcantarent, defigerent, *obligarent*, fecerint. Festus Obnectere, *obligare* maxime in nuptiis frequens est. Obligati dicuntur notante Hein. qui veneficiis, ceu vinculis ligati sunt, & illecebris quibusdam veluti defixi tenentur, ut non nisi unam ament Turneb. *adversar. lib. 2. c. 30.* O præligatum pectus apud Plaut. *Bacchid. Act. 1. sc. 1. v. 28.* vide supra *defigere*.

OBLIGATIO est juris vinculum, quo necessitate adstringimur alicujus solvendæ rei secundum nostræ civitatis jura *pr. Inst. de oblig.* Latiori sensu etiam naturalis dicitur obligatio a civili diversa. Et ita obligationis hæ sunt species, naturalis, civilis, honoraria *l. 1. §. ult. D. de novat. l. 21. §. 2. D. de fidejussor.* Filio familias mortuo, nulla (ex credita ipsi pecunia mutua vivente patre) obligatio, aut naturalis, aut civilis superest *l. 18. D. de SC. Macedon.* Naturalis & me-

re talis) obligatio pupilli, cui sine tutoris auctoritate pecunia credita est *l. 84. D. ad SC. Treb.* vide supra in voce *naturalis*.

A Civilibus porro *obligationibus* separantur honorariæ, veluti his verbis: Deinde omnium obligationum summa divisio in duo genera deducitur. Namque aut *Civiles* sunt, aut *prætorie*. *Civiles* sunt, quæ aut legibus constitutæ, aut certe jure civili comprobate sunt. *Prætorie* sunt, quas Prætor ex sua jurisdictione constituit, quæ etiam honorariæ vocantur *§ 2. Inst. de oblig.*

Sequens *obligationum* divisio in quatuor species deducitur. Aut enim *ex contractu* sunt, aut *quasi ex contractu*, aut *ex maleficio*, aut *quasi ex maleficio*. Earumque ex contractu sunt, quatuor sunt species. Aut enim *re* contrahuntur, aut *verbis*, aut *litteris*, aut *consensu* *§ 2. Inst. eod. tit. ad. l. 3. D. de oblig. & act.* Et *obligatio* dicitur comprobari *l. 39. §. ult. D. de oper. libers.* constitui *l. 8. §. 1. D. de acceptil.* contrahi *l. 18. D. de donat.* distrahi *l. 5. §. 3. D. de obl. & act.* feri *l. 13. §. ult. D. de re judit.* resuscitari *l. 27. §. 3. D. de pass.* parere actionem *l. 42. §. 2. D. de procurat.*

Obligatio doni, muneris, cæpararum Paul. *lib. 2. sent. sis. 32. §. 1.* fidejussoria, hereditaria, major, minor *l. 12. §. 2. l. 50. D. de fidejuss. juris l. 40. §. ult. D. de aur. arg. leg. legati l. 81. D. de legat. 1. locationis l. 1. D. mand. pignoris l. 73. D. de reb. eor. qui sub sat. principalis l. 3. D. de separat. pristina l. 24. D. de mort. caus. don. voti l. 2. §. ult. D. de pollicitis.*

Obligatio liberare *l. 22. D. de adim. leg. solvi l. 23. D. de oper. libers.* In *obligatione* retineri *l. 44. D. eod. tit.* In *obligatione*

sionem redire l. 30. *D. de obl. & act.*
Eodem modo vinculum obligationis solvitur, quo quaeri solet l. 46. *D. de adquir. vel amitt. possess.*

Obligationem aliquando pro pigrore poni, docet Cujacius in *restitut.* ad l. 1. *D. eod. tit.* Singularis est loquutio. Si quis societatem coierit ad *obligationem* innocentium l. 1. *D. de leg. Cornel. de fals.* in cuius verbi haud quamquam mutandi significatione exponenda Heinecc. ad stipulatur Corn. Van. Bynkersh. ostendunt *lib. 3. obs. c. 19. p. 223.* accusatos dici a veteribus solere libris implicitos, crimine nexos, adeoque *obligatos*, adeoque heic *obligationem* accipiendam esse pro *accusatione*.

Obligatio pro maleficio, quo quis defixus tenetur. Glossa defixiones *περοματειαί, καταδεσμος*, maleficcium, *obligatio*. Vide supra in voce *obligare in fin.*

OBLIGATORIUS, *a, um*. Non est obligatorium mandatum, quod contra bonos mores est §. 7. *Inst. de mandas.*

OBLINERE *lœno, luto* l. 1. *D. de extraord. crim.* Ibi *oblinueris* legitur, & apud Paull. *lib. 5. sent. tit. 4. §. 13.* obliniverit, quum grammaticis præteritum formandum videatur *oblevi*. At non refragari analogiæ hanc formam notat Heinecc. ex Ducker. *de latin. vet. Iter. p. 367.*

OBLITERARE, vide l. 42. *D. de bon. libers. l. 11. C. Th. de privil. eor. qui in sac. palas. milit. l. 4. C. Theod. l. 3. C. Justin. de Apostas.* est oblivioni dare.

OLIVIO. Per oblivionem l. 3. *D. quæ res pign. vel hypot.*

OLIVISCI passively usurpari observant in l. 60. §. 6. *D. de ris. nups.* A qua passiva hujus verbi notione non abhorrent auctores veteres, inter quos Virgilius *Ecol. 9. v. 53.* Nunc oblita

mihi tot carmina. Et Priscianus *lib. 7. p. 791.* verbum *obliviscor* refert inter verba communia, quæ & active, & passive accipiuntur. Attamen in lege 60. §. 6. *D. de ris. nups.* nihil impedit, verba *adoptivæ familie* *obliviscuntur*, accipiantur in casu genitivo, & *απο τῆς κείνης* repetamus *adoptivi emancipati*, ut sensus sit, *quis adoptivi emancipati poss. emancipationem in totum familiæ adoptivæ* *obliviscuntur*. Hein.

OBLOQUI. Nec huc obloquitur, id est, refragatur, adversatur l. 10. *C. de non numer. pec.*

OBMUTESCERE, mutum fieri, filere in l. 25. *D. qui testam. fac. poss.*

OBNOXIUS, *a, um*. Ita dicitur, qui crimine, vel pœna tenetur, & qui vinculo aliquo obligationis obstringitur. Quod adeo verum est, ut & *obnoxius*, absolute pro reo ponatur l. 3. *C. de lege Aquil.* Tunc vero varie constituitur, modo cum casu tertio, quod frequentissimum, modo cum secundo, modo cum quarto cum præpositione, modo cum sexto, ceu docent exempla sequentia *Obnoxius* accusationi l. 15. *C. ad leg. Cornel. de fals. criminum l. 11. C. de religios. ad præstationem l. ult. D. de contrah. ems. lege Aquilia l. 1. §. 7. D. de serv. corr. crimine l. 1. D. de lege Fab.*

Sed & res dicuntur *obnoxie*, ut in l. 6. *C. quæ res pign.* id est obligatæ. Et *obnoxia* absolute dicuntur pignori nexa.

OBOLUS in l. 2. *C. Theod. de aquad.* est mensura, seu modulus certus aquarum. *Obolus* facit sex siliquas Alex. ab Alex. *lib. 2. genial. dierv. c. 20.* Vide & Coel. Rhodig. *lib. 10. c. 2.*

OBPIGNORARE, vide *opignorare*.

Ob-

OPPUGNARE vide *oppugnare*.

OBREPERE dicitur, qui taciturnitate & reticentia veri aliquem circumvenit, quique id celat, & reticet, quo expresso non fuisset postulata impetraturus. Eo significatu est in *l. 1. § 9. C. l. 29. D. de lege Cornel. de fals. l. 29. D. mandat l. 3. § 3. D. de Carbon. edict. l. 1. D. si a par. quis manum. l. 10. § 2. D. de in jus voc. Obrepere prætori l. 26. § 7. D. de fideic. libers. l. 55. § ult. D. de adm. & p. v. tus. l. 1. l. 15. § 15. D. de reb. eor. qui sub tus. id est, eum circumvenire.*

OBREPTIO, reticentia, qua quis alicujus ignorantiam circumvenit. Per obreptionem *l. 5. C. quom. & quand. jud. l. 10. § 2. D. de in jus voc. l. 49. D. de bon. libers.* Obreptio precum *l. 1. C. si nupt. ex rescr. per.* Obreptiones rescriptorum dixit Ambr. *lib. 5. Ep. 24.*

OBREPTITIUS. *Obreptitia* cognitio *l. ult. C. qui leg. pers.*

OBREPTIVE aut clanculo supplicare *l. 4. in fin. C. Th. de fid. cash.*

OBROGARE mutare aliquid ex priore Lege Ulp. *sic. l. regul. § 3.* vel ut Festus mavult, legis prioris infirmandæ causâ, legem aliam facere. Ut adeo non omnibus eadem fuisse videatur verbi notio. Prior tamen, tamquam ab Icto profecta, sola videtur genuina esse, quam suo suffragio firmat Suet. *in Claud. c. 23.* dum scribit, Claudium Imperatorem, capiti Papiæ legis, a Tiberio Cæsare, quasi sexagenarii generare non possint, addito obrogasse. Sed vide supra art. *abrogare Hein.*

OBRUERE. Si navis alteram obruisset *l. 29. § 4. D. ad Leg. Aquil.*

OBRYZA in *l. 13. C. Theod. de suscept. præpos. l. 2. l. 3. C. Theod. de ponderat. l. 4. C. de aur. coronar.* est aurum plenissime coctum, & flammæ edacis examine purgatum, ac probatum, & ad summam puritatem relictum. Alias *ob-ussa* & *obrysa* vocatur. Usurpatur & adiective, ut *obryzum* aurum Hieron. *in Hieremiam* Obrysum quasi *Ophirifum* appellatum tradit, quoniam ex Ophir insula laudatissimum aurum adveheretur. Isidorus vero *lib. 16. Etymol. c. 17.* ab eo dictum censet, quod *obradias* splendore. Est enim, addit ille, coloris optimi. At neutrum rem acu tetigisse notat Heinecc. Quamvis enim Hieronymus præeuntem habeat Chaldeum interpretem, qui Psalm. 45. 10. aurum *ophir* vertit *obryzum*, quod est ex ophir, certissimum tamen est, vocem esse græcam. Aurum enim *ορυζον*, vel *οβρυζον*, quod sæpius despumavit, & excoctum est. Græcis enim *βρυον*, *βρυζον*, *οβρυζον* de illis rebus dicuntur, quæ effervescendo spumam eiciunt. Unde & *obryssa* latinis est auri experimentum, quod igne sumitur, ceu ostenderunt Claud. Salmaf. *exercis. Plinian. Sam. Bochart. in phaleg. lib. 2. c. 27. p. 139.* Hanc vocem metaphoricè Seneca *Epist. 13.* usurpat his verbis: Sic verus ille animus, & in alterius non venturum arbitrium, probatur hæc ejus *obrysa* est.

OBRYZATUS, a, um. Obryzati solidi *l. ult. C. de ven. numism. p. cess.* dicuntur etiam *obryziaci* solidi *l. 1. C. de oblat. votor.* qui auro puro, & cocto conflati sunt.

OBSCENITAS impudicitia in *l. 1. § 8. D. de offic. prof. urb. junct. l. 2. D. de his, qui sui vel alien. juris.*

OBSCENUS, *a, um*. Obsceno nomine insectari Paul. *lib. 5. sens. tit. 4. §. 21.* Obscenos pro impudicis dixit Sen. *in cons. lib. 4. pref.* Obscenum autem id est turpe, unde dictum fit, vide Varron. *de ling. lat.*

OBSCURARE, obscurius reddere. Sic obscurare ædes *l. 30. D. de usufr. lumina l. 10. l. 15. l. 17. de servis. præd. urb.* Metaphorice accipitur obscurare quæstionem *l. ult. D. de termin. mor.* obscurata præscriptione leg. *11. §. 3. D. de inst. act.*

OBSCURE dicere *l. 5. §. 1. D. quod vi aut cl. nuncupare vel scribere l. 21. §. 1. D. qui test. fac.* id est ambigue.

OBSCURITAS pacti *l. 21. D. de contrah. emt.* id est ambiguitas, perplexitas. Obscuritatis veteris amovendæ gratia *l. 2. §. 1. D. fin., regund.*

OBSCURUS, *a, um*, id est ambiguum, dubium. Semper in obscuris, quod minimum est, sequimur *l. 9. D. de regul. jur.* In obscuro libertatem prævalere ait *l. 50. D. de man. testam.* In iis quæ vel dubia fuerint, vel obscura, id noverimus sequendum, quod nec præceptis Evangelicis contrarium, nec decretis Sanctorum Patrum inveniat adversum *c. ult. in fin. dist. 14.*

Obscura impetratio *l. 10. C. Th. de oper. publ.* id est, obreptitia, ut ibi legit, interpretaturque Jac. Goth.

OBSECUNDARE, obsequi. Obsecundare functionibus municipalibus *l. 172. C. Th. de dec.* Officium, quod sublimitatis tuæ iussuibus obsecundat *l. 13. C. Th. de palat. sacr. larg.* Hinc **obsecundatio** obsequium in *l. 92. C. Th. de dec.*

OBSECUNDATOR sacrorum scriniorum *l. 3. C. Theod. de proxim. comis. disposit.* qui in scriniis operam navat, uti expli-

cat Jas. Gothofred. *in Comm.*

OBSEPIRE copiam ad iudicia veniendū *l. 7. C. Th. de reparat. udp.*

OBSEQUELAM præbere *l. 49. C. Theod. de jur. fise.* id est obsequium.

OBSEQUI imperio *l. 4. D. de reg. jur. verecundix l. 41. D. de oper. libert. voluntati l. 70. D. de condit. & dem.* id est obtemperare.

OBSEQUIUM exhibere *l. 3. C. de legat. præbere l. 45. D. ad SC. Tert. præstare l. 16. D. de legat. præst.* quod non modo refertur ad imperium, iussionesque, ut in dictis locis, sed & amicorum quoque obsequia dicuntur, veluti Titio viro bono, cujus obsequio gratias ago *l. 13. D. de ann. legat.*

Obsequium alias speciatim ministerium, & officium, quod filii parentibus, servi dominis, liberti patronis exhibent, significat *rubr. D. de obsequ. parent. & patron. Vide & Nov. 88. c. 2. princ.*

Obsequia etiam onera, & munera civilia significant in *l. 17. C. de postulat. revers. l. 3. C. quem adm. civ. mun. l. 4. §. 2. D. de mun. & hon. l. 6. C. de pign.* Necessitatis publicæ obsequium *l. 2. C. quib. non objic.* de eo dicitur, qui ob medendi curam a comitatu Principis discedere non possit.

OBSERVANTIA catholica *l. 12. l. 44. §. 3. C. Th. de decur.* id est cultus religiosi observatio. Observantia legum *l. 1. D. de test. mil.*

OBSERVARE, id est custodire, ut est in *l. 20. D. de fideic. libert.* Ita observare jus *l. 3. §. ult. D. de offic. prætor. iudicium l. 23. C. de adp. honor. ordinem l. 5. §. 3. D. ut in posses. legat. seu fideic. l. 4. §. 5. D. de legation. pacta l. 27. §. 4. D. de pact. præscriptionem l. 1. §. ult. D. de jur. fise.*

Observare pro attendere, spectare, rationem habere. Ita non semper mortis tempus observatur *l. 56. D. ad leg. Falcid. l. 19. D. de cond. & dem.* Hoc quinquennium observari legislator voluit *l. 29. §. 6. D. ad leg. jul. de adul.* Tempora, quæ in excusationibus observanda D. Marcus statuit *l. 16. D. de excus.*

Observare, colere, diligere, obedire. Si eum aliter, quam ut filium observasset *l. 132. pr. D. de verb. oblig.* Observare comiter alicujus majestatem. Vide supra art. *comiter.* Pars observans, id est, obediens *l. 3. C. fin. regund.*

OBSERVATIO, custodia, obsequium. Animos divina observatione devinctos legimus in *l. 104. l. 112. C. Th. de decurion.* Observatio fidei *l. 1. C. quib. ex caus. juris l. 3. C. de suis, & legis. codicilli l. 14. D. de jur. codicill. legum l. 19. §. 2. D. de pecul. temporis pro præscriptione l. ult. C. Th. fin. regund. usurarum l. 1. C. de naut. fan.*

OBSERVATOR. Observatores legis catholicæ *l. 1. C. Th. de heres.* id est, orthodoxi. Observatores actus ejus, qui gerit, & custodes *l. 3. §. 1. D. de admin. & peric. rus.* qui nempe ejus actiones inspiciunt.

OBSSES, *idis.* Festus obsides dici ait pro *obsides*, qui ob fidem patriæ præstandam dantur. Varro *lib. 4. de ling. lat.* Exquiliis, vicus Africanus, quod ibi *obsides* ex Africa bello Punico dicuntur custoditi. *Obsidum* ab exteris datorum, mentio est in *l. 31. l. 32. D. de jur. fise. l. 4. D. ad leg. jul. maj. l. 11. D. qui test. fac.* Hi autem obsides sensu juris gentium ita sunt, ut si dator obsidum a fide recedat, accipienti sit potestas in corpus, & vitam eorum faciendi. *Obsides* Monachos ab Abbate datos memorat *c. 9. de jure-*

jur. Sane haud ita datos videmus, ut simile quid in eos exercere possit creditor accipiens, hi quippe ad conventionem, ob quam obsides jurato adpromittentes dati sunt servandam interdicto ecclesiastico compelluntur. Obscurum vero est in dicto cap. an ita obsides dati sint, ut penes creditorem detineantur, an tantum, ut tamquam accedentes obligationi conveniri possint. Et illud verius esse videtur, siquidem ibi obsides a fideiussoribus separari cernimus. *Obses* malim derivare ab *obsidendo*, quemadmodum præses a præsidendo, Obsidere enim est manere, ut Obsidere Domi Ter. *adelpb. 4. 6. exsr.* Circa obsidem vide amplius in voce *obsagium*.

OBSIDIANUS lapillis annumeratur *l. 19. §. 17. D. de aur. arg. leg.* Obsidianus lapis memoratur apud Plin. *lib. 36. c. 26. nigerrimi coloris, aliquando & translucidi, crassiore visu, atque in speculis parietum pro imagine umbras reddens.* Ita forte adpellatus ab Obsidio, a quo in Æthiopia fuit inventus. Idem Plin. *lib. 34. c. 10.* ait, inveniuntur gemmæ eodem nomine ac colore, non solum in Æthiopia, Indiaque, sed etiam in Samnio, ut aliqui putant, & in littoribus Hispaniensis Oceani, quæ verba, ut & superiora, ex eo descripsit Isid. *lib. 16. orig. c. 15.* apud quem non *Obsidianus* sed *obsianus* hic lapis adpellatur, ut & οψιανος λιθος ab Arriano in *peripl. mar. Erythr. p. 145. edis. Blancardi.*

OBSIDERE in honestis factis, atque indecentibus machinationibus *l. 28. C. de inoff. test.* Obsidere itinere frequentato insidiis adgressionibus *l. 1. C. quando lic. unicuiq. sine jud. se vind. l. 2. C. Th. ad leg. Corn. de fisco.* Obsessus a latrunculis *l. 1. D. de legat. 3.*

OBSIDIO in l. 18. *D. de ext.*

OBSIGNARE est anulo signum imprimere, & ut Apuleius *lib. 10. metam.* loquitur, *anulo prænotare*. Quod maxime ad res occludendas refertur. Ita *Obsignare aurum l. 20. D. de furt.* bona *l. ult. D. de requir. reis epistolam l. ult. D. de legat. 2. pecuniam l. 41. §. 1. D. de usur.* Obsignari autem dicebatur pecunia, quæ creditori oblata, eo recusante accipere, in sacculum condebatur, qui signatorum sigillis impressis signabatur, quo factio solebat publice, seu in publico deponi, ut adparet ex *l. 19. C. de usur. l. 11. C. de compens. Adde l. 56. §. 1. D. mand. l. 1. §. ult. l. 7. D. de usur. l. 2. l. 6. C. eod. tit. l. 1. C. qui posterior. in pign. l. 1. §. 24. D. de ventr. in posses. l. ult. D. de leg. commiss.* Obsignare tabulas *l. 7. D. testam. quem. aper. l. 2. C. eod. tit.*

OBSIGNATIO consignationem pecuniæ significat in *l. 9. C. de solut. l. 7. C. de pact. int. ems. & vend.* Obsignatio autem sic fiebat, ut sacculus lino trajiceretur, signisque ceræ impressis obsignaretur. *Obsignatio* etiam tabularum est apud Gell. *lib. 14. c. 2.*

OBSONATOR servus *l. 65. D. de legat. 3. & apud Paull. lib. 4. Sent. tit. 14. §. 1. qui obsonia coemit Seneca Epist. 47.* Adde obsonatores, quibus dominici palati notitia subtilis est, qui sciunt, cujus rei sapor illum excitet. *Spartian. in Hadrian.* eum Imperatorem ad deprehendendas obsonatorum fraudes fercula de aliis mensis, etiam ultimis quibuscumque adponi iussisse memorat. Rifu ergo omnino digna est interpretatio Accursii, qui obsonatores esse, ait, qui custodiunt dominum, operam fornico dantem, seu qui sonant, & cantant domino in mensa.

OBSTACULUM exceptionis

l. 20. C. de negot. gest. id est exceptio obstant.

OBSTAGIUM est vinculum, quo tenetur obfes. Ita in obstagio ponere *c. 9 de iurejur.* id est obsidem dare.

OBSTARE est obesse, impedimento esse, nocere. Sic dicitur *obstare ædificium usui publico l. 2. §. 17. D. ne quid in loc. publ. capitis deminutio l. 5. D. si tab. test. null. cass. exceptio l. 3. l. 7. l. 9. D. de excep. rei jud. & passim.* lex *l. 33. D. de usurp. necessitas l. 4. C. Th. de collas. donas. præscriptio l. 42. D. de liberal. caus. servitus l. 3. D. de offic. præ. triplicatio l. 7. l. 2. D. de curat. fur.*

Obstare etiam dicitur, qui alium in hereditate, vel successione antecedens, & impedimento est, quique, ut propior, remotiorem excludit. Sic sui obstare dicuntur legitimis in *l. 2. D. und. legitimi.* Et ita *obstare* intellige in *l. 1. §. 8. D. und. cogn. l. 3. §. 9. l. 7. de bon. libert. l. 7. C. si tab. testam. l. 2. und. legit. l. 1. §. 8. D. und. cogn. l. 2. §. 6. D. ad SC. Tertull. l. 6. §. 1. D. de injust. rupt.* Quod autem obstaturam exceptionem legimus in *l. 20. D. de excep. rei jud.* quam loquendi formam tamquam parum latinam quidem reprehendunt, adprobat Hein. cum Voss. *lib. 3. de analog. c. 20.* Ulpianus utique in *l. 5. D. si servis. vind.* dixit *obstaturus.*

OBSTETRIX, ait Donat. in *Andr. Act. 2. sc. ult.* dicitur, quæ opem tulerit parturienti. Inde, inquit idem, obstetrix, quod opem tulerit. Venter inspicitur per quinque obstetrices, & quod maxima pars earum denunciaverit, pro vero habetur. *Paull. lib. 2. Sent. tit. 24. §. 8. 9. Adde l. 30. §. 1. D. de adquir. vel omitt. her. l. 3. C. de possib. hered. l. 9. §. 1. D. ad leg. Aquil.* Et hæ sunt semine-

medicæ, quarum fit mentio l. 1. §. 5. C. de comm. serv. manum. Apud Gruter. *inscr. p. 255.* 12. 4. & interpretem Pauli ad verba modo allata. Vide supra in art. *medicus.*

OBSTINACITAS. Ulpianus apud pariatorem *Leg. Mos. & Rom. tit. 15.* §. 2. scripsisse fertur: Interdicta est mathematicorum callida impostura, & obstinacitate persuasio. Enim vero quum hæc verba ne commodum quidem sensum fundant, nemo dubitaverit, quin in mendo cubent, legendumque sit, obstinata persuasio. *Hein.*

OBSTINATIO, pertinacia. Consuetudo obstinationis pertinax l. 7. C. Th. de Summ. Trin.

OBSTINATUS, a, um. Obstinati, & pertinaces spiritus hereticorum l. 25. pr. C. Theod. de heres.

OBSTRINGERE, obligare, & aliquo vinculo adstringere. Ita obstringi actione l. 8. D. de reg. jur. conditione l. 16. D. de cond. furt. sceleris conscientia l. 2. C. qui testam. fac. fideicommissio l. 108. §. 13. D. de legat. 1. fisco l. 1. C. ne tut. vel cur. vestig. furti Gell. lib. 11. c. ult. hereditati l. 21. §. 1. D. de adquir. vel omitt. hered. judiciis l. 36. D. ad SC. Trebell. muneribus l. 17. §. 2. D. de excus. necessitate l. 34. D. ad leg. Falcid. ex obligatione l. ult. C. si mas. indem. promif. onere l. 1. D. de oper. publ. de peculio l. 1. §. ult. D. de pecun. const. Obstringere res l. 2. C. de crim. stell. id est pignore obligare. Obstrictum pignus l. 11. §. 3. D. de pign. act.

OBSTRUERE iter l. 2. §. 9. D. de aqu. & aqu. pluv. fenestras l. 6. D. de servit. pred. urb. Obstruere luminibus dixit Cic. in Brut. c. 17. id est officere.

Obstruere alienandi viam l. 11. C. de pred. minor.

OBTEMPERARE, obsequi, obedire, parere. Ita Obtemperare decreto leg. 31. D. de reb. auct. jud. domino jubenti l. 2. §. 1. D. de nox. act. datæ formæ l. 5. C. de sent. & interloq. jus dicenti rubr. tit. si quis ius dicenti non obtemp. legi l. 1. C. de donat. qua sub mod. mandato l. 8. §. 4. D. mand. patriæ muneribus l. 17. §. 6. D. ad municip. placitis l. 3. C. ad SC. Turp. præceptis l. 41. D. de pan. scripturæ testamenti l. 3. C. de condit. inser. sententiæ l. 3. C. de recepto. arbit. statutis l. 135. D. de verb. signif. stipulationi l. ult. D. si quis caus. in jud. sist. voluntati l. 1. D. de cond. & demonstr.

Sed & obtemperare significat subesse, veluti Quo res externæ nationis populo Romano minus obtemperet l. 4. D. ad leg. jul. majest.

OBTENTUS, us. Obtentu, id est, specie, prætextu, colore, ut Obtentu æris alieni l. 5. §. 3. D. de reb. cor. qui sub tut. Sub obtentu iudicii de inofficioso l. 7. §. 1. D. de her. pet. Ita enim cum vel sine præpositione usurpatur.

OBTERERE innocentem l. 14. C. Just. l. 21. C. Th. de judeis, & id est opprimere.

OBTINERE, vel, ut in Pandectis Florentinis scribitur, optinere, interdum est habere, possidere, nancisci, consequi. Ita obtinere dominium l. 66. §. 1. D. de legat. 2. hereditatem l. ult. D. ad SC. Trebell. prædium l. 1. C. commun. divid. quadrantem l. 41. §. 6. de vulg. & pupil. subst. rem l. 12. D. de injust. rupt. irritis. successionem l. 1. C. de col. las. tutelam l. 1. §. 1. D. de legis. tut. jus l. 5. D. de liberal. caus. locum l. 13. §. 5. D. quod vi aut cl. primum locum l. 19. D. de cond. & demonstr. id est habere.

bere. *Obtinere* proconsulatum *l. 1. D. de sus. & cur. d. nd.*

Obtinere causam est iudicio vincere, & superare, quod de absolutione, si de reo agatur, vel de condemnatione, si de actore sermo fiat, contingit. Ita rea postulata causam obtinebit *l. 3. §. 6. de carbon. edict.* Idemque genus Cicero in *Verr. 2. c. 7. & in orat. c. 21.* usurpat.

Eodem sensu *obtinere* absolute jurisconsultis plerumque in usu est. Proinde *obtinere*, & *vinci* adversantur *l. 5. §. 6. D. judicat. solv. l. 12. §. 4. D. de bon. lib. l. 1. §. 7. D. si quid in fraud. patron.* De inofficioso egit, & obtinuit *l. 16. l. 19. D. de ineffic. test.* Qui me potior est, quum ego te superaturus sim, multo magis adversus te *obtinere* debet *l. 14. D. de divers. temp. prescript.* Heres scriptus obtinuerat fiscum *l. 27. §. ult. D. de leg. 3.* id est, vicerat.

Atque ut *obtinere* dicitur, qui superior a lite discedit, ita *non obtinere*, qui iudicio vincitur, & superatur. Sic filia, quæ non egit, aut non obtinuit *l. 16. D. de ineff. test.* Fiscus in quæstione falsi testamenti non obtinuit *l. 38. D. de jur. fisc.* Idem & in publicis judiciis dicitur. Postquam Q. Ligarium accusavit, nec obtinuit apud C. Cæsarem *l. 2. §. 46. D. de orig.* Sunt alibi in iure nostro passim huiusmodi loquendi formæ.

Obtinere tam absolute positum, tam aliis additum nominibus, interdum prævalere significat. Ita obtinuit *l. 3. D. de cond. & demonst.* Fuit quæstio, & obtinuit *l. 24. D. de adquir. vel omiss. hered.* Quod & in judiciis publicis *obtinere* debet *l. 38. D. de re judic.* Obtinuit sententia Bruti *l. 68. D. de usuf.* Contra sententiam Q. Mucii obtinuit *§. 2. Inst. de sociat.* Pro liberta-

te statutum obtinet *l. 38. D. de re jud.*

Obtinere etiam pro existimare, vel judicare dixerunt veteres. Ita obtinendum est *l. 34. D. de jur. fisc. l. 13. D. de dol. mal. & mes. except.* Quod & humanitatis gratia obtinendum est *l. 86. D. de adquir. vel omiss. hered.* Sallust. *oras. 1. de rep. ord.* Populus Romanus antea obtinebat regna, atque Imperia, fortunam dono dare. Apulej. *Apo. og. princ.* Certus equidem eram, proque vero obtinebam, ubi vid. Scip. Gent. nos. *p. 2.*

OBTINGERE, vel ut in Pandectis Florentinis constanter scribitur, *opsingere* est obvenire, accidere, contingere. Ita ut quid obtingat *l. 35. §. 1. D. de mort. caus.* don. id est fiat. Ne fiat, ne obtingat *l. 60. D. de cond. & demonst.*

Obtingere etiam ea dicuntur, quæ ex aliquo eventu nobis quærentur. Si per hereditatem obtingit hæc actio *l. 20. D. de sepulcr. viol.* Cum his omnibus agris, qui ad conjunctionem cuiusque fundorum emtione, vel quolibet alio casu obtigerit *l. 92. D. de leg. 3.* Honores, qui filio decurionis obtigerunt *l. 15. D. de mun. & bon.* non autem *obtingerunt*, ut quidam legunt. Obtingit libertas *l. 47. D. de man. test.*

Obtingere denique res dicitur per divisionem, v. g. nomina obtingerunt *l. 77. §. 18. D. de legat. 2.* loca divisione *l. 4. C. de relig. & sum. fun.* adde *l. 31. D. de usu & usuf.*

OBTURARE, vel Florentine *opturare* idem valet, ac obstruere. Foramen obturare *l. 6. D. de servit. urban. præd.*

OBTUTUS, us, quod Græci proprie *προσωρον*, hoc est, cultum dicunt: Serv. ad Virgil. *Æneid. 12. v. 665.* in verba & *obtusatus tacitus fletis.* Plerumque, inquit,

inquit, *obtusus* de eo usurpatur, qui alium, seu rem aliquam defixis in eam oculis intuetur. Unde idem Virgil. *lib. 1. Æneid. v. 498. Dum stupet, obtutuque hæres defixus in uno.* Sic obtutus intuentium polluere dicuntur statum Eutropii *l. 17. C. Th. de pæn.* Alias obtutus pro aspectu, ut nostris per Magistrum obtutibus offeratur, ait Imp. Constant. in *l. 1. fin. D. de offit. mag. offic.*

OBVAGULARE, & *obvagulario* vocabula Leg. XII. Tab. Ait enim illa Lex: Cui testimonium defuerit, is tertiis diebus ob portum obvagulatam ire. Ubi Rævard. *c. 11.* ob portum evagulare interpretatur, adversario iustum adhibitis testibus convicium facere, quod *pipulo deferre ante ades*, Plauto dicitur *Aul. act. 3. sc. 2. v. 32.* Pipulum enim idem esse, quod convicium, Varro scribit *lib. 6. de ling. lat.* indeque Festum obvagationem definiisse quæstionem, hoc est, inquisitionem cum convicio. Add. Cujac. *lib. 7. observ. c. 15.*

OBVENIRE, id est, obtinere, deferri. Quod plerumque dicitur de hereditate, ut in *l. 3. §. 2. D. pro soc. l. 150. D. de verb. signif. l. 28. D. de reb. auct. jud.* Nec hereditates modo, sed & legata obvenire dicuntur, & quidquid alias capiendi figuris accedit. Hereditas, vel legatum, vel donationes mortis causa -- quia non sine causa obveniunt *l. 9. D. pro soc. Sacerdotio obveniente, dixit l. 32. §. 4. D. de recept. arb.*

OBVENTIO generaliter accessionem significat, quæ vel ex ipsa industria hominis proficiscitur, veluti mercedes, pensionesque ex locationibus prædiorum urbanorum debite, vecturæ jumentorum, naula navium *l. 1. §. 15. D. de exercis. act. l. 34. D. de usur.* Adde *l. 7. pr. D. de usufr.*

l. 5. §. 9. D. de reb. eor. qui sub tut.

OBVIAM ire occurrere, obviam ponere, ut avaritiæ obviam itum est *l. 6. D. de extr. crim.*

OBVIARE hoc quoque significatu accipitur, ut obviam ambientibus *l. 2. C. Theod. ad l. jul. maj. suæ confessioni l. 12. D. de donas. cupiditatibus l. 161. C. Theod. de decursion. fraudibus d. l. 161.* Obviare muneribus publicis *l. 3. C. Theod. de patroc. viar.* Ita Varronem de *re rust. lib. 1. c. 35. & lib. 4. c. 10. & Quint. decl. 307.* loquutos fuisse ostendit Ducker. *de latin. vet. jurisc. p. 393. Hein.*

OBVIUS, *a, um*, pro eo, quod obitat alicui, vel impedimento est. Si togendis obvium debitis provocationis suffugium fuerit obiectum *l. 39. C. Theod. de appellat.* Sic obvias manus dixit Symmach. *lib. 5. epist. 5. & obviam urbem Virgil. lib. 5. Æn. v. 499.*

OBUMBRARE umbram suffundere, ut aliquid non conspicuum sit. Ita *obumbrati* latebris *l. 33. C. Theod. de heres.*

OCCANTARE, vel, vetustiore scribendi ratione, *obcantare* pro incantare Paull. *lib. 5. Sens. tit. 23. §. 15.* Qui sacra impia, nocturnave, ut quem obcantarent. *Occantare* paullo aliud est apud Amm. Marc. *lib. 30. c. 20.* Bubo occantans funebria, id est, funebria cantu præfagiens. Occantare ostium, id est, convicium ante ostium dicere apud Plaut. *Mercat. act. 2. sc. 3. v. 73.*

OCCASIO, ait Festus, *opportunitas temporis casu proveniens est.* Verum & quælibet alia quovis eventu contingens opportunitas hoc nomine continetur. *Occasio* obvenire dicitur in *l. 31. D. de mort. caus. don.* Litigandi occasio *l. 3. C. Theod. de masern. bon.* Id domino magis ex occasione, quam

ex jure contingere l. 2. D. de viv. Occasione hereditatis l. 59. §. ult. D. ad SC. Treb. Crimen majestatis a iudicibus non in occasione habendum est, sed in veritate l. 7. §. 1. D. ad leg. jul. majest. In occasionem habere, idem hoc loco esse ait Heinecc. ac obtentui habere, quemadmodum per occasionem idem aliquando, ac sub specie, vel obtentu. Sic per occasionem juris civilis l. 1. §. 1. D. de dol. mal. & sub occasione titularum ad se pertinentium Novell. Theod. & Valentinian. II. Per hujusmodi occasionem l. 1. §. 1. C. si secund. nups. mul. Observavit singularem hanc vocabuli notionem Jos. Nerijs A-nalect. lib. 1. c. 10. Rapienda occasio est, quæ præbet benignius responsum l. 168. D. de reg. jur.

Occasio pro causa, ut quum calcis ictu mortis occasio præbita videatur l. 5. C. ad leg. Cornel. de fiscar.

OCCASUS participium, quo usi Decemviri in XII Tab. teste Gellio lib. 17. c. 2. & Censorin. de die nat. c. ult. Sol occasus pro solis occasu. Itaque apud Macrobi. lib. 1. c. 3. ubi vulgo est: *Solis occasus suprema tempestas esto*, emendandum est, Sol occasus.

OCCIDERE est interimere, necare. Occidisse dicitur vulgo quidem, qui mortis causam quolibet modo præbuit l. 51. D. ad leg. Aquil. l. 15. D. ad leg. Cornel. de fiscar. Nam, ut Cicero Philipp. 9. c. 16. ait, is profecto mortem attulit, qui causa mortis fuit. Quod & confirmat Quintilian. Declam. 270. Sed lege Aquilia is demum teneri visus est, qui adhibita vi, & quasi manu causam præbuisse, tracta videlicet interpretatione vocis a cæde l. 51. D. ad leg. Aquil. Occisum itaque, quod ad legem Aquiliam attinet, accipere debemus, sive gla-

Tom. III.

dio, sive etiam fuste, vel alio telo, vel manibus, si forte strangulavit eum, vel calce petiit, vel capite, vel qualiter l. 7. §. 1. D. eod. tit. In SCo Silaniano occisorum adpellatione hi continentur, qui per vim, aut cædem sunt interfecti, ut puta jugulati, strangulati, præcipitati, vel saxo, fuste, lapide percussi, vel quovis alio telo necati, non etiam si veneno, vel quovis alio, quod clam necare solet, sint interempti l. 1. §. 18. D. de SC. Silan. At Paull. lib. 3. sent. tit. 5. §. 2. Occisus videtur, ait, non tantum, qui per vim, aut per cædem interfectus est, vel jugulatus, aut præcipitatus, sed & is, qui veneno necatus dicitur. Ibi tamen ob textus miro consensu aliud inculcantes, veluti l. 1. §. 18. l. 20. l. 21. pr. D. de SC. Silan. l. 9. C. de his, quib. ut indign. her. auf. Aniani manum sensum turbasse, tum hoc §. 2. tum §. 10. non sine ratione suspicatur Schulting. Jurispr. vet. antejust. p. 351. Festus: Occisum a necato distinguunt quidam, quod alterum a cædendo, atque ictu fieri dicunt, alterum sine ictu. Itaque in Numæ Pompilii Regis legibus scriptum est: *Si hominem fulminibus occisit*, & alibi, homo si fulmine occisus est. Quint. Declam. 350. Cædes videtur significare sanguinem & ferrum. Si quovis alio genere homo fuerit occisus, ad illam legem revertemur: Si inciderit in latrones, aut in aquas præcipitatus, si in aliquam immenfam latitudinem dejectus fuerit, eadem lege vindicabitur, qua ille, qui ferro percussus est.

Occidere, antepenultima correpta, dicuntur stellæ, quæ horizontem subeunt. Metaphorice idem est, ac extinguere, vel finire. Sic occidunt cum personis delicta l. 1. C. Th. de liberal. caus. Nec

3

alia

alia notione spes *occidere* & *occidisse* passim dicitur.

OCCISIO cades in l. 23. §. 2. *D. ad leg. Aquil.*

OCCUDERE, vel, ut in C. Th. scriptum reperitur, *obclaudere* idem ac claudere. Obclaudere aditum implendæ devotionis l. 1. C. Th. de patroc. vicor.

OCCULTARE, celare, abscondere in l. 1. C. de iis qui latron. & al. crim. eos occultant. Si circa columnas, aut stationes se occultat l. 7. §. 23. *D. quib. ex caus. in posses. eat.* Huiusmodi latitationis post columnas frequenter mentionem faciunt veteres. Ambrosius de Tobia c. 7. Ille gressus debitoris singulos numerat, aucupatur deflexus, iste continuo post columnas caput obumbrat. Sidon. Apollinar. lib. 1. Epist. 11. Alii, ne salutarent, fugere post statuas, occultati post columnas. Et erant sane circa fora veterum porticus, intercolumnia, statuarumque ingens multitudo, intra quos labyrinthos facile erat hominibus, sese foeneratorum oculis subducere. Hein.

OCCULTATIO sui l. 7. §. 4. *D. quib. ex caus. in posses.*

OCCULTUS, a, um. Occultum compendium l. ult. C. de crim. stell. Occultæ delationes l. 4. C. Th. de pesis. Si hoc in occulto sit l. 4. *D. de peric. & comm. rei vend.* id est, in obscuris, ut l. 9. l. 114. *D. de reg. jur.*

OCCUPARE interdum est invadere. Si ager ab hostibus occupatus sit l. 26. *D. quib. mod. ususfr.* Si quis nunciet domum a latronibus occupatam l. 3. §. 8. *D. de acquir. poss.* Nummis datis tutelam occupare l. 1. §. 7. *D. de offic. præf. vigil.* res debitoris l. ult. *D. ad leg. jul. de vi priv.*

Occupare pro apprehendere. Ita occupare bona l. 21. *D. de acquir. vel omitt. hered. possessionem*

l. 6. §. ult. *D. de acquir. posses.* l. 4. §. 28. *D. de usur. & usuc.* res debitoris, res hereditarias l. 49. *D. de hered. pesis.* Eodem sensu Fiscus dicitur, occupare bona l. 68. §. 1. *D. de fidejuss. & passim.* Ita etiam Intestatorum bona a civitatibus occupata dicuntur in l. 1. C. de bon. vac. Quod nullius est, id ratione naturali occupanti conceditur l. 3. *D. de acquir. ver. dom.* Item si res pro derelicta habita sit, statim nostra esse desinit, & occupantis statim fit l. 1. *D. pro derelict.* Hic autem occupare est capere inter alios, si capiendo alios prævenire, vid. l. 9. *D. de verb. oblig.* Ubi igitur res nullius cedere dicitur occupanti, intelligendum est, capiendo alios prævenienti, id nempe ante alios agentis, quo, qui prior egerit, dominus jure postulante intelligatur. Illud autem factum, quo alios prævenisse requiritur ad dominium rei nullius consequendum, nec est nuda rei adprehensio sine animo sibi habendi, aut cum alio animo, veluti tantum ad se recipiendi custodiendam. Sed & cum, Cicerone teste, adprehendamus non animo, sed manibus lib. 1. de orator. c. 56. non utique adprehensio semper requiritur in facto capiendi illo, ut vacua dominio res fiat nostra arg. l. 79. *D. de solut. l. 1. §. pen. D. de acquir. ver. dom. & Trebatius vulneratam a nobis feram nostram dixit l. 5. D. eod. tit.* Sane apud Romanos veteris moris erat, ut si duo rem invenerant, quorum alter adprehenderat, alter eam adprehendi viderat, communis ea res utriusque videretur. Unde solemnis formula. In commune Sen. Epist. 117. Quoties aliquid inveni, non exspecto, donec dicas In commune, ipse mihi dico. Vide Hein. Antiquis. Rom. ad. Inst. lib. 2. tit. 1. §. 21.

§. 21. ubi ex Plaut. *Rudens*. 4. *sc.* 3. v. 76. & sequ. adfert verba, quibus non solum hic veterum ritus, sed & quamplura juris nostri loca lucem haud mediocrem capiunt. Vide in voce *occupatio*.

Occupare pro prior quid agere ad alia quoque refertur, veluti ad accusationem instituendam l. 4. D. ad leg. jul. de adult. Quem admodum occupasse is quoque dicitur, qui prior litem contestatus est, cujus exempla sunt l. 11. §. 21. D. de legat. 3. l. 3. §. 9. D. de seplucr. viol. l. 14. D. de noxal. act. l. 19. D. de re judic. l. 32. D. de procur. l. 9. D. de verb. oblig. Alias occupare dicitur, qui prior ad sententiam pervenit. In actione sane de peculio occupantis melior est conditio; Occupare autem videtur, non qui prior litem contestatus est, sed qui prior ad sententiam pervenit l. 10. D. de pecul. Tributoria, non sicut de peculio, actio occupantis meliorem causam facit, sed æqualem conditionem quandoque agentium l. 6. D. de tribus. act. Et ita occupantis meliorem esse conditionem, accipe l. 4. D. de in rem. verso l. 3. D. quod cum eo, qui in alien. pos.

Occupare flumen dicitur eum locum, quem per inundationem operit, veluti in l. 24. D. quib. mod. ususfr. l. 7. D. de per. & comm. rei vend. l. 14. D. quemadm. serv. Idem de mari dicitur in l. 3 §. 17. l. 30. §. 3. D. de adq. poss.

Occupare, id est tenere, habere. Ita consobrinus, qui sequentem gradum occupat l. 6. comm. test. Si plures institutiones ex eadem parte sub diversis conditionibus fuerint, conditio, quæ prior existiterit, occupabit institutionem l. 17. D. de cond. inst. id est committet institutionem in gratiam ejus, qui sub ea conditione fuerit institutus. Occupare quid le-

gatorum nomine l. 1. D. quod legator. partem l. 19. §. 2. D. de cond. & demonstr. l. 18. D. de legat. præf. l. 16. §. ult. D. de bon. libert. fundi pignus l. 2. C. qui pos. in pign. vacantem portionem l. 6. §. ult. D. de adquir. posses. totius domus usum l. 22. §. 1. D. de usu & hab.

Occupare, distingere, distringere. Occupare domum secundis nuptiis l. 10. C. Th. de matern. bon. Occupat accusatorem pœna l. ult. C. Th. ad leg. Corn. de fals.

Occupari re aliqua, vel circum, ut in l. 2. §. 2. D. qui ord. in bon. poss. reipublicæ causa l. 3. C. de dol. mal. somno aut morbo l. 1. §. ult. D. de auct. & conf. sus. originalibus vinculis ad munera subeunda l. 82. C. Th. de decur.

Occupare etiam est pecuniam collocare, Nonio interprete. Et ita Cic. pro Placco c. 21. alibique loquitur. Auf. in Epist. ad Symmach. Grypho præmissa: Ut avidus fœnerator improbum numum malui occupare, quam condere. Quemadmodum pecuniam vocamus ociosam, quæ nullas parit usuras, nec non vacuum pecuniam l. 28. D. de pos. ita occupare eam dicitur, qui eam fœnori collocat, eadem loquendi forma, qua sterilem terram vineis occupare, apud Pallad. lib. 1. de re rust. c. 6. & aream occupare fundamentis apud Liv. lib. 1. c. 38. Cic. pro Placco. c. 21. Pecuniam adolescentulo grandi fœnore, fiducia tamen accepta, occupavisti.

OCCUPATIO: Occupatione sua fecisse eos, qui primi in vacua venerunt, ait Cicero in lib. 1. de offic. c. 7. Quis vero prior in vacua venisse, atque ita per occupationem sua fecisse dici debet? Id enim ipsum est definiendum. Respondes: Qui id egit, ex quo

concipimus, quomodo res nullius, dominii capax, propria fiat. Ita quidem Wurffel. *in jurispr. defin.* §. 530. occupationis speciem, de qua hic agitur, definit. Neque vero sic rem satis intelligo. An id non nisi ex adprehensione corporali cum animo rem sibi habendi conjuncta intelligitur? Sane animi intentionem manifestam semper, adprehensionem vero corporalem non ita requiri, supra evictum est in voce *occupare*, & ipse notavit Wurffel. Igitur quis occupasse rem nullius cum effectu dominii dici debeat, id diversimode pro variis rerum nullius adquirendarum casibus accipiendum est. Aliud, v. g. factum præveniendi requiritur in re inventa, ac speciatim in casu, quo unus adprehendit, alter adprehendi vidit, vel ante vidit, de quo supra in verbo *occupare*, aliud deinde requiritur in feris, de quo l. 5. *D. de adquir. rer. dom.* Aliud denique in missilibus, quorum is dominus non fit, nisi qui corporaliter adprehendendo prævenit. Nec utique omnium præveniendi figurarum, quibus dominium *rei nullius* acquiritur, pro varietate casuum alias diversarum, genus adæquata satis definitione, distinctaque exponere facile est, si saltem eam ex legibus nostris petere volueris.

Occupatio pro cura, sollicitudine, studio, labore. Ita majoris causæ occupatio l. 23. §. 1. *D. de re judic.* Occupatio negotiorum propriorum l. 15. *D. de recept. arbitr.* Occupationes militares l. 3. *C. de negot. gest. publicæ* l. 21. *C. ad leg. jul. de adult.*

OCCUPATORIUS ager Siculo Flacco dicitur, qui & arcifinalis, seu arcifinius sic dictus, quod in tempore occupatus sit a victore populo, territis inde fugatisque hostibus, quia non so-

lum tantum occupabat unusquisque, quantum colere præfenti tempore poterat, sed quantum in spe colendi habuerat, ambiebat. Sed de hoc vide, quæ ex Heineccio attulimus in art. *Arcifinius*.

OCCURRERE proprie est, obviam ire, & proficisci in l. 14. *D. de re milit.* l. 27. *C. Theod.* Ita *Occurro* ad exarrem l. 27. *C. Th. de petis.* ad iudicium l. 1. §. 2. l. 2. §. 1. *D. si quis caus. in judic. sist. caus.*

Occurrere, metaphorice, significat obistere, ob stare, impedimento esse. Ita *occurrere* calliditati l. 1. *D. si quis omiff. caus.* l. 14. *D. de liber. caus.* l. 1. *D. quod ut aut cl. fraudi* l. 15. §. ult. *D. de excus. venditionibus* l. 46. *D. de fidejuss.* contra fidem testatoris venienti l. 20. *D. de donat.*

Occurrere etiam dicuntur, quæ accidunt, vel eveniunt, seu adfunt. Occurrit æquitas rei l. 6. *D. de collat. bon.* id est æquum est. Comparatio nulla legatorum occurrit l. 20. §. ult. *D. de legat. præst.* Occurrunt tempora l. 30. §. ult. *D. de Carb. edict.*

OCCURSUS, quando quis alteri obvius est. Si occurfus creditoris evitetur l. 7. §. 13. *D. quib. in posses.* Occursus iudicis l. 1. *C. Theod. de jud.* ubi Jac. Gothofr. in not. Occursus, inquit iudicis est, quum iudex litigentium silentium imponit, & metas compertit, uti laudata lex loquitur.

OCTAVA vectigalis (species), cujus fit mentio l. ult. *C. de cens. nuch.* Hujusmodi vectigal inde ab Alexandri Severi temporibus exerceri solitum, testimonium est ejusdem Imperatoris rescriptum l. 7. *C. de locat.* in quo et Si cum Hermes vectigal octavarum in quinquennium continuè conduceret, fidem tuam obligat. Duo in primis memorantur hujusmodi vectigalis genera, alterum

ex diurnis gerulorum quæstibus, quam *octavam* instituerat C. Caligula, teste Suetonio c. 40. de qua Burman. *de vestigal. pop. Rom.* c. 12. p. 207. alterum, quod pro mercibus exigebat, & *more constitutum* esse dicitur l. 7. C. de locat. De eo idem Burmann. c. 5. p. 67. quamvis nec iste, quæ enormis hujus vestigialis origo sit, potuerit expedire. Hein.

OCTAVARIUS, publicanus, qui *octave* vestigal exigebat l. 8. C. de vestig. Iis adjunctos fuisse milites stationarios, & urbanos, qui octavariis adversus vim, & fraudem mercatorum adessent, ex Dionis. Cass. lib. 48. & l. 3. C. de vestig. collegit laudatus Burmann. *de vestig. pop. R. m.* c. 9. p. 145. Hein.

OCTAVENUS, non levis juris auctor, citatur ab Alburno Valente l. 67. D. ad SC. Trebell. aliisque pluribus Ictis in legibus nostris, ex quibus, eum Cassio, Proculo, & Aristone posteriorem fuisse adparet. Floruit omnino sub Vespasiano, ceu recte suspicatus est Guil. Grot. in vis. Ictur. lib. 2. c. 5. ubi, eum quædam ad Edictum, immo & ad Legem Juliam & Papiam scripsisse, suspicatur. Enimvero quamvis posterus ex l. 32. D. qui, & a quib. man. colligat, eum tamen locum rem non conficere, ostendit Hein. in Comment. ad Leg. Jul. & Papp. Popp. lib. 1. c. 1. §. 4. p. 14.

OCULATUS, a, um, oculata fide §. ult. Inst. de grad. cogn.

OCULUS. Ante oculos habere 4. §. ult. D. de eo, quod cert. loc. collocare l. 4. C. Theod. de collat. donat. Oculis conniventibus 4. §. 1. D. de man.

ODIOSUS, a, um. Odiosæ res, id est, magicæ in §. 5. rñ. de publ. jud.

ODO, nis, vel udo usum caltamenti præstat l. 25. §. 1. D.

de aur. arg. leg. Apud Martial. lib. 14. epigr. 140. Udones Ciliciei celebrantur hoc disticho: Non hæc lana dedit, sed olentis barba mariti: Cinyphio poterit plancta latere sinu. In can. 14. dist. 96. scriptum est: Et sicut noster Senatus calceamentis utitur cum udonibus, id est, candido linteamine illustratis. Ex loco Martialis certissimum est, odones, vel udones ex caprinis pilis fuisse textos. His vero pilis utebantur veteres ad corpus ab humoribus tuendum. Sane eo consilio Cilicia ex iisdem pilis facta militibus in castris dabatur. Alcon. Pædian. in Verr. 3. Ceterum tum de ipso hoc calceamentorum genere, tum de origine vocis disputant Claud. Salmas. ad scripte. hist. Aug. p. 221. Isaac. Voss. Epist. ad Græv. in addend. ad Hesiod. p. 69. v. 17. sed ita ut parum extricent. Vid. Corn. Van. Bynkersh. lib. 3. obs. c. 7. Hein.

ODORES in l. 3. §. 10. D. de pen. leg. l. 7. §. 3. D. de in rem vers. sunt res fragrantioris odoris, & plerumque unguentis junguntur. Sane coctis odoribus unguenta fieri, ait Pompon. leg. 27. §. 1. D. de adquir. rer. dom. & odorati ignes memorantur apud Ovid. lib. 1. fastor. v. 75.

OECONOMI adpellantur, quibus res ecclesiasticæ gubernandæ mandantur l. 24. C. de sacros. Eccles. Dispensatorem pauperum Leo, & Anthemius definiunt l. 33. §. 4. C. de Episc. & Cler. Alias oeconomi definiuntur, qui ecclesiasticas tractant rationes l. 3. C. Th. de his, qui ad Eccles. confug. Ii e clericis sunt constituendi, non e laicis Can. in nova 22. caus. 16. quest. 7. Talis oeconomus etiam post mortem Episcopi curam bonorum gerebat, de iis Episcopo successuro rationem redditurus. Conc. Chale. c. 25. c. 29. Id au-

tem muneris olim fuit archidiaconorum. Monasteria quoque suos habuerunt œconomos.

Interdum *œconmus* idem est, ac defensor, advocatus Paris. *am.* 1245.

OECUMENICUS. Patriarcha Constantinopolitanus dicitur *l. 7. C. de sum. vin.*

OENOMELI dulcissimum vinum *l. 9. D. de tris. vin. ol.* quod vini adpellatione contineri *ibid.* traditur. Mellitum vinum esse origo verbi declarat. Vid. Dioscorid. *lib. 5. c. 16* Const. *lib. 8. Geopon. c. 26.* Isidor. *lib. 20. orig. c. 3.* sane τὸ τῶν μελικρτόν, quod hodie melicratum, a priscis οἶνομελι adpellatum Jul. Pollux. *lib. 6. c. 2. segm. 17.* testis est.

OENOPHORUM Paull. *lib. 3. sens. sit. 6. §. 90.* inter ea numerat, quæ ad poculorum speciem comparata sunt. Codices ibi habent *Ocnophorium*. Attamen & *Ocnophorum* dixerant Juven. *Sat. 6. v. 425.* & Mart. *lib. 4. epigr. 89. Hein.*

OFFENDERE est aliquem dicto, factove lædere, & eo modo ejus iracundiam provocare. Unde offendere, & promerere opponuntur *l. 77. §. 25. D. de leg. 2. l. 111. §. 8. D. de leg. 3.*

Offendere etiam Edictum, legem, SCum dicuntur, qui adversus ea quid faciunt, committuntve. Et ita accipitur in *l. 5. §. 1. D. si quis omiff. caus. testam. l. 10. §. ult. D. de jud.* Sed & in SCum offendit, ait *l. 3. §. 1. D. de SCto Maced.* Quin & legi offendere in *l. 1. D. de usur.* quod potius ex usu & auctoritate veterum, quam per antiptosin vel enallagen casuum defendendum existimat Hein. Ea enim constructione non modo Ulpianum usum esse *l. 15. D. de servis. prad. urb.* ubi *servitutis, ne prospectui offendatur,* meminit, verum etiam Horat.

lib. 2. serm. sat. 1. v. 77. 78. Fragili quærens illidere dentem, offendet solido. Vid. Bynkersh. *lib. 6. observ. c. 25. p. 269.* ubi monet in *l. 14. C. de legis. hered.* quosdam libros veteres habere *natura offendere.*

OFFENSA est animo inhaerens indignatio ex alicujus malo merito concepta. Sic offensa domini irati in servos *l. 5. C. fam. ere.* Offensam placare *l. ult. D. si quis aliq. test. prob.* Causam offensæ præstitisse *l. 22. l. 23. C. de inoff. test.* Cujus contrarium est sine offensa esse *l. 51. §. ult. D. de manum. test.* id est, non offendisse. Si testatorem poenituit prioris offensæ *l. 4. D. de adim. legat.* id est, eam deposuit.

Offensa, violatio, vel ut vulgo loquuntur, contraventio. Ita offensa edicti *l. 6. D. de postul.*

OFFENSIO idem quod offensa priore significatu. Ita iustas offensionis causas præstare *l. 20. C. de inoff. test.*

OFFERRE adpellationem in *l. 19. §. 31. C. de adpell.* id est interponere. *Offerre* æstimationem *l. 54. §. ult. D. de verb. obl. cautionem l. 50. D. de man. testam. conditionem meliorem l. 1. C. comm. divid. debitum l. 1. C. de crim. stell. fidem suam l. 3. C. ad leg. falc. libellum l. 7. D. de divors. pecuniam l. 1. §. ult. D. de usur. pretium l. 2. C. de usur. pecuniæ reum idoneum l. 34. §. ult. D. de statulib. satis l. 21. §. 2. D. de nov. op. nune. vel satisfactionem, ut est in *l. ult. D. quod legat. satisfactionem l. 21. §. ult. D. de pecun. const.**

Offerre se defensionis dicitur, qui defensionis loco iudicium pro al quo accipit. Is qui se obtulit defensionis sine causa *l. 25. D. de rei vind. Offerre* se procurator dicitur, qui se liti offerat, id est, qui sine mandato litem pro alio

ex-

excipit *l. 6. D. de procurat.* Obtulisse se liti videtur non is, qui in rem suam procurator datus est, tutor & curator in ea conditione sunt, ut non videantur videri se liti obtulisse *l. 4. pr. & §. 1. D. de re jud. Offerre se deposito l. 1. §. 35. D. de pos.* id est, ad depositum recipiendum. *Offerre se negotiis alienis l. 3. §. 9. D. de neg. gest.* id est ultro ea suscipere.

Offerre etiam est sistere, quod Barbari dicunt præsentare, sic offerantur iudicibus *l. 14. C. Th. de judaïs.* Offerre iudicibus latrones *l. 1. C. de iis, qui latron.* Miles, qui post quinquennium desertionis se obtulit *l. 13. §. ult. D. de re milit.* Servus si a domino ad tormenta offeratur *l. 18. §. 7. D. de quest.*

Offerre furtum, & furtum oblatum quid sit, vide in art. *furtum.*

OFFICERE obesse, nocere, præjudicare. *Officere* cui arbor dicitur, quæ ex vicini ædibus in ædes ejus impendit *l. 1. §. 1. D. de arb. cad.* *Officere* luminibus est obscurare lumina, sive obscuriora ea facere, veluti altius ædes tollendo *l. 10. in fin. l. 11. l. 13. D. de servis. præd. urban.* vide in art. *lumen.* *Officere* prætorio vicini *l. 2. D. de servis. præd. russi.* vide voce prætorium. *Officere* prospectui *l. 3. D. de serv. præd. urb.* vide voce *prospectus.*

OFFICIALES operæ sunt, quæ in officii & obsequii præstatione consistunt, & a *fabrilibus* separantur *l. 26. §. 12. D. de condi&f. indeb. l. 6. l. 9. D. de oper. libert.* vide art. *Opera.*

OFFICIALIS substantive vocatur, qui alicui magistratui, judicive præsto est, ministeriumque vel officium exhibet. Sic quoties sine auctoritate iudicati *officiales* alicu-

jus bona occupant, vel describunt, vel sub observatione esse faciunt *Paul. lib. 5. tit. 12. §. 6.* Missus in possessionem, si non admitatur, per *officialem* Præfecti introducendus est in possessionem *l. 5. §. 27. D. ut in possess. leg.* Præsides Provinciæ *officiales* perpetui sunt *l. 34. D. de reb. cred.* *Officiales* Proconsulis *l. 6. §. 1. D. de pæn.* *Officialis* publicus *l. 2. C. de decurion.* Usurpat hoc verbum & Tertull. *de idolatr. c. 17. adv. Praxeam c. 3. Apul. lib. 1. metam. p. 113.*

Officiales vero, qui in *tit. 2. de officio Vicarii* in sexto memorantur, sunt Vicarii Episcopi generales, qui vel ad ecclesiastica, vel ad secularia constituuntur. Hi præsunt tribunalibus secularibus in Germania, in qua Episcopi duplicem gerunt personam, Episcopi & Principis secularis, adeoque conveniens est, ut diversa quoque erigant tribunalia. Illi vero iudicii Ecclesiasticis præsunt, & speciatim dicuntur Vicarii generales in spiritualibus, inter Prælatos relati, & idem auditorium cum Episcopis habentes per *c. 2. de consuetud. in 6.* Et ab his appellatur ad Archiepiscopum, vel Pontificem, non ad ipsum Episcopum per *c. cit. 2.* Vide Boehmer. *Instit. jur. can. lib. 1. tit. 28. §. 15. & sequ.* Vid. *Vicarius generalis.*

OFFICINA locus, in quo artifices operas exercent, seu fabricantur. Ea vox occurrit in *l. 19. §. 2. D. de judic.* ubi a *taberna* & *pergula* separatur. Item *l. ult. D. de proxen.* & *l. 4. D. de his, qui nos. inf.* ubi pro parte balnei habetur.

Officina metaphorice variæ & innumeræ Manichæorum sectæ vocantur in *l. 9. C. Th. de her.* Ita officinam nequitie dixit Cic.

OFFICIOSUS agere *l. 21. D. de his, quæ ut ind.*

Or-

OFFICIUM, ut ait Donat. in *Adelph. act. 1. sc. 1.* est quasi *officium*, ab efficiendo, quod unicuique congruit. Id autem verbum quandoque gratuitam operam significat, quam quis, mera voluntate, & amicitia ductus, præstat. Sic voluntatis, & officii magis, quam necessitatis est commodare *l. 17. §. 3. D. commod. Iniquum* est, officium cuique damnosum esse *l. 7. D. quemadm. test. aper.* Mandatum originem ex officio atque amicitia trahit *l. 1. §. ult. D. mand. Contrarium* est officii merces *ibid.* Si negotium ex officio amicitiae gesserit *l. 1. §. 9. D. de tutel. & rat. distr.* *Officium* alias est eorum, quæ sunt necessitatis præstandorum, & hoc Seneca *lib. 3. de benef. c. 18.* quosdam a beneficio, & ministerio ita ait separasse, ut beneficium esse dicerent, quod alienus det, qui potuerit sine reprehensione cessare: *Officium* filii, uxoris, & aliarum personarum, quas necessitudo suscitet, & ferre opem jubeat: *Ministerium* servi, quem conditio sua eo loco posuerit, ut nihil eorum, quæ præstet, imputet superiori. Idem *lib. 2. controuv. 5.* Non est *beneficium*, sed *officium* facere, quod debet, ut si filius patri dicat, se beneficium dare.

Officium tamen vocatur etiam obsequium privatum, & ministerium, ac operæ, quæ a libertis servisque exigebantur. Nam & servile ministerium familiaræ, quæ circa patrem familias est, *officium* adpellatur, distinguiturque ab *arsificio*, quod ipsi personæ domini non deservit, sed in opere aliquo faciendo arteque exercenda versatur *l. 24. D. de man. testam.* Officium utique erat servorum, quos usus sui causa paterfamilias habebat, qui ad ejus corpus tuendum, atque ipsius cultum præ-

positi, destinatique erant. Quo in genere erant junctores (vel, ut alii legunt, unctores) cubicularii, coqui, ministratores, atque alii, qui ad ejusmodi usum parati *l. 203. fin. D. de verb. signif.* Quales etiam erant ostiarii, tonsores, obsonatores, pisiores *l. 61. & 65. D. de legat. 3.* Artificium vero erat e. gr. lecticarium, textorum, fullonum *l. 28. D. de reb. dub. Adde l. 65. §. 1. D. de legat. 3. l. 4. §. 5. de cons. Paull. lib. 4. sens. tit. 14. §. 1. l. 27. §. 1. D. de instr. vel instr.* Hæc quidem de servis. Quod vero ad libertos attinet, Operæ sunt diurnum officium *l. 1. D. de oper. libers.* Libertæ, quæ voluntate patroni nuptæ sunt, non coguntur officium patronis suis præstare *l. 2. C. de obseq. patron.* Et ita officium intellige in *l. 3. & 11. D. de oper. libers. l. 46. §. 7. D. de jur. fisc. l. 26. §. 12. D. de cond. indeb.* Sed & uxor in officio mariti esse debere dicitur in *l. 48. D. de oper. libers.*

Officium adpellatur tam id, quod naturaliter est præstandum, quam ea, quæ ex legibus institutive civilibus præstanda sunt. Hinc Seneca *lib. 2. de ira c. 27.* Quis est iste, qui se profitetur omnibus legibus innocentem? Ut hoc ita sit, quam angusta innocentia est, ad legem bonum esse? Quanto latius officium patet, quam juris regulæ? Quam multa pietas, humanitas, liberalitas, justitia, fides exigunt, quæ omnia extra publicas tabulas sunt? Ita paternum est officium dotem, vel ante nuptias donationem pro sua dare progenie *l. 2. C. de dot. promiss.* Intelligis matrem non officium pietatis in petendo tutorem deservisse *l. 9. C. qui pos. sus. vel em.* Non ex officio pietatis testamentum fecisse parentes dicuntur, quum falso instimulati liberos suos, vel

vel exheredarunt, vel præterierunt l. 2. & 3. *D. de inoff. test.*

Officium aliud est privatorum hominum, aliud publicarum personarum. Prius iterum est vel *commune*, vel quod vocant *civile*. Ad commune pertinent sequentia. Officii tuendi causa interdicta competunt, veluti de libero homine exhibendo l. 2. §. 1. *fin. D. de interd.* Sic & Quinct. lib. 6. c. 8. causas abdicationis, dementiæ, malæ tractationis, orbarum nuptias interdicentium, quosdam *officiorum causas* vocasse, scribit.

Officium civile erat, quod nonnisi in conspectu civium poterat peragi, quo pertinet postulare, pro alio intercedere, & procuratorem existere per l. 2. *D. de reg. jurif.* hujusmodi ab officio femine per l. 1. *D. ad SC. Vell.* itemque impuberes per d. l. 2. *de reg. jur.* arcentur. Juvenal. *sat.* 7. v. 107. Dic igitur, quid causidicis civilia præstent officia? Adde Suet. in *Tiber.* c. 8. Senec. *de tranquill. anim.* l. 3. Plin. *Epist.* 8. 63. Quinctil. *Inst. or.* 2. 4. & 3. 10. *Officium* advocationis dixit Ulp. in l. 54. *D. de rei vind.* Huc respicit quoque arbitri officium, de quo l. 109. §. ult. *D. de legat.* l. 1. l. 3. *C. commun. divid.* l. 4. §. 3. *D. de dol. mal.* & *met. excep.* l. 25. *D. de recept. arb.* Aliud autem erat officium civile, quod quis privato arbitrio obibat, qualia fere sunt, quæ modo diximus, aliud civile officium, quod quis more, lege, imperio ejus, qui jubendi habet potestatem, obire debet, quo spectat officium tutoris, vel curatoris, quod memoratur in l. 7. §. 1. l. 20. l. 46. §. 1. *D. de administ. & per. tut.* & alibi passim. Quin officium civile illud necessarium, quatenus propter publicam utilitatem est introductum, *publicum* etiam adpellatur. Unde Pompon. Munus publicum esse *officium* pri-

vati hominis, ex quo commodum ad singulos, universosque pertineat, scribit in l. 239. §. 3. *D. de verb. signif.* & Arcad. Charif. Hæc omnia, inquit, munera, quæ trifariam divisimus, una significatione comprehenduntur. Nam & personalia patrimonialia, & mista munera, *civilia* seu *publica* adpellantur l. *fin.* §. 28. *D. de muner. & honor.*

Officia publica alias dicuntur publicarum personarum, eaque maxime, quæ cum dignitate sunt conjuncta. Eo pertinet officium Advocati fisci in l. 5. §. 13. *D. de his, quæ ut ind. Officium* censoris l. 4. §. 1. *D. de censib.* cohortale l. 33. *C. de adpell. fiscale* Paul. lib. 5. *sent. sis.* 12. §. 5. *judicis* l. 7. *D. de negot. gest. juris dicentis* l. 1. *D. de iurisd. legationis* l. 1. *C. quib. ex caus. maj. magistratus* l. 11. *C. de compensat. militare* apud Tertull. *libro de fuga in persequ. sub fin. præsidis provincie* l. 38. *D. de velig. & sum. prætoris* l. 4. *D. test. quemadm. aper.* Militum medici l. 33. §. ult. *D. ex quib. caus. maj. regentis exercitum* l. 12. *D. de re milit. tribunorum*, vel eorum, qui exercitui præstunt d. l. 12. Qui officium in provincia administrat l. 3. l. 38. *D. de vis. nupt.* vel gerit, ut loquitur l. 57. *D. eod. tit.*

Officium pro officialibus, ministris, & adparitoribus magistratum ponitur l. 1. *C. de bon. voc.* l. 1. *C. ne fisc. rom. vend.* *Officium* annonæ l. ult. *D. de pign. act. censuale* l. 18. *C. de sestam.* & apud Symmach. lib. 1. *epist.* 46. comitum l. 2. *C. de offic. milit. jud. procuratoris fisci* l. 3. *C. quand. fisc. vel priv. judicum rectorumque provincie* l. 33. *C. de decur.* & ita accipe officium in l. 45. §. 9. *D. de jur. fisc.* l. 6. §. 5. *D. de offic. præsid.* l. 17. *D. de in jus*

ius voc. l. 1. C. ad SC. Turpill. l. 7. §. ult. qui satisf. cog. l. 11. D. ad exhib. Paul. lib. 5. Sens. vis. 34 §. 1. l. 74. D. de evict. l. 2. C. de fid. & jur. hast. legimus quoque eodem sensu officium militare in l. 2. C. si mancip. ita ven. ne proflis. moderatoris provincie l. 34. D. de decurion. præsidiale l. 1. C. de præscript. 30. vel 40. ann. l. 6. C. de sent. & interleg. præsidis provincie, vel proconsulis l. 4. §. ult. de fugitiv. amplissimæ sedis l. un. in fin. C. de coll. don. Tertullianus de anima c. 11. Gravior, ait, invidia est in præsidem, quum officia pulsantur. Plus cæditur, qui jubet, quando nec, qui obsequitur, excusatur.

Officium etiam dicebatur, interesse sponsalibus amicorum, ad signandum advocatos adesse, & alia id genus. Juven. Sat. 2. v. 134. Quæ causa officii? quid? quævis? Nubit amicus. Plin. lib. 6. epist. 15. Interest officiis, adhibetur consiliis. Tertullian. de Idololat. c. 16. Circa officia vero privatorum, & communium solemnitatum, ut togæ puræ, ut sponsalium, ut nominalium. Apul. lib. 6. metam. p. 154. speciosus adolescens... votisque nuptialibus pacto jugali pridem destinatus, consensu parentum tabulis etiam maritus adpellatus ad nuptias, officio frequenti cognatorum & adfinium stipatus templis, & ædibus publicis victimas immolabat.

Sed & in obscenis usurpatum esse officii verbum M. Sen. in proem. lib. 4. controu. indicat, de Haterio loquens in hunc modum: Memini illum, quum libertinum defenderet, cui objiciebatur, quod patroni concubinus fuisset, dixisse: Impuditiæ in ingenuo crimen est, in servo necessitatis, in liberto officium.

Officium publicum etiam est so-

lemnitas initi magistratus, veluti consulatus, præturæ, quæsturæque, ad quam & amicos suos advocabant, muneraque, & dona iisdem missitabant, magistratum auspicantes. Mentio horum officiorum fit in l. 1. C. Th. de expens. ludov. l. 7. pr. l. 8. C. Th. de honorar. codic.

OFILIUS (Aulus) Ictus, de quo supra sub *Aulus*. Ofilius ad Atticum citatur in l. 234. D. de verb. sign. Scipio Gentilis lib. de alim. c. 11. p. 7. existimat ibi pro ad Atticum rescribendum esse ad Appium, intelligendumque Appii Claudii librum de actipnibus, de quo Pomponius l. 2 §. 36. D. de orig. jur. Nam & Ofilii librum de actionibus existitisse, intelligi ex l. 3 §. 5. & §. 8. D. de pen. legat. At hanc divinationem minus necessariam censet Heinecc. Ofilius enim librum suum inscribere viro suæ ætatis T. Pomponio Attico, atque ita librum æque nomen *Ofilii ad Atticum* ferre potuisse, ac illum *Ciceronis ad Trebatium*.

OLEA modo pro arbore, modo pro fructu, id est, ipsa oliva accipitur. Ita olea excutitur, vel per se decidit l. 13. D. quib. mod. ususfr. Ad premendam oleam fîcis utimur l. 19. §. 2. D. locat. Adde l. 15. §. 2. D. eod. vis. l. 42. D. de usu & ususfr. legat.

OLEAGINEA pocula l. 30. D. de leg. 3.

OLEARIUS, a, um. *Olearia* merx l. 13. D. de inst. act. val. l. 19. §. 2. D. locat.

Olearia mensæ, de quibus est singularis titulus C. Th. puta vis. 24. lib. 14. *Olearia* mercatores l. 4. §. ult. D. de mun. & honor. subaudi *mercis*; sunt qui vendunt emuntque oleum l. 5. §. 24. D. de inst. act.

OLERE os alicui dicitur, cui anima sætet, quod ex illuvie oris acci-

accidere solet, vel corporis vitio, veluti quod jecur, quod pulmo, aut aliquid similiter olet *l. 12. §. ult. D. de edil. edict.*

OLEUM ex olivis expressa pinguedo. Oleum ex olivis alienis facere *l. 12. §. 3. D. ad exhib.* Si oleum vir pro uxore in æde sacra posuerit *l. 5. §. 12. D. de donat. int. vir. & ux.*

OLIFACERE odore percipere. Mulam equus olfecit *l. ult. D. si quadr. paup. fec.*

OLITORII, *a*, um ab olere. Olitorii horti *l. 13. §. 4. D. de usufr.* sunt horti, in quibus crescant, quæ esui sunt, & ab hortis vineariis separantur, nec ad urbana referuntur prædia, in quibus eorum plurimi in reditu sunt per *l. 198. D. de verb. sign.*

OLIVA fructus oleæ. Olivarum nuclei *l. 55. D. de legat. 3. l. 167. D. de verb. sign.*

OLIVARE. Oleum ad olivare reverti non potest *l. 7. §. 7. D. de adqu. rer. dom.*

OLIVARIÆ molæ *l. 21. D. de instr. vel instr.* Eadem oleariæ molæ Varroni *de ling. lat. lib. 4.*

OLIVETUM *l. 58. D. de contrah. emt.* Si oliveta fecerit Ulp. *sis. 6. §. 16.*

OLUS in *l. 12. §. 1. D. de usu & hab. pr. Inst. eod. sis.* sunt herbaræ, quibus & homines vescimur.

OMITTERE hereditatem proprie est prætermittere, uti veteres loquuntur. Unde omittere, & adquirere hereditatem, pugnant *l. 54. D. solus. matrim. & rubr. sis. D. de adqu. vel omiss. her.* itemque omittere, & adire *l. 50. §. ult. D. de her. inst. l. 34. D. de vulg. & pupill. subst.* Interdum tamen & omittere & repudiare separantur: Si quis juvenili ætate ductus omiserit, vel repudiaverit hereditatem *l. 24. §. 2. D. de minor.* Non tantum enim, qui re-

pudiat, sed & qui tempore excludi se patitur, omittere dicitur. Nec extraneus tantum homo, heres institutus, verum etiam suus patris hereditatem omittit. Et sic omittere hereditatem legimus *l. 7. §. ult. D. de adqu. vel omiss. hered. l. 4. D. unde leg. l. 23. D. de cond. & dem. l. 53. D. unde legio. & passim.* Qui occasione adquirendi non utitur, veluti qui omittit hereditatem.

Omittere adire hereditatem *l. 9. D. de suis & legis. aditionem l. 76. §. ult. D. de adqu. vel omiss. her.* Sive omiserint instituti, sive non omiserint *l. 12. D. de legat. præst.* Subintellige hereditatem.

OMITTERE bonorum possessionem *l. 2. D. de except. res jud. l. 2. §. 8. D. de bon. poss. secund. tab. l. 14. & 15. pr. D. de legat. præst.* cui contrarium est accipere *l. 14. pr. D. eod. sis.* Omisisse bonorum possessionem intelligitur, qui vel tempore exclusus non petiit, vel repudiavit, ut loquitur Julianus *l. 20. §. 4. D. de bon. libers.*

Omittere fideicommissum *l. 34. §. 2. D. de legat. 2. causam testamenti l. 17. §. 1. D. de castr. pecul.* id est prætermittere institutionem, ut loquitur Neratius *l. 13. D. de test. mil.* **Omittere** legatum *l. 31. D. de test. milit.* partem suam *l. 76. D. de adqu. vel omiss. hered.* successionem ex testamento *l. 3. C. de impub. & cl. substis.*

Omittere etiam est silentio præterire, & neque instituere, neque exheredare. Ita si quis filium, quem in potestate habuit, instituerit heredem, vel exheredaverit, ex eo nepotem omiserit *l. 4. §. D. de bon. poss. constr. tab.* Si filius heres institutus sit omisso postumo *l. 16. D. de lib. & postum.*

Omittere & generatim est præter-

terminare, deferere, vel negligere aliquid eorum, quæ agi, fieri, exerceri, interponi, obijci, allegare poterant. Sic *omittere* actiones l. 25. §. 4. *D. locat. conduct.* allegationem l. 36. *D. de minor. auxilium adpellationis* l. 8. §. 8. *D. mand. beneficium* SCi l. 2. §. 20. *D. ad SC. Treb. cautionem* l. 6. *D. de magistr. conven. conditionem* l. 8. *D. de cond. inst.* id est, ei non parere.

Omittere debitorem, & fideiussorem convenire l. 49. *D. de fideiuss. Omittere* defensionem l. 5. §. 3. *judic. solvi emolumentum* l. 44. *D. de minor. exceptionem* l. 10. §. 12. *D. mand. inquisitionem causæ* l. 34. *D. de jur. fisc. injuriarum iudicium* l. 33. *D. de minor. jus suum* Ulpian. lib. 28. reg. §. 6. necem inultam l. 1. *C. de iis, quib. ut indign. nunciationem novi operis* l. 5. §. 12. *D. de nov. oper. nunc. verborum obligationem* l. 6. *D. de transact. officium pietatis* l. 1. *C. de iis, quib. ut indign. pactum* l. 5. *D. quæ res pign. persecutionem pignoris* l. 24. *C. de pign. personam interpositi* l. 17. *D. ad leg. falcid. pignus* l. 18. *D. quæ in fraud. credit. possessionem* l. 4. §. 1. *D. de alienat. jud. mut. caus. præscriptionem* l. 6. *D. de execr. querelam* l. 6. *C. de transact. rationem Falcidiæ* l. 19. *D. quæ in fraud. credit. retentionem* l. 14. §. 1. *D. ad leg. falcid. reum promittendi* l. 56. *D. mandat. stipulationem* l. 1. §. 17. *D. ut legat. seu fideic. caus. vestigal* l. 9. §. 6. *D. de publ. verba fideicommissi* l. 67. *D. de legat. 2.* Inter causas omittendi, id est, deferendi l. 26. *D. mandat.*

OMNIFARIAM omnibus modis l. ult. *C. de his, quæ sub mod.* Ea lex quidem, ut & ceteræ, ubi illud verbum legitur, ex eo ævo sunt, quo jam pridem labem con-

traxerat latinitas: at vocabulo tamen non solum analogia adfuit, quum recte dicatur bifariam, trifariam, multifariam, sed & vetustioris scriptoris, puta Gellii auctoritas lib. 12. c. 13. Oceanus, inquit, terras omnifariam, & undique circumfluit. Apulei. lib. 2. metam. p. 123. Et nescio, qui simile passus, ore undique omnifariam deformato, truncatus est. Tertull. lib. 2. adv. Marcion. c. 19. & in Scorpi. cap. 2. Priscian. lib. 18. p. 1197. Nos, inquit, omnifariam quidem pro per omnes, ponimus, ubique autem, in loco, undique de loco, & quoque ad locum. Hein.

OMNIMODIS pro omnibus modis in l. 17. pr. *C. Tb. de bonor. codic. Gell. lib. 2. c. 18.* Non omnes omnimodis Diis exotos esse, qui in hac vita cum ærumnarum varietate luctantur.

OMNIMODO. Vox hæc interdum necessitatem imponit, cui quis velit, nolit, subijcitur, idemque valet, quod *districte*, & ut vulgo loquimur, *præcise*. Sic natum omnimodo cogitur alere l. 1. §. ult. *D. de agnosc. & al. liber.*

Omnimodo alias idem valet, quod *indistricte*, & absolute, nulla adhibita distinctione. Et ita accipitur in l. 38. *D. de hered. pes. l. 29. D. de fideic. libers. l. 24. §. 2. D. de minor. l. 8. D. qui sin. manumiss.*

Omnimodo pro in omnem casum l. 18. *D. de reb. cred. l. 65. D. ad SC. Treb. & passim.*

Omnimodo, id est omnino l. 35. *D. de her. pes. l. 38. D. ad Leg. Aquil. & alibi.*

Omnimodo pro re vera l. 1. §. 1. *D. de ventr. in posses. mit.*

OMNINO non in l. 1. §. ult. *D. de oblig. & act. l. 26. §. 3. D. de cond. indeb. id est, neutiquam.* At in l. 8. §. 7. *D. de fin. æjusf.*

dejus. Non omnino obligari est *non in totum*, nec in duriorem causam, sed pro parte, puta in summam debitam obligari fidejussorem. *Hein.*

Omnino interdum idem, ac generatim. Sed quum omnino de testamentis, & de heredibus, qui in testamento instituuntur, loquuti simus *pr. Instr. de legat.*

OMNIS, e universalitatem denotat. Hinc Tertullianus. *de virgin. veland. c. 8.* omnem, ait, intelligi omnis ordinis, omnis conditionis, omnis dignitatis, omnis ætatis, additque, si quidem omne totum est, & integrum, & nulla sui parte defectum. Per *omnia*, id est, in omnibus, seu in totum *l. 1. D. de legat. 1. l. 1. §. 1. D. de SC. Sil.*

Omnes pro singuli *l. 22. D. de usu & usufr. leg.* Omnibus mensibus ait Cic. *lib. 2. de finib. c. 31.*

ΟΜΟΟΤΥΙΑ ejusdem substantiæ. Incorrumpæ Trinitatis indivisa substantia, quæ græco verbo *ομοουσια* recte creditibus dicitur *l. 2. §. 1. C. de summ. Trinis.* quæ est *l. 6. C. Theod. de heret.* ubi tamen pro *ομοουσια* vocabulum *συν* habetur, de quo infra.

ONERARE est aliquid oneris imponere. *Onerare* navem *l. 6. §. ult. D. locat. parietem l. 40. §. 1. D. de damn. infect.* quadrupedem *l. 1. §. 1. D. si quadrup. paup. fec.*

Onerare prægravare. Sic *Onerare* actionibus hereditariis Paul. *lib. 4. sent. sit. 2. §. 1. annonom l. 6. §. ult. D. de extraord. crim.* supervacua cautione *l. 14. §. ult. D. ut legat. seu fideic. creditores l. 1. §. 1. D. de separ. duplici damno l. 4. §. 2. D. de leg. Rhod. facto alieno l. 27. D. de procurat. fidejussorem l. 54. D. de fidejuss. libertatem l. 1. §. 5. D. quar. rer. act. non det.*

mendacis l. 1. D. quand. adpell. opinionem, id est famam l. 13. C. ex quib. caus. infam. provinciam l. 4. D. de offic. procons. patronum l. 44. D. de bon. libers. satisfactione l. 39. §. 1. D. de noxal. act. sumtibus l. 32. §. 5. D. de admin. & peric. sus. tutela l. 32. §. ult. D. de test. sus. tutores l. 34. D. de adm. & peric. sus. verecundiam l. 17. C. ex quib. caus. infam. usuris l. 9. §. 4. D. de adm. & per. sus.

Onerare nos & ea dicuntur, quæ dispendio sunt, non ulli fructui. Ita onerare testator dicitur heredes, a quibus quid legat, vel fideicommittit, relinquit, seu dare, præstare, facereve quid jubet *l. 36. §. ult. D. de usu & usufr. legat. l. 76. D. de legat. 1. l. 3. §. 4. D. de adim. leg.* Res quæ patrimonialia onerare magis impendio, quam augere fructibus consueverunt *l. 1. §. 20. D. de vens. in poss. miss.*

ONEROSUS creditor, id est durus & acerbus *l. 25. D. de pignor. act.* *Onerosus* servus, qui sumtui magis est, quam usui, cujus nullæ sunt operæ *l. 8. §. 4. D. mand.*

ONESIPHORUS servi nomen in *l. 59. §. ult. D. de manum. sessam.* idem, ac utilitatem adferens *ωφελειν φερων.* De quibus, similibusque nominibus vid. Menag. *Amæn. jur. civ. c. 31. p. 181. sequ.*

ONUS, *ovis* vulgo sarcinam significat, vel hominibus, vel animalibus impositam, quamquam Cornel. Fronto *de differ. voc. p. 2198.* onus vehiculorum, & majus esse *sarcinam* hominum, tradit. Ita si quis onere pressus rem in viam abjecerit *l. 8. D. de leg. Rhod.* Si mulæ retinere onus nequissent *l. 52. §. 2. D. ad leg. Aquil.* Adde *l. 1. §. 4. D. si quadrup. paup. fec. l. 11. D. quem. serv. amitt.*

Onus

Onus etiam vocant merces navi impositas *l. 61. §. ult. D. locat.* *Onus* avertere phrasis est nautica, qua usus est Tertullian. *lib. 5. adv. Marcion. c. 1.* dum ait: Quamobrem, Pontice naucelere, si numquam furtivas merces, vel illicitas in acatas tuas recepisti, si nullum *onus avertisti*. Hinc *oneris averti* actio *l. 31. D. locat. cond.* Eam ab actione furti ita discrepasse censet Corn. Van. Bynkersh. *lib. 8. observ. c. 3.* quod hæc daretur, si nauta dolo malo & lucri faciendi causa aliquid e rebus navi impositis averterit, & subtraxerit, illa si *onus* anteverterit culpa, non dolo, vel dolo quidem, sed damni dandi, vel alterius cuiusque rei, quam lucri faciendi causa: Quo loco vir doctissimus simul Cujacii *lib. 8. observ. c. 39. & in Comm. ad l. 5. C. de navicul.* Franc. Connani *Comment. lib. 8. c. 11. Charondæ lib. 3. verosim. c. 5. Panciroli lib. 2. var. lect. c. 43.* de hac actione *oneris averti* sententias erudite expendit. Hein.

Onus vel *onera* dicuntur etiam ædificia, quibus parietes premuntur in *l. 33. D. de servit. præd. urb. l. 35. l. 40. §. 1. D. de damn. infect. oneris ferendi* servitus est jus ædium nostrarum partem imponendi vicini columnæ, vel parieti *§. 1. Inst. de servit. præd. urb.* Eam vulgo dicunt anomalam, quia dominus parietis aliquid facere, puta, parietem rehicere teneatur per *l. 33. D. eod. tit. l. 6. §. 2. D. si serv. vind.* & eo respectu differre ajunt a servitute tigni immittendi arg. *l. 8. D. eod. tit.* Tamen in istis legibus non est quæstio, an dominus prædii servientis teneatur reficere columnam vel parietem, sed an tale pactum iniri possit, ut reficiat? Quidam id negabant, quod servitus consiste-

re nequeat in faciendo. Alii adfirmabant, quod eo facto quis non cogatur ad faciendum, siquidem ei salva sit libertas derelinquendi columnam, vel parietem. Itaque si non intercesserat hujusmodi pactum, procul dubio sequendum erat jus commune. Hein. in *pand. lib. 8. tit. 2. §. 142. in not.*

Onus quoque dicitur metaphrice, veluti de actionibus *l. 3. D. fam. erisc.* Itemque *onus æris alieni l. 53. D. de legat. 2. alimentorum l. 15. pr. D. de alim. & cib. leg. calefactionis, & præbitionis l. 35. §. ult. D. de legat. 3. cautionis l. 12. D. de legat. 2. fideicommissi l. 15. D. de aur. arg. leg. fidejussorum l. 7. D. de fidejuss. & nom. fructuum l. 14. D. de impens. in res dot. hereditatis, & hereditatum l. 1. C. si cert. per. l. 20. §. ult. de bon. libere. indictionum l. 28. D. de usu & usufr. legatorum l. 18. D. de legat. præst. liberandorum prædiorum l. 57. D. de legat. 1. liberorum l. 5. §. 12. D. de agnosc. & alend. lib. matrimonii l. 56. §. 1. D. de jur. dot. obligationis leg. 48. D. de fidejuss. patrimoniorum l. 2. D. de veteran. petitoris l. 62. D. de judic. probandi l. 22. D. de legat. 2. probationis l. 15. C. de probat. satisfactionis l. 18. D. de interrog. in jur. fac. usurarum l. 54. D. locat.*

Onus pro munere. *Onera* civilia *l. 6. D. de curas. furios. decurionatus l. 21. §. 3. ad municipal. dignitatis l. 1. §. 16. de collat. honor. municipale l. 3. C. ne ux. pro maris navicularum l. 12. C. Th. de decur. primipiū l. 11. C. de compens. tutelæ l. ult. C. de in lit. jur. Tria onera tutelæ dant excusationem l. 3. C. eod. tit.*

Ceterum passim obviæ sunt loquu-

quationes *Onus* agnoscere *l.* 15. *pr. D. de alim. & cib. leg.* excipere *l.* 48. *D. de fidejuss.* habere *l.* 5. *D. de legat. 2.* recipere *l.* 13. *D. de alim. & cib. legat.* subire *l.* 42. *D. de adquir. vel omitt. hered.* suscipere *l.* 28. *§. ult. D. de bon. libers.* sustinere *§. 5. Inst. de fideic. hered.* in se sustinere *l.* 34. *D. de legat. 2.* *Onus* redundat ad heredem *l.* 50. *§. 2. D. de legat. 1.* *Oneribus* implicari *l.* 34. *D. de adquir. vel omitt. hered.* obstringi *l.* 14. *§. ult. D. ad SC. Trebell.* se subijcere *l.* 6. *D. de fideic. libers.* Quibus adversantur *Onus* detrectare, *Onere* levare, vel liberari, ut est in *l.* 12. *D. de vulg. & pupill. subst.* carere *l.* 50. *§. 2. D. de legat. 1.* ab oneribus se emergere *l.* 20. *§. 1. D. de acqu. vel omitt. her.*

ONUSTUS, *a*, *um* onere gravatum. *Onusta* navis *l.* 4. *D. de leg. Rhed.* *onusta* plaustra *l.* 52. *§. 2. D. ad Leg. Aqu.*

ONYX arabicus *l.* ult. *§. 7. D. de publican.* ad differentiam Indici, *a* quo colore distat. Nam Indicus ignicolus habet, albisque cingentibus zonis. Inde autem nomen habet, quod habeat permixtum candorem in similitudinem unguis humanæ, ut Isidor. *lib.* 16. *c.* 8. tradit. Meminit & onychum in foliis Arabiæ montibus nascentium *Plin. lib.* 36. *c.* 7.

OPERA, & frequentius plurativum, *opera* significant, quidquid sit in alterius lucrum, commodum, aut voluptatem. Ita quidam exceptor operas suas locasse dicitur in *l.* 19. *§. ult. D. locat.* Locat artifex operam suam, id est, faciendi necessitatem *l.* 22. *D. de præscr. verb.* Qui operas suas, ut cum bestiis pugnaret, locaverit *l.* 37. *D. de oper. serv.* Mulier, quæ operas suas in

scenam locavit *l.* 10. *§. ult. D. ad leg. jul.* Amicorum ludis gratuitam operam præbere *l.* 27. *D. de operib. libers.*

Opera quandoque significant ipsos homines, qui operas præstant, ut qui insulam fieri sponpondit, non utique plurimis operis adhibitis festinare debet *l.* 133. *§. 3. D. de verb. oblig.* *Cic. ad Att.* 4. 3. prohibere operas aditu. *Plaut. Amph.* 1. 16. Ipse dominus dives operis, & laboris expertus &c. operis, id est, operariis servis. *Horat.* 2. *sat.* 7. *v.* 118. Accedes opera agro nova Sabino, id est, vinctus traderis in agrum Sabinum, ut pro mancipio ibi novo opus facias. Hinc transiit *Cicero Phil.* 1. 9. Mercenarias operas vocat conductitiam multitudinem in foro vel comitiis, quæ accepta pecunia velle se simulat, quidquid, qui eam conduxit, voluerit. *Fabri thesaur. erud. scholast.* voce *opera*.

Opera maxime sunt officii, vel ministerii a servo, libertove debiti præstatio. *Opera* sunt diurnum officium *l.* 1. *D. de oper. libers.* operæ per singulos dies dantur *l.* 20. *§. 5. D. de statu lib.* Eas pro numero dierum, quibus debentur, unam vel plures dici, certoque numero definiri videmus, veluti si non una sed plures operæ sint *l.* 15. *§. 1. D. de oper. libers.* Si communis libertus patronis duobus operas mille daturum se juraverit, quingenas potius deberi, quam singularum operarum dimidias *l.* 15. *§. ult. D. eod. tit.* Operæ necessario singulæ edendæ sunt *l.* 20. *§. 5. D. de statulib.* nec pars operæ per horas solvi potest, quia id officii diurni *l.* 3. *D. de oper. lib.*

Opera patrono a liberto debite aliæ officiales, aliæ artificiales sunt. *Officiales* intelligimus, quæ immediate in commodum personæ re-

redundant, veluti Ut cum patrono moretur, peregre proficiat, negotium ejus exerceat l. 38. *D. de oper. libert.* Ex alii deberi non possunt, quam patrono, cum proprietas earum & in edentis persona, & in ejus, cui eduntur, consistit l. 9. §. 1. *D. eod. tit.* Artificiales, quæ fabriles in jure nostro dicuntur in d. l. 9. ex sunt, quas secundum modum artificii, quod tenet, libertus præstare debet. Eædem a quocumque cuicumque solvi possunt. Sane enim jubente patrono & alii edi possunt d. l. 9. *D. de oper. lib.*

Opera liberales l. 26. D. eod. tit. pictoriæ l. 24. *D. eod. tit.* pistoriæ l. 73. §. 1. *D. de legat. 3.* mancipiorum l. ult. *C. de pact. pign. diurnæ l. 3. de ann. leg. histrionice d. l. 73. §. 3. turpes l. 6. D. de oper. lib.*

Operarum actio l. 30. §. ult. D. de oper. libert. editio, id est præstatio l. 24. *D. eod. tit.* exactio l. 48. *D. eod. tit.* iudicium l. 2. *D. eod. tit.* id est, iudicium de operis, ut in l. 13. §. 1. *D. eod. tit.* legatum l. 5. §. ult. *D. usufr. quemadm. cau.* obligatio l. 34. *D. de oper. libert.* persequutio l. 7. §. 4. *D. de verb. obl. petitio l. 20. §. 2. D. de acquir. vel omit. her.*

Operas edere l. 24. D. de oper. libert. exercere l. 16. *pr. D. eod. tit.* exhibere l. 26. §. 12. *D. de condict. indeb.* exigere l. 13. §. 3. *de oper. lib.* imponere l. 32. *D. eod. tit.* indicare l. 23. §. ult. *D. eod. tit.* præbere l. 27. *D. eod. tit.* præstare l. 10. *D. de fidejuss. reddere l. 20. §. ult. D. de oper. lib.* suscipere l. 22. *D. de præscr. verb.*

In eo, quod dicitur, servos, in quibus usumfructum habemus, item alienos, liberosve homines, qui bona fide nobis serviunt, quod ex operis suis parant, no-

bis adquirere, qualem intellectum habeat, vide l. 19. *D. de acquir. rer. dom. l. 25. §. 3. D. de usufr. §. 4. Inst. per quas person. cuiq. & apud Caium lib. 2. Inst. sis. 1. §. 7.*

Nec hominis modo, sed cuiusvis animalis opere dicuntur l. 5. §. ult. *D. usufr. quemadm. cau.*

Operam dare ut, id est, efficere ut, veluti in leg. 1. D. si quid in fraud. patron. l. 41. D. de acquir. rer. dom. Hinc data opera est de industria, consulto, studiose, ex proposito in l. 1. *D. de alien. jud. mus. caus. l. 1. D. de eo, quod cert. loc. Donat. in Ter. Hecyr. Aff. 2. sc. 1.* Opera est, si scientes læserimus, culpa, si nescientes.

Operam dare dicitur iudex, qui notioni causæ vacat, laboremque impendit. Si forte aliqua occupatio iudicem non patiatur operam iudicio dare l. 18. D. de iudic. Adde l. 14. D. de vocat. & excus. mun.

Opera etiam advocatorum dicitur, ut apud Ciceron. lib. 1. ad famil. Epist. ult. Hominem occidat oportet, qui tua opera uti vult. Et lib. 2. *Epist. 14.* Novi ego vos magnos patronos, hominem occidat oportet, qui vestra opera uti velit. *Plaut. Afinar. Aff. 5. sc. 1.* Senatui operam dare, aut clientibus.

Operam etiam dare dicitur auditor magistro, quo utimur. Sic Tubero Ofilio operam dedit l. 1. §. 46. D. de orig. iur.

Porro & qui vel magistratum gerebant, vel stipendia faciebant, dabant operam. Ita operam dare castris l. 3. §. 1. *D. de mun. & hon. militaribus laboribus l. C. de reffis. in integ. reipublicæ l. 1. D. ex quib. caus. maj. 20. an.*

Operas quoque dare dicebantur, qui vectigali exigendo inserviebant,

bant, ut in *l. 34. D. eod. tit.* Cic. in *Verr.* 2. 70. Canulejus vero, qui in portu Syracusis *operas* dabat, furta quoque istius per multa nominatim ad socios per scripterat. Idem *lib. 13. Epist. 65.* Familiae, qui *operas* in scriptura pro magistro dat. Donat. in *Ter. Phorm.* 1. 2. Magistri tributorum, id est, qui publicanis operam in portu dabant. Ulpian. de his, qui publicanis serviunt. Plerumque, inquit, vagi Servi, & fugitivi publicanorum operis, etiam a scientibus habentur *l. 13. D. de publican. & velt.*

OPERARI opus facere *l. 3. §. 7. D. statu lib. servi*, qui operari in agro consueverunt *l. 35. §. 3. D. de hered. inst.*

Operari reipublicae, id est, operam dare *l. 15. §. 1. D. ad leg. jul. de adul.*

Operari viros & effectum habere significat in *l. 7. C. de jur. dor. l. 5. §. 1. C. de liberal. caus.*

OPERARIUS. Si rusticis ejus fundi operariis moleretur *l. 18. §. 5. D. de instr. vel instrum. leg.*

OPERCULUM putei *l. 7. §. 2. D. de act. emt. vend.*

OPERIRE, tegere, obturare *l. 13. §. ult. D. l. 14. D. eod. tit. l. 1. §. ult. D. de viv. l. 24. D. de aqu. & aqu. pluv.*

OPERULA diminutivum ab *opera*. Operula ista defuncti sunt *l. ult. D. de proxenos.*

OPHITÆ hereticorum genus, de quibus in *l. 5. l. 10. l. pen. C. de heres.* a colubro nominati sunt. Coluber enim græce *opsis*, dicitur. Colunt enim serpentem, dicentes ipsum in paradisum induxisse virtutis cognitionem *c. 38. §. 9. caus. 24. quest. 3. Philastr. in Casal. heres. c. 1.* Ophitas seu *serpentinās* ab eo dictos tradit, quod colubrum colant, *Tom. III.*

adserentes, initium scientiæ boni & mali nobis eum primitus attulisse. D. Augustin. *de heres.* Ophitæ a colubro nominati sunt. Coluber enim græce *opsis* dicitur. Hunc autem colubrum Christum arbitrantur. Sed habent etiam verum colubrum, adfuetum panes eorum lambere, atque ita eis velut eucharistiam sanctificare. Quidam dicunt Ophitas & Nicolaitas, seu Gnosticos existisse, & per eorum fabulosa figmenta ad colubrum colendum fuisse perventum. Ita vetus codex habet. Si vera sunt, quæ de ophitis scribunt Epiphan. *heres. 37. c. 5.* & scholiastes Basilicorum *ad lib. 21. p. 581.* eos vere serpentem coluisse, cistæ inclusum, procul dubio hi pagani fuerunt, qui quædam sacræ scripturæ testimonia ad se mira audacia rapiebant. Illo enim cultu serpentum cistarumque usu nihil fuit apud paganos notius. Sane Ophitas a Jesu doctrina plane alienos, Jesum omnino abnegare scribit Origen. *adv. Cels. lib. 3. p. 119. & lib. 7. p. 358.* immo idem *lib. 6. p. 294.* testatur, neminem in coetum suum admisisse, *καὶ οὐκ ἔπειτα οὐκ ἔπειτα τὸν Ἰησοῦ.* Vid. Jo. Alb. Fabric. in nos. *ad Philastr. p. 7. sequ. Hein.*

OPIFEX seu artifex *l. 1. §. 7. D. de extraord. cogn.*

OPIMUS, a, um. Opimi fundi *l. 1. C. Theod. sine cens. & reliqu. l. 8. C. Theod. de cens. sitor.* Syriam quoque opimam & fertilem, dixit Cicero *pro domo c. 9.* & opima arva Virg. *Æneid. 2. 781.*

OPINARI, id est, putare, existimare, quo verbo suas de juris questionibus sententias Jurisconsulti concipiunt *leg. 7. §. 7. D. de contr. sus. l. 4. §. ult. D. de hered. inst.* At & vulgus opi-

T

na-

nari dicitur in *l. 56. D. de evict.* Nec sufficit opinari, sed & donatum esse oportet *l. 1. pr. D. pro donat.*

OPINATOR exactor militaris annonæ, ipso interprete Triboniano in *l. 11. C. de evict. milit. annon.* Hanc enim interpretationem eo loco Tribonianum de suo dedisse, planum sit ex *l. 16. C. Theod. de exaction.* Sic cum eo hoc verbum accipiamus ista *l. 7. C. de exact. tribus. l. 1. C. de exact. & transl. m. lis. annon. l. 34. C. Th. de annon. & tribus.* D. August. *Epist. 13.* Fausstus ait, cum debito decem & septem solidorum ab *opinatoribus* urgeretur, ut redderet, quod ad præsens, unde explicaret se, non inveniebat, ne corporalem pateretur injuriam, ad auxilium sanctæ Ecclesiæ convolvit. Eosdem mox *exactores* adpellat. Glossa vetus apud Salmas. in *bist. Aug. p. 300.* *Opinato o τῆς σπαριωτικῆς ἀννῶν ἀραιτῆς* militaris annonæ exactor. Alia apud eundem; *Opinator*, æstimator, vel qui conducit aliquid, trutinat, vel adpendit. Quæ verba, in quo confiterit opinatorum officium, & unde id nomen acceperint, satis planum facere videntur. Nec improbabilem tamen dixeris interpretationem Bynkersh. *lib. 6. observ. c. 22.* qui quum in glossa vetere apud eundem Salmas. ad *Trebell. Pollion. de 30. tyrann. in Victorin. c. 5.* observasset, opinionem significare *συνοψιν*, *opinatores* inde dictos censet, quod militarem annonam secundum certam opinionem, id est *συνοψιν*, vel formam præscriptam exigent. Hein.

Opinatores præterea dicuntur auxilia foederatorum in *l. ult. C. de locat. Nov. 116. c. 1. Nov. 117.*

OPINIO, quod quis credit, existimat, arbitratur. Aliquando

amplius est in opinione, quam in veritate *l. 15. D. de acquir. vel om. her.*

Opinio pro fama, & existimatione, itemque pudore accipitur *l. 8. §. 11. D. de transact. l. 17. §. 6. C. de curas. furios. l. 7. D. quemadm. test. aper. l. 12. C. de episc.* Opinonem ejus onerant *l. 13. C. ex quib. caus. infam. id est, verecundiam l. 17. C. eod. sis.* Bonæ opinionis cognati *l. 6. C. de suspect. iur.*

Opinio sententia aliqua doctoris. Mea fert opinio *l. 7. §. 3. D. de reb. eor.* In qua opinione ego sum *l. 24. D. de Edilit. edict.* Opiniones autem a sententiis ita differre docet Theophilus ad *§. 8. Inst. de jur. nat. gent. & civ.* ut sententia sit perfecta, & indubia responsio, veluti hoc facere licet, hoc facere non licet. *Opinio* vero suspensa & timida, ac cum dubitatione elata responsio, ut existimam hoc fieri licere, existimo hoc fieri non licere. Sic *opinionum* libros 6. scripserat Ulpianus, ut ex Indice Florentino, & inscriptione *l. 62. D. de regul. jur.* intelligere licet.

Opinio pro relatione judicis *l. 5. C. Theod. de relation. l. 7. 8. 9. 14. 16. C. Th. de adpell. l. 6. §. 3. l. 18. l. 19. C. eod. sis.*

Opinionem pro censu, & professione censuali, vel potius pro *συνοψει*, & forma præscripta exigendorum censuum, annonarum, & specierum usurpant Imperatores *l. ult. C. de præd. & omn. reb. navicul. l. ult. C. de collat. fund. fisc. vel rei priv.* vide art. *Opinatores.*

OPISTHOGRAPHUS charta in tergo scripta. Si in opistographo quis testatus sit *l. 4. D. de bon. possess. sec. tab.* Ejusmodi est scriptura, de qua dixit Juven. Scriptus & in tergo, nec

nec dum finitus Orestes. Et Mar-
tial. Scribit in averfa Picens e-
pigrammata charta. Plin. *in lib.*
3 *Epist.* 5. Reliquit, ait, com-
mentarios & minutissimis litteris
scriptos. Hæc quidem scribendi
ratio ab usu veterum recessit,
qui plerumque una tantum in
parte scribebant, quia scriptas
chartas postea involvebant, unde
volumina dicta sunt. Adde Cu-
jac. *lib. 8 observ. c. 15. & Com-
mens. ad l. 1. D. de bon. poss. sec. tab.*
Guid. Panciroll. *lib. 2. var. c. 108.*

OPORTET, necesse est. O-
portes enim necessitatem importat
*l. 3. §. 13. D. de mun. & ho-
mor. l. 39. §. ult. D. de præcur.*
l. 3. §. 5. D. de sepulcr. viol.
In formula *oportet*, *oportebitur*
prius verbum præsens tempus de-
monstrat. Et ideo quum stipula-
mur. *Quidquid te facere oportet*,
non amplius in stipulationem dedu-
citur, quam quod præsentis die
debetur. Et ideo, ut futura obli-
gatio deducatur, adjici debet o-
portebitur l. 76. §. 1. l. 89. l.
125. D. de verb. oblig. ut in A-
quiliana stipulatione: Quidquid
te mihi ex quacumque causa da-
re facere oportet, oportebit l. 18.
§. 1. D. de acceptil. Simili modo,
si quis legaverit, quidquid mihi
Lucium Titium dare, facere *opor-*
tes, ea pecunia legato non com-
prehenditur, cujus dies mo-
riente testatore nondum venerat
l. 46. D. de legat. 1. His autem
verbis dare facere *oportet*, con-
cipi solitam esse eorum intentio-
nem, qui in personam agebant,
docet Brisson. *lib. 5. formul. §.*
12. Porro verbum *oportere* non
ad facultatem judicis pertinet,
qui potest vel pluris, vel minoris
condemnare, sed ad veritatem re-
fertur *l. 37. D. de verb. signif.* Sic
adpellari *oportere* & posse *l. 1. §.*
6. D. quand. adpell. Solvere eum
non oportet, id est, non necesse

habet *l. 29. §. 7. D. mand.*

Oportes etiam de his, quæ a-
qua, & juri, ac rationi consenta-
nea sunt, jurisconsulti dicunt *l.*
13. §. 1. D. commod. & contra
non *oportet* usurpant de his, quæ
vel a jure, vel ab æquo & bono
abhorrent *l. 7. D. de verb. signif.*
l. 21. D. de his, qui nos. infam.
l. 39. §. ult. D. de oper. libert.
Oportes aliquando non abso-
lutam necessitatem, sed idem quod
opus, vel commodum est, signi-
ficat, ut in *l. 14. §. 7. §. 8. D. de*
religios. l. 27. in fin. D. de oper.
libers.

Oportes cum dativo, seu tertio
casu. Inter æquitatem Jusque in-
terpositam interpretationem nobis
solis & oportet, & licet inspicere
l. 1. C. de legib. & const. princ.
Ex Plaut. *Milis. glor. act. 2. sc. 6.*
80. 81. verba adfert Hein Homi-
nem servum suos domitos habere
oportet oculos, & manus, ora-
tionemque, non autem homini
servo, ut legit Sanctius in *Mi-*
neru. lib. 2. c. 4. p. 123.

Opportune, commode in *l. 17.*
D. de usufr. l. 2. §. 7. D. de re-
ligios. crebrius in bonis libris op-
portune.

OPPORTUNITAS. Ita ad-
pellari a latinis *ευκαιρια* Cicero
lib. 3. de fin. c. 14. testatur. Ad-
fectio opportunitatis, vel vicini-
tatis, vel cœli *l. 1. §. 15. D. si*
quid in fraud. pass. Adde *l. 33.*
D. de dol. l. 12. D. de relig. l.
26. §. 12. D. de condict. indeq.
l. 27. C. de don.

OPPORTUNUS, a, um.
Opportunus locus *l. 32. D. de u-*
sur. Opportunum tempus *l. 2. §.*
8. D. si quis caut.

OPPIDANEUS, a, um.
Oppidanea obsequia, onera, com-
moda, munia, munera, neces-
sitas *l. 38. 40. 43. 45. 46. 68.*
C. Theod. de decurion. Oppidanei
ordines *l. 47. eod. tit.*

OPPIDUM ab ope dictum ait Ictus, quod ejus rei causa moenia sint constituta l. 239. §. 7. *D. de verb. signif.* Attamen usu invaluit, ut Roma non temere oppidum vocetur, sed Urbs κατ' ἐξοχην. Vid. Savar. ad Sardon. lib. 1. Epist. 11. sicut Athenæ olim αἶψα dicebantur. Aliquando tamen & pro ipsa urbe Roma usurpatur, ceu docet Scallig. in *appendice conjectan.* immo potius pro vetere oppido palatino, quod Romam quadratam vocavit Festus in *Quadrata.* Hein. Adde Varr. lib. 4. de ling. lat.

OPPIGNORARE liberos suos l. 2. C. Theod. de alim. qua inop. patent.

OPPONERE est obijcere. Ita *Opponere* allegationem defensionis l. 1. §. 1. C. de satisf. adversarium l. 1. D. de alien. judic. mes. caus. compensationem l. 42. §. 2. D. solus. matrim. exceptionem l. 57. D. de procur. fortunam suam, & casus tristiores l. 2. D. de muner. & honor. infamiam Coll. leg. Mos. & Rom. sis. 4. §. 5. legem Falcidiam l. 95. §. ult. D. ad leg. falc. manum l. 20. D. quod vi, aut cl. prescriptionem l. ult. C. si advers. credit. replicationem l. 3. C. de except. fens. pras. Septa, quæ ad incile opponuntur l. 1. §. 4. D. de riv.

Opponere etiam pignori dare significat. Terent. Phorm. 4. 3. Ager oppositus est pignori ob decem minas. Senec. lib. 7. de beneficiis. c. 14. Rebus meis in securitatem creditori oppositis. Quæ verbi significatio dedit occasionem lepido joco apud Catull. Epigr. 26.

Furi, villula nostra non ad Austri Flatus opposita est, nec ad Favoni, Nec savi Boreæ, aut Apeliotæ, Verum ad millia quindecim & ducentas.

O ventum horribilem atque pestilentem!

OPPRIMERE, obterere. Opprimere desertores l. 11. l. 13. C. Theod. de desert. Sed & trabes, & ruina hominem opprimere dicuntur l. 11. §. 4. D. ad leg. aquil. l. 8. D. de hered. inst.

OPPRIMI alias est gravari, lædi, molestia adfici, ut in l. 1. §. 1. C. ne lic. potens. l. 9. §. ult. D. de offic. procons.

Opprimi argumentis, & probationibus dicitur, qui convincitur in l. 18. §. 1. D. de quest. l. 7. C. Theod. quot. adpell. non recip.

OPPROBRIUM idem est ac probrum auctore Ulpiano in l. 42. D. de verb. signif. Eam observationem suo more acriter infestatur Laur. Valla lib. 6. de eleg. lat. ling. c. 44 ejusque hyperaspistes Franc. Floridus Sabinus. Sed nihil & illa Ulpiani observatione verius, quam ab ipso Cicerone habet, qui apud Augustin. lib. 2. de civis. Dei c. 9. usurpatum a Decumviris in L. XII. Tab. vocabulum *convicium* interpretatur id, quod probrum & opprobrium est, non quod alteruter ignoravit, probrum & opprobrium differre, uti causam & effectum, sed quod probrum semper sit opprobrio, & neutrum sine altero intelligatur. Vid. Ducker. de latin. vet. jurisc. p. 110. Hein.

OPPUGNARE, impugnare. *Oppugnare* exceptionem l. 2. §. 1. D. de except. testamentum l. 13. §. 9. D. de jur. fisc. utilitati publicæ l. 2. §. 44 D. ad SC. Tertull. Rariorem esse hanc constructionem, nec analogia tamen destitutam, ait Hein. Eadem enim ratione ac forma dici, impedire alicui, & offendere alicui.

OPSONATOR. Vide supra obsonator.

OP

OPT

OPTABILIS conditio l. 17. *C. de possim. revers.*

OPTARE, vovere, in votis habere. *Opto*, des, fideicommissi verbum l. 115. *D. de legat. 1.* Optare interdum, ut & Non. Marcell. notat, idem est, ac eligere, ut in l. 28. *D. de condit. & dem.* Terent. *Eunuch. 1. 9. 27.* Quodvis donem, præmium a me optato, id optatum teres. Sunt qui sibi persuadent, *optare* e duobus, *eligere* pluribus dici, quos tamen refellit Virgil. *Æneid. 5. v. 247.* Muneraque in naves ternos optare iuvenco. Vid. l. 2. l. 6. *D. de ops. leg. l. 18. fam. excise.* In eam sententiam adducere illi potuerunt verba Donati in *Ter. Andr. 46.* optare est unum de duobus eligere. Quemadmodum vero *optio* & *electio*, ita & *optare* & *eligere* nonnumquam separantur, veluti in l. 9. §. ult. *D. de ops. vel elect. leg. Ulp. reg. sis. 24. §. 14.* vide infra art. *optio.*

OPTIME merito l. 31. §. 4. *D. de liberat. leg. optime* novit l. 2. *D. de testam. milit.*

OPTIMUS, a, um. Quandoque absolute ponitur, ut optimum est l. 13. *D. quod met. caus.* Optimum consilium l. 67. §. ult. *D. de ris. nups.* Verba hæc, uti optimus maximus est, in fundi traditione adjecta, liberum esse significant l. 126. *D. de verb. signif.* Si fundus ita legatus sit, uti optimus maximusque, liber præstandus est l. 69 §. 3. *D. de legat. 1.* Si ut optimus maximusque esset, traditus fuerit fundus, liberum ab omni societate præstandum l. 75. *D. de evict.* Vera est Q. Mucii sententia, ut qui optimum maximum fundum tradidit liberum præset, non etiam deberi ei alias servitutes *ibidem* Sicutus Flaccus *de condit. agror. p. 9.* scribit: Quidam etiam conveniunt precario, ut servitutem

OPT

223

præsent his agris, ad quos necesse habent transmittere pervium. Nam & id his verbis comprehenditur, *uti optimus maximusque est.* Ad hæc Siculi verba Guil. Gæsius p. 130. in notis, ait: Ejus clausulæ hæc vis est, ut quod ita venditum, stipulatum, traditum est, liberum præstetur, non item, ut servitutes ei debeantur, secundum l. 169. *D. de verb. signif.* At hic contrarium statuitur, fundo nempe vendito deberi servitutem, vel precario constitutam, deficientibus viis vicinalibus, per quas aditus ad fundum pateat. Adeo ut hæc regulæ vulgaris sit exceptio. Deficiente quippe aditu, fundus optimus maximus existimari neutiquam potest. Et si aditus semper sequitur usumfructum, ut definitur l. 1. §. 1. *D. si usufr. pes.* certe & proprietatem sequi debet, maxime ubi fundus venditus erit, *ut optimus maximus.* Quod non, ut oportet, considerasse videtur Rad. Forner. ad illam l. 169. Hæc Gæsii verba adfert Heinecc. quibus illa Flacci Siculi cum legibus allatis concilian- tur. Plerumque hæc verba: *Fundus uti optimus maximus est*, etiam ad instrumentum, vel instructum prædii referuntur l. 92. 93. §. pen. *D. de leg. l. 3. l. 22. D. de instr. vel instrum.* Paull. lib. 3. *Sens. sis. 6. §. 45.*

Optimo jure, id est perfectissimo in l. 1. *C. de usur. l. 31. D. de minor. leg. 1. C. quand. & quib. quart.*

Optimo jure admissi codicilli *pr. Inst. de codicill.* id est, habere cœperunt *romior rusticor*, legitimam subsistentiam, ut Theophilus vertit. *Optimo* jure possessa domus l. 26. §. 1. *D. de pign.* id est, nulli obligata, nulloque nexu pignoris obstricta ab hypotheca libera.

Optima lex, ut Festus lib. 13.

T 3

scri-

scribit, quum nominabatur in Dictatore faciendo, quam plenissime posset esse, jus significabatur. *Optima* lege capta Vestalis apud Gell. *lib. 1. c. 12.*

Optimum vinum, frumentumve, quum quis stipulatur, id stipulari intelligitur, cuius bonitas principalem gradum bonitatis habet *l. 75. D. de verb. obl.*

Optimus a Senatu appellatus C. Scipio Nasica *l. 2. §. 37. D. de orig. jur.*

Optimi cognomen Trajano impositum esse, Plin. *in panegy. c. 88.* tradit. Eodem cognomine & Justinianus ornatur *§. 1. Inst. quib. non est permiff.* Sed & Claudius Optimi elogium tribuitur in eo SC. quod a Plinio *lib. 8. Ep. 6.* refertur. Quin & ante hunc Caligulam inter cetera cognomina, quæ adsumerat, optimum maximumque vocatum, Suet. *in Calig. c. 22.* refert. Optimus princeps Hadrianus *l. 2. §. 47. D. de orig. jur.* Quin in marmoribus *optimi maximique* sæpissime vocantur Hadrianus apud Gruter. *p. 249. 2.* Reines. *Class. 3. inscr. 13. & 15.* Etiam Severus, & Antoninus Caracalla apud Cujac. *obs. lib. 2. c. 33.* Idem Hadrianus & *avv-*
Setus optimus maximus cognominatur in lapide, quem ex Capacii *Hist. Neap. lib. 2. c. 12.* descripsit Reines. *Class. 3. inscr. 13.* Optimus Imperator Severus *l. 67. §. 9. D. de legat. 2.* Adde *l. 78. §. 7. D. od. tit. l. 7. D. de vacat. & excus. mun. l. 30. D. de excusat.*

OPTIO, id est electio *l. 2. §. 3. D. de eo quod vers. loc.* Ab electione tamen separatur optio *l. 2. & rubr. D. de ops. vel elect. legat. l. 3. D. qui, & a quib. manum.* Sane optio solemnique actu, & certis verbis, ac plerumque interveniente prætoris fiebat. Nam & ad exhibendum age-

re poterat is, cui servi optio data erat, ut ex mancipiis exhibitis optare, vel vindicare posset, quemadmodum indicat *l. 3. §. 6. D. ad exhib. l. 80. §. 1. D. de furs.* Unde & servi optio inter actus legitimos numeratur *l. 77. D. de reg. jur.* At eligendi arbitrium generalius & quomodo fieri potuisse putat Cujac. *in parat. ad tit. de ops. vel elect. leg.*

Options legatum, id est, ubi testator ex servis suis, vel aliis rebus optare legatarium jufferat *§. 23. Inst. de legat.* Optione legata *l. 16. D. de ops. vel elect. legat.* Optione legati per vindicationem data Ulpian. *sis. 24. §. 14.* Quod legatum in se conditionem tacitam habet, si legatarius vivus optasset, ideoque quod Justinianus *in §. 23. Inst. de legat.* ait, ex constitutione sua datum heredi legatarii optare, etiam si legatarius vivus non optaverit, id Vultei ad *d. §. 23. n. 2.* intelligendum esse putat de optione legata non de electione. Quod autem Paulus in *l. 19. D. de optione,* vel electione legata dicit, non de optione sed electione, in qua ante Justinianum placuit, ut transmittatur, in optione non placuit, nisi demum auctoritate Justiniani, cuius tamen ea de re constitutio non exstat. Nam *l. fin. C. comm. de legat.* constituit, quomodo controversia inter plures legatarios definiri debeat, non etiam definit, quod transmittatur legatum optionis, quod in ista lege ut certum ac definitum præsupponitur in illis verbis: *ipso autem moriens reliqueris plures heredes.*

Opsio in re militari subjective dicitur ab optando, qui antecedentis ægritudine præpediti, tamquam adoptatus vicarius universa curat, ut Vegetius *lib. 2. de re milis. c. 7.* & Non. Marcell. exponunt. Quo in significato accipi
opsio

optio potest in *l. ult. D. de jur. immun.* Festus *optio*, inquit, est *optatio*: Sed in re militari is *adpellatur*, quem *decurio* aut *Centurio* *optat* sibi rerum privatarum *ministerium*, quo *facilius* obeat *ministeria publica*. Idem *Optio*, inquit, qui nunc *adpellatur*, antea *adpellabatur accensus*. Is *adjuutor* dabatur *Centurioni* a *Tribuno militum*, qui, quia *cooptare* quem velint, *Centurionibus* *permisum* est, ex *facto* nomen *sortitus* est. Varro *1. de ling. lat.* *Primi*, inquit, *singularum decuriarum decuriones* dicti, quos *ii primos administratos* sibi *adoptabant*, *options* vocari *cepti*, quos nunc *propter ambitiones tribuni faciunt*. Non. Marcell. *Options*, inquit, in *cohortibus* dicuntur, qui sunt *honesti gradus*, ut *optatos*, hoc est *electos*, & *adoptatos*, hoc est, *ascitos*. Varro *de vita pr. lib. 2.* existimat *appellatos*, qui *referentibus* *Centurionibus* *adoptati* in *cohortes* subibant, ut *semper plenæ* essent *legiones*, a quo *options Decurionum* in *turmis*, & in *cohortibus* *Centurionum* *adpellati* Tacit. *hist. lib. 1. c. 25.* A quo *Barbium* *Proculum* *Tesserarium* *speculatorum*, & *Veturium* *Optionem* eorumdem *perductos*. Vid. *Lipf. de milis. Rom. 2. 8. p. 74.* *Stenech. ad Veget. 2. 7. p. 78.*

Options, latius *prolato* hujus *vocabuli* *usu*, *vocantur* omnes alii, qui *aliorum vices* gerunt. Sic *options* *commentariensis*bus *adjunguntur* *l. 6. D. de bon. damn. foederatis* item *l. ult. C. de loc. & cond. & Nov. 116. 117. C. 130.* ubi *Cujac.*

Options etiam *pro adparitoribus* *ponuntur* in *l. pen. C. de jur. fisc. l. ult. C. Th. eod. tit. l. penult. C. Th. de apoch. publ.* Hinc qui in *Act. Apost. c. 16. v. 27.* *δεσμοφυλάξ* dicitur, id est, *carceris custos*, vel *Commentariensis*,

is a *D. Ambros. in Comm. in Ep. ad Ephes. c. 4.* *carceris optio* *vocatur*.

Options etiam a *Justiniano* *adpellantur* *militaris annonæ erogatores*. *Nov. 130. c. 2.* Eos *Justinianus* jubet *recutas facere*, id est *apochas* de his, quæ *collationibus* in *transitum militum* *expendantur*. Latissime sane *patuisse* hoc *vocabulum*, ostendit *Heinecc. ex Gruter. inser. p. 36. 8. p. 74. 1. p. 1066. 5. p. 1070. 1.* ubi *optio*, & *exactor auri*, *argenti*, *æris* *p. 80. 5.* ubi *optio* *carceris*. Item ex *Reines. inser. p. 2.* ubi: *Optio* *Centurionis*, *cohortis*. *Optio* *fabricæ* *l. ult. D. de re mil. frumentarii*, *Legionis* *Grut. inser. p. 12.* *lanciariorum*, *legionis*, *magistri equitum*, *signiferi* *Reines. p. 2. seq.* *Optio* *Tesserarius* apud *Tacit. l. c. tribuni*, item *turmæ* *Reines. ad inser. ibid.* *valetudinarius* *Gruter. p. 12. 1. l. ult. C. de jur. immun.* Immo & *sub optio*, id est, *optionis optio* apud *Grut. p. 529. 8.*

Optio *curiæ Romanæ* *terminus*, quando scilicet *Cardinalis* *mutat titulum* *sui Cardinalatus*, quæ *tempore Alexandri V.* *inter Cardinales* *introducenda* est.

OPULENTA hereditas *l. 1. D. de off. pro cons.*

OPUS, aliud *factum*, aliud *imperfectum* dici *intelligimus* ex *l. 30. §. pen. D. locati*. At *opere* *legato*, vel *conducto* *significari* *Labeco* ait id *opus*, quod *Græci* *αποτελεσμα* non *εργον* *vocant*, id est, ex *opere* *facto* *corpus* *aliquod perfectum* *l. 5. §. ult. D. de verb. signif.* *Edictum* *vero* de *operis* *novi nunciatione* non *omnia opera* *complectitur*, sed *ea sola*, quæ *solo conjuncta* sunt. Unde si quis *messum* *faciat*, *arborem succidat*, *vineam putet*, quamquam *opus* *faciat*, ad *illud edictum* non *pertinet*, quia id *ad corpora*, quæ

T 4 in

in solo fiunt, pertinet *l. 1. §. 12. D. de op. nov. nunc.* Contra interdicto, quod vi aut clam teneri eum, placet, qui arbores succidit, quamquam ad ea quoque opera, quæ in solo fiunt, id interdictum pertineat *l. 7. §. 5. D. quod vi aut cl.* Rursum *Opus* in edicto de novi operis nunciatione accipimus, non si unum aut alterum cæmentum fuerit impositum, sed si proponatur instar quoddam operis, & quasi facies quædam facti operis *l. 21. §. 3. D. de nov. op. nunc.*

Opus dicitur adprobari *l. 24. D. locat. effici l. 113. D. de verb. obl. fieri l. 49. §. ult. D. de legat. 2. itemque meriti opus l. 30. §. 3. D. loc.*

Opus quoque facere medici liberti dicuntur *l. 26. D. de oper. lib.* Sed & animalia, veluti bos *l. 17. §. 3. D. de pref. verb.*

Opus privatum *l. 21. §. 1. D. de re mil. publicum sit. D. de oper. publ. rusticum l. 21. §. ult. D. de op. nov. nunc.* Operis novi nunciatio quid sit, vid. art. *nunciatio.*

Opus aliquando pro opera. Ita operibus servi uti *l. 36. D. de stipul. serv. id est, operis.*

Opus indeclinabile pro eo, quo carere non possumus. *Opus* est, ut de hoc primum referendum sit *l. 1. D. de adquir. ver. dom.*

Opus publicum, species pænæ, quando rei vincti opus facere cogebantur, quale erat metalli *l. 7. D. de pæn. seu metallicum, ut est in l. 28. §. 6. D. de pæn. salinarium l. 6. D. de caps. & postl. vel perpetuum, vel temporarium l. 1. §. 1. D. de effractor. Ad opus publicum dari *l. 6. D. de extraord. crim.* In opus damnari, vel in ludum operis publici *l. 5. l. 14. C. de pæn.**

ORA, regio, tractus. Quum Africæ oram teneret *l. 2. §. 46. D. de orig. jur.*

ORACULUM. Id *M. Seneca* in *pref. lib. 1. consrov.* definit voluntatem divinam, hominis ore denunciata *Cic. in Top. c. 20.* Oracula ex ipso adpellata sunt, quod inest his Deorum oratio. Ac plane oraculum ab ore ductum esse, Priscianus notat.

At Imperatores, qui sibi divina omnia adrogabant, ita sacros adfatus suos, seu sacra rescripta vocabant *l. pen. C. de divers. rescr. l. 10. C. de sacros. Eccl.* Quo genere loquendi utitur Symmach. *lib. 15. Epist. 13.* Vetus Glossar. Sacrum oraculum est rescriptum, quod Imperator precibus & supplicationi respondens rescribit, vel ea fieri, vel non fieri debere, quæ postulat. Sic adoptio, quæ sacro oraculo fit *§. 11. Inst. de adops.* Et dicitur ita quod orando indeptum.

Oraculum, ædes sacra, in qua oratur, capella, vel oratorium Anastas. in Leone.

ORALE, vestis episcopalis, in formam sindonis, quam R. Pontifex capiti quasi in modum veli imponit, & replicat super humeros & ante pectus. Innoc. III. *lib. 1. myst. miss. c. 53.* Durand. *lib. 3. c. 9.*

ORARE proagere dixisse veteres ex eo probat Festus *lib. 13.* quod & oratores, & ii, qui nunc quidem legati, tunc vero oratores, quod reipublicæ mandatas partes agebant. Hinc *caussas orare*, id est, agere in *l. 2. §. 43. D. de orig. jur. l. 1. C. Theod. unde vi. Terent. Phorm. Act. 1. scen. 2. v. 62.* Virgil. *lib. 6. Æneid. v. 850.* Tacit. *Annal. lib. 6. c. 29.* Gell. *lib. 5. c. 10. lib. 10. c. 15.*

ORARIUM, vel ab ora, pro extremitate vestium, derivatur, vel ab ore, peplum designat. Proprie dicitur sudarium, quo os abstergitur Hieron. *ep. ad Nepesian.* In habitu sacerdotali est pan-

nus

nus oblongus, brachio sacerdotis imponi solitus, cujus in Græcis liturgiis frequens mentio, quamque manualet laciniam modo *παμπρις*, modo *λαυρος* Græci vocant. Alcuino *de divin. off. c. 39.* orarium, id est, stola, dicitur, eo quod oratoribus, id est, prædicatoribus concedatur. Græci tamen videntur distinguere stolam ab orario, hoc Diacono tribuentes, illam Sacerdoti. Sed inter Latinos stola, & orarium promiscue accipiuntur. Sacerdotibus circa collum prinitur, Diaconis super humerum & quidem sinistrum *Concil. Tolet. IV. c. 40.* Apud Græcos orarium Diacono per modum Crucis cancellatur, & in eo nomen *αγιος* tripliciter effigiari solet. Habuerunt & Episcopi orarium suum, velut quoddam dignitatis insigne, sed hoc peculiaris fuit formæ, nec ut cetera oraria, simplex tantum fasciæ, quare etiam pallium est vocatum. Lectores & subdiaconi *Concil. Autel. 1. c. 20. Bracar. 1. c. 9. III. c. 1. 4.* ut & monachi orarium ferre prohibentur. Hoc autem orario privari erat signum degradationis in omnibus ordinibus *Anastas. in Agath. Steph. IV.*

ORATIO pro quolibet scripto. Orationis paginae in *l. 16. C. Theod. de navicul.* ubi ponitur pro precibus & querela naviculariorum Imperatori exhibitis.

Orationes principum in jure dicuntur, quibus illi Senatam, aut coram orante, aut absentes per epistolam consulebant *l. 3. C. de leg. & consis.* Hujusmodi pleræque exstant D. Marci, ut de transactione alimentorum, de bonis maternis, de fugitivorum requisitione, de confessis *l. 8. D. de transact. l. 6. §. 1. de confess. l. 56. de re judic.* Item Marci, & Commodi, de prohibitione nuptiarum inter tutores & pupillas suas

l. 62. & 67. §. 3. D. de rit. nups. Item eorundem de servorum, & libertinarum nuptiis *l. 16. D. de sponsal. l. 16. D. de rit. nups.* Antonini *de don. inst. vir. & ux. l. 32. D. Severi l. 1. de reb. cor. quæ sub sus.* Eaque est D. Severi oratio, cujus fit mentio *l. 9. C. de præd. mil.* quam etiam singulari libro Paulus interpretatus erat, ut ex aliquot capitum inscriptionibus, & judice Pisano adparet Tacitus *Annal. lib. 11. c. 25.* Orationem principis secuto patrum consulto. primi Ædui senatorum in urbe jus adepti sunt. De Antonini & Commodi oratione in senatu recitata, vide Ulpian. *tit. 26. regul. §. 7.* sæpius enim orationem principis a quæstoribus, quæ candidati vocabantur recitatam fuisse ostendit Briffon. *Antiquis. Rom. 1. 17. p. 19.* Oratione igitur Principis cautum in *l. pen. D. ad SC. Tertull.* & passim, idem est ac SCO, ad orationem principis constituto.

Oratio, licentia exeundi apud monachos, quia licentia dabatur oratione, seu benedictione Prioris, *Reg. Fructuosi c. 8.*

Oratio dominica, quæ etiam *paterna*, *herilis*, *quotidiana* dicitur, post canonem in missa recitatur ex statuto Gregorii *Rupers. de B. O. l. 2. c. 21.*

Oratio super populum vocatur *ultima benedictio*, quæ fit in officio missæ *Microlog. c. 51.*

Oratio plebis, quæ post evangelia legitur *Concil. Lugd. 1. c. 6.*

Orationes vocant rituales libri eas preces, quas in sacris liturgiis peragunt, quæque a verbo *oremus* initium habent, & semper ad Deum patrem diriguntur *Capitul. Car. M. lib. 9. c. 66.* Has collectas adpellant. Durandus observat in ecclesia Lateranensi numquam dici orationem, sed in missa, & in omnibus horis alta voce pronunciari

ora-

orationem dominicam; sicque fieri consuevisse in primitiva ecclesia.

Orationale. liber, in quo continentur orationes, quæ in ecclesia recitantur, quæ a voce *oremus* initium habent.

ORATOR. Ita olim dictus legatus. Virgil. *lib. 11. Æn. v. 100.* Jamque oratores aderant. Ad quæ verba Servius: Oratores, ait, legati a perorando pro republica nominati. *Oratorum* etiam Plutarchus in *quest. Rom. 103.* dici ait, *προσπετικὸν τινὰ καὶ παρορμητικόν.* Quod ad legatos, Oratores, comitesve attinebit *l. 7. D. ad leg. jul. de vi publ.*

Oratores pro advocatis in *l. 33. § 5. C. de Episc. & cler.* Sic & disertissimos legum oratores, & oratores maximos, id est, istos, & caussarum patronos egregios, reperimus in *Const. omnem reip. §. 2. & §. 6. ad Antecess.* item *πρωτοπας* in *Const. græca de pand. conf.*

Oratores pro grammaticis *l. 2. D. de usurp. & usuc.*

Oratores peregrini, qui ad SS. limina orationis, & pietatis ergo pergunt *Can. illi, qui peregrinis, vel oratores alicujus sancti 24. quest. 3.*

ORATORIUM. De oratorii mentio est in *l. pen. §. 5. C. de reb. cred.* Oratorium templi *l. 3. pr. C. de his, qui ad eccles. conf. l. 4. C. Theod. eod. tit.* Oratoria templaria, hospitalaria, & privata memorantur in *c. patensib. 10. de privil.* Est autem *Oratorium, εὐχηριον*, locus orationi dicatus, *Aug. ep. 121.* Oratoria deinde dicta sunt sacella monasteriis adjuncta *Reg. S. Bened. c. 38. 52. 58.* quæ non erant omnibus pervia, ut ecclesiæ, quas ideo catholicas vocabant, quod utriusque sexus populo paterent, & in quibus collectas celebrare non licebat, sed erant tantum ad mona-

chorum preces, & assiduos cantus accommodata. *Oratoria* tandem dicta sacella quædam domestica, aut privatæ ædes sacræ in agris & villis exstructæ, quæ parochiarum jus non habebant, & a magnatibus ex fundis suis dotabantur, & ab episcopis consecrabantur *Conc. Agath. c. 21. Epaun. c. 25. &c.* Differt oratorium, secundum nonnullos, a Capella, quia hæc dicitur publicum oratorium, & non potest erigi absque diocesani licentia, sed oratorium simpliciter, in quo non celebratur, quælibet privata familia absque ulla licentia erigere potest. Vid. *c. 33. de consecr. dist. 1.*

ORBARE. Orbatus luminibus *l. 1. §. 5. D. de postul.* Lactant. *lib. 2. divin. inst. c. 8.* Appius Claudius Censor, quum adversus responsum ad servos publicos sacra Herculis transfuisset, luminibus orbatus est.

ORBIS terrarum universus in tres dividitur partes, Europam, Asiam, Africam, ait Plinius *lib. 3. hist. nat. & ita accipitur orbis terrarum in l. 20. §. ult. D. de oper. libers. l. 2. C. de jurejur. props. calumn.*

Sæpe orbis terrarum est Imperium Romanum, ut *l. un. C. de usuc. transform.* ubi omnis orbis terrarum, in quo antiqui usufructuam extendebant, quod per terram, quæ nostro imperio gubernatur, exponitur *pr. Inst. de usuc.* D. Hieronymus *lib. 8. Epist. ad Demetriad.* Orbem terrarum circumvivit, & multa ædificavit. Plerumque tamen veteres utuntur verbis orbis Romanus ut in *l. 17. D. de stat. hom. Caffiod. lib. 3. var. c. 52.* Variis Augusti siquidem temporibus orbis Romanus agris divisus, censuque descriptus est. Idem *lib. 10. c. 8. ad Justinian. Aug.* Decet enim, ut & iste orbis juvenamine vestro splendeat

deat. Apulei in *Florid.* p. 344. de Alexandro Macedone: Edixit universo orbi suo, ne quis effigiem Regis temere adfamiliaret ære, colore, cœlamine.

ORBITAS parentis conditio, qui liberos amisit. Plagiarii, qui viventium filiorum miserandas infigunt parentibus orbitates *l. ult. C. ad Leg. Fab. de plagiar.* De eo quoque dicitur, qui liberos non suscepit *rubr. sis. C. de infirm. pœn. cœlib. orbitasis.* De hujus orbitatis pœna vide Gœdd. in *Comm. ad l. 128. in pr. & passim D. de verb. signif.* Dicitur etiam orbitas de liberis, & vidua, qui patre carent & marito, ut in *l. 20. C. de inoff. test.*

ORBUS, ait vetus Glossarium, est, qui liberos non habet. Ulpianus in *inscript. reg. tit. 13.* De cœlibe, orbo, & solitario patre. (*lisd. lib. 10. orig.* Orbus quod liberos non habet, quasi oculis amissis. Justin. *lib. 26. hist. c. 1.* Hellanicus Senex, & liberis orbus) Nec vero quisquam orbus habeatur, & proposita huic nomini damna non noceant, aiunt Impp. Constantin. & Const. in *l. 1. C. de infirm. pœn. cœlib.* Nempe antea pœnæ orbitatis constitutæ erant, de quibus præter laudatam supra Gœd. ediderunt plenius Heinccc. in *Comm. ad Leg. Jul. & Pap. Popp. lib. 1. c. 2.* Orbos autem Romæ summa observantia colli consuevisse ab his, qui eorum testamenta captabant, Ammian. Marcellus testis est locuples, qui *Nib. 14. c. 19.* de corruptis Romanorum moribus agens: Nunc vero, inquit, inanes status quorundam, utile esse, quidquid extra urbis pomœrium nascitur, æstimant præter orbos & cœlibes, nec credi potest, qua obsequiorum diversitate coluntur homines sine liberis Romæ. Adde Plaut. in *milis, gloriol. act. 3. scen. 1. v. 111.*

ORCHESTRA nomen a saltando nata; *ορχηστρι* enim græcis est salto, sive gesticular, locus erat in medio theatro, ubi senatorum spectantium sedes collocat Vitruv. *lib. 5. c. 6.* Sacram fecimus constitutionem, nemini permittentes, neque invitam mulierem ancillam, aut liberam in scenam, aut orchestram pertrahere *l. 33. C. de Episcop. aud.*

ORCINUS libertus adpellatur, qui testamento manumissus, id est, liber esse jussus est, seu qui testamento directam libertatem accipit, quasi testatoris, orco demissi libertus, seu, ut Apulejus loquitur, qui jam in peculio Proserpinae, & in orci familia numeratæ libertus *§. 2. Inst. de singul. reb. per fideic. relic. l. 23. D. de pecul. legat.* Is qui directo liber esse jussus est, *Orcinus* fit libertas. Is autem, cui per fideicommissum data est libertas, non testatoris, sed manumissoris fit libertus. Ulpian. *tit. 2. regul. §. 8.* Hi orcini liberti testatoris funus pileati sequebantur, & adeos pertinent, quæ scribit Dionys. Halicarn. *lib. 4. p. 228. sequ.* In glossis Palæmonis *Orcinus* definitur, *morte manumissus.* Vetus glossar. græcum *ατελευθεροι τε τεθωτος, ως χαρονιανος λεγουσιν ατελευθερος.* Liberti ejus, qui mortuus est, quos vocant libertos charonianos, seu orcinos. Inde est, ut Ulpianus ait, statu liberum ea conditione esse, sive alienetur, sive usufruapiatur, sive manumittatur, non perdat spem orcini liberti *l. 2. D. de statulib.* Obtingente enim ejus conditione, vel die in quam statutam, & destinatam libertatem habet, in libertatem eripitur, & tamquam testamento manumissus testatoris libertus efficitur. Præterea, qui ob necem detectam domini præmium libertatis consequitur, fit *orcinus* libertus *l. 5. D. qui*

qui sine manum. Sed & qui ex SCo Rubriano ad libertatem pervenit, *Orcinus* libertus efficitur l. 3. *D. de legis. sus.* Quin etiam si is, cui servus legatus est, rogatus manumittere, latitet, *orcinus* fiet libertus l. 49. *D. de fideicommiss. libere.* Hoc amplius, si minor viginti quinque annis adierit hereditatem ejus, qui libertatem fideicommissam debebat, & in integrum sit restitutus, abstinendi causa, ex successione servo libertas perinde competit, atque si ex testamento libertatem consequutus esset. Erit igitur libertus *orcinus*, non ejus, qui fideicommissam libertatem debebat l. 30. §. 11. *sequi. D. de fideic. lib.*

Orcinus heres in l. 8. *D. de hered. inst.* est servus, quem testamento dominus liberum & heredem esse iussit, qui heres & libertus *orcinus* est testatoris heri.

ORDINARE, instituere, conficere, componere. Ita ordinare causam l. 24. *D. de liberal. caus.* l. 1. *C. ad SC. Turpil.* l. 3. *C. de codicill. iudicium* l. 1. *D. de bon. posses. ex test. mil.* l. 24. §. 1. l. 25. §. 1. *D. de liberal. caus.* libellos inscriptionum l. 3. §. 1. *D. de accus. litem* l. 24. *D. de liberal. caus.* opus novum, id est condere, incipere, inchoare l. 3. *C. Theod. de op. publ.* rem inofficiosa l. 8. §. 1. *D. de inoff. test.* suprema sua l. 25. §. 1. *D. de lib. & post.* id est testamentum, ut habet d. l. 25. §. ult. *D. cod. tit.*

Ordinari porro dicuntur, qui in officio aliquo constituuntur. Ita curator ordinatus l. 12. *C. qui dar. sus. vel cur.* Tutores vel curatores ordinati l. 24. *C. de admin. sus. vel cur.* Ea vox usurpatur etiam de iis, quibus officium Ecclesiasticum confertur, ut in c. 1. *de ordin. ab Episc. & passim* in jure Canonico.

ORDINARIUS, *a, um*, quod ordine sit, vel ex ordine est. Ita ordinarium est l. 1. *D. de pecul. l. 1. D. de posses. her. pos. l. 1. pr. D. si tab. test. null. exst. Ordinaria actio* l. 32. §. 9. *D. de recept. arb. l. 115. §. 2. D. de reg. jur. bonorum possessio* l. 5. §. 3. *D. de legat. prest. l. 3. §. ult. D. de carbon. edict.* ubi ordinaria opponitur Carbonianæ, quæ extraordinaria est.

Ordinarius loci Episcopus, qui habet ordinariam jurisdictionem in causis Ecclesiasticis.

Ordinarii etiam dicuntur ex ordine Ecclesiastico, quibus competit aliqua jurisdictione.

Ordinarius etiam erat dignitas Canonorum regularium, Innocent. lib. 1. ep. p. 30.

Ordinarium ordinarium dicitur summus Pontifex, quod collationem beneficiorum habeat *Concil. Lateran. c. 5. cap. Antiqua de priv.*

Ordinarius Consul. Vide in art. Consul.

Ordinarius Judex. Vide voc. Judex.

Ordinarium iudicium & jus. Vide in his vocibus.

Ordinarie potestates vicariis oppositæ l. 7. *C. Th.*

Ordinaria sedes idem ac iudicium ordinarium in l. ult. *C. Th. de his qui cond. prope. reliq.*

Ordinarius servus, quemadmodum vetus glossarium interpretatur, est, qui aliis servis præest. Si servus meus ordinarius Vicarios habeat l. 17. *D. de pecul.* Et ita ordinarius servus Vicario opponitur l. 19. *D. cod. tit. l. 5. §. 1. D. de tribut.* Adde Theoph. in §. 4. *Inst. quod cum eo, qui in ali. pot.* Interdum tamen ordinarius servus vulgari, & mediastino opponitur, ut l. 15. §. 44. *D. de injur.* Ad ordinarios etiam servos adludens Sen. Ep. 111. *Unicuique nostrum, ait, pædagogum dare*

dare Deum, non quidem ordinariam sed inferioris notæ, ex eorum numero, quos Ovidius ait de plebe Deos. Idem *lib. 3. de benef. c. 28.* Ad hortos alicujus, ne ordinarium quidem habentis officium.

Ordinarii tabularii in *l. 3. C. de tabular.*

Ordinarii inter officiales judicum, seu adparitores *l. 3. C. Th. de iis quæ administr. l. 16. C. Theod. de cohortal.* Appellatur & *ordinarium* officium *l. 7. C. Justin. & Th. de bon. proscript.*

ORDINATIM, ut pro ordinati reponit Leoninus in *l. 11. D. fin. regund.* id est, ordinibus locorum inspectis, ut aliter ac ille interpretatur Jac. Gothofr. in *Comm. ad l. 1. C. Th. fin. regund.* notatque vocem propriam fuisse agrimenforiam, vide infra in voce *ordo verb. ad locorum ordines.*

ORDINATIO testamenti *l. 25. C. de jure dos.* id est confectio.

Ordinatio pro institutione in Ecclesiastico officio. Itaque ordinatio hoc sensu est personæ ad certum officium Ecclesiasticum lectæ sollemnis benedictio, qua mediante potestas illius obeundi cum efficacia, & gratia spirituali confertur: de ea vide *c. 9. caus. 1. qu. 3. Concil. Trident. sess. 23. c. 4. & sess. 23. de sacram. ord. c. 2. item c. 4. Caus. 1. qu. 7.* & tot sunt ordinationes, quot sunt ordines seu gradus ecclesiastici. Sacerdotum creandorum ordinationes *l. 12. C. Theod. de heret.*

ORDO est rerum relatio quæ aliæ aliis tempore, aut loco præcedunt. Ita *Ordo* edictorum *l. 72. D. de judic. exsequutionis l. 4. §. 4. D. de re judic. instituentis l. 41. §. 4. D. de vulg. & pup. subst. interdictorum §. ult. Inst. de interd. judiciorum*

l. 4. C. de sent. & interloc. juris l. 1. C. de liberal. caus. possessio- nis l. 1. §. 4. D. uti possid. postulacionum leg. 9. §. 4. D. de offic. procons. publicorum capitulum l. 8. D. de publ. judic. rei gestæ l. 3. C. de exsequunt. vñ judic. sententiarum dicendarum l. 2. D. de decurion. Ordine facere l. 2. D. ad SC. Vell. ire l. 4. D. de usuc. item ex ordine l. 10. §. 1. C. de fidejuss. ordine turbato mortalitatis l. 15. D. de inoff. test. ordine incerto nascentes l. 15. D. de stat. hom. suo ordine l. 1. §. 11. D. de success. edict. ordinem facere l. 5. D. de assign. libert. habere l. 12. C. qui pot. in pign.

Ad locorum ordines *leg. 1. C. Theod. fin. regund.* interpretatur in re præsentī Jac. Gothofr. in *com. add. l. ordines* enim locorum proprium in limitibus constituendis significatum habere, & quidem in assignatis, seu datis, de quibus in ea lege agitur, locis docet idem ex his Aggen. Urbici pag. 145. edit. Rigaltii & pag. 66. edit. Goes. verbis: Secundum signa in formis nominata, locus quicumque erat, restituitur, aut artificio signorum loca requirantur. Si erunt (ut frequenter evenit) turbata, docere nos angulorum positiones poterunt. Sic erit, ut & artis sinceritas fervetur, & ordo veteris assignationis non prætermittatur.

Ordinis beneficium, quod & excussionis dicitur, quo fidejussor ante principalem conventus excipit de non servato ordine, & de debitore prius conveniendo, excutiendo *Novel. 4. c. 1. Vid. excussionis beneficium.*

Ordo, gradus, dignitas. *Ordo* amplissimus, id est, senatus. Item *ordo* senatorias *l. 27. D. de ris. nupt. equestris l. 2. §. 47. D. de orig. jur. inferior & superior l. 4. D. de senator. ingenuorum l. 44. D. de exc.*

Sed & mancipiorum *ordo* dicitur, ut sufficienter alere, & vestire debet secundum ordinem & dignitatem mancipiorum l. 15. §. 2. D. de usufr. id est, secundum conditionem & qualitatem ministerii, quod in familia exhibuit.

Ordo absolute positus ordinem decurionum notat l. 9. C. de episc. aud. l. 6. & 14. 37. 44. 47. & 66. & passim C. Theod. de decurion. Ordines civitatum l. 29. & 50. C. Th. eod. tit. curiarum, & curiales l. 66. & 80. eod. decuriarum l. 1. C. Theod. de lucr. off. municipales l. 2. C. Th. de quaest. oppidanei l. 47. C. Theod. de decurion. patriæ l. 79. C. Th. eod. tit. urbium l. 2. C. Th. quid prob. deb. ad quanc. mil. ven.

Ordo in ecclesia Rom. est ordinis sacramentum, quodei confertur, qui in aliquem ordinem ecclesiasticum cooptatur. Sunt autem ordines alii majores, seu sacri, Subdiaconatus, Diaconatus, Presbyteratus, Episcopalis, alii minores audiunt Cantoratus, Psalmistatus, Ostiaratus, Lectoratus, Exorcistatus, Acolytatus. In ordinibus majoribus constituti ad celebrationem missæ concurrunt, ministri altaris dicti c. 16. dist. 50. c. 4. dist. 71. non æque in minoribus constituti c. 3. 12. dist. 33. c. 3. dist. 60. Memoratur ordo, & gradus presbyterorum in l. 10. C. Th. de fid. test. Ordo clericalis, seu clericatus. Conferre ordinem pro ordinare in c. 11. de ataz. & qual. & ordin. præs. Cur ordines in quatuor temporibus fiant, & cur Episcopi diebus Dominicis, presbyteri vero, & ceteri ministri ecclesiæ sabbato ordinentur, indicabunt officiorum divinatorum scriptores.

Ordo liber ecclesiasticus, qui vulgo *ordo romanus*, editus cum scriptoribus de ritibus ecclesiasticis, cujus mentio fit in capitu-

lar. lib. 7. cap. 143.

Ordo regula & observatio monastica. Aliquando nude ponitur pro ordine religioso.

OPTIA, AZ in l. ult. D. famil. ereisc. ulna, mensura senum pedum, Herodot. quaternorum cubitorum passus Valca interprete. Dioscor. lib. 4. δεκα οργυιαι εχων υψος, decem ulnas altus, ut exponit Ruellius. Hesychius οργυον ait esse την των χειρων εκταση, καὶ το μετρον αφο τη τα γυια μετρειν, amborum brachiorum extensionem, mensuram ex eo sic dictam, quod ea mensurant τα γυια id est, agros. Jul. Pollux exponit, spatium quantum protensa hominis utrimque brachia ab altero summo medio digito ad alterum trajecta per pectus longitudinem patent.

ORFITIANUM SCum l. 6. D. de adq. her. vide Orphitianum.

ORICHALCUM. Vide aurichalcum.

ORIENS modo pro parte orbis, cui proprius præfectus prætorio attributus erat, modo pro diœcesi, quæ provincias quindecim continebat, Palestinam nimirum, Phœnicen, Syriam, Cyprum, Ciliciam, Palestinam Secundam, Palestinam Salutarem, Phœnicen Libani, Euphratensem, Syriam Salutarem, Osroenam, Mesopotamiam, Ciliciam, Isauriam, Arabiam. Quamquam Guill. Tyrius Orientem, ex veterum auctoritate, Antiochiam diœcesin appellare se scribat lib. 3. de bell. sacr. c. 18. Supra dictæ autem provinciæ omnes sub dispositione viri spectabilis Comitum orientis erant, ut ex Nestia Imp. patet. Cujus comitis curæ Seleucena Classis mandata vulgo legitur l. un. C. de Classe. Quo in loco mendum esse, Brissinius docet ex scriptis Codicis Justiniani libris, & impresso Theodosii Codice, in quibus longe rectius

stius scriptum est: *ad auxilium purgandi Orontis*, qui fluvius est Syriæ Seleuciam affluens, cujus loco vulgo legitur *orientis*. Vide *Orontes*.

ORIGINALIS dicitur, qui ipsa natiuitate, seu origine sua conditioni alicui adstrictus est. Sic conditio originalis l. 14. C. Th. de privil. cor. qui in sacr. palas. milit. *Originales* coloni l. 14. C. Theod. de annon. & trib. curiales l. 13. & 96. C. Theod. de decur. *Originalis* levamentarius l. 1. C. Theod. de navicul. qui parentes habuit levamentarios. *Originales* suariorum l. 5. C. Th. de suar. Vide art. *Suarius*. *Originalia* vincula l. 82. C. Theod. de decur.

ORIGINARIUS, a, um. *Originaria*, (mulier) seu colonaria alienæ possessionis l. 7. C. de murileg. quam confer cum l. 10. C. Theod. eod. tit. *Originarii* coloni l. 7. & 11. C. de agric. & censit. *originarium* solum l. 22. C. Theod. de cohortal.

ORIGO initium cujusque rei significat, & causam. Origo emendi, vendendique a permutationibus coepit l. 1. de contrah. ems. Bonorum possessio ex jure civili originem non habet l. 1. D. und. cogn.

Origo etiam dicitur, unde quis est, & unde ortum ducit l. 6. D. ad municipal. Cives origo facit l. 7. C. de incol. Ejus qui justum patrem non habet, prima origo a matre numerari debet l. 9. D. ad municipal. Vide & l. 1. & 6. §. ult. l. 7. D. eod. tit.

Origo etiam significat initium acquisitionis, dominiive alicujus l. 19. C. de donat. l. 24. C. de fideicom. Ad hanc loquutionem acute adludit Tertullianus, dum libro de carne Christi c. 2. *originalia* instrumenta Christi, & in libro adv. Hermog. c. 19. originale instrumentum Moysi memorat.

ORIGENIANI ab Origene auctore exorti sunt, dicentes, quod non possit videre Filius patrem, nec Spiritus sanctus filium. Animas quoque in mundi principio peccasse dicunt, & pro diversitate peccatorum e coelis usque ad terras diversa corpora, quasi vincula meruisse, eaque causa factum esse mundum c. *Quidam* 39. §. 39. caus. 24. quest. 3.

ORIRI, id est nasci, vel originem capere. Unde cum de corporalibus rebus, veluti de aqua in l. 8. C. de servit. & aqu. l. 1. §. 13. D. de aqu. & aqu. pluv. tum de incorporalibus, ut de actionibus l. 9. §. ult. D. de reb. auct. jud. possid. usurpatur.

Oriri etiam dicuntur, quæ repente accidunt, ut incendium l. 7. §. 4. D. quod vi aut cl. tempestas l. 13. §. 2. D. locat.

ORIUNDUS quis dicitur, unde originem trahit, ut in l. 6. D. ad municipal. l. 31. D. de verb. signif. l. 11. D. de Senat.

ORNAMENTA in loco sacro l. 1. D. ne quid in loc. sacr. in sepulchris l. 5. C. de Sepulcr. viol. publicorum operum l. 25. C. Theod. de pagan.

Ornamenta muliebria sunt, quibus mulier ornatur, veluti in aures, armillæ, viriolæ, anuli præter signatorios, vel omnia, quæ ad aliam rem nullam parantur, nisi corporis ornandi causa, quo ex numero etiam hæc sunt aurum, gemmæ, lapilli, quæ aliam in se nullam utilitatem habent l. 25. §. 10. D. de aur. arg. mund. leg. Hinc ornamenta a mundo muliebri separantur l. 8. 13. & 30. D. eod. tit. l. 100. §. 2. D. de legat. 3. Differentiam utriusque exponit Ulpianus d. l. 25. §. 10. Tertullianus de habit. mulier. lib. 1. c. 4. *Habitus* feminæ, ait, duplicem speciem circumfert, *sultum* & *ornamentum*.
Cul.

Cultum dicimus, quem mundum muliebrem vocant. Ornatum quem immundum muliebrem convenit dici. Ille in auro, argento, gemmis, & vestibus deputatur, iste in cura capillorum, & cutis, & earum partium corporis, quæ oculos trahunt.

Hinc *ornamenti* adpellatione signatorius anulus non continetur l. 47. D. de verb. signif. Ornamentorum: adpellatione vestis muliebris non continetur l. 37. D. de aur. arg. legas.

Ornamenta honoris & dignitatis, observante Heineccio, habere dicuntur, quibus honorum dignitatumque insignia, sine re, conferuntur. Qualia erant ornamenta consularia, triumphalia, duumviralia, quatuorviralia. Quin & principalia ornamenta ab Imperatoribus data legimus, apud Lamprid. in *Elagab.* c. 6. Dabantur porro ista non modo viris, sed & feminis. Ulpianus speciosas personas accipere debemus clarissimas utriusque sexus, item eorum, qui *ornamentis* senatoriis utuntur l. 100. D. de verb. signif. Quin & personis vilissimis concessa esse talia ornamenta ab Elagabalo observant Lamprid. *ibid.* & Dio Cass. *in excerpt. Peiresc.* p. 766. Quumque alias feminæ, nuptæ prius viris consularibus, & postea in inferioribus conditionis virorum toros concedentes, prioris matrimonii dignitate exciderent l. 8. D. de Senator. aliquando tamen impetrabant a Principe, ut manerent in consulari dignitate, velut Antoninum Caracallam id Juliæ Mammææ, consobrinæ suæ indulgisse, testatur Ulpianus l. 12. D. eod. tit. Lucillam quoque, L. Veri viduam, amisso viro Principe, Pomponio, privato, nuptam, selam Imperatoriam, aliosque honores, Commodi Imperatoris indulgentia, retinuisse, testis est He-

rodianus lib. 1. hist. c. 20.

Ornamenta honoris metaphori-
ce in l. 14. C. Tb. de proxim.
Comit. dispos.

ORNARE corpus l. 25. §. 10. D. de aur. arg. leg. jumenta l. 38. D. de Edil. edict. municipium l. 29. D. de reb. auct. jud. poss. sepulcrum l. 11. §. 2. D. quod vi aut cl. speciem l. 79. D. de verb. signif.

ORNATRIX. Ita vocabatur ancilla, quæ matronis comendis deserviebat, eisque ministerium in capillis disponendis, dirigendis, crispandis, ac torquendis exhibebat l. 65. §. 3. D. de legat. 2. Ovid. lib. 2. amor. eleg. 14. Non acus abrupti, non vallum pestinis illos, ornatrix tuto corpore semper erat. Suet. in Claud. c. 40. Inducta teste in Senatu: Hæc inquit, matris meæ liberta, & ornatrix fuit. Macrob. lib. 2. Saturn. c. 5. Eadem Julia mature habere coeperat canos, quos legere secreto solebat. Subitus interventus patris aliquando oppressit ornatrices. Exstat in lapide quodam Romæ inscriptio hujusmodi: *Cinevibus Camilla Alpiomilla Quirita ornatrix.* De ornatricibus plura Jo. a Wouveren ad illud Petronii: Dic Chrysis, numquid indecens sum? numquid incompta in nos. p. 472. Taubman. in Plauti mostellar. 1. 3. v. 97. sed magis operæ pretium fuerit, legisse, quæ de ornatricibus, & cosmetis plena manu serunt Laur. Pignor. de serv. & serv. apud vos. condit. p. 191. sequ. edit. Patav. & Thom. Reines. Comm. ad inscr. p. 214. & sequ.

ORNATUS civitatis l. 122. D. de legat. 1. domus l. 3. §. 7. D. de usur. Imagines, quæ in aliquo ornatu villæ fuerunt l. 12. §. 36. D. de instr. vel instr. leg.

ORONTES l. un. C. Theod. de class. ex qua corrigenda est L.

unb.

*un. C. Justin. cod. tit. ubi Oriem-
tis vulgo legitur. Est autem O-
rontes Syriæ amnis, qui inter Li-
banum, & Antilibanum juxta He-
liopolin nascitur teste Plinio lib.
2. hist. nat. c. 103. & lib. 5. c.
21. 22. Strabo lib. 6. & 16. ait
eum amnem, quum prius Ty-
phon diceretur, mutato nomine
ab illo, qui in eo pontem fecit,
Orontem esse adpellatum. Eous
Orontes adpellatur a Statio Papi-
nio lib. 4. silv. 7. v. 46. Guil-
Tyrus lib. 4. de bell. sacr. c. 8.
p. 685. Fluvius, inquit, cuius
superimpositus est prædictus, O-
rontes adpellatur, verbo vulgari
Per dictus, qui ab eo loco secus
Antiochiam defluens, inde ad
mare descendit. Meminit hujus
fluvii idem auctor lib. 4. c. 10.
& c. 10. Male ergo Hegefippus
lib. 3. c. 5. eum Orientum adpel-
lari dicit.*

ORPHANOTROPHIUM l.
16. l. pen. pr. C. de SS. Eccl.
l. 34 C. de Ep. & cler. est lo-
cus, in quo filii orbi, & parenti-
bus orbatu aluntur.

ORPHANOTROPHUS l.
30. & 34. C. de Ep. & cler.
& Nov. 7. tit. 1. c. 1. qui præ-
ponitur orphanis nutriendis, tam-
quam tutor, seu curator mino-
rum. Vetus Gloss. Orphanotro-
phus est orphanorum, & pupillo-
rum tutor, & adolescentium cu-
rator, qui eos parentibus & fa-
cultatibus destitutos suscipit edu-
candos.

ORPHITIANUM SCum
Orphito & Ruffo Coss. factum
Marci temporibus, ut testis est
Justinianus pr. Inst. de SC. or-
phit. Ejus autem SCi auctorem
fuisse D. Marcum, oratione in
senatu recitata, indicat Cæjus l.
9. D. ad SC. Trebell. Sacratissi-
mi inquit, Imperatoris nostri
oratione cavetur, ut matris inte-
statæ hereditas ad liberos, tametsi
in aliena potestate erunt, perti-
Tom. III.

neat. Ulpianus vero tit. 26. §. 7.
D. Marco socium adjungit Com-
modum filium. Ait enim. Sed po-
stea Imperatorum Antonini &
Commodi oratione in senatu re-
citata id actum est, ut sine in-
manum conventionem matrum le-
gitimæ hereditates ad filios per-
tineant, exclusis consanguineis, &
reliquis agnatis.

Hoc autem SC. effectum, ut
liberi ad bona matrum intestata-
rum admitterentur, ait Justinia-
nus pr. Inst. de SCo Orph. idem-
que ex toto tit. C. cod. tit. adpa-
ret. Add. l. 1. D. ad SC. Tert.
l. 2. §. ult. D. und. legis. l. 6.
D. de adq. vel omitt. her. l. 1.
§. 9. D. und. cogn.

Quod vero Paull. lib. 4. sent.
tit. 14. §. 1. his verbis prodit:
*Quum autem ita manumiserit: ob-
sonatorem vel qui ex ancilla illa
nascitur, liberum esse volo, ex or-
ficiario SCo perinde libertas compe-
tit, ac se nominatim data sit: Id
non ejusdem illius SCi caput alte-
rum, sed aliud ejus nominis SCum
esse arbitratr Heineccius cum
Guil Ranchino de success. ab in-
test. §. 5. n. 2. & Antonio Schul-
tingio jurispr. vet. anteq. p. 427.*

ORTHODOXA ecclesia l. 14.
C. de SS. Eccles. religio l. 12.
& 15. C. cod. tit. Ut cunctis
orthodoxis Episcopis, qui Nicæ-
nam fidem tenent, catholicæ Ec-
clesiæ toto orbe reddantur l. 6.
C. Theod. de heret. Orthodoxus
ait Isidorus lib. 7. orig. c. ult. est
recte credens. Opδus enim græce
recte dicitur, δόξα gloria, hoc
est, vir rectæ gloriæ, quo nomi-
ne non potest vocari, qui aliter
vivit quam credit. Verum δόξα
heic est *Sententia*.

ORTUS imperii l. 7. in fin.
l. ult. C. de feriis id est, primor-
dium, origo.

OS, oris. Os alieui percu-
sum l. 7. §. ult. de injur. Quod
avibus ex ore cecidisset. l. 40. §.

3. *D. de contr. ems.* hunc locum corrigat Heinecc. referens *auribus* pro *avibus*, huicque displicet, quod reponit Brissou. *are* pro ore.

Ossa hominis condita l. 2. §. 5. *D. de relig.* ab alio illa l. 8. *D. cod. tit.* Est Lex in XII Tab. Hominis mortui *ossa* ne legito, quo post funus facias, extra quam si belli endove (in) hostico mortuus escit. Id est, homini mortuo e-cadavere membrum aliquod ne admitto, cujus causa postea funus, funerisque impensæ de novo iterentur, nisi si quis in bello mortuus esset, vel peregre.

Osculum in sponsalibus l. 16. *C. de donat. int. vir. & ux.* & in salutationibus magistratum adhibebatur l. 119. *C. Theod. de decur. l. 4. C. Theod. de domest. & protect.* & ibi Jac. Gothofr. l. 1. *C. Justin. cod. tit.*

Oσις χάρις apud Modestinum in l. 2. *D. qui pes. sus.* idem est, ac defunctio. ut loquitur l. 2. §. 32. *D. ad SC. Tertull.* At apud Dionem lib. 37. *οσις ευχαι* est servandæ consuetudinis causa, seu, ut loquitur Gellius lib. 4. c. 18. veteris moris usurpandi gratia.

OSPRATURA apud Alexandrinos patrimonii munus existimatur l. ult. §. 19. *D. de mun. & honor.* Heineccius probat Jo. Brodei divinationem *misc. lib. 10. c. 20.* pro *ospratura* legentis *ospriona*, quod verbum *απο το οσπριον* legumine est & verbo *οσπριδας*, *emere*, adeoque leguminum coemtionem significat.

OSRHONA, provincia Orientis, cujus fit mentio l. 10. *C. de edif. priv. l. 5. C. de cohortal. l. 8. C. de fund. patrim.* Quibus omnibus locis hujus verbi scriptura mendo non caret. Regebatur vero per Ducem, ut ex *Notisia Imperii Rom. patet.*

Ossuaria, & pro loculo,

in quo hominis ossa condita sunt l. 2. *D. de Sepulcr. viol. Ossuaria* probum est, quamvis in marmoribus frequentius *Offarium*, genere neutro & omissa littera u. Reinef. *inscr. class. 19. 24.* Spon. *Miscellan. p. 290.* *Ossuarius* enim, & *Offarius* sunt adjectiva, & sic apud Ulpian. d. l. 2. subaudiendum est substantivum *Olla*. Ita enim *olla ossuaria* est apud Grut. *inscript. p. 616.* *Ossua* pro *ossa* reperias in lapide apud Vignol. *de column. Antonini p. 225.* Adde de hac voce pluribus differentes Cujac. lib. 10. *obs. c. 37.* & Ducker. *de latin. vet. lect. p. 423.*

OSTENDERE, monstrare, & declarare est, item docere, ac probare passim in LL. nostris.

OSTENTUM, Labeo definit, omne contra naturam cujusque rei genium, factumque l. 38. *D. de verb. signif.* ibidemque duo esse genera ostentorum Ulpianus tradit. Origo hujus vocis a Cicero-ne lib. 2. *de nat. Deor. c. 3.* his verbis demonstratur: Prædictiones vero, & persuasiones rerum futurarum, quid aliud declarant, nisi hominibus ea, quæ sint, ostendi, monstrari, portendi, prædici? Ex quo illa ostenta, monstra, portenta, prodigia dicuntur. Festus lib. 13. Ostentum quo nunc utimur *prodigii* vice. Idque ab ostendendo dictum esse, idem lib. 11. in voce *monstrum* scribit. Non. Marcellus: Monstra, & ostenta similiter intelliguntur, quod imminencia monstrent, & ostendant. Porro quid inter monstrum, ostentum, portentum & prodigium interfit, vide Fest. lib. 4. in verbo *portentum*, Nonium Marcellum in verbo *monstrum*, & Isidor. lib. 2. *different.*

OSTIARIUS l. 24. *C. Th. & l. 6. C. Just. de Episc. & cler.* Dicti autem ostiarii, quod præsent ostiis templi. Ipsi enim tenentes clavem, omnia intus, ex-

traque custodiunt , atque inter bonos & malos habentes iudicium, fideles recipiunt, & respuunt infideles *c. 1. §. fin. dist. 21. Adde c. 1. §. 1. dist. 25. Eorum jam sit mentio in Concil. Laod. can. 21. & 24. vide Ziegl. de diacon. & diaconis. c. 1. §. 6. sequ.*

Ostiaris etiam servi forium custodes in *l. 61. D. de legat. 3. l. 12. §. 9. & §. 42. D. de instr. & instr.* Hi plerumque in cellula prope fores etiam catenati , perinde ac canes excubabant. Suet. de clar. Rhetor. c. 3. L. Ottacilius Pelitus servivisse dicitur , atque etiam ostiarius veteri more in catena fuisse. Ovid. *lib. 1. amor. eleg. 6.* Janitor indigne dura religata catena. Addi de iis possunt Pet. Faber *lib. 2. semesta. c. 12. Brodæus lib. 3. mistel. c. 3. Sagittar. de jan. vet. c. 16. Laur. Pignor. de serv. p. 216.*

OSTIENSIS panis rubr. *sic. C. Tb. de presio pan. ostiens.* qui alias fiscalis dicitur , nempe a fiscali canone frumentario conficiebatur , quod pistores emebant a caudicariis , & menforibus , ut docet *l. 1. C. Tb. de frum.* Dictus autem fuit Ostiensis , quia ad portum Ostiensem canon fiscalis omnis subvehebatur , inque eo portu pistores horrea cellulasve habuere , vide Jac. Gothofr. in *Comm. d. sis. C. Theod. de pres. pan.* vide supra voce *fiscalis.*

OSTIUM *l. 11. §. 2. D. quod vi aut cl. l. 59. D. de rei vind.* est introitus ædium. Tas Supas Aristophanis Scholiastes in Plut. latine *Ostia* dici tradit , παρὰ το ἔξωθεν εἰσόδου. *Ostium* fluminis , ubi nimirum illud se in aliud flumen , vel in mare præcipitat.

OTIOSUS , *a , um.* Ictis sæpe ita appellatur , quod lucrum non fert , vel unde nihil reddit. Ita otiosis ædium cultibus provincialium patrimonia , fortunæque lacerantur *l. 15. C. Theod. de*

curf. publ. Otiosus mancipatus functioni addicendi *l. 1. C. Theod. de mancip.* ubi otiosi iidem , qui in *l. 3. C. Theod. de tabular.* vocantur *vacantes & vacuo officio publico l. 3. C. Theod. de naufr.* Otiosum & immune patrimonium *l. 2. C. Theod. de præd. & omn. reb. navicul.* Otiosa pecunia , quæ alias & vacua , dicitur ea , quæ non occupatur , id est , non exercetur , neque in nomina , vel in emtionem prædiorum collocatur *l. 13. §. ult. D. de usur. Plin. lib. 10. Epist. 62.* Pecuniæ publicæ & exactæ sunt , & exiguntur , quæ vereor ne otiosæ jaceant. Nam & prædiorum comparandorum aut nulla , aut rarissima occasio est , nec inveniuntur , qui velint debere reipublicæ. Quinætilian. *Declam. 345.* Pecuniam dedi , & ex otiosa jacente patrimonii parere aliquid numeravi. Contra occupari pecunia dicitur , quæ exercetur. Vide supra in art. *occupare.*

OTIUM civile , & domestica quies *l. un. C. de gladiat. penis. soll. pro pacis tempore.*

OVASIS vel *Oasis* tam parva , quam magna , locus desertus est Africa , in quem nocentes relegari solebant , nam utriusque meminit Ptolemæus in tertia tabula Africæ , & Plin. *lib. 5. c. 9.* Arfinoitæ , inquit , duo sunt , hi Memphites usque ad summum Delta perveniunt , cui sunt contermini ex Africa duo Oasitæ. Mentio etiam est utriusque apud Curt. Et Strabo *lib. 17.* scribit Ovases loca habitata esse in magnis desertis , quasi insulas quasdam in mari. Socrat. in *hist. eccles. lib. 2. c. 28.* de Gregorio quodam Arriano loquens ait , eum quosdam catholicos interfecisse , alios vero superstites in exilium ad magnam *Oasin* relegasse. Evagr. *lib. 1. hist. eccles. c. 7. refert* , nestorium hereticum , edicto Imp. Theodosii , in *Oasin* relegatum fuisse , quam

& Ibim vocari scribit, ut & testatur Plin. *lib. 5. c. 4.* Sic enim apud eum legendum: *Ibis civitas Oensis*, &c. Sunt alii auctores, qui huius vocis mentionem faciant, ut jam non sit dubitandum, quin apud Ulp. *l. 7. §. 5. D. de inserd. & releg.* sic legi debeat: Est quoddam genus quasi in insulam relegationis in Provincia Ægypto in Oasin relegare Hinc Oasena deportatio *l. 1. C. Th. de Nis. aggor.*

OVILE *l. 25. §. ult. D. de instr. vel instr. leg.*

OVIPIO, alias opilio, pastor ovium *d. l. 25.*

OVIILIS grex *l. 12. §. 2. D. de usu & hab.*

OVES lanigeræ *l. 2. C. Th. quib. equor. us.* Ovis legatis agni non continentur, nisi annuales sint Paull. *lib. 3. sent. tit. 6. §. 74.* neque arietes *l. 81. §. ult. D. de leg. 3.* Grege autem ovium legato arietes, & agnos deberi, nemo dubitat *d. l. 81. & Paull. cit. l.*

OTΣIA essentia, vel substantia. In corruptæ Trinitatis indivisa substantia, quæ Græcis adserptione verbi *uota* recte credentibus dicitur *l. 6. C. Theod. de heret.* Ad quem locum ita Jac. Gothofr. OTΣIA apud Patres Græcos aliter, atque apud Philosophum Aristotelem significat generale & commune quid inter plures personas, sicut *υποστασις* individuum singulare. In Justiniani Codice *ουνοια* dicitur *l. 2. C. de summ. Trin. & Fid. Cath.*

P

PABULUM *l. 39. §. 3. D. de legat. 3. & Pabula in l. 12. §. 8. D. de instr. vel instr. leg.* alimenta pecorum vocantur in *l. 2. C. de curs. publ. & cibaria jumentorum in l. 3. §. 7. D. de pen. leg.*

PACATA sit provincia *l. 13. D. de offic. prefid. Pacatis rebus l. 14. D. de except. rei jud.*

ΠΑΧΥΜΕΣΕΡ in *l. 7. D. de pectus. & apud Gell. lib. 14. c. 1.* est pinguius, ut loquitur *l. 14. D. de except. rei jud. & l. 49. D. de re jud.*

PACISCI & transigere differunt *l. 18. C. de transact. Paul. lib. 1. sent. tit. 1. §. 1.* Nam, qui transigit, quasi de re dubia, & lite incerta, neque finita transigit: Qui vero paciscitur, donationis causa, rem certam & indubitatam liberaliter remittit *l. 1. D. de transact.* In edicto tamen prætoris de his, qui notantur infamia, & alibi passim pacisci idem est, ac transigere. *Qui furti, vi bonorum raptorum, injuriarum, de dolo malo passus eris, infamia notatur l. 1. D. de his, qui nos. infam.* Pactus sic accipimus, si pretio quantocumque pactus est. Ceterum si precibus impetravit, ne secum ageretur, non erit notatus *l. 6. §. 3. D. eod. tit. & ita verbum pactos in l. 4. D. de jur. fisc. l. 18. C. ex quib. caus. inf. irrog. & pacisci l. 10. C. ad leg. jul. de adul. accipe.* Si pepigerim, ut decem petam *l. 25. §. 7. D. de pact. quam loquendi formam a veteri pago in XII. Tab. ubi est *ni pagunt*, usurpato, adversus Servium ex Quinctil. lib. 1. c. 10. descendere docet Briss.*

PACTIO & Pactum promissæ in jure nostro sumuntur, ut patet ex *l. 1. D. de pact. ubi de-*

fini-

finitur, quod sit *duorum plurimumve in idem placitum* (juris nempe vel in re vel ad rem paciscentibus utrimque competentis mutandi causa) *consensus* ; item ex *l. 7. §. 14. D. l. 28. §. 2. leg. 30. l. 50. D. eod. tit.* ubi pro *conventionis* in genere accipitur, quæ alias in generali suo significato sub se *pactum* in specie sic dictum, & ab hoc diversum *contractum* comprehendit, ceu nos docet *d. l. 1. §. 3. D. de pact.* Vide in voce *contractus*. *Pactum* autem, quod a contractu differt, est conventio destituta nomine, & causa, id est datione vel facto, quæ obligationem civilem sua natura producere possint, vel est nuda rei, vel facti in futurum promissio.

Pactum igitur a contractu diversum est vel nudum, vel non nudum *d. l. 7. §. 1. 2. 4. D. de pact. l. 10. C. eod. tit.* Nudum quod in nudis placiti & conventionis finibus subsistit, & non quidem actionem producit, sed exceptionem *d. l. 7. §. 4. D. de pact. l. 20. leg. 21. l. 28. C. eod. tit.* Non nudum, alias *vestitum* vulgo vocant, quod actionem producit, vel quia speciatim ei lex, vel prætor adfuit *l. 6. D. de pact. vel quia in continenti contractui adjectum est l. 7. §. 5. l. 13. C. de pact.* quorum istud *pactum legitimum*, illud *pactum prætorium*, hoc adjectum vocatur. Legitimi autem pacti, ita quidem dicti, quod lege confirmatur specialia exempla sunt *pactum dotale l. 6. C. de dot. prom. pactum donationis l. 35. §. ult. C. de don. pacta quedam de usuris l. 30. D. de usur. l. 7. D. de fœn. naut. l. 12. C. de usur. Nov. 136. cap. 4.* Contra *pacta prætoria* sunt hypotheca *l. 17 §. 2. D. de pact. constituta pecunia l. 1. D. de const. pecun.* & pactum de iurejurando præstando *§. 11. Inst. de act.* Rursus quod ad pacta in

continenti adjecta : Sunt isti, qui hoc ad contractus bonæ fidei restringunt, quos hodie communis fere opinio sequitur. Fundamenta suæ opinionis quærunt in *cis. l. 7. §. 5. & 6. D. l. 13. C. de pact.* In illa Ulpianus : Pacta conventa bonæ fidei iudiciis inesse, in hac Maximus Imperator : In bonæ fidei contractibus ita demum ex pacto actio competit, si in continenti fiat, scribunt. Sed ut hi contractuum bonæ fidei solum mentionem faciunt, sunt tamen alii, qui idem in contractibus stricti juris obtinere docent. Ita Paullus *l. 40. D. de reb. cred.* pacta stipulationi in continenti adjecta, eidem inesse, aperte fatetur, atque idem in *l. 4. §. 3. D. de pact.* pactum de non petendo adjectum stipulationi, eidem inesse non dissimulat. Vide Fach n. *controv. lib. 2. c. 99.* Neque movet interpretatio Noodtii, qui voculam *inesse* in bonæ fidei contractibus partes actoris, in stricti juris vero rei respicere ait, cuius sufficiens probatio adhuc desideratur. Quod autem dictum est, pacta ejusmodi naturam contractus acquirere, si adjiciantur in *continenti*, ita accipiendum est, si statim, & absque longiori intervallo *leg. 3. §. 9. D. de vi & vi arm. l. 21. C. de usur. l. 40. D. de reb. cred.* Non vero ita ac si fatale hoc adjiciendi momento sit adstrictum, quod declarat *l. 1. §. 8. D. ad Leg. falcid.* In continenti ita accipiendum, cum aliquo spatio v. g. Titium ac Cajum intercedit emptio venditio, illo huic ædes suas vendente. Convenit de pretio, ergo contractus perfectus est ; Placet autem probationis saltem gratia eum in scripturam redigere, hocque perficiendum committitur Javoleno Notario ; Post tres dies convenit inter eundem Titium, & Cajum,

ut pretii quarta pars singulo trimestri spatio solvatur, committitur Javoleno hoc contractui inferendum, inseritur, atque contractus ita formatus subscribitur ab utroque, pactum de pretio statis temporibus solvendo adjectum est. Ceterum nil refert, utrum pactum in instrumento contractum ipsum antecedit, an & mixtum sit, an vero subsequatur istud *l. 3. C. de pact. instr. emt. & vend.* illud *l. pen. C. eod.* hoc vero *l. 3. C. de adilit. edit.* traditur, ut inde pateat, quod *l. 7. §. 5. D. de pact.* verba; *Es enim pacta insunt, quæ legem contractui dant, i. e. quæ in ingressu contractus facta sunt*, nihil definiant, sed tantum exemplo aliquo declarent, quod simili modo factum §. 8. *d. l. verbis*: Ne a persona petam, i. e. ne a Lucio Titio petam. Vid. Noodt. *de pact. c. 11.* Ceterum adjecta in continenti pacta naturam contractuum, quibus adjiciuntur, induunt, hinc actionem producunt contractui cognominam. Hæc ex Wurfell. *jurispr. definit. §. 145. in nos.*

PACTORUM quædam in rem sunt, quædam in personam *l. 7. §. 8. D. de pact.* In rem sunt, quoties generaliter paciscor, ne petam. Alio modo dicitur, pactum in rem, quod non personæ, sed rei causa factum est, ut emptori profit, & ceteris ad quos res transit. Connan. *lib. 5. c. 4. n. 8.* In personam, quoties ne a persona, id est ne a Lucio Titio petam *d. l. 7. §. 8. D. de pact.* Utrum autem in rem, an in personam pactum factum est, non minus ex verbis quam ex mente convenientium æstimandum est. Plerumque enim persona pacto inseritur, non ut personale pactum factum est *d. l.*

Pactorum quædam tacita sunt, quædam expressa. Expressa sunt, quæ verbis designantur. Tacita,

quæ vel re, vel tacito & obscuro consensu perficiuntur; (Obscuro nempe, quamdiu attenderis solum ad id, quod verba per se important, aperto vero, ratione habita materiæ substratæ, & ejus quod actum est.) In bonæ fidei contractibus ea insunt tacite, quæ solita sunt ex natura eorum opponi. Item, quia conventiones etiam tacitæ valent, placet in urbanis habitationibus locatis in vecta & illata pignori esse locatori, etiam si nihil nominatim convenerit, ait Paull. *l. 4. pr. D. de pact.*

Pactum a pollicitatione quo differat, vide in art. *pollicitatio.*

Plerumque & fere semper junctum, & abque copula dicitur *Pactum conventum l. 27. §. 2. & §. 11. D. de pact. l. 12. D. de transact. l. 19. D. de pact. dotat. & passim.*

PACTUM EIUs Clemens laudatur a Pomponio *l. 21. §. 1. D. de statu lib.* Id nomen in Pandectis sæpe numero corruptum, scriptumque pro eo esse *pactum ejus*, ostendit Bynkersh. *lib. 3. observ. c. 7. Hein.*

PÆDAGOGIANUS puer, qui in palatio principis ministrabat *l. 5. C. Theod. de divers. offic. Ammian. Marcell. lib. 26. c. 6. p. 357. & lib. 29. c. 3. p. 436.* Delectos autem ad hoc ministerium fuisse non nisi elegantes, & eximia præ aliis forma præditos, satis constat. Vid. Jo. a Wouvern. ad *Petron. p. 411. sequ.* Jac. Gothofr. ad *d. l. 5. Car. Du-Fresne glossar. lat. hac voce Reinf. ad Inscript. p. 562. & Jac. Guthr. de offic. dom. aug. c. 30. p. 814. sequ.*

PÆDAGOGIUM. Pædagogia quæ in fundo habebat, ut, quum ibi venisset, prætor essent in triclino *l. 12. §. 32. D. de instr. vel instrum. leg.* Ea adpellatione servilem familiam, non quidem universam, verum juniorum, qui

qui circa patrem familias occupati erant, accipere debemus, id est, servos ætatis integræ, quos usus sui causa paterfamilias habet, qui ad ipsius corpus tuendum, atque ad ipsius cultum præpositi destinatique sunt, ut loquitur l. 204. D. de verb. signif. Et ita apud M. Senecam lib. 2. contr. 1. pædagogia interpretari licet ministeria puerilia juveniliaque ad eos usus parata, destinataque.

PÆDAGOGUS, qui pueris præest in l. 15. §. 16. D. de injur. l. 13. D. de manumiss. vint. l. 35. D. de fideicomm. libers. Pædagogi etiam, qui pueris pædagogianis in principis palatio præficebantur Ti. Claudio Aug. L. Eutycho pædagogo puerorum. Marmor apud Vignol. de column. Antonini p. 209.

PAGANICUS, a, um idem quod paganus significat in l. 1. C. de test. milis. ubi in paganico est pro in paganico solo.

PAGANITAS pro cultu Deorum profano l. 5. C. Theod. de spectac.

PAGANI in juris civilis libris milicibus adversantur in l. 26. D. de lib. & postum. Et miles quidem ab Appiano σπαρταγης, paganus ἀπολυσος vocatur lib. I. de bell. civ. Hinc pagani his, qui habent castrense peculium vel quasi opponuntur l. 7. §. ult. D. de donat. & peculium in paganum, id est non militare, & castrense dispescitur l. ult. C. de inoff. test.

Pagani dicuntur alieni a fide nostra in Constitutionibus Imperatorum christianorum. Ita autem dicti, quod templis ac delubris per urbes jussu Imperatorio clausis, homines superstitioni innutriti, in pagis & agris procul ab urbibus clandestina sacra peragerent. Unde Prudent. Peristeph. hymn. 14. v. 296. Non erubescis

stulte pago dedite: Te tanta semper perdidisse obsonia? Et lib. 1. contr. Symmach. v. 621. Deorum cultores vocat pago implicitos. Cui Brissonii sententiæ suffragantur Baronius, Vossius, Weitzius, aliique viri docti. Nec tamen obsonum est cum Heinuccio suspicari, uti Pagani vulgari linguæ usu sæculo quarto dicti sunt omnes ἀσπαρταγῆται, ita idem nomen tulisse, Deorum cultores, quippe Christo non militantes.

PAGARCHUS vid. infra Praefectus pagi.

PAGINÆ orationis l. 16. C. Th. de navicul.

PAGUS pro villa, & quidem, ut Servius ad lib. 2. Georg. v. 382. scribit, ἀπὸ τῶν πηγῶν, a fontibus, circa quos villæ conditi consueverint. Unde & paganos, quasi ex uno fonte potantes. Pagorum mentio est l. 12. D. de ann. leg. l. 2. C. de suscept. Pagi præfectus. Vid. præf. l.

PALAM est coram pluribus l. 33. D. de verb. signif. Donat. in Adelph. Act. 3. sc. 2. Coram, inquit, ad certas personas refertur, palam ad omnes. Palam & aperte conjunguntur in l. 9. D. de his, quæ ut indign. l. 54. D. de admin. & peric. sus. quamvis Afcon. in divinas. & inter hæc eam statuit differentiam, quod aperte ad verba non obscura pertineat, palam ad præsentium multitudinem, & qualitatem frequentiæ loci. Et hoc fere sensu opponuntur palam, & clam in l. ult. D. de rit. nups. §. 6. Inst. de publ. judic. palam & publice & secreto in l. 3. §. 20. D. palam & occulte apud Lactant. lib. 2. inst. divin. c. 17. quo pertinent palam, & bona fide comparare l. 5. C. de contrah. ems. Et verba hæc: Palam non dat, qui ita scribit, rogo vos heredes meos, in eo, quod a vobis petii, fidem præstetis l. 40. D. de jur. fisc. Et hoc sensu,

in fideicommissorum quaestione, *palam* & *tacite* opponuntur l. 3. pr. §. 1. l. 13. §. 1. D. cod. sis. vide in voce *fideicommissum*. Quæ commendandi causa in venditionibus dicuntur, si *palam* adpareant l. 43. D. de contr. ems.

Palam est, id est, manifestum est l. 3. §. 5. D. de incend. ruin. naufr. l. 14. §. 13. D. de furt. & passim.

Palam facere, id est, notum publice facere in l. 18. §. ult. D. de quaestione. l. 34. §. ult. D. de statu lib.

Palam nuncupare heredem l. ult. D. de jur. codic. non utique in publicum significat, sed ut exaudiri possit, nec ab omnibus exaudiri, sed a testibus septem l. 2. D. qui test. fac. poss.

PALARIA silva, ex qua pali sumuntur l. 9. §. ult. D. de usufr.

PALATINI, largitionales, seu priviani erant, atque in genere hoc nomine omnia officia eorum, qui in sacro palatio militant, id est, memoriales, agentes in rebus, apparitores diversorum commitum, largitionum, vel sacrarum, vel privatarum rerum, continentur, de quibus in sis. de palatin. sacr. largis. Sed & ministeriani, de quibus sis. de castrenf. & ministerian. Generalem hanc significationem comprobant l. 1. C. de priv. cor. qui in sacr. pal. milit. A palatinis, inquit, tam his qui obsequiis nostris inculcata officia præbuerunt, quam illis qui in scriniis nostris, id est, memoriarum, epistolarum, libellorumque versati sunt, procul calumnias jubemus esse remotas. Andr. epist. 5. Palatina, inquit, officia omnia, id est memoriales, agentes in rebus, apparitores diversorum Commitum. Palatium pro palatinis sæpe accipi Amm. Marcellin. testis est lib. 4. Tuas, ait, & palatii tui auferre jubeo propediem annonas. Et eodem libro: relicto pa-

latio omni. Palatini tamen nomen, & de iis speciatim videtur dictum, qui in aula Imperatoris libellos petitionum, vel aliarum rerum, quæ Imperatori offerebantur, instruebant, vel gesta admissi alij cujus libelli edebant l. 2. C. de pas. bon. subl.

Palatini numeri, qui præfentes Principis ministerio deputati erant l. ult. C. Th. de re milis. l. 10. C. Theod. de numerar. li-dem dicti Palatinæ vexillationes l. 22. C. Th. de erog. milit. annon.

PALATIUM. Ne quis in palatio maneat. De hoc titulus existat singularis in C. Theod. Palatium quandoque pro palatinis accipi modo docuimus ex Amm. Marcell.

PALÆSTRA. Mancipium de palæstra Ulpianus in l. 15. §. 1. D. de usufr. servum accipit, qui palæstræ operam dat. Vide infra in art. *Pancratiam*.

PALEA in l. 9. C. Th. & l. 2. C. Justin. de erog. milit. annon. idem quod capisum dicitur in l. 7. C. Theod. cod. sis. id est, pabulum jumentorum, seu animalium, ut docet Jas. Gothofr. in Comm.

PALLIA serica l. 3. C. Th. de vest. holover. Fuere inter vestimenta muliebria, matris familias causa comparata, quibus vir non facile uti poterat sine vituperatione l. 25. §. 2. D. de aur. arg. leg. Et tamen pallia paullo post sunt inter vestimenta communia, quibus sine reprehensione vel vir vel uxor utatur. Quamvis vero ita legatur Florentiz, eamque lectionem tueatur Petrus Faber lib. 1. Semestr. c. 25. priore tamen loco scribendum esse *Palla*, quæ vestis mulieribus propria erat, docuit Octav. Ferrar. de re vesti. pars. 1. lib. 3. c. 18. Hein. Fuit autem pallium proprie extrema vestis, unde apud Plautum

in

in Trinu. allegoria proverbialis, tunica pallio propior est. Isidor. *lib. 19. c. 21.* Pallium est, quo ministrantium scapulæ conteguntur, ut dum ministrant, expediti discurrant. Plaut. si quid facturus eo, adpende in humeris pallium.

PALLIUM in *lib. 1. Decretalium tit. de auctoritas. & usu pallii* aliter accipitur. Hoc describit Polyd. Virgil. *lib. 4. c. 12.* Pallium, inquit, vestis summa lanea, & candida, cujus utrimque pendent duæ fasciæ, & ad humeros circulus ductus, ac quatuor purpureis crucibus insignita est. Cujus sane insignem rationem D. Gregorius ad Maximum Episcopum Solymitanum scienter reddit, qui dicit illud humanitatem & justitiam significare, ut ii, qui illo utuntur, foris submissee se gerant, id est mites sint, & intus animum æquum habeant, hoc est, justitiam colant. Et de hujusmodi pallio (quod Patriarcharum, Primatum, & Metropolitanorum est proprium, ut per illud a ceteris Episcopis discernantur, & privilegiatam obtineant dignitatem) Tertullianus librum scripsit, quo ejus vetustatem, & commodum usum edocet. Olim erat Pallium indumentum totius corporis ad talos usque promissum, splendidissimum, atque pretiosum *c. 3. de auct. & us. pall.* Hodie Pallium est circulus, seu fascia latitudine trium aut quatuor digitorum, de candida lana contexta, quatuor crucibus intextis ornata, & solemniter super Altari S. Petri consecrata, unde de corpore B. Petri sumptum dicitur in *c. significasti 4. de election.* Eo indigent Archiepiscopi & Episcopi exempti, absque quo nec Episcopos aut Ecclesias consecrare, nec clericos ordinare, nec Imperatores aut Reges coronare, nec christa conficere, nec Concilium convocare *c. 28. in fin. cod. tit. im-*

mo nec nomen Archiepiscopi usurpare possunt *cap. 3. de auct. & us. pallii.* Pallium non datur nisi fortiter postulantibus post datam fidei promissionem *c. 1. 2. dist. 100. & juramentum fidelitatis præstitum, ut obedientiam, & subjectionem offendant d. c. 4. de election.* Traditur vel præsentitur, vel traditio ejus committitur uni, vel duobus Episcopis, qui post missæ celebrationem genuflexo in Ecclesia Metropolitana id tradunt adhibitis consuetis formulis, & subjunctis litteris. Pontifex eo utitur libere & ubique, ceteri non item, sed dumtaxat intra quamlibet suæ Ecclesiæ provinciam *c. 1. 4. 5. de auct. & us. pall.* præscriptis quibusdam diebus, dum missarum solennia celebrant *c. 6. 7. cod. tit.* Alteri commodari nequit, & cum pallio sepeliuntur *c. 2. cod. tit.* Trahslatus ad aliam Sedem Archiepiscopalem novo indiget pallio *c. 4. de postul. prel.* Duplici pallio opus est ei, qui duabus sedibus præest Archiepiscopalibus.

PALMA, nota arbor, cujus fructus etiam palma dictus inter dulcia est in *l. ult. D. de tritic. vin. leg.* De palma arbore hoc singulare est, eam ponderi non cedere, sed reniti; propterea inquit Plutarchus, in certaminibus palmam signum esse placuit victoriæ Gell. *lib. 3. c. 6. Palma laboris emeriti l. 3. C. Theod. de princ. agent.* Palmarum numero gloriosi equi *l. 6. C. Th. de scenic.*

PALMARIUM. Palmarii nomine, id est, ob victoriam *l. 1. § 22. D. de extraord. cognit.* Palmarium autem est proprie facinus victoria; & gloria dignum, vel, ut glossæ exponunt, ἀξίον. Terent. *Eunuch. 5. 4. v. 8.* Hinc translatus ad honoraria advocatorum, quæ in casum victoriæ promittuntur. Originem vocabuli Abramus ad Cic. *pro Cel. c. 7. & 19.* inde arcessit, quod, par-

parta ab oratoribus victoria forensi, palma eorum foribus adpenderetur. Quam conjecturam refellens Ducker. *de lat. vet. ictor. p. 423. Quasi vero, inquit, avara Martialis, Juvenalis, Luciani, & aliorum, qui huius vitus meminerunt, patroni caussarum pro his agendis honorarium non acceperint.* Sed acceperint tum honorarium, potuit tamen illis aliquid ultra illud dari in casum victoriæ, idque ab illo ritu commodissime vocari *palmarium*. Hein.

PALMATI equi *l. un. utroque. C. de greg. domin.* Vide supra *equus*.

PALMYRENA factio. Vid. supra voce *factio*.

PALPARE. Si equum quis palpatus est *l. 1. §. 4. D. si quad. paup.* Sic sæpe auctores non solum cadentis, sed & melioris latinitatis forma passiva active usi sunt. Varro: Adfectatus est regnum. Vell. Patere. *lib. 2. c. 97.* Peragratus omnes partes Germaniæ. Idem *c. 109.* Totumque ex male dissimulato agebat æmulum. *Quid. lib. 1. de art. am. 1690.* Veste virum longa dissimulatus erat. Vide Gell. *lib. 18. c. 12.* & Jac. Perizon. ad Sanct. Minerv. *lib. 1. c. 15. n. 4.* Hein.

PALUS *f.* Ea adpellatio generalis, quamvis arborum sustentacula & pedamenta complectitur, ac proinde pali non comburendi, sed fulciendi vel claudendi causa parabantur. Pali querendo fructui deserviunt *l. 12. §. 11. D. de instr. vel instr. leg.* Palos non lignorum, sed materiæ numero haberi, constat *l. 56. D. de legat. 3. l. 162. D. de verb. signif.* Pali inter ea, quæ vineis necessaria sunt, numerantur *l. 1. D. de sign. junct. l. 7. §. ult. D. de act. emt.* Si sit ager, unde *palo* in fundum solebat paterfamilias uti *l. 9. §. ult. D. de usufr.* Pali compendium ip. *l. 59. §. ult. D. de usufr.* est jus

ligna cædendi ad palos faciendos.

PALUS, *udis* Est ubi paululum aquæ in altitudine, & late diffusa est, quæ etiam quandoque ficcatur. Hoc modo accipitur *Tit. C. de alluv. & palud.*

PAMPHILUS servi nomen *l. 88. D. de legat. 2.* Ita & Pamphila ancilla *l. 41. §. 5. de fideic. libert.*

Παγκρατιον legunt quidam pro *παγκρατιον* in *Nov. 105. c. 1.* quod certe genus est spectaculi, de quo modo dicitur. *Παγκρατιον* autem vetus Interpres sylvam exponit, & Augustinus ad *Secundinum* testatur. *pancarpum* dici propter omnium generum, quæ inerant, herbas. Hinc Festo *Pancarpia comate*, ex vario genere florum. Sic Nelaus iussus statuam erigere, *απο παγκρατων ξυλων*, erexit e quercu, in quo offenderat multos variosque suspensos fructus, ut interpres Callimachi scribit. Appellatur & a Sophocle in *Oedipo* laurus *παγκρατος*. *Tert. advers. Valentian.* Igitur ex ære collatio, quod aiunt, in honorem & gloriam patris pulcherrimum Pteromatis sydus, fructumque perfectum compingunt Jesum. Eum cognominant Soteram & Christum, & sermonem de patritis, jam & omnia jam, ut ex omnium defloratione constructum *Graculum* Æsopi *Pandoram* Hesiodi, Acci *pasinam*, Nestoris *Cocetum*, *Miscellanæam* Ptolemæi. Quam propius de Atticis historiis, *Pancarpiam* vocari a tam otiosis auctoribus nominum. Vide Cujac. *ad d. Nov.*

PANCRATIUM in *l. 7. §. 4. D. ad leg. Aquil.* Est certamen mixtum ex pugilatu, & lucta. Aristot. *1. Rhet.* Plutarch. *2. Sympos. 4.* Vide Gell. *lib. 13. c. 13.* Alii, ut Barbarus apud Plin. putant *παγκρατιον* fuisse illos ludos, quorum meminit Ictus in *l. 2. D. de aleator.* nempe hastæ, vel pilæ iactum, cursum, saltum, luctum, pu-

pugnam. Verum Lucianus πᾶν-
πᾶσιον pro diversa ludicri specie
sumit, dum *palasivram* ludum esse
ait, qui lutea aspergine fiebat,
qui autem in pulvere sic recto stadio
se percutiendo *pancratium*, cujus
Iudi meminit Synes. libro *de som-
niis*. Thucydides 5. Propertius in
illo carmine: *Dum patitur duro
vulnere Pancratio*. Quod optime
huic loco convenit. Pancratii quo-
que fit mentio apud Senec. in *De-
clam.* & 5. *de benef.* 5. Plin. 35.
l. 1. *C. de athles.* Dionys. Go-
thofr. in *not. ad d. l. 7. §. 4. D.
ad leg. Aquil.*

Πανδεκτης, ο, & plurativum αἱ
πανδεκται, quia neutrum sua au-
ctoritate destituitur, ceu pluribus
ostendit Henr. Brenkmann. *Hist.
pand. lib. 3. c. 6.* Harmen. *lib.
1. tit. 1. §. 6. α (βιβλία) καὶ
Διγεςα, ἤτοι πανδεκτη, ὡς παν-
των δεκτικὰ των νομῶν εὐαλεσεν.*
Quæ etiam Digesta aut Pandecten,
quod omnis generis leges comple-
cterentur, adpellavit. Theophil.
*ad §. ult. Inst. de publ. judic. C.
§. 9. 6. de exc. ἤτοι του πανδεκτη,*
Adde Justin. *Constit. grec. dedis
nobis. §. 1. de confirm. D.* Plura
veterum testimonia, qui eo nu-
mero singulari & genere masculi-
no usi sunt, collegit Ant. Augu-
stin. *proam. libri de nomin. propri.*
pandect. Numero autem plurali
πανδεκται legimus apud Plin. in
pref. nat. hist. & πανδεκτας in ca-
su quarto apud Gell. *lib. 20. c.
ult. C. lib. 13. c. 9.* Et jam pri-
dem a Prisciano *lib. 7. p. 759.*
Isaaco Casaubono in *not. ad Strab.*
p. 218. & Ever. Ottone in prefat.
Tom. 1. Thesaur. jur. observatum
est, talia ex græco sumta ex ma-
sculinis in feminina transire, &
A littera finire, ut ο κοχλιας,
hec cochlea, ο χαρτης, hec charta,
ο γαυσαπης, *hec gausape.* Cete-
rum & rei culinariæ esse hoc vo-
cabulum *pandecte*, & ab Apicio
lib. 4. de re culin. p. 103. ita vo-

cari repositorium, quo varia con-
dimenta, & bellaria cœnis infere-
bantur, & hebræorum magistros,
simili usos schemate libros quos-
dam suos inscripsisse *Colbo*, id est,
in quo omnia reperiantur, obser-
vavit *Hein.*

PANDERE, manifestare, ape-
rire, palam proferre, publicare
passim in legibus nostris.

PANGERE vide supra *pacisci.*

PANIFICIUM l. 3. 4. 21.
C. Th. de pistor.

PANIS Ardinensis, seu sordi-
dus in l. 5. *C. Theod. de annon. civ.* Alii legunt Sardinensis, quasi
ex Sardinia frumento. Nam ea
ipsa tempestate Prudentius *lib. 2.
adv. Symmach. v. 941.* Romana
horrea rumpi congestis Sardinia
granariis ait. At cum Sardinia
Strabone *lib. 5.* teste, optimi fru-
menti ferax fuerit, vixque credi
possit ex optimo illo frumento non-
nisi fordidos panes confectos, con-
jicit Jac. Gothofr. Ardynienses di-
ctos esse panes ab Ardynio civita-
te in Campo Thebano, & sic Ly-
dia, cujus Civitatis meminit Xan-
thus Lydius ipse Lydicor. 2. apud
Stephan. voce *αρδυνιος*. Alias con-
jecturas vide ejusd. Gothofr. in
Comm. ad d. l. 5. Vid. supra art.
Ardiniensis panis fordidos.

Panes civiles in l. 17. §. 1. *C.
de SS. Eccl. C. l. 14. C. eod. tit.*
alias, annonæ civica, de qua est
tit. C. Theod. quæ publice ero-
gabatur. Et quidem annua relista
erat, & debebatur Ecclesiis quam
dicta lege 17 alienari Imp. vetat.
Tributa quoque erat ædibus ipsis
a Constantino M. ut ædificandi
Audio magnitudo urbis augeretur,
de qua est l. 1. *C. Th. de ann. civ.*

Panes porro civiles sunt vel
Panes militares, qui militibus, vel
palatini, qui palatinis, vel *popula-
res* qui popularibus seu urbanæ
populi, plebisve multitudini erogab-
bantur. De quibus est l. 7. *C. Th.
ead.*

cod. sis. & ibi Jac. Goth.

Panis gradilis l. 2. 3. 4. 6. C. Theod. *cod. sis.* qui gradibus conscens a gradibus dispendebatur, ut ibi interpretatur Jac. Gothofr. Vide Turneb. *lib. 9. adversar. c. 6. lib. 26. c. 34.* & Lips. *Elect. lib. 1. c. 8. & de magnitud. Rom. II. 10.*

Panis ostiensis. Vid. supra in *Ostiensis & fisealis.*

PANNICULARIA sunt ea, quæ in custodiam receptus secum attulit, spolia, quibus inductus est, quum quis ad supplicium ducitur, ut & ipsa appellatio ostendit l. 6. D. de bon. damn. De cujus vocis etymo erudita sunt, quæ attulit Ægid. Menag. *Amænis. jur. civ. c. 39.* & Ducker. de latinis. *ves. l. 11. p. 425.*

PANNO rubro fugatum pecus l. 50. §. ult. D. de furt. §. 11. *Inst. de oblig. quæ ex delict. Senec. lib. 3. de ira c. 30.* Taurum color rubicundus excitat. Cicero de divinas. Tu quid habes, quare putemus cor in tanto opimo subito in ipsa immolatione interiisse? An quod aspexit vestitu purpureo excordem Cæsarem, ipse corde privatus est?

PANTHER, is, genus quoddam retis est, cujus meminit l. 11. §. ult. D. de act. ems. Varr. *lib. 4. de ling. lat.* Ferarum, ait, vocabula partim peregrina, ut leo, panthera, utraque græca, a quo etiam recte quoddam *panther*. Ergo in dicta l. 11. §. ult. recte *panthera* in accusativo singulari græcorum more legetur, etsi habeat vulgata pantheram. Nec tamen displicet Alciati interpretatio, ibi *pantheram* intelligentis universam venationem, quasi ex duplici voce *pan* omnis & *pana* venatio, aucupium.

PANTHERA ejusdem compositionis vocabulum, nomen est animalis feri, & maculosi, cujus meminit l. 2. §. 2. *Q. ad Leg. Aquil.*

PANTOMIMUS l. 3. §. 5. D. de cond. caus. dat. l. 25. §. 1. l. 27. D. de oper. libert. l. 43. D. de act. ems. l. 4. C. de spectac. Cassiodor. *lib. 4. var. epist. ult.* Pantomimus, ait, cui a multifaria imitatione nomen est, quam primum in scenam plausibus invitatus advenerit, adfistunt consoni chori, diversis organis eruditi, tunc illa sensuum manus oculis canorum carmen exponit, & per signa composita, quasi quibusdam litteris, edocet intuentis adspectum, in illaque leguntur apices rerum, & non scribendo facit, quod scriptura declaravit. Idem corpus Herculem designat & Venerem, feminamque repræsentat & matrem, regem facit & militem, senem reddit & juvenem, & in uno credas esse multos tam varia imitatione discretos: Idem *lib. 1. varior. epist. 20.* Constituatur a vobis Præfati Pantomimus, quatenus sumtum, quem pro spectaculo civitatis impendimus, electis contulisse videamur. Hanc partem musicæ disciplinæ mutam nominaverunt majores, scilicet, quæ ore clauso manibus loquitur, & quibusdam gesticationibus facit intelligi, quod vix narrante lingua, aut scripturæ textura possit agnosci. Pantominus *opxys* nomine venit apud Lucian. de saltatione. Et huic convenienter Sueton. in *Calig. c. 57.* ait: Pantomimus Mnesther tragœdiam saltavit, quam olim Neoptolemus tragædus ludis, quibus rex Macedonum Philippus occisus est, egerat. Et ita saltare accipe apud eundem Suet. in *Calig. c. 54. in Neron. c. 54.* & Plin. *lib. 7. Epist. 24.* Pantomimorum saltatoris, & interpellatoris mentio est apud. Quint. *lib. 6. Inst. orat. c. 2.*

A plerisque ceterum *Pantomimus* histrio adpellatur. Sic enim Mnestherem promiscue & *Histrionem* adpell-

pellari videmus a Seneca *in ludo de morte Claudii*, & a Sueton. *Catig. c. 36.* & a Tacito *lib. 11. annal. c. 36.* Quem Ulpianus *l. 3. §. 5. D. de cond. caus. dat.* cum Sueton. *Domit. c. 10.* pantomimum cum Tacito *lib. 13. annal. c. 25.* & Sueton. *Neron. c. 24.* histrionem vocant.

PAPA sanctissimus veteris Romæ *l. 7. C. de summ. trin.* Senioris Romæ *Nov. 131. c. 2.* venerabilis *l. 62. C. Th. de heret.*

PAPIA *Poppea* Lex, quæ toties in descriptionibus Legum nostrarum occurrit, etiam Julia & Pappia adpellatur, quia in eam Juliæ ante factæ rogationes pleræque confluerunt, lata est jussu Augusti ad populum a M. Papio Mutilo & Q. Poppæo secundo, consulibus suffectis, anno V. C. 763. In ea capitâ haud pauca agebant de præmiis *μολυβδαίαις*. Sic e pluribus candidatis præferabatur is, qui plures sustulisset liberos Tacit. *annal. 15. c. 19.* Plin. *Epist. 7. 16.* E consulibus quoque prior sumebat fasces, qui collegam liberorum multitudine anteibat Gell. *lib. 2. c. 15.* Latini porro ob filium, filiamve anniculum anniculamve, Latinæ vero ob ternos partus jus Quiritium consequebantur Ulpian. *fragm. 3. 1.* Liberti ob multitudinem liberorum ab operis, ingenue & libertæ a tutela liberabantur *l. 37. D. de oper. libers.* Plutarch. *in Num. p. 66.* Dio *Hist. 66. p. 578.* Ulpian. *fragm. 29. 2. 3.* Ju- vabant etiam liberi in hereditate & solidi capacitate. Ulp. *fragm. sis. 15. & 16.* Immo & honoratior in theatro locus dabatur iis, qui plures haberent liberos. Gothofr. *ad Leg. Pap. Popp. c. 7. sequ.* Imprimis vero hac lege fuerat cautum, ut qui secundum hanc legem liberos tres, Romæ natos, superstites, qui quatuor in Italia, qui quinque in provinciis habe-

ret, omnium munerum personali-um immunitatem haberet *pr. Inst. de excus. tut. l. 18. D. eod. sis. l. 1. & ult. C. qui num. li-beror. se excus.* Hæc ex Heinecc. *Antiquis. Rom. lib. 1. sis. 25. §. 7.* Vid. ejusdem *Comment. in legem Papp. Pop.* qui primum prodit Amstelodami anno 1726.

PAPIANUS auctor *Responsæ* ex Codice Theodosiano, ejusdemque Imperatoris, & successorum Novellis, quin & Istorum quorundam libris compilati, & quidem Gundebaldi Regis Burgundionum jussu, ut provincialibus loco corporis juris Romani esset, ceu colligimus *ex præf. Legis Burgund.* Certe ejusdem Legis Burgundicæ ordinem observasse Papianum, viderunt jam Lindebrog. *in præf. Codic. Legum. Aleman. & Jac. Gothofr. manual. jud. c. 2. §. 11.* Edidit hoc. Responsum cum aliis antiqui juris reliquiis Schulting. *jurispr. vet. anto Juss.* Papianum hunc cum Papiniano (quem & ipsum a Græcis fere Πάριαν vocari ostendit Ev. Otto *in Papiniano c. 2. §. 3. p. 17.*) confundi videmus ab Aniano in *Breviar. C. Th. ad l. 1. de resp. prud.* Hein.

PAPINIANUS. Vid. supra *Æmilius.*

PAPIRIANUM jus, alias Papisianum (nam Papirii olim dicti, qui postea Papirii, ait Cicero *Epist. ad famil. 9. 21.*) constabat Legibus Regiis maxime sacris, quas primus collegit C. Papirius, non multo post exactos Reges Pontifex Maximus, ut patet ex Dionys. Halicarn. *Antiquis. Rom. lib. 3.* Pomponius in *l. 2. §. 2. & 36. D. de orig. jur.* Papisium modo *Sexsum* modo Publicum vocat: Dionysius vero Halicarn. cui plurimum ea in re credendum, *Cajum* adpellat. Quum autem Cujacius observat in codicibus MSC. legi VI pro *sexsum*: non est dubitandum, quin ex nota numerali Sexti præ-

prænomen sibi finxerit scribas. Significare vero videtur numerus iste Papisium, quem Dionys. Halicarnassæus præcipue sacras Numæ leges collegisse refert, fexto domum libro reliquas leges regias, veluti adpendicem adiecisse: Unde ita forsan legenda verba Pomponii: *Que omnes conscriptæ exstant in libro sexto C. papisij.* De eo autem Papisiano jure librum integrum tempore Cæsaris composuit Granius Flaccus laudatum in l. 144. *D. de verb. signif.* Heinemann. *antiqu. Rom. ad præm.* Inst. Adde Bynkersh. *prætermiff. ad l. 2. D. de orig. jur.*

PAPIRIUS, *Fronto*, Ictus cujus responsa laudat Callistratus l. 220. §. 1. *D. de verb. signif. l. 4. in fin. D. ad leg. Rhod.*

PAPIRIUS *Justus* Ictus sub M. Antonino & Commodo vixisse videtur, cujus rescriptum ad Avidium Cassium memorat l. 60. *D. de pass. & ita quidem, ut Antoninum Imperatorem non vocet Divum. Scripsit libros Constitutionum viginti, ex quibus fragmenta in Pandectis nonnulla supersunt. Hein.*

PAPYRUS fem. vel neutro genere papyrum, cœu illud auctoritate Celsi, & Plinii comprobant Voss. *in addend. ad lib. 1. de analog. c. 36.* & Ducker. *de lat. vet. Idior. p. 339.* Papyrus ad chartas paratum non continetur legatis chartis l. 52. §. 6. *D. de legat. 3.* Lignorum adpellatione in quibusdam regionibus, ut in Ægypto, (ubi arundine pro ligno utuntur & arundines, & papyrum comburuntur) & herbulae quædam, vel spinæ, vel vepres continebantur.

PAR similis æqualis. Pares ætate l. 1. *D. de reb. dub.* Par causa l. 27. *D. que in fraud. cred. l. 91. §. 3. D. de verb. obl. & passim.* Par conditio l. 9. §. 7.

D. que in fraud. cred. delictum l. 154. D. de reg. jur. Pari gradu l. 3. §. 6. D. de suis & legit. loco l. 1. D. si ex nov. caus. Par majestas l. 1. *pr. C. de summ. Trinis. Pari modo l. 1. §. 4. D. de lib. exhib.* Par numerus l. 2. *D. de rei vind.* Pares numero l. 3. *D. de re judic. Pari ratione l. 12. §. ult. D. de rit. nupt.* Pares sententiæ dissonantes l. 24. *D. de manum.* id est pari, vel æquo numero. Inter quas clementior severiori præfertur, juxta Paull. *lib. 4. Sens. sis. 12. §. 5.*

Par ratio adpellatur, quum accepti & expensæ summa congruunt, ac pares sunt. Sic *parem rationem* adscribere l. 22. *D. de manum. test. facere l. ult. §. ult. D. de dol. except. Sen. lib. 9. controu. 1.* Expectat me, vult mecum *pares rationes* facere. Eodemque sensu *paria* facere est, nulla rationibus redditis reliqua trahere. Si Dama servus meus actus sui heredi meo rationes reddiderit, *pariaque* fecerit l. 40. §. ult. *D. de statu lib.* Quæ verba hoc significare Scævola ibidem ait: Si omnem pecuniam ab omnibus exegerit, & heredi solverit. Add. l. 5. §. 10. *D. de jur. immun. Senec. Epist. 9.* Ut statim tibi solvam, quod debeo, & quantum ad hanc epistolam, *paria* faciamus. Idem *Epist. 101.* Quotidie cum vita *paria* faciamus. Sic *Paria* concludi, id est solutionem integram fieri in l. 3. *C. Theod. de cont. fund.*

Par sufficiens. Si ita quidem tenues & exhausti sunt, ut publicis honoribus *pares* non sint l. 6. *D. de mun. & hon.*

Par est l. 13. *C. de pass.* id est rationi, & æquitati conveniens.

Par de binis usurpatur. Par mularum l. 22. §. 1. *D. ad Leg. Aquil.*

PARABOLANI, qui ad curran-

sanda debiliū ægra corpora deputantur *l. 42. & 43. C. Theod. l. 18. C. Justin. de Episc. & cl.* Lux hujus vocis traduntur origines, una a parabola Christi kuc. *c. 10. de benigno Samaritano, de qua Turneb. lib. 13. adversar. c. 23. altera verior Alciat. lib. 14. disjunct. c. 9. qui vocabulum deducit a Græco παραβαλλειν, quod parabola caritatis exercendæ gratia in varia pericula se projiciant. Etenim παραβολα dicuntur, quæ summis periculis objecta sunt, ut patet ex Plutarch. in *Cæs. Cassiodorus lib. 11. scrip.* Dum aliquo tempore in Amphitheatro Constantinopoleos spectaret, cœpit clamare populus: Crudeli bestię artifex parabola pugnet. Conf. Casaubon. *Epist. 441. Voss. lib. 4. Inst. orat. c. 11. Reines. Class. 1. inscript. 3. p. 15. & Fabrot. ad Cujac. parricid. cod. tom. 2. oper. p. 27.**

PARACHARACTA falsæ monetæ reus *l. 6. C. Theod. de fals. monet.* ubi amplius eam vocem exponit Jac. Gothofredus, offenditque, non eos tantum, qui falsæ fusionis rei sunt, sed & omnes, quorum circa monetam male ambulat fides, veluti qui arrodunt, ejusque circulum circumcidunt, hac voce designari.

Παραδοξον in *Novell. 1. c. 3.* Julianus vertit *mirabile* quid & novum, seu inopinatum. Cujac. in *lib. 13. resp. papin. in l. 15. §. 2. D. ad leg. falcid.* Gloss. Cyrilli παραδοξον *mirabile.* Theophilus etiam in *paraphr. pr. Inst. quib. alien. lic.* capita illa juris, de quibus isto titulo agitur, vocat παραδοξα σημاتا. Hein.

PARAGAUDE vel Paragaudie *l. 1. & 2. C. Th. de vest. olob.* modo vestes sunt, modo lora aurata vestibus prætexta, quibus illæ constringebantur, neque in virilem usum venerunt, nisi post

tempora Gallieni. Alb. Ruben. *de re vestiari. lib. 1. c. 3.* Id ornamentum postea iis proprium fuisse, qui in ministerio Principis erant, observat Salm. *ad script. hist. aug. p. 241.* Paragaudas tamen & militibus primus dedit Aurelianus Imp. Vopisc. in *Aureol. c. 46.* Vid. & Turn. *lib. 9. adversar. c. 11. Hein.*

PARAMONARII in *l. 46. C. de Episc. & cler.* sunt villici, seu actores possessionum, ex eorum genere, qui res Ecclesiasticas administrant. Cujac. in *comm. ad d. l. 46. & Dion. Gothofr. Adde & quæ de hac voce observavit Car. Du Fresne in Glossar.*

PARANGARIE in *l. 2. C. de Episc. & cler. l. 2. C. de quib. mun. & prest. l. 13. C. de excus. mun. l. 2. & 23. C. de curs. publ. l. 2. C. de præpos. sac. cubic. lib. 2. feud. 56.* sunt præstationes agendi ferendi, commeatuum, a Principe impostæ, quum non per viam, cursumque publicum, sed alioversum iter suscipitur. De his vide Guilelm. Tyrens. *bell. sac. lib. 5. c. 19. lib. 8. c. 8. & lib. 9. c. 19.* Vide & *Angaria.*

PARANYMPHUS, de quo mentio est in *C. Sponsus 33. distinct. 23.* ab antiquis auspex dicebatur. Præerat enim nuptiis celebrandis, in quibus auspiciū capi consuetum erat, & ideo a Græcis paranymphei appellantur, & sicut auspex pro viro, ita pro parte sponsæ pronuba adhibebatur, ut scribit D. Hieron. August. *lib. 14. de civit. Dei.* Nonne omnes, inquit famulos, atque ipsos etiam paranympchos, &c.

PARAPHERNA, quæ præter dotem dantur, vel res uxoris extra dotem constitutæ, vel res, quas uxor in domo mariti in usu habet, neque in dotem dat, quas Galli peculium adpellant *l. 10. §. 2. D. de jur. dot.*

dot. l. pen. D. ad leg. Falc. l. 31. §. 1. D. de donat. l. 8. & l. ult. C. de pact. conv. Quod & ipsa appellatio ostendit. Nam, ut Jul. Pollux *lib. 3. Onomast. segm. 35.* scribit *ἀγοίς δ' αὖ προίκα καὶ φερὴν τὴν παρὰ τῆς γυναῖκος δόσιν. Dosem vero & φερὴν vocabis hoc, quod cum sponsa datur.* Unde quod præter & ultra eam datur *παράφερρον* vocant Constant. Harm. *lib. 4. sis. 5. §. 21. ἐξπροίκα* vocat.

Παραπλεῖν in *l. 19. §. 2. D. de judic.* est navigio prætervehi, & ibi distinguitur, qui *παραπλεῖ* a viatore, qui pedibus iter facit, item ab eo, qui transvehitur, equo scilicet.

Παραπρωμικά in Nov. 128. c. 9. & *l. 4. C. de discussor.* sumuntur dicuntur provincialium in speciebus transmittendis ad arcam præfecti prætorio, quæ *αργυρικά* dicuntur. Haloander vertit *transmissoria*.

PARAPETASIA sunt attentæ & adpenſa opera, quæ aliis operibus cohærent, & adfixa sunt, quæ alias *ἐξσαι*, id est suggrundia & mœniana, in Basilicis *παρὰπρωμ*, quod est *adplicita*, seu *applicata*. Sed alia a mœnjanis, & suggrundiis esse parapetasia, monet Car Du Fresne in Glossar. *hac voce*. Ædificia, quæ vulgi more parapetasia nuncupantur *l. 14. C. & l. 39. C. Th. de oper. publ.*

PARAPETEUMA, id est tessera, quæ & *πετος* & *πετευμα* dicitur. Alii legunt periteuma, alii perisseuma. Vide Alciat. & Cujac. *ad l. 2. C. de annon. civil.*

PARAPSIS, *idis*. Parapsida quadrilaterum & quadrangulum vas fuisse, id est, partibus apsidibus, scribit Isidor. *lib. 20. etymol. c. 4.* Male forsan, inquit Cujacius *lib. 10. observat. c. 37.* quum *apsis* vas sit, in quo ponitur *esca*: Parapsis, quod illi accedit, acetabulum. Sunt qui parop-

sidem scribunt, & *απὸ τοῦ οἴου*, id est, obſonio deducunt. Ceterum paropsidum mentio fit *l. 21. D. de sur. arg. leg. Sidon. Apollinar. lib. 2. epist. ad Domitium*, quo insitum, institutumque, multas epulas paucis parapsidibus adponi.

PARARE, pro instituere. *Parare* accusationem *l. 2. §. ult. D. ad leg. jul. de adulz.*

Parare interdum est adquirere in *l. 3. §. 12. D. de adquir. poss. l. 24. §. 2. D. de minor.* Et eo sensu *parare* actionem *leg. 27. §. 3. D. de pact. excusationem l. 1. §. 2. D. de vacat. & excus. mun.*

PARARI etiam dicitur, quod alicui usui destinatur. Quæ ad navigantium usum parantur *l. 19. §. 7. D. locat.*

Paratum & emtum differunt ita, ut illud generis, hoc speciei nomen sit. Inter *emtum* & *paratum* hoc interest, quod in emto paratum inest, in parato non continuo emtum continetur. Veluti si quis quæ prioris uxoris causa emisſet, posteriori uxori tradidisset, eas res eum posterioris uxoris causa *paravisse*, non *emisse* constat *l. 47. §. 1. D. de legat. 3.* Interest, uxoris causa *parata* sint ei legata, an ipsius causa emta, paratis enim omnia continentur, quæ ipsius usibus fuerunt destinata *l. 49. §. 1. D. eod. tit.* Et ita verba hæc accipe *l. 46. D. eod. tit.* Emtoꝝ paratoꝝque adpellatione non contineri ea, quæ in dotem data essent *l. 78. §. 6. D. eod. tit.*

Parare alias est comparare, emere. Sic *parare* hominem *l. 32. §. 1. D. de reb. cred. l. 1. §. 1. D. de act. ems.*

Paratus etiam dicitur, qui præsto ad aliquid sine ulla mora agendum, faciendum est. Sic *paratus* accipere *l. 13. §. 1. D.*

de recept. arb. accusare l. 1. C. ad leg. jul. maj. cavere l. 6. §. ult. D. de legat. 2. compromittere l. 21. §. 9. D. de recept. arbitr. defendere l. 3. §. 7. D. ad exhib.

PARARIJ olim vocabantur, qui nominis faciendi causa interveniebant. Senec. lib. 2. de benef. c. 23. Quidam volunt nomina secum fieri, nec interponi pararios, nec signatores advocari. Idem lib. 3. c. 15. Adhibentur ab utraque parte testes, ille per tabulas plurium nomina interpositis parariis facit.

Παρασυρᾶσις, conventus, coitiones, conventicula hereticorum l. 8. §. 3. C. de heret. & Manich. Non enim hereticorum dicuntur συρᾶσις, quemadmodum nec baptismata, sed parabaptismata in l. 14. C. eod. tit.

PARATIO pro comparatione. Etiam si difficilis rerum alienarum paratio sit l. 39. §. 1. D. de legat. 1.

PARATITLA Sufficiat per indices tantummodo & titulorum subtilitatem, quæ paratitla nuncupantur, quædam admonitoria ejus facere, ait Justinian. in Const. Deo auctore §. 12. de concept. D. quæ est l. 2. Cod. de vet. jur. enucl. Si quid forsitan per titulorum subtilitatem adnotare maluerint, & ea quæ paratitla nuncupantur, componere Const. Tansa. §. 21. de confirm. Digest. quæ est l. 2. C. de vet. jur. enucl. Haloander paratitla definit breves quasdam notas eorum locorum, quæ similitudinem aliquam, vel pugnantiam præferre videntur, dicta quasi tituli cum titulo collatio. Menagius vero Ammanis. jur. civ. c. 15. cum Leunclavio, Jano a Costa, & Fabro ita: Paratitla sunt ἀναπληρωσις, hoc est, accessiones, & supplementa, seu repletiones titulorum ex Tom. III.

aliis titulis, quasi appendices titulorum, quibus ea, quæ aliis in titulis ac locis ad quemvis titulum pertinentia exitant, adnotantur. Fabrot. ad Cujac. parat. Cod. proam. in fin.

Παρατάτικος, id est large, & cum extensione, & cum quodam temporis spatio, atque tractu in l. 1. D. unde legit. l. 6. D. ad SC. Tertull. l. 2. in fin. D. quib. ex caus. in poss. est.

PARATUS, us, aliquando significat adparatum, præparationem, παρασκευη, cultum, omneque pompæ genus, quo & adventaturi Principes præsertim sese parare, & adventantes a subditis, aliisque devotionis suæ, cultusque testandi causa excipi solent, sicut cum aliis scriptoribus sæpius hoc sensu usurpata, tum Tacito lib. 6. annal. c. 37. lib. 11. c. 12. lib. historiar. 2. c. 81. & 84. Et eadem prorsus notione accipiendum est hoc vocabulum in l. 1. C. Theod. de indulg. crim. Si modo ita constituenda ejus lectio est, ut eam constituit Jac. Gothofr. in Comment.

PARAVEREDI in l. 2. & 21. C. de curs. publ. l. 13. C. de excus. muner. l. 2. C. de prepos. sacr. cubic. l. 3. C. de silentiar. & apud Cassiodor. lib. 11. var. epist. 14. & lib. 5. c. 39. Paraveredi, & agminales equi junguntur in l. 6. C. Theod. de curs. publ. & l. 19. C. just. cod. sis. Usus eorum alias erat in cursu publico, non minus ac veredorum, nisi quod hi in viis publicis, Paraveredi vero tantum in transversis, & militaribus, de quarum differentia plura adnotavit Brissonius lib. 19. usurpari consueverant. Cujac. ad l. 4. C. eod. sis. ait paraveredos a Græcis appellari parhippos l. ult. eod. sis. Add. Jac. Gothofr. ad l. 3. C. Theod. eod. sis.

PARCERE ignoscere l. 7. §. 1. *D. ad leg. jul. maj.*

Parcere, non nocere, non lædere. Ita *parcere* pudori l. 43. *D. de vit. nupt.* l. 28. *D. de reb. auct. jud. possid. famæ* §. 5. *Inst. de susp. tut.*

PARCIUS, *parcissime* l. 24. §. 2. & 4. *D. de min.* l. 12. §. 1. *D. de re mil.* l. 16. *D. de offic. præsid.* id est rarius, perraro.

PARENTIS adpellatione non tantum pater, sed etiam avus, & proavus, & deinceps omnes superiores continentur, sed & mater, & avia, & proavia l. 51. *D. de verb. sign.* Adde l. 5. §. 1. *D. de agnosc. & alend. lib.* Parentes autem apud Romanos usque ad tritavum proprio vocabulo nominantur, ultiores, qui non habent speciale nomen, majores adpellantur l. 4. *D. de in sus voc.* l. 10. §. 1. *D. de grad. & adf.* sed non *parentis* solum adpellatio ita late patet, verum & *patris* vocabulo avus, & proavus significantur, veluti apud Virgil. 7. *Æneid.* v. 571. & *Æneid.* 10. v. 619. Plin. *lib.* 7. *hist. nat. c.* 13. & Pers. *Sat.* 6. v. 57. ut & in sacris libris.

Parentum loco sunt patruus, avunculus, amita, & matertera per §. 5. *Inst. de nupt.* l. 39. *D. de vit. nupt.* *Parentis* locum socer obtinet l. 16. *D. sol. matr.*

At cum Ulpianus ait, profectitiam dotem esse, quæ a patre, vel *parente* profecta est l. 5. *D. de jur. dot.* & l. 3. §. 1. *D. de admin. & peric. tut.* parens vel pater, qui in potestate est; Parentem ibi accipere debemus per virilem sexum cognatione junctum, vel avum, proavumque paternum, quemadmodum idem Ulpianus docet *tit.* 6. *regul.* §. 3. Similique modo parentis nomen interpretari convenit in definitione postumorum. Postumos dicimus eos dum-

taxat, qui post mortem *parentis* nascuntur l. 3. §. 1. *D. de injust. rupt. irrit.* Et ita quoque *parentem* accipe in *rubr. D. si a parent. quis man.*

Videtur & *parentis* significatio latius parere in l. 1. *C. si per vim, &* l. 4. *C. Theod. unde vi*, ut & apud Tertullian. *lib. ad marty.* c. 2. & de Carne Christi c. 7. Atque adeo jam a D. Hieron. temporibus *parentes* militari, vulgarique sermone cognatos & adfines nominatos, patet ex ejus *lib.* 2. *ad ruffin. non procul ab initio.* Et hoc quoque sensu *parentum* voce usum esse Jul. Capit. quando de M. Ant. Philosopho c. 5. testatur, *adoptatum in aulicam domum, omnibus parentibus suis tantam reverentiam eum exhibuisse, quantam privatus*, maxime videtur verisimile.

Ceterum decessores suos, quamvis nulla cognatione junctos, *parentes* adpellare solent Imperatores, quemadmodum abunde docuit Brifson. *lib.* 3. *de formul.* c. 61. Cujus rei exempla vide in l. 4. *C. ad SC. Treb.* l. 1. *C. ne lic. potent.* l. 3. *C. si adv. fisc. junct.* l. 1. *C. qui ad lib.* l. 5. *D. de magistrat. conv.* l. 6. *C. de testam.* l. 1. *C. de divor.* & alibi passim. Et hanc observationem non modo ex legibus, verum etiam e numis, nec non ex Euseb. *Hist. Eccles.* *lib.* 10. c. 9. & 10. illustrat Ezech. Spanhem. *Orb. Rom. exercit.* 2.

Nec solum antecessores suos, sed & præfectos prætorio, patriotivæ, itemque præfectos urbi, magistratos officiorum, militumque, hoc honore Imperatores adfecisse, & in rescriptis suis *parentum* nomine adpellasse, testantur l. 4. *C. de locat.* l. 6. *C. Theod. de ann. & trib.* l. 1. *Cod. Th. de episc. jud.* aliique textus magno numero citati a Brifsonio *lib.* 3. *de form.* c. 62.

PAR

PARERE, secunda correpta, proprie est ex utero partum factumve in lucem edere. Parere non modo de vivente partu, sed & de mortuo dicitur in l. 8. §. 1. *D. de suis, & leg. her.*

Parere, metaphorice, est producere. Ita **parere** actiones l. 42. §. 2. *D. de proc.* alienationem l. 3. §. 2. *D. de reb. cor.* conditionem l. 26. §. 7. *D. de cond. ind. deb.* confusionem l. 93. *D. de solut.* exactionem l. 11. *pr. D. de impens. in res dos. fact.* obligationem l. 108. *pr. D. de verb. oblig.* petitionem l. 11. §. 5. *D. de except. rei jud.* Sic & pecuniæ usuras parere, vel non parere dicuntur l. 33. *pr. D. de usur.* Sed discipiendum est, an in d. l. 33. pro **parere** & non **parere usuras**, non sit legendum **parere** & non **parere usuris**. Vid. Bynkersh. lib. 6. *obs. c. 4.*

PARERE etiam acquirere significat. Hinc **paria**, id est, quæ sita.

Parere, secunda producta, obtemperare est, ut adparet ex l. 2. §. ult. *D. de noxal. act.* Extra territorium jus dicenti impune non paretur l. ult. *D. de jurisd.* Si non paruerit heres voluntate l. 69. §. 3. *D. de legat. 2.*

Parere alias est satisfacere. Ut **parere** conditioni l. 23. & 29. §. ult. *D. de statu lib.* æri alieno, id est, solvere in l. 5. §. 9. *D. de reb. cor. qui sub sus. pensionibus* l. 54. §. 1. *D. locati* solutioni l. 8. *C. de act. & obl.* forti & usuris l. 8. *C. quod cum eo, qui in alien. pos.* Plura exempla conducit Cujac. lib. 25. *observ.* c. 15. & ad l. 54. §. 1. *D. locati.*

Parere aliquando comparere est. Copiam sui faciat in publico, ibique pareat l. 7. §. 13. *D. quib. ex caus. in poss.*

Parere pro adparere. Si quædam ex signis non paret l. 7. *D. de bon. posses. sec. tab.* Si ordo

PAR

323

scripturæ non pareat l. 24. §. 17. *D. de fideic. lib.*

PARET, quod erat in formulis, Festus explicat *invenitur*. Quanti eam rem esse paret l. 179. *D. de verb. obl.* In quantum paret, in illo acervo suum cujusque esse l. 5. *D. de rei vind.* Plura de hac formula invenies apud Brisson. lib. 5. *de formul.* 10. & 11.

PARHIPPIUS, Parhippum eum videri, & habendum esse, si quis usurpato uno vel duobus veredis, quos solos vectio continebit, alterum tertiumve extra ordinem commoveat, ait Julianus Imp. l. 14. *C. Theod. de curs. publ.* quæ est l. 4. *C. Just. eod. sis.* quo quidem loco strictius accipitur hæc vox, quæ alioquin in genere quemvis veredum, seu equum etiam, qui licite præter vehiculum, & concessum veredorum numerum exigi poterat, comprehendit. Adde l. 22. (ubi parhippus & avertarius παραλλος junguntur) l. 27. & 29. *C. Th. eod. sis.* Vide supra art. *paraveredi.*

PARIARE est paria facere, quod tum fit, quum expensæ rationes cum accepti rationibus quadrant, paresque fiunt Ulp. l. 4. §. 5. *D. de manumiss.* Si ei numos rogavit emtor, quum ei pariaverit, poterit ad libertatem pervenire. Utitur hoc verbo Tertull. lib. 3. *adv. Marcion.* c. 29. *de resur. carn.* c. 6. & c. 53. & libro de verbo Dei c. 6. Hinc

PARIATIO in l. ult. §. 3. *D. de cond. ind.* Et

PARIATOR, qui reliqua habenti opponitur in l. 81. *D. de cond. & dem.*

PARIES, Ælio Gallo finitor, sive murus, sive maceria est l. 157. *D. de verb. signif.* Isidor. lib. 15. *orig. cap. 8.* Paries nuncupatus, quia semper duo sunt pares, vel a fronte vel a latere. Sive enim tetragonum, sive se-

xagonum sit, qui se conspiciunt, ex pari erunt. Aliter enim structura facta deformis est.

Parietis hæc sunt adjuncta. *Paries* aptus, idoneus, novus, vetus. Genera autem hæc sunt :

Paries communis, vel *proprius*. Communis autem esse potest paries, vel si vicini aliquid utrimque ex proprio solo contulerint, ut ibi parietem inter se ædificarent, quique impensa communi ædificatus sit, veluti in specie l. 52. §. 13. *D. pro soc.* vel si paries duobus communiter sit legatus, ut in specie l. 4. *D. de serv. leg.*

Paries craticius in l. 52. §. 13. *D. pro soc.* qui in eratis modum tignis contextis compositus est. De quo Vitruv. lib. 2. c. 8. & lib. 7. c. 3. agit. Festus in verbo Solea : Solea, ut ait Verrius, est non solum ea, quæ solo pedis subjicitur, sed etiam pro materia robusta, super quam paries craticius extruitur.

Intergerinus paries, ut idem Festus lib. 9. ait, dicitur, qui inter confines struitur, & quasi intergeritur. De eo vid. Pl. lib. 34. c. 12.

Paries rudis, id est tectorio nondum inductus l. 44. *D. de usufr.*

Paries solidus, & fornicatus opponuntur apud Cic. *Topic.* c. 4. ubi *solidum* parietem accipimus, qui a solo continuo ductus ad fastigium exsurgit, sic ut nusquam suspendatur, *fornicatus* vero, qui arcum habet.

Parietem ventrem facere dixit *metaphorice* Alfen. in l. 18. *D. de usufr.*

Paries pro domo. Intra domesticos parietes scelus admissum l. 3. *C. de incest.*

PARILIS, æqualis. *Parilis* majestas l. 12. *C. Theod. de fid. cathol.* notitia l. un. *C. Theod. de quadrimestr. brev.*

PARITER pro simul frequens est, ut in l. 16. & 18. *D. de reb.*

dub. l. 44. D. de contr. emt. l. 15. §. 2. D. de man. vind. & passim l. 20. D. de cond. indub.

PAROECIA in *c. avaritia*. 10. *de prebend.* Goffr. in *summ.* tit. de parochiis. *Parochia*, inquit, est locus, in quo degit Populus alicujus Ecclesiæ deputatus, certis limitibus constitutis. Hinc parochianus & Parochiana, qui, & quæ est de parochia. *Parochias* autem non primum, sed *paroecias* adpellatas esse, manifestum est ex *D. August. lib. 14. de civis. Dei* Presbyter, inquit, fuit quidem nomine constitutus in paroecia Calamentis Ecclesiæ. *Paroecia*, ait Budæus in *not. ad pand.*, accolatum est conventus, & accolatus, sacraque vicinia. Quare qui sanum aliquod accolunt *paroeci* dicti sunt, ejusdem scilicet fani consortes. Addit vero : Quod si latine loqui magis placet paroeciæ *curiæ* dici possunt, unde curiones olim dicti, & paroeci ipsi curiales. Inde curionatus, quæ vulgo curia dicitur, & ædes ipsæ sacrae dictæ, quæ sodalitia non habent, sed quæ curialibus destinatae sunt, & accolae suos vindicant. Quæ omnia partim probat, & partim eruditè colligit ex auctoritate Livii, & Festi. Ceterum paroeciarum sacrarum divisio ortum habuit a Dionys. Papa, cujus Epistolæ ad Severum Episcopum de ea re verba legimus in *c. un. caus. 13. quest. 1.* Ecclesias, ait, singulas singulis Presbyteris dedimus, paroecias & cœmeteria eis divisimus, & unicuique jus proprium habere statuimus, ita videlicet, ut nullus alterius Parochiæ terminos, aut jus invadat. Et in hoc consistit jus Parochiale, ut omnes Parochiani diebus dominicis & festivis missam audiant in Ecclesiis, in quarum Parochiis habitant *c. disto. 2. de paroch.* Præterea consistit in decimis personalibus, quæ Ecclesiæ pa-

Parochiali debentur *C. si quis laicus* 42. *Caus.* 16. *quest.* 1. & postremo in oblationibus, quæ dandæ sunt Sacerdoti Parochiali, qui pro Populo orare debet *C. quia sacerdos* 13. *caus.* 10. *quest.* 1. Vide vocem sequentem.

PAROCHIALIS Ecclesia in *c. nemo* 15. *de election.* in 6. quæ nempe paroecianis constat ejus, cui Ecclesiæ, & quidem minoris cura commissæ est. *Parochiale* jus, de quo modo dictum est.

PAROECUS incola est, habitator in loco. Pompon. *l.* 239. §. 2. *D. de verb. signif.* Incola, ait, est, qui in aliquam regionem domicilium suum contulit, quam Græci paroecum vocant.

Paroecus alias, vel *parochus* est Sacerdos, qui ut Dominus (*elem.* 2. *de sepult.*) regit cum cura animarum Ecclesiam minorem ex paroecianis compositam cum jure excludendi alienos, & cogendi proprios subditos ad sacra ibi peragenda *elem.* 1. *de privil.* & jura paroecialia (de quib. supra in voce paroecia) præstanda, *Parochus* juxta Gothofred. proprie significat convivatorem. Hor. *Serm.* 8. Tum parochi faciem nihil sic metuentis. Alias dicitur, qui peregrinis salem & ligna præbebat, hoc est omnia necessaria, teste Acrono ad illud Horatii: Proxima campano ponti quæ villula tectum præbuit, & Parochi quæ debent ligna salemque, & ibi quoque Porphyrio, qui eos *parochos* dictos scribit *απο τη παρικειν* hodieque dici Coparios. *Parochias* inde quidam derivarunt, quibus singulis Sacerdotes sui destinati sunt ab exhibitione scilicet Eucharistiæ.

PARRICIDA, ait Festus *in voce paricid.* non utique is, qui parentem occiderit, dicebatur, sed qualemcumque hominem. Quod indicat lex Numæ ompli Regis his composita verbis:

Si quis hominem liberum dolo sciens morti duit, parricida esto. Verum parricida proprie intelligitur, qui patrem, matrem, avum, aviam occiderit *l. 9. D. de leg. pomp. de parr.* Quamquam enim sane Lex Pompeia de parricidiis non eos tantum adprehendebat, qui patrem, matrem, avum, aviam, sed & qui fratrem, sororem, patruem, matrem, patrui, avunculum, amitam, consobrinum, consobrinam, uxorem, virum, generum, socrum, vitricum, privignum, privignam, patronum, patronam occidisset *l. 1. D. eod. tit.* Unde & Augustinus *lib. un. de patientia*: In ipsis, ait, parricidis, quanto propinquiorem quisque peremerit, tanto indicatur immanior. Indique & parricidam fratrum Cicerone *pro Cluent.* c. 11. dixit. Verum hi demum parricidii, id est, cullei poena adficiabantur, qui patrem, matrem, avum, aviam, occidissent, qui vero alias personas lege Pompeia comprehensas occidissent, legis dumtaxat Cornelie de Sicariis poena tenebantur *l. 1. C. 9. D. de lege pomp. de parricid.* Infanticidium quoque parricidii loco habet Tert. *Apolog.* t. 9.

PARRICIDIUM crimen proprie eorum est, qui Parricidæ vocantur. At parricidium quoque patriæ, ceu parentis Cicerone *lib. 3. de offic.* c. 21. & *Philipp.* 2. c. 12. dixit, dixeruntque alii complures.

Parricidium aliquando judicium publica denotat, quibus præerant Quæstores. Parricidii quæstores *l. 2. §. 23. D. de orig. jar.* Lex erat & 12. *Tab.* Quæstores parricidii, qui de rebus capitalibus quærant, a populo creantur. Vid. *infra art. Quæstores parricidii.*

PARS. *Partis* adpellatione rem *pro indiviso* significari Q. Mutius ait. Nam quod *pro diviso* nostrum

fit, id non *partem*, sed *totum* esse l. 25. *D. de verb. signif.* & ita Ulpianus ait: Si divisit fundum regionibus, & sic partem tradidit *pro diviso*, potest alterutri servitutem imponere, quia non est *pars* fundi, sed fundus l. 6. §. i. *D. comm. præd.*

Servius tamen Sulpicius non ineleganter *partis* adpellatione utrumque significari aiebat in d. l. 25. *D. de verb. signif.* Unde *pars* quædam statuitur esse *pro indiviso*, quædam *pro diviso* l. 43. *D. de acquir. posses.* Adde l. 5. *D. de usufr.* l. 7. *D. de except. rei judic.* & l. 64. *D. de evict.* Sed in hereditatis petitione ad officium iudicis nihil amplius pertinet, quam ut partem hereditatis *pro indiviso* restitui mihi jubeat. Distinctio enim in partes *pro diviso* & *indiviso* in petitione hereditatis locum non habet, quum hereditas, formaliter accepta, numquam possideri *pro diviso* possit l. 8. *D. de rei vind.* Item servus communis sic omnium est, non quasi singulorum totus, sed *pro partibus* utique *indivisis*, ut intellectu magis *partes* habeant, quam corpore l. 5. *D. de stipul. servor.*

Pars pro *indiviso* certus locus opponitur in l. 1. *D. de evict.*

Partis adpellatione, si non sit portio aliqua specialiter adjecta, *dimidia* intelligitur l. 164. *D. de verb. signif.* Proinde si interrogatus quis in jure, heredem se esse parte responderit, si ex dimidia heres sit, nihil ei nocet responsum, alioquin nocet l. 12. §. 6. *D. de interrog. in jur. fac.* Quin etiam si testator jussisset heredem cum alio hereditatem partiri, dimidia pars bonorum legata videtur Ulpian. *tit. 24. regul.* §. 25. Simile obtinet de usufructu partis bonorum legato l. 43. *D. de usufr.*

Partis & *pro parte* stipulationes dicuntur, quæ de lucro & damno communicando solent interponi inter heredem, & legatarium partiarium, id est, cum quo partitus est heres Ulp. *tit. 25. regul.* §. 15. Idem *ibid.* Ex Pegasiano SC. restituta hereditate commoda & incommoda hereditatis communicantur inter heredem, & eum, cui reliquæ partes restitutæ sunt, interpositis stipulationibus ad exemplum *partis* & *pro parte stipulationum*. Inter heredem & fideicommissarium, cui ex SCo Pegasiano hereditas restituitur, *partis* & *pro parte stipulatio* interponitur, ut heredi instituto pro quarta actiones, pro ceteris vero portionibus fidei commissario competant Paul. *lib. 4. sens. tit. 4.* Vide & §. 5. *Inf. de fideic. hered.*

Parsem facere dicitur is, cujus persona in *partibus* faciendis numeratur l. 67. §. 3. *D. de legat. 2. l. 14. in fin.* *D. de jure codicill. l. 11. §. 4. D. de bon. posses. secund. tab.* Qui in utero est, partem facit his, qui pari gradu sunt l. 3. §. 9. *D. de suis & legis. hered.* Add. l. 1. §. 5. *D. de bon. poss. contr. tab.*

Partem quoque *facere* dicitur is, cujus persona in partium divisione, distributione vè numeratur, licet ad legatum, vel hereditatem non admittatur l. 84. §. 8. *D. de legat. 1. l. 1. §. ult. D. de collat. bonor.*

Pars pro clausula seu capite editi, legis, conventionis, testamenti. Ex illa parte editi l. 227. *D. de verb. signif.* Ex ea parte (legis Juliae) qua de eo cavetur l. 8. *D. de sepulcr. viol.* Novissima parte pactorum l. 17. §. 12. *D. de pact.* Ceteras partes stipulationis evanuisse l. 15. *D. de acceptil.* Pars prima & posterior testamenti l. 13. *D. de transact.*

Partes etiam Icti vocant eos, qui

qui inter se litigant. Sic *pars* adversa pro adversario l. 5. C. de pact. ins. oms. Utraque pars l. 6. C. de pos. Ex parte rei l. 25. D. de proc. Una parte absente l. 40. C. de lib. causis.

Admonendi etiam sumus, *divisa Centumviorum tribunalia*, ut loquitur Papinianus in l. 76. D. de legat. 3. seu quatuor eorum *Consilia*, prout adpellat Plin. lib. 6. epist. 33. *partes* vocari a Quintiliano lib. 6. *quadruplex iudicium* ab eodem Plinio lib. 4. epist. 24. & lib. 6. epist. 33. Eoque pertinent hæc Marcelli verba: Si *pars* iudicantium de inofficioso testamento contra testamentum, pars secundum id sententiam dederit l. 10. D. de inoff. test.

In civilibus etiam bellis contraria civium inter se diffidentium studia & arma *partes* vocabantur, ut in l. 21. §. 47. D. de captiv. & postlim. Atque ita procul dubio etiam vox ista sumitur in l. 2. §. 11. *versu per partes* D. de orig. jur. tametsi Cujacius *ibid.* per *partes* interpretetur quasi reipublicæ mutatio sensim, & lento progressu facta sit. Nec omittenda est militaris huius verbi significatio, quam Vellei. Paterc. lib. 2. *hist. c. 52.* prodit his verbis: Ut primum C. Cæsar inclinatum vidit Pompejanorum aciem, neque prius, neque antiquius quidquam habuit, quam in omnes *partes* (ut militari verbo ex consuetudine utar) dimitteret.

Præterea officium, quod arbitris, iudicibus, præsidibus, aliisque incumbit, quodque ad eorum jurisdictionem, curam, sollicitudinemque pertinet, *partes* adpellamus. Ita de arbitris in l. 21. §. 5. D. de recept. arb. l. 30. D. famil. ercisc. de iudice l. 15. D. de oper. nov. nunc. de præside l. 2. D. de his, qui sui, vel al. jur.

de prætore l. 20. D. de manum. testam. de procuratore l. 3. C. si serv. expors.

Partibus etiam fungi dicuntur, qui vicem repræsentant. Sic donationes inter virum & uxorem factas fideicommissi partibus fungi ait l. 2. C. ad leg. fals.

Partes actoris, seu petitoris, heredum, defensoris, possessoris in l. 74. D. de rei vind. l. 8. §. 3. D. si servit. vind. l. 2. §. 3. D. famil. ercisc. l. 45. §. ult. D. de procur. id est, onus. Actoris partes sustinere, & rei partes sustinere l. 6. §. ult. de Carb. edict. Petitoris partibus fungi l. 14. D. eod. sit.

Partes metonymice dicuntur pro causis in *partibus* juris comprehensis l. 1. §. ult. D. de public. in rem act. ut glossa quidem *ibid.* explicat. Cujacius autem species alienationis interpretatur.

Pars est pro similis quodammodo est. Pauli. l. 4. D. de usufr. Ususfructus in multis casibus pars domini est. Virgil. *Æneid.* Pars mihi pacis erit, dextram tetigisse tyranni. Add. Viger. *idiosism. græc. ling.* 3. 7. Noodt. *de usufr.* l. 2. p. 289. Hein.

PARSIMONIA in l. 39. D. de pecul. pro frugalitate, & sumptuum moderatione.

PARTIARIUS colonus dicitur, qui lucri & damni cum domino particeps est, fructusque fundi cum eo quasi societatis cuiusdam jure partitur l. 25. §. 6. D. locat. Quo loco partiario colonis, qui ad pecuniam numeratam conduxit, opponitur, quæ duo diversa loquutionis genera Plin. lib. 9. attigit his verbis: Medendi una ratio, si non numo, sed partibus locem, ac deinde ex meis aliquos exactores operi, custodes fructibus ponam.

Partiarius legatarius adpellabatur is, cui pars bonorum lega-

batur §. 5. *Inst. de fideic. hered.* Ulpian. vero *sic. 25. regul.* §. 25. *Partiavium legatarium* interpretatur eum, cum quo partitus est heres. *Particulones* etiam auctore Nonio a veteribus coheredes inter se dicebantur, quod partes invicem sibi facerent.

Partiaria pecora, seu, quæ in commune pascenda dantur, ut loquitur l. 52. §. 2. *D. pro soc. Si pascenda pecora partiaria*, id est, ut fœtus eorum portionibus, quibus placuit, inter dominum & pastorem dividantur, *Apolesinarem fuisse probabatur* l. 8. *C. de pact.*

PARTICARII in l. 7. *de excus. mun.* erant venditores *particarum*, id est, pellium e Parthia allatarum, de quibus l. ult. §. 7. *D. de publican. & vestig.* forsitan & coriorum parthicorum, murice tinctorum, de quibus plura Reinnes. *ad inscr. Class.* 10. *inscr.* 8. & Voss. *ad Casull.* p. 190.

PARTICEPS doli l. 1. §. ult. *D. simul. ventr. nom. in posses. facinoris* l. 2. *D. de Carbon. edict.* fraudis l. 10. §. 2. *D. que in fraud. cred. muneris* l. 2. *C. de usur. pupil. in munere* l. 7. *C. de excus. tut. obligationis* l. 16. *D. de acceptil. officii* l. 11. §. ult. *D. de legation. sceleris* l. 15. §. *D. de SC. Silan.*

Particeps absolute pro socio & collega l. 10. *C. de profess. & med.* quemadmodum etiam videtur sumi in l. un. *C. si rect. provinc.* ubi ipse Tribonianus *participes* interpretatur *Consiliarios* seu adseffores administrantium, laudante Jac. Gothofredo *Comment. ad l. un. C. Th. cod. sis.* Add. l. 5. *C. Th. de iis, que admin.* ibi administrantium socii atque participes. Inde etiam *participatus & consilium* junguntur in l. 3. *C. Th. de incest. nups.* ut vocem *participatus* sustulerit Tribonianus in l. 8. *C. Justin. cod. sis.*

PARTICIPARE lucrum &

damnum l. 53. *D. pro soc. fraudem* l. 4. *C. si vend. pign. & fraudis consilium* l. 2. *C. de crim. Strellion.* furtum l. 1. *D. si famul. furt. fec.* consilium suum l. 8. §. ult. *D. de legat. obligationem* l. 4. *C. ad SC. Vellei.* Amplissimi ordinis collegium l. 74. *C. Th. de decurion.* pretium l. 7. *D. de lib. caus.*

Participari eodem sensu. Si pretium participatum est l. 9. §. 4. *D. de minor. l. 1. C. quib. ad libert. proci.*

PARTICIPIIUM habere in re aliqua *Nov. 131. c. 11. & auct. licet C. de Episc. & cler.* est negotium habere cum re aliqua, & tractare aliquid. Abstinere omni participio alicujus rei l. ult. §. 3. *C. de Episc. aud.*

PARTICULA idem quod pars, vel minor pars. Particula legis l. 24. *D. de legib.* Quos Epicurus atomos, particulas minimas Alphenus vocat in l. 76. *D. de judic.* his verbis: Propterea quod, ut philosophi dicerent, ex quibus particulis minimis constarem, hæ quotidie e nostro corpore decederent.

PARTICULATIM, id est, per partes l. 41. §. 1. *D. de usur. junct.* l. 4. §. 6. *D. de statu lib.* Quamvis fundus particulatim venierit, omnes partes servitus sequitur l. 23. §. ult. *D. de serv. pred. rust.*

PARTIM soluta pecunia, id est, per partes l. ult. §. 2. *D. de cond. indeb.*

Partim alias est ex parte. Partim proprio, partim communi iure l. 9. *D. de justis. & jur.*

Partim semel tantum positum occurrit in l. 2. §. 24. *D. de orig. jur.* ita populi que consensu *partim* in carcere necati. Suspicati quidem jam olim jurisconsulti alioquin præstantissimi, Zasius & Budæus, deesse quædam in illo loco, addideruntque, partim in exilium

filium acti. Sed superfluum esse hanc adjectionem, docent exempla similia etiam optimæ notæ scriptorum, laudata a Ruperto ad *Enchirid. Pompon. lib. 2. c. 10.* & Bynkersh. in prætermiff. ad l. 2. §. 24. *D. de orig. jur.*

PARTIRI hereditatem l. 19.

§. 1. *D. ad SC. Treb. bona l. 4. D. pro soc. possessionem, fundum l. 3. C. 30. D. fam. evc. pretium l. 7. §. 1. D. de liber. caus. administrationem tutelæ l. 5. D. de magistr. conv.*

PARTITIO, species quædam legatorum est, quam ita describit Ulpianus *tit. 4. regul. §. 25.* Universalium rerum quoque summa legari potest, ut puta, Mævius heres meus cum Titio hereditatem meam partito, dividito. Quo casu dimidia pars bonorum legata videtur. Potest autem & alia pars, veluti tertia, vel quarta legari, quæ species *partitio* appellatur. Eiusdem speciei meminit Imperator in §. 5. *Inst. de fideic. hered. Hein.*

PARTITUDO pro partu. Petantur futuræ partitudinis testimonia l. 10. *C. Th. de bon. proscr.* Plauto etiam usurpata vox *Aulul. Act. 1. scen. 1. v. 36. C. Act. 2. sc. 3. v. 9.*

PARTUS etsi animalium quorumlibet dicatur, ut in l. 15. §. ult. *D. de her. pet. l. 17. D. de rei vind.* plerumque tamen mulierum partus, pecorum vero foetus dicitur. Partu trino foecunditati publicæ gratiosa mater l. 19. *v. quod supplicio C. Th. de bon. proscr.* Partus non subijci publicæ interest l. 1. §. 13. *D. de inspic. ventr.*

Partus etiam non modo in lucem editus, sed & dum adhuc in utero est, adpellatur. *Partus* in hoc favetur, ut in lucem producat, qui non tantum parentis, cujus esse dicitur, verum

etiam reipublicæ nascitur l. 1. §. 15. *D. de ventr. in poss. miss.* Partus nondum editus homo non recte fuisse dicitur l. 9. §. 1. *D. ad Leg. Falcid.* Partus antequam edatur, mulieris portio est vel viscerum l. 1. §. 1. *D. de inspic. ventr.*

Partus gerendi tempus legitimum ex l. 3. §. ult. *D. de suis & legitim. her.* intelligitur, ubi Ulpianus ait: De eo qui centesimo octogesimo secundo die natus est, Hippocrates scripsit, & Divus Pius Pontificibus rescripsit, iusto tempore videri natum, nec videri in servitutum conceptum, cum mater ipsius ante centesimum octogesium secundum diem esset manumissa. Item ex l. 29. *D. de lib. & post.* ibi: Si quis mihi ex filio nepos, sive quæ neptis post mortem meam in decem mensibus proximis, quibus filius meus moreretur, natus, nata erit. *Gell. lib. 3. c. 16.* Et multa opinio est, eaque jam pro vera accepta, postquam mulieris uterus concepit semen, gigni hominem septimo rarenter, numquam octavo, sæpe nono, sæpenumero decimo mense. Eum esse hominem gignendi finem, decem menses, non inceptos, sed exactos. Idque Plautum, veterem poetam, dicere videmus in Comædia Cistellaria, his verbis: *Tum illa, quam compresserat decimo mense exacto, hic peperit filium.* Varro in mysteriis, uti est apud Non. Marcellum: Nascimur spissius, quam emorimur, vix duo homines decem mensibus edolatum unum reddunt puerum. Notum est illud Virgilio in *Bucol. ecl. 4. v. 6.* Matri longa decem tulerunt fastidia menses. Plin. utique partus gerendi tempus usque ad initium decimi, undecimique mensis libro 7. c. 3. definit. Vide & de hac re Censorin. *de die nat. c. 7.* Pluribus etiam ex

ex recentioribus de iusto partus tempore egit Hadr. Turneb. *lib. 4. advers. c. 21. p. 124.* At multo maiore cum apparatu tum veterum sententias, tum varias de iusti partus humani tempore leges exposuit Carol. Hannib. Fabrotus singulari dissertatione, quæ inter exercitat. XII. junctim editas prima est, recusa in *Theaur. jur. civ. Tom. 3. p. 1149. sequ.*

Partus pro editione, ut loquitur Ulp. *sic. 6. regul. §. 3.* Uino partu duos, vel tres edere, Paull. *lib. 4. sens. sic. 9.* Incipiente partu existens conditio efficit, ut ex libera edatur, quod postea nascitur *l. 15. D. de stat. hom. Adeffe partui l. 1. §. 10. D. de inspis. ventr.*

PARVITATE deformis indignus consortio virorum fortium *l. 12. C. Tb. de ver. Staturam enim in militibus maxime spectari variis Codicis, præsertim Th. locis docemur Jac. Gothofr. ad l. 3. de tir.*

PARVULI dicuntur intra annum vigesimum quintum in *l. 2. C. de fund. parv. & l. 1. C. de fugit. colon. & ibi Cujac.*

PARVUM tempus in *l. 2. C. de sec. nups. l. 19. C. de legat. est duorum mensium.*

PASCERE est alere, & cibaria præstare pecoribus, vel servis *l. 52. §. 3. D. de instruct. vel instr. leg. l. 11. D. ad exhib. l. 21. §. ult. D. de donat. int. vir. & ux.*

PASCENDI pecoris servitus, ut *l. 4. D. de servis. præd. rust. vel jus pascendi, ut est in l. 1. §. ult. D. eod. sic.* est jus pecora nostra in alterius prædium mittendi, ut gramine & herbis nutriantur.

PASCERE avaritiam in *l. 7. C. Tb. de curs. publ. pro indulgere avaritiæ.*

PASCHA. Sacros paschæ dies,

qui septeno numero vel præcedunt vel sequuntur *l. 7. C. de fer.* Nec venerabilem Paschæ diem existiment excipiendum *l. 10. C. eod. sic.*

Paschales dies quindecim *l. 7. in fin. l. 8. C. de fer.* Paschale tempus *l. 6. C. eod. sic.*

PASCUUS, a, um. Pascua sylva est, quæ pastui pecorum destinata est *leg. 30. §. ult. D. de verb. signif.* Pascui saltus, Pascua publica Rubr. & *l. 1. Cod. sic. de pascuis publ.*

PASSAGINI in *c. 15. decretal. de heres.* alias Passagieri (gallico idiomate) sic adpellati, quod extorres essent, nec in certo loco sedes haberent. Iidem ferme sunt ac *Pasarini*, de quibus vide sub hac voce.

PASSIM est indifferenter, indistincte, promiscue *l. 6. §. ult. D. de procons.* Passim hoc est sine delectu *leg. 43. D. de rit. nups.* Non passim, sed cum causæ cognitione *leg. 7. §. 1. D. de ventr. in posses. mis.*

PASSUM vini adpellatione contineri, ait Ulp. *l. 9. D. de rit. vin. ol.* Passum, ait Non. genus liquoris, quod ex uva passa cogitur. Virg. *lib. 2. Georg. v. 93.* Et passo plithia utilior. Vide supra *destrurum.*

PASSUS, us, ut est in libro variorum auctorum de mensuris, dupliciter haberi videtur apud antiquos. Etenim passus dicitur, quod duobus gressibus gradiendo conficitur. *Passus* etiam dicitur, quantum ambobus brachiis extensis inter longissimos digitos est. Et alibi: *Palmus* autem quatuor digitos habet, *pes* sexdecim, *passus* pedes quinque, pertica passus duos. Vicena millia passuum in singulos dies dinumerari Prætor jubet *l. 3. D. de verb. sign.*

PASTINA instituere *leg. 7. §. ult. D. solut. marr.* Pastinum utique quemadmodum Pallad. *lib. 2.*

2. *sic*. 10. scribit, sit tribus generibus, aut terra in totum fossa, aut sulcis, aut scrobibus. Ibidemque, ubi tota terra debet effodi, aut ubi sulcis, aut scrobibus pastinandum sit, dicit. *Pastinum*, ait Columella *lib. 3. de re rust. c. 18.* vocant agricolæ feramentum bifurcum, quo semina panguntur. Unde etiam repastinatae dictæ fuere vineæ veteres, quæ refodiebantur. Hæc enim propria adpellatio restibilis vineti erat. Nunc antiquitatis imprudens consuetudo quidquid emoti soli vineis præparatur, repastinatum vocat. Festus: Repastinari ager is dicitur, ut Verrius existimat, cujus natura mutatur fodiendo, quum aut Silvester excodicatur, aut lapis mollitur frangendo, ut fiat pascui vel pecoribus herba vel hominibus satio.

PASTINARE est vineis ponendis locum præparare in *l. 15. §. 1. D. quod vi aut cl. Pastinandi autem agri Columella lib. 3. de re rust. c. 13.* rationem tradit, ut primum ex omni sive arbutino, sive Silvestri loco, quem vineis destinaverimus, omnis frutex, atque arbor eruatur, submoveaturque, deinde locus alte infodiatur, tum vinea deponatur. Arbuti pastinationem inter utiles impensas numerat Paull. *l. 79. D. de verb. signif.*

PASTIO idem quod *Pastus*.

PASTORES pecorum & anserum Paul. *lib. 3. sent. tit. 6. §. 76. l. 66. D. de leg. 3. Pastores oviliones l. 25. §. ult. D. de instr. vel instr. leg.* Alii sunt pastores, qui latronibus jungantur in *l. 11. C. de accus.* iidem nempe, quibus filios nutriendos tradi vetat *l. un. C. Theod. ne pastor. dent. filii nutr.* quibusque equorum usum debilitandis improbis ipsorum conatibus, & latrociniiis, interdiciunt Imperatores

in *l. 2. C. 5. C. Theod. quib. e quor. us.*

PASTUS, *us.* De *pastu* pecoris actio ex Lege XII Tab. *l. 14. §. ult. D. de præscr. verb. Vetus Glossar. De pastu pecoris ο αλλοτριαν γην εις βοωνης επειματων.*

Pastus primipili *l. 8. pr. C. 16. pr. C. Theod. de cohortat. l. 7. C. Justin. eod. tit.* id est, omnes alimoniz a primipilo ad alendos, & pascendos milites ad limitem pervehendæ.

PATAMEN, *inis*, vox parum latina, neque hac nostra ætate usitata pro patente aditu & egressu in *l. 53. C. Theod. de oper. publ.* ibi: ad quas nullus a *platca* aditus atque egressus *patamen*, uti habent verba legis ex emendatione Gothofredi, sine qua sensus integer non erat.

PATARENI, quorum mentio fit in *Auth. Gazavos princ. C. de heret. C. Manich. & c. 15. decret. de heret.* Aliis Patarini, aliis patrini, iidem ferme, qui Cathari, pauperes de Lugduno, & passagini dicuntur in *d. c. 15.* alias Valdenses, & Albigeneses.

PATER vox notæ significationis, Græcisque usitata. Nec digna est quæ heic compareat Isidori de hujus verbi etymo ridenda hallucinatio *lib. 9. orig. c. 7.*

PATRIS nomine & avus intelligitur. Justa interpretatione recipiendum est, ut patris nomine avus quoque demonstrari intelligatur *l. 200. D. de verb. signif.* Quod in his maxime verum est, quæ benigne accipienda, & interpretatione adjuvanda sunt. Sed nec interpretatione solum, verum usu quoque patris nomen apud veteres Latinos avum & proavum denotasse supra vidimus in art. *Parents.* Igitur interpretatione aliquando ita late patet ea vox, aliquando minus: Utique enim in

in lege Julia de maritandis ordinibus, & in lege Julia de adulteriis patris adpellatione avus non continetur; ceu patet ex l. 44. §. 1. *D. de rit. nups. & l. 20. l. 21. D. ad Leg. jul. de adult.*

Pater est, quem nuptiæ demonstrant l. 5. *D. de in jus voc.* Igitur cujus uxor post sex menses a conjunctione, vel decem mensibus a morte mariti proximis peperit, ei natam esse prolem tenendum est, quia id tempus est pariendi legitimum; ceu patet ex l. 3. §. ult. *D. de suis & legis. & l. 29. de lib. & poss.*

Pater adoptivus, fiduciarius, naturalis. Vide sub his vocibus. Aliæ qualitates sunt justus, certus, incertus, de quibus vid. suis locis.

Patris nomine honoris caussa etiam rectores, & præfides civitatis, exemplo hebræorum, veniunt, ut in l. 1. *C. quibus muner. excus. Nov. 160.* Sic & patres Synagogarum in l. 4. *C. Theod. de judeis.*

Imperatores quoque interdum decessores suos *patres* adpellant, & ita Severus & Antoninus: Quum D. Claudius pater meus constituerit l. 1. *C. qui non poss. ad liberos.* Vide supra voce *parens.*

PATERA, æ, vas amplum & patens, potui inprimis inferiens. Argento patorio legato, omnia quæ ad poculorum speciem comparata sunt, debebuntur, veluti *patera* Paull. lib. 3. *seno. tit. 6. §. 90.*

PATERFAMILIAS adpellatur, qui in domo dominium habet, recteque hoc nomine adpellatur, quamvis filium non habeat. Non enim solum personam ejus, sed & jus demonstramus. Denique & pupillus paterfamilias adpellatur. Et quum paterfamilias moritur, quotquot

capita libera ei subiecta fuere, singula familias incipiunt habere, eisque pro parte præsumunt l. 195. *D. de verb. signif.* Filii cujuscunque ætatis sint, morte patris sui juris effecti, patres familias sunt l. 5. *D. quand. dies legat.* Itaque patres familiarum definiuntur, qui sunt suæ potestatis, sive puberès, sive impuberes l. 4. *D. de his, qui sui vel alieni jur.* Et Paterfamilias fit servus manumissus l. 14. *D. qui test. fac.* Festus quoque in familia ducebat & Principem generis patrem familias adpellatum scribit. Adde, quæ ex Tertulliano. *de virgin. veland.* supra attulimus in voce *materfamilias.* In hoc autem verbo considerandum est, veteres ad detrahendam invidiam patris magis quam Domini nomen Principi familiæ indidisse. Quod & Tertullianus in *Apolog. c. 34. notat.* Gratius, ait, est nomen pietatis quam potestatis. Etiam familiæ magis patres, quam Domini vocantur. Et Seneca. *Epist. 47.* Ne illud quidem videtis, quam omnem invidiam majores nostri Dominis, omnem contumeliam servis detraxerunt, Dominum patremfamilias adpellantes, servos familiares. Quem totum Senecæ locum Macrobius suppreffo auctoris, unde hauserat, nomine lib. 1. *Saturn. cap. 11.* transtulit. Vide & Martial. lib. 1. *epigr. 85.* Lactant. lib. 4. *divin. Inst. c. 3.* Patrem autem familias & familiæ Latinis dictum Priscianus lib. 6. p. 679. *edit. Putschii* exemplis probat. Paterfamilias est apud Ulpianum *tit. 21. regul. Servius in XI. Æneid. v. 801.* Sane paterfamilias, quando dicimus familias, indeclinabile est, si autem *paterfamilia* dicere voluerimus, jam non erit unum nomen, sed loquutio, & familiæ erit dativus. Nam *pater mihi*

hi est, dicimus. Terent. Natura tu illi pater es, consiliis ego.

Multi autem volunt in numero plurativo nomen utrumque declinari, ut dicamus, hi *patres familia*, horum patrum *familiarum*. Et ita patres familiarum legere est apud juris auctores l. 4. *D. de his, qui sui vel alien. jur. l. 2. D. ad SC. Maced. l. 3. §. 4. D. de minor. Varro lib. 7. de ling. lat.* Item plures *patres familias*, ait, dicere non debuerunt, sed ut Sisenna scribit *patres familiarum*.

PATERNIANI a Paterno quodam exorti inferiores corporis partes a Diabolo factas opinantur c. 39. §. 57. *caus. 24. quest. 3.* Vide intra art. *Patrisiani*.

PATERNUS, a, um. *Pater* absolute pro bonis paternis in l. 9 *D. de re mil. l. 62. D. de contr. empt.*

PATERNUS Taruntius. Vide voc *Taruntius*.

Παθος perturbatio l. 5. *D. de adil. edict.*

PATI varias, pro verborum, quæ adjunguntur, varietate, significationes habet; quarum has præcipuas ex Legibus nostris adnotasse sufficiet. Si male passus sit administrari tutelam l. 60. §. 4. *D. de res. nups.* Si injuriam aut furtum passus sit l. 16. *D. de offic. præsid.* Ubi furtum passus dicitur, cui res furto abest, subtrahere est. Item fides bona non patitur leg. 56. *D. de reg. jur.* Quatenus peculium patitur §. 4. *Inst. quod cum eo, qui in al. pos.* id est, sufficiens est. Si totus ager sit hunc casum passus leg. 12. *D. de usufr. Pati* deportationem l. 13. *de donat. int. vir. & ux. poenam l. 51. D. de off. amt. actiones*, id est excipere l. 18. §. ult. *D. de castr. pecul. l. 4. D. de pecul. l. 4. D. de contr. sus. æstimationem*, id est

sufferre l. 63. *D. de rei vind. cautionem*, id est præstare, vel ea onerari leg. 3. §. 5. *D. si cuius plus quæro per Leg. Falcidiam compensationem l. 3. §. 1. D. de negot. gestione controversiam l. 11. D. de Carbon. edict.* quod de eo dicitur, cui compensatio jure objicitur, & controversia movetur.

Pati condemnationem, id est, condemnari in l. 14. §. 4. *D. quod mes. caus.* exceptionem, id est, exceptione summoverti l. 4. §. 28. *D. de dol. mal. & mes. except. evictionem l. 75. D. de jur. dot.* Falcidiam, id est, deminutionem legati propter Falcidiam rationem l. 1. §. ult. *D. ad leg. falcid. interdictum l. 1. §. 19. D. de vi & vi arm. judicium*, id est, suscipere l. 8. l. 22. leg. 24. *D. de alien. judic. mut. moram*, cum alicui mora fit l. 35. *D. de legat. 3. quæstionem*, cum alicui controversia fit l. 14. §. 7. *D. de religiof. & sumt. funt.* sententiam, id est, sententia judicis condemnari rubr. *D. & C. de sentent. pass.* servitutem, id est, alieno dominio subjici leg. 9. *D. de fideic. liber. stuprum*, id est, stupro foedari leg. 8. *D. quod mes. caus.* Ita mulier adulterium passa dicitur, cum quis adulterium admisit l. 14. *C. ad Leg. jul. de adult.* at, quæ vim patitur, non est in ea causa, ut adulterii, vel stupri damnetur l. 13. §. 7. *D. cod. sis.* Dicitur autem vim passus, cui vis facta, illata, adhibita est l. 2. *D. de his, quæ vi mes.* Præterea notandæ sunt loquutiones: *Causam* de totis bonis, quam heredes patiebantur l. 39. *D. de fam. erisc.* Ne ex adnotatione Præsidis calumniam patiaris, id est, ne tibi calumniose quæstio moveatur leg. 10. *C. de sent. pass.* Collationis onus pati, id est, conferre cogi

xi l. 4. §. ult. D. ad Leg. Rhod. de jact.

PATIENS freni l. 2. D. de captiv. aratri, dixit Ovid. lib. 4. trist. eleg. 6. v. 1.

PATIENTIAM præstare l. 4. §. 1. l. 11. §. 2. C. leg. 12. D. de aqu. C. aqu. plu. id est finire. Patientiam tollendo operi præstantem in l. ult. D. de interd. id est finentem tolli opus. Maritus, qui uxorem in adulterio deprehendit, patientiam adumbrare prætextu incredulitatis non potest l. 29. D. ad Leg. jul. de adult. id est tolerantiam.

PATRIA respectu cujusque hominis trifariam intelligitur. Alia originis, quam germanam M. Tullius vocat, estque natale cuiusque solum, unde ortum ducit. Alia domicilii, alia communis. In se autem patria nihil aliud est, quam ejusdem Populi natio simul congregati, iisdem legibus vivens & institutis. Et sic Patriæ functiones, honores, ministerium, munia, ordo, stipendia leg. 79. 91. 106. 69. 93. 57. 79. C. Th. de decur.

Patria communis Roma adpellatur l. 6. §. 11. D. de excus. l. 19. D. de interd. C. rel. Symmach. Epist. 5. 44. C. 92. C. Epist. 2. 2. Rutil. Numant. itin. v. 63. Fecisti patriam diversis gentibus unam. Plura ejus generis collegit, & ab Antonini Caracallæ demum temporibus potissimum frequentata docet Ez. Spanhem. Orb. Rom. Exerc. 2. cap. 7. p. 161. sequi. Quum vero & jam ante ea tempora communis patriæ nomine veniat Roma apud Liv. lib. 23. cap. 5. Cicer. Agrar. 4. 83. Senec. consol. ad Helv. c. 6. Aristid. in Rom. p. 375. recte dixeris, antea ita dictam tantum Romam αὐξησεν quadam oratoria, postea vere id nomen tulisse. Unde Modestinus d. l. 6. §. 11. de

excus. eleganter, αἰτ, κοίτης υἱός τε καὶ νομιζομένης πατρίδος τῆς βιοσυλευσῆς, quoniam urbs regia & est, & habetur communis patria. Add. Cujac. lib. 24. observ. c. 33. Hein.

PATRIARCHA, id est, Princeps patrum, quod nomen non solum apud Christianos & Hebræos, sed & apud Gentiles obtinuit. In Christiana Ecclesia primis temporibus dicebantur iidem, qui & Metropolitæ, & Archiepiscopi, & primates. Postea autem supra Metropolitanos constituti sunt Superiores Patriarchæ. Primitus datus est titulus tribus sedibus Romanæ nempe, Alexandrinæ, & Antiochenæ; quæ præcipuæ erant imperii præfecturæ, seu dioceses. Quibus dein accesserunt alii duo Episcopi, juxta politicæ dignitatis ordinem asciti, Constantinopolitanus & Hierosolymitanus. Tandem etiam minorum præfecturarum, quæ Græcis ἐπαρχιαι dictæ, Episcopi eodem nomine insigniti sunt. Hinc patriarchæ dicti etiam Primates Gregor. VII. lib. 6. ep. 35. Acceperunt præterea in Occidente titulum Patriarchalem Episcopi Aquilejensis, & Gradenfis, qui tamen postremus Patriarchatus anno 1458. in Venetum Episcopum a Nicolao V. translatus fuit, qui antea Episcopus Castellanus nuncupabatur. Patriarchalia responsa in Oriente olim magnæ auctoritatis, quæ post Rom. Episcoporum Epistolas inter Canones relatas cum auctoritate Canonica, ad hoc exemplum in Oriente coeperunt valere & colligi, ut ex Codice Ecclesiæ Orientalis constat, cui multa addita sunt a Trullanis Patribus. Patriarchiæ seu Patriarchales quinque præcipuæ Romæ Basilicæ adpellatæ, ut iis adjuncta palatia Patriarchica, sc. Lateranensis, S. Petri in Vaticano, S.

S. Pauli extra muros S. Mariæ majoris, & S. Laurentis extra muros.

PATRICIANI a quodam Patritio nuncupati sunt, qui substantiam humanæ carnis a diabolo conditam dicunt *cap. 39. §. 47. caus. 24. quæst. 3.* Vide supra *pazerniani.*

PATRICIATUS dignitatem dixit Cassiodor. *lib. 8. Epist. 9.* Patriciatus præfentialis apud eundem *lib. 10. Epist. 9.* Paull. Diacon. *lib. 14. adpend. Eutrop. de Aetio:* Nec multo post etiam patritiatus dignitatem consequutus est. Cassiod. *in formula patriciat. lib. 6. Var. epist. 2.* Patriciatus culmen ascendere, quod quidam iuridicorum a *patribus* dictum esse voluerunt. Et mox: Leges tantam illis reverentiam detulerunt, ut in sacris positus, quum hoc fuerit honore præcinctus, paternæ potestatis nexibus exuatur. Quod constat ratione probabiliter constitutum, ut qui amplissimum genium pretiosæ libertatis acceperat, vilissimam conditionem cum subditis non haberet. Quæ Cassiodori verba pertinent ad *§. 4. Inst. quib. mod. ius patr. pos.* & significant patriciatum perpetuum honorem fuisse, & cingulo ornatum, cum jurisdictionem tamen exerceret nullam. Quod a Zenone Imperatore significari arbitratur Hottomannus in *l. 3. C. de consulib.* ubi patriciatum honorarium Consulatum appellat, tum & a Cassiodoro hunc Episcopis honorem tribui solitum significari, illis scilicet, qui Constantinopolitani Ecclesiæ præfecti, patriarchæ dicebantur. Cujus sententiam hanc esse asserit, ut quando in populi Romani religione patricii soli sacrorum procuratorem Romuli instituto gerebant, & rex quidam sacrorum esset, non incommodum videatur, si in

religione christiana, qui sacris præest, idem etiam magistratus summi ornamentis, atque insignibus decoretur. Observat etiam hoc ex eodem auctore, patriciatum non magistratus, sed ordinis nomen fuisse, neque enim unus erat patricius, sed complures, quasi Senatus principes, qui certis antea magistratibus perfuncti erant, denique quales Romæ florente republica, Consulares, Prætorii & Ædilitii fuerunt, quibus in Senatu curuli sella uti, primisque sententias dicere jus erat. Quare quod in *l. 3. C. de consulib.* legimus, patriciatus honorem ceteris omnibus anteponi, non ita accipi vult, quasi summus esset aliquis magistratus, primum, quia magistratus, ut diximus non erat, deinde quia Cassiodorus in formula patriciat. scribit, Consulatum patriciatu superiorem fuisse. Præfectorios, inquit, & aliarum dignitatum viros præcedit, uni tantum cedens fulgore, quem interdum etiam a nobis constat assumi, hoc est, ut ipse interpretatur, Consulatu. Præterea præfectum urbi summum omnium magistratum gessisse constat ex *l. 1. C. de offic. præf. urb.* Et quod Cassiodorus de præfectoriis scribit, constat de iis, qui jam præfectura functi sunt, intelligendum esse. Nomen autem a Romanorum patriciorum splendore ductum esse, res indicat.

PATRICIUS enim olim dicebatur, qui ex Senatoribus, qui patres vocabantur, nati erant. Vellei. *Paterc. lib. 1. c. 8* Romulus, ait, centum homines electos, adpellatosque patres, instar habuit consilii publici. Hanc originem nomen *patriciorum* habet. Liv. *lib. 1. c. 8.* Centum creat senatores. Patres certe ab honore, patriciique progenies eorum ad-

appellati. Adde Plutarch. in *Quæstion. Rom. Tom. 2. p. 278.* Sunt qui patricios appellatos dicunt, quod patres ciere possent, a quo non abhorret Cincius apud Festum, cujus verba hæc sunt: Patricios, ait in libro de Comitibus, eos appellari solitos, qui nunc ingenui dicuntur. Sed verius est, juxta Vossium *etymolog.* duas posteriores syllabas in voce *patricius* esse tantum *parvis* vocis productiones, quemadmodum ab *edilis* fit *edilicius*, a *novus novicius* &c. Patricii autem non iidem sunt qui nobiles, ut vulgo creditur. Nobiles enim speciatim sumto nomine omnes sunt ex plebeis, ut supra in voce *nobiles* ostendimus. Nam Populus Romanus ita distinguebatur, ut alii *patricii* essent, alii *plebei*. Patricii, qui eorum Senatorum progenies erat, quos Romulus crearat. Hactamen ætate, inquit Livius, antiquissimæ cujusque senatoriæ familiæ liberi patricii adpellantur, tales erant Clodius, Piso, Catilina. Plebei vero, qui ex Populo a Romuleis Senatoribus reliquo dimanarant, ut C. Antonius, C. Cassius, M. Cicero, T. Pompon. Atticus. Horum plebeiorum *nobiles* alii vero *novi homines* dicebantur. *Nobiles* quorum parentes curuli aliquo magistratu erant functi. *Novi*, qui primi ex sua stirpe, magistratum curulem erant adpti. Quod Asconii auctoritate verum esse docemur, cujus verba supra in art. *nobiles* attulimus.

Patricii longe aliter in principum constitutionibus accipiendi sunt. In his enim Patricii, Imperatorum Consiliarii, quasi eorum *pares*, vocantur. Sic enim a Justiniano in *l. ult. C. de cons. & §. 4. Inst. quib. mod. jus patr. pot.* & a Nicephoro *lib. 13. hist. Eccles. c. 1. & 4.* vocantur, ut & a Claudiano *lib. 2. in Eutrop. v. 68.* cujus verba de Eutropio pa-

triciatus honore decorato, hæc sunt: Præsidium Legum, genitorque vocatur Principis, & famulum dignatur regia patrem. Idem Claudian. in *prol. disti. lib. v. 49.* Ereptas quid plangis opes, quas natus habebit. Non aliter poteris Principis esse pater. Itaque Patricius *πατήρ βασιλέως* a Luitprando *lib. 3. de reh. per Europ. gest. c. 8.* vocatur. Vide & Zosim. *lib. 2. c. 40.* & Justiniani *Nov. 81. præf.* Sic in *l. 3. C. ubi senat. & l. 64. in fin. & l. ult. C. de decurion.* & in Epistolis Justinianeis *patriciorum nomen, patriciatuque dignitatem* accipe.

PATRIMONIALES fundi sunt ad patrimonium Principis pertinentes fundi, qui vel conductionis titulo, vel perpetuo jure tenebantur, ut ostendit *l. 20. C. Theod. de extr. mun. Sic in rubr. C. de fund. patr. & rubr. C. de collas. fund. patrim. & l. 13. C. de præd. min. & l. 1. 2. 9. 17. C. Tb. de extraord. mun. patrimoniales accipe, cujus fundos qui colunt, patrimoniales coloni vocantur l. 7. C. ubi caus. fife. rubr. C. de fugis. colon. patrim.* Vetus Glossarium: Patrimonialia *ἰδιοκτητὰ τῆ βασιλείας.* Ita *patrimonialem* possessorem accipe in *l. 4. C. Tb. de ann. & trib.*

PATRIMONIUM proprie est, quod nobis a parentibus relictum est, & a majoribus obvenit. Cic. *lib. 2. epist. 16.* Filio meo, si ulla erit respublica, satis amplum patrimonium relinquam, memoriam nominis mei. Idem *pro domo c. 58.* Liberis autem nostris amplum patrimonium paterni nominis, ac nostræ memoriæ relinquemus. Idem *lib. 1. de orat. c. 5.* Propugnator patrimonii defensor juris paterni. Et ita patrimonium accipe in *l. 61. D. de cond. et. indeb. & l. 38. D. famil. ercisc.*

At-

Atque ut a *patris*, ita a *matris* quoque nomine hereditaria bona matrimonii adpellatione censentur Valer. Max. lib. 7. c. 8. *Filius Africanus ex suo admodum amplo matrimonio* (itaque quippe melioris notæ manuscripti Codices habent) *viginti millia numum legavit*. M. Seneca *Declam. lib. 2. Controv. 1.* Quid porro ista matrimonia, in quæ male servi ruitis? gaudia dominorum, an onera sunt. Sueton. in *Aug. c. 40.* Quum plerique equitum, attrito bellis civilibus matrimonio spectare ludos & quatuordecim non auderent. L. Seneca. lib. 1. de *benef. c. 3.* Matris quoque nomen ad rem indicat pertinere. Eurynomem enim dictam, quia late patentis matrimonii sit, (sic optimi Codices) beneficia dividere, tamquam matri post filias soleat nomen imponi, aut poetæ vere nomina reddant. Vid. supra art. *matrimonium*. Dicitur tamen aliquando *patrimonium maternum*, ut in l. 1. pr. C. Theod. de *matern. bon.*

Patrimonium porro generaliter pro quibuscumque bonis accipitur, & ideo in *patrimonio esse*, & in *bonis esse* idem valent. Omnium rerum, quas in cuiusque patrimonio esse constat l. 1. D. de *usu & usufr. leg.* id est, omnium rerum, quæ in bonis sunt, ut l. 1. D. de *usu & usufr. leg.* Apes in patrimonio nostro computantur l. 8. §. ult. D. *fam. ercisc.* Peculium & ex eo consistit, quod velut proprium *patrimonium* servum suum habere quis voluerit l. 39. D. de *pecul.* Res, quam in patrimonio suum convertit l. 25. D. de *hered. pet.* id est, quam ex pretio rei distractæ comparavit. Quæ sunt in fisci patrimonio l. 2. §. 4. D. *ne quid in loc. publ.* Ea prædia Cæsaris, quæ in formam *patrimonii* redacta sub Procuratore *patrimonii* sunt l. 41. §. ult. D.

Tom. III.

de *legat. 1. Patrimonii* munera l. 2. D. de *mun. & honor.* quæ nempe sumtibus patrimonii, & damnis administrantis expediuntur, ut in l. ult. §. 18. D. *ead. tit.* Utroque *patrimonio* erogata, id est, ex re nepotis, & aviæ l. 34. D. de *negot. gest.* Et ita *patrimonium* accipe in pr. *Inst. de divis. rer. l. 1. D. eod. tit. l. 3. §. 2. D. de bon. posses. l. 5. D. de verb. signif. l. 35. D. de verb. oblig. l. 14. §. 2. D. de serv. corrupt. §. 8. Inst. de action. l. 8. §. 4. D. de inoff. test. l. 32. l. 47. §. ult. D. de pecul. l. 3. §. 5. D. de minor. l. 16. D. de religios. & sumt. fun. l. 9. D. rem pup. solv. l. 72. 77. §. 20. D. de *legas. 2. l. 25. §. 16. D. de hered. pet. l. 101. D. de *legat. 3. l. 22. D. de usu & usufr. legat. l. 3. §. 11. D. de mun. & honor. l. 3. D. de ann. legat. l. 112. §. ult. D. de verb. oblig. l. 4. §. 1. l. 5. D. de mun. & honor. l. 35. D. de negot. gest. l. 8. C. de decur. l. 6. C. ad SC. Vellei l. ult. C. de alim. pup. præst.***

PATRIA potestas. Jus potestatis, quod cives Romani habent in liberos, quos ex iustis nuptiis procreaverunt §. 2. *Inst. de patr. potest.* Ea in pietate debet, non in atrocitate consistere l. 5. D. ad *Leg. Pomp. de parric.* Eadem dicitur etiam *patrium* jus in l. 132. pr. D. de *verb. oblig. & l. un. C. de emendand. propinq. Cic. Philipp. 2. c. 18.* Eumque non modo tua familiaritate, sed etiam congreffione *patrio* jure & potestate prohiberet.

PATROCINARI. Indignus est, cui hæc exceptio patrocinetur, id est profit l. 2. §. 8. D. si quis *caut.* & ita *patrocinari* accipitur in l. 24. §. 9. D. de *fideic. libert. l. 24. C. Th. de jud.* Dum mulier substituto *patrocinar* l. 12. D. de *mort. causs. don.*

Y

PA-

PATROCINIUM pro advocacione. Si ita sunt litteris eruditi, ut patrocinia desiderantibus præstare possint l. 2. *C. de postul.* Add. l. 6. §. 1. *C. eod. tit.* l. 31. *C. Th. lustral. conlas.*

PATRONA. Diversa erant ex lege Papia *Patroni Patronæ* circa bonorum possessionem jura, quum paria utriusque ex Lege XII. Tabularum essent. *Patronæ* ex bonis libertorum illud jus tantum habent, quod lex XII. Tab. introduxit. Sed postea lex Papia *patronæ* ingenuæ, duobus liberis honoratæ, libertinæ tribus, id juris dedit, quod patronus habet ex edicto Ulpian. *Tit.* 29. §. 6. Add. Hein. *Commentar. ad Leg. jul. & Pap. Popp. lib. 2. c. 22.* §. 7. Hein.

PATRONATUS curiarum. Vid. sub art. *patronatus.*

PATRONUS. *Patronos* primum dixerunt Romani, auctore Zonara in *Romulo Annal. Tom. 2. p. 6.* & Hesychio in *voc. Πατρονος, τὸς ὑπεριονικὸς, καὶ βοηθικὸς,* qui & *Προστάτης* a Græcis nominantur. Sic in Legibus XII Tabularum, adnotante Servio ad Virgil. *Æneid. VI. v. 96.* ad verba *Et frater innexa clienti. Patronus,* ait, si clienti fraudem fecerit, sacer esto. Hi autem cum clientibus sæpe in jure juvarent, causas pro iis agerent, hinc

Patronus causarum, sive Advocatus dicitur, qui pro altero præstati defensionem in judicio præstat, causam legitime deducendo secundum jura. Differt a Procuratore i. quod Advocati munus est publicum, multis privilegiis gaudens l. 4. *c. de Adv. divers. jud.* virum juris peritum exigens l. 2. *Cod. hoc tit.* at Procuratoris munus magis privatum est, & onerosum l. 23. *C. de Decurion. 2.* Advocatus pro præsentis postulatur, Procurator nomine absentis agit, & fit

dominus litis c. 1. *de Procurator. in 6. 3.* Procurator causam male agens actione mandati tenetur l. 10. *c. de Procur.* Advocatus vero de prævaricatione tenetur l. 1. *c. de Advoc. div. jud.* Advocati alii publici sunt *c. de Advoc. fisci.* aut jurati, vel ordinarii l. 1. §. 4. *D. hoc tit.* Advocare possunt, qui jure non prohibentur l. 43. *D. de Proc.*

Jure civili prohibentur pro se, & aliis advocare heretici non tolerati l. fin. *c. hoc tit.* Minores 27 annis l. 1. §. 3. *D. hoc tit.* furdi, servi, mulieres l. 1. §. 31. *D. de leg. jur. l. 1. §. 5. D. hoc tit. cæci, & imperiti l. 1. §. 6. D. hoc tit. l. 4. c. h. qui licentia-*ti, aut Doctores non sint, maxime in Italia, Germania, Gallia. Alii ut fiscus l. 3. *c. ne fisci. vel Reip. Procur.* Vassallus adversus directum Dominum 2. *feud. 33.* potentiores tot. *tit. ne liceat potentior.* Jure Canonico advocare prohibentur excommunicati c. 8. *de sent. excom. in 6.* Regulares, nisi in causa cœnobii sui c. 2. *hoc tit.* Sacerdotes c. 1. *& fin.* nisi certis casibus a jure statutis c. 9. *de cleric. vel Monach.* qui sine iusta causa pauperi patrociniū recufavit l. 1. *c. hoc tit. & qui fraude, & malis artibus utuntur l. 3. C. hoc tit.*

Advocati de quota litis pacisci nequeunt ante finitam litem l. 5. *C. hoc tit.* Modestiam, fidelitatem, & veritatem servare tenentur l. 38. §. 8. *D. de pen. alienas lites emere, aut redimere non possunt l. 22. & seq. C. mandat.* At liquidæ actiones Advocatis vendi possunt l. 23. *D. de hered. & action. vend. l. 3. §. 9. C. eod.* Causas iustas suscipere debent juxta legis naturalis præceptum *Segovia cap. 26. n. 90.* in dubiis opinionibus piæ causæ favere debent l. *Adv. DD. & Glof. C. de Adv.*

vocat. divers. jur. Advocati munus egregium est *Cassiod. l. 2. Var. epist. 12.* Omnibus dignis honoribus Imperatores Theodosius, & Valentinian. eos esse judicant. *Novell. de postul.* Ulpianus Jurisconsultos appellat juris Sacerdotes *de just. & jure. S. Cirillus* inter Deos indigitatos commemorat *lib. 2. Claphir. f. 1.* Salvator noster Advocatus appellatur. *Joan. 2. S. Bernardus* Moysem fidelem advocatum nominat *Epist. ad Suger.* Romani Carolum Imperatorem Advocatum contra Reges Longobardos instituerunt. *Ongolism. in vita Caroli M.* Advocati fuere pauperum *Chron. MS. Gallie, & Italie.* Inter Divos 50. ex Advocatis numerantur *elog. jurisperis. in Dodic.* Legata Advocato Bibliotheca omnis generis libri legati intelliguntur ob summam scientiam, qua ornati esse debent. *Cabrera in perfecto Advocato.* Quanti apud Romanos fuerint. *Hist. Rom. fol. 269.* Eorum elogia in *Dodic. per tot. Dn. GIRON.*

Patronus vel advocatus fisci, quem Philostratus in *Cyrino lib. 2. de vit. Sophist. n. 29.* την τῆ ταμείᾳ γλωτταν, linguam fisci, *Basilii in Epist. συνηγορον τῆ ταμείᾳ, advocatum* fisci vocant, qui interveniat pro fisco in aula apud Comitem thesaurorum, vel sacrarum largitionum in Provinciis apud Procuratorem Cæsaris, in urbe apud præfectum ærarii. Hunc primus instituit Hadrianus, ut refert *Dio Cass. lib. 53. & Spartian. in Hadr. c. 20.*

Sunt & *patroni* corporum *l. 2. & l. 22. C. Th. de pistor. & l. 9. C. Theod. de focar. & pecuar. Novell. Valentin. de Sicar.* quod nomen frequenter in lapidibus occurrit *patroni, clientis.* Etiam memoratur curiarum *patronatus in l. 46. C. Th. de curs. publ. Urbis*

Vulfiniensium Principales, qui tamen *Patronorum* adepti fuerint dignitatem *l. 61. C. Theod. de decur.* Nempe tum principales, tum alii, qui maxime grati Curie, meritis in rempublicam, veluti annonæ curatione accessissent *pro prerogativa laborum, atque officiorum*, ut hæc lex diserte ait, hæc patronorum dignitate honorari solet, elbancujus magna prerogativa fuit, sin quid m etiam, ut ex alio ordine, alii quoque ad honorarium hunc curiarum *patronatus* adspirarent, quod docet *d. l. 46. C. Theod. de curs. publ. Jac. Gothfr. in Comment. ad d. l. 61. C. Th. de dec.*

Patroni in *l. 1. C. Theod. de salgam. hospis. non prob.* Dominos prædiorum interpretatur *Jac. Gothfr.*

PATRUELES. Amitini, ut *Non. Marcell.* ait, sunt fratrum maris & femine filii. *Patruales* marium fratrum filii. *Consobrini* ex duabus editi sororibus, quasi consororini. *Vetus Glossarium: Patruales* sunt filii fratrum germanorum. *Vet. Glossar. græcum: Patruales fratres ex patrum duobus adelphos προελδοντες παιδες, Patruales sorores ex adelpho ex patrum. Patruales fratres* ex duobus patribus, qui fratres invicem sunt, nati filii. *Patruales sorores* consobrinæ ex patribus. *Gaius in Collat. Leg. Mos. & Rom.* Fratres *patruales*, id est, qui ex duobus fratribus generati sunt, quos plerique etiam consobrinos vocant. Sciendum est autem, *patruales* adpellari tum fratres quam sorores. *Fratres patruales*, id est, qui quæve ex duobus sororibus nascuntur, quasi consororini *l. 1. §. ult. D. de grad. & adfin.* Quarto gradu sunt & illi, qui vocantur *fratres patruales*, item *sorores patruales*, *amitini*, *amitinæ*, *consobrini*, *consobrinæ*. Hi autem sunt,

qui ex fratribus vel sororibus nascuntur. Quod quidam ita distinguunt, ut eos quidem, qui ex fratribus nati sunt *fratres patruales*, item eas, quæ ex sororibus natæ sunt, *sorores patruales*, ex fratre autem & sorore, amitinos, amitinas, eos vero & eas, qui quæve ex sororibus nati natæve sunt, consobrinos consobrinas, quasi consororinos *l. ult. §. 4. D. eod. tit.* Quarto gradu ex obliquo *frater patruelis, soror patruelis*, id est, patrui filius filia. Consobrinus consobrina, id est, avunculi & materteræ filius filia. Amitinus, amitina, id est, amitæ filius filia. Itemque consobrini, qui ex duobus sororibus nascuntur. Paul. *lib. 5. Sent. tit. 11.* Eos, qui ex duobus fratribus progenerantur, proprie *fratres patruales* vocari: Si autem ex duobus fratribus filia nascantur, *sorores patruales* adpellari *§. 4. Inst. de grad. cognat.* Et ita intellige *fratres patruales* in *l. 26. D. de SC. Silan.* & apud Cic. *lib. 1. de finib. c. 5. Vellei. Patere. lib. 2. c. 9.* Nam censura Metellorum *patruelium* non germanorum fratrum fuit. Suet. in *Jul. c. 29.* C. Marcello, qui fratri Patrueli suo Marco in consulatu successerat. D. Ambros. *lib. 8. epist. 66.* Quum lex divina etiam *patruales fratres* prohibeat convenire in conjugalem copulam, qui sibi quarto sociantur gradu.

PATRUUS est patris frater *l. 2. D. de suis & legis. her. l. ult. §. 3. D. de grad. & adfin. l. 5. D. und. legit. Paull. lib. 4. Sent. tit. 11. §. 4. Inst. de grad. cognat.* Vetus Glossar. Græcum: *Patruus ο πατρος πατρος υιος, εδη αδελφισι, πατρος.*

Patruus magnus, avi paterni frater *l. 1. §. 7. l. ult. §. 15. v. patruus D. de grad. & adfin. Paul. lib. 4. Sent. tit. 11. §. 4. Inst. de grad. cognat.* Et ita in *l. 1. C. de*

success. edict. & apud Spart. in Hadr. patrum magnum accipe. Proavi nostri frater idem patris vel matris *patruus magnus*, nobis *Patruus major* est *l. ult. §. 15. D. de grad. & adfin. l. 38. §. 4. D. de legat. 3. l. 1. §. ult. D. de conjung. cum emanc.* Qui & *propatruus* a Caio in *l. 1. §. ult. D. de grad. & adfin.* & a Paulo *lib. 4. Sent. tit. 11.* ut & a Justiniano *§. 5. Inst. de grad. cognat.* vocatur. Festus *Major patruus, avi & avia patruus.*

Patruus maximus est abavi frater *l. ult. §. 15. D. de grad. & adfin.* qui & *abpatruus* dicitur in *l. 3. D. eod. tit.* & a Paulo *ibid.* & a Justiniano *§. 6. Inst. de grad. cognat.* Superiora autem omnia illa nomina valde corrupta sunt apud Isidorum *lib. 9. orig. c. 7.* ea autem, uti subiere, restituenda sunt. *Patruus mei patris mibi patruus magnus est, ego illi, filii fratris filius aut filia.* Patruus mei avus mibi *Propatruus* est, ego illi, filii aut filia nepos aut nephis. *Patruus* mei proavus mibi *abpatruus* est, ego illi nepotis filius aut filia.

PAVIMENTA & tectoria facere *l. 7. §. 3. D. de usufr.*

PAULLATIM, id est, per partes. Possessionem, quam *paullatim* locaverat *l. 41. D. de jur. fise. Paullatim* venditore de eo, quod petierat, detrahente *l. 8. C. de contrah. emt.*

Paullatim alias est tractu & successu temporis *§. 3. Inst. de usufr. l. 11. & 13. D. de leg. 3.*

PAULLIANA ea actio adpellatur, per quam, quæ in fraudem creditorum alienata sunt, revocantur *l. 38. §. 4. D. de usufr.* Theophilus etiam in *§. 6. Inst. de action.* ait, creditoribus bona debitoris ex sententia præfidis possidentibus ad ea, quæ in fraudem & circumscriptionem eorum alienata

nata sunt, revocanda, in rem actionem dari, quæ *Pauliana* appellatur.

PAULLIANIA Paulo Samosateno exorti sunt, qui dixit, non semper fuisse Christum, sed a Maria sumisse initium *c. 39. caus. 24. quest. 3.*

PAULLUS Julius, vid. art. *Julius.*

Paulus Virginius Jurisconsultus. Ejus fit mentio in *l. 2. §. 40. D. de orig. jur.*

PAUPERIOR fieri dicitur, qui deminuit quid de facultatibus suis, ut loquitur *l. 5. §. 16. D. de don. ins. vir. & ux.* Proinde *pauperiorem* fieri, & *locupletiores* adveniantur.

PAUPERIES verbum est XII Tabularum *damnum sine injuria faciens datum* significans, secundum Ulpiani interpretationem in *l. 1. §. 3. D. si quadr. paup. fec.* quam & Justinianus transcripsit in *pr. Inst. cod. tit. Festus lib. 14. Pauperiem* damnum esse, definiit, quod quadrupes fecit. Itaque *Cauper* in *lib. de orthographia p. 2243. ed. Putschii*: Paupertatem a *pauperie* eo separat, quod paupertas ipsa sit conditio, *pauperies* vero damnum. Vetus Glossar. *Griecum*: η δίκη κακουργίας γινώμενη ζημία ἐπὶ τῶν ἀλόγων, οἷον ἰππῶν, καὶ τῶν ὀμοιωτῶν. *Pauperiem* autem sine injuria esse dicitur, quod bestię omni ratione destituantur, sicque involuntarie agunt, injuriamque inferre omnino non possunt. Quod porro a quadrupede damnum datum dicitur: Has non ex pedum numero Romani aestimabant, sed ex eo, quod gregatim pascerentur §. 1. *Inst. ad Leg. Aquil.* atque ita bestię vox pierumque his jungitur: Curatius loqui volentes jumenta quadrupedum nomine venire credunt. Vid. *Bynkersh. de reb. manc. & nec mancip. VI. p. 119. seq.* Plane

pauperiem tum demum factam agebant Jurisconsulti, si quadrupes non provocata, sed proprio motu, tamen contra naturam damnum dederit *pr. Inst. l. 1. §. 4. D. si quadrup. paup.* Si enim ab aliquo esset provocata, non *pauperiei* actio noxalis locum habebat, sed in solidum adversus provocantem agi poterat ex lege *Aquillia l. 1. §. 4. D. si quadrup. paup.* Si secundum naturam generis sui feralem bestia nocuisset, dabatur quidem utilis actio de *pauperie*, quæ & locum habet, quando animal non quadrupes damnum dedit *l. 4. D. si quadrup. paup.* Si secundum naturam nec feralem animal damnum dedit, veluti gramina depascendo, competeat actio in factum de *pastu pecorum l. 14. §. ult. D. de pasc. verb.* quæ & ipsa, ut de *pauperie* actio, noxalis fuisse videtur *Paul. lib. 1. Sent. tit. 15. §. 1.* Sin dominus immiserat bestiam, actioni ex lege *Aquillia* locus erat *l. ult. C. ad Leg. Aquil.* Denique qui verrem, aprum, canem juxta viam, ubi iter sit, habet, is ei, qui damnum æstimabile inde sensit, in duplum, vel, si liber homo occisus, in ducentos solidos, sin eidem nocitum, in id, quod arbitratur judex, tenetur ex edicto *Ædilitio §. 1. Inst. si quadr. paup. l. 42. D. de edil. edict.*

PAUPERITAS. Nonnulli propter paupertatem accusare prohibentur, ut sunt, qui minus, quam quinquaginta aureos habent *l. 10. D. de accus.* Unde adparet, *pauperes*, quod ad accusationem perferendam attinet, haberi eos, qui minus quam quinquaginta aureos in bonis habent. Cui conveniens est, quod *Constantin. Harmenop. lib. 1. Epist. tit. 6.* scribit: *Pauperes* dat excusationem, si quis imparem se oneri injuncto possit probare *l. 7. D. de excusat.*

PAUPERTAS pro patrimonio, vel hereditate in *l. 78. §. 12. D. ad SC. Trebell.* ubi tamen Haloander legit *hereditatis*. At retineri potest vocabulum *paupertas*. Testatores enim, aliique possessores extenuandi causa patrimonium vocabant variis nominibus, veluti peculium *υποκοριστικως*, id est, diminutive, ut ait Ulpianus *l. 16. pr. D. ad SC. Trebell.* item *frivola* pro suppellectile *l. 11. §. 5. D. de pign. act.* Vid. Bynkersh. *lib. 6. obs. c. 25.* Hein.

PAX : hanc vocem a *pacisci* derivat Ulpian. *l. 1. D. de pact.* **Pactum**, inquit, a *pactione* dicitur. Inde etiam *pacis* nomen adpellatum est. Plura de hoc vocabulo ejusque *ετυμολογια* invenies apud Menag. in *Antiq. jur. civ. c. 39. p. 316.* & Ducker. *de Latin. vet. jurisc. p. 465.* Hein.

Pax l. 4. C. Th. de heres. heresibus opponitur.

PECCARE est contra leges agere in *§. 4. Inst. de SC. Tert.* **Peccare** in corpus, *αμαρτησαι εις το σωμα του ανθρωπου*. Justinian. *Novell. 115. c. 3. §. 11.* Phrasis ex D. Paullo sumta *1. Corinth. 6. ο δε πορνευων εις το ιδιον σωμα αμαρτησει*. Scortator in proprium corpus peccat.

PECCATA nocentium nota esse & oportere, & expedire *l. 28. pr. D. de injur.*

PECTINATUS. Lana legata, sive succida, sive loca sit, sive *pectinata*, sive versicoloria legato cedit Paul. *lib. 3. Sent. sis. 6. §. 82.*

PECTUS. Augusti pectoris curas participantes *l. 3. C. Th. de metat.*

PECULATOR est, ut ait Ascon. Pedian. in *2. Verrin.* qui furtum fecit pecuniæ publicæ. Tacit. *lib. 1. histor. c. 53.* Mox compertum pecuniam publicam avertisse, ut *peculatorem* flagitari iussit.

PECULATUS, ut est publicæ pecuniæ vel sacræ furtum, non ab eo factum, cujus periculo fuit *l. 9. §. 1. D. ad Leg. jul. pecul.* Itaque qui pecuniam publicam, sacræ, religiosamve abstulerit, vel interceperit, in remve suam verterit, & qui prædam ab hostibus captam furripuerit, lege julia *peculatus* tenetur *l. 1. 3. 14. D. eod. tit.* Varro *lib. 4. de ling. lat.* A pecore *peculatum* furtum publicum, & quum quid esset coactum in publicum, si erat aversum. Auctor *Rhetor. ad Herenn. lib. 1. c. 12.* Si quis *peculatus* accusetur, quod vasa argentea publica de loco privato dicatur sustulisse, possit dicere, quum definitione sit usus, quid sit furtum, quid *peculatus*, secum furti agi, non *peculatus* oportere. B. Augustin. *Tract. 1. in Johann. c. 12.* **Peculatus**, ait, dicitur furtum de re publica, & non sic judicatur furtum rei privatæ, sicuti publicæ. Fest. *lib. 14. Peculatus* dicitur a pecore. Qui enim Populum fraudat, *peculatus* poena tenetur. Idem *Peculatus* est nunc quidem quaecumque publicum furtum, sed inductum est a pecore, ut pecunia quoque ipsa. Et rursus : *Peculatus* furtum publicum dici coeptum est a pecore, quia ab eo initium ejus fraudis esse coepit, siquidem ante æs, aut argentum signatum ob delicta poena gravissima erat duarum ovium, & triginta boum. Isidor. *lib. 5. c. 26.* **Peculatus** iudicium in eos datur, qui fraudem ærario faciunt, publicamque pecuniam intervertunt. Qui vero plus debito tributorum nomine exegerit, *peculatus* non tenetur *l. 2. C. ex quib. causis infam.* *Peculatus* damnatus intelligi non potest, qui quum plus debito nomine debitorum exegisset, in duplum a Præsede condemnatus est.

PECULIARE dicitur, quid-
quid in peculio aut ex peculio est.
Sic *peculiare* debitum l. ult. D.
de novat. mancipium l. 4. §. 1.
in fin. D. de his, qui not. inf.
negotium l. 4. §. 17. D. de dol.
mal. & met. except. nomen l. 3.
§. 5. D. de in rem vers. quod nem-
pe filiusfamilias, vel servus numis
peculiaribus, vel alia re peculiari
fecit. Alias *peculiari* nomine fieri
dicitur, quod in causam peculii
fit, & ut in peculium vertatur
l. 16. §. ult. D. de liberal. causis.
Si servus tuus *peculiari* nomine
emat rem l. 2. §. 10. D. pro emt.
id est, ex causa peculiari l. 44.
§. ult. D. de usucap. Si *peculiari*
nomine crediderit l. 32. D. de
solus. *Peculiare* vinum l. 9. §.
ult. D. de vit. vin. ol. *Peculiaris*
creditor l. 18. §. 5. D. famil.
erisc. merx l. 27. D. de pecul.
obligatio l. 16. D. de novat. ser-
vus l. 3. §. 7. D. de suis & legis.

PECULIARITER, id est,
peculiari causa, vel peculiari no-
mine. Si servus merces *peculiariter*
emerit l. 1. §. 4. D. de ex-
cept. rei vend. Ita *peculiariter*
negotiarum l. 2. D. de tribus. act.
mutuari l. 3. §. 1. D. de in rem
vers. res parare l. 3. §. 12. D.
de acquir. possess. tenere l. 1. §.
5. D. eod. tit. nancisci l. 8. pr.
D. de usucap. adquirere l. 1. §.
ult. D. de acquir. posses.

Alias *peculiariter* est pecuniari-
ter. Actio ad exhibendum ei cre-
dita competere, cuius *peculiariter*
interest l. 13. D. ad exh.

PECULIARIUS pro *peculia-
ris* l. 4. §. 5. D. de pecul. l. 4. §.
34. D. de dol. mal. & met. exc.
Terminationem Græco more inflex-
am in hoc vocabulo non minus
ferendam esse, quam illa *singula-
rius* apud Gell. lib. 7. cap. 9.
intercalarius apud Ascon. Pædian.
in Milon. argum. *pupillarius* apud
Perf. Sat. 2. v. 19. *vulgaris* apud

Gell. lib. 12. c. 10. & denique
articularius apud Caton. de re rust.
c. 158. & Plin. Hist. nat. præf.
lib. 23. ostenderunt Bynkersh. lib.
1. obs. c. 25. & Ducker. de Lat.
vet. litor. p. 372. Hein.

PECULIATUS peculio in-
structus l. 13. §. 4. D. de act.
emt. l. 18. §. ult. D. de Ætil.
edict. Cic. lib. 10. ad Fam. Epist.
32. Trajecit sese in regnum Bo-
gudis plane belle *peculiatas*. Apu-
lei. de Asin. aur. lib. 10. p. 247.
Liberto acceptissimo, & satis *pecu-
liato*. Ambros. lib. 3. epist. 11.
Quis autem *peculiatas* ad vitam æ-
ternam transit, nisi virtutum ful-
tus-peculio? Augustin. Comment.
in Ps 38. *peculiosum* dixit. Huic
contrarius est *expeculiatas*, quo
verbo Plautus Pœnuli. Act. 4. sc.
2. v. 12. utitur.

PECULIUM est pusilla pecu-
nia, quam servus vel filius fami-
lias a rationibus Dominicis vel pa-
ternis separatam habet l. 5. §. 3.
& 4. D. de pecul. l. 37. §. 1. D.
de acquir. ver. dom. Vetus Glos-
sar. Græcum, *peculium*, κτησις
τῆς ἐν ἀλλοτρίᾳ ἐξουσίᾳ οὐτος, τῆς
ἐστίν υἱὸς ἡ δούλη, πατρίμονιον ἐξ
αὐτοῦ, qui in aliena potestate est, ut puta
filii familias vel servi. Apud Isi-
dorum quoque lib. 3. c. 25. *Pec-
ulium* esse traditur, quod pater
vel Dominus filium suum vel ser-
vum pro suo jure tractare patitur.
Peculium igitur eorum dumtaxat
est, qui in aliena potestate sunt,
pater enim familias *peculium* ha-
bere non potest, quemadmodum
nec servus bona l. 128. D. de
verb. signif. Quod ex justa causa
corporaliter a servo tenetur, id
in servi *peculio* est, & *peculium*,
quod servus civiliter quidem pos-
sedere non possit, sed naturaliter
habet, dominus creditur posside-
re, quod vero ex maleficiis ad-
prehenditur, id ad domini posses-
sionem ideo non pertinet, quia
nec

nec *peculii* causam apprehendit l. 24. D. de acquir. poss. Add. Varron. lib. 1. de re rust. c. 2. & quæ ad peculium servorum pertinent l. 47. §. 5. D. de pecul. Juven. Sat. 3. v. 189.

Quum vero uxores quoque olim in manum convenirent, adeoque in potestate essent maritorum, illis quoque erat *peculium*, quod separatim habebant a rationibus virorum. Adludit ad jus illud Plaut. *Casnar. Act. 2. sc. 2. v. 26.* Ita est, unde ea tibi est? Nam *peculii* probam nihil habere addeceat clam virum, & quod habet partum, ei haud commodum est, quin aut viro subtraxerit, aut supro invenerit. Hoc viri censeo esse, quidquid tuum est. Hein.

Interdum autem pater dominusve liberam *peculii administrationem* filio servove concedebat, ceu docent l. 7. D. de donat. l. 46. D. de pecul. l. 28. §. 1. D. de pact. Enimvero, cui libera *peculii administratio* concessa erat novandi, in dotem dandi, non item donandi jus habebat l. 24. D. de jur. dot. l. 7. D. de donat. l. 28. §. ult. D. de pact. Cui *peculii administratio* data est, delegare debitum suum potest l. 48. §. ult. D. de pecul. Add. l. ult. D. de novat. Libera autem *peculii administratio* concessa non permanebat in fugitivo, neque in subrepto l. 48. D. de pecul. Liberatorum *peculia* post mortem patris in hereditate dividenda, in communione redigenda l. 13. D. famil. ercisc. Horum sane antiquissimis temporibus una eademque fuit natura, at postea coepit eorum esse differentia, quo *peculium* vel militare est, vel *paganum*, quorum illud in militia vel sagata vel togata est partum, adeoque *castrense* est, vel *quasi castrense*. *Paganum* vero *profectitium*, quale omne olim *peculium* habebatur, vel *ad*

Peculium castrense est, quod occasione militiae sagatae filius acquirit l. 11. D. de cast. pecul. l. 1. C. eod. Nam & si mulier filio viro militi ad castrenses militaresve res comparandas pecuniam reliquerit, ea *peculio castrensi* adnumerabitur, & hereditas quoque a commilitone in castris, vel eo, quem per militiam cognovit, relicta, in eundem numerum cedit l. 3. §. 19. D. de castrens. pecul. Sed & quod pater materve filio in militiam profecturo donat, *peculio castrensi* aggregatur l. 23. §. 4. D. de fideicom. libert. l. 3. §. 4. D. de don. int. vir. & ux. Enim vero res demum mobiles, vel se moventes a patre filio in militiam proficiscenti datæ, in *peculio castrensi* computantur. Diversa causa est prædiorum l. 4. C. famil. ercisc. Sed nec eodem loco habetur, quod pater filio militi reverso donat l. 15. D. de castrens. pecul. At ne *castrensis* quidem *peculii* fiet, quod non per militiam notæ personæ filio familias ita donaverint, ut castrensis *peculii* fiat, propterea quod veritas non subest l. 6. 8. D. eod. tit. Filii familias possunt habere substantias, quæ patribus adquiri vetitæ sunt, nec non *peculium* vel *castrense*, vel quod patre volente possident l. 7. C. qui bon. ced. Hujusmodi *peculium castrense* a Juvenal. Sat. 16. v. 51. Solis præterea testandi militibus jus Vivo patre datur, nam, quæ sunt parta labore Militiæ, placuit non esse in corpore census, omne tenet cujus regimen pater.

Quasi Castrense *peculium* est, quod filiis familias in palatina, vel togata militia versantibus, vel clevis factis, quæsitum est, ab eo, ad exemplum castrensis per ordinem quamdam introduci solet, dictum l. 1. §. 22. D. de bon. l. 3. §. 5. D. de bon.

bon. posses. l. ult. C. de inoff. testam. l. 38. C. de Episc. & cler. quod & veluti castrense appellatur in *l. 7. C. de adscissor. l. 4. l. 8. C. de advocat. divers. jud. l. 1. §. 6. D. ad SC. Trebell. l. ult. C. de collat.* Vetus Glossarium *peculium quasi castrense* interpretatur το εὖ οικεῖν ἐπιτηδεύματος τεκνολίον. Huicque adscribitur quod quis in forensi militia, immo per omnes artes liberales, vel per officium publicum, vel liberalitate principis vel Augustæ adquirit *l. 14. C. de advoc. divers. judic. l. ult. C. de inoff. test. l. 7. C. de bon. quæ lib.*

Profectitium *peculium*, quale olim omne fuit, est quod vel ex re patris profectum est, vel filio contemplatione patris obvenit §. 1. *Inst. per quas personas cuiq. adqu. Adventitium*, quod ex alia causa ad filium familias pervenit *paganica*. In illo pater dominium, filius familias administrationem, & spem eo potiundi habet *l. 1. §. 4. D. de min. l. 31. §. 2. D. de donat.* In hoc ordinarie dominium penes filium, ususfructus & administratio penes patrem est §. 1. *Inst. eod. qui & filium emancipans dimidium usumfructum retinet §. 2. Inst. eod.*

Dixi ordinarie. Datur enim *peculium adventitium extraordinarium*, cuius & dominium & ususfructus penes filium est, quo pertinet, (1) quod liberis ea lege relinquitur, vel donatur, ne ususfructus ad patrem perveniat *Nov. 117. c. 1. (2) hereditas re-nuente patre adita l. ult. pr. §. 1. C. de bon. quæ lib. (3) bona, in quæ filius una cum patre successit Nov. 118. cap. 1. (4) bona, in quibus ex fideicommissio restituendis pater dolose versatus est l. 50. D. ad SC. Trebell. & si qui alii sunt ejuscemodi casus.*

*Actio de peculio l. 1. §. 1. & l. 2. D. quand. de pecul. act. anomal. l. 30. §. 1. D. de pact. l. 41. D. de dol. mal. Quæ & in peculium quandoque appellatur l. 30. §. 1. D. de pact. l. 41. D. de pecul. l. 9. §. 4. D. de dol. mal. Et ita condictio in peculium l. 19. D. de condict. furt. In peculium actio l. 27. D. de pecul. vel persequutio l. 41. D. de furt. De peculio actio introducta a Prætorē, ut quamvis sine voluntate domini negotium gestum fuerit a servo, etiam si non sit in rem ejus verum, id tamen eatenus præstare debeat, quatenus peculium patitur §. 4. *Inst. quod cum eo, quæ in al. possit.* Actiones *de peculio* ideo adversus patrem dominumve comparavit prætor, quia licet ex contractu filiorum servorumve ipso jure non teneantur, æquum tamen est, *peculio tenus*, quod patrimonium est filiorum filiarumque, item servorum, condemnari eos §. 10. *Inst. de action. Unam autem eamdemque fuisse actionem de peculio, & de in rem verso*, quæ duas haberet condemnationes, tradit Justinian. in §. 4. *Inst. quod cum eo.* Sane principaliter nullæ de peculio actiones instituebantur, sed accessionis adjectionisve loco aliis legitimis, ac vulgaribus actionibus, quæ ex negotio cum servis gesto oriebantur, accedebant, & qualitas condemnationis moderandæ causæ aliis actionibus adjungitur, verbi gratia, *redhibitoria de peculio*, de dolo *de peculio*, *condictio furtiva de peculio*. Si servus sit, qui vendidit, vel filius familias, in dominum vel patrem *de peculio ædilitia* actio competit *l. 23. §. 4. D. de Ædil. edict. Si servus vel filius vendiderit, redhibitoria in peculium competit l. 57. D. eod. tit.* De dolo actionem servi nomine interdum *de peculio* interdum no-*

noxalem dari. Nam etsi ea res est, in quam dolus commissus est, ex qua de *peculio* daretur actio, & nunc in *peculio* dandam, si vero ea sit, ex qua noxalis, hoc quoque noxale furtum l. 9. §. 4. *D. de dol. mal.* Ex persona filiae, quæ res amovit, dandam in patrem conditionem in *peculium* l. 19. *D. de condit. furt.* Hactenus de *peculio* eorum, qui sub aliena potestate sunt.

Petalii vero appellatio Latine loquentibus latius patet. Nam & generaliter pro facultatibus usurpatur, ac vel ipsorum patrumfamilias bona *peculii* appellatione continentur. Ulpianus etiam idem juris esse ait, si quis patrimonium suum fuerit rogatus, & si facultates, & si, quidquid habeo, & si census meum, & si fortunas meas, & si substantiam meam, & si *peculium* meum testator dixerit, quia plerique *υποχωριστικος* patrimonium suum *peculium* dicunt l. 16. *D. ad SC. Trebell.* Servius ad ea verba Virgilii *Eclog.* 1. v. 33. nec cura *peculi*. *Peculi*, ait, aut antique dixit, quia omne patrimonium apud majores *peculium* dicebatur a pecoribus, in quibus universa constabat eorum substantia, unde etiam pecunia dicta a *peculio*. Aut certe, & hoc ad morsum temporum pertinet. Nam modo tantum servi *peculium* dicimus, ut invidiose patrimonium suum dixerit *peculium*, ac si servus esset, quia se diu apud Mantum servisse memoravit Plutarch. in *Poplicola* p. 103. *Tom. I. op. Διο η τις υιαις αρχι νυν απο των προβατων πενυλια καλλοι.* Propterea facultates etiamnum a *peculibus* *peculia* appellant. Festus: *peculium* servorum a pecore item dictum, sicut & pecunia nobilium.

Peculii verbo utitur etiam Apuleius lib. 3. *de Asin. aur.* & lib. 10.

Est & alia *peculii* significatio

quæ a Celfo traditur in l. 79. §. 1. *D. de legat. 3.* his verbis: Proculus ait, audivisse se rusticos senes ita dicentes, pecuniam sine *peculio* fragilem esse, *peculium* adpellantes, quod præsidii causa seponeretur.

Alia rursus significatio occurrit in l. 9. §. 3. *D. de jur. dos. l. 31. §. 1. D. de donat.* ubi *ραπαφσπη* mulierum Gallis *peculium*, dici traditur, Gallis nempe cisalpinis. Add. Menag. *Aman. jur. c. 3. p. 7.* *Peculii* tamen vocabulum ea notione non fuisse videtur Gallicum, quod visum Dionys. Gothofredo, sed latinum, & quidem propriissime inditum a *pecude*, quam parentes nupturæ filiæ ultra dotem dedidisse videtur in Gallia cisalpina, provincia admodum compascua. Quin mansisse iste mos videtur in illo Italiæ tractu, etiam sub Gothis, & postea sub Longobardis, quorum in legibus ejusmodi *ραπαφσπη* vocatur *Faderfum*, id est, *Vaser Vieh*, *pecus paterna*, describiturque, quantum de alio dono, quando ad maritum ambulavit, pater aut frater ei dedit. *Leg. Longobard. lib. 2. tit. 14.* Vid. Gundling. *dissert. de exempt. uxov. c. 2. §. 12.* Hein.

PECUNIAE nomine non solum numerata *pecunia*, sed omnes res tam soli, quam mobiles, & tam corpora quam jura continentur l. 178. & 222. *D. de verb. sign.* Justinianus quoque in l. 2. *C. de constit. pecun.* Neminem, ait, moveat, quod sub nomine pecuniæ etiam omnes res exigi definiamus, quum & in libris antiquis prudentium licet *constituta pecunia* nominabatur, tamen non *pecunia* tantum per eam exigebantur, sed omnes res, quæ pondere, numero, mensura constitutæ erant. Et post: Ita res omnes veniant in constitutam actionem, tamquam si fuisset ipsa *pecunia* constituta, quum

quum etiam *pecunia* adpellatione omnes res significari definiant. *Pecunia* tamen adpellationem angustiorē esse, quam rei, ait Paulus in *l. 5. D. de verb. signif.* rei enim adpellatio etiam ea, quæ extra computationem patrimonii nostri sunt, continet, quum *pecunia* significatio ad ea referatur, quæ in patrimonio sunt. D. Augustin. in *lib. de disciplin. Christianor.* Tertium, ait, quidquid homines possident in terra, omnia, quorum domini sunt, *pecunia* vocatur, servus fit, vas, ager, arbor, pecus, quidquid horum est, *pecunia* dicitur. Et ideo *pecunia*, quia antiqui totum, quod habebant, in pecoribus ponebant. Varro *lib. 4. de ling. lat.* Pecus ab eo quod perpascat, a quo *pecunia* universa, quod in pecore pecunia tum consistebat pastoribus. Donat. in *Phorm. Terent. Act. 2. sc. 3.* ad hæc verba: *Ac si salentum rem reliquisses decem.* More, ait, Romanorum, apud quos hereditas *pecunia* erat. Et ita in XII Tabul. *pecunia* verbum non solum numeratam pecuniam, verum omnia corpora complectebatur. Sic & de *pecunia* sua testari, id est, de bonis *l. 77. §. 24. D. de legat. 2.* Eodem sensu in *l. 5. §. 9. D. de reb. cor. qui sub tus. & in l. ult. §. 2. C. de sens. pass. & restitus.* accipitur. In stipulatione quoque hereditatis hæc verba: *Quanta pecunia ad te ex hereditate L. Titii pervenerit*, omnia hereditaria corpora & jura complectuntur *l. 50. D. de verb. oblig. l. 36. D. de petul. l. 20. §. 1. D. de stipul. serv. l. 97. D. de verb. signif.* Sane ita accipe in eo Legis Julii capite, quod ab Ulpiano refertur in *l. 64. §. ult. D. solus. matrim.* verba hæc: Quod ait lex *Quanta pecunia eris, tantam pecuniam dato*, ostendit æstimationem hereditatis vel bonorum li-

berti, non ipsam hereditatem voluisse legem præstare, nisi maritus ipsas res tradere maluerit.

Est, quum in augustum revocatur *pecunia* nomen, ut ea tantum contineat, quæ pondere, numero, & mensura constant, veluti in hac scriptura, qua legatorum dies profertur, *quas pecunias legavi, quibus dies adpositus non est l. 19. & 30. D. de leg. 1.*

Plerumque vero pecuniæ adpellatio strictus accipitur, & numos tantum comprehendit. Ipsius *pecuniæ*, in qua robur omne patrimoniorum veteres posuerunt, fœnerandi usus vix diuturnus *l. 20. C. de administ. rus.* Pecunia signata *l. 19. pr. D. de aur. arg. leg. Pecunias* nulli emere fas est, nec vetitas contrahere, quia in usu publico constitutas pretium oportet esse, non mercem *l. 1. C. Th. si qui pecun. conflav.* in quo toto titulo nihil aliud, quam numos significat *pecunia*, quo sensu ipsi etiam auro & argento opponitur apud Ael. Lampr. in *Alex. Severo c. 33.* ubi scenicis, inquit, numquam aurum, numquam argentum, vix pecuniam donavit.

Interdum autem *pecunia* verbum numeratæ adjicitur. Mutui dationem non solum numeratæ *pecunia*, verum omnium, quæ mutua dari possunt *l. 7. §. 3. D. de SC. Maced. Pecunia* non numeratæ exceptio. Vid. supra sub *numerata pecun.*

Pecunia pro pretio rerum. Si non magnæ pecuniæ res fuerint *l. 4. §. 1. D. de incend. ruin. naufr.*

Pecunia pro mercede locationis operarum. Quum servus fructuarius operas suas locasset, & eo nomine pecuniam in annos singulos dari stipulatus esset *l. 18. §. ult. D. de stipul. serv.* Et ita intelligitur pecunia in *l. 5. §. 2. D. de præscr. verb. l. 1. §. ult. D. mand. l. 7. §. 3. D. solus. matr.*

Pecu-

Pecunia constituta, scœnebris, otiosa, nautica, trajectitia. Pecuniam agitare, exercere, occupare. Vid. suis locis.

PECUNIARIE agi l. 10. §. 2. *D. de compensat. vel pecuniariter l. ult. D. de priv. delict.*

Pecuniaria actio l. 9. *D. de sepulcr. viol. adpellatio l. 2. C. de procur. causâ l. 9. pr. D. de offic. procons. l. 22. D. de SC. Sil. ubi pecuniaria causâ significat causam bonorum fisco vindicandum, ut sit causâ fiscalis pecuniaria, ut ait l. 9. C. de offic. procons. l. 9. D. de quest. l. 9. §. ult. D. de Leg. Cornel. de fals. l. 3. C. si reus vel accusat. id est, civilis. Proinde pecuniaria causâ, & capitalis opponuntur l. 1. *D. an per alium causâ adpell.* Compensationes, quæ ad pecuniariam causam respiciunt l. 15. §. 1. *D. solut. matrim. ubi morum coercitio opponitur pecuniariæ causæ.* In pecuniariis causis, si alter ex litigatoribus iurjurandum deferat, audiendus est Paul. lib. 1. *Sent. tit. 1.* nec inopia probationum servos contra dominum interrogari posse l. 1. *C. de question. Pecuniaria* coercitio l. 2. *D. de publ. iud. condemnatio l. 6. §. 1. D. de re judic. disceptatio l. 4. C. de patr. pot. dos l. 56. §. ult. D. de iur. dos. lis l. 11. C. ad Leg. Cornel. de fals. multa l. 3. D. de term. mot. l. 3. §. 1. *D. de re milit. pœna l. 4. D. de custod. exhib. reor. l. 9. D. de religios. res l. 9. C. de quest. l. 61. §. ult. D. de iudic. l. ult. §. ult. D. ad SC. Turp. l. 1. D. an per al. causâ adpell. l. 37. D. de fideic. libers. sententia l. 1. §. ult. D. de quest.***

Pecuniarium fideicommissum adpellatur, quo res quælibet extra libertatem per fideicommissum relicta est. Atque ita fideicommissæ libertatis præstationi opponitur l. 24. in pr. & §. 4. l. 26. l. 39.

& l. 45. §. 1. *D. de fideicommiss. libers.* Interdum *pecuniarium* fideicommissum adpellatur, quo res singulæ per fideicommissum relinquuntur l. 14. §. ult. *D. ad SC. Treb.*

Pecuniarium nomen nomini corporis alicujus opponitur l. 8. *D. de pign. act.*

PECUS, udis, & oris. Pecoribus legatis Cassius scripsit quadrupedes contineri, quæ gregatim pascuntur l. 65. §. ult. *D. de legat. 3.* Ulpianus ad hæc ædicti Ædilitii verba: De cetero quæque pecore omni. Aliud significant jumenta, aliud significatur pecoris adpellatione. Boves utique pecoris adpellatione continebuntur l. 38. §. 4. & 6. *D. de edil. edict. lit. i.* Non tamen perpetuum esse illud *jumentorum* & *pecoris* discrimen, præter alios locos, vel sola leg. 9. *C. Theod. de re milit.* ostenderit. Ibi enim equi, qui in princ. legis *jumenta*, mox generali adpellatione *animalia*, & sub fin. *pecora* vocantur. Add. Dion. Gothofred. ad d. l. 38. *D. de Ædil. edict. lit. i.* Si pecoris usus relictus est, puta gregis, ovilis, ad stercorendum usurum dumtaxat leg. 12. §. 2. *D. de usu & habit.* Qui pecus alienum in agro suo deprehenderit, non jure id includit l. 39. *D. ad Leg. Aquil.* Quamvis alienum pecus in agro suo deprehendisset, sic illud expellere debet, quomodo si suum deprehendisset. *ibid.* Pecoris ad aquam adpulsus l. 14. §. ult. *D. de alim. & cibor. leg. l. 1. D. de servis. præd. rust.*

Pecora prædiis imponere, id est, stercoreare, inter impensas utiles in dotem factas, habetur l. 14. §. 1. *D. de impens. in res dos. fact.* Id intelligendum de more ruri apud nos usitatissimo, oves gregatim includendi cratibus, ut notem ibi agentes alvumque egerentes

tes firmo agrum pingue faciant, pastoribus interim in plaustello pernoctantibus. Quod recte jam animadvertit Jo. Brodæus *Miscellan.* x. 15. *Hein.*

Pecudum nomine in lege Aquilia continentur omnes quadrupedes, quæ gregatim habentur, veluti oves, boves, equi, muli, asini, fues. Canis vero inter *pecudes* non est, longeque magis bestię eo numero non sunt l. 2. & 29. §. 6. *D. ad leg. Aquill.* licet alibi grex ovium a bobus, & equis discernatur l. 12. §. 2. 3. & 4. *D. de usu & hab.*

PEDAMENTA sunt pali vitiibus fulciendis sustinendisque causa parati in l. 1. §. ult. *D. de sign. junct.* l. 3. §. 1. & 6. §. ult. *D. servit. pred. rust.* l. 10. *D. de usufr.* Græci *παπακας* vocant.

PEDANEUS adpellatur iudex datus & delegatus, seu specialis, quasi imi subelli iudex l. 3. §. 1. *D. ne quis cum, qui in jus voc.* l. 4. *D. de ius. dos. junct.* l. ult. *C. de offic. præst.* A Theophilo *pr. Inst. de interd.* *παραιδίκας* adpellatur. Anianus ad Paull. lib. 5. *sens. tit.* 28. §. 1. *Pedanei*, ait, iudices, id est, qui ex delegatione causas audiunt.

In Constitutionibus vero Imperatorum, qui humiliora negotia disceptabant, iudices, de levibusque & minimis quibusque causis cognoscebant, *pedanei* vocantur l. 4. §. ult. *C. de pedan. judic.* l. pen. *C. de pact.* l. 2. *C. de libert.* & *cor. lib.* l. 11. *C. de fals.* l. 13. *C. de judic.* l. ult. *C. ubi & apud quos.*

PED plana in l. 7. *C. de mort. & l.* 13. *C. Theod. cod. tit.* sunt pars illa ædificii solo proxima, quæ pede plano aditur. Græci vocant *επιπæδα*. Simili sensu *plani pedis ædificium* dixit Vitruv.

*PED*ES equiti adversatur l. 12. *D. de serv. pred. rust.*

PEDESTRE iter l. 7. §. 14. *D. de flumin.*

PEDICULI. Eorum fit mentio l. 32. *D. de aur. arg. legat.* *Pediculis* argenteis adjuncta sigilla ænea. Pancirolo lib. 1. var. c. 44. *pediculi* sunt bases argenteæ, sigilla statuarum ænearum cubitales, vel palmares. Sed quis statuas æneas imposeret basibus argenteis? Hinc *pediculis* argenteis Bynkersh. *obs.* lib. 4. c. 23. legit *reticulis* argenteis, quæ ad mundum muliebrem pertinuerunt. Res incerta est, & de qua præter conjecturas vix quidquam proferas. *Hein.*

PEDISSEQUUS, qui dominum sequitur l. 65. *pr. D. de legat.* 2. l. 17. *D. de alim. & cib. legat.* Sed & *pedissequas* ancillas memorat l. 59. *D. de manum. testam.* & Terent. *Andr. Act.* 1. sc. 1.

PEDIUS Sextus Jurisconsultus. Vid. *Sextus*.

PEDULES fasciæ, pedum tegmina, quæ tamen usum calceamentorum non præstant. Unde vestii cedere eas, quod partem corporis vestiant, ait Ulpianus l. 25. §. 4. *D. de aur. arg. leg.*

PEGASIANUM SC. Pegaso & Pusione Coss. Vespasiani Augusti temporibus factum §. 5. & 6. *Inst. de fideic. hered.* Cujus tria capita sunt, *unum*, ut ei, qui rogatus esset hereditatem restituere, perinde liceret quartam partem retinere, atque lege Falcidia ex legatis retinere concedebatur. *Alterum*, quo ex singulis quoque rebus, quæ per fideicommissum relinquerentur, eadem retentio permissa erat. *Tertium* & quidem præcipuum erat, quo cavetur, ut si recusaret scriptus heres adire hereditatem, ob id, quod diceret, sibi suspectam esse quasi damnosam, desiderante eo, cui restituere rogatus erat, jussu prætoris adire, & restituere hereditatem

CO-

cogeretur, perindeque ei, & in eum, qui reciperet hereditatem, actiones darentur, ac si ex Trebelliano SC. restituta fuisset. Et Trebelliano quidem SCo locus erat, si non plus quam dodrantem hereditatis scriptus heres restituere rogatus esset, quo casu ei, & in eum, qui hereditatem recipiebat, tamquam in heredem ex eo SC. actiones hereditariæ pro rata parte transibant. *Pegasiano* vero locus erat, si plus quam dodrantem, vel etiam plusquam totam hereditatem restituere rogatus esset, ac quarta retenta, si hereditatem restituisset, quasi partitis & pro parte stipulationes interponebantur. Verum Justinianus hoc SCo expulso, totam ejus vim in SCum Trebellianum transtulit. Quæ omnia ex Ulpian. *tit. 26. & Paull. lib. 4. Sent. tit. 4. Justiniani Inst. tit. de fideic. hered. & l. 2. §. 6. C. de ver. jur. enucl.* sumit Briffon.

P E G A S U S Jurisconsultus Proculo successit, qui temporibus Vespasiani præfectus urbi fuit *l. 2. §. ult. D. de orig. jur.* Hanc ejus præfecturam urbis attingit Juvenal. *Sat. 4. v. 77.* his verbis: Pegasus attonitæ positus modo villicus urbi. Villicum enim vocat, quasi urbis custodem, nec tamen quasi urbis, sed quasi villæ, fundive villicum dixit, propterea quod incendio magna ex parte absumpta fuerat sub Nerone. Ad quem versum vetus interpretes. *Pegasus*, inquit, Trierarchi filius, ex cujus Liburnæ paraesemo nomen accepit, juris studio gloriam memoriæ meruit, ut liber vulgo, non homo diceretur. Hic functus omni honore, quum provinciis plurimis præfuisset, urbis curam administravit. Hinc est *Pegasianum*, scilicet jus, quod juris peritus fuerat.

At quum Pomponius in *l. 2. §.*

ult. D. de orig. jur. Pegasum præfectura urbis functum scribat sub Vespasiano, Juvenalis vero testimonium ad Domitiani tempora pertinet, Pegasum bis præfectum urbi fuisse oportet. Ceterum & de ejus consulatu testem habemus Justinianum *§. 5. Inst. de fideic. hered. Hein.*

Pegasus autem, quod Proculus esset, merito Proculo sociatur in *l. 7. de senator. l. 30. D. de pec. l. 18. D. de neg. gest. l. 27. D. de adquir. rer. dom. Labroni etiam consentit in l. 12. §. 3. D. de instr. vel instr. leg. & l. 95. §. 7. D. de solut. & liber. ut & Nervæ filio *l. 2. §. ult. D. de his, qui nos. inf. l. 6. §. 4. D. de pecul.* A Proculo tamen dissentit in specie *l. 11. §. ult. D. de jurisd.* Ibidemque Cassio, licet diversæ scholæ auctori, assentitur, ut & in *l. 12. §. 2. D. de usufr.* Sabinus quoque & *Pegasus* in eadem sunt sententia in *l. 4. D. de condict. ob surp. caus. contra* dissident in *l. 115. D. de verb. oblig. Pegasii* quoque sententiam Julianus sequitur *l. 25. §. ult. D. de usufr.* Discordant *Pegasus* & Aristo *l. 19. D. de hered. inst.* citatur a Pomponio *Pegasus l. 22. §. 1. D. de legat. 3.**

P E G M A . t i s, substructio est, in theatris maxime usitata. *Pegmatum* fit mentio in *l. 12. §. 25. D. de instr. vel instr. legat.* in qua Ulpianus ait, in emtione domus specularia & *pegmata* cedere, sive in edificio sint posita, sive ad tempus detracta. Unde adparet, non in theatris modo, sed & in ædificiis privatis *pegmata* habita.

P E L A G I A N I A Pelagio Monacho exorti. Hi liberum arbitrium divinæ gratiæ anteponunt, dicentes sufficere voluntatem ad implenda jussa divina *c. 39. caus. 24. quest. 3.*

Pel-

PELLICEM Maffurius scribit apud antiquos eam habitam, quæ quum uxor non esset, cum aliquo tamen vivebat, quam nunc vero nomine amicam, paullo honestiore concubinam vocari. Granius vero Flaccus *pellicem* nunc vulgo vocari, quæ cum eo, cui uxor sit, corpus misceat, quosdam eam, quæ uxoris loco sine nuptiis in domo sit, quam *παλλακή* Græci vocant l. 144. *D. de verb. sign.* Secundum illam Granii definitionem Gell. *lib. 4. c. 3.* **Pellicem** adpellatam probrosamque habitam, quæ iuncta consuetaque esset cum eo, in cuius manu mancipioque alia matrimonii causa foret, hac antiquissima lege ostenditur, quam Numæ regis fuisse accepimus: *Pellex* aram Junonis ne tangito. Si tangit, Junoni cædendo dimittis agnum feminam cædendo. *Pellex* autem quasi *παλλαξ*, id est, quasi *παλλακή*, (id est, concubina) uti pleraque alia, ita hoc quoque vocabulum de Græco flexum est. Sex. Pomp. *Pellices* nunc quidem adpellantur alienis incumbentes non solum feminæ, sed etiam mares. Antiqui eam proprie *pellicem* nominabant, quæ uxorem habenti nubebat. Add. *Ægid. Menag. Amoen. jur. civ. c. 39.* & *Ducker. de Latin. vet. l. 1. p. 156. seq.*

PELLIONES memorantur in l. 6. *D. de jur. immun. & l. 2. C. de excus. arsis.*

PELLIS: *Pelles* Babylonice & Parthice l. ult. §. 7. *D. de publican.* Parthice autem pelles non aliæ sunt, quam Ibericæ, vel Sibiricæ. Vid. *Isaac. Voss. in not. in Catull. p. 190. Hein. Pelles* indutorie apud Paull. *lib. 3. tit. 6. §. 79.* de quibus l. 25. §. 3. *D. de aur. arg. legat. Pelles* lanatæ in l. 70. §. 1. *D. de legat. 3.* Ut pelles teutorie ad tabernacula & teutoria paratæ apud Trebell.

Pollion. in *Claud. c. 14.* de quibus l. 7. *D. de supellest. legat.* accipienda est. Solebant enim antiquitus sub pellibus milites degere. Q. Curt. *lib. 7. c. 8.* Sape pellibus tabernaculi allevatis, ut conspiceret hostium ignes. Ammian. Marcellin. *lib. 19. cap. 6.* Sub pellibus, quæ exercitu diffuso, ait, per Istri fluminis margines barbaros observabat.

PENARIA cella. Vid. *penaria.*

PENATES pro domo. Qui sine comæatu aliquo annum in propriis penatibus transegerint l. ult. *C. de comæat.* Et eo significato accipiuntur penates in l. 2. *C. de exhib. & transmitt. reis.*

PENDERE, secunda producta, dicitur quod in suspensio est. Quod *pendes* non est pro eo, quasi sit l. 169. §. ult. *D. de regul. jur.* Dum *pendet*, an convalescere possit testator donator l. 16. *D. de mors. caus. don.* Ita *pendere* dicitur actio l. 9. *D. de negot. gest. actus l. ult. D. commun. præd. conditio l. 12. §. ult. D. de usufr. patris intentio l. 14. D. de inoff. test. jus matris l. 2. D. ad SC. Trebell. legis Falcidie ratio, vel causa l. 51. D. ad Leg. Falcid. l. 31. D. eod. tit. mutui datio l. 8. D. de reb. cred. patria potestas Ulp. tit. 10. §. 4. status pupillorum l. 3. §. 5. *D. de Carbon. edict. traditio l. 11. §. 7. D. de don. int. vir. & ux.**

In *pendenti* esse eodem significato est in l. 62. & 82. *D. ad leg. falcid. l. 22. D. de liber. leg. l. ult. §. ult. D. ad SC. Tertull. l. 19. D. de manum. vind. l. 6. §. ult. D. de tutel. l. 12. §. ult. l. 25. §. 1. D. de usufr. l. 20. D. de donat. int. vir. & ux. l. 16. §. 5. D. de fidejuss. & mand. l. 80. D. de jur. dos. l. 18. & 21. l. 26. D. de stipul. serv. l. 28. §. ult. D. de solution. l. 106. D. de verb. oblig. l. 15.*

Pauperas pro patrimonio, vel hereditate in *l. 78. §. 12. D. ad SC. Trebell.* ubi tamen Haloander legit *hereditatis*. At retineri potest vocabulum *pauperas*. Testatores enim, alique possesores extenuandi causa patrimonium vocabant variis nominibus, veluti peculium *πτοκορίσιμος*, id est, deminutive, ut ait Ulpianus *l. 16. pr. D. ad SC. Trebell.* item *frivola* pro suppellectile *l. 11. §. 5. D. de pign. act.* Vid. Bynkersh. *lib. 6. obs. c. 25.* Hein.

P A X : hanc vocem a *pacisci* derivat Ulpian. *l. 1. D. de pact.* Pactum, inquit, a pactione dicitur. Inde etiam *pacis* nomen adpellatum est. Plura de hoc vocabulo ejusque *ετυμολογία* invenies apud Menag. in *Amian. jur. civ. c. 39. p. 316.* & Ducker. *de Latin. vet. jurisc. p. 465.* Hein.

Pax l. 4. C. Th. de heret. heresibus opponitur.

PECCARE est contra leges agere in *§. 4. Inst. de SC. Tert.* Peccare in corpus, *αμαρτησαι εις το σωμα*. Justinian. *Novell. 115. c. 3. §. 11.* Phrasis ex D. Paulo sumta *1. Corinth. 6. ο δε πορευων εις το ιδιον σωμα αμαρτησει*. Scortator in proprium corpus peccat.

PECCATA nocentium nota esse & oportere, & expedit *l. 28. pr. D. de injur.*

PECTINATUS. Lana legata, sive succida, sive loca sit, sive *pectinata*, sive versicoloria legato cedit Paul. *lib. 3. Sent. sis. 6. §. 82.*

PECTUS. Augusti pectoris curas participant *l. 3. C. Th. de metat.*

PECULATOR est, ut ait Aicon. Pedian. in *2. Vorrin.* qui furtum fecit pecuniae publicae. Tacit. *lib. 1. histor. c. 53.* Mox compertum pecuniam publicam aver- tisse, ut *peculatorem* flagitari jussit.

PECULATUS, ut est publicae pecuniae vel sacrae furtum, non ab eo factum, cujus periculo fuit *l. 9. §. 1. D. ad Leg. jul. pecul.* Itaque qui pecuniam publicam, sacram, religiosamve abstulerit, vel interceperit, in rem suam verterit, & qui praedam ab hostibus captam furripuerit, lege julia peculatus tenetur *l. 1. 3. 14. D. eod. tit.* Varro *lib. 4. de ling. lat.* A pecore *peculatum* furtum publicum, & quum quid esset coactum in publicum, si erat aversum. Auctor *Rhetor. ad Hevenn. lib. 1. c. 12.* Si quis *peculatus* accusetur, quod vasa argentea publica de loco privato dicatur sustulisse, possit dicere, quum definitione sit usus, quid sit furtum, quid *peculatus*, secum furti agi, non peculatus oportere. B. Augustin. *Tract. 1. in Johann. c. 12.* Peculatus, ait, dicitur furtum de re publica, & non sic judicatur furtum rei privatae, sicuti publicae. Fest. *lib. 14. Peculatus* dicitur a pecore. Qui enim Populum fraudat, *peculatur* poena tenetur. Idem *Peculatus* est nunc quidem quaecumque publicum furtum, sed inductum est a pecore, ut pecunia quoque ipsa. Et rursus : *Peculatus* furtum publicum dici coeptum est a pecore, quia ab eo initium ejus fraudis esse coepit, siquidem ante res, aut argentum signatum ob delicta poena gravissima erat duarum ovium, & triginta boum. Isidor. *lib. 5. c. 26.* Peculatus judicium in eos datur, qui fraudem aerario faciunt, publicamque pecuniam intervertunt. Qui vero plus debito tributorum nomine exegerit, *peculatus* non tenetur *l. 2. C. ex quib. caus. infam.* *Peculatus* damnatus intelligi non potest, qui quum plus debito nomine debitorum exegisset, in duplum a Praeside condemnatus est.

PECULIARE dicitur, quidquid in peculio aut ex peculio est. Sic *peculiare* debitum l. ult. D. de novat. mancipium l. 4. §. 1. in fin. D. de his, qui nos. inf. negotium l. 4. §. 17. D. de dol. mal. & mes. except. nomen l. 3. §. 5. D. de in rem vers. quod nempe filiusfamilias, vel servus numis peculiaribus, vel alia re peculiari fecit. Alias *peculiari* nomine fieri dicitur, quod in causam peculii fit, & ut in peculium vertatur l. 16. §. ult. D. de liberal. causis. Si servus tuus *peculiari* nomine emat rem l. 2. §. 10. D. pro emt. id est, ex causa peculiari l. 44. §. ult. D. de usucap. Si *peculiari* nomine crediderit l. 32. D. de solut. Peculiaro vinum l. 9. §. ult. D. de trit. vin. ol. Peculiaris creditor l. 18. §. 5. D. famil. cretse. merx l. 27. D. de pecul. obligatio l. 16. D. de novat. servus l. 3. §. 7. D. de suis & legis.

PECULIARITER, id est, peculiari causa, vel peculiari nomine. Si servus merces *peculiariter* emerit l. 1. §. 4. D. de except. rei vend. Ita *peculiariter* negotiari l. 2. D. de tribus. act. mutuari l. 3. §. 1. D. de in rem vers. res parare l. 3. §. 12. D. de acquir. possess. tenere l. 1. §. 5. D. eod. tit. nancisci l. 8. pr. D. de usucap. adquirere l. 1. §. ult. D. de acquir. posses.

Alias *peculiariter* est pecuniariter. Actio ad exhibendum ei creditur competere, cujus *peculiariter* interest l. 13. D. ad exh.

PECULIARIUS pro *peculiaris* l. 4. §. 5. D. de pecul. l. 4. §. 34. D. de dol. mal. & mes. exc. Terminationem Græco more inflexam in hoc vocabulo non minus ferendam esse, quam illa *singularius* apud Gell. lib. 7. cap. 9. *intercalarius* apud Acon. Prædian. in Milon. argum. *pupillarius* apud Pers. Sat. 2. v. 19. *vulgaris* apud

Gell. lib. 12. c. 10. & denique *articularius* apud Caton. de re rust. c. 158. & Plin. Hist. nat. pref. lib. 23. ostenderunt Bynkersh. lib. 1. obs. c. 25. & Ducker. de Lat. vet. Iter. p. 372. Hein.

PECULIATUS peculio instructus l. 13. §. 4. D. de act. emt. l. 18. §. ult. D. de ætil. edict. Cic. lib. 10. ad Fam. Epist. 32. Trajecit sese in regnum Bogudis plane belle *peculiasus*. Apulei. de Asin. aur. lib. 10. p. 247. Liberto acceptissimo, & satis *peculiatu*. Ambros. lib. 3. epist. 11. Quis autem *peculiasus* ad vitam æternam transit, nisi virtutum fultus-peculio? Augustin. Comment. in Ps 38. *peculiosam* dixit. Huic contrarius est *expeculiasus*, quo verbo Plautus Pænuli. Act. 4. sc. 2. v. 22. utitur.

PECULIUM est pusilla pecunia, quam servus vel filius familias a rationibus Dominici vel paternis separatam habet l. 5. §. 3. & 4. D. de pecul. l. 37. §. 1. D. de acquir. ver. dom. Vetus Glossar. Græcum, *peculium*, κτησις τῆς ἐν ἀλλοτρίᾳ ἐξουσίᾳ οὐτος, τυτέσις υἱὸς ἡ δούλῳ, παρὶνόνιον ejus, qui in aliena potestate est, ut puta filii familias vel servi. Apud Isidorum quoque lib. 3. c. 25. Peculium esse traditur, quod pater vel Dominus filium suum vel servum pro suo jure tractare patitur. Peculium igitur eorum dumtaxat est, qui in aliena potestate sunt, pater enim familias *peculium* habere non potest, quemadmodum nec servus bona l. 128. D. de verb. signif. Quod ex iusta causa corporaliter a servo tenetur, id in servi *peculio* est, & *peculium*, tuod servus civiliter quidem possidere non potest, sed naturaliter siet, dominus creditur possidere, quod vero ex maleficiois apprehenditur, id ad domini possessionem ideo non pertinet, quia

nec *peculii* causam apprehendit l. 24. D. de acquir. poss. Add. Varron. lib. 1. de re rust. c. 2. & quæ ad *peculium* fervorum pertinent l. 47. §. 5. D. de *pecul.* Juven. Sat. 3. v. 189.

Quum vero uxores quoque olim in manum convenirent, adeoque in potestate essent maritorum, illis quoque erat *peculium*, quod separatim habebant a rationibus virorum. Adludit ad jus illud Plaut. *Casinar. Act. 2. sc. 2. v. 26.* Ita est, unde ea tibi est? Nam *peculii* probam nihil habere addeceat clam virum, & quod habet partum, ei haud commodum est, quin aut viro subtraxerit, aut suppro invenerit. Hoc viri censeo esse, quidquid tuum est. Hein.

Interdum autem pater dominusve liberam *peculii* administrationem filio servove concedebat, ceu docent l. 7. D. de donat. l. 46. D. de *pecul.* l. 28. §. 1. D. de pact. Enimvero, cui libera *peculii* administratio concessa erat novandi, in dotem dandi, non item donandi jus habebat l. 24. D. de jur. dot. l. 7. D. de donat. l. 28. §. ult. D. de pact. Cui *peculii* administratio data est, delegare debitum suum potest l. 48. §. ult. D. de *pecul.* Add. l. ult. D. de novat. Libera autem *peculii* administratio concessa non permanebat in fugitivo, neque in subrepto l. 48. D. de *pecul.* Liberatorum *peculia* post mortem patris in hereditate dividenda, in communionem redigenda l. 13. D. famil. ercisc. Horum sane antiquissimis temporibus una eademque fuit natura, at postea cœpit eorum esse differentia, quo *peculium* vel *militare* est, vel *paganum*, quorum illud in militia vel sagata vel togata est partum, adeoque *castrense* est, vel *quasi castrense*. Paganum vero vel *profectitium*, quale omne olim *peculium* habebatur, vel *adventitium*.

Peculium castrense est, quod occasione militiæ sagatæ filius adquirit l. 11. D. de *castr. pecul.* l. 1. C. eod. Nam & si mulier filio viro militi ad castrenses militaresve res comparandas pecuniam reliquerit, ea *peculio castrensi* adnumerabitur, & hereditas quoque a commilitone in castris, vel eo, quem per militiam cognovit, relicta, in eundem numerum cedit l. 3. §. 19. D. de *castrens. pecul.* Sed & quod pater materve filio in militiam profecturo donat, *peculio castrensi* adgregatur l. 23. §. 4. D. de fideicom. libers. l. 3. §. 4. D. de don. ins. vir. & ux. Enim vero res demum mobiles, vel se moventes a patre filio in militiam proficiscenti datæ, in *peculio castrensi* computantur. Diversa causa est prædiorum l. 4. C. famil. ercisc. Sed nec eodem loco habetur, quod pater filio militi reverso donat l. 15. D. de *castrens. pecul.* At ne *castrensis* quidem *peculii* fiet, quod non per militiam notæ personæ filio familias ita donaverint, ut *castrensis* *peculii* fiat, propterea quod veritas non subest l. 6. 8. D. eod. tit. Filii familias possunt habere substantias, quæ patribus adquiri vetitæ sunt, nec non *peculium* vel *castrense*, vel quod patre volente possident l. 7. C. qui bon. ced. Hujusmodi *peculium castrense* a Juvenal. Sat. 16. v. 51. Solis præterea testandi militibus jus Vivo patre datur, nam, quæ sunt parta labore Militiæ, placuit non esse in corpore census, omne tenet cujus regimen pater.

Quasi Castrense *peculium* est, quod filiis familias in palatina, vel togata militia versantibus, vel clericis factis, quæsitum est, ab eo, quod ad exemplum *castrensis* per similitudinem quamdam introductum est, dictum l. 1. §. 22. D. de collat. bon. l. 3. §. 5. D. de bon.

bon. posses. l. ult. C. de inoff. testam. l. 38. C. de Episc. & cler. quod & veluti castrense adpellatur in l. 7. C. de adfessor. l. 4. l. 8. C. de advocat. divers. jud. l. 1. §. 6. D. ad SC. Trebell. l. ult. C. de collat. Vetus Glossarium peculium quasi castrense interpretatur το εξ οικου επιτηδεύματος πικουλιον. Huicque adscribitur quod quis in forenfi militia, immo per omnes artes liberales, vel per officium publicum, vel liberalitate principis vel Augustæ adquirit l. 14. C. de advoc. divers. judic. l. ult. C. de inoff. test. l. 7. C. de bon. quæ lib.

Profectisium peculium, quale olim omne fuit, est quod vel ex re patris profectum est, vel filio contemplatione patris obvenit §. 1. *Inst. per quas personas cuiq. adq. Adventisium*, quod ex alia causa ad filium familias pervenit paganica. In illo pater dominium, filius familias administrationem, & spem eo potiundi habet l. 1. §. 4. *D. de min. l. 31. §. 2. D. de donat. In hoc ordinarie dominium penes filium, ususfructus & administratio penes patrem est §. 1. Inst. eod. qui & filium emancipans dimidium usumfructum retinet §. 2. Inst. eod.*

Dixi ordinarie. Datur enim *peculium adventisium extraordinarium*, cujus & dominium & ususfructus penes filium est, quo pertinet, (1) quod liberis ea lege relinquitur, vel donatur, ne ususfructus ad patrem perveniat *Nov. 117. c. 1. (2) hereditas re-nuente patre adita l. ult. pr. §. 1. C. de bon. quæ lib. (3) bona, in quæ filius una cum patre successit Nov. 118. cap. 1. (4) bona, in quibus ex fideicommissio restituendis pater dolose versatus est l. 50. D. ad SC. Trebell. & si qui alii sunt ejusmodi casus.*

*Actio de peculio l. 1. §. 1. & l. 2. D. quand. de pecul. act. anomal. l. 30. §. 1. D. de pact. l. 41. D. de dol. mal. Quæ & in peculium quandoque adpellatur l. 30. §. 1. D. de pact. l. 41. D. de pecul. l. 9. §. 4. D. de dol. mal. Et ita condictio in peculium l. 19. D. de condict. furt. In peculium actio l. 27. D. de pecul. vel persequutio l. 41. D. de furs. De peculio actio introducta a Prætorē, ut quamvis sine voluntate domini negotium gestum fuerit a servo, etiam si non sit in rem ejus verum, id tamen eatenus præstare debeat, quatenus peculium patitur §. 4. *Inst. quod cum eo, quæ in al. postest. Actiones de peculio* ideo adversus patrem dominumve comparavit prætor, quia licet ex contractu filiorum servorumve ipso jure non teneantur, æquum tamen est, *peculio tenus*, quod patrimonium est filiorum filiarumque, item servorum, condemnari eos §. 10. *Inst. de action. Unam autem eamdemque fuisse actionem de peculio, & de in rem verso, quæ duas haberet condemnationes, tradit Justinian. in §. 4. Inst. quod cum eo. Sane principaliter nullæ de peculio actiones instituebantur, sed accessionis adjectionisve loco aliis legitimis, ac vulgaribus actionibus, quæ ex negotio cum servis gesto oriebantur, accedebant, & qualitas condemnationis moderandæ causæ aliis actionibus adjungitur, verbi gratia, redhibitoria de peculio, de dolo de peculio, condictio furtiva de peculio. Si servus sit, qui vendidit, vel filius familias, in dominum vel patrem de peculio ædilitia actio competit l. 23. §. 4. D. de Ædil. edict. Si servus vel filius vendiderit, redhibitoria in peculium competit l. 57. D. eod. sit. De dolo actionem servi nomine interdum de peculio interdum no-**

noxalem dari. Nam etsi ea res est, in quam dolus commissus est, ex qua de *peculio* daretur actio, & nunc in *peculio* dandam, si vero ea sit, ex qua noxalis, hoc quoque noxale furtum l. 9. §. 4. *D. de dol. mal.* Ex persona filiae, quæ res amovit, dandam in patrem conditionem in *peculium* l. 19. *D. de condit. furt.* Hactenus de *peculio* eorum, qui sub aliena potestate sunt.

Peculii vero adpellatio Latine loquentibus latius patet. Nam & generaliter pro facultatibus usurpatur, ac vel ipsorum patrumfamilias bona *peculii* adpellatione continentur. Ulpianus etiam idem juris esse ait, si quis patrimonium suum fuerit rogatus, & si facultates, & si, quidquid habeo, & si census meum, & si fortunas meas, & si substantiam meam, & si *peculium* meum testator dixerit, quia plerique *υποκριτικός* patrimonium suum *peculium* dicunt l. 16. *D. ad SC. Trebell.* Servius ad ea verba Virgilii *Eclog.* 1. v. 33. nec cura *peculi*. *Peculi*, ait, aut antequam dixit, quia omne patrimonium apud majores *peculium* dicebatur a pecoribus, in quibus universa constabat eorum substantia, unde etiam pecunia dicta a *peculio*. Aut certe, & hoc ad morsum temporum pertinet. Nam modo tantum servi *peculium* dicimus, ut invidiose patrimonium suum dixerit *peculium*, ac si servus esset, quia se diu apud Mantum servisse memoravit. Plutarch. in *Poplicola* p. 103. *Tom. 1. op. Διο η τις υπαισ αρχι νυν κτο των προβατων πεculια καλλοι.* Propterea facultates etiamnum a *peculibus* *peculia* adpellant. Festus: *peculium* servorum a pecore item dictum, sicut & pecunia nobilium.

Peculii verbo utitur etiam Apuleius lib. 3. *de Asin. aur.* & lib. 10.

Est & alia *peculii* significatio

quæ a Celso traditur in l. 79. §. 1. *D. de legat. 3.* his verbis: Proculus ait, audivisse se rusticos senes ita dicentes, pecuniam sine *peculio* fragilem esse, *peculium* adpellantes, quod præsidii causa seponeretur.

Alia rursus significatio occurrit in l. 9. §. 3. *D. de jur. dos. 1.* 31. §. 1. *D. de donat.* ubi *ραπαρρη* mulierum Gallis *peculium*, dici traditur, Gallis nempe cisalpinis. Add. Menag. *Aman. jur. c. 3. p. 7.* *Peculii* tamen vocabulum ea notione non fuisse videtur Gallicum, quod visum Dionys. Gothofredo, sed latinum, & quidem propriissime inditum a *pecude*, quam parentes nupturæ filiæ ultra dotem dedidisse videtur in Gallia cisalpina, provincia admodum compascua. Quin mansisse iste mos videtur in illo Italiæ tractu, etiam sub Gothis, & postea sub Longobardis, quorum in legibus ejusmodi *ραπαρρη* vocatur *Fadersum*, id est, *Vater Vieh*, *pecus paterna*, describiturque, quantum de alio dono, quando ad maritum ambulavit, pater aut frater ei dedit. *Leg. Longobard. lib. 2. tit. 14.* Vid. Gundling. *dissert. de exempt. uxov. c. 2. §. 12.* Hein.

PECUNIA nomine non solum numerata *pecunia*, sed omnes res tam soli, quam mobiles, & tam corpora quam jura continentur l. 178. & 222. *D. de verb. sign.* Justinianus quoque in l. 2. *C. de constit. pecun.* Neminem, ait, moveat, quod sub nomine pecuniæ etiam omnes res exigi definiamus, quum & in libris antiquis prudentium licet *constituta pecunia* nominabatur, tamen non *pecunia* tantum per eam exigebantur, sed omnes res, quæ pondere, numero, mensura constitutæ erant. Et post: Ita res omnes veniant in constitutam actionem, tamquam si fuisset ipsa *pecunia* constituta, quum

quum etiam *pecunia* adpellatione omnes res significari definiant. *Pecunia* tamen adpellationem angustioris esse, quam rei, ait Paulus in *l. 5. D. de verb. signif.* rei enim adpellatio etiam ea, quæ extra computationem patrimonii nostri sunt, continet, quum *pecunia* significatio ad ea referatur, quæ in patrimonio sunt. D. Augustin. in *lib. de disciplin. Christianor.* Tertium, ait, quidquid homines possident in terra, omnia, quorum domini sunt, *pecunia* vocatur, servus fit, vas, arbor, pecus, quidquid horum est, *pecunia* dicitur. Et ideo *pecunia*, quia antiqui totum, quod habebant, in pecoribus ponebant. Varro *lib. 4. de ling. lat.* Pecus ab eo quod perpascat, a quo *pecunia* universa, quod in pecore pecunia tum consistebat pastoribus. Donat. in *Phorm. Terent. Act. 2. sc. 3.* ad hæc verba: *Ac si salentum rem reliquisset decem.* More, ait, Romanorum, apud quos hereditas *pecunia* erat. Et ita in XII Tabul. *pecunia* verbum non solum numeratam pecuniam, verum omnia corpora complectebatur. Sic & de *pecunia* sua testari, id est, de bonis *l. 77. §. 24. D. de legat. 2.* Eodem sensu in *l. 5. §. 9. D. de reb. cor. qui sub tur. & in l. ult. §. 2. C. de sent. pass. & restitut.* accipitur. In stipulatione quoque hereditatis hæc verba: *Quanta pecunia ad te ex hereditate L. Titii perveneris*, omnia hereditaria corpora & jura complectuntur *l. 50. D. de verb. oblig. l. 36. D. de pecul. l. 20. §. 1. D. de stipul. serv. l. 97. D. de verb. signif.* Sane ita accipe in eo Legis Julii capite, quod ab Ulpiano refertur in *l. 64. §. ult. D. solut. matrim.* verba hæc: Quod ait lex *Quanta pecunia eris, tantam pecuniam dato*, ostendit æstimationem hereditatis vel bonorum li-

berti, non ipsam hereditatem voluisse legem præstare, nisi maritus ipsas res tradere maluerit.

Est, quum in augustum revocatur *pecunia* nomen, ut ea tantum contineat, quæ pondere, numero, & mensura constant, veluti in hac scriptura, qua legatorum dies profertur, *quas pecunias legavi, quibus dies adpositus non est l. 19. & 30. D. de leg. 1.*

Plerumque vero pecuniæ adpellatio strictius accipitur, & numos tantum comprehendit. Ipsius *pecunia*, in qua robur omne patrimoniorum veteres posuerunt, fœnerandi usus vix diuturnus *l. 20. C. de administ. rus.* Pecunia signata *l. 19. pr. D. de aur. arg. leg. Pecunias* nulli emere fas est, nec vetitas contrahere, quia in usu publico constitutas pretium oportet esse, non mercem *l. 1. C. Th. si qui pecun. conflav.* in quo toto titulo nihil aliud, quam numos significat *pecunia*, quo sensu ipsi etiam auro & argento opponitur apud Æl. Lampr. in *Alex. Severo c. 33.* ubi scenicis, inquit, numquam aurum, numquam argentum, vix pecuniam donavit.

Interdum autem *pecunia* verbum numeratæ adjicitur. Mutuæ dationem non solum numeratæ *pecunia*, verum omnium, quæ mutua dari possunt *l. 7. §. 3. D. de JC. Maced. Pecunia* non numeratæ exceptio. Vid. supra sub *numerata pecun.*

Pecunia pro pretio rerum. Si non magnæ pecuniæ res fuerint *l. 4. §. 1. D. de incend. ruin. naufr.*

Pecunia pro mercede locationis operarum. Quum servus fructuarius operas suas locasset, & eo nomine pecuniam in annos singulos dari stipulatus esset *l. 18. §. ult. D. de stipul. serv.* Et ita intelligitur *pecunia* in *l. 5. §. 2. D. de prescr. verb. l. 1. §. ult. D. mand. l. 7. §. 3. D. solut. matr.*

Pecun.

Pecunia constituta, scænebris, otiosa, nautica, trajectitia. Pecuniam agitare, exercere, occupare. Vid. suis locis.

PECUNIARIE agi l. 10. §. 2. *D. de compensat. vel pecuniariter l. ult. D. de priv. delict.*

Pecuniaria actio l. 9. *D. de sapulcr. viol. adpellatio l. 2. C. de procur. causa l. 9. pr. D. de offic. procons. l. 22. D. de SC. Sil. ubi pecuniaria causa significat causam bonorum fisco vindicandum, ut sit causa ficalis pecuniaria, ut ait l. 9. C. de offic. procons. l. 9. D. de quest. l. 9. §. ult. D. de Leg. Cornel. de fals. l. 3. C. si reus vel accusat. id est, civilis. Proinde pecuniaria causa, & capitalis opponuntur l. 1. *D. an per aliam caus. adpell.* Compensationes, quæ ad pecuniariam causam respiciunt l. 15. §. 1. *D. solus. matrim.* ubi morum coercitio opponitur pecuniaria causæ. In pecuniariis causis, si alter ex litigatoribus iusjurandum deferat, audiendus est Paul. lib. 1. *Sens. tit. 1.* nec inopia probationum servos contra dominum interrogari posse l. 1. *C. de question. Pecuniaria coercitio l. 2. D. de publ. jud. condemnatio l. 6. §. 1. D. de re judic. disceptatio l. 4. C. de patr. pot. dos l. 56. §. ult. D. de iur. dos. lis l. 11. C. ad Leg. Cornel. de fals. multa l. 3. D. de term. mot. l. 3. §. 1. D. de re milit. pœna l. 4. D. de custod. exhib. reor. l. 9. D. de religios. res l. 9. C. de quest. l. 61. §. ult. D. de judic. l. ult. §. ult. D. ad SC. Turp. l. 1. D. an per al. caus. adpell. l. 37. D. de fideic. libert. sententia l. 1. §. ult. D. de quest.**

Pecuniarium fideicommissum adpellatur, quo res quælibet extra libertatem per fideicommissum relicta est. Atque ita fideicommissæ libertatis præstationi opponitur l. 24. in pr. & §. 4. l. 26. l. 39.

& l. 45. §. 1. *D. de fideicommiss. libert.* Interdum *pecuniarium fideicommissum* adpellatur, quo res singulæ per fideicommissum relinquuntur l. 14. §. ult. *D. ad SC. Treb.*

Pecuniarium nomen nomini corporis alicujus opponitur l. 8. *D. de pign. act.*

PECUS, udis, & oris. Pecoribus legatis Cassius scripsit quadrupedes contineri, quæ gregatim pascuntur l. 65. §. ult. *D. de legat. 3.* Ulpianus ad hæc ædicti Ædilitii verba: De cetero quæque pecore omni. Aliud significant jumenta, aliud significatur pecoris adpellatione. Boves utique pecoris adpellatione continebuntur l. 38. §. 4. & 6. *D. de edil. edict.* Non tamen perpetuum esse illud *jumentorum* & pecoris discrimen, præter alios locos, vel sola leg. 9. *C. Theod. de re milit.* ostenderit. Ibi enim equi, qui in princ. legis *jumenta*, mox generali adpellatione *animalia*, & sub fin. *pecora* vocantur. Add. Dion. Gothofred. ad d. l. 38. *D. de edil. edict. lit. i.* Si pecoris usus relictus est, puta gregis, ovilis, ad stercoreandum usum dumtaxat leg. 12. §. 2. *D. de usu & habit.* Qui pecus alienum in agro suo deprehenderit, non jure id includit l. 39. *D. ad Leg. Aquil.* Quamvis alienum pecus in agro suo deprehendisset, sic illud expellere debet, quomodo si suum deprehendisset. *ibid.* Pecoris ad aquam adpulsus l. 14. §. ult. *D. de alim. & cibor. leg. l. 1. D. de servis. præd. rust.*

Pecora prædiis imponere, id est, stercoreare, inter impenfas utiles in dotem factas, habetur l. 14. §. 1. *D. de impens. in res dos. fact.* Id intelligendum de more ruri apud nos usitatissimo, oves gregatim includendi cratibus, ut notet ibi agentes alvumque egerentes

tes fimo agrum pingue faciant, pastoribus interim in plaustris pernoctantibus. Quod recte jam animadvertit Jo. Brodæus *Miscellan.* X. 15. *Hein.*

Pecudum nomine in lege Aquilia continentur omnes quadrupedes, quæ gregatim habentur, veluti oves, boves, equi, muli, asini, fues. Canis vero inter *petrudes* non est, longeque magis bestiarum eo numero non sunt l. 2. §. 29. §. 6. *D. ad leg. Aquil.* licet alibi grex ovium a bobus, & equis discernatur l. 12. §. 2. 3. §. 4. *D. de usu & hab.*

PEDAMENTA sunt pali vitibus fulciendis sustinentisque causa parati in l. 1. §. ult. *D. de sign. junct.* l. 3. §. 1. & 6. §. ult. *D. servit. præd. rust.* l. 10. *D. de usufr.* Græci *παπακας* vocant.

PEDANEUS adpellatur judex datus & delegatus, seu specialis, quasi imi subcelli judex l. 3. §. 1. *D. ne quis cum, qui in jus voc.* l. 4. *D. de iur. dot. junct.* l. ult. *C. de offic. præst.* A Theophilo *pr. Inst. de interd.* *παραιδίκας* adpellatur. Anianus ad Paull. lib. 5. *sens. tit.* 28. §. 1. *Pedanei*, ait, iudices, id est, qui ex delegatione causas audiunt.

In Constitutionibus vero Imperatorum, qui humiliora negotia dæceptabant, iudices, de levibusque & minimis quibusque causis cognoscebant, pedanei vocantur l. 4. §. ult. *C. de pedan. judic.* l. 1. *pen. C. de pact.* l. 2. *C. de liberr. & eor. lib.* l. 11. *C. de fals.* l. 13. *C. de judic.* l. ult. *C. ubi & apud quos.*

PEDE plana in l. 7. *C. de metat.* & l. 13. *C. Theod. eod. tit.* sunt pars illa ædificii solo proxima, quæ pede plano aditur. Græci vocant *επιπæδα*. Simili sensu *planis pedis ædificium* dixit Vitruv.

PEDES equiti adversatur l. 12. *D. de serv. præd. rust.*

PEDESTRE iter l. 7. §. 14. *D. de flumin.*

PEDICULI. Eorum fit mentio l. 32. *D. de aur. arg. legat. Pediculis* argenteis adjuncta sigilla ænea. Pancirolo lib. 1. var. c. 44. *pediculi* sunt bases argenteæ, sigilla statuarum ænearum cubitales, vel palmares. Sed quis statuas æneas imponeret basibus argenteis? Hinc *pediculis* argenteis Bynkersh. *obs.* lib. 4. c. 23. legit *reticulis* argenteis, quæ ad mundum muliebrem pertinuerunt. Res incerta est, & de qua præter conjecturas vix quidquam proferas. *Hein.*

PEDISSEQUUS, qui dominum sequitur l. 65. *pr. D. de legat.* 2. l. 17. *D. de alim. & cib. legat.* Sed & *pedissequas* ancillas memorat l. 59. *D. de manum. testam.* & Terent. *Andr. Act.* I. sc. 1.

PEDIUS Sextus Jurisconsultus. Vid. *Sextus.*

PEDULES fasciæ, pedum tegmina, quæ tamen usum calceamentorum non præstant. Unde vesti cedere eas, quod partem corporis vestiant, ait Ulpianus l. 25. §. 4. *D. de aur. arg. leg.*

PEGASIANUM SC. Pegaso & Pusione Coss. Vespasiani Augusti temporibus factum §. 5. & 6. *Inst. de fideic. hered.* Cujus tria capita sunt, *unum*, ut ei, qui rogatus esset hereditatem restituere, perinde liceret quartam partem retinere, atque lege Falcidia ex legatis retinere concedebatur. *Alterum*, quo ex singulis quoque rebus, quæ per fideicommissum relinquerentur, eadem retentio permixta erat. *Tertium* & quidem præcipuum erat, quo cavetur, ut si recusaret scriptus heres adire hereditatem, ob id, quod diceret, sibi suspectam esse quasi damnosam, desiderante eo, cui restituere rogatus erat, jussu prætoris adire, & restituere hereditatem

co-

cogeretur, perindeque ei, & in eum, qui reciperet hereditatem, actiones darentur, ac si ex Trebelliano SC. restituta fuisset. Et Trebelliano quidem SCo locus erat, si non plus quam dodrantem hereditatis scriptus heres restituere rogatus esset, quo casu ei, & in eum, qui hereditatem recipiebat, tamquam in heredem ex eo SC. actiones hereditariæ pro rata parte transibant. *Pegasiano* vero locus erat, si plus quam dodrantem, vel etiam plusquam totam hereditatem restituere rogatus esset, ac quarta retenta, si hereditatem restituisset, quasi partis & pro parte stipulationes interponebantur. Verum Justinianus hoc SCo exploso, totam ejus vim in SCum Trebellianum transtulit. Quæ omnia ex Ulpian. *tit. 26. & Paull. lib. 4. Sent. tit. 4. Justiniani Inst. tit. de fideic. hered. & l. 2. §. 6. C. de vet. jur. enucl.* sumit Brisson.

PEGASUS Jurisconsultus Proculo successit, qui temporibus Vespasiani præfectus urbi fuit *l. 2. §. ult. D. de orig. jur.* Hanc ejus præfecturam urbis attingit Juvenal. *Sat. 4. v. 77.* his verbis: Pegasus attonitæ positus modo villicus urbi. Villicum enim vocat, quasi urbis custodem, nec tamen quasi urbis, sed quasi villæ, fundive villicum dixit, propterea quod incendio magna ex parte absumpta fuerat sub Nerone. Ad quem versum vetus interpretes. *Pegasus*, inquit, Trierarchi filius, ex cujus Liburnæ parafemo nomen accepit, juris studio gloriam memoriæ meruit, ut liber vulgo, non homo diceretur. Hic functus omni honore, quum provinciis plurimis præfuisset, urbis curam administravit. Hinc est *Pegasianum*, scilicet jus, quod juris peritus fuerat.

At quum Pomponius in *l. 2. §.*

ult. D. de orig. jur. Pegasum præfectura urbis functum scribat sub Vespasiano, Juvenalis vero testimonium ad Domitiani tempora pertinet, Pegasum bis præfectum urbi fuisse oportet. Ceterum & de ejus consulatu testem habemus Justinianum *§. 5. Inst. de fideic. hered. Hein.*

Pegasus autem, quod Proculus esset, merito Proculo sociatur in *l. 7. de senator. l. 30. D. de pec. l. 18. D. de neg. gest. l. 27. D. de adquir. rer. dom. Labroni etiam consentit in l. 12. §. 3. D. de instr. vel instr. leg. & l. 95. §. 7. D. de solut. & liber. ut & Nervæ filio *l. 2. §. ult. D. de his, qui nos. inf. l. 6. §. 4. D. de pecul.* A Proculo tamen dissident in specie *l. 11. §. ult. D. de jurisf.* Ibidemque Cassio, licet diversæ scholæ auctori, assentitur, ut & in *l. 12. §. 2. D. de usufr.* Sabinus quoque & *Pegasus* in eadem sunt sententia in *l. 4. D. de condist. ob turp. caus.* contra dissident in *l. 115. D. de verb. oblig. Pegasus* quoque sententiam Julianus sequitur *l. 25. §. ult. D. de usufr.* Discordant *Pegasus* & Aristo *l. 19. D. de hered. inst.* citatur a Pomponio *Pegasus l. 22. §. 1. D. de legat 3.**

PEGMA. *sis*, substructio est, in theatris maxime usitata. *Pegmatum* fit mentio in *l. 12. §. 25. D. de instr. vel instr. legat.* in qua Ulpianus ait, in emtione domus specularia & *pegmata* cedere, sive in ædificio sint posita, sive ad tempus detracta. Unde adparet, non in theatris modo, sed & in ædificiis privatis *pegmata* habita.

PELAGIANI a Pelagio Monacho exorti. Hi liberum arbitrium divinæ gratiæ anteponunt, dicentes sufficere voluntatem ad implenda jussa divina *c. 39. caus. 24. quest. 3.*

Pel-

PELLICEM Maffurius scribit apud antiquos eam habitam, quæ quum uxor non esset, cum aliquo tamen vivebat, quam nunc vero nomine amicam, paullo honestiore concubinam vocari. Granius vero Flaccus *pellicem* nunc vulgo vocari, quæ cum eo, cui uxor sit, corpus misceat, quosdam eam, quæ uxoris loco sine nuptiis in domo sit, quam *παλλακή* Græci vocant l. 144. *D. de verb. sign.* Secundum illam Granii definitionem Gell. *lib. 4. c. 3.* Pellicem adpellatam probrosamque habitam, quæ iuncta consuetaque esset cum eo, in cuius manu mancipioque alia matrimonii causa foret, hac antiquissima lege ostenditur, quam Numæ regis fuisse accepimus: *Pellex* aram Junonis ne tangito. Si tangit, Junoni criminibus dimittis agnum feminam cædito. *Pellex* autem quasi *παλλαξ*, id est, quasi *παλλαγή*, (id est, concubina) uti pleraque alia, ita hoc quoque vocabulum de Græco flexum est. Sex. Pomp. *Pellices* nunc quidem adpellantur alienis incumbentes non solum feminæ, sed etiam mares. Antiqui eam proprie *pellicem* nominabant, quæ uxorem habenti nubebat. Add. Ægid. Menag. *Amoen. jur. civ. c. 39.* & Ducker, *de Latin. vet. l. 80. p. 156. seq.*

PELLIONES memorantur in l. 6. *D. de jur. immun. & l. 2. C. de excus. artif.*

PELLIS: *Pelles* Babylonicæ & Parthicæ l. ult. §. 7. *D. de pub. lib. 1.* Parthicæ autem pelles non aliæ sunt, quam Ibericæ, vel Sibericæ. Vid. Isaac. Voss. *in nov. in Catull. p. 190.* Hein. *Pelles* indutoriæ apud Paull. *lib. 3. tit. 6. §. 79.* de quibus l. 25. §. 3. *D. de aur. arg. legat. Pelles* lanatæ in l. 70. §. 1. *D. de legat. 3.* Ut *pelles* teutoriæ ad tabernacula & teutoria paratæ apud Trebell.

POLLION. in *Claud. c. 14.* de quibus l. 7. *D. de supellest. legat.* accipienda est. Solebant enim antiquitus sub pellibus milites degere. Q. Curt. *lib. 7. c. 8.* Sæpe pellibus tabernaculi allevatis, ut conspiceret hostium ignes. Ammian. Marcellin. *lib. 19. cap. 6.* Sub pellibus, quæ exercitu diffuso, ait, per Istri fluminis margines barbaros observabat.

PENARIA cella. Vid. *penaria.*

PENATES pro domo. Qui sine comite aliquo annum in propriis penatibus transegerint l. ult. *C. de comitat.* Et eo significatu accipiuntur penates in l. 2. *C. de exhib. & transmiss. reis.*

PENDERE, secunda producta, dicitur quod in suspensio est. Quod *pendet* non est pro eo, quasi sit l. 169. §. ult. *D. de regul. jur.* Dum *pendet*, an convalescere possit testator donator l. 16. *D. de mors. caus. don.* Ita *pendere* dicitur actio l. 9. *D. de negot. gest. actus l. ult. D. commun. præd. conditio l. 12. §. ult. D. de usufr. patris intentio l. 14. D. de inoff. test. jus matris l. 2. D. ad SC. Trebell. legis Falcidiæ ratio, vel causa l. 51. D. ad Leg. Falcid. l. 31. D. eod. tit. mutui datio l. 8. D. de reb. cred. patria potestas Ulp. tit. 10. §. 4. status pupillorum l. 3. §. 5. *D. de Carbon. edict. traditio l. 11. §. 7. D. de don. int. vir. & ux.**

In *pendenti* esse eodem significatu est in l. 62. & 82. *D. ad leg. falcid. l. 22. D. de liber. leg. l. ult. §. ult. D. ad SC. Tertull. l. 19. D. de manum. vind. l. 6. §. ult. D. de tutel. l. 12. §. ult. l. 25. §. 1. D. de usufr. l. 20. D. de donat. int. vir. & ux. l. 16. §. 5. D. de fidejuss. & mand. l. 80. D. de jur. dos. l. 18. & 21. l. 26. D. de stipul. serv. l. 28. §. ult. D. de solution. l. 106. D. de verb. oblig. l. 15.*

l. 15. *D. de usufr. vel usufrp. l. 43.*
 §. 2. *D. de adquir. rer. dom.* Si
 in *pendenti* habeamus dominia l.
 19. §. ult. *D. de cast. pecul.*
 Neque est, quod quemquam hæc
 offendant loquutio, quum & in
certo, in occulto, in obscuro, in
dubio, in integro est inveniatur
 apud bonæ Latinitatis auctores.
 Vid. Ducker. *de Latin. Ver. l. Hor.*
 p. 389. *seq. Hein.*

Pendere etiam dicitur, quod nec-
 dum finem accepit, nec termina-
 tum est. Sic *pendere* dicuntur ad-
 pellatio l. 31. §. 1. *D. de adpell.*
 & *passim* causa adpellationis l.
 ult. §. ult. *D. de adpell.* tempus
 adpellationis l. 5. *C. si reus vel*
accus. probatio l. 3. & 4. *C. si*
pend. adpell. causa l. 2. *C. ut lit.*
pend. controversia l. 1. *C. de a-*
lien. pup. præst. iudicium l. 61.
 §. 1. ult. *D. de furs. lis l. 2.*
C. de litigios. & rubr. C. ut lit.
pend. Sub. Sub consultationis am-
 biguo jugi expectatione pendere
 l. 55. *C. Theod. de adpell.* Sic
 & opera dicuntur pendere, quum
 cœpta non absolvuntur l. 29. *C.*
Th. de cp. publ.

Pendere etiam dicitur, quod a-
 liunde proficiscitur, manet, su-
 stinetur. Sic *pendere* dicuntur a-
 ctiones quædam ex bonis defun-
 cti l. 66. §. 2. *D. ad SC. Tre-*
bell. conditiones ex famosis caus-
 sis l. 36. *D. de oblig. & act.* li-
 bertas ex conditione leg. 16. §.
 4. *D. qui & a quib. man. vel*
ex morte l. 18. D. de manum.
sest. ex iurisdictione quæstio l. 88.
D. de solut. stipulationes ex nego-
 tio l. 5. *D. de verb. oblig.* æs
 alienum ex quæstu l. 12. *D. pro*
soc. lucrum ex societate l. 38.
D. eod. tit. actus ex tutela l. ult.
 §. ult. *D. de dol. mal. excepts.*
 Testamentorum jura non ex alie-
 no arbitrio pendere debent l. 12.
 pr. *D. de her. inst.*

Pendere quoque id dicitur, quod

nondum existit, & cujus eventus
 expectatur, veluti conditio l. 12.
 §. ult. *D. de usufr. l. 16. D. de*
condict. indeb. dies l. 10. D. de
adsign. libr. novatio l. 60. §. 1.
D. de cond. ind.

Pendere etiam fructus dicuntur,
 qui solo cohærent, ut adparet ex
 l. 61. §. 8. *D. de furs. l. ult. §.*
6. D. que in fraud. credis. & ex
Paullo 3. sent. 6. §. 46. Fructus
pendentes pars fundi videntur l.
 44. *D. de rei vind. Pendens* oliva
 dicitur in l. 39. §. 10. *D. de constr.*
emt. Pendens vindemia nondum
 lecta in l. 25. *D. de act. emt.*

Pendere etiam dicebantur edicta,
 quæ proponebantur. Lamprid. in
Alex. c. 45. Tacebantur secreta
 bellorum, itinerum autem dies pu-
 blice proponebantur, ita ut edi-
 ctum *pendere* ante menses duos.
 Aufon. in *Gratiar. act.* Has ergo
 litteras tuas in omnibus pilis, at-
 que porticibus, unde de plano
 legi possint, instar edicti *pendere*
 mandavero. Et quod est apud Eu-
 feb. *lib. 8. hist. eccles. c. 5. τερ-*
ταθρηαι γραφην, Rufinus edicta
pendere vertit.

PENDER E, secunda correpta,
 significat solvere & præstare. Sic
pendere pœnas l. 20. *D. de oblig.*
 & *act.* Festus, *pendere* pœnas,
 solvere significat, ab eo, quod
 ære gravi cum uterentur Romani,
penso eo, non numerato de-
 bitum solvebant. Unde etiam pen-
 siones dictæ. Pœnas *pendere* pro-
 prie dicitur, qui ob delictum pec-
 uniam solvit, quia *penso* ære ute-
 bantur. Sic *pendere* sumtus l. 52.
 §. 15. *D. pro soc. tributum l. 24.*
D. de præscr. verb. usuras l. 37.
D. de usur. & passim.

Pendere, metaphorice, pro tru-
 tinare. Sic *penso* consilio fecit
 l. 3. §. 2. *D. de admin. & per-*
tus.

PENES te amplius est, quam
 apud te. Nam apud te est, quod qua-

qualiterumque a te tenetur, *penes* te est, quod quodammodo a te possidetur l. 63. D. de verb. signif. Si hæ *penes* te sunt tabulæ l. 1. D. de tab. exhib. Si pecunia *penes* argentarios sit l. 15. §. 11. D. de re judic. Tutores, qui negant, habere ad alendos pupillos *penes* se aliquid l. 7. §. 8. D. de admin. & per. tutor. Add. l. 7. §. 10. D. eod. tit. Is *penes* quem depositum l. 5. §. 2. D. commod. l. 29. pr. D. depos. l. 3. §. 5. D. de legis. sus. relictum est l. 9. §. 14. D. commod. tutela *penes* patronos est l. 3. §. 5. D. de legis. sus.

PENETRALIA regalis aula l. 12. C. Theod. de medic. & profess.

PENSARE pro compensare l. 33. D. solut. matr. Pensare lucrum cum damno l. 11. D. de negot. gest. creditum cum pretio l. 4. D. qui pot. in pign. fructus mercedis nomine l. 35. §. ult. D. locat. Et ita pensare accipitur in l. 18. D. de pign. act. l. 13. §. 2. D. de pign.

Pensare alias est ponderare, trutinare. Sic res, quæ numero, pondere, & mensura constant, a Cajo Inst. lib. 2. tit. 9. §. 1. describuntur, quæ omnia numerando, aut pensando, aut metiendo damus. Metaphorice vero est expendere, examinare. Ita *pensare* partium allegationes l. 55. C. Theod. de appell. dicta hominum ex personis l. un. C. si quis Imp. maled. Hor. lib. 2. Epist. 1. v. 29. Romani pensantur eadem Scriptores trutina.

PENSATIO pro compensatione l. 39. D. solut. matrim. l. 67. §. 3. & §. 4. D. de legat. 2. l. 18. D. commod. l. 52. §. 2. D. famil. erisc. l. 8. §. 2. D. de negot. gest.

PENSIO proprie est merces inhabitationis ædium alienarum, quæ Græce ενοικιον dicitur. Sic Tom. III.

pensiones ædium Suet. in Claud. c. 47. & in Neron. c. 44. insularum l. 55. D. de cond. indeb. ædificiorum l. 39. §. 1. D. de legat. 1. prædiorum urbanorum l. 7. §. 11. D. solut. matr. l. 35. D. de usur. Pensiones Kalendis Martiis inferri l. 58. pr. D. de usufr. Sed & agri fundive locati merces, quæ a colono præstatur, *pensio* appellatur l. 88. D. de usufr. l. 58. D. de fidejuss. & alibi.

Pensio alias præstationem, solutionemve certis temporibus, & portionibus divisam significat. Varro lib. 4. de ling. lat. vocabula enumerans ab ære impendendo derivata, inde *prima pensio* & sic aut *secunda*, aut quæ alia terminos solvendi vulgo vocamus. Stichus annua, bima, trima die, denos aureos heredi si dederit, liber esse iustus est, si prima *pensione* stetit per heredem, quo minus acciperet decem, expectandam esse primam pensionem, quia & tempus adjectum est, & adhuc supersunt duæ pensiones l. 3. §. 13. D. de statu lib. ibidemque *primam*, *sequentem* & *tertiam pensionem* observare licet. Si legatum sit relictum annua, bima, trima die, triginta forte dena per singulos debentur annos, licet non fuerit adjectum æquis *pensionibus* l. 3. D. de ann. legat. Si ita sit legatum: Heres meus Titio decem trima die dato, utrum pensionibus, an vero post triennium debeatur l. 3. §. 5. D. eod. tit. Lex Falcidia si interveniat, in omnibus pensionibus *legem* habet l. 47. D. ad leg. falcid. *Pensiones* vestigialium l. 10. §. ult. D. de publ.

Pensiones trientes pro trientario fœnore dixit Lampr. in Alexand. c. 26. Colum. de re rust. lib. 10. in præf. Fœnoris tui, Sylvine, quod stipulanti tibi sponponderam, reliquam pensunculam percipe.

Alia hujus vocis significatio est

in l. 4. *C. Th. de canon. frum. urb. Rom.* ubi *penſiones aquæ* molarum, explicante Jac. Gothofredo, ſunt moduli aquarum, quibus aqua expenditur, ſeu erogatur, & ſic *expenſiones*. Nimirum modulos hos aquæ a Principe, aut etiam annonæ Præfecto, ejuſve officialibus privati vel petebant, vel proprio auſu per ſurtivos meatus, & ut loquitur l. 10. *C. de aqued. clandestinis inſidiis, fontibus, & aquæductibus* publicis ſurripiebant, ad irrigationes ſcilicet ſuorum agrorum, bonorumque delicias, ad balnea item & nymphæa, moſaque privatas, prout fieri conſueviſſe docent l. 10. & l. 4. 7. 8. 9. *C. Theod. cod. tit. quæ & ſevere temerarios ejuſmodi auſus, atque improbas petitiones inhihent, ſtatutiſque quinq; librarum auri, aliſque poenis plectunt.*

PENSITARE uſuras l. 5. *C. de pact. inſ. emr. & vend.* quod verbum etiam de tributorum collatione uſurpatur l. 8. *C. de excuſ. mun. l. 1. 7. 35. C. Th. de annon. & trib. & alibi.*

PENSITANDA pro functionibus ſcſcalibus l. 6. *pr. Cod. Th. de paſq. vic.*

PENSITATIO auri, quod negociatoribus indicitur l. 9. *C. Th. de luſtr. conſ. ænei frumenti l. un. Cod. Th. od. de frum. Carthag. publica l. 2. & 3. C. Theod. & juſt. n. ſine cenſ. & reliq. ſolemnis & canonica leg. 2. C. de juſc. adv. c. ſcſcalis l. 12. C. Th. de exact. ſcſcalum l. 3. C. de Epſc. & cler. Penſitationis neceſſitas l. 5. *C. Th. de luſtr. conſat. prærogativa l. 10. C. de excuſ. mun.**

PENSITATIONEM recognoscere l. 1. *C. de palatin. ſacr. larg.*

Penſitationem, (vel, ut in aliis legitur, *penſationem*) reli-

quiſſe teſtatore per quadriennium l. 24. *D. de ann. leg.*

PENULA, genus veſtis, itineris frigorisque cauſſa, & ad propulſandos imbres a Græcis primo inventum, poſt ad Romanos quoque tranſlatum, cujus mentio aliquoties fit in l. 1. *C. Th. de habit. quo uſi oport. inſtr. urb.* ubi varia de ea congeſſit Jac. Gothofr. in *Comment. Add. Cujac. lib. 12. obſ. c. 39.*

PENURIA, ait Feſtus, eſt id, quod *pene minus eſt, quam neceſſe eſt*: Itaque pro quovis deſectu & inopia ſumitur. Sic quoties penuria eſt eorum, qui magiſtratum ſuſcipiunt l. 11. §. 2. *D. de mun. & hon.* Penuria adverſarii, id eſt, abſentia adverſarii in l. 27. §. 1. *D. de liberat. cauſſ.*

PENUARIA cella l. 3. §. 8. *D. de pen. leg. Feſt.* Penora dici, ait, res neceſſarias ad victum quotidianum, & locum earum *penarium*. Sit ne autem cella *penaria*, an *penuaria* ſcribendum? Vid. Cujac. *obſ. lib. 10. c. 26.*

PENUS, oris, & uſ & penum, &c. Hoc nomen omnibus generibus dicitur l. 4. §. 3. *D. de penu leg. l. 2. D. de triſtic. vin. ob. leg.* Vid. hic Ducker. *de Lat. ver. Iſtor.* *Penus* autem ſecundum Q. Mucium, cujus in hac re auctoritate Ulpianus in l. 3. *pr. D. de pen. leg. & Gell. lib. 4. c. 1.* utuntur, ea omnia continet, quæ eſui potuique ſunt. Cic. *lib. 2. de nat. Deor. c. 27.* *Penum eſſe omne, quo veſcuntur homines*, definit Penori itaque cedunt cibaria omnia, quæ: paterſam, uſus ſui cauſa ejuſque familiæ, quam circa ſe & ſuos habet, paravit, & cibaria jumentorum, uſibus ipſorum deſervientia, & legumina, quæ in cella *penuaria* habentur, ligna quoque, & carbones *penus* parandi cauſſa; & thus & cerei in

in domesticum usum parati, & unguenta, & odores, & chartæ Epistolares, & vasa, sine quibus penus haberi non potest, & quæcumque alendi causa bibuntur, & adpellatione continentur l. 3. & 5. D. de pen. leg. Unde penus alia esculenta, alia poculenta statuitur. Esculenta penu legata, non ea tantum, quæ esse, sed & per quæ esse solemus, continentur, nisi voluntas testatoris repugnet. Poculenta vero ea, quæ vini numero paterfamilias habuit.

PEPUZITÆ, Phrygum secta, a Pepuza, Phrygiæ quadam urbe sic dicti, quorum fit mentio in l. 5. C. de heret. & l. 59. C. Th. eod. tit. In l. 24. pr. C. Th. de pagan. vocantur.

PERITÆ, alias etiam notiori vocabulo *Pepuziani*. Vid. de eorum heresi August. de heres. ad Quod vult Deum. c. 27.

Sunt hi, qui & Quintiliani, & Priscilliani a Quintilla & Priscila, summis eorum prophetissis, vocantur, de quorum erroribus disputat Epiphanius lib. 2. heres. 49. Tom. 1. oper. p. 417. Add. Philastr. de heres. c. 49. Hein.

PER IUDICEM, id est, iudicis interventu, iudice imminente, iudice adito. Vid. art. iudex.

Per aliquem factum esse dicitur, cujus dolo, culpa, vel mora quid factum est. Sic per magistratum factum videtur in edicto ex quib. causis major. in integ. restit. si magistratus jus non dixit, vel per sordes, aut gratiam dixit leg. 26. §. 4. D. ex quib. causis. major. Per aliquem stetit, vel factum, quo minus daret, videtur, si interpellatus non dederit, aut si rem debitam occiderit l. 23. D. de verb. obl. l. 5. D. si cert. pet. Vid. & l. 49. D. de verb. oblig. Hac stipulatione, *per se non fieri*, non hoc tantum significatur, nihil te facturum, quo

minus facere possim, sed & curaturum te, ut facere possim l. 50. D. de verb. oblig. Per heredem autem, nisi pupillus sit, in ejusmodi stipulatione fieri videtur, quamvis absit, & ignoret, & ideo non faciat, quod fieri oportet l. 40. §. pen. D. eod. tit.

Per aliquem interdum significat alicujus opera, ministerio, corpore, facto. Vid. l. 1. §. 2. & 5. D. de adquir. vel amitt. possess. l. 12. §. 2. D. de cap. & poss. l. 3. D. quod vi aut cl. l. 9. §. 4. D. de adquir. rer. dom. l. 1. §. 12. D. de vi & vi arm. l. 25. D. de novat. l. 1. §. 1. D. de eo, per quem fact. l. 4. D. de exerc. act.

Per semet ipsum, id est, in ipsiusmet persona. Aut *per semetipsum* alicui fit injuria, aut *per alias* personas. *Per semet*, quum directo ipsi, cui patrifamilias vel matrifam. fit injuria l. 1. §. 3. D. de injur. *Per filium* vel uxorem, id est, in persona filia, uxoris l. 18. §. ult. D. eod. tit.

Per se, id est, vi sua, natura & specie sua. Sic servitutes per se nusquam longo tempore capi possunt, cum ædificiis capi possunt leg. 10. §. 1. D. de usurp. & usus. ubi *per se* est, a prædiis separatæ. Similia exempla vid. in l. 14. §. ult. D. de rit. nups. §. 8. Inst. de excus. tut. l. 62. D. pro soc. l. 1. pr. D. de aqu. & aqu. plu. arc. l. 1. §. 10. D. de collat. l. 4. §. 1. D. de her. inst.

Per quandoque valet *propter*. Si *per* aliquam exceptionem perpetuam peti non poterat l. 26. §. 3. D. de cond. ind. Adde l. 15. §. 1. D. eod. tit. *Per* hoc recte tutorem esse l. 1. Inst. qui test. tur. ubi Theoph. dicitur *τὸ τὸτο*.

Per se habere triginta librarum pondus dicitur substantia libertinorum in l. 9. C. Theod. de vi-
Z 2 flor.

stor. & catabol. ubi *per se* idem est, ac in argento in specie, non in ædificiis, atque agris, aut aliis speciebus quibuscumque, ut ipsa citata lex explicat.

Per publicum convenire, id est, in publico, seu publice l. 51. & 56. C. Th. de her.

PERÆQUATIO dicitur munus, sive actus *peræquatorum* l. 5. & 6. C. Just. & l. 4. 5. 6. & 13. C. Th. de censib. eodem loquendi genere, quo munus inspectorum appellari solet inspectio l. 11. & 14. C. Th. eod. tit.

PERÆQUATORES autem in tit. C. de censib. & cens. & *peræquator* sunt, qui tributa ex æquo inter cives partiuntur, & modum censuum adponunt, sive constituunt l. 3. C. eod. tit. defectaque loca, quæ præstationem suam implere non possunt, adæquant, ut, quid præstare possunt, mera fide & integra veritate scribatur, id verò, quod impossibile est, e vasariis publicis, (id est, libris censualibus) auferatur, ut loquitur l. 12. C. Th. eod. tit. Cujac. ad rubr. C. de censib. *Peræquatores*, inquit, & inspectores sunt, qui emendant census, præliis inspectis, & adæquatis invicem, ut releventur, quibus gravius est onus adscriptum, graventur, quæ sunt censita levius, additque, idem pene munus esse *inspectoris* & *peræquatoris*. Recte dicit *pene*. Nec enim prorsus confundendi sunt, & alter alteri in totum exæquandus. Differunt autem cum ipsi inter se, tum ab utroque *censitor*. Hic enim erat, qui primus census modum definiebat, post quem, & ad cum, si minus recte definitus erat, emendandum, *peræquatores* mittebantur & *inspectores*. Et *peræquator* quidem quantitatem, seu modum census æquabat, & ut æqualitas inter tributarios servaretur, pro-

spiciebat, *inspecter* vero qualitatem agrorum inspiciebat, sterileque & infœcundos vel re-evabat, vel opimos possidentibus adiciebat, ut qui, secundum l. 8. C. Th. eod. tit. per impotentiam, id est, violentiam, fundos opimos ac fertiles occupant, cum quaestuosis uberibusque pro rata portione susciperent infœcundos, atque horum non minus nomine censum, & tributum fisco præstarent. Add. Jac. Gothofr. in paratist. ad d. tit. C. Th.

PERÆQUE ex æquo, seu eodem modo, similiter, ut in l. 9. D. de just. & jur. l. 1. D. de his, qui sui vel al. jur. §. 1. Inst. eod. tit. §. pen. Inst. de jur. nat. gent. & civ. l. 1. D. de acquir. rer. dom. l. 3. D. de injur. l. 23. D. de pign. act.

PERAGERE, perficere, absolvere, consummare. Sic dicimus *peragere* factum l. 38. §. ult. D. de pen. iter l. 4. D. de vot. & excus. mun. venditionem l. 12. D. de reb. auct. jud. possid. solemnitatem, vel solemnia l. 25. §. ult. D. de adopt. l. 44. D. de mun. test. munera l. 6. C. de curion. administrationem l. 8. C. de administr. rus. supremam contestationem l. 11. §. ult. D. qui testam. fac. testamentum l. 12. D. de his, quæ ut indign. litem l. 57. D. de procur. causam l. 22. D. de inoff. test. ubi litem peragere, & obtinere, vincereque separantur. Ordine edictorum *peracto* l. 75. D. de judic. Ante *peractum* diem l. 3. D. de oper. lib. *Peracto* quinquennio l. 35. D. de usu & usufr. Emtio consensu *peragitur*, id est absolvitur l. 1. §. ult. D. de contr. emt.

Peragere reum accusator dicitur, qui institutam accusationem usque ad sententiam exequitur, sive victoriam de eo reportet, sive reus criminis, quo postulatur, condemn-

demnetur. *Peregisse* autem non alius videtur, nisi & condemnaverit l.2. *D. ad leg. jul. de adult.* id est, nisi condemnationem adversus reum obtinuerit, ceu expositum est supra sub art. *condemnare*. Et contra non *peregisse* reos dicuntur, qui accusatione incepta usque ad sententiam non persisteant, aut ex quorum accusatione reus damnatus non est. Vid. l.6. §.2. *D. ad SC. Turp. l.16. D. ad leg. jul. de adult.* In SCum Turpillianum incidunt, qui subiecti postulassent, nec *peregissent* l.15. pr. *D. ad SC. Turp. Tac. lib.14. Annal. c.21.* Ceterorum, quæ multa cumulabantur, receptus est reus, neque tamen *peractus* ob mortem opportunam.

PERCEPTIONEM fructus accipere debemus, non si perfecte collecti, sed etiam cæpti ita percipi, ut terra continere se fructus desierint, veluti si olivæ, uvæ lectæ, nondum autem vinum, oleum ab aliquo factum sit. Statim enim ipse accepisse fructum existimandus est leg. 78. *D. de rei vind. Perceptio* usufructus l.27. §.11. *D. ad leg. jul. de adult.*

Perceptio etiam *numorum* dicitur debiti solutio, & numeratio, id quod a debitore creditor recipit l.15. §.2. *D. quod vi, aut cl. l.32. D. de pecul. l.7. §. ult. D. quod fals. sus. auct. l.3. §.4. D. de his, qui effud. l.36. D. de fidejuss.*

Perceptio sua, & militibus debita pro annonæ, seu modo annonæ, quæ his debetur l.6. *C. de erog. mil. annon. quæ est l.17. C. Th. lib.7. tit.4.*

PERCIPERE debitum leg. 77. §.21. *D. de legat. 2. l.22. D. de pign. act. l.36. D. de fidejuss. operas l. ult. C. de part. pign. & omn. caus. litis estimationem l.63. D. de rei vind.*

mercedem l.2. D. de usu, & usufr. leg. pensiones l.1. §. ult. D. de dot. præleg. pecuniam l.41. §.7. D. de legat.3. pretium leg.12. §.1. D. de distr. pign. usuras l.26. §.1. D. quand. dies legat.

Percipere etiam dicitur, qui quid ex testamento capit, & consequitur, ut fundi partem l.13. *D. de legat.3. fideicommissum l.49. D. de legat.2. legatum l.17. D. de alim. & cib. leg. quid legati nomine l.21. D. ad leg. fals. alimenta l.20. D. de alim. & cib. leg. cibaria, & vestitaria l.4. D. eod. tit.*

Percipere fructum est colligere, ut loquitur Paulus lib.1. *sens. tit.13. §.9. & l.78. D. de rei vind. l.5, ad quem usufructus fundi pertinet, non aliter fructuum dominus efficitur, quam si ipse eos perceperit §.36. Inst. de rer. divis. Percepit* itaque fructus dicuntur, qui sunt collecti, & a solo separati, ut adparet ex l.78. *D. de rei vind. l.12. §. ult. D. de usufr. l.20. §. ult. D. de usur. Fructuarii non sunt fructus, antequam ab eo percipiantur. Ad bonæ autem fidei possessionem pertinent, quoquo modo a fundo separati fuerint l.25. §.1. D. de usur. Fructus non sunt fructuarii, nisi ab eo percipiantur, licet ab alio terra separantur l.12. §. ult. D. de usufr. Omnes fructus non jure soli, sed jure seminis percipiuntur l.25. D. de usur.*

PERCLUDERE. Antequam pensionis nomine percludantur l.9. *D. in quib. caus. pign. vel hypoth.*

Percludebantur conductores, qui pensionem non solverant d. l.9. At aliquando tamen non *percludebantur*, sed evulsis foribus, ablata tegula, obstructo puteo migrare cogeantur.

tur. Stob. *serm.* 1. Καταπερ και εξ οικιας (φησιν ο Βιωη) εξοικιζομεθα, οτ αν το εν οικιαται ο μις θνητος ο νομιζομενος την θυραν εφελει, τον κεραιον αφελει, το φρεαρ ενχαλιν. Conf. Merill. *ob. serv. lib.* 3. c. 25. Hein

PERCURRERE militiam, & legitimis stipendiis determinare *l.* 24. *v. quicumque C. Th. de iudicis, & cælic.*

PERCUSSOR, qui aliquem per vim, aut cædem occidit, interfecitque *l.* 1. §. 28. *l.* 6. *D. de SC. Sil. Paull. lib.* 3. *sent. tit.* 5. §. 12. Sueton. *in Jul. cap.* 83. & *in Vespas. c.* 16.

PERCUTERE pugno *l.* 11. *D. de injur. gladio, clavo, ferro l.* 1. §. 3. *D. ad Leg. Corn. de Sicar. fuste, vel lapide l.* 1. §. 17. *D. de SC. Silan. alicui os l.* 7. §. ult. *D. de injur.*

Percutere falsam monetam l. 19. *D. de leg. Corn. de fals. Paull. lib.* 5. *sent. tit.* 22. §. 12. id est, cudere, seu signare. Et ita materia forma publica percussa *l.* 1. *D. de contrah. ems.*

PERDERE causam Paull. *lib.* 1. *sent. tit.* 17. §. 5. intentionem suam *l.* 9. §. 6. *D. ad exhib. litem l.* 19. *D. si servit. vind. civitatem & libertatem l.* 29. *D. de poen. auxilium provocandi l.* 1. *D. a quib. adpell. non lic. bonorum possessionem l.* 33. §. 1. *D. de fideicomm. libert. numos l.* 3. §. 2. *D. de statu lib. pecuniam l.* 18. *D. de hered. per. rationes l.* 60. §. 10. *D. de edend. instrumenta leg.* 8. §. 1. *D. quod met. causs. Perdita nomina l.* 40. §. ult. *D. de statu lib. id est, deperdita, & male contracta, ut l.* 16. *D. de admin. & peric. tut.*

PERDITURO dare, id est, consumturo, dilapidaturo *leg.* 8. *D. pro ems.* Et ita perditurus accipitur *in l.* 15. *D. de ann. legat.*

l. 21. §. 11. *D. mand. l.* 35. §. 3. *D. de admin. & per. tut. l.* 12. §. 1. *D. solut. matrim. l.* 73. §. ult. *D. de jur. dos.*

PERDITI *in l.* 3. *C. de apostat.* vocantur, qui jam baptizati, adeoque fideles fuerunt, sed apostatæ facti sunt. Vid. supra verbo lapsi. *Perditorum* temeritas, id est, latronum *l. un. in fin. C. Th. de saturian.* Sed *in l.* 4. *C. Theod. de pagan.* quæ est *l.* 1. *C. Justin. eod. tit. perditos* eos vocari, notat Gothofredus, qui *in l.* 7. *C. Theod. eod. tit. vesani* audiunt, qua voce non alii eo loco videntur signari, quam homines pagani, qui vetitis sacrificiis diurnis nocturnisque, (ut habent verba legis,) futura de reipublicæ statu, principisque salute sub execrabili consultatione cognoscere audent. Alias *perditorum* nomine homines nequam & dissolutos ut plurimum insigniri, adeo notum est, ut & monere supervacuum sit.

PERDUCERE ad libertatem *l.* 4. *D. de option. legat. l.* 2. *D. de manum. vind. & passim, ex servitute ad civitatem Romanam l.* 3. §. 1. *D. de bon. libert. ad prætorem l.* 43. *D. de act. ems. ad magistratum l.* 4. *D. ubi pupill. educ. ad egestatem l.* 3. §. ult. *D. eod. tit. in familiam l.* 12. §. ult. *D. quod fals. tut. auct. ad finem usque l.* 8. *C. de his, qui ut indign. ad effectum l.* 55. *D. de oblig. & act. ad nihilum l.* 3. §. ult. *D. de alim. vel cib. leg. ad locum l.* 20. §. ult. *D. de serv. præd. rust.*

Perducere quoque est inducere, cancellare, forte litura per medium traducta, ut *in l.* 20. §. ult. *D. de testam. milit. l.* 8. §. 3. *D. de bon. poss. sec. tab. Inducta accipienda sunt, & si perducta sint l.* 1. *pr. D. de his, quæ in test. delent.*

PER

PERDUELLIO crimen eorum est, qui *perduelles* vocantur, quive hostili animo adversus rem publicam animati sunt *l. ult. D. ad leg. jul. majest.* Ratæ donationes esse non possunt post crimen perduellionis contractum, quum heredem quoque teneat, etsi nondum postulatus vita decesserit *l. 31. §. ult. D. de donat.* Sospiter *lib. 2. Inst. Grammat. p. 188.* Per pro *perquam valde*, ut *perduellio*, *perquam duellis*, & plus quam hostis, ut Rabirius, qui perduellionem fecisse dicebatur, id est, contra rem publicam sensisse. Quod iudicii genus Sacer in eadem ratione M. Tullii, ab Horatio sumtum ait, dictumque, quod per tempus belli sit factum, quum is in sororem suam gladio usus esset.

Perduellionis vox non semper ipsum crimen, sed aliquando etiam eos, qui perpetrant, seu hostes designant, ut in *l. 7. Cod. Th. de repar. adp.* ibi: Sitque depulsi *perduellionibus*, hæc prima litium, rerumque reparatio.

PERDUELLES a veteribus adpellatos, quos nos hostes adpellamus, Cajus scribit, his verbis: Quos nos hostes adpellamus, eos veteres *perduelles* adpellabant, per eam adjectionem indicantes, cum quibus bellum esset *l. 234. D. de verb. signif. Varro lib. 5. de ling. lat.* ad hæc verba Ennii: Quin inde invictis sumserunt *perduellibus*. *Perduelles*, ait, sunt hostes. Idem *lib. 4. de ling. lat.* Hostem aliud nunc ostendere, aliud ante significasse docet. Nam tum eo verbo dicebant peregrinum, qui suis legibus uteretur, nunc autem eum, quem tum dicebant *perduellem*. Cic. *lib. 1. de Offic. c. 12.* Eum quoque, qui proprio nomine *perduellis* esset, hostem vocatum a majoribus lenitate verbi tristitiam rei

PER

359

mitigante. Festus duellum, bellum videlicet, quo duabus partibus de victoria contententibus dimicatur. Inde & *perduellis*; qui pertinaciter retinet bellum. Et ita apud Plaut. in Amph. *Perduelles* penetrant se in fugam.

PERDURARE in libertatis adfectu cum parentibus *l. 3. C. Th. de lib. caus.*

PEREGER factus ab Ulpiano *tit. 17. Regul. §. 1.* dicitur, qui ad peregrinatum redactus est. Hanc vocem auctoritate Ausonii *Epist. 17. ad Symmach.* qui nedom, ait, me peregre existimes, tuetur, neque damnandam adeo censeret Schulting. in *Jurispr. Antejustin.* p. 616. Hein.

PEREGRE agere *leg. 7. §. 13. D. quib. ex caus. in possess. ducere leg. 13. §. 3. D. locat. ire leg. 35. §. 3. D. de contr. emt. proficisci l. 3. §. 4. D. de adquir. rer. dom. mitti l. 5. §. ult. D. ad exhib. muperibus fungi l. 5. §. 3. D. de jur. immun. esse §. ult. Inst. de hered. inst. defunctus l. 11. D. de bon. poss. sec. tab. mortuus U. p. tit. 21. §. 11. obire l. 34. D. de negot. gest. portare l. 18. D. commod.*

PEREGRINARI *l. 4. §. 1. D. de her. inst. l. 26 §. 9. D. ex quib. caus. major.*

PEREGRINATIO longa necessaria *l. 29. l. 3. D. de proc. quam ipsam esse absentiam rei publicæ causa, ostendit Cujac. lib. 23. observ. c. 26.*

Peregrinatio pro legatione in *l. 56. C. de decurion. l. 189. C. Th. eod. tit. l. 9. C. Theod. de legat. & decret. Symmach. lib. 7. Epist. 54.* Scis, quantum legatio sollicitudinis habeat, quantum peregrinatio difficultatis circumferat. Idem *eod. lib. Epist. 114.* Laborem peregrinationis fecit optabilem.

PEREGRINITAS. Ad peregrinitatem redigi in *l. 10. §. 6. D. de in jus voc.* quid sit, explicat Brissonius *lib. 1. Select. an- sig. c. 13.*

PEREGRINUS vocatur, qui civis Romanus non est. Peregrinus fit is, cui aqua & igni interdictum est. Neque autem peregrinus civem Romanum, neque civis Romanus peregrinum in potestate habere potest Ulp. *sic. 10. §. 3.* Qui dedititiorum numero est, neque quasi civis Romanus testari potest, quum sit peregrinus Ulp. *sic. 20. §. 14.* nec institui heres potest. Idem *sic. 22. §. 2.* Qui deportantur, si heredes scribantur, tamquam peregrini capere non possunt *l. 1. C. de hered. inst.* Et hoc est, quod ait Marcius *l. 17. D. de pan. in insulam deportatos ἀπολιδας* esse, hoc est, sine civitate.

Peregrinus prætor, qui inter cives jus dicebat. Non sufficiente prætoris urbano, quod multa turba ætatem peregrinorum in civitatem veniret, creatus est & alius prætor, qui peregrinus appellabatur ab eo, quod plerumque inter peregrinos jus dicebat *l. 2. §. 27. D. de orig. jur.* Ad cuiusmodi prætoris peregrini adiectum Labeonius prætoris singulari constat ex *l. 9. §. 4. D. de del. mal.*

Peregrinus locus, & urbanus opponuntur in *l. 12. D. de suppell. legat.*

Peregrinus civis in *l. 1. Cod. Theod.* est, qui alterius civitatis, sive provinciæ incolæ, vel civis est. Sic & Episcopi & clerici peregrini in *l. 37. C. Theod. de Episc.* Peregrini commeatus *l. 51. C. de decur.* Peregrina judicia, quæ de iis agitantur, qui in alia provincia degunt *l. 10. C. Th. de accus.*

Peregrini naturæ dicuntur magi, artibus suis magicis elemen-

ta turbantes, vitæque infon-
tium labefactantes *leg. 6. C. de
malef. & mathem. l. 5. C. Th.
cod. sis.*

PEREMERE. Vid. *perimere.*

PEREMTORIUM dicitur, quod non tam causam exstinguit, uti Anianus interpretatur ad Paul. *5. sens. sis. 5. §. 7.* quam perimit, vel tollit disceptationem. Unde *peremptorium* edictum *l. 9. C. quum & quand. l. 1. §. 3. D. que sine adpell. l. 53. l. 54. D. de re judic.* quod tribus propositis edictis impetratur, quod inde nomen sumit, quod perimeret disceptationem *l. 70. l. 71. D. de judic.* Nonnumquam edictum *peremptorium* post tria numero edicta, quæ præcefferint, datur, nonnumquam post unum vel alterum, nonnumquam statim, quod adpellatur unum pro tribus *l. 72. D. cod. sis.*

Peremptoria exceptiones *dilatatoriis* adverfantur *l. 2. §. ult. D. de except.* Perpetuæ atque *peremptoriae* exceptiones sunt, quæ semper locum habent, nec evitari possunt, qualis est doli mali, & rei judicæ, & si quid contra leges senatusve consulta factum esse dicetur. Item pacti conventi perpetui, id est, ne omnino pecunia petatur *l. 3. D. de except.* Exceptiones *perpetuæ*, & *peremptoriae* sunt, quæ semper agentibus obstant, & semper rem, de qua agitur, perimunt *§. 9. Inst. de except.* *Peremptoriae* exceptiones omittas in initio, antequam sententia feratur, opponi posse *l. 2. C. sens. rescind. non poss.* Circa hæc autem est observandum, *peremptoriae* ex mente juris civilis proprie eas esse, quæ ubi sunt propositæ, rem perimunt ita, ut ea in iudicium amplius deduci nequeat, easdemque eo sensu *perpetuas* dici, quatenus semper, seu in perpetuum agentibus obstant, ubi

ubi nempe sunt propositæ. Si vero *perpetuas* seu semper ob stare valentes exceptiones intellexeris eas, quæ perpetuo durant, seu quibus nullo tempore præscribuntur, omnes utique exceptiones ordinariæ, peremptoriæ, simulque perpetuæ sunt hoc sensu, quia reus non potest prius excipere, quam actione conveniatur l. 5. §. ult. D. de dol. mal. & met. except. Sed sunt quædam *peremptoria*, seu in perpetuum actionem perimentes, quæ tamen certo tempore expirant, quales sunt, quæ per modum actionis proponi possunt, ut exceptio doli, & non numeratæ pecuniæ, quæ idcirco biennales sunt, nec proinde *perpetuæ* posteriori sensu dici possunt. Igitur quod Ulpianus d. l. 3. D. de except. & Imperator in d. §. 9. Inst. eod. tit. *peremptorias* & hoc posteriori sensu *perpetuas* fecisse videntur, non est accipiendum, nisi de ordinariis exceptionibus.

Peremptoriam præscriptionem obijcere quandoque licet l. 8. C. de except. Post susceptam super præscriptionibus peremptoriis adpellationem præscriptiones peremptorias reservari l. 24. C. Th. quar. adpell. non rec.

PERENDINI nomine diem tertiam olim in formulis significatam Cicero pro Murena c. 12. Gell. lib. 10. c. 24. *dies perendini*. Plutarch. in Apophthegm. τριτην ἡμέραν, tertiam diem vocat, quod Valerius Probus *perendie*. Adde Briffon. de Form. Pop. Rom. lib. 5. p. 346.

PERENNIS, e. jugis, perpetuus. Perennis aqua est, quæ semper fluit leg. 1. §. 5. D. de aqu. quos. & æstiv. Ovid. de remed. amor. v. 651. Flumine perpetuo torrens solet altius ire, sed tamen hæc brevis est, illa perennis aqua. Fluminum quædam sunt *perennia*, quædam tor-

rentia. *Perenne* est, quod semper fluit, *æstivus*, *torrens* χαίμας, id est, *hymo fluens* l. 1. §. 1. D. de flumin. Publicum flumen esse, Cassius definit, quod *perenne* sit l. 1. §. 3. D. eod. tit. Liv. lib. 4. c. 30. Terra quoque ingenito humore egens vix ad perennes sufficit omnes. B. Augustini. serm. 186. Sollemnitatis enim ab eo, quod solet in anno, nomen accepit, quomodo *perennitas* fluminis dicitur, quia non siccatur æstate, sed per totum annum fluit. Ideo *perenne*, id est, per annum. Sic & *sollemne*, quod solet in anno celebrari. Idem in psalm. 74. Torrentes dicuntur proprie, quasi sunt *perennes*.

Perennis memoriæ pater l. 6. pr. C. Theod. de cohortal. recordationis l. 5. C. Theod. de heret. ærarii emolumenta l. 2. pr. C. Th. de senat. nota l. 15. C. de adpell.

PERENNITAS nostra l. 31. pr. C. Th. de oper. publ. pro quo Justinianeus Codex habet *Nostrium nomen*.

PERFECTE, absolute, pleno jure in l. 38. §. 3. D. de sol. l. 130. §. ult. D. de reg. jur.

PERFECTISSIMATUS τελειότης, διασημοτης, proxima clarissimatus dignitas, tributa quibusdam præsidibus, correctoribus, præfecto annonæ, præfecto vigiliæ, magistro census l. 32. C. de Episc. & cler. itemque Rationali summæ rei, magistris scriniorum & tribunis notariorum, quæ omnia exempla firmat Reia. Inscript. Class. 6. inscr. 28. p. 407. seq. Enimvero & duumviros postea *perfectissimatus* dignitatem adfectasse, patet ex marmore apud Gruter. p. CCCLXIII. 2. in quo laudantur *Viri perfectissimæ & principales*, & *Splendidissimus ordo Puteolnorum*, nec non ex Lac-

Lactantio *de morib. persecut. c.* 21. Torquebantur ab eo, non modo decuriones, sed primores etiam civitatum, egregii ac perfectissimi viri. Denique Justinianus perfectissimus ornamenta omnibus indulgit promiscue, qui Principis codicillos impetrassent, dum non essent servilis conditionis, neve fisco aut curiæ obnoxii, vel pistores, vel institores, vel procuratores, nec denique illum honorem sibi venali suffragio coemissent l. 1. C. de perfectissim. dign. Hein.

PERFECTISSIMUS, titulus est dignitatis in constitutionibus posteriorum Imperatorum l. 1. C. de natur. liber. l. 11. C. de quæstion. & in C. Tb. sæpe tribuitur proconsuli Africa apud D. Augustin. Ep. 68.

PERFECTA ætas, id est legitima, seu 25. annorum l. 9. §. 1. D. de tut. & rat. distr. l. 7. C. si alien. res l. 32. D. de minor. l. 16. D. de tutel. l. 4. l. 8. D. de legis. sus. l. 1. C. de usuc. Perfecta donatio l. ult. §. ult. D. de don. l. 4. C. de don. que sub mod. l. 32. D. de mort. caus. don. emtio l. 8. D. de peric. & commod. rei vend. l. 12. C. de contr. emt. l. ult. C. quand. lic. legatio l. 2. D. de iudic. res l. 9. §. 3. D. quod iur. caus. venditio leg. 35. §. 5. D. de contr. emt. l. 5. D. de rescind. vend. §. 1. Inst. de emt. & vend. l. 24. C. de evict. Perfecta venditione in l. 1. C. de vend. reb. civ. id est, re tradita & pecunia soluta, sicut accipi quoque debet l. 3. & 5. C. de rescind. vend. cum alias ad perfectam venditionem non requiritur, ut pretium solutum sit, nec ut res sit tradita per pr. Inst. de emt. & vend. Aliquando requiritur scriptura d. pr. Perfecta locatio l. 21. §. ult. D. ad municip.

Perfectio munere l. 34. D. ad munic.

Perfectum testamentum l. 6: D. ad Leg. Corn. de fals. §. 1. & 3. Inst. quib. mod. test. infirm. l. 29. D. qui test. fac. §. ult. Inst. de test. ord.

Perfectus partus l. 12. D. de stat. hom.

PERFERRE, exportare l. 20. §. ult. D. de præscr. l. 20. D. commod. l. 11. D. ad exhib. Rumore perlato l. ult. D. de her. inst.

Perferre actionem l. 76: D. de legat. inchoatam accusationem l. 8. Cod. de his, qui ut indign. causam adulterii leg. 11. D. ad SC. Turp. excusationem l. 1. pr. D. de oper. publ. id est, ad exitum deducere.

Perferre præstare. Sic perlatum iusjurandum in l. 3. C. Greg. de pact. & transact. quæ sumpta est ex vet. consultatione, & est in l. 3. C. de in lit. iur. ubi tamen legitur prolasi. Perferre evictionum subsidia in l. 20. C. Tb. de curs. publ.

PERFICA Dea a perficiendo erat adpellata, quæ obscenæ libidini parandæ præerat. Perfica etiam natura a Lucretio lib. 2. v. 1114. vocatur, quæ procreationi, & perfectioni rerum præest, ut adnotavit Turn. lib. 11. adv. c. 20.

PERFICERE, absolvere, peragere, consummare, ad exitum perducere. Ita perficere litem l. 5. §. 6. l. 39. §. 12. D. de administ. & peric. sus. crimen l. 14. §. ult. D. de bon. libert. ædificium l. 61. §. 1. D. de usufr. & quemadm. l. 139. D. de verb. signif. donationem leg. 33. §. ult. D. de donat. emtionem l. 57. pr. D. de contr. emt. id est, pretium solvere; at in l. 8. D. de rescind. vend. est rem tradere. Perficere libertatem leg. 1. §. 1. D. de pollic. mandatum leg. 45. D.

D. mandas. monumentum *leg. 6. D. de condit. instit.* negotium. *Perfecto* negotio *l. 25. § 4. D. de adquir. hered.* ubi Jac. Gothofr. ad *l. 29. D. de reg. jur.* legendum putat negotia *profecta negotio.*

Sed nihil emendatione opus. Non enim ea lex ait dudum *perfecto negotio* auctorem fieri posse tutorem, sed *perfecto negotio*, id est, simul ac iste actus explicatus erat, a quo negotium perfectionem capiebat, & substantiam. Sic e. g. in stipulatione pupillus interrogatus, congrue respondebat, eo-que *perfecto actu*, tutor præsens statim interponebat auctoritatem. Hein. *Elem. Inst. §. 250. Perficere* opus *l. 3. D. de pollic. stipulationem l. 137. §. 1. D. de verb. obl. testamentum l. 22. D. de adim. legat. venditionem l. 1. C. de litigios. rei nempe traditionem.*

• *PERFIDE* agere *l. 55. §. 1. D. de admin. & per. tut. gerere l. 3. §. 2. D. de dol. & mo. except.*

PERFIDIA mala fides est, ut fidei verbum bonam fidem semper significat *l. 1. D. de consens. pec. l. 1. §. 4. D. de pos.*

Aliquando *perfidia* pro defectione a religione usurpatur, ut *leg. 4. C. de summ. Trinit. & cognata* hinc significatione pro heresi in *l. 6. pr. l. 12. l. 63. Cod. Th. de heret.*

PERFIDUS, qui fidem violavit, & a fide venit. Infidus vero, cui non est fidendum, dicitur, & a verbo *fido* descendit, primamque habet longam. *Perfida* Eunomianorum mens *l. 25. C. Th. de heret. secta l. 15. C. Th. eod. tit.*

PERFOCARE, suffocare. Qui partum *perfocat leg. 4. D. de agnosce. & alend. lib. Paull. lib. 2. sent. tit. 24. §. 9.* Fortassis tamen legendum est *præfocare*,

quod verbum usurpavit Ovid. in *Ibim v. 558. præfocans* animæ Gnoscia mella viam. Add. Schulting. *Jurispr. vet. antejustin. p. 315. & Bynkersh. de jur. occid. lib. c. 7. p. 147.*

PERFORARE muros *l. 11. D. ad leg. jul. pecul.*

PERFRUI, id est, plene & ad finem usque frui *leg. 3. §. 30. D. de act. emt. l. 10. C. de decur.*

PERFUGERE ad hostes *l. 2. D. ad Leg. jul. majest.* Inde *perfuga* appellatus, qui ad hostes transfugit.

PERFUNCTORIE leviter est, uti apud Petron. *Satyr. c. 11.* Budæus hanc vocem exponit, non bona fide, neque ex animo, nec iusta denunciatione, eamque invenisse sibi videtur in *l. 5. §. 1. D. quod vi, aut cl. Ant. etiam Augustinus in l. 2. §. 32. D. ad SC. Tertull. & l. un. C. qui muner. tut.* Verum ibi non *perfuntorie*, sed *defuntorie* esse, & in *d. l. 5. §. 1. D. quod vi aut cl.* Florentiæ legi *perfusorie*, animadvertit Ducker. *de Latin. vet. Istor. p. 408. Hein.*

PERFUNDERE aliquem fimmo corrupto *l. 1. D. de extraord. crim.* Ut oculus puero *perfunderetur leg. 5. §. ult. D. ad Leg. Aquill.* Vid. supra sub art. *effundere.*

PERFUNGÍ defungi *l. 3. D. de decur.*

PERFUSORIE, id est, vago & ambiguo sermone *leg. 2. §. 32. D. ad SC. Tertull. l. 4. §. 1. D. quod vi, aut cl. l. 69. §. 4. D. de evict.*

PERGAMENA sive chartæ pergamænæ. *Quod & de chartis & pergamenis* obtinet Caj. *lib. 2. Inst. tit. 1. §. 4.* Add. Schulting. in *Jurispr. vet. antej. p. 81.*

PERGULA fuit locus per-

spi-

spicuis, & apertus, in publicum prospiciens, adeo ut oculis transeuntium exposita essent, quæ illic proponerentur. Quod & Plinius indicat *lib. 21. c. 3.* L. Fulvius argentarius bello Punico secundo cum corona rosacea interdum a pergula sua in forum prospexisse dictus, ex auctoritate senatus in carcerem abductus, non ante finem belli emissus est. Suetonius de *Illustr. Grammat. c. 18.* Crassitium Grammaticum in huiusmodi loco docuisse, tradit. Pergularum magistratum, in quibus publice docebant Grammaticæ, & Rhetoricæ, aliarumque artium magistri, & professores, meminit Vopisc. in *Saturn. c. 10.* Plinius *lib. 35. c. 10.* de Apelle loquens idem, ait, perfecta opera proponebat in pergula transeuntibus, atque post ipsam tabulam latens &c. Lactant. *lib. 1. Divin. Inst. c. 2.* ex Lucillio hunc versum citat: Pergula pictorum, veri nihil, omnia ficta. Quum pictor in pergula clypeum, vel tabulam expositam habuisset *l. 5. §. pen. D. de his, qui effud. Picturæ professores pergulas & officinas in locis publicis sine pensione obtineant, si tamen in his usum propriæ artis exercent l. 4. C. Theod. de excus. artif.*

In gestationibus quoque, & deambulationibus pergula sedem habet, eaque significatione verbum hoc usurpasse Plinium, manuscripti Codicis beneficio deprehendit Brissonijs. Apud eum siquidem *lib. 14. c. 1.* ubi vulgo legitur, subdivales ambulationes umbrosos operculis opacat, vetus optimæ notæ codex habet, subdivales inambulationes umbrosos pergulis opacat.

PERHIBERE, testimonium est dicere, & præbere in *l. 20. §. 3. l. 21. §. 2. D. qui testam. fac. l. 8. C. de testib. l. 3. §. 6.*

D. eod. tit. Ulp. tit. 10. §. 9. ubi Cujac. *lib. 6. obs. c. 37.* & ad Paull. *sent. lib. 3. tit. 4. §. 4.* legi vult, testimonium perhibitor, quum alias legatur præbitore. At non perhibere solum testimonium, sed & præbere dixisse veteres, auctoritate Ciceronis pro Flacco *cap. 10.* & Scholiast. Juvenal. ad *Sat. 16. v. 31.* probavit, nihilque adeo mutandum esse censuit Byrkersh. *lib. 3. observ. c. 21. Hein.*

PERHORRESCERE aliqujus potentiam *l. un. C. quand. Imp. int. pupill. calumniam l. 1. C. Th. de his, qui condio. propi.*

PERICLITARI *leg. 3. §. 3. D. de incend. ruin. naufr. de statu leg. 3. §. 5. D. de Carbon. edict. leg. 8. §. ult. D. rat. rem hab. inops fieri l. 50. D. de re judic.*

PERICLITANTES, id est, criminis accusati in *l. 12. C. Th. de accus. & inser.*

PERICULOSE heredem facturum, si vinum effundat *l. 7. §. ult. D. de vit. vin. ol.*

PERICULOSA dilatio *leg. 1. D. de damn. res l. 1. §. 13. D. de question. l. 54. D. de ast. ems.*

PERICULUM discrimen *leg. 2. l. 35. §. 4. D. de mort. caus. don. Periculum capitis l. 28. D. de pæn. corporis l. 2. C. de reb. cred. vitæ l. 16. §. 1. de oper. liberr. infamiz l. 10. §. 1. depos. justum l. 6. D. de mort. caus. don. insidiarum §. 3. Inst. de pupill. substit.*

Periculo adversarii denunciante *l. 20. D. quod vi aut cl. Periculum effugere l. 15. §. 2. D. de pignor. Patris periculum agitur l. 27. D. de min. Periculum est, ne &c. l. 17. D. de her. pet.*

Periculum alias casum quemlibet, ac damnum fatale, seu, quidquid fato, mortalitate, vi majori, vel alio fortuito casu contin-

tingit, significat. Hoc sensu Ulpian. l. 5. §. 2. *D. commod.* Quid veniat, ait, in commodati actione, utrum dolus, an & culpa, an vero & omne periculum? Et ita *periculum præstare, periculum alicujus esse*, ad aliquem pertinere, respicere, spectare, dicit Ulpianus l. 5. §. 13. 14. & l. 10. *D. eod. tit.* item periculum sustinere l. 1. *D. de peric. & commod.* transit ad eum l. 9. §. ult. *D. de reb. cred.* Venditor se periculo subiecit l. 1. *D. de peric. & comm. rei vend. periculo* liberatur venditor l. 1. §. 1. *D. eod. tit. periculum* administrationis l. ult. *C. de peric. nomin.* creationis l. 1. *C. eod. tit.* Ad ipsius periculum is casus pertinet §. 3. *Inst. de ems. vend.* Periculum evictionis l. 19. *C. de evict.* litis l. 8. *D. de legat. 3. nominis* l. 96. §. 2. *D. de solut. l. ult.* §. 1. *D. de admin. rer. ad civ. nominum* l. 7. §. 6. l. 39. *D. de admin. & per. tut. & passim* suum periculum facere l. 7. *D. eod. tit. periculo* teneri l. 9. §. ult. *D. eod. tit.*

Aliquando hæc vox notat periculum culposum, excluso damno fatali, ut in l. 14. §. ult. *D. de furt.*

Periculo alicujus res esse dicitur, quum damnum detrimentumve quodcumque incidere possit, ad eum respicit l. 18. *D. de damn. infect.* l. 47. §. ult. *D. fam. evicisc.* & ita qui periculo suo rem habuit l. 4. *D. de reb. cred.* Si tibi rem periculo tuo utendam commodavero l. 21. *D. commod.* Rem periculo suo persequi l. 1. *C. de evict.* restitui l. 11. *D. de rei vind.* Si pecuniam suam periculo suo credidisset l. 10. §. 8. *D. mand.* Peto des fratri numos fide, & periculo meo l. 24. *D. de fidejussor.* Vasa utenda comuni periculo dedi l. 21. *D. commod.* Actiones periculo tuo tibi præstare

debeo l. 31. *D. de act. ems.* Qui suo periculo velit adiri hereditatem l. 71. *D. ad SC. Trebell.* Ut tutores adiutorem suo periculo constituent l. 13. *D. de tutel.* Suo periculo convenire alterum l. 7. *D. commod.* Ut suo periculo confidejussores conveniuntur l. 10. *D. de fidejuss.* Exactionem nominum periculo suo facere l. 35. *D. de adm. & per. tut.* Fidejussores, quos magistratus suo periculo nominant l. 17. §. ult. *D. ad mun.* A debitore stipulatus sum periculo tuo l. 45. §. 7. *D. mand.*

Periculum etiam pro indice, & brevi, seu libello, unde sententias recitare solebant iudices rubr. *C. de sent. & periculo recit.* De periculo vero, ex quo recitatæ sententiæ, mirum est sententiarum divortium. *Periculum* malunt Sirmond. *Antirrhet. 2. c. 11.* Desid. Herald. *Observ. c. 50. & Animadv.* ad *Jus Attic. II. 7. 4.* & Grot. in *Flor. spars. ad C. Justin. VII. 34.* ob Codicis manuscripti auctoritatem, in quo ita scriptum reperit Sirmondus. Contra alii *breviculum* reponunt, conjectura Paulo audaciore, veluti Alciat. *Dispunct. I. 20.* Perrenon. *animadv. II. 17.* Ferrand. *Addens. Explic. lib. 2. p. 575. Tom. 2. Thesaur. jur. civ.* At quidni retineas *periculum*, quod habet Cornel. Nepos *Epaminond. c. 8.* Sunt, qui ibi substituunt sepulcrum, sed ex conjectura, ut opinor, quia apud Appianum legerunt *κατα τον ταπον*. Quasi vero semper inter historicos conveniat, maxime in ejusmodi *περιστασεων* genere. Eodem vocabulo usus est Codic. Theodosiani auctor in rubr. & l. 2. *de sent. & peric. recit.* mirumque esset, casu accidisse, ut in utrumque Codicem idem vitium irrepset. Add. Ev. Otton. *præf. Tom. 2. Thes. jur. p. 20. sequ.* Hein. Cic. in *Frumens.* Honestius est, quod

quod eorum hominum fidei tabulæ publicæ & periculæ magistratuum committantur. Vid. Cujac. 5. *ob-serv.* 35. *in fin.* Plaut. in Pœnulo: Si parasitus, inquit, amplius quam prænitum est, postularit, plus petiti periculo stranguletur.

PERIMERE, sive ut apud juris Romani auctores frequentius legitur, *peremere*, est consumere, extinguere, tollere. Scipio quidem Gentilis in *Origin.* voce *peremtorium edictum* hanc vocem prohibere Menag. *Amæn. jur. civ.* c. 39. tollere, quod significantius est, interpretatur. Sic *perimere* actionem l. 34. §. ult. D. de obl. & act. l. 66. §. 1. D. de leg. 2. l. 7. C. de sens. interloquit. l. 75. D. de solut. l. 7. D. de feriis, & dilas. causam leg. 9. C. de sens. & interloq. disceptationem l. 70. D. de judic. donationem l. 20. D. de donat. ins. vir. & ux. fideicommissum l. 64. D. de legat. 3. jura §. 11. *Inst. de her. qua ab intest.* legatum l. 40. §. 4. D. de condit. & demonstr. l. 11. D. de adim. legat. obligationem l. 100. D. de verb. obl. l. 5. D. de fidejuss. pignus l. 11. D. de pign. act. partem stipulationis l. 17. D. de acceptil. usufructum l. 1. §. ult. D. quib. mod. ususfr. l. 17. §. 2. D. de usufr.

Ita & *perimi*, vel *peremi* dicitur, quod intercidit, consumitur, extinguitur, perit. Sic *peremitur* actio l. 29. D. de jur. fisc. l. 52. §. 27. D. de furt. l. 1. 2. D. si ex noxal. caus. l. 35. §. ult. D. loc. l. 1. D. de in rem vers. l. 76. D. de solut. l. 3. C. ad exb. l. 1. §. 20. D. de tutel. & ras. distr. causa leg. 3. C. si pend. adpoll. leg. 1. §. 2. D. de pignor. communio l. 8. §. ult. D. de reb. aq. conditio l. 22. D. rat. rem habet. corpus §. 10. *Inst. ad Leg. Aquil.* eligendi facultas l. 77. §. 4. D. de legat. 2. primus gradus

testamenti l. 3. §. ult. D. de lib. & postum. jus l. 44. D. de ad-quir. possess. libertas l. 39. D. de manum. testam. navis naufragio l. 36. §. ult. D. de rei vind. *Peremta* navis videtur, quæ resoluta est, & intercidit, tabulis omnibus refixis ea mente, ut in r-lum usum destinarentur leg. 83. §. 5. D. de verb. oblig. *Perimitur* obligatio l. 14. D. de fidejussor. l. 12. D. de duob. reis l. 3. D. und. cogn. præscriptio, & negotii quæstio l. 10. D. de divers. temp. præscr. agnatus capitis deminutione l. 2. C. commun. de success. stipulatio l. 98. D. de verb. obl. l. 1. C. de judic.

PERINDE ac si l. 29. D. de noxal. act. atque l. 18. 24. D. si quis omiff. caus. testam. atque si l. 44. D. de dampn. insect. quasi l. 52. D. de action. ems. l. 32. D. ad SC. Treb.

ΠΕΡΙΟΔΕΤΤΑΙ medici, id est, circulatores l. 6. §. 1. D. de exc. de quibus vide Ulr. *lib. 3. digress. Justin.* c. 33. & Menag. *Amæn. jur. civ.* c. 35. Recte hic per medicos *περιόδευτας* non intelligit circumforaneos agyrtas & aretalogos, sed medicos clinicos, qui vicatim visitant ægrotos. Recte etiam huc refert *πρεβυτερος περιόδευτας*, quorum mentio fit in l. 42. §. 9. C. de Episc. & cler. Sed eadem jam observant Coler. *parerg.* c. 12. & *Errenou. Animadu. lib. 1. c. 19. Hein.*

PERIRE dicitur, quod in rerum natura esse desinit, quod rebus humanis subducitur, ac subtrahitur, quod intercidit. Ac primo quidem personæ perire dicuntur, veluti naufragio l. 12. D. de reb. dub. l. 26. D. de pact. dotal. l. 17. §. 7. D. ad SC. Treb. l. 9. D. de reb. dub. bello ibid. amatorio poculo l. 38. §. 5. D. de pact. ex vulnere l. 11. §. 3. D. ad Leg. Aquil. Sed & res & quidem

cor-

corporales dicuntur perire, ut argentum l. 20. §. ult. D. de praescript. verb. bos l. 17. §. 3. D. eod. tit. §. 1. Inst. locat. margarita l. 17. §. 1. D. de praescript. verb. navis l. 6. D. de naus. fœn. pecunia l. 3. §. ult. D. de in rem vers. pecus v. l. 2. §. 20. D. de vi bon. rap. l. 53. §. 13. D. pro soc. vasa l. 22. D. de manum. test. vestis l. 3. §. ult. D. de in rem vers. vestimenta l. 17. §. 4. D. de praes. verb.

Perire quoque jura dicuntur, id est, extinguï, & evanescere. Sic perire dicuntur actio l. 13. §. ult. D. de negot. gest. l. 37. D. de jur. dot. l. 139. D. de reg. jur. appellatio l. 6. D. de appell. causa l. 29. D. de jur. fisc. legatum l. 112. D. de cond. & demonstr. l. 65. §. 1. D. de legat. 2. l. 2. D. de divers. temp. praes. l. 18. §. 4. D. de dol. mal. l. 8. D. de legat. 3. privilegium l. 29. D. de novat.

Perire præterea etiam dicitur, quod non quidem interiit, extinctum est, sed abest, vel amissum est, veluti furto l. 35. §. 4. D. de contrah. emt. l. 14. §. ult. D. de peric. & comm. rei vend. l. 52. §. 3. D. pro soc. Quum in caupona vel in navi res perierit l. un. §. 3. D. furti adv. naus.

Perire alicui dicitur, quod ejus damno & dispendio cedit, quod ei detedit & detrahitur, ut in l. 13. §. 5. D. ad Leg. Falc. l. 30. D. eod. tit. Eodem modo perire dies dicuntur patrono vel heredi, quibus operæ non eduntur l. 20. §. ult. D. de oper. libers. l. 7. D. de ann. legat. Pereunt patrono operæ, quas libertus propter adversam valetudinem præstare non potest l. 34. D. de oper. lib.

PERITIA artis l. 1. D. de decreet. ab oïd. fac. Arte alicujus vel peritissa uti l. 27. §. 2. D. de asse. ut monumenta fierent opera

& peritia Asiani l. 57. §. 7. D. pro soc.

Peritia pro perita. Vid. sub art. censere.

PERJURIUM l. 21. D. de dol. mal. De perjurio, si sua pigora esse quis in instrumento juravit, crimen stellionatus fit l. ult. D. stellion. Qui falsa testimonia protulerit, de perjurio convenitur l. 13. C. de testib. Dignitate, qua se per suum videlicet perjurium indignos esse probaverint, spoliuntur l. pen. C. de dignit. perjurii poena l. 22. C. de dol. mal. Augeri magis nostram rempublicam, & multis hominibus legitime progenitis frequentari, quam impiis perjuriis adfici volumus, quum satis esse inhumanum videatur, per leges, quæ perjuriam puniunt, viam perjurii aperiri l. 2. in fin. C. de indict. viduis Facebant ergo, qui pœnam nullam Romano jure perjurio positam, tam secure adhuc adseruerunt, indeque caumtandi illud occasionem arripuerunt. Add. l. 13. §. 6. D. de iurejur. l. 41. C. de transact. & Jac. Gothofred. in not. ad Tertull. ad nation. lib. 1. c. 10. p. 107.

Perjurii quidem, si per Deum juratum sit, nullam esse pœnam legibus Romanis proditam, sed vindictam ejus Deo relictam esse, existimat Cujac. lib. 2. observ. c. 19. Si tamen per Principem perjuratum sit, fustibus castigari perjuris jubetur l. 13. §. ult. D. de iurejur. Cui legi quomodo concilianda sit l. 2. C. de reb. cred. docet idem Cujac. lib. 8. observ. c. 7. Add. Reinold. Var. l. 14. p. 109. seq. Hein.

PERIATOR. Sed si quid forsitan urgere cœperit, referri ad Celsitudinem tuam statuimus, & auctore te fieri, & eo periatores, ferri ad scientiam nostram. Ita non abs re legendum in l. 8. C. Th.

de

de extraord. five ford. mun. vide-
tur Jac. Gothofredo, quum ante
legeretur *perfolutare*, & Cod. Ju-
stinianus in l. 8. D. de excus.
artif. Rara est alias vox *perlato-*
ris, & veteribus vix usurpata,
quamquam *lator* passim reperitur.
Sed illa tamen utitur Symmachus
lib. 5. epist. 30. extr. Et *perlato-*
ri, ait, talium litterarum beni-
gnus arde.

PERLUSORIUS pro *pro-*
lusorius. Si *perlusorio* iudicio a-
ctum sit adversus testamentum l.
14. D. de adpell. Ita legitur Flo-
rentiæ, quum Haloand. habeat
prolusorio, atque sic etiam Budæus
legi jubeat, qui interpretatur caus-
sam præjudicialem. Nihil hic mu-
tat Ducker. de Lat. ver. litor. p.
409. quem *perlusorium iudicium*
per collusorium ex ipsa l. 14. D.
de adpell. exponemem merito se-
quimur. Hein.

PERMANERE perseverare,
durare l. 60. D. de cond. indeb.
l. 1. §. 1. D. de oblig. & act. &
passim.

PERMILITARE l. 8. §. 9.
l. 9. D. de excus.

PERMISCERE causas l. 53.
D. de acquir. possess. legata l. 11.
§. 7. D. ad Leg. Falc. Damna,
quæ violentia permixta sunt l. 2.
§. 9. D. de vi bon. raps.

PERMISSU creditoris l. 8.
§. 7. D. quib. mod. pign. eorum,
quibus permittendi vis est l. 3.
§. 4. D. de sepulcr. viol. meo l.
106. D. de solus. mulieris l. 63.
D. de jur. dot. prætoris l. 7. §.
1. D. de reb. eor. principis l. 31.
D. de pæn.

PERMITTERE, i. e. con-
cedere, finire dicuntur Lex l.
7. D. de legib. l. 3. §. 5. D. de
sepulcr. viol. l. 45. §. 4. D. ad
Leg. Aquil. Prætor l. 12. D. quib.
ex causis. pign. edictum l. 4. C.
de servis. creditor l. 158. D. de
reg. jur.

Singularis est loquendi ratio,
quam usurpat Tryphoninus in
l. 41. §. ult. D. de testam. mil.
ubi *permittitur*, ait, *militem fi-*
lio facere testamentum, pro *mili-*
ti, quam tamen erudite defendit
Ducker. de Latinit. ver. litor.
p. 355. Hein.

PERMITTERE pro *perimere*, seu
remittere in l. 3. D. de publ. jud.
Promiscue accipi *permittere*, & *re-*
mittere observarunt Cujac. lib. 21.
obs. c. 29. & Just. Lips. ad Ta-
cit. lib. 1. Annal. p. 19. Exem-
pla similia sunt in l. 37. D. de
pact. l. 6. §. ult. D. de jur. pa-
tron. l. 2. C. de prec. Imp. offer.
Gell. lib. 1. c. 3. Hein.

PERMUTARE dicuntur, qui
res, quarum domini sunt, invi-
cem mutant, ultro citroque dan-
do & accipiendo. Olim unusquis-
que secundum necessitatem tempo-
rum ac rerum utilibus inutilia
permutabat l. 1. pr. D. de contr.
ems. Qui rem *permutatam* acce-
pit, emptori similis est l. ult. D.
quib. ex causis. in possess.

PERMUTARE pro mutare,
commutare. Sic *permutare* con-
ditionem l. 10. §. 1. D. de pæn.
quædam in opere l. 60. §. 3. D.
locas. pæn. l. 9. §. 10. D. de pæn.

Permutare aliud pro alio da-
re extra contractum. Sic si pal-
lium fullo *permutaveris*, & alii
alterius dederit l. 13. §. 6. D.
locas. Eodem sensu *permutatio-*
nem facere dixit Alfenus l. 31.
D. locas.

Permutare pro alternare. Con-
venit, ut *permutatis* inter se tem-
poribus aqua uterentur l. 5. D.
de aqu. quot.

PERMUTATIO est, quum
res pro re, corpus pro corpore
datur. Si pecuniam dem, ut rem
accipiam, emptio venditio est, fin
autem rem do, ut rem accipiam,
non placet *permutationem*, verum
emptionem esse l. 5. D. de præscr. verb.

Per-

Permutatio pro mutatione. Status permutatio l. 1. *D. de capis. minut.*

PERNECESSARIA res l. 11. §. 4. *D. de min.*

PERNICIANUM Senatusconsultum. Ita vocatur ab Ulp. *ris. 16. §. 3. Vid. Perficianum.*

PERNICIES. Fructuarius non debet quidquam facere in perniciem proprietatis l. 13. §. 4. *D. de usufr.* Ne in perniciem mariti mulier punita sit l. 36. *D. sol. matr.*

Pernicies execranda delatorum l. 2. *C. Th. de petis. & ultro das.* *Perniciem* hereticis minantur Imperatores in l. 4. *Cod. Theod. de heret.*

PERNICIOSE agere l. 3. §. 5. *D. de susp. sus. errare l. 91. §. 3. D. de verb. oblig.*

PERNICIOSUS furor l. 22. §. 7. *D. sol. matr.*

PERNOCTARE extra urbem intelligendus est, qui nulla parte noctis in urbe est. *Per* enim totam noctem significat l. 66. §. ult. *D. de verb. signif.*

PERNUMERARE res hereditarias l. 1. *D. de ventr. in poss. miss.*

PERORARE causam, vel negotium est causam orare vel agere in l. 46. *C. Theod. de decurion.* Alias *perorare* causam est peragere, ad finem deducere l. 14. §. 8. *D. de bon. libere. l. 6. D. de question.* Eodem sensu *perorare* negotium est in l. 19. *C. Th. de adpellat. & consult. l. 64. C. Theod. eod. tit.*

PERPENDERE fidem testimonii l. 13. *D. de testib.* *Perpensio* cura l. 29. *pr. C. Th. de annon. & trib. deliberatione l. 1. C. de metallar.* *Perpenso* iudicio l. 7. *C. de accus. studio l. 5. C. Th. de suscep.* Mulier, cujus prætor *perpensam* voluntatem intellexerit l. 1. §. 7. *D. de suscep.*

Tom III.

sus. §. 3. Inst. eod. tit. Quo tamen posteriore loco aliz editiones habent *propensam*, quemadmodum & Theophilus legisse videtur, *et de xui tis στεpa γυν, ης ο πραιτωρ ορε την γυναικα πενιαν εις το ευρεσθαι.* Sed si qua alia mulier fuerit, quam prætor pietatis studio eo venire viderit.

PERPERAM petere l. 22. §. 4. *D. rem vas. hab.* pronunciare l. 8. §. 4. *D. si serv. vind. judicare leg. 62. D. de re judic. l. 42. D. de liber. caus. l. ult. C. de pæn. jud. exheredatus l. 12. §. 3. D. de bon. libere. excusatus l. 11. §. 4. D. de minor. contractum l. 18. D. de tutel. & vas. distr. injunctum officium l. 5. C. qui tutor. agere l. 2. §. 6. D. de eo, quod corr. loc. scriptum l. 24. D. de reb. dub. sese manifestare l. 14. C. de contr. & commisit. stip. i. e. non jure, injuria *Perperam* alias est per errorem, & imprudentiam. Sic *perperam* consensum dare l. 1. C. si major. fact. pecuniam accipere l. 20. §. 5. D. de furs.olvere l. 26. §. 1. D. de pact. dos. l. 9. D. de pecun. constit. l. 40. D. de condic. indeb. Paull. lib. 3. *Sens. tit. 6. §. 92. Ulpian. tit. 24. §. ult. tradere l. 4. §. 1. D. pro soc. agere l. 2. C. si major. fact. alien. confiteri l. 5. D. de interrogat. pronunciari l. 12. §. 3. D. de bon. libere. judicare Cic. lib. 2. in Verr. c. 23. Hirtius de bello Hispan. cap. 12. Quibus ex locis adparet, ita quoque accipiendum esse, quod Varro scribit lib. 3. de re rust. c. ult. Ille flens narrat ab nescio quo percussum cultello concidisse, quem, qui esset, animadvertere in turba non potuisse, sed tantummodo exaudisse, vocem *perperam* fecisse. Suet. in Domit. c. 11. Quod enim comitiorum consularium die destinatum *perperam* præco non consulem ad**

A a

po-

populum, sed imperatorem pronunciaisset.

Perperam accipere, id est, *perperam* seu errore solutum accipere l. 80. §. 5. *D. de furt.* Per fraudem vel dolum vel *perperam* sine iudicio factis divisionibus l. 3. *C. comm. utriusque iudic.*

PERPETUUS pro perpetuus. *Perpes* auctoritas l. ult. *C. Theod. de can. frum. urb. Rom. firmitas l. 4. pr. C. Theod. de collat. donat. l. 2. §. 2. C. Th. si cert. pes. de suffrag.* Ubique perpetuus substituit Iustinianus l. 3. *C. de can. frum. urb. Rom. l. un. §. 1. C. de suffrag.* Gesta translata in publica monumenta habere volumus *perpetim* voluntatem l. 55. *C. Th. de heret.* Sed Codex Justinianus *perpetim* mutavit in perpetuam l. ult. *C. de re iud.*

PERPETRARE, id est, factum peragere. Qui sibi manus intulit, & non perpetravit l. ult. §. 6. *D. de bon. cor. junct. l. 38. §. ult. D. de poen. Add. l. 1. §. 1. C. de rapr. uirg. l. 4. C. ad Leg. jul. de adult.*

PERPETUARE obligationem l. 56. §. ult. *D. de fidejuss.* Litis contestatione temporales actiones perpetuantur l. ult. §. ult. *D. de fidejuss. tutor. ut & per oblationem precum, & ad eas rescriptionem l. ult. C. quand. libell.* Perpetuari dicuntur obligationes, quæ ob culpam, factumve debitoris, vel litis contestatione perpetuæ efficiuntur. Post litem contestatam *perpetuatur* adversus eum obligatio l. 9. §. 3. *D. de iurejur.* Quoties culpa intervenit debitoris, perpetuari obligationem l. 91. §. 3. *D. de verb. oblig.* *Perpetuavi* etiam poena dicitur, quæ quum temporaria esset, perpetua efficitur l. 87. §. 7. *D. de poen.*

PERPETUARI fundi rei privatæ principis l. 14. *C. Th. de vir.* Eos non alios esse, quam

Emphyteuticarios, ostendit Jac. Gothofred. in *Comment. ad l. 12. C. Theod. de extraord. siv. for. mun.* Vocantur alias fundi *perpetui juris* l. 10. *C. Th. de infirm. his, quæ sub tyrann. Prædia jure perpetuo consignata* l. 10. *C. de excus. muner.* Fundi ad patrimonium principis pertinentes, qui *perpetuo jure tenentur* l. 15. *C. eod. sis.* Possessores eorum dicuntur *jure perpetuo possidentes* l. 12. *C. Theod. de extraord. sive for. mun. perpetuo jure retinentes* l. ult. *C. Th. de constat. fund. patrim. & emphyt. & sæpius perpetuariis* in l. 5. *C. de locat. præd. civ. vel fisc.* ipsumque jus, quod possessores hujusmodi fundorum habent, *jus perpetuarium*, hoc est, *emphyteuticarium* l. 1. *C. de offic. Comis. sac. palat. Add. Alciat. lib. 1. parerg. c. 37.* ubi & illud Sen. in *αποκολοχουτ.* *Claud. Caesar. Tu autem, qui plura loca calcasti, quam ullus mulio perpetuarius*, huc refert, ibique *mulionem perpetuarium* interpretatur mercenarium, qui mulam veterinam conductam in perpetuum, dum vixerit, certo pretio habet, eaque vesturam facit. Sed aliter Gronovius *ad eum locum n. 12. & Barth. lib. 11. adversar. c. 37.*

PERPETUO, id est, in perpetuum, dicitur actio competere l. 3. §. 1. *D. de vi & vi arm.* actio & interdictum dari leg. 4. §. ult. l. 17. §. 3. *D. de damn. infect.* l. 20. §. 6. *D. de op. nov. nunc. heres conveniri* l. 17. *D. de castrens. pecul.* Atque hoc sensu verba hæc a juris auctoribus scripta erant, quæ hodie ex principum constitutionibus non ultra triennii spatium porriguntur. Quod ex naturali causa fit, etsi non adducit, perpetuo tamen fieri existimatur l. 28. *D. de servis. præd. urb.* An ad tempus fideicommissum, an perpetuo præstari voluerit,

rit l. 6. D. de ann. legat. Servi, qui hoc animo a domino inducti essent, ubi *perpetuo* essent, non temporis causa adcommo-
rentur l. 32. D. de pignor. Res, quas *perpetuo* quis ibi habuerit, atque ita disposuit, ut *perpetuo* haberet l. 32. §. 3. D. de hered. inst. Prædia, quæ *perpetuo* quibusdam fumenda traduntur, id est, quamdiu pensio sive redditus pro his domino præstetur, neque ipsi conductori, neque heredi ejus, cujus conductor, heresve ejus id prædium vendiderit, aut donaverit, auferre liceat §. 3. Inst. de locat.

PERPETUUS, a, um. Perpetuæ actiones temporalibus opponuntur. *Perpetuæ* autem actiones olim dicebantur, quæ *perpetuo*, seu in infinitum compete-
bant, quales erant rei persecutoriæ, quæ ex legibus, SCis, aut ex sacris constitutionibus proficiscebantur, aliter atque eæ, quæ ex Prætoris jurisdictione pendebant, quæ plerumque annuæ erant. Hæc actio, quæ competit de effusis & dejectis, *perpetua* est l. 5. §. 5. D. de his, qui effud. vel dejec. Atque ita in Pandectis accipere debemus, quod a lictis scriptum est, *perpetuo* seu *in perpetuum* actionem dari, ut l. 28. §. ult. D. de dol. mal. Idem etiam significat in *perpetuum* teneri l. 29. D. eod. tit. *Perpetuæ* autem erant olim actiones, seu *perpetuo* compete-
bant, heredique & in heredem dabantur actiones, quæ rei persecutionem habebant. Unde Ulpianus de Faviana actione loquens: Hæc actio, ait, in *perpetuum* datur, quia habet rei persecutionem l. 3. §. 1. D. si quid in fraud. parv. Similiter de actione damni infecti. Hæc actio, ait Ulpianus, quum rei habet persecutionem, & heredi & in heredem, & *perpetuo* dabitur l. 4.

§. ult. D. de damn. infect. Hæc actio, quæ adversus heredes, ceterosque successores pertinet, *perpetuo* competit, quia in eo rei persecutio continetur l. 3. §. 1. D. de vi & vi arm. Judicati actio *perpetua* est, & rei persecutionem continet l. 6. §. ult. D. de re judic. Hoc interdictum *perpetuum* est l. 3. §. ult. D. de bom. lib. exhib. l. 20. §. 6. D. de oper. nov. nunc. l. 2. §. 34. D. ne quid in loc. publ. Hæc judicia, quamvis honoraria sunt, tamen *perpetua* sunt l. ult. §. ult. D. naut. caup. lib. Eodem sensu *perpetuam* obligationem accipere in l. 35. §. ult. D. de negot. gest. l. 91. §. 4. D. de verb. oblig. ex qua nimirum actio in *perpetuum* datur. Nec aliter *perpetua* stipulatio exaudienda est l. 24. §. ult. D. de usur.

At novo jure *perpetuæ* actiones accipiuntur, quæ usque ad triginta vel quadraginta annos extenduntur. His enim temporum curculis, & cancellis omnes tam in personam, quam in rem actiones tandem principalibus constitutionibus circumscriptæ fuerint pr. Inst. de perpet. & temp. act. l. 3. 4. C. de prescript. trig. vel quadr. ann. Proinde alia est hodie, atque olim fuit, verbi hujus sententia. Et ideo hodie in *perpetuum*, prout & Justinianus interpretatur, est usque ad finem constitutionibus introductum pr. Inst. de perpet. & temp. act. Unde etiam actio *perpetuo durare* dicitur, quæ etiam post triginta annos, & usque ad annum quinquagesimum durat l. 1. junct. l. 3. C. de oblation.

Perpetuæ exceptiones, & temporales opponuntur l. 3. D. de except. Vide supra sub articulo *peremptoria exceptiones*. Exceptio *perpetua* pacti conventi l. 5. C. de pact. *Perpetua* exceptio parit con-

dictiōnem l. 26. § 7. *D. de condit. indeb.* Jusjurandum perpetuam exceptionem parit leg. 40. *D. de jurejur.* Exceptione perpetua succurri ei, qui per vim expulsi post retinuit possessionem.

Perpetua aqua l. 1. § 3. *D. ut in flum. publ.* ubi temporali opponitur.

Perpetua causa. Quod dicitur, omnes servitutes prædiorum perpetuas causas habere debere l. 28. *D. de serv. præd. urb.* Hunc sensum habent, ita servitutes constitutas, comparatasque esse debere, ut res semper sit idonea ad servitutis usum, verbi gratia, ex aqua, quæ arefcit, & ex cisterna aquæductus cedi non potest, quoniam causam seu materiam perpetuam, id est, vivam & perennem aquam non habet l. 1. § 3. *D. de fonte.* Atejus aquæ, quæ ex cælo cadit, in vicinum immittendæ utiliter constituitur servitus, quoniam etsi ea assidue non cadat, quum tamen ex naturali causa cadat, perpetuo cadere intelligitur. Contra non perpetuam causam habet, quod manu fit l. 28. *D. de servis. præd. urb.*

Perpetua conditio l. 10. *C. locat.*

Perpetua consuetudo l. 6. *D. quod cujusq. univ. nom.* id est, semper observata, ut l. 32. § 6. *D. de adm. & peric. sus.*

Perpetuum edictum adpellatum est, quod ex annuis prætorum edictis perpetua jurisdictionis causa propositis, iisque magna ex parte traslatitiis a Salvio Juliano compositum & in ordinem Digestum, titulisque distinctum, *perpetui* juris vim vigoremque Hadriani Imperatoris auctoritate, nec non Senatusconsulti, quod super ea intercessit, auctoritate obtinuit l. 2. § 18. *C. de res. jur. enuel.* Vid. supra sub art. *Edictum.* Ni-

mirum perpetuum dicitur, non modo, quod sine caret, sed & quod continuum, vel non interruptum, sive quod non cessat, quamdiu durat. Tales sunt locutiones veterum Palus *Perpetua* Cæs. de bell. Gall. lib. 7. c. 57. Biennium *perpetuum* Terent. *Accey. Aët.* 1. *SC.* 2. v. 12. & ibi Donat. *Perpetua* ædes Plaut. *Mostell. Aët.* *SC.* 2. v. 68. *Perpetua* nox, Idem *Rudent. Aët.* 2. *SC.* 3. vers. 40. Unde intelligitur, quod jam ante Hadrianum Lege Cornelia *perpetua* facta sint *Edicta* prætorum, quum tamen his adhuc integrum fuerit, sub magistratus auspicia nova edicta proponere. Quia enim per annum mutari amplius non poterant edicta, vocabantur *perpetua*. Quod quum non animadverteret Jac. Menardus in Nos. ad *Cic. Verrin.* 1. p. 103. apud Ascon. *Pædianum* legendum putavit, ex *edictis suis propositis*, pro *ex edictis suis perpetuis*. Quin ex eodem hujus notione neglectu, ante Hadriani tempora nusquam *edicti perpetui* vocem reperiri, *perperam* scripsit Guil. Grotius de vit. jurisc. II. 6. Hein.

Perpetua excusatio temporali opponitur l. 4. § 1. *D. de mun. & honor.* l. 8. *D. de exc.*

Perpetuum flumen, id est, perenne, & quod semper fluit. Ovid. de remed. amor. v. 651. *Flumine perpetuo torrens soles altius ire.*

Perpetuum impedimentum l. 101. § 2. *D. de verb. sign.*

Perpetui inhabitatores l. 1. § ult. *D. de furt. adv. navis.*

Perpetua jurisdictionis causa propositum opponitur illi, quod proponi solet, prout res incidit l. 7. pr. *D. de jurisd.* ubi *perpetua* jurisdictionis intelligitur, sensu quo ante Hadriani tempora *perpetua* adpellata fuisse *edicta* prætoris modo vidimus. Et ita accipe

jurisdictionem *perpetuam* in l. 2. *C. de resist. mil.*

Perpetuum jus , id est , certum , & in omnia tempora scriptum , ut *Quinctil. Declam.* 150. Secundum *jus perpetuum leg.* 3. *D. de pignov. act.* ubi *Julius Papius* edictum perpetuum intelligit. Juxta juris *perpetui* formam l. 5. *C. de appellat.* An non facit do- lo qui jure perpetuo utitur *leg.* 42. *D. de act. ems.*

Perpetuus lacus l. 23. §. 1. *D. de servis. pred. rust.* id est , qui perpetuam aquam habet , ut l. 1. §. 1. *D. ut in flum. publ. nav. lic.* *Perpetuum* legatum l. 23. *D. de ann. legat.*

Perpetua mensura l. 1. §. 5. *D. de flum.*

Perpetuus morbus , qui inter- missionem non habet , sed rebus gerendis impedimento est l. 6. l. ult. §. 1. *D. de Aedil. edict.* l. 27. §. 7. *D. solut. matr.* l. ult. *C. de curat. furios.* l. 5. *D. de postul.* l. 54. *D. de proc.*

Perpetui officiales in l. 34. *pr. D. de reb. cred.* dicuntur , non qui officii finem nullum habent , sed qui non habent officii finem cer- tum , seu quorum officium non finitur , finito officio praesidium.

Perpetuum opus. In opus *per- petuum* , vel temporarium dari l. 1. §. ult. *D. effract.* l. 34. *D. de pæn.* id est , ad totum vitae tempus.

Perpetuum pactum , quod non est ad tempus factum. Exceptio pacti conventi *perpetui* , id est ne omnino pecunia petatur l. 3. *D. de exc.*

Perpetua penitatio l. 24. *D. de ann. leg.*

Perpetua exsilii poena l. 39. *D. de jur. fisc.* *Perpetuis* poenis te- nebitur *Ulp. tit.* 16. §. 3.

Perpetuae quaestiones , quas Cen- sorino & *Martilio* consulibus con- stitutas *Cicero* in *Bruto cap.* 17.

scribit , ita duabus de causis ad- pellatas bene quidem monuerunt. Una est , quod ordo hujusmodi publicorum judiciorum exercen- dorum lege semel praescriptus fuit , certaue forma in universum da- ta , ut nova deinde lege non opus esset. Altera est , quod annuam his quaestionibus exercendis praetores illi , qui publicis judiciis praerant , operam darent , non quemadmodum ante fieri solebat , quum ita res tulisset , ut quaestio decernenda videretur , tum lege- retur , qui quaereret , specialisque de ea rogatio perferretur.

Perpetua sepulturae traditum corpus , & ad tempus alicui loco commendatum opponuntur , apud *Paull. lib.* 1. *sent. tit.* 21. §. 4. *Add. l.* 10. *C. de relig. & sumt. fun.* l. 3. §. 4. *D. de sepulcr. viol.* In *perpetuam* servitutem venire l. 44. §. 7. *D. de legat.* l. 1. l. 1. *C. si serv. export. ven.*

Perpetua valetudine tentus l. 1. *C. qui morb. se excus.* *Plin. lib.* 1. *epist.* 12. *Evast* *perpetuam* valetudinem.

Perpetua vincula l. 8. §. ult. l. 35. *D. de pæn.* l. 1. *C. qui non poss. ad libert.* l. 5. *C. famil. er- cisc.*

Perpetua & constans voluntas l. 10. *D. de just. & jur. pr. Inst. cod. tit.*

Perpetuus usus l. 17. §. 7. *D. de action. ems.* l. 242. §. ult. *D. de V. signif.*

Perpetua utilitas l. 3. *D. de im- pens. in rem. dot. fact.*

Notandae porro phrasae. Dotis causa perpetua est , & ita con- trahitur ut semper apud maritum sit l. 1. *D. de jur. dot.* id est , durante matrimonio. Hoc non est perpetuum , id est non semper locum habet l. 40. *D. de condi- ct. indeb. pr. Inst. de satisf. tut.* l. 36. *D. ad SC. Trebell.* Utrum uno dumtaxat anno , an in *per- petuum*

suum decem annua præstanda sint l. 20. §. ult. D. de ann. legat. puta quoad vixerit, legatarius. Sic procurator, dari in *perpetuum*, vel usque ad diem l. 3. & 4. D. de procur. In *perpetuum* relegatus l. 3. C. qui pot. tut. Societas coiri potest in *perpetuum*, (id est, dum vivunt,) vel ad tempus l. 1. D. pro soc. non in æternum l. 70. D. eod. tit.

PERPLEXUM, Dixi *τὸ ἀπορροῦν*, id est ex *perplexis* hanc questionem esse l. 88. pr. D. ad leg. fals.

PERQUAM nimie diligentie l. 6. in fin. D. de cadav. punis. Perquam ridiculum l. 7. §. 22. D. de interd. & releg.

PERRARO l. 18. §. 1. D. de minor.

PERSCRIBERE. Ut chirographum perscriberet sua manu l. 26. §. 1. D. de pign.

PERSCRIPTIO (ita enim legendum pro *proscriptio* in l. 10. D. de decurion.) est in tabulas publicas relatio. Cic. *Philip.* 5. Illa vero dissipatio pecuniæ publicæ ferenda nullo modo est, per quam septies millies falsis *perscriptionibus*, donationibusque avertit. Idem pro *Flacco*. *Perscriptiones* pro *Syngraphis* accepit his verbis, *perscriptiones* cum mulierculis aperta circumscriptione fecisti. Attamen *proscribere* in pacto convento pro *perscribere* legitur in l. 71. pr. D. pro soc.

PERSECARE. Tunc reus homicidii sit dominus, si servum occiderit serarum unguibus *latere persecando* l. 1. C. de emendar. servor.

PERSEQUI, insequi l. 44. D. de adquir. ver. dom. *Persequi* feram l. 5. §. 1. D. l. 41. D. de adquir. rer. dom. aliquem inimicitii l. 22. D. de adim. legat. servum fugitivum leg. 2. D. ad leg. Fab. de plag.

Persequi alias est per judicem,

vel per prætorem quid petere. Proinde *persequi* dicimur rem nostram, sive nobis pignori obligatam, sive nobis debitam. *Persequi* videtur & qui satis accepit l. 57. §. ult. D. de verb. signif. *Persequi* per actionem leg. 2. D. ad leg. Fab. de plagiar. causam adpellationis l. 27. D. de adpell. legis Aquiliæ danarum §. 11. *Inst. de leg. Aquill.* dominium l. 10. C. de præd. minor. hypothecam l. 11. de quib. mod. pign. judicatum leg. 39. §. 12. D. de admin. & peric. tut. l. 52. §. 1. D. de fidejuss. pr. *Inst. de action.* jus suum l. 30. §. ult. D. de except. rei jud. patrimonium l. 3. §. 2. D. de bon. possess. litem l. 5. D. rat. rem habet. mandati judicio l. 16. D. mand. pignora l. 14. D. de pignor. l. 9. C. de præd. minor. rem l. 32. D. de fideicom. libere. Hinc actiones rei persequendæ gratia comparatæ, quædam pœnæ persequendæ §. 16. *Inst. de action.* Nec tantum, qui privata actione experitur, sed & qui accusat, postulat, desert, *persequi* dicitur. Sic *persequi* accusationem leg. 16. C. ad leg. Corn. de fals. crimina l. 1. C. de general. abol. criminis causam l. 1. C. de furt. suam suorumque injuriam l. 12. C. de his, qui accus. non poss. reum l. 17. D. ad SC. Turp. ultionem, & mortem filii l. 9. C. de his, qui acc. Sed & *Lex persequi* dicitur, uti in l. 1. C. ad Leg. *Viscell.*

PERSEQUUTIO. Hoc verbo, ait Ulpianus, extraordinarias *persequutiones* puto contineri, ut puta *fideicommissorum*, & si quæ aliæ sunt, quæ non habent juris ordinarii exsequutionem l. 178. §. 2. D. de verb. signif. id est, quarum cognitionem extra ordinem magistratus ipsemet suscipit, qui jure ordinario non cognoscere ipse, sed iudices dare solet.

Et

Et ita *persecutio* ab *actione* *positio*neque separatur, ut in stipulatione Aquiliana. Quæcumque mihi tecum *actio*, quæque adversus te *positio*, vel adversus te *persecutio* sit l. 13. §. ult. D. de accept. §. 2. Inst. quib. mod. oblig. toll. Sic & in stipulatione de rato, cuius ea de re *actio*, *positio*, *persecutio*que sit l. 23. D. res. rem hab. Adde l. 10. D. de verb. obl. l. 49. D. de verb. sign. l. 4. §. 1. D. de cast. pecul. Papinian. utique ita hæc distinguit, *Actio* in personam infertur, *positio* in rem, *persecutio* in rem, vel in personam. Verum subtilis hæc verborum differentia plerumque confunditur. Namque *actionis* verbo etiam *persecutionem* contineri tradit Paullus l. 34. D. de verb. signif. Sic quæ fideicommissi *persecutio* dicitur l. 3. D. de usufr. l. 32. D. de fideic. libers. l. 14. C. de donat. int. vir. & ux. eadem & fideicommissi *actio* vocatur l. ult. §. 4. D. de legat. 2.

Denique *persecutionis* appellatio latius patet, atque ad quaslibet *actionum*, *petitionum*que species porrigitur, ut pr. Inst. de except. l. 45. §. 9. D. de jur. fisc. l. 40. D. de minor. l. 2. §. 1. D. de vi bonor. rapt. *Persecutio* dedictorum aut propria, aut communis l. 2. D. de re milis. eorum, quæ vi vel furto ablata sunt l. 1. C. de his, quæ vi metusve causa. *Persecutio* loco deterriori non fit, quamvis exactio rei possit esse difficilior l. 11. D. si quis cau. in judic. sist. *Persecutio* hereditatis leg. 5. §. 4. D. de legat. prest. juris suis l. 46. D. de pass. legati l. 16. §. 7. D. de bon. libers. nominis l. 2. C. de donat. pecuniæ l. 16. C. de don. int. vir. & ux. pignoris & hypothecæ l. 17. & 18. C. de pignor. pœnæ l. 1. §. 4. D. ad SC. Turp. rei l. 6. §. ult. D. de re jud. usufructus l.

3. Digest. si corr. pos.

Persecutio bestię l. 5. pr. l. 44. D. de adq. rer. dom.

PERSEQUUTORES, *Persecutoria*. Vid. infra *prosecutor*, *prosecutoria*.

PERSEVERANTIA l. 3. D. de divor.

PERSEVERARE agere injuriarum l. 17. §. 6. D. de injur. & famos. libell. petere l. 2. §. 3. D. de dol. mal. & mes. except. vel in petendo l. 34. §. ult. D. de aur. leg. dominus rerum hereditariarum l. 6. C. de hered. vel act. vend. l. 3. C. de his, quæ a non dom. bonorum esse l. 12. §. 1. D. de capt. & postl. mortuo illo tutores l. 12. D. de suscit. in eodem actu l. 37. D. de adm. & per. sus. in administratione l. 11. C. arbitr. sus. in eadem contumacia l. 3. C. de susp. sus. in crimine usque ad sententiam l. 7. D. de accus. in eadem cura l. 25. D. de sus. & cur. in eodem furore l. 32. §. 6. D. de usu & usufr. leg. in lite l. 10. §. ult. D. de judic. in matrimonio l. 101. §. 3. D. de condit. & demonstr. l. 11. §. 10. D. ad leg. jul. de adult. in eadem obstinatione l. 5. C. de ingen. manum. in officio l. 37. D. de administ. & peric. sus. in possessione l. 15. §. 35. D. de damn. infect. in querela l. 15. §. 1. D. de inoff. test. in societate l. 42. §. 1. D. de adquir. hered. in eadem temeritate leg. 28. §. 3. D. de pœn. in viduitate l. 15. §. 8. D. ad leg. jul. de adult. in eadem voluntate l. 65. D. de ris. napt.

Perseverare, id est, durare constare dicuntur, causa l. 20. §. 13. D. de oper. nov. nunc. cura l. 16. §. ult. D. de sus. & rap. distr. legatum l. 32. §. 6. D. de usu & usufr. leg. matrimonium l. 5. C. de collar. obligatio l. 11. D. quib. mod. pign. l. 14. D. de

pignor. l. 30. §. ult. *D. de exc. rei jud. pignoris persequutio leg.* 29. §. 2. *D. de pignor. voluntas* l. 1. §. 14. *D. quod legat.*

PERSICIANUM, vel uti Ulpian. *Fragn. tit. 16. §. 3.* vocat: *Pernicianum* Senatusconsultum, quod erat de sexagenariorum, & quinquagenariorum nuptiis. Plura de hoc SCo habes apud Schulting. in *jurispr. vet. antejustin.* p. 613. & apud Hein. in *Hist. jur. civ. lib. 1. §. 204.*

PERSOLVI dicitur, quod in totum solvitur in l. ult. §. 4. *D. de legat. 2. l. 2. §. 3. D. pro em- s re.*

PERSONA in jure nostro est homo cum statu suo consideratus. Nativo suo significato hoc vocabulum notat fictitiam faciem, sive larvam, qua utebantur comici, ut varium fingerent vultum pro vario, quo imitabantur, subjecto. Vid. Gell. *lib. 5. c. 7.* Indigitat hoc ipsum Phædrus *lib. 1. fab. 7. Personam tragicam forte vulpes viderat, O! quanta species, inquis, cerebrum non habet.* Hinc desumpta metaphorâ aliis rebus & personis applicari cœpit. Ita jam Seneca *c. 24.* ad hoc digitum intendit: *Non hominibus tantum, ait, sed & rebus demenda persona est, & redenda facies sua.* Nec inconcinnam hanc translationem fuisse, facile adparet, quem enim modo conspexisti jura civitatis suæ defendentem Cajum, eum mox videbis ut maritum potestatem maritalem defendentem, mox ut parentem bona filii adventitia sibi addicentem. Et ita non nisi mutata persona contemplari licet Cajum pro diversitate status. Eleganter hæc exponit Hert. in *Diff. de uno homine plures personas repræsentante.* Wurf. *jurispr. defin. §. 49.* Servi utique in ratione civili status personam non habent,

eosque in rebus censerî notissimi juris est. Itaque recte Theophilus ad §. 2. *Inst. de hered. inst.* & pr. *Inst. de Serv* Servos ἀπὸ προσώπου vocat. Quatenus vero cum statu naturali consideratur servus, persona quoque dicitur. Hinc summa de jure personarum divisio hæc est, quod omnes homines liberi sint, aut servi l. 3. *D. de stat. hom.* De personarum statu, id est, hominum leg. 2. *D. eod. tit.* In personam servilem nulla cadit obligatio l. 22. *D. de divers. reg. jur.* Omne jus vel ad personas pertinet vel ad res, vel ad actiones l. 1. *D. de stat. hom.* Ex persona patris vel filii domini l. 11. *D. de legat. 1.* In persona filii leg. 19. §. 2. *D. de stipul. servor.* In cujus persona stipulatio consistit l. 11. *D. eod. tit.* In stipulationibus numquam personam inesse, nisi expressa sit leg. 126. §. 2. *D. de verb. oblig.* Persona, quæ ex virili sexu, vel ex feminino descendunt l. 1. §. ult. *D. de legat. præst.* Pupillus in his, quæ a substituto relinquuntur, personam sustinet ejus, a quo sub conditione legatur l. 7. §. ult. *D. de liberat. legat.* Hæc in eorum persona concessum est, qui &c. l. 57. *D. de acqu. ver. dom.* In quibus factum personæ desideratur leg. 61. *D. eod. tit.* Ex persona sua filius, vel ex persona filii pater l. 17. §. 2. *D. ad municip. Personæ* uxorum l. ult. §. 1. *D. de liberal. caus.* Singularis personæ, vel collegium, vel corpus l. 9. §. 1. *D. quod met. caus.* Ex cujus persona fideicommissa esse cœperunt pr. *Inst. de codicill.* Persona certa, incerta, legitima. Vide his voc.

Personæ coherere dicuntur jura, quæ personas non egrediuntur, eorumque, quibus competunt, morte extinguuntur, nec ad heredes transeunt. Conditiones, quæ per-

personis cohererent l. 6. §. ult. *D. de statu lib.* Jus aquæ dandæ, quod prædiis datur, extincta *persona* non extinguitur, quod datur *personis*, cum *personis* amittitur l. 2. §. 43. *D. de aqu. quot. & æstiv.* Jus fruendi morte extinguitur, sicuti si quid aliud personæ coheret l. 3. §. ult. *D. quib. mod. usufr.* Munera, quæ personis cohererent l. 1. *C. de mulier. & in quo loc. munera sex.* quæ & personarum munera vocantur l. 1. *D. de mun. nec non munera*, quæ personis mandantur l. 1. *C. de sumt. recup.*

Persona ut purissimum causæ, si ve rei opponitur. Haustus aquæ, pecoris ad aquam adpulsus est servitus *personæ* l. 14. §. ult. *D. de alim. & cib. leg.* Servitutes aut personarum sunt, aut rerum l. 1. *D. de serv. id est*, aut hominum, aut prædiorum ut l. 15. *D. eod. tit.* Privilegia quædam causæ, quædam *personæ*, quæ ad heredem non transeunt l. 196. *D. de regul. jur.* Tutor *persona* non rei vel causæ datur l. 14. *D. de testam. sus.* Itaque in *personam*, & in rem invicem pugnant. Sic in *personam*, & in rem actio adversantur. Actiones aut in rem sunt, aut in *personam*. Namque agit unusquisque aut cum eo, qui ei obligatus est, vel ex contractu, vel ex maleficio, quo casu præditæ sunt actiones in *personam*, per quas intendit, adversarium ei dare, aut facere oportere §. 2. *Inst. de action.* In *personam* actio, quæ & condictio adpellatur, qua cum eo agimus, qui obligatus est nobis ad faciendum aliquid, vel dandum, & semper adversus eundem locum habet *leg. 25. D. de oblig. & action.* Iste nomen omnem actionem significat, si ve in rem, si ve in *personam* *leg. 36. D. de verb. signif.* si ve in *personam*, si ve in

rem petitio l. 178. §. 2. *D. eod. tit.* Actionem fideicommissi in *personam* competentem l. ult. §. 4. *D. de legat. 3.* Pactum si in rem constituatur, & si in *personam* conceptum est, opponuntur *leg. 17. §. 5. D. de pact.* Similiterque si in rem pasciscatur, & in *personam* pactum conceptum est, pugnant l. 21. §. 1. *D. eod. tit.* Si ex altera parte in rem, ex altera in *personam* pactum conceptum sit l. 57. *D. eod. tit.* Tale pactum, profiteor te non teneri, non in *personam* dirigitur l. 4. *pr. D. de pact.*

Persona pro potestate, & jure *personæ* competente. Majorem sibi in rebus filiorum vindicare *personam* l. 3. *C. Th. de matern. bon.*

Persona etiam dicitur de hominibus defunctis, & angelis. Si quis donaverit aliquam rem *personæ* martyris, aut prophetæ, aut angeli l. 15. *C. de SS. Eccl.*

Persona pro statua, vel sigillo, cujus ex ore aquæ salient l. 17. §. 9. *D. de æst. emt.* Item constat, sigilla, columnas quoque, & *personas*, ex quarum rostris aqua salire solet, villæ esse. Vocantur alias *Marfya*. Glossarium Petronii: *Marfya*, *persona*, seu sigilla, ex quorum rostris, aut alia corporis parte aqua salire solet, varie efficta. In fontibus ac puteis putralia adpellantur. In theatris erant ejusmodi statuæ seu *personæ*, quæ odorato humore spectatores adspergebant, Lucan. *pharjal. lib. 9. v. 808.* Utque solet pariter totis se effundere signis Corycii pressura croci. Propert. IV. 1. 14. Pulpita solemnes non oluere crocos. Vid. Em. Frigel. *de statuis illust. Rom. c. 6. p. 53. Hein.*

PERSONALE, quod *personæ* coheret, non rei, aut causæ, quod cum *persona* extinguitur, nec ad heredes transit, quod *personæ* fo-

sonam non egreditur. Hac significatione videtur accipi actio *personalis* in *l. ult. C. de præscript.* 30. vel 40. ann. *Personale* beneficium leg. 63. §. 1. *D. pro soc.* id est, soli socio, non ejus fidejussori datum. Hoc legati *personale* beneficium est *l. 28. D. de judic.* Tale beneficium *personale* est, & cum *persona* extinguitur *l. 13. D. solus matrim.* Constitutiones principum *personales*, quæ nec ad exemplum trahuntur *l. 1. §. 2. D. de consil. princ.* §. 6. *Inst. de jur. nat. gent. & civ. personalis* electio leg. 76. *D. de verb. oblig.* *Personale* munus, quod corporibus, labore, cura, sollicitudine animi ac vigilantia solemniter existit *l. 1. §. 1. D. de mun. & honor.* ex qua pete hujusmodi munerum exempla. Add. *l. ult. D. eod. tit. l. 1. C. de decurion.* *Personalis* obligatio *l. 11. D. quib. mod. pign. personale pactum* leg. 21. & 25. §. ult. *D. de pact.* id est, in personam conceptum, ut *l. 17. §. 5. l. 21. §. 1. l. 55. D. eod. tit.* quod alii non prodest, præterquam ei soli, cum quo conventio facta est; quod ad alium non pertinet, quemadmodum nec ad heredem, ut eadem *l. 25. §. ult. D. eod. tit.* Quoties cohæret personæ id, quod legatur, veluti *personalis* servitus, ad heredem ejus non transit, si non cohæret, transit *l. 8. §. 9. D. de lib. leg.*

Personale & reale, sive id, quod in rem conceptum est, datur, competit, infertur, adversantur. Ita *personalis* actio leg. 38. *D. de judic. l. 1. §. 21. D. de collat. l. 178. §. 2. D. de verb. signif.* Hujusmodi enim actiones heredi, & in heredem dantur, nec personis contrahentium cohærent, sed ideo *personalis* actio, quod in personam sit, non in rem. Unde & in personam appellatur *l. 25.*

D. de oblig. & act. l. 36. D. de verb. signif. seu in personam competens, ut *l. ult. §. 4. D. de legat. 2.* seu quæ in personam infertur, ut *l. 28. D. de oblig. & act.* nimirum per quam intendit quis adversarium ei dare aut facere oportere §. 1. *Inst. de act.* Interdicta omnia, licet in rem videantur concepta, vi tamen ipsa *personalia* sunt *l. 1. §. ult. D. de interd.* Petitio hereditatis, etsi in rem actio sit, habet tamen præstationes quasdam *personales* *l. 25. §. 18. D. de her. pet.*

PERSPICITUR, id est, constat, perspicuum est. Dos donationis instar *perspicitur* obtinere *l. un. C. si dos const. marr.* quæ pars posterior est *l. 3. C. Th. de dotib.*

PERSPICUI debitores *l. 9. C. Theod. quov. adpell.* i. e. manifesti.

PERSTARE pervicaciter *l. 3. §. 16. D. de susp. rus.*

PERSTREPERE, obstrepere. Præscriptiones civiles, quæ occurrere, atque *perstrepere* examini consueverunt *l. 33. C. ad leg. jul. de adult.* quæ est *l. 7. Cod. Th. eod. tit.*

PERSUADERE *tuus metus* est. Nam & bonum consilium quis dando potest suadere, & malum *l. 1. §. 3. D. de serv. corrupt.* *Persuadere* est plus, quam compelli, atque cogi sibi parere *d. l. 1. §. 3.*

PERTENTARE, sive ut vulgo scribitur *peremsare*, protentare in *l. 4. extr. C. Th. de princ. agent. in reb.*

PERTICÆ iis, quæ vineis necessaria sunt, adnumerantur *l. 1. D. sign. junct.* in materiæ numero non lignorum redimuntur, ut pote quæ fulciendi causa parantur *l. 56. D. de legat. 3.* *Perticæ* quibus aranæ detergantur *l. 12. §. 22. D. de instr. vel instr. leg.*

PER

PERTINERE. Verbum illud latissime patet. Nam & eis rebus petendis aptum est, quæ domini nostri sunt, & eis, quæ jure aliquo possideamus, quamvis non sint nostri domini. *Pertinere* ad nos etiam ea dicimus, quæ in nulla earum causa sint, sed esse possint *leg. 181. D. de verb. signif.* Sic si Sejus legatum ad se pertinere voluerit *leg. 64. D. de furs. Add. l. 44. §. 2. D. de legat. 2.*

Pertinere etiam dicuntur, quæ jure obligationis, officii, item quæ jure interesse nos afficiunt. Quum legatarius fideicommissum ad se pertinere noluisse *leg. 43. D. de act. ems.* Quæ ad judicem pertinent *l. 5. §. 8. D. de Ædil. edict.* ad officium judicis *l. 10. D. usufruct. quemadm. cau. magistratus leg. ult. §. 2. D. ad municipal. patris leg. 17. §. 18. D. de injur. ad prætorem l. 12. D. de recept. ad jurisdictionem l. 53. §. ult. D. de re judic. ad notionem præsidis l. 26. D. de appell.* Inter ipsos, aut qui ad eos *pertinent l. 5. §. 2. D. de don. ins. vir. & ux.* Qui nihil ad se *pertinentes* latrones recipiunt *l. ult. D. de recept. Semproniam* ad animum meum pertinere cognovisti *l. 60. §. 1. D. mandas.* Causam ad se *pertinentem* idonee tueri *l. ult. §. ult. D. de appell.* Item ad se *pertinentem* exsequi *l. 24. §. ult. D. cod. sis.* Quum omnis exsequutio *appellationis* ad adultos *pertineat l. ult. §. ult. D. cod. sis.*

Ad aliquid *pertinere* etiam dicitur, quod illo comprehenditur, & conjunctum est. Si Codicilli ad testamentum pertinere dicuntur *l. 3. §. 8. D. ad exhib.* Etenim testamento facto codicilli ejus jus sequuntur *l. 46. D. de jur. codicillor.* Proinde verba hæc testatoris. Si quid ad hoc testamen-

tum *pertinens* reliquero, etiam codicillos ante testamentum hoc scriptos comprehendunt *leg. 18. D. cod. sis. Add. l. 1. C. de codicill. l. 1. §. 1. D. de sab. exhib.* Ad causam testamenti pertinere videtur id, quodcumque quasi ad testamentum factum sit *l. 2. §. 1. D. testam. quemadm. aper. Add. l. 3. §. 18. D. de SC. Silan. l. 11. §. ult. D. qui testam. fac. l. 3. C. quemadm. test. aper.*

Pertinere interdum est porrigi, extendi. Posteriores leges ad priores *pertinent l. 28. D. de legib.* id est, trahuntur *l. 27. D. cod. sis.* Cujus significatus alia vide exempla in *l. 27. D. de legib. l. 1. D. de jur. immun. l. 17. §. ult. D. de injur. & famos. libel. l. 3. §. 3. D. quod quisq. jur. in al. stat.* Hæc verba, *Is, ad quem ea res pertinet*, variam habent in prætoris edictis, & in stipulationibus interpretationem. Plerumque certe sic intelliguntur, ut qui in universum dominium vel jure civili, vel prætorio successerint, contineantur *leg. 90. D. de verb. signif.* Atque ita in Ædilitio edicto verba hæc, *emtori, aliisque, ad quos ea res pertinet*, accipimus *l. 1. §. 1. l. 19. §. 5. l. 31. §. 21. D. de Ædil. edict.* Unde & in *l. 53. D. de oblig. & act.* quum adjicitur, *eive, ad quem ea res pertinet*, & adrogati, & eorum, qui jure nobis succedunt, personas comprehendimus. Iisdem verbis heredes, & bonorum possesores, & ceteri successores demonstrantur *l. 1. §. 14. 15. & l. 2. §. 1. D. quod legator. Eodem modo & in l. 40. D. ff. cere. pet. & l. 37. §. 3. D. de legat. 3.* hæc verba accipimus. Sed & in edictis de jurejurando, & in cautione de rato, non eos tantum, qui in jus universum, sed & qui in rem successerint, ea verba complectuntur *l. 7. & 8.*

8 *D. de jurejur.* l. 3. & 22. §. 7. *D. res. rem habet.* Heredes ceterique, ad quos ea res pertinet l. 5. §. ult. *D. de contrav. tut.* Heres, at quem ea res pertinebit l. 126. §. 2. *D. de verb. oblig.* In edicto vero de ventre inspiciendo ii continentur, quorum interest, partum non edi, vel totam habituri hereditatem, vel partem ejus, sive ab intestato, sive ex testamento. De partu supposito accusant parentes, aut his ad quos ea res pertinet, dominus tantum continetur, non etiam creditores l. 33. §. 3. & 39. §. 1. & 2. *D. de procurat.* In edicto de bonis auctoritate iudicis possidentibus, iisdem verbis etiam curator bonis distrahendis datus, & ipsemet debitor, si contigerit, ut ejus bona veneant, continebitur l. 9. pr. & §. 3. *D. de bon. auct. judic.* Plenius vero in lege Julia de adulteriis hæc verba accipiuntur, ut bonæ fidei emtores & fructuarios, & qui pignori acceperunt, & omnes, quorum interest, comprehendant l. 27. *D. ad leg. jul. de adult.* Hæc eadem verba in satisfactione, quæ ab adrogatore præstari debet, non heredes dumtaxat legitimos, sed & substitutos, & eos, quibus libertates datæ, vel legata relicta sunt, complectuntur l. 8. & 19. *D. de adops.*

Pertinere videntur rationes, quod ad verba edicti de edendo attinet, si eas argentarius actor vel procuratore ejus mandante, tractaverit. *Pertinere* quoque videtur ad procuratorem ratio, quam cum domino habet. Ad nos quoque pertinet non tantum, quum ipsi contraximus, vel successimus ei, sed etiam si is, qui in nostra potestate est, contraxit l. 4. pr. l. 6. §. 5. l. 9. in fin. *D. de edend.*

Pertinet pro spectat. Eo pertinet

scire, ut possideat l. 20. §. ult. *D. de interrog. in jur. fac.* Eo *pertinet*, ut l. 1. §. ult. *D. de inspic. ventr.* Quod maxime queri *pertinere* ait l. 34. §. ult. *D. mandas.* Ad rem pertinet lex 93. *D. de cond. & dem.*

Pertinere etiam competere significat. Damni infecti stipulatio *pertinet*, etiam si quid ejus operis, quod in fundo meo aquæ ducendæ causa vitio damnum mihi contigerit l. 30. *D. de damn. infect.* Eadem hujus vocis notio est in l. 11. *D. de auct. tut.* notante Cujac. in *Recis. ad tit. de bon. possess. furios.* p. 1680.

Pertinere ad aliquid, veluti beneficium, pœnam est eo contineri, vel ejus participem esse. Neque filii libertorum, neque successores ad hoc beneficium pertinebunt l. 1. *C. de revocand. donat.* Nemo possit ad indultum a nobis beneficium pertinere l. 14. *C. Th. de pœnis.* Add. l. 3. *Cod. Th. de privil. eor. qui in sacr. pal.* Qui honestiori loco nati sunt, non debent ad hanc pœnam pertinere Ulp. in *Collat. Leg. Mos. & Rom. Tit. 11. §. 8.*

Pertinere etiam lex, edictum, SC. dicitur ad ea, in quibus locum habet. Et ita constitutio l. 1. *C. de iis, qui in prior. cred.* l. 4. *C. de fideic. libers.* edictum l. 4. §. 2. *D. de bon. possess. contr. tab.* l. 19. §. 1. *D. de testam. tut. lex* l. 1. §. 6. *D. ad leg. falcid.* SC. Silanianum l. 1. §. 7. *D. de SC. Silan.*

Quin etiam *pertinere* ad constitutiones, ad edictum, ad legem, ad SCum dicitur, quod edicti, legis, SCi verbis, vel mente, vel sententia continetur. Ita ad constitutionem leg. 4. §. 11. *D. de manumiss.* ad edictum leg. 13. *D. ex quib. caus. major.* l. 7. *D. quod met. caus.* l. 1. §. 2. *D. de op. nov. nunt.* l. 8. *D. quod met. caus.* ad

ad commune jus l. 25. *D. de testam. mil.* ad legem juliam de vi publica l. 8. *D. de sepulcr. viol.* ad militum privilegia l. 20. §. ult. *D. de test. mil.* ad rescriptum l. 45. *D. de act. ems.* ad SCum l. 60. *D. de rit. nupt.*

Pertinere ad aliquem porro dicitur augmentum l. 33. *D. ad SC. Treb.* periculum l. 60. *D. de rit. nups.* Et *pertinere* quid dicitur ad alicujus periculum l. 45. §. 1. *D. de act. ems.* invidiam confirmationemque leg. 1. *D. de inspic. ventr.* ignominiam l. 3. *C. testam. quemadm. aper.* Rati habitio ad confirmationem prioris stipulati pertinet leg. ult. *D. de honor. possess.*

Pertinere aliquando est pervenire, pertingere. Si filii ancillæ ad libertatem pertinere non possint l. 13. §. ult. *D. de manum. testam.*

In interdicto de cloacis, quod ex ædibus ejus in tuas *pertinet*, hoc significat, dirigitur, extenditur, pervenit l. 1. §. 10. *D. de cloac.*

Pertingi, id est, attingi, inquietari. Necessè erit & eum pertingi, qui vetuit l. 8. §. ult. *D. de negos. gest.*

Pertundere. Si tector saccum vino plenum pertudit l. 27. §. ult. *D. ad Leg. Aquill.* Si uxor margaritas perforasset, ut pertusus in linea uteretur leg. 27. §. 30. *D. eod. tit.*

Pervadere jus alienum l. 2. vers. *que non minus C. Th. und. vi.* rem debitam l. 6. §. 1. *C. eod. tit.* Qui per tumultum solum occupat, aut pervaserit Papian. *Resp. tit. 8. C. rit. 38.* id est, invaserit. Plura de verbi *pervadere* significatione dixit Guil. Forner. *Selec. lib. 2. c. 11. Tom. 2. Thesaur. jur. p. 57. Hein.*

Pervasio pro spoliatione, invasione in l. 5. & 6. *C. Th.*

D. de denuncias. Pervasionis actio Novell. Valentin. tit. 12. quæstio Gregor. lib. 9. *Epist. 55.*

PERVAGARI ignis dicitur ad prædium vicini in *Coll. Leg. Mos. & Rom. tit. 12. §. 7.*

PERVEHERE, provehere. *Pervehere* in altioris militiæ gradus l. 2. *C. Th. quis in grad. præfer.*

PERVENIRE, ad locum destinatum contingere, ut in l. 22. *D. de donat. int. vir. & ux. l. 137. D. de verb. oblig. l. 1. D. de captiv. & possl. l. 3. D. de usur. l. 5. D. de off. procons.*

Pervenire ad aliquem statum, veluti ad ætatem quamdam, ut in l. ult. §. ult. *D. de adp. l. 46. D. de manum. testam. l. 3. D. quand. dies legat. l. 20. §. 2. D. de annuis legat. l. 18. §. 2. D. de alim. & cibor. leg. l. 62. D. ad SC. Trebellian. ad dignitatem l. 34. D. de oper. libert. ad libertatem leg. 51. §. 1. D. de eversion. l. 20. §. 4. D. de adquir. vel omiss. hered. & passim ad pubertatem l. 81. §. ult. *D. de legat. 1. ad statum suum l. 77. §. 14. D. de legat. 2. ad legitimum statum l. 22. D. de his, que ut indign. in adoptivam familiam leg. 3. §. 9. D. de ben. possess. contr. tab. in jus alienum l. 14. §. ult. D. quand. dies legator. in potestatem alicujus l. 13. D. qui testam. fac. l. 22. D. de caps. & possl. l. 33. D. de testam. militis. l. 55. D. de adquir. rer. dom. l. 12. D. de dos. præleg. ad inopiam l. 26. D. de fidejuss.**

Pervenire ad aliquem dicitur id, cujus vel dominus efficitur, vel in quo aliud quodvis jus acquirit. Sic dicuntur *pervenire* bona ad fiscum l. 27. §. 1. *D. de legat. 3. l. 3. Cod. de fidejussor. ad heredem l. 1. D. si is, qui testam. lib. esse juss.* quid ex her-

re-

reditate bonisque l. 16. D. ad SC. Trebell. hereditas l. 94. §. 1. D. de legat. l. 15. D. de injus. rupt. l. 73. D. de regul. jur. pecunia ex hereditate l. 25. D. ad SC. Trebell. fundus l. 49. D. de donat. int. viv. & ux. patrimonium l. 126. D. de legat. l. 1. numi l. 27. §. 21. D. ad Leg. Aquil. pecunia l. 10. D. de condit. caus. dat. quæ dicitur in rem pupilli pervenire l. 33. D. de solus. Ita & pervenire ad aliquem dicitur commodum l. 4. C. de usu & habet. dominium l. 4. C. de rei vind. l. ult. C. de serv. pign. dat. dos l. ult. §. 5. D. de leg. 2. legatum l. 26. §. 6. D. de fideic. libers. l. 26. D. de adim. legat. proprietas l. 4. D. de usu & usufr. legat. usufructus l. 9. D. eod. tit. stipulatio l. 5. D. de oper. lib.

Sed & quis pervenire dicitur ad fideicommissum l. 63. §. 5. D. de SC. Treb. hereditatem l. 93. D. de cond. & demonstr. ad suum commodum l. 8. C. de distr. pign. ad suum l. 1. D. de eo quod cert. loc. Cic. lib. 13. epist. 26. Quum illum studeo quam facillime ad suum pervenire. Idem lib. 13. ep. 4. Ut quam commodissima conditione negotium conficiat, ad numosque perveniat. Et ita colonum ad fructum pervenire ait Varro lib. 1. de re rust. c. 4.

Verbi pervenire singulares præterea sunt significationes, quæ plenius in ipsis legibus explicantur, quasque hic per lancem saturam exhibemus. Pervenisse proprie illud dicitur, quod est remansurum l. 71. D. de verb. signif. & quod deductis oneribus ad aliquem pervenit leg. 16. §. 1. D. ad SC. Trebell. Pervenire utique cum effectu accipiendum est l. 64. §. ult. D. de verb. signif. l. 12. §. 3. D. de hered. vel act. vend. Proinde in SC. circa petitionem

hereditatis facto, si possessor vendidit, & evicta re restituit, quod accepit, non videbitur ad eum pervenisse, quia nihil apud eum remanet l. 20. §. 18. D. de hered. pet. Pervenisse ad venditorem hereditatis, quomodo videatur, quaeritur? Et ego puto, antequam quidem corpora rerum hereditariarum nactus venditor fuerit, hætenus videri ad eum pervenisse, quatenus mandare potest earum rerum persequutionem, actionesque tribuere; enimvero ubi corpora nactus est, vel debita exegit, plenius ad eum videri pervenisse. Nec tantum si nactus sit, sed & si dolo malo id egerit, ne ad eum pervenires, pervenisse existimabitur, veluti si alienaverit, aut accepto quem liberaverit, aut dolo malo id egerit, ne quid hereditati acquireretur. Quæ omnia fusissime explicantur in l. 2. §. 3. seq. D. de hered. vel act. vend. In eo legis Juliæ capite, quo maritus, quidquid ad eum ex bonis liberti, perveniret, restituere jubetur, pervenisse accipimus, si jam exegerit, si ve exigere possit, quia actio ei delata est l. 4. §. 1. D. solus. maritum. Quæ interpretatio etiam in specie l. 13. D. de act. emt. facienda est. Hoc legato, quanta pecunia ad me ex hereditate Titii pervenit, tantum dato, id continetur, quod ex ea hereditate acceptum in tabulas suas testator retulerit, cautione a legatario præstanda, si quid forte postea ejus hereditatis nomine præstiturus est l. 29. §. 1. D. de legat. 3. Plane quum Prætor actionem in aliquem dat de eo, quod ad eum pervenit, veluti in heredes ex defuncti delicto, dolo ve, in municipes ex dolo eorum, qui res civitatis administrant, in dominum ex dolo Procuratoris, sufficit, si vel in momento ad eum pervenerit ex dolo defuncti leg.

170. *D. de reg. jur. l. 5. D. de calumniat. l. 1. §. ult. l. 3. & 9. D. de vi & vi arm. l. 16. §. 1. & §. penult. l. 18. in fin. l. 27. D. de dol. mal. l. 17. & 19. D. quod met. causf.* In his enim causis satis est, semel pervenisse, ut de eo perpetuo in heredes actio competat, & si consumto eo quod perveneris, hares decesserit, in heredem ejus omnino actio datur. Re etiam semel in pecuniam aliamve rem conversa, ultra non quaerimus, quis exitus sit *l. 17. leg. 18. D. quod met. causf.* Pervenisse autem intelligitur id, quo locupletior facta est hereditas, vel quod in corpus patrimonii sit versum, ut certum sit ad heredem perventurum. Idem est & si debitor liberatus, vel pecunia accepta lata sit, dolo malo heredis factum, quominus eo hereditas augeretur *l. 7. 28. & 29. D. de dot. l. 20. D. quod met. causf.* Quantum autem perveneris, litis contestatae tempus spectabitur. Ceterum qui rogatus est, quod ad se ex hereditate bonisve pervenisset, quum morietur, restituere, fructus, quos vivus perceperit, item quae fructuum vice sunt, nisi alias testatoris mens adpareat, non restituet *l. 81. D. de legat. 3. l. 3. §. 3. D. de usur.* Pervenisse autem ad nos recte dicitur, quod per nos ad alium pervenit, ut in exemplo *l. 171. D. de verb. signif.*

PERVERSI vel irati iudices *l. 2. pr. C. de evict. quae est l. 3. C. Th. cod. tit.*

PERVERSITAS hereticorum *l. 20. C. Theod. de heres. judaica l. 19. vers. quam quidam C. Th. de judaeis gentis hujus l. 24. C. Theod. cod. tit.*

PERVERTERE ac usurpare res filiorum dicuntur patres in *l. 3. C. Th. de matern. bon.* qui majorem quam legibus permiffum est, in illas sibi vindicantes po-

testatem, in rem suam eas vertunt, adeoque filiis intervertunt.

PERVICACIA obstinata ejus, qui g. mino judicio superatus iterum provocat *l. un. C. Th. de possess. ab eo qui prov.*

PERVICACITER *l. 3. §. 16. D. de suspect. rat.*

PERVIDERE perspicere *l. 11. C. de fideicom. lib. l. 7. C. quod cum eo, qui in al. pot. l. 16. C. de procuras.* Quo verbo

utimur in re clarissima, quemadmodum notat Cujac.

PERVIGIL diligentia *l. 2. C. de curios.*

PESTIBILIS fundus *l. 4. C. de Aedil. edict. id est, pestibiles herbas, vel lethiferas habens.* Hujusmodi est saltus, in quo mala herba nascitur *l. 20. §. 1. D. locat.*

PESTILENS coelum *l. 1. §. 2. D. de cloac. fundus l. 48. D. de Aedil. edict. l. pen. D. de reb. eor. Varro lib. 1. de re rust. c. 4.* Utilissimus autem is ager, qui salubrior est, quam alii, quod ibi fructus certus, contraque in pestilenti calamitas. Seneca lib. 5. controuv. 5. Pestilentem mihi domum arbor faciebat. Sic pestilens regio Thufcorum dicitur a Sidonio Appollin. lib. 1. epist. 5. Et ita pestilentes aedes accipe apud Cic. lib. 3. de offic. 6. 13. & Pl. lib. 8. epist. 27. Sane interdum Varro citato loco scribit, propter terram, aut aquam, odoremve, quem aliquo loco eructat, pestilentem esse fundum contingit.

PESTILENTIOSUS locus odore suo *l. 2. §. 29. D. ne quid in loc. publ.*

PESULANIA lex de cane memoratur a Paulo lib. 1. Sent. tit. 15. §. 1. Sed quum plane incerta sint omnia de hoc *Pesulania*, & contra de Solone consistet, eum tulisse legem, *κυνα δακοντα παρδυναι κλειω τετραπηχει δεδεμενον*, ut canis, qui momorderit, catena qua-

quatuor cubitorum revinctus dederetur Plutarch. *Solon. cap. 40.* Non absurda est conjectura Cujacii, Rutherfordii aliorumque, hanc ipsam legem Solonis hic intelligi, scribendumque adeo esse *lege Solonia*, vel quod malim, *lege per Solonem*. Hein.

PETERE, proprium verbum est, & fideicommissis proprie convenit, ut Ulpian. *tit. 25. §. 2.* tradit exempla suppetunt ex *l. 69. & 76. §. 5. D. de legat. 2.* & aliis infinitis locis. De te *peto* uxor carissima *leg. 37. §. ult. D. ad SC. Trebell.* Si probaveris Deme- trium peti se de matre, heredeque tua *l. 1. C. de fideicom.*

Petere, postulare **Petere** arbitrum *l. 13. C. de probas. bonorum possessionem l. 20. §. 4. D. de bon. libers. l. 1. §. 3. & 10. D. de bonor. possess. secund. tab. judicem l. 2. C. de judiciis.*

Petere satis *§. 1. Inst. de satisf. tut. l. ult. §. 1. D. quod. leg.*

Petere, alias est agere, & iudicio experiri *l. 47. & 50. D. de solution.* Et ita **petere** accipimus in *l. 112. D. de verb. oblig.* iudicio persequi, seu per iudicem *petere l. 22. D. de reb. cred.* Proinde in stipulatione de rato, in qua procurator promittebat, rem ratam dominum habiturum, aut *amplius non peti*, ut *l. 14. D. rem rat. hab.* verbum hoc, *amplius non peti*, Labeo ita accipiebat, si iudicio *petitum* esset, si autem in ius eum vocaverit, & satis iudicio sistendi causa acceperit, iudicium tamen coeptum non fuerit, ego puto non committi stipulationem *amplius non peti*. Hic enim non *petit*, sed *petere* vult *l. 15. D. cod. tit.* Et ita *petitum* intelligitur post litem contestatam *l. 57. D. de solution.* Immo & ante litem contestatam *l. 3. §. 1. D. de al. judic. mus. caus. ibi: Petebamus, pro petere volebamus. Et*

hoc verbum non solum ad actiones personales pertinet, sed & ad reales, ut cum quis rem vindicat *l. 38. D. de oblig. & act. l. 1. §. ult. D. de remiss. l. 178. §. 2. D. verb. signif. l. 24. D. de rei vind. l. 1. §. ult. D. de condic. tritic. §. 14. Inst. de action.* **Petere** usumfructum *l. 2. D. de op. nov. nunc. fundum l. 6. D. de rei vind. hereditatem, id est, suam esse intendere. leg. 3. & 10. D. de pos. hered. fundum suum esse l. 11. & 21. §. 3. D. de excepta. rei jud. domum suam esse §. 30. vers. certe Inst. de ver. divis. servum suum esse l. 42. D. de liberal. caus. l. 21. §. 2. D. de excepta. rei jud. rem suam esse §. 18. Inst. de action.*

Petere controversiam, id est, peragere. Quæcumque incidisset controversia, ejus *petenda* negotium Titius haberet *l. 6. §. 1. D. quod. cuiusq. univers. nom.*

Petere aliquando est repetere, revocare, ut **Petere** ex libertate in servitutem *l. 15. D. de bon. libers. & libertate in servitutem l. 26. D. de liberal. caus. l. 2. D. de injur. l. 9. & 30. D. de bonis libers. & passim.* In servitutem *petiisse* non is videtur, qui ei, qui in possessione erat servitutis, *petenti* se in libertatem contradixit, verum is, qui ex libertate *petit* in servitutem *l. 16. D. de bon. libers.* Mancipia non petuntur in publicum *l. 1. Cod. si serv. export. ven.*

Petere aliquando est ambire. Sic **petere** honores *l. 7. D. de mun. & honor. l. 4. §. 4. D. de re milit. magistratum aut sacerdotium l. 1. D. de Leg. jul. ambit. Paull. lib. 5. Sent. tit. 30. §. 1.* Sic apud Catullum, & alios *petitor* appellatur, qui non honores *petit*.

PETITIO est persequutio in iure apud iudicem, & maxima pro in rem actione sumitur. *Pe-*

ti-

PET

petitio in rem inferitur, ut actio in personam l. 28. D. de oblig. & off. *Petitionis* verbo in rem actiones significari videntur l. 178. §. 2. D. de verb. signif. *Petitio* ab actione separatur l. 1. D. ad SC. Maced. l. 18. D. de acceptil. l. 23. D. rem rat. hab. l. 49. D. de verb. signif. *Petitio* hereditatis l. 18. & 25. §. 18. D. de petit. hered. l. 27. §. 3. D. de rei vind.

Petitio pro repetitione, revocatione. In servitutem *petitio* l. 4. C. de lib. causf.

Petitio pro ambitu. *Petitio* honoris l. 7. D. de mun. & honor. l. 6. D. quod cujusq. univ. nom.

Petitio bonorum vacantium, & caducorum. De ea sublata vid. sis. C. de petit. bonor. subl. cui respondet sis. C. Th. de petit. & ultro dat. De *petitionibus* & *possessoribus* operum publicorum agitur l. 10. 40. 41. 42. 43. C. Th. de oper. publ. & l. 15. C. Justin. cod. tit.

Petitio æque ac solutio, & acceptilatio dicitur modus solvendi obligationem in l. 27. §. 6. D. de pact. Id explicare nititur ipse Brissfonius de solut. 2. p. 162. ex l. 129. D. de verb. oblig. & l. 66. D. de proc. Sed hos textus nihil ad rem facere, ostendit Bynkersh. observ. lib. 8. c. 10. qui ideo vel *deditio* legendum, vel textum ita exponendum putat, ut agat de stipulatione alternativa, e. g. *Stichum aut decem*. Alterutro enim simpliciter *petito* actor plus petit, causaque cadit, adeoque tunc soluta est obligatio. Quod posterius magis placet. Hein.

PETITOR adpellatur actor quilibet l. 31. D. de judic. l. 9. D. de furt. & passim. Opponuntur *petitor*, & is, cum quo agitur l. 4. §. 2. D. de dol. mal. except. *Petitor* & possessor l. 30. D. de liberal. legat. & passim. item *petitor* & reus, seu unde petitur l.

Tom. III.

PET

385

2. §. 3. D. de eo, quod cert. loc. dar. op. *Petitor* non qui excipit, probare debet l. 9. D. de probat. *Petitori* probationis onus incumbit l. 20. D. cod. tit. *Petitoris* partes sustinere, & fungi partibus dicitur, cui probatio incumbit, quique de suo jure probare necesse habet l. 7. §. ult. D. de lib. causf. l. 15. D. de oper. nov. nunc. l. ult. D. si liber. ing. l. 35. D. de adquir. possess. l. 8. D. si serv. vind. l. 18. & 19. D. de probat. & hæc sunt onera *petitoris* l. 62. D. de judic. l. 25. D. de rei vind. l. 1. §. 3. D. uti possidet. *Petitor* fundi l. 1. §. 2. D. quar. rer. act. hereditatis l. 1. C. de per. her.

PETITORIA actio §. 4. Inst. de interd. id est, rei vindicatio. Eodem sensu *petitorium* judicium in l. 36. D. de rei vind.

PETITRIX, ut *petitor* dicitur l. 4. D. ad SC. Treb. l. ult. D. de her. inst.

PETRONIA lex. Ea continebatur, ut qui jure viri delatum adulterium non peregrisset, numquam postea ad hoc crimen deferendum admitteretur l. 16. C. ad Leg. jul. de adul. Lege etiam *Petronia* dominis facultatem ademtam suo arbitrio servos ad bestias depugnandas tradendi l. 11. §. ult. D. ad Leg. Corn. de Sicar. Refertur & alia legis cujusdam *Petronie* sententia in l. 24. D. de man. vind. *Junia Petronia* Lex. Vid. supra art. *Junia*.

PETRONIUS Magnus Praetor l. 9. D. de pact. dotal.

PETRUS Divus Apostolus 1. pr. C. de summ. Trin. l. 2. C. Th. de fid. cathol.

PETULANTER adquisitum dominium dicitur servi Christiani, quem Judæus, prohibente lege, sibi comparavit l. 4. C. Th. ne mancipi Christian. jud. hab.

PETULANTIA a violentia

Bb

tia discerni solet *l. 16. §. 6. D. de pæn.*

PHANTASMA visio *l. 58. D. de verb. sign.*

PHARMACUM mediæ significationis vox est. Cajus *l. 236. D. de verb. signif.* Id quod nos venenum adpellamus, Græci φαρμακον dicunt. Apud illos quoque tam medicamenta, quam quæ nocent, hoc nomine continentur. Docet id Homeri versus, cujus meminit idem Jurisconsultus: φαρμακα πολλὰ μὲν ἐσθλὰ μεμυγμένα, πολλὰ δὲ λυγρὰ: Venena multa quidem bona mixta, multa autem mala. Vid. infra art. *venenum.*

PHASIANARI phasianis præfæcti in *l. 66. D. de legat. 3.*

PHASIANI debentur legatis avibus *l. 66. D. de legat. 3.*

PHILANTHROPIUM, seu φιλανθρωπιον, quod & εὐμεντικον *l. 3. D. de proxenet.* & proxeneticum *l. 1. D. eod. tit.* adpellatur, est honorarium proxenetis præstari solitum *l. 2. D. de proxenet.* Vid. Cujac. *lib. 11. obs. c. 18. Alcianus lib. 8. pæverg. cap. 21.* cum Budæo legit φιλανθρωπίας, id est, humanitatis, sed verior est altera illa lectio, quam & vulgati codices retinent.

PHILARCHI erant Duces ortionum, id est, eorum, qui foederatis auxilia ferunt. Hinc recte Philarchum Julianus *Novell. 102.* Duce[m] Sarracenorum interpretatur, quos ex foederatis Romano nomine fuisse constat. Sext. Rufus: *Philarchi* Sarracenorum in Osrœne cessere superati. Jornandas: In Osrœne Sarracenorum *philarchi* devicti Romanis dederunt. Cujac. in exposit. *Nov. Justin. 22. de secund. nups.*

PHILARGYRUS. Attia uxor mea optato Philargyrum puerum *l. 28. §. 1. D. de cond. & demonstr.* ubi Philargyrum argenti custodem interpretatur Ant. Au-

gustinus *de nomin. propr. Pand.* cui ideo Græcæ linguæ ignorantiam exprobat Ægid. Menag. *c. 31. Aman. jur. civ. p. 189.*

Φιλικον, id est, amicale, & quod datur amice. Hac dictione utuntur Imp[er] in *l. 4. C. de navicul.* Solatiis pro mercedula præstitis ex tribuariz pensitationis immunitate, & eo quod vocatur φιλικον.

PHILIPPI numi genus *l. 27. §. 4. D. de aur. arg. legat.* Ab Horatio regale numisma adpellatur *lib. 2. epist. 1. v. 234.* Retulit acceptos regale numisma *philippos.* Fit & apud Treb. Pollion. in *Claud. c. 14.* & Vopisc. in *Bonaso c. 15.* & in *Aureliano c. 9.* & *12.* & in *Probo c. 4.* philippeorum æreorumque mentio, qui, licet imagine vultus prescentiorum principum signati, prescicum tamen nomen retinuerunt.

PHILIPPI, orum, Colonia Thraciæ, sive Macedoniæ, de qua Lucanus: Vidi jam Phoebe *Philippos.*

PHILIPPENSIS coloniz meminit Iustus in *l. ult. D. de censib.*

PHILOSOPHANTES pro philosophi in *leg. 8. §. 4. D. de vacat. & excus. mun.* cui gemina prorsus est *l. 6. §. 7. D. de excus.*

PHILOSOPHI excusantur a tutelis *leg. 6. D. de excus. Philosophis*, qui se frequentes, atque utiles per eandem studiorum sectam contententibus præbent, utelas, & munera fordida remittunt *l. 8. §. 4. D. de vacat. & excus. mun.* Philosophi professorum numero non sunt *l. 1. §. 4. D. de extraord. cognit.*

PHILOSOPHIA vera non simulata *l. 1. §. 1. D. de justit. & jur.*

PHILYRA in *l. 52. pr. D. de legat. 3.* & apud Paull. *Sent. lib. 3. tit. 4. §. 87.* frutex est, pa-

papyro Niloticæ non abſimilis, ut Suidas *Tom.3. p.614.* docet his verbis: *φιλύρα, είδος δένδρου, έχον ελοίου βύβλω η παχυρῶ ομοίον.* Tilia, arboris genus, quod corticem byblo, vel papyro ſimilem habet. Duſtilis autem erat *philyra* liber, adeo ut ex ea coronæ olim necerentur, ut Horat. *lib.1. Carm. od. ult. v.2.* & Ovid. *lib.5. Faſtor. v.337.* & Plin. *lib.10. c.18.* ſignificant. Apertiſſime omnium id indicat Herodian. *lib.1. c.17.* de Commodo loquens, λαβὼν, αὐτὸν, γραμματεῖον τῶν δὴ τῶν ἐκ φιλύρας εἰς λεπτοτῆτα υψωμένων, ἐκάλῃλε τε ἀνὰ κλάσιν ἀμφοτέρωθεν ἐπιτυγμένων γραφεὶ οὖσας χῆμας τῆς νυκτὸς φονεύθηται. Sumto in manus libello, quales de phylira tenuiſſimi atque in utramque partem replicabiles fiunt, conſcribiturque in eo, quocumque illa nocte interficere deſtinaverat. Xiphilinus in *Domitian. p.766.* Τα ονόματα εἰς σκευὴν φιλύρινον διδύρον ἐγγράφας nomina ſcripta in tabulis tillaceis, iſdemque duplicibus. Pl. *lib.13. hiſt. nat. c.11.* Nempe & in Euphrate naſcens circa Babylonem papyrum intelleftum eſt, eundem uſum habere chartæ. Et mox: Præparantur ex eo chartæ diviſa acu in prætenues, ſed quam latiſſimas *philuras*. Vetuſ Horatii *Comment. ad lib.1. Carm. od. ult.* Corticem tiliz arboris *philyram* dici, tradit. Ac plane idem tiliz ac *philyra* uſus erat, quemadmodum docet Septimius Romanus, qui latine Diſtium Cretenſem interpretatus eſt in ejus auctoris vita. *Sex volumina in tilias digeſſit Phœniceis litteris.* Idem in *Epistoſta* ad D. Arcadium de eadem re loquens: *Libros, inquit, ex philyra in lucem producturi.*

PHORMIONES in *l. 12. §.18. D. de inſtr. vel inſtr. leg.* ſunt tegeres ex juncis aut ſtraminibus contextæ. Donatus in *Phor-*

mion. ſcribit Phormionem paraſitum putari a formula litis, quam intenderit, nominatum, quum Græca lingua fiſcus ſparteus & ſtramen nauticum ſic dicatur, a cuius rei vel capacitate vel utilitate etiam ab Apollodoro paraſitus *Phormionis* nomine nuncupatur. Sed & *φορμος* dicebatur tegeticula, quibus inſtruitur pavimentum, & inde paraſitus viliffimæ conditionis *phormio* dictus eſt. Sed & in Diſtionario Græco latino, *φορμος* florea interpretatur.

PHOTINIANI in *l. 5. C. de heret. & Manich.* a Photino Gallo græciæ Syrmii (quod erat Illyrici caput) Epifcopo nuncupati, qui Hebionitarum (& Paulli Samofatenſis) hereſin fuſcitans, aſſeruit Chriſtum a Maria per Joſeph nuptiali coitu fuiſſe conceptum Philaſtr. in *heret. caſ. c.65.* Iſidor. *lib.8. orig. c.5. Cauſſ.24. quaſt.3. c.39. §.36.*

Φορτῦρες in *l. ult. D. de coll. & corp.* ſunt contribules. Vid. Caſaubon. ad Athenæum *lib.4. c.9.*

PHRENETICUS, id eſt, mento captus *l. 1. §.9. D. de ædil. edict.*

PHYLACTERIA dicuntur chartæ, in quibus continentur incantationes ut *26. qu. 5. in pr. Vid. lib.60. Baſil. ſis. 39. c.27. in interpretatione S. Baſilii ex can. Synodi Laodicenæ.*

PIACULARIS doctrina rebaptiſantium *l. 2. C. Theod. de ſanct. baptiſm. Piaculare crimen l.6. in fin. C. Th. cod. ſis.*

PIACULUM, ſcelus apud Paull. *lib.1. Senſ. ſis. 21. §.4. l.7. §. ult. D. de jur. delib. l.2. & 5. C. Th. de ſepulcr. viol. l.8. C. ad leg. Corn. de Sic. l.122. C. Theod. de decurion. Piaculum ſecretius pro domeſtico cultu, ſeu ſacrificio, cui publica victimarum & hoſtiarum immolatio opponitur *l.12. in pr. C. Theod. de pagan**

Unde adparet & ipsum admissum scelus, & expiando huic præstari solitum sacrificium, *piaculum* vocari. Vid. Jac. Gothofr. *ad l. 2, C. Theod. de sepulcr. viol.* & Cujac. *ad Paull. Sent. lib. 1. tit. 23. §. 1.*

PICARE pice oblinere *l. 19. §. 2. D. locat.*

PICARIÆ in *l. 17. in fin. D. de verb. signif.* sunt picis fodinæ, quales populus Romanus in reditu habuit. Cic. in *Brut. c. 22. Liberi societatis ejus, quæ picarias de P. Cornelio & L. Mummio Censoribus redemisset*, quo loci recentiores *pecuaria* emendarunt, quam recte alii viderint.

Displicet hæc explicatio Jo Gæddæo *ad d. l. 17. D. de verb. signif.* qui eo nomine non *picis fodinas*, sed *vestigal quoddam verum picariatum*, & apud Cic. hujus vestigalis conductores intelligit. Sed utique proba est Briffonii interpretatio, & de *fissili pice*, cujus Plin. *lib. 16. Hist. nat. c. 12.* accipienda. Inde etiam ejusmodi fodinæ *picaria* eadem analogia, qua cotium fodinæ *coraria* in *l. 15. D. de publ. & vect.* vocantur.

PITACIUM. Vid. infra *Pisacium*.

PICTOR. Pictoris instrumento legato ceræ, co'ores, similiaque horum legato cedunt, item periculi, & cauteria, & conchæ *l. 17. D. de instr. vel instr. legat.* Pictoris mentio est etiam in *l. 5. §. ult. D. de his, qui effud. vel deiec. l. 3. §. 3. D. ad Leg. Aquill. l. 28. D. de rei vind.*

PICTORIÆ operæ *l. 26. §. 12. D. de cond. indeb. l. 6. §. 33. D. de oper. libert.*

PICTURA inter impensas voluptuarias numeratur *l. 79. §. ult. D. de verb. signif.* Picturas tabulis non cedere, sed ex diverso tabulas picturis cedere *l. 9. §. 2. D. de adquir. rer. dom.*

PICTUS, *a, um.* Pictas tabulas studiose intueri, animi vitium est *l. ult. pr. D. de adul. edict.*

PIE. Non minus parentibus, quam liberis *pie* relinqui debet *l. 15. D. de inoff. test.*

PIETAS est, ut inquit Cic. *1. de natur. Deor.* justitia adversus Deos, quam religionem dicimus, qua sublata, non possit constare fides, humanique generis societas.

Pietas est parentibus a liberis debitum obsequium, debitus honor, debita reverentia, ac charitas in *l. 4. D. de curat. furios. l. 1. & 10. D. de obseq. parent. l. 8. D. de probat. l. 3. C. de patr. potest. l. 5. §. 15. & 17. D. de agnosc. & alend. lib. l. 6. C. de his, quæ ut indign. l. 7. C. de testam. l. 8. C. de inoff. test.*

Est quoque *pietas* naturalis parentum erga liberos adfectus, ut in *l. 22. D. ad Leg. jul. de adult. l. 1. §. 10. D. si quid in fraud. patron. l. 5. D. ad SC. Macedon. l. ult. C. de alend. lib. l. 3. §. 4. D. de hom. lib. exhib. l. 5. D. ad Leg. pomp. de parric. l. 31. §. 6. l. 34. D. de negot. gest. l. 1. & 11. C. eod. tit. l. 14. C. de his, qui accus. l. 2. D. de inoff. testam. pr. Inst. eod. vis.*

Pietas quoque fratrum inter se dicitur *l. ult. D. famil. ercisc. l. 30. D. de adim. legat. l. 27. §. ult. D. de negot. gest.*

Pietas etiam erga propinquos alios dicitur *l. 23. D. de his, qui not. infam. l. 1. §. 7. l. 6. C. de susp. tut.*

Quin etiam quodlibet humanitatis officium *pietatis* tribuitur, ut in *l. 14. §. 7. D. de relig. & sumt. fun. l. 32. §. 2. D. de cond. indeb. l. 14. §. 1. D. de adimend. legat. l. 41. §. 2. D. de legat. 3. l. 46. D. de usufr.*

Causa *pietatis* jure subnixæ *l. 19. C. de SS. Eccles.* id est, pia causa. Eadem notione & *pietas* offi-

officium dicitur eorum, qui orphanotrophiis, xenodochiis & similibus locis velut tutores, & curatores præfecti suat l. 35. D. de Episc. & cler.

Pietatem etiam suam Imperatores adpellant. Inconsulta pietas nostra l. 13. C. de oper. publ.

PIGRA senectus l. 84. C. Th. de decurion.

Pigrioris silentii ignavia l. 22. pr. C. Th. de prætor. & questor.

PIGMENTARIUS. Pigmentarii, si cui temere cicutam, salamandram, aconitum, pituocampas, aut bubrostim, mandragoram, & id, quod iustramenti causa, dederint cantharidas l. 3. §. 3. D. ad Leg. Corneli. de fisco. Glossæ Normicæ: Πιμενταριος προπετως δίδως το κυνειον η σαλαμανδραν κασεχεται τῷ δε σικαριοις. Pigmentarius, qui temere dedit cicutam vel salamandram, lege Cornelia de Sicariis tenetur. Ubi auctor ipsam d. l. 3. §. 3. D. de leg. Corneli. de fisco. expressit. Græci Βασίλ. lib. 60. tit. 39. Πιμενταριος εισιν, οτινες εισιν αφηρισμενοι επι τῷ τας βοτανας συλλεγειν, και αποτιθεσθαι εν τῷ ξεῖνῳ οτινες, και των βοηθηματων φροντισει εισιν. Pigmentarii sunt, qui destinati colligendis herbis, & deponendis in xenone, qui & auxiliorum curatores sunt. Car. Labb. ad Gloss. vet. verb. jur. p. 144. Conf. Barth. lib. 29. Advers. c. 9. Hein.

PIGNORARE, vel pignora- re, est pignori ponere l. 14. D. de divers. temp. præscr. l. 8. D. pro emtor. l. 4. C. quæ res pignor. l. 24. §. 10. l. 45. D. de fideicom. libers. l. 12. D. de precar. l. 29. D. de except. rei jud.

PIGNORATICA actio, ea- que directa est in personam actio, quæ debitori & datur adversus creditorem, ejusve heredes, soluto debito, vel si eo nomine satisfactum sit, ad rem oppignoratam cum omni

causam restituendam, refarcien- daque damna, culpa etiam levi data sis. D. & C. de pignor. act. §. ult. Inst. quib. mod. re contrab. oblig. Qui ante solutionem agit pignoratitia, non recte agit. Omnis enim pecunia exsoluta esse debet, aut eo nomine satisfactum, ut nascatur pignoratitia actio l. 9. §. 3. D. de pign. act.

Pignoratitia actio contraria credi- tori competit adversus debitorem, ejusve heredes ad indemnitate, veluti si creditor impensas in pi- gnus fecerit, si damnum inde passus sit dolo, vel culpa debitoris levi, si res aliena ipsi obligata fuerit l. 1. §. 3. 8. 9. & 16. §. 1. l. 25. & 36. D. de pign. act.

Pignoratitiam etiam interdum jurisconsulti vocant hypothecari- am, quæ creditori pignoris perse- quendi causa tribuitur, actionem l. 9. D. quib. mod. pign. l. 11. in fin. & l. 30. §. 1. D. de except. rei jud. l. 5. C. si res alien. pign. Pignoratitia Serviana, sive hypo- thecaria, quæ creditoribus com- petunt l. 3. §. 3. D. ad exhib. Add. l. 7. §. 12. D. commun. di- vid. l. 19. D. de exception.

Datur & utilis actio pignorati- cia creditori in specie l. 41. D. de pignorat. act. Add. l. 13. D. de cond. indob. l. 5. C. si res alien. pign.

Atque ut pignoratitia actio, ita & pignoratitia exceptio est in l. 6. §. 9. D. commun. divid.

PIGNORATICIUS credi- tor l. 11. & 15. §. 25. D. de damn. infect. id est, qui sub pi- gnoribus credit, qui pignora vel hypothecas suscipit. Pignoratiticius fundus, i. e. pignori oppositus l. 46. D. de solut.

Pignoratitium judicium l. 34. §. ult. l. 36. D. de pignor. act. adpellatur a Papiniano judicium, quod de pignore dato proponitur l. 2. D. de pign. l. 30. in fin. pr. D. de negot. gest. l. 40. D. de pign. act.

PIGNORATIO, id est, pignoris obligatio in l. 9. *D. de pign.*

PIGNUS adpellatum est a pugno, quia res, quæ pignori dantur, manu traduntur l. 238. §. 1. *D. de verb. signif.* Quam tamen derivationem ut falsam & ineptam rejicit cum Salmasio Menag *Aman. jur. civ. c. 39. p. 323.* Pignus autem proprie est, quum (in securitatem debiti) possessio tradita est creditori, *hypotheca* vero, quum non transit possessio ad creditorem l. 1. §. 9. *D. de pignor. act.* Inter *pignus* & *hypothecam*, quantum ad actionem hypothecariam attinet, nihil interest. Nam de qua re inter creditorem & debitorem convenerit, ut si pro debito obligata, utraque hac adpellatione continetur, sed in aliis differentia est. Nam *pignoris* adpellatione eam proprie rem contineri dicimus, quæ simul etiam traditur creditori, maxime si inobilis sit. At eam, quæ sine traditione nuda conventionione tenetur, proprie *hypothecæ* adpellatione contineri dicimus §. 8. *Inst. de action.* Unde *pignora* & *hypothecæ* interdum separantur, ut l. 2. & 7. *D. de distr. pign.* l. 8. *D. quib. mod. pign. l. ult. C. de crim. falsion. l. 10. l. ult. C. de remiss. pign. l. 32. D. de negot. gest. l. 2. C. de fidejuss.* Verum in usu hæc verborum proprietas plerumque confunditur, & promiscue *pignoris* & *hypothecæ* vocabula usurpantur. Unde Marcianus: Inter *pignus* & *hypothecam* solum sonus differt l. 5. §. ult. *D. de pign.*

Pignus conventionale est, quod ex conventionione proficiscitur. Et hujusmodi pignus contrahitur non sola traditione, sed etiam nuda conventionione, si non traditum est l. 1. *D. de pignor. act.* Et ita debitor sub pignore l. 59. *D. ad*

SC. Treb. sub pignoribus pecunias mutuas accipere l. 12. *D. de pignor. act.* pignori accipere l. 15. §. 30. *D. de damn. infect.* dare l. 13. §. 5. *D. de jurejur.* res nixæ l. 22. §. 1. *D. de jur. fisci.* obligare aurum l. 1. *D. de pignor. act.* ponere l. 33. & 38. *D. de leg. 3.* opponere dixit Plaut. in *Pseud. Act. 1. sc. 1.* Terent. *Phorm. Act. 4. sc. 3. v. 56.* Festus. Reluere, resolvere, repignorare. Caicilius in Carine, ut aurum & vestem, quod matris fuit, reluat, quod viva ipsi opposuit *pignori.* Interdum & *opponere* simpliciter eodem sensu, ut illo Senecæ loco *lib. 7. de benef. c. 14. Rebus meis in securitatem oppositis.* Ex cujus verbi ambigua significatione est elegans jocus Catulli *Epigr. 26.* quod vide supra sub art. *hypotheca.*

Pignora, quæ generaliter vel specialiter habeo obligata l. 6. *C. de obl. & act.*

Aliud est *pignoris* genus, quod prætoris magistratusque, ad quem & jurisdictio pertinet, auctoritate imperioque constituitur. Unde & *prætorii* nomen traxit *sis. C. de prætor. pign.* Tale pignus nanciscuntur, habentque creditores, qui rei servandæ causâ legatarii fideicommissariiive, qui legatorum seu fideicommissorum servandorum causâ in possessionem mittuntur. Etenim si ex quacumque causâ magistratus in possessionem aliquem miserit, *pignus* constitui, ait Ulp. sed non alias, nisi ventum fuerit ad possessionem *leg. 26. D. de pignor. act.* Ita jus *pignoris* contrahitur sive legatorum servandorum causâ, sive damni infecti, ut procedat *leg. 3. §. 2. D. de distract. pign.* Misso legatario in possessione, res pro emtore ufucapitur, salva *prætorii pignoris* causâ l. 12. *D. pro emtor.* quod explicatur l. 2. *D. pro hered.*

in

in qua traditur, eum, qui legatorum servandorum causa in possessionem mittitur, non interpellare possessionem ejus, qui pro emptore usucapiebat. Nam etiam impleta usucapione jus *pignoris* retinebit, ut non prius discedat, quam si solum ei legatum fuerit, aut eo nomine satisfactum. Mitti liberos in possessionem fidei commissi servandi causa, ut pro *pignore*, non ut pro dominis possideant l. 114. §. 12. *D. de legat. 1.* Plane eum, qui rerum ejus, qui sine dolo malo reipublice causa abfuit, in possessionem missus sit, *pignus* non contrahere, ait l. 35. *D. de reb. auct. jud. possit.*

Est & aliud *pignus*, quod ex causa judicati ex auctoritate ejus, qui jubere potest, capitur, ac per officium distrahitur *rubr. C. si in caus. jud. pign. cap.* Adde l. 74. §. 1. *D. de evict. l. 10. D. qui pos. in pign. l. 5. §. 1. D. de reb. eor. qui sub tut. l. 9. pr. D. de min. l. 40. D. de re jud.*

Denique *pignorum* captis, ac distractis, iudicato satisfacere condemnatur, compellitur, ut in l. 5. §. 10. *D. de adgnos. & alien. lib. l. 31. D. de re judic. l. 2. pr. D. de admin. & peric. tut. l. 1. C. si advers. vendit. pignor.* In venditione autem *pignorum* facienda, primo quidem res mobiles animales *pignori* capi magistratus populi Romani jubent, mox distrahi, quarum pretium si suffecerit, bene est, si non suffecerit, etiam soli *pignora* capi jubent, & distrahi. Quod si nulla moventia sint, a *pignoribus* soli initium faciunt l. 15. §. 2. *D. de re judic.*

Pignora etiam coercendae contumaciae causa capiuntur. Mulier, quae se praegnantem esse dissimulat, vel negat, evocari ad praetorem potest, cogendaque erit remediis praetoris, & in jus ve-

nire, & si venit, respondere, *pignoraque* ejus capienda, & distrahenda, si contemnat l. 1. §. 1. & 3. *D. de inspic. ventr.* Eum tamen, qui missum in possessionem damni infecti nomine non admittit, *pignoribus* a magistratibus coerceri, Ulpiano non placet l. 4. §. 2. *D. de damn. infect.* Eamque pecuniam ab eo is, qui hoc imperio utitur, exigeret, id est, *pignus* capiendo, corpus retinendo, multam dicendo leg. 9. §. ult. *D. ad Leg. jul. pecular.* Sic & in ea lege, quae a Frontino lib. 2. *de aqueduct.* refertur. Tum ei praetori eo nomine cogere, & coercere, multamque dicendae, sive *pignoris* capiendi jus, potestasque est. Et paullo post: Eoque nomine his *pignoris* capio, multamque dictio utique esto. Sic Cic. lib. 3. *de orat. c. 1. Pignoribus* ablatis Crassum instituit coercere. Sueton. in *Jul. c. 17.* Vectium *pignoribus* captis, & direpta supellectile male multatum coniecit in carcerem. Liv. lib. 37. c. 51. Et imperia inhibita ultro citroque, & *pignora* capta. Tacit. lib. 13. *Annal. c. 18.* Cohibita arctius & Aedilium potestas, statutumque, quantum curules, quantum plebei *pignoris* caperent, vel poenae irrogarent. Senatores utique *pignoribus* in curiam venire cgebantur, ut ex Cic. *Philipp. 3.* adparet. Liv. lib. 3. c. 38. Postquam citati (senatores) in curiam non conveniebant, dimissi circa domos adparitores ad *pignora* capienda. Sic *pignorum* capio in l. 7. *C. Th. de exact. l. ult. C. Th. de distr. pign.* Gell. lib. 7. cap. 10. *Pignoris capio, junctae sunt partes, & productae dicebantur, verba Catonis sunt ex l. epist. quaest. Pignoris capio ob aes militare.*

Præterea est quasi *pignus*, quum res *pignoris* loco in securitatem retinetur. Ante pretium exsolu-

tum venditor quasi pignus retinere potest eam rem, quam vendidit *l. 13. § 9. D. de act. emt.* Proinde si emtor, antequam pecuniam solverit, rem emtam subtraxerit, furti actione teneri, perinde ac si pignus subtraxisset *l. 14. §. 1. D. de furs.* Si ob aliquas impensas, quas in rem commodatam fecisti, retentionem ejus habueris, etiam cum ipso domino, si eam surripiat, habebis furti actionem, quia eo casu quasi pignoris loco ea res fuit *l. 15. §. ult. D. de furs.*

Pignora etiam pro liberis non apud veteres auctores tantum, sed & in jure nostro accipiuntur. Sic filium adoptivum, quem ad vicem naturalis pignoris tibi adscribis *l. 4. C. de decurion.* id est filii naturalis. *Quinctil. lib. 6. Inst. orat. c. 1.* Adfert in his momentum & ætas, & sexus, & *pignora*, liberi dico, & parentes, & propinqui. *Tacit. Agric. c. 38.* Aliquando frangi adpectu *pignorum* suorum, sæpius concitari. *Apulei. de asin. aur. lib. 5. p. 164.* Nuntio Psyche læta florebat, & futuri pignoris gloria gestiebat, & materni nominis dignitate gaudebat. *Justin. lib. 26. c. 1.* Princeps eorum Hellenicus senex, & liberis orbus, ut qui nec ætatis nec *pignoris* respectu timeret.

Pignus pro anulo pronubo, seu arrha sponsalitia quacumque *l. 3. C. Th. de sponsalib.*

PIGRESCENTES actus animalium cursui publico destinatorum innocuo titillo admonere *l. 2. C. Th. de curs. publ.*

PILA pro orbiculo, qui hinc inde a collusoribus jactatur, accipiturque *l. 11. D. ad Leg. Aquil. l. 52. §. ult. D. cod. sit. Ovid. lib. 1. de art. am.* Reticuloque *pila* tenuis jactantur in altum.

Pila etiam lapideæ dicuntur, quæ aliquod onus sustinent. Si *pilas*

in mare jactaverim, & super eas inædificaverim *l. 3. §. ult. D. de acquir. rer. dom. Add. l. 3. D. ne quid in loc. publ. Liv. lib. 11. c. 31.* M. Fulvius plura, & majoris locavit usus porticum & *pilas* pontis in Tiberi, quibus *pilis* fornices post aliquot annos P. Scipio Africanus, & L. Mummius Censores locaverunt imponendos. *Q. Curt. lib. 5. c. 1.* Saxo *pila*, quæ totum onus sustinent, instructæ sunt. Super *pilas* lapide quadrato solum stratum est.

PILEATI servi venum ire solebant, inquit Gell. *lib. 7. c. 4.* & eorum nomine venditor nihil præstabat, ut scriptum reliquit Cælius Sabinus Ictus. Cujus rei causam esse ait, quod hujusmodi conditionis mancipia insignia esse in vendendo deberent, ut emtores errare & capi non possent, neque lex vendendi opperienda est, sed oculis perciperent, quodnam esset mancipiorum genus, sicuti mancipia jure belli capta, antiquitus coronis induta veniebant, & idcirco dicebantur sub coronis venire.

PILEUS. *Pilei* impositio in *l. 10. C. de testam. manum.* pro manumissione. Nempe libertatis symbolus erat *pileus*, eoque donabantur, qui libertatem consequabantur. *Dionys. Halicarn. IV. p. 228.* Scio, (inquit secundum latinam interpretationem) qui tota servitia testamento libera esse juberent, ut benignitatis laudem ferrent post mortem, & in funeris elatione lecticam eorum magna *pileatorum* profeceretur frequentia, in qua pompa quidam erant, ut a scientibus audiui, recens dimissi e carcere, malefici, mille supplicia meriti. Istos impuros urbis *pileos* plerique cum stomacho adfectant, & respuunt eorum consuetudinem. *Sueton. in Tib. c. 4.* Ac primo Præneste, inde Neapolim evasit, servisque ad pileum (id

Id est, ad libertatem frustra vocatis, in Siciliam profugit. Idem in *Neron. c. ult.* Obiit secundo & trigesimo ætatis anno... Tantumque gaudium publice præbuit, ut plebs pileata tota urbe discurreret. Appianus *lib. 1. de bell. civil.* refert eos, qui Jul. Cæsarem interfecerunt, prætulisse hasta per mediam urbem pileum, quasi morte Tyranni restituta civibus libertate. Idem in *Bello Misibrid.* scribit, Perseo Macedonum rege capto, Prusiam Bithyniæ regem, venisse Romam, toga & calceis indutum, ceterum capite raso, & pileato professum se populi Romani libertum, a quo Persei dominio esset liberatus, quod & Livius ex Polybio refert in extremo *quinti lib. decad.*

PINGUIOR natura fideicommissorum §. 1. *Inst. de legat.* pinguius succurrere l. 49. *D. de re judic.* Pinguius in l. 14. *pr. D. de except.* id est laxius, & crassiori, ut aiunt, Minerva, seu *παχυμεντερον*, ut l. 12. §. 2. *D. de pecul. & εν πλατει*, ut l. 12. §. 2. *D. rem rat. hab.*

PINGUITUDO terræ pro pinguedine *leg. 1. §. ult. D. de aqu. & aqu. plu.* Utrumque enim recte & Latine dici auctoritate Varron. *de re rust. lib. 2. c. 4. & lib. 3. c. 9.* & Plinii *lib. 23. hist. nat. c. 8.* aliorumque probat Ducker. *de Latin. ver. lect. p. 370.* Hein.

PINUS. De *pinu* integri strobili l. 167. *D. de verb. signif.*

PIPERIS genera duo recensentur in l. ult. § 7. *D. de publican. Longum, & Albutum*, inter quæ etiam differentiam statuit Theophrast. *lib. 9. hist. plant. c. 22.* Dioscorides *lib. 2. & Galen. lib. 7. simpl. medicam.* Plin. *lib. 12. c. 7.* Solin. in *polyhist. c. 53.* Isidor. *lib. 17. c. 8.* Nasceitur autem *piporis* arbor in India, & in latere

Caucasi montis, quod soli obversum est.

PIRATARUM insidias casibus, quibus resisti non possit, adnumerat Cajus l. 18. *D. commod.*

PIRATICAM facere l. 20. *D. de oblig. & act.*

PISCARI in fluminis publici diverticulo l. 7. *D. de divers. temp. præscr.* in mari, vel in lacu l. 3. §. ult. *D. de injur. l. 5. §. ult. D. de divis. rer.*

PISCATIONEM thynnariam exercere l. 13. *D. commun. prædior.*

PISCATOR l. 5. *D. de nautic. san.* Ne piscatores nocte lumine ostenso fallant navigantes l. 10. *D. de incend. ruin. naufr.* Piscatoribus Phormianis, & Capenatis *D. Pius* rescripsit l. 4. *D. de divis. rer.*

PISCINA l. 1. *pr. l. 4. §. ult. D. de fonte*, opponitur stagno l. 3. §. 14. *D. de acquir. vel amitt. possess.* Gell. *lib. 2. c. 2.* Lacus & stagna, quæ piscibus vivis coercentur clausa, suo & proprio nomine *piscinas* nominaverunt.

PISCES capientium fiunt l. 1. §. ult. *D. de acqu. rer. dom.*

PISTERES, de quibus singularis est titulus *C. Just. & C. Theod.* Pistorum corpus l. 1. *D. quod cususq. univ. nom.* Qui in collegio pistorum sunt, a tutelis excusantur l. ult. *pr. D. de excus.*

PISTRINUM l. 13. §. ult. *D. de usufr.* insulæ dotali adjectum, impenis utilibus perumque adnumeratur l. 79. *D. de verb. signif.* Pistrinum exercere l. ult. *pr. D. de excus.*

PITHANON, vel *πειθανων* libros scripsit Antistius Labeo, in quibus regulas juris generales proposuit. Quum vero eo nonnumquam, ut fieri solet, fallerent, scriptis in eos libros notis exceptiones addidit Julius Paullus. Vid. Bynkersh. *lib. 3. chf. c. 6.* Hein.

PIT-

PITTACIUM in *l. 5. §. 1. pen. §. 3. C. de erogat. milit. annon. l. 29. C. Th. de petition. §. ult. dat. Lamprid. in Alex. c. 21. De promovendis etiam militibus sibi adnotabat, & perlegebat cuncta *pittacia*. Cassiod. *lib. 1. var. Epist. 18.* Si Romani prædium sine delegatoris cujusquam *pittacio* præsumtor barbarus occupavit. Moschopolus *περι σχεδων, πεττυχια, αιτ, Δωρικος, τα λεπτα περιτμηματα των δερματιων, αφ' η ημεις πιτταχια λεγομεν.* Πεττυχια Dorice sunt *tenuta segmenta coriorum*, unde nos *pittacia* dicimus. Est autem *pittacium* index, sive libellus brevis, rationes, & commentarii annonarum militarium, quorum mentio quoque fit in *l. 11. §. 13. C. Theod. de erogat. milit. annon.* ubi vid. Gothofr. & Jo. a Wouwern. *Not. ad Patron. Sasyr. c. 43. Add. Car. Dufresne in Glossar. h. v.* Ceterum *pittacium* videtur descendere *απο της πιττας*, vel *πιγας*, a *pice* vel *malsha*, qua panni vel linteamina illiniebantur. Plin. *Hist. nat. lib. 2. c. 104. & lib. 36. c. 24.* Unde libri lintei fuisse videntur Cironio *obs. jur. Canon. lib. c. 13. Hein.**

PITUOCAMPÆ, vel pityocampæ in *l. 3. §. 3. D. ad Leg. Cornel. de fisco. pinorum erucas*, & in picea nascentes erucas Plinius interpretatur *lib. 23. hist. nat. c. 2. §. 2. & lib. 29. c. 4.* quæ & inter venenata ab eodem ponuntur, ut & a Dioscoride, qui de earum noxia vi tractat *lib. 2. §. 6.*

PIARUM actionum diocetæ & curatores *l. 46. §. 6. C. de Episc. §. cler.*

PIUS filius *l. 38. D. de fideic. libers.*

Pius adpellatus Antoninus. Unde & *Divi Pii* adpellatione in libris nostris exaudiendus est. Justinian. *Novell. 78. c. 5. Ωσπερ γαρ Αντωνινος ο της ευσεβειας επω-*

νυμος, εξ υπερ, και εις ημας τα της προσγορευας ταυτης καθηκε. Sicut enim Antoninus Pius cognominatus, ex quo etiam ad nos adpellatio hæc pervenit. *Piissimum & justissimum* duxi *l. 3. §. 4. D. de adm. legat.*

PLACARE. Antiqui juris altercationes placavimus *§. ult. Inst. de libers.*

PLACERE plerumque in libris nostris dicuntur, quæ prudentium auctoritate recepta, introductaque sunt. Atque ita interpretandum est illud *places* in *l. 7. §. 14. D. de administr. §. per. tur. l. 21. D. de damn. infect. l. 4. D. de pact. §. passim.* Placet, ut multis rescriptis continetur *l. 7. §. 1. D. de administr. §. per. tur.* Placuit, id est, visum est juris auctoribus, responsum est, obtinuit, & pro re certa habitum est *l. 29. D. de usur. l. 20. D. de ius. §. vas. distr. & aliis locis.* Vid. Bynkersh. *obs. lib. 5. c. 7.* Placere video *l. 55. D. de legat. 2. Hac ratione placuit l. 69. §. 2. D. cod. tit. Recte placuit l. 33. D. de exc. placuit, & rescriptum est l. 44. D. de excus. placuit, eoque jure utimur l. 6. §. 1. D. de aqua §. aqu. plu. Aristonon placet l. 13. D. ut legat. seu fideicom. & ita aliis Jurisconsultis passim nominatis placere dicitur.*

Placuit alias est, inter consentientes convenit *l. 69. §. 7. D. de jur. dotum.* Pacto placuit, ut *l. 1. §. 3. D. de pign. §. hypot.* inter creditorem & venditorem *l. 10. pr. D. quib. mod. pign. inter duos l. 30. D. de pact. dot.* Placita poena *l. 2. C. de rec. arbit. id est, compromisso comprehensa.* Placitum pretium *l. 9. C. de contr. emt. l. 11. C. de rescind. vend. id est, conventum.*

Placuisse etiam principibus dicitur, quod ab illis constitutum, re-

lo vendit, emit, donat, celat, in vinculis habet. Et ita *plagiarios* accipe l. 13. D. de offic. prefid. l. 4. §. 1. D. ad leg. jul. peculatus. rubr. D. & C. ad leg. Fab. de plagiar. Vetus glossarium: *Plagiarii* sunt, qui liberos homines furripiunt, & vendunt, *Plagiarii* in Indice Βασιλικῶν dicuntur ἀνδραποδισαί Auctor Etymologici: Ἀνδραποδιστής, ὁ μόνον ο τὴν ἐλευθέρην ἀπαγάγων εἰς δούλειαν, ἀλλὰ καὶ ο τὴν δούλην ἀπὸ τῶν δεσποτῶν ἀποσπῶν εἰς εἰς αὐτὸν, *Plagiarius* non solum qui liberos homines in servitutem abducit, sed & qui servos a dominis abstrahit.

PLAGIUM crimen est, quo tenetur, qui mancipium alienum supprimit, vel liberum hominem servitio premit, aut servum sciens abstrahit l. 6. D. ad leg. Fab. de plagiar. l. 8. C. eod. tit. Quod nomen a Græco verbo πλῆγιον, quod obliquum significat. Isidor. lib. 10. etymol. p. 1084. edit. Dionys. Etobofr. *Plagiorum* vero pœna olim erat pecuniaria, ut adparet ex l. fin. D. ad leg. Fab. de plagiar. Eclog. 48. c. 1. quæ propter sceleris frequentiam in usu esse desiit, postea capitalis esse cœpit, & plerumque in exsilium, sive in metallum damnatio d. l. fin. Sane hominis liberi suppressio pœnam habet mortis l. fin. C. eod. tit. l. 1. D. eod. tit. Sed servi alieni suppressionis pœna minor est, quod constat ex §. 10. Inst. de publ. jud.

PLANARIAM interpellationem quum in leg. 4. C. de dilat. cum in l. penult. C. de naufrag. (Sic enim utrobique corruptum hoc verbum emendandum non ex ingenio solum, sed & scriptorum Codicum fide) accipe de iudice adito non pro tribunali, sed ex aquo loco, ut puta quum stat, aut procedit, aut alias prodiens in transitu sui potestatem facit. Ita

planarii confictus apud Ammian. Marcellin. lib. 19. c. 5. qui ex solo plano fiunt, non ex montibus. *Planarium* tamen in l. pen. C. de naufr. contra Brisson. & Cujac. legendum censet Jac. Gothofred. ad l. ult. C. Th. eod. tit.

PLANCIANUM Senatusconsultum de liberis agnoscendis l. 2. §. 10. l. 3. §. 1. D. de liber. agnosc. Erat & alterum de fideicommissis personis incapacibus relictis, a M. Plancio Varo, ut videtur, conditum, quo cavebatur, ne detractionem quartæ haberet, qui non capienti hereditatem restituere rogatus esset. Ejus autem mentio fit l. 59. §. 1. D. ad leg. falcid. Vid. Hein. Hist. jur. lib. 1. §. 234. Hein.

PLANE simpliciter sine conditione, determinatione ve adijcienda leg. 48. D. de administ. & peric. sus. l. 41. §. 6. D. de vulg. & pupill. substit. §. 1. Inst. de testam. milit.

Plano pro sed in l. 52. §. 7. D. de legat. 3. & l. 7. §. 4. D. ad leg. Aquil.

PLANUM est æquum, sive æquabile. Sic *Plana* & clausa via opponuntur l. 2. §. 32. D. ut quid in loc. publ.

PLANO quoque sublime, & editum adversatur. Unde de plano opus facere & in machina operari contrarie relata invenimus in l. 5. §. 7. D. commodat. Quum ripæ cedunt, ex quo primum a plano vergere incipit usque adquam l. 3. D. de flumin.

Itaque de plano cognoscere, interloqui, discurre, quo genere loquendi utuntur nostri in l. 1. D. de constit. princip. l. 9. §. 3. D. de offic. procons. l. 6. D. de accusat. l. 11. §. 7. D. de adulter. significat ex plano, & ex quo loco, non ex superiore cognoscere, ut Cic. pro Cæcina t.

17. *lib. 3. ad familiar. epist. 8.*
Et lib. 3. de orator. c. 6. loquitur, id est, non pro tribunali, sed in via, in transitu, quum vel lavandi, aut gestandi, aut ludorum gratia magistratus prodierit *l. 7. D. de manum. vind. §. 2. Inst. de libertin.* Eodemque modo χαμῶδες, id est, de plano & ὑπο βυβάτος opponuntur a Modestino in *l. 13. §. 10. D. de excusat.* Sicque de tribunali, & de plano adversantur apud Paull. *sens. lib. 5. tit. 16. §. 14.* Unde de plano legi possit *l. 11. §. 3. D. de insistor. act.* id est, ἐξ ἐπιτεδῶ, ut est apud Joseph. *lib. 19. Antiquit. Judaic. c. 4.* Fuit hæc formula edictalis, qua edicta proponi jubebantur apud forum palam, unde de plano recte legi possit. Ita enim illam in tabula ænea bibliothecæ Regiæ repetit Cujac. *lib. 1. observ. c. 29.* In edictis a Josepho recensitis ea formula frequentissima est: *ἡ τοῦ επιτεδῶτος ὅτις ὑπο βυβάτος ἀναγινώσκειται δημοσταί.* Joseph. *lib. 14. Antiquit. Judaic. c. 12.* Uti eadem sunt Seneca *Natural. Quæst. 1. 4.* Auson. in *Gratiar. action. ad Gratian.* imo & Cicero ad *Att. lib. 9. Epist. 27. Hein.*

Planum pro apertum, liquidum, manifestum. Quid tam planius per pleonasmum *l. un. pr. C. Theod. quor. honor.* Similia exempla sunt apud Plaut. *Menæchm. prolog. v. 55. Stich. Act. 5. sc. 4. v. 22. Pænul. prolog. v. 82. Et Act. 2. sc. 1. v. 15. Aulul. Act. 3. sc. 2. v. 8.*

PLATEA *l. 14. C. de oper. publ.*

PLATO summæ prudentiæ, & auctoritatis apud Græcos *l. 2. D. de mundin.*

PLAUSTRUM vel Plostrum Sueton. in *Vispas. cap. 22.* Metrium Florum Consularem, admonitus (Vespasianus) ab eo plau-

stra potius, quam plostra dicenda, die postero Plaurum salutavit. Hoc autem vocabulum occurrit in *l. 7. §. 1. D. de servis. præd. rust. l. 27. §. 33. l. 52. §. 2. D. ad leg. Aquil. l. 12. §. 10. D. de instr. vel instr. legat. l. 1. §. 9. D. si quadrup. paup.* Multa tam de plostris, quam de plaustrevis docte scripta adfert Jo. Schoeffer. *de re vehicul. lib. 2. c. 19. p. 243. Et lib. 1. cap. 17. p. 219.*

PLAUSUS, a, um, Plausrum inconsculta infania *l. 2. C. Theod. de expens. ludor.*

Plaustus populi *l. 177. pr. C. Theod. de decurion. popularis l. 1. C. Th. de spectac. l. 5. C. Justin. eod. tit.*

PLAUTIUS jurisconsultus, cujus sententiæ aliquot in libris nostris laudantur. Ad eum notas scripsisse Neratium, adparet ex *l. 5. D. de servis. præd. rust.* ut & Javolenum, quod compluribus Pandectarum locis comprobatur, maximeque ex inscriptione *l. 83. D. de verb. signif.* quæ hunc titulum præfert. Scripserunt & ad hunc Plautium Sex. quidem Pomponius libros septem, Julius vero Paullus libros octodecim, quemadmodum prope innumeris Pandectarum locis planum fit. Omnes auctores apud Plautium de hoc consenserunt *l. 1. §. 3. D. de usufr. adcrese.* Ceterum floruisse Plautium sub Vespasianis, ex eo patet, quod ipse laudat Proculum & Cassium *l. 8. D. de aur. Et arg. legat. l. 43. D. de condit. Et demonstr. & vicissim laudatur a Neratio l. 5. D. de servis. præd. rust. Hein.*

PLEBANI in *cap. 1. de cler. vel monach. in lib. 6.* quale jus habeant, docet Innocen. in *c. dilectus de capell. monach.*

PLEBEJUS dicitur, qui est vilioris conditionis, & vulgo & humili loco natus. Unde & plebeius

beus & decurio in libris nostris quandoque opponuntur l. 3. D. de sessib. l. 9. §. pen. & l. 10. §. ult. D. de pan. Decurionum honoribus *plebei* fungi prohibentur l. 7. §. 2. D. de decurion. Si agro vel pecunia idonei comprobantur *plebei*, munus curialibus aggregari eos jubet Theodosius M. Imp. in l. 132. C. Tb. de decurion. Alias *plebeius*, & honestior opponuntur leg. 1. §. ult. D. de offi. Plebei & qui sunt in aliquo honore positi l. 3. §. 2. D. de stellionat. Sic *plebeius* & humilioris conditionis separatur ab eo, qui superioris cujuscumque loci, dignitatisve est leg. 1. C. Theod. de desert. Plebei & negotiatores opponuntur illis, qui nobiliores natalibus & honorum luce conspicui, & patrimonio ditiores sunt in l. 3. C. de commerc. & mercat. Eminentissimorum & perfectissimorum virorum usque ad pronepotes liberos *plebeiorum* poenis vel quaestionibus non subijci l. 11. Cod. de quaest. Prudent. Peristeph. hymn. 14. v. 11. seq. Adparitores sed furenti suggerunt: Illum vetusta genitum prosapia, Meritisque multis esse primum civium. Jubeat amoveri noxiale stipitem, Plebeia clarum pœna ne damnet virum. Eodem modo & milites neque tormentis, neque plebeiorum poenis in causis criminum subijungi concedit l. 8. C. de quaest. Plebeia fax, vilitalque l. 5. C. Theod. de bon. proscrips. Plebeiam sustinere capitationem l. 36. C. Tb. de decur. hoc est, talem, quæ non a curialibus, sed a plebe præstari solebat.

PLEBISCITUM. Pomponius ita adpellatum ait, jus, quod sibi populus sine auctoritate patrum constituebat l. 2. §. 8. D. de orig. jur. Justinianus vero *plebiscitum* definit, quod plebs ple-

beio magistratu rogante, veluti tribuno, constituebat §. 4. Inst. de jur. nat. gent. & civ. Plebiscitum, secundum Capitonem, est lex, quam plebs non populus accipit. Festus lib. 17. Sciscere, ait, esse sententiam dicere, suffragium ferre, eoque *seissa plebis* dici, quæ plebs suo suffragio sine patribus jussit, plebeio magistratu rogante. Ita Lex Aquilia plebiscitum est, quum eam Aquilius Tribunus plebis a plebe rogaverit l. 1. D. ad leg. Aquill. Plebiscito continetur, ut ne quis præsidum, munus, donum caperet l. 18. D. de offic. presid. Cicero contra Rullum & lib. 3. de legib. vocat legem tribuniciam.

PLEBS est ceteri cives sine senatoribus l. 237. D. de verb. signif. Eaque eo differt a populo, quo species a genere. Nam populi adpellatione universi cives significantur, connumeratis etiam patriciis & senatoribus. Plebis autem adpellatione sine patriciis & senatoribus ceteri cives significantur §. 4. Inst. de jur. nat. gent. & civ. Gell. lib. 10. c. 20. Plebs ea dicitur, in qua gentes civium patriciarum non in sunt. Differentiam plebs a populo clare innuit l. 2 §. 9. D. de orig. jur. quia difficile plebs convenire cœpit, populus certe multo difficilior in tanta turba hominum. Quod autem Justinianus l. 2. plebem a populo, ut speciem a genere differre ait, id populariter est accipiendum, voluit enim plebem a populo differre, ut quod continetur ab eo, quod ipsum continet.

Plebs pro vulgo, & vilioris conditionis hominibus. Sic plebs & decuriones opponuntur l. 5. C. de defensor. civis. plebis defensores leg. 8. C. Theod. de donat. plebs pro rusticis l. 5. C. de metat. l. 26. C. Theod. de annon. & tribus. Add. tit. C. de sedis. &

PLE

& de his , qui plebem contra rempubl. audent colligere.

PLECTERE, punire in l. 29. §. 4. *D. ad leg. jul. de adult. Plectere* capite l. 27. *C. ad leg. Fab. de plagiar. capitis pœna* l. 9. *D. ad leg. Pomp. de parviciid. exilii pœna* l. 13. *C. de his, qui accus. non poss. falsi pœna* l. 32. *D. de leg. Cornel. de fals. pœna pecuniaria* l. 4. *D. de custod. & exhib. reor. stellionatus crimine* l. 29. §. 5. *D. mandat. tripli condemnatione* l. 14. §. 9. *D. quod mes. causs. SCO Turpiliano* l. 1. §. 10. *D. ad SC. Turp. ufuris* l. 7. §. 3. *D. de admin. & per. tut.*

PLECTIBILIS usurpatio l. 16. *C. Theod. de pistor. & catabol. invidia apud Sidon. lib. 4. capit. 6. vita apud eumd. lib. 6. capit. 13.*

Quando **plectibilia** absolute propositis l. 5. *C. Theod. de heret. & apud Sidon. Apollinar. lib. 4. capit. 13.*

Immo & pro pœna usurpatur , quo sensu , **plectibili** severitate fraudibus obveniendum , ait *l. ult. princ. C. Th. de dec.*

PLENARIA interpellatio. Vid. supra sub **planaria**.

PLENE penitus omnino l. 9. §. 4. *D. de interrog. in jur. fac. quo sensu plenius dicitur in* l. 1. §. 10. *D. si is, qui testam. lib. & passim.*

PLENUM. Hoc verbo significatur omne id , quod est integrum , absolutum , completum , solitum , individuum. Sic **plena** negotiorum actio l. 37. *D. de negot. gest. dicitur* , quæ in solidum , non quatenus maritus facere potest , datur. **Plena** legis actio l. 1. *C. de adoption. custodia, ut & diligentiam præstet* l. 2. §. ult. *D. de peric. & commod. rei vend. Plena* defensio l. 21. §. ult. *D. ex quib. causs. major. l. 1.*

PLE

399

§. 2. *D. de administ. & peric. tut. l. 34. §. 4. D. de iur. jur. definitio l. 1. §. 5. D. quod vi aut clam facultas l. 1. §. 10. D. ad SC. Trebell. Falcidia l. 16. D. ad leg. Falcid. Plenam fidem testatori exhibere , est ei , qui voluit solidum , & minime delibatum fideicommissum præstare l. 20. in fin. D. de donat. l. 19. D. quæ in fraud. credit. l. 5. §. 15. D. de donat. inst. vir. & ux. Hoc Justinian. Novell. 1. C. 1. dicit καταβαλειν ολοκληρωτα προσβαλειν , και πληρη την γνωστην πω διαδεμενη τηρησαι. Indebitum solvisse non videtur , qui plenam fidem defuncto præstare maluit Paull. lib. 4. sent. tit. 3. §. 4. Plena immunitas l. 7. *C. de mun. patrim. liberatio* l. 82. *D. ad leg. Falcid. possessio* l. 54. *C. de Episc. & elev. potestas* §. ult. *Inst. de rer. divis. proprietas* , quæ nudæ adversatur , eoque nomine solida , & non separata usufructu proprietas demonstratur l. 36. §. 1. l. 46. *D. de usufr. l. 2. D. de quib. mod. usufr. amitt. l. 78. D. de jur. dot. l. 10. & 26. D. de usufr. legat. l. 15. in fin. D. de castrens. pec. plena pubertas* l. 40. §. 1. *D. de adoption. significatio* l. 38. §. 4. *D. de usur. summa* , id est , integra , & solida l. 108. §. 10. *D. de legat. 1. voluntas* l. 39. §. ult. *D. de fideic. l. 3. C. de donat. l. 16. D. de leg. præst.**

Plenum arbitrium l. 11. §. 7. *D. de legat. 3.*

Plenum compromissum , cui pœna , vel alia res vice pœnæ addita est. Item quod de rebus omnibus controversiisque constitutum est , denique quod omnibus numeris perfectum est , & absolutum. Si alter rem , alter pecuniam stipulanti promiserit , **plenum** compromissum est l. 1. §. 2. *D. de recept. arbitr. Si petitor quis stipu-*

pulatus est, possit dici *plenum* esse compromissum *l. 13. §. 1. D. eod. sis. Plenum* compromissum appellatur, quod de rebus controversisque compositum est, nam ad omnes controversias pertinet *l. 21. §. 1. D. eod. sis. Hoc* compromissum *plenum* est, quod & doli clausulæ habet mentionem *l. 31. in fin. D. eod. sis.*

Plenum corpus Homeri *l. 5. §. 2. D. de legat. 3.*

Plenum dominium dicitur, cui usufructus cohæret *l. 4. D. de alim. & cib. legat. l. 1. v. & si non nuptæ C. de vaps. virgin. l. 54 C. de episc. & cler.*

Plenum iudicium animi Ulpian. *sic. 20. regul. §. 12.*

Plenum jus *l. 29. D. qui & a quib. l. 11. C. de act. emr. l. 1. C. de revoc. donat. l. 126. §. 1. D. de verb. oblig. l. 28. D. de usur. l. 17. D. quib. mod. usufr. amitt. l. 19. D. de ann. legat. l. 17. D. de rei vind. l. 19. D. de bon. libert. l. 1. C. eod. sis. Pleno* jure nostrum id esse accipimus, cujus & usufructus, & proprietas ad nos pertinet.

Plenum legatum, ex quo Falcidia detrahitur *l. 147. D. ad leg. Falcid.*

Plenum obsequium præstare testatoris iudicio *l. 16. D. de legat. præstand.*

Plennm officium *l. 2. §. 2. D. ad SC. Tertull.*

Pligum tempus. Dummodo vivos & *plenit* temporis pariant Paull. *lib. 3. sens. sis. 9. §. 1.*

Plenus adfectus *l. 3. C. de adquir. vel retin. possess.*

Plenus annus cæpto, vel inchoato opponitur *l. 8. D. de muner. & honor. Annum* agens plenum nonum decimum *l. 74. §. ult. D. ad SC. Trebell. Annus* vicessimus quintus cæptus pro pleno habetur *l. 8. D. de muner. & honor.*

Plenus fundus. An post tempus decennii *plenus* fundus ad legatarium pertineat *l. 26. D. de usu & usufr. legat. id est, pleno* jure.

Plenus numerus Mancipiorum *l. 21. D. de option. vel elect. legat. actionum l. 11. D. de præscr. verb. ordinis l. 2. D. de decurion. Plenus* ordo *d. l. 2. D. de decurion.*

Plenus repletus, & vacuo opponitur. Sic vaticinatores, qui se Deo plenos adsimulant Paull. *lib. 5. sent. sis. 21. §. 1. id est, & deaxixus. Plenus* locus *l. 2. D. de decurion.*

Plenior, id est, amplior, uberior. *Plenior* prætoris animadversio *l. 15. §. 28. D. de injur. interpretatio l. 18. §. 1. D. de pecun. constit. hereditas leg. 56. D. ad leg. Falcid. obligatio l. 95. §. 3. D. de solut. & liberat. l. 5. D. de fidejuss. l. 51. §. 3. D. de eviction. Plenus* legatum *l. ult. D. de alim. & cib. legat. pr. Inst. de legat. l. 46. D. de legat. 3. manus l. 13. D. de vacas. & excus. muner.*

Plenissima coercitio *leg. 17. §. 1. D. de usufruct. firmitas l. 13. D. de donat. int. vir. & ux. immunitas leg. 17. §. 1. D. de excusat. indulgentia l. 2. D. de testam. milit. jurisdictio leg. 7. D. de offic. procons. severitas §. ult. Inst. quib. alien. lic. vel non voluntas l. 27. D. de instr. vel instr. legat. Plenissimum* flumen *l. 3. D. de flumin. verbum l. 19. D. judic. solv.*

PLEBUMQUE ut plurimum, sere semper *l. 10. D. de jur. dos. l. 22. §. ult. D. ad leg. jul. de adulter. l. 28. §. 11. & 12. D. de pæn. & passim. Aliquando* significat interdum, ut *ut l. 25. in fin. l. 26. D. de pact. Et ita* accipe in *l. 43. §. 1. D. de furs. ne pugnet cum l. 21. §. 1. D. de adquir. possess. & l. pen. D. p. v. di*

de reliq. & l. 8. *D. de leg. Rhod.* Simili modo & in l. 3. *D. de interrog. in jur. fac.* Quod plerumque ab imprudentibus dici solet *leg. 17. §. 1. D. de adl. edict. princ. Inst. de inoff. test. l. 52. fin. D. de oblig. & act. l. 50. §. 4. D. de legat. 3. An & in l. 1. §. 10. D. de offic. prefact. urb. verb.* nam & puniendi plerumque liberti? Sane eadem illa notione *plerique* pro nonnullis aliquando dicuntur: *Plerique* cum bona gratia discedunt, *plerique* cum ira sui animi & offensa l. 32. §. 10. *D. de donat. int. vir. & uxor.*

PLOSTRARIUS, *plostrum*. Vid. *plaustrarius*, *plaustrum*.

PLOTINA Augusta. Ejus fit mentio l. 57. *D. de legat. 2.*

PLUMARIII sunt, qui vestimenta ex plumis avium conficiunt, quo genere prisca luxuria delectata est. Prudent. in *Hamarrigenia*: Avium quoque versicolorum Indumenta novis textentem pluma telis. Vel erant *plumarii* qui acu pingentes exprimebant animalium, vel hominum figuras. Hieronym. in *Chronicis*: Macedonius artis *plumaria*. Et in *versione Exodi* sæpe. Firmicus 3. c. 13. Facient linteones, aut tunicarum textores, *plumarios*. Idem c. 10. Qui erunt etiam linteones aut *plumarii*. Itaque pro *plumbaviis* in l. 1. *C. de excusat. artif.* legendum censet Jac. Gothofr. Cujac. *plumarii*, atque ita in veteribus libris reperiri testatur, & Græcos legere. De *plumariis*, horumque arte plura Salmas. *ad script. hist. August.* p. 310. 398. 507. & seq.

PLUMBARE est plumbo divisas materias iungere in l. 27. *D. de acquir. rer. dom.* Ejusdem significationis est verbum *adplumbare*. Statua *adplumbata* est in l. 2. *D. de sepulcr. viol.* Plumbo Tom. III.

nimirum liquefacto statuas figebant Romani, in primis simulacra Deorum, ne fugerent. Arnob. lib. 6. Inter quæ omnes, ait, finus, commissurarumque juncturas plumbum ire suffusum, & salutare moras signorum diuturnitatibus commodare. Prudent. *advors. Symmach.* l. v. 231. Suffusa figunt vestigia plumbo, ubi adde quæ notavit Jo. Wetzl. in *Not.* p. 734. Hein.

PLUMBARII, qui tubos & canales plumbeos fundebant. Eorum mentio fit l. ult. *D. de jur. immum.* & l. 2. *C. Theod. de excusat. artif.* Hein.

PLUMBATA, *a. Plumbatarum* verbera l. 2. *C. de exactor. tribu.* Sic enim illic legendum docet *leg. 3. C. Theod. de exactior.* & l. 2. *C. Th. de quaestion.* & l. 8. *C. Theod. de decurion.* *Plumbatarum* ictibus subjiçitur l. 40. *C. de decur.* Ambros. *de passion.* *Gervas. & Protas*: Tunc indignatus comes Aftacius jussit eum tamdiu de *plumbatis* contundi, quamdiu spiritum redderet. Et in *passione quatuor coronatorum martyrum*. Illis autem reluctantibus renunciatum est Dioeletiano Augusto, qui eos jussit ante ipsum simulacrum ictu *plumbatarum* deficere. Item in *Martyrologio Ussardi ad Carol. August.* Quarto nonas Decembr. Romæ passus sanctæ Bibianæ martyris, quæ jubente Juliano iniquissimo tamdiu *plumbatis* oesa est, donec redderet spiritum. Suidas Tom. 3. p. 132. *πλumbατοις, μολιβδοις, κατὰ ὑλῆτας. Plumbatis, pilis plumbeis, secundum glossam.* Itaque apud Basil. M. in *Homilia de Gordio martyre.* *Πυρρὸς αἱ μολιβδίδες, πυρρὸς αἱ μαρτυρίαι*, quod interpres *laminas plumbeas* vertit, *plumbatas* vertendum erat. Adpellantur & *plumbi* verbera *leg. 7. C. Theod. de exact.* Cc Ex

Ex quibus minus obscurum videtur, quod in *l. 1. C. de his, qui potens. nom.* præcipiunt Imperatores, eos, qui in potentiores litem transfulerint, *plumbo adfectus relegari*, ut & illud, quod D. Ambros. *lib. 5. Epist.* ita scribit: Si compertum fuerit, data auctoritate aliquos Christianorum aut gladio, aut fustibus, aut *plumbis* necatos. Prudent. *Perisephæ. hymn. 14. v. 116.* Tundatur, inquit, tergum crebris ictibus, *Plumboque* cervix verberata extuberet. Ad quem locum ita scribit Jo. Veitzius: Erat id genus tormentorum quasi flagellum ex funiculis, in quorum summitatibus glandes plumbeæ erant impactæ, his terga ad collum dammati hominis verberabantur. *Istus plumbeos* eodem sensu dixit idem *cod. Hymn. v. 122.* Adde quæ de hoc supplicii genere dixerunt Jac. Gothofred. ad *l. 2. C. Theod. de question.* & Pet. Fab. *lib. 2. Semestr. c. 8.* Immo & Barthol. Barrient. *Adnos. Sylv. c. 28. Sagittar. de cruciat. marty. c. 5. §. 18. seq.* & quos laudavit Bynkersh. *lib. 1. observ. c. 2.* Id addere licebit, in *l. un. C. de his, qui potens. nomin. adfectos* plumbo non dici, *plumbatis* cætos, sed *numellas plumbeas gestantes*. Græci τῆς τιμωρίας το εἶδος, ἡ ἀποκρίβω πανταχοθεν περισφιγγομενος, τυτρεῖς πλοισφορῶν ἢ πλεγματίζομενος, διηνεκίως εἰς το μεταλλον ἐκπεμπῆται. Supplicii hæc species est, ut undique plumbo constrictus, hoc est, numellas gestans, ac veluti plumbatus in metallum perpetuo datur. Vid. Car. Labbæi *observ. & emendat. in Synops. Basilic.*

Plumbata etiam jaculi genus in modum sagittæ pennis instructum fuit. Cujus duo genera facit auctor libelli *de rebus bellicis*, qui *Notitiæ Imperii Romani* subjungi-

tur *p. 31. edit. Guid. Pancirol.* unum, cujus ligno ferrum ad formam venabuli aptatum infigebatur, fistula ejusdem ferri parumper extensa, supra quam modico interjecto spatio plumbo adherentes aculei velut tribuli emergebant, quæ *plumbata sribolata* appellabatur. Altera *mamillata*, quæ bene extensa, & directa virga accipiebat in extremitate sui rotundum & in acumen deductum ferrum similibus locis, quibus superior in *sribolata plumbo*, & *pennis* adherentibus. Hujusmodi *plumbatarum* meminit Veget. *de re milit. lib. 1. c. 17. & lib. 2. c. 16.*

PLUMBUM. Plumbi liquefactis ingestio, poena nutricum raptus consilium puellis dantium, pravisque adeo suasionibus suis custodias parentum deludentium, de qua in *l. 1. C. Th. de rapt. virgin.* ubi his poena imminet, ut eis meatus oris, & faucium liquentis plumbi ingestione claudatur.

PLURALIS loquutio duorum numero contenta est *l. 12. D. de testib.*

PLUS petitur quatuor modis re, tempore, loco, causa §. 33. *Inst. de action.* Si totum petas, *plus* petendo causa cadit Paul. *lib. 2. sent. tit. 5. §. 3. Add. l. 1. D. de interrog. in jur. fac.* Vetus glossar. Græcum. *Plus petitio*, ἡ ὑπερ απαιτήσεως, ἢ το πλεον του ἐποφειλομένου πραγματος. Plus præstitisset, quam debuisset heres, intelligitur, qui ante tempus pecuniam restituit *l. 15. D. de annuis legat.* Re autem plus petitur, quum re aut quantitate aliqua certa debita, res plures, aut major quantitas petitur. Tempore, quum quod in diem, aut sub conditione debetur, ante tempus vel existentem conditionem petit. Loco, quum quod ut certo detur loco cautum est, si-

pu-

pulatione, vel alio modo petitur, non facta mentione loci, in quo peti debuit. Locum nempe mentione facta, actioneque arbitraria constituta, ut iniquitas loci compenfetur, alio loco recte petitur. Causa, cum ex pluribus rebus disjunctis, puta, Stichus aut Pamphilus, vel generaliter, puta, homine, promissis certe petitur, quia actor unam aliquam rem certam petens, aufert reo electionem, quæ alioqui etiam ejusmodi promissionibus conceditur *l. ult. D. de verb. oblig. l. 10. D. de jur. dot.* aut quum ejusdem speciei rem meliorem postulamur, quod exemplum posuit Paulus *Sent. lib. 2. tit. 5. §. 3.* Quin etiam si quis petat id, quod est vilissimum. Ceterum poena plus petentium alia erat olim, alia hodie. Olim erat hæc, ut plus petens causa caderet, i. e. rem amitteret, vel ut planius dicam, omni in posterum actione excluderetur, nec umquam & debitum petendi potestas concederetur. Sed hodie ex Zenonis constitutione, cuius fit mentio in *§. 33. in fin. Inst. de action. & §. 10. sub fin. Inst. de except.* & qui plus tempore petit, alterum tantum temporis sine ullo interfusio expectat, quanto statutum tempus antevertere conatus est, & sumtus prioris litis refundit. Qui vero plus loco vel summa, vel qualitate petit, ex constitutione Justiniani omne damnum præstat in triplum, & qui reo debita quantitate ampliorem cautionem dolo malo exprimit, etiam jus omne crediti amittit *l. 1. C. de plus petit.* Plautus in *Poenulo*, plus peti periculum dixit.

PLUTEI circa parietes ædium non sunt *leg. 17. §. 4. D. de action. emt.* ubi plusei videntur esse receptacula, sive repositoria. Juvenal. *Sat. 2. v. 7.* Et jubet ar-

chetypus pluteum servare Cleanthas.

PLUVIAM aquam dicimus, quæ de coelo cadit, atque imbre excrescit *l. 1. §. 1. D. de aqu. & aqu. plu. arcend.*

PNEUMATOMACHI, heretici iidem cum Macedonianis *l. 11. C. Th. de heres.*

POCULENTA penu ea, quæ vini loco paterfamilias habuit, continebuntur *l. 3. §. 2. D. de pen. legat.*

POCULUM Pocula dicuntur omnia potui parata, veluti trullæ, scyphi, modiolus, phialæ *l. 36. D. de aur. arg. legat. Poculum aureum l. 36. D. eod. tit. oleagineum l. 30. D. de legat. 3. Poculum commune polluere l. 12. C. de re milit. quæ est l. 13. C. Theod. eod. tit.* quo loco poculum commune nihil aliud est, quam flumen, quemadmodum hoc nomine quoque adpellatur a Virgilio *lib. 3. Georg. v. 529. seq. & Apulei. lib. 1. de asin. aur. p. III.* Poculum abortionis. Vid. sub *abortia.*

PODAGRÆ valetudo a numeribus decurionatus non præstat excusationem *l. 13. C. de decur.*

PODIUM apud Ulp. in *l. 11. §. 21. D. de instr. vel instr. legat.* est locus extra ædificium porrectus, unde spectamus, si quid foris fiet. Est præcipuus locus in theatro, unde Imperator, vel Senatores ludos spectabant. Hinc illa inscriptio: *Theatrum stravia pavimento, podio circumscriptis.* Vid. Vitruv. *lib. 5. c. 7.* Adde Cujac. *lib. 13. observ. c. 12.*

POENA est noxiæ vindicta *l. 131. D. de verb. signif.* generale est nomen, omnium delictorum coercitio *ibid.* non tantum pecuniaria, verum capitis & estimationis irrogari solet *ibid.* ubi Ulpianus *multæ & poenæ* dissimilitudinem plenissime exsequitur.

De qua vide quoque Paullum in l. 244. D. *sed. tit.* in qua inter cetera, *poenas* certas singulorum peccatorum esse, tradit. *Poen*a capitalis est, quæ lædit caput hominis. Caput autem hominis dupliciter accipimus, naturaliter & civiliter. Naturaliter omnes homines habent caput, civiliter non omnes caput habent. Et qui habet civile, is utrique & naturale habet, non vicissim. Is tamen, qui naturale caput perdit, siquidem habet civile, idem caput civile protinus amittit. *Poen*a capitis naturalis est mors *naturalis*, quæ sit vel gladio, vel securi, vel lapidatione, vel aqua, vel suspendio, vel confractione, vel igne. *Poen*a capitalis civilis est mortis civilis, quæ contingere potest, salvo capite naturali. Caput autem civile consistit in tribus, nempe in libertate, in civitate, & in familia. Vid. supra art. *capus*. *Poen*a exilii l. 13. C. *de his, qui adv. rempubl.* *Poen*a legitima quæ dicatur. Vid. supra art. *legitima*, *Poen*a metalli l. 21. C. *de poen.* *Poen*a servus. Vid. infra art. *servus*. *Poen*a subdici l. 1. §. 13. D. *ad SC. Turpill.* de quo vid. art. *subdici*.

*Poen*a etiam dicitur incommo- dum, quod testator alicui imponit, si quid faciat, vel nisi quid faciat, vel præstet. Sic *poena* causa, si- ve nomine, legati videtur, quod coercendi heredis causa relinquitur, quo magis aliquid faciat, aut non faciat, veluti si quis ita scripserit, heres meus si filiam suam in matrimonium Titio collocaverit, vel ex diverso, si non collocaverit, decem aureos dato §. *ult. Inst. de legat.* & apud Ulpian. *Tis. 24. regul.* §. 17. *Poen*a in futurum confertur, causa in præteritum leg. 12. D. *de condit. & demonstr.* *Poenam* autem a conditione voluntas testa-

toris separat l. *ult. D. de his, qua poen. nomin. relinqs.*

Sed & *poena* est in contractu dicta. Sic *poena* stipulatio certa est, & utilis l. 68. D. *de verb. obligat.* *Poen*a certæ summæ l. 22. C. *de usur.* *Poen*a legitimarum usurarum l. 15. *in fin. C. cod. vis.* Pro usuris legitimis *poenam* in singulos menses stipulari l. 90. D. *de verb. oblig.* *Poen*a nomine exactum l. 11. pr. D. *de usur. præstari* l. 40. D. *de reb. cred.* Usuras, vel *poenas* petere l. 8. §. 2. D. *de liberat. legat.* Non *poena*, sed foenus uberius iusta ratione sortis promittitur l. 9. §. 1. D. *de usur.* *Poen*a autem & *usura*, si propriam & peculiarem verborum proprietatem spectaveris, inter se differunt l. 13. §. 6. D. *de pignor.* l. 7. §. 1. D. *de liberat. legat.* A Bart. in l. *cum stipulat. de verb. oblig.* Inter usuram & *poenam* traduntur tres notandæ differentiæ (1) quia usura quantitati dumtaxat, vel ei, quod quantitatis loco est, adjicitur l. 3. §. 4. D. *de usur. poena* vero etiam facti obligationibus adnectitur l. 72. §. 1. D. *de verb. oblig.* (2) *Poen*a pro toto tempore apponi solet l. 23. *q. de illo de oblig. & action.* usura autem distinctis temporibus, veluti in annos, aut menses singulos d. l. *cum stipulatur* 90. D. *de verb. oblig.* Quæ tamen prima fonte contrarium probare videtur in illis verbis, *pro usuris legitimis poenam in menses singulos, si fors soluta non sit*, nisi defendendo communem sententiam, quæ vera est, dixeris, verba illa, *pro usuris*, tollere difficultatem (3). Usura potest sine mora deberi ex stipulatione l. 40. *in fin. D. de jurejur.* Usura nempe sortis accessio dicitur, quæ non tam propter moram, quam usum datæ mutæ pecuniæ

exi-

exigitur *l. usura D. de verb. signif.* Ideoque Paul. Castr. in *l. Julian. §. ex vendito col. 2. D. de act. emt.* Quod, inquit, dici solet, usuras non venire, nisi a tempore moræ, obtinet, nisi contrarium a partibus agatur, sicuti si dem tibi mutuam pecuniam post annum restituendam, ita ut in singulos menses non nihil usuræ nomine pendas *d. l. 40. D. de iurejur.* Atqui poena semper ex mora debetur *l. 115. D. de verb. oblig.* Hæc tamen differentia non satis placet Jo. Imol. in *d. l. 115.* Nam poena, ut ille ait, ex solo conditionis eventu deberi potest, ut quando stipulatio a præcedenti conditione incipit, veluti si dicam: Si Kalendis Stichum non dederis, decem dare spondes? Nam ante Kalendas, Sticho mortuo, agi non potest, sed expectanda est dies, in quam tota obligatio collata est *l. 8. D. de verb. oblig.* Sichard. ex Corras lib. 3. miscellan. c. 21. n. 1. & seq.

Poena etiam appellatur, quidquid extra rei persequutionem est *l. 2. in fin. D. de tut. & rat. distr. l. 12. §. 1. D. si quis omiff. caus. testam. l. 5. §. ult. D. de Publician. in rem act. l. 25. §. 1. D. quæ in fraud. credit. l. 11. §. 2. D. ad leg. Aquill. §. 18. Inst. de action.*

POENALES actiones, quas & pœnarias Quinctilian. lib. 4. *instit. orat. c. 3. & lib. 7. cap. 5.* vocat, sunt, quibus meram poenam persequimur. Inde poenales & rei persequutoriæ actiones opponuntur *l. 4. §. ult. D. de absen. judic. mur. caus. §. 16. Inst. de action. l. 32. D. ad leg. Falcid.* Secundario tamen illæ dicuntur actiones poenales, quæ ex causa pœnali oriuntur, licet dentur tantum ad id, quod interest, ut actio de eo, per quem factum

erit, quominus quis in iudicio sistat. Cujac. ad *l. ult. §. ult. D. de eo, per quem fuit.* Ceterum pœnales actiones vel legitimæ sunt, vel honorariæ *l. 32. D. ad leg. Falcid.* Nec ex maleficiis tantum, verum & ex contractibus descendunt. In heredem non solent actiones transire, quæ pœnales sunt ex maleficio, veluti furti, damni injuriæ, honorum raptorum, injuriarum *l. 111. D. de regul. jur.* Civilis constitutio est, poenalibus actionibus heredes non teneri *l. 1. D. de privas. delict.* Fidejussores poenalibus actionibus non adstringuntur *l. 27. §. ult. D. ad municip.* Ex maleficio pœnales actiones *§. 5. Inst. de perpet. & temp. act.* Ex poenalibus causis non solet in patrem de peculio actio dari *l. 58. D. de regul. jur.* In poenalibus causis benignius interpretandum est leg. 155. *D. cod. tit. Poenalia judicia l. 108. l. 164. D. de regul. jur. l. 1. D. si quis jus dicens.*

Poenales etiam actiones quædam ex contractu veniunt *l. 23. §. 4. D. de utilis. edict.* Si ex causa pœnali debetur *l. 7. D. de solution.* id est, quum quid sub poena promissum est. Condicio poenalis leg. 5. *D. de naut. fœn.* Numquam actiones poenales de eadem pecunia concurrentes alia aliam consumit *l. 6. D. de oblig. & act.*

Poenales pro reis criminum, poena qua adeo dignis in *l. 2. C. de exactor. tribus.* Carcer poenaliū carcer hominum noxiorum est.

POENITENTIA, vel secundum perpetuam Pandectarum Florentin. scripturam poenitentia.

Poenitentia acta *l. 41. D. de minor. l. 28. §. 1. D. mandat. l. 3. §. 10. D. de sepulcr. viol.* Poenitentia actus apud Ulpian. *tit. 22. regul. §. 30.* id est, poe-

nitentia ductus, ut l. 2. l. 4. C. de *revoc. donat.* Suffragio iustæ poenitentia l. 19. D. de *furs.*

Poenitentia generatim dicitur affectus animi, quo mala commissa plangimus cum serio proposito, illa rursus non committendi c. 1. de *poenis* §. 3. Hæc vero externa quoque esse debet ex præcepto Ecclesiæ, referturque ad sacramenta, & cuilibet imposita est externe agenda. *Poenitentia* externa, publica est vel privata. Illa in delictis manifestis, hæc in occultis est. Innocentius III. c. 14. C. 26. qu. 6. privatam poenitentiam, ad minimum semel in anno parochio proprio faciendam, eventuali, post confessionem omnium peccatorum, & impositam leviorē poenam, absolutione accedente. Eadem absolutæ necessitatis est, atque eo ipso ius clavium, quod vocant, Parochis communicatum. Manifestanda autem confessionario omnia peccata, ut satisfactionem congruam dictare, & judicare queat, utrum illa remittere possit nec ne. Etenim quædam delicta ab horum absolutione excepta, & Episcopis vel S. Pontifici reservata. Huc pertinent (1) crimina publice nota, salvo Episcoporum vel Archidiaconorum arbitrio, ut poenitentiam in secretam satisfactionem mutare queant Concil. Trident. sess. 24. [2] casus reservati vel Papales vel Episcopales etiam occulte commissi, a quibus tamen etiam Parochi absolvent ex delegatione speciali Pontificis, vel Episcopi in articulo mortis.

POENITENTIARIUS, labente sæculo III. in Ecclesiis quibusdam fuit constitutus Socrat. *Hist. eccl. lib. 5. c. 19.* Sed postea a Nestorio Episcopo Constantinopolitano iterum sublatus, salva tamen confessione, & poenitentia. A Concilio Tridentino sess.

24. c. 8. sess. 14. c. 7. poenitentiarius tamquam peculiaris dignitas in Ecclesiis Cathedralibus institutus, ut penes illum esset facultas casus Episcopis reservatos absolvere. Erant vero & ante hoc Concilium *poenitentarii*, qui interdum ab Episcopis per villas & oppida in quadragesima destinabantur, qui imbecilles, impotentes, & pauperes a casibus, qui maioribus reservantur, absolverent Conc. Arelat. an. 1260. c. 16. Simplicius Papa ex presbyteris Ecclesiæ Rom. quosdam constituit *poenitentarios* super poenitentes, qui iis præessent, & eorum confessiones audirent Anast. in *Simplic.* Horum primus hodie *magnus poenitentiarius* dicitur, qua dignitate in Ecclesia Rom. fungitur unus e Cardinalibus.

POENUS sermo l. 1. §. ult. D. de verb. oblig. *Punica* lingua vocatur l. 11. D. de legat. 3. D. Hieronym. in Epist. ad Demetriadem Virginem Stridor *punica* linguæ. B. Augustin. *serm.* 24. Proverbium natum est *panicum*, quod quidem latine vobis dicam.

POETÆ nulla immunitatis prærogativa juvantur l. 3. C. de professor. & medic. M. Cato apud Gell. lib. 11. c. 2. *Pœtica* artis honos non erat. Si qui in ea re studebat, aut sese ad convivia (forte convicia) adplicabat, gratsator vocabatur. Scip. Gentil. lib. 2. *parerg.* c. 1. & seq. Alber. Gentil. *Comments.* ad l. 3. C. de prof. & medic. Barth. lib. 3. *Adversar.* c. 4. Utcumque vero nulum existet in toto Romano jure diserte indultum privilegium, non desunt tamen loci, quibus testimoniis eorum, Homeri puta & Virgillii, qui poetæ κατ' ἐξοχήν vocantur §. 2. Inst. de jur. nat. gent. & civ. uti non erubescunt jurisconfulti. Nempe ubi vel de vocis alicujus significatione agitur,

tur, ut *l. 65. §. 4. D. de legat. 3. l. 4. §. 6. D. de gradib. l. 236. D. de verb. signif.* ubi summus apud Græcos *postarum* audit Homerus, vel ubi de formulis & conceptis verbis res est *l. 1. §. 1. D. de more. causf. donat.* vel ubi probibialis loquutio usurpatur *leg. 11. §. 1. D. ad Leg. jul. de adulter.* vel ubi de more aliquo vetere quaestio est *l. 1. D. de contrah. quæ. l. 9. §. 1. D. de suppellectil. leg. l. 16. §. 8. D. de poem.*

POLIA pro equitio *l. 38. §. ult. D. de Ædil. edict.* Græcis *πολεια και πολυσσις.* Eleganter locum Xenophontis *περι ιππικης*, ubi *πωγεια* pro equitio ponitur, attulit Ferrand. Adducens. *explicat. lib. 1. p. 528. Tom. 2. Thesaur. jur. civ. Add. Ducker, de Latin. vet. ictor. p. 410. Hein.*

POLIRE vestimenta fullonis officii est, ut docent *l. 9. §. 5. l. 13. §. 6. D. locat. l. 12. l. 48. §. 4. l. 59. §. 9. l. 82. D. de fure. §. 13. Inst. de oblig. que ex delict. l. 22. D. de prescrip. verb.* Non. Marcell. in verbo *inæspolare* p. 502. edit. Gothofr. tractum id ait, ab arte fullonica, qui *poliendo* diligenter vetera quæque, quam in novam speciem mutant Plin. *lib. 8. hist. natur. s. 48.* de lanis loquens, quippe ait, Athenis *polientium* extracta in tomenti usum veniunt. Idem *lib. 19. c. 1.* Hispania citerior habet splendorem præcipuum torrentis, in quo politur natura. Id *lib. 35. c. 17.* Umbrica creta non nisi *poliendis* vestibus adsumitur. Unde *politura* apud eundem *lib. 11. c. 24.*

POLITOR, qui agrum curat, excolit. Quum agrum politori damus in commune querendis fructibus *leg. 52. §. 2. D. pro soc. At politorum* umquam dici agricolam nondum probatum

est. Quamvis enim Ant. Augustinus *Emendat. lib. 4. c. 9.* laudet Caton. *de re rust. c. 36.* ibi tamen non legitur *politor*, sed *polinctor*, vel *pollinctor*. Unde ingeniosa est conjectura Bynkersh. rescribere iubentis *olitor lib. 3. obs. c. 9. Hein.*

POLLEN. Pollinis conficiendi cura inter sordida munera numeratur *l. 12. C. de excus. artif.*

POLLICERI actionem iudiciumve prætor dicitur, quidaturum se actionem iudiciamve edicit *l. 1. §. 23. D. de exercit. act. l. 3. D. de pecul. l. 3. §. ult. D. de sepulcr. viol.* Observandum autem verbum *polliceri* contra Grammaticorum regulas passively poni ab Ulpiano, a quo *polliceri* dicitur actio *l. 1. §. 18. D. de exercit. act.*

POLLICITARI. Feminæ, si quid ob honores pollicitatæ sunt *l. 6. §. 2. D. de pollicit.* Add. Ducker. *de Latin. vet. ictor p. 386.*

POLLICITATIO est solius offerentis promissio *l. 3. D. de pollicit.* Pollicitatio autem plerumque dicitur, qua quis reipublicæ vel civitati aliquod opus publicum, vel ludos promittit, ut in *l. 46. §. 1. D. de administ. & peric. tut. l. 6. §. 1. D. de muner. & honor. l. 5. D. ad Leg. Falcid. l. 1. C. de ratiocin. oper. publ.* Plin. *lib. 10. epist. 48.* Huic theatro ex privatorum *pollicitationibus* multa debentur, ut basilicæ circa, ut porticus supra caveam, quæ nunc omnino differuntur, cessante eo, quod ante peragendum est. Est & aliud ejusmodi *pollicitationis* exemplum apud eundem Plin. *lib. 5. epist. 12.* in qua Fabatum, ait, porticum sub suo filiique sui nomine dedicasse, sequenti die in portarum ornatum pecuniam promississe, ut initium novæ libertatis esset consummatio prioris.

POLLICITATIO dotis pro promissione l. 1. §. 8. *D. de dos. colat.* Si stipulatio in *pollicitatione* rerum dotalium minime fuerit subsequuta l. 6. *C. de dos. promiss.* Nuda promissio, seu *pollicitatio* opponitur sponso, id est, sponsoni l. 19. §. 2. *D. de Edict. edict.* Quædam *pollicitationes* venditorem non obligant l. 42. *D. de contrah. emtion.*

POLLINCTORES sunt, ut Nonius ait, qui mortuos curant l. 5. §. 8. *D. de institor. act.* Invenitur hoc verbum apud Plaut. *Afinar. Act. 5. sc. 1. v. 63.* & *Poenul. prolog. v. 61.* Tertullian. *Scorpisc. c. 7.* & Jul. Firmic. in *lib. mathes.* non semel. Glossæ Palæmon. *Pollinctores*, qui mortuos sepeliunt, vel qui cadavera rogis exurenda imponunt. Add. Kirchmann. *de funer. Rom. lib. 1. c. 9.*

POLLUERE se adulterio l. 14. *C. ad Leg. jul. de adulter.* conscientiam criminibus leg. 10. *C. de jur. fisc. l. 30. C. Theod. de petition.* pari conscientia pollui l. 4. *C. Theod. de heret.* Polluere dignitatem l. 1. *C. de statutis & imagin. l. 17. C. Theod. de poen. fidem*, quam Deo dedicaverant l. 3. *C. de apostat. se hostiis l. 10. C. Theod. de pagan. obtutus intuentium l. 17. C. Th. de poen. poculum commune l. 12. C. de re milit. pudicitiam libidinis macula leg. 3. C. Theod. de jurisdict. Pollui incredulitate judaica l. 19. *C. Th. de judæis* deformi vocabulo l. 11 *C. Th. de infirm. his qui sub tyrann.**

Polluta hereticorum contagia l. 29. *C. Theod. de heret. loca* l. 11. *C. Theod. de pagan. Polluta* mentes l. 26. *C. Th. de heret.*

POLYPOSUS. Qui clavum habet morbosus est, sed & poly-

posus l. 11. pr. D. de Edict. edict.

POLYPTYGHA in l. 13. *C. Theod. de indulgent. debis. l. 2. C. Justin. & Th. de discussor.* Utitur & hoc verbo Cassiodor. *lib. 5. variar. epist. 14. & 38.* Est etiam *πολυπτυγος* delectus legere apud Lucian. in *Amoribus. T. 1. p. 902.* *Polypsyscha* autem, vel *polypsyschi* sunt rationes publicæ civitatum l. 2. *C. Th. & Justinian. de discuss.* quibus consignabatur pecunia æque ac annona civilis. Veget. *de re milit. lib. 2. c. 19.* Immo & idem fuerunt *polypsyschi*, quod hodie *castellum* vocamus, id est, consignatio possessionum, & impositorum ipsi tributorum, ceu manifesto patet ex Cassiodori variis locis, quos jam laudaviß Brisson. Quædam ea de re dixit Cujac. *lib. 4. observ. c. 27.* qui etiam observavit, perperam plerumque scribi *polypsyscos* pro *polypsyschis* quum tamen extractum sit nomen, quod hæ chartæ *πολλὰς ἀπολλεῖσθαι, ὅσον πτυχῶς*, haberent, Mentio etiam *polapsychorum* fit in Edict. Pistens. *Caroli Calvi n. 19. Tom. 2. Capitular. sis. 36. edit. Baluz.* ubi vid. Not. Jac. Sirmondi p. 794. & Baluzii p. 1273. *Puletica*, seu *poleptica* dicuntur in *formul. Marculphi lib. 1. sis. 19.* ubi vid. Bignon. in *Not. p. 901.*

POMARIUM l. 54. §. ult. *D. de hered. pos.*

POMPA l. 3. §. ult. *D. de com. mod. l. 12. C. de nups. l. 44. C. Theod. de curs. publ. l. 176. C. Theod. de decurion.*

POMPEIA lex de parricidiis, qua cavebatur, ut si quis patrem, matrem, avum, aviam, fratrem, sororem, patruelem, patruum, avunculum, amitam, consobrinum, consobrinam, uxorem, virum, generum, socrum, vitricum,

cum, privignum, privignam, patronum, patronam occiderit, cuiusque dolo malo id factum fuerit, ut poena ea teneatur, quæ est legis Corneliæ de sicariis l. 1. D. de leg. Pomp. de parricid. l. 1. D. de judic. publ. Legis Pompeiæ primum caput eos adprehendit, qui parentes, cognatosve, aut patronos occiderint l. 12. §. ult. D. de accusat. Lege Pompeiæ de paricidiis cavetur, ut si quis parentis, aut filii, aut omnino adfinitatis ejus, quæ nuncupatione parentum continentur, fata properaverit, poena parricidii teneatur §. 6. Inst. de publ. jud. Quale autem parricidium cullei poena vindicetur, vid. supra art. parricida sub fin.

POMPONIUS (SEX.) (duos enim ejus nominis fuisse, ceu primus suspicatus est Anton. Augustin. de nomin. propr. Pandect. p. 92. ex l. 41. D. de hered. inst. & l. 32. D. de legat. 1. non sequitur,) jurisconsultus πολυπραγος Julian. & Valentem laudat l. 2. §. ult. D. de orig. jur. & vicissim laudatur a Juliano l. 6. §. 6. 7. 8. D. de negot. gest. Itaque huic οὐρχωνος vitam saltem ad Divorum Fratrum imperium produxit, quippe qui Antoninum Pium Divum vocat l. penult. D. de pollicis. Stoicam divisionem corporum in l. 30. D. de usurp. & usuc. illustrat Cujac. lib. 15. observ. c. 33. & Guil. Fornerius Selectio. lib. 2. c. 17. Ex jurisconsultis eriscundis eum fuisse, contra Christ. Otton. a Boekelen. de famil. vet. l. 6. c. 6. probat Gottfridus Mascov. de Sect. Sabin. & Proculus, VIII. q. p. 130 Hein.

POMORUM adpellatione nuceæ, & ficus, & uvas dumtaxat duracinas & purpureas, & quæ ejusdem generis essent, quas non vini causa haberemus, quas Græ-

cæ τροχίανς adpellant, contineri, significat l. 205. D. de verb. signif. Pallad. in epigramm. de nucæ. Arbuteas frondes vastæ nucis occupat umbra, Pomaque sub duplici cortice tuta refert. Idem de ficibus: Se quoque miratur pingui grandescere succo. Et solitum gaudent vincere poma modum. Idem de poma: Proceras fagos, & poma hirsuta virentis castaneæ. Macrob. lib. 3. Saturnal. c. 19. nuce dici, tradit, a quibuscumque omne pomum, quod foris durò tegatur, & intus habeat, quod esui est. Idem lib. 2. c. 6. Cascellii Jurisconsulti dictum urbanum hoc refert. Lapidatus a populo Vatinius, quem gladiatorium munus ederet, obtinuerat, ut Aediles edicerent, ne quis in arenam nisi pomum misisse vellet. Forte iis diebus Cascellius consultus a quodam, an nux pinea pomum esset, respondit, si in Vatinium missurus es, pomum est. Idem auctor lib. 3. cap. 20. Ficum tamquam non pomum a pomis apud idoneos auctores fecerni, notat. Secundum quæ pomiferas arbores in l. 45. §. ult. D. de jur. fisc. accipiemus, quæ quodlibet pomi genus ferunt. Plin. lib. 15. Hist. nat. cap. 22. de nucæ. Solum hoc pomum natura complectibili operimento clausit. Menag. Aman. jur. civ. c. 8.

PONDERARE aurum l. 20. D. de furt.

PONDERATIO. Si olei certa ponderatione fructus anni locasti l. 21. C. locat. Sub mille librarum ponderatione l. 48. in fin. C. Theod. de curs. publ. De ponderatoribus existat peculiaris titulus C. lib. 10. tit. 72. & C. Th. lib. 12. tit. 7.

PONDO libram significat. Auri pondo l. 6. l. 15. D. de aur. arg. legat. l. 32. §. 2. D. de adi-mend.

mend. legat. l. 26. §. ult. depos. Argenti *pondo l. 19. D. de aur. arg. legat. & apud Quintil. lib. 7. c. 7. & 10. & Gell. lib. 8. c. 18. ubi* : Et pro iis, quos alteri plures acciperent, darent argenti *pondo*, libram scilicet, & selibram, quo loci verba hæc, *libram scilicet*, vel delenda vel rejicienda sunt, ut quæ a glossæmate in textum irreperierint, aut certe parenthesi includenda, ut a sequentibus divellantur. Nec enim recte esset verbi *pondo* interpretatio, si *libra* selibra cohereret. Sic & apud Liv. *lib. 32. c. 27.* Argenti *pondo* bina & selibras in militem præstaret. Certum olei *pondo l. 60. D. de verb. oblig. Decem pondo olei l. 39. D. de contrab. emt. Triticum modios centum*, qui singuli *pondo* centum pendeant *l. 7. §. ult. D. de tritic. vin. ol.*

PONDUS. Certum auri vel argenti *pondus l. 1. §. ult. l. 19. D. de aur. arg. legat. olei l. 4. D. de tritic. vin. ol. Pondera iniqua l. 32. D. de act. emt.* Ut autem constaret, æqua an iniqua essent pondera, publica existabant, magistratuum nominibus signata, ad quæ privata exigebantur. Talia Q. Junii Rustici, Præf. urbi, existant apud Gruter. *Inscript. p. CCXXII. 1.* multoque vetustius D. Junii L. F. Silani, & L. Lucretii L. F. Tripartitini, Quæstorum urb. ex L. Pæti Jureconsulti *lib. 5. de Ponder. Rom. & Græc. edidit Thom. Reinesius Inscript. II. 56. p. 281.* De Prætextato Præf. urbi, Ammian. Marcell. *Hist. lib. 27. c. 9. Pondera*, ait, per regiones instituit universas, quum aviditati multorum ex libidine trutinæ componentium occurri nequireret. *Per regiones universas*, inquit, quia alioquin pondera publica in Capitolio & in æde Opis

vel Saturni, seu in ærario solerent adservari. Qua de re plura Reines. *Inscript. IV. 16. 17. p. 352. & 282. Hein. Res*, quæ *pondere* consistunt, vel constant, vel continentur *leg. 2. §. 1. D. de reb. cred. l. 1. D. de condic. tritic. l. 85. §. 5. D. de contrab. emt. l. 47. §. 1. D. de legat. l. 1. 38. D. de judic. l. 115. D. de verb. oblig. l. 30. §. 4. D. ad leg. Falcid.*

Pondus pro quovis onere. *Ca. tenarum pondus l. 33. C. de pæn. l. 23. C. Theod. eod. tit. delatorum l. 1. C. de his, qui ad eccles. confug. plumbatarum l. 2. C. de exact. tribut.*

Pondus naturale vel patronale pro observantia & reverentia *l. 3. C. qui & advers. quos in integr. rest.*

PONERE ædificium *l. 37. D. de rei vind. l. 2. D. fin. regund. l. 46. D. de usurp. & usus. & passim ædes l. 25. §. ult. D. de serv. præd. urb. casam in litore l. 5. D. de divis. rer. superficiem l. 15. D. qui pot. in pign. in fundo villam l. 12. D. de usu & usufr.*

Ponere arborem *l. 2. D. fin. regund. l. 17. D. de servit. præd. urb. l. 12. D. de usu & usufr. l. 16. §. 2. D. de acqu. rer. dom. & passim, ut & apud Hor. lib. 2. carm. od. 13. & Ovid. Remed. amor. v. 86. Sed & ponere salicta est in l. 1. §. 6. D. de aqu. & aqu. pluv. & ponere vineas in l. 61. D. locat. l. 110. §. 4. D. quib. mod. usufr. l. 16. §. 2. D. de pign. & hypoth. & apud Senec. Epist. 87. & Columell. lib. 3. c. 13. Pallad. lib. 2. c. 13.*

Ponere, adscribere, inferere, adponere, adjicere. *Ponere* conditionem *l. 27. D. de condit. inst. l. 16. D. de injust. rupt. irrit. l. 40. §. ult. D. de statu lib. l. 26. D. de hered. inst. l. 6. l.*

PON

81. *D. de cond. & demonstr. diem* l. 54. *D. cod. tit. l. 41. §. ult.*
D. de verb. oblig. l. 8. D. qui sa-
visd. cog. exheredationem l. 25.
D. de liber. & postum. nomen
l. 31. D. de stipul. orationem l.
6. D. de legat. l. quinquennium
l. 18. D. de donat.

Ponere constituere, conferre.
Ponere in arbitrio alicujus l. 7.
 §. 1. *D. de reb. dub. in heredis*
voluntate conditionem leg. 59.
D. ad SC. Trebell. in aliena vo-
luntate legatum l. 43. §. 2. D.
de offic. procons. Sed & quis po-
stus dicitur in dignitate l. 1. §.
ult. D. ad leg. Cornel. de fidei.
l. 9 §. 4. D. de offic. procons. &
alibi in facultatibus l. 1. §. 4.
D. de rust. & rat. distr. hone-
stiore loco l. 2. §. 3. D. ad Leg.
Cornel. de fidei. in humiliori lo-
co l. 1. §. ult. D. cod. tit. in
aliquo magistratu, vel potestate l.
3. §. ult. D. de recept. & qui
arbitr. in soceri potestate l. 9.
C. solus. matrim. in patria pote-
state l. 2. C. ad SC. Orphis. in
bona valetudine l. 35. §. 4. D. de
mors. caus. donat.

Ponere statuere, collocare. *Po-*
mere bibliothecam l. 50. *D. de*
contrah. emt. corpus leg. 18. §.
ult. D. de alim. & cibar. legat.
imaginem leg. 7. D. de ann. le-
gat. l. ult. D. de loc. publ. la-
queos l. 29. D. ad Leg. Aquil.
numos l. 55. D. de condit. &
demonstr. pecuniam l. 18. §. 4.
D. de liberat. legat. statuas l.
21. D. de except. statuas princi-
pi l. 6. §. ult. D. de pollicitis.
terminos leg. 44. D. de recept.
arbitr. Postum habere, in edi-
cto Prætoris de effusis & dejectis,
quem sensum habeat, vide l. 5.
§. 9. 10. D. de his qui effud. vel
dejec.

Pignori ponere vel *opponere*
 l. 2. *C. que res pign. l. 30. §. ult.*
D. de legat. 2. Plura vide in pi-
gnus.

PON

411

Ponere pecuniam pro in foe-
 nore collocare. Horat. *Epod. 2.*
v. ult. Omnem religit idibus pe-
cuniam. Querit Kalendis ponere.
Si eam pecuniam postam habuif-
set l. 13. §. ult. D. de usur.

Ponere rationem est subduce-
 re, dispungere, & ad calculos
 rem vocare. Arbitrum dandum,
 apud quem ratio *ponatur leg. 1.*
 §. 7. *D. si is, qui testam. liber.*
 Add. l. 2. §. 2. *D. de administ.*
rer. ad civit. pert. l. 27. §. 16.
D. ad SC. Trebell. l. 89. D. de
solution. l. 12. l. 15. §. 3. 4. l.
47. §. 1. l. 83. D. ad Leg. Fal-
cid. Hæc centum in ære alieno
ponerentur l. 87. §. 1. D. cod.
tit. Senec. Epist. 87. Quum ad
patrimonium ventum est, dili-
gentissimi computatores, sic ra-
tionem ponitis singulorum, qui-
bus pecuniam aut credituri estis,
aut beneficia. Sic in Evang. D.
Matthæi c. 11. v. 13. οὐκ οὐκ
λογον μετὰ δαλων, ponere ratio-
nem cum servis vetus interpre-
vertit. Eodemque genere loquen-
di parem calculum ponere dixit
Plinius lib. 9. epist. 2.

Ponere interdum est fingere,
 & quod barbare dicunt *ponere ca-*
sam. Pone l. 12. §. 2. D. de bon.
libert. l. 1. §. 11. D. de conjung.
cum emancip. lib. & aliis multis
locis, ut & apud D. Ambros.
Serm. 85.

Ponere pro *opponere*. Si *posita*
 fit doli mali exceptio l. 30. *D.*
de rei vind. Add. l. 47. D. de so-
lution. l. 3. §. 4. D. de adimend.
legat. l. ult. D. de pign. act. l.
10. D. de dol. mal. & met. ex-
cept. l. 37. §. ult. D. de noxal.
act. l. 48. D. de rei vind. l. 18.
D. de iurejur. Doli replicatione
posita l. 7. D. ad SC. Velleian.

Ponere, deponere. Ponere ma-
gistratum l. 32. D. de injur.

PONTES l. 36. *C. Theod.*
de oper. publ. Pons Lipientiæ l.
2. C. Theod. ne oper. a contat.
exit.

exig. Ad instructiones reparatio-
nelque itinerum, *pontiumque* nul-
lum genus humanum, nulliusque
dignitatis, ac venerationis meritis
cessare oportet l. 4. *C. de privi-
leg. dom. Aug.* Absit, ut nos instru-
ctiones viæ publicæ & *pontium* in-
ter sordida munera numeremus
ibid. & l. ult. *C. Theod. de issi-
nev. mun.* Aliquando tamen &
ante hanc Theodosii Junioris
constitutionem pontium sollicitu-
dinem inter sordida munera fuis-
se numeratam, clare ostendunt
l. 15. l. 18. *C. Theod. de extra-
ord. fu. sordid. muner.* quas &
vitandæ contradicçãoi, a sui Co-
dicis congregatione, ideo separa-
vit Justinianus, ut ipse loquitur
*Const. Cordi nobis de emendas.
Codis.* §. 3. *Pontis* portorium exi-
gere l. 60. §. 8. *D. locat. Se-
nec. de constant. c. 14.* Nec in-
dignabitur aliquid impendere co-
gitans & in *pontibus* quibusdam
pro transitu dari. De quo genere
vectigalium quidam adnotavit
Lipshius *de Magnis. Roma lib. 2.
s. 1.* Add. Burmann. *de vectigal.
Pop. Rom. c. 5. p. 53.*

PONTIFEX. Offa ab alio il-
lata an liceat sine decreto *ponti-
ficum* effodere, vel eruere l. 8.
pr. D. de religiof. Juris interpre-
tandi scientia & actiones apud
Collegium *pontificum* erant, ex
quibus constituebatur, quis quo-
que anno præesset privatis l. 2.
§. 6. *D. de orig. jur. Pontificibus*
rescriptum refert l. 3. §. ult. *D.
de suis & legis. hered.* Sacræ res
sunt, quæ rite per Pontifices Deo
consecratæ sunt §. 8. *Inst. de
ver. divis. Pontificis* gentilium
l. 2. *C. Theod. de sepulcr. viol.*
Pontifex Damasus l. 1. *C. de
summ. Trinis. l. 2. C. Th. de fid.
cathol.*

PONTIFICALI auctorita-
te compelluntur heredes ad ob-
sequium supremæ voluntatis l.

59. §. ult. *D. de her. pet. Pont-
ificale* permiffum l. 8. *D. de va-
ligiof.*

PONTIFICIUM pro pote-
state usurpatur in Codice Theo-
dosiano. Sic *Pontificium* adipi-
scendæ hereditatis l. 2. *in fin. C.
Theod. de apostat. fruendi l. 2.
pr. C. Th. de matern. bon.* pro
quo facultatem substituit Tribon-
ianus in l. 1. *C. eod. tit. Pon-
tificium* obtinendarum ecclesiarum
l. 3. *C. Theod. de fid. cash. fa-
cræ disceptationis l. ult. in fin.
C. Theod. de Episc. judic.* In
quibusdam Codicibus hoc verbum
in eundem sensum apud Gel-
lium lib. 1. c. 13. scriptum est.
Arn. *in psalm. 68.* Ergo sic ac-
cipiant *pontificium* judicandi, &
corripienti. Sed & in legibus Bur-
gundionum c. 40. ita scribitur:
Hujus autem actionis *pontificium*
circa manumissores tantum de li-
bertis suis præcipimus custodiri.
Similique modo verbum hoc Mar-
culphus *in formulis* non semel u-
surpat. Utitur eodem & Symmach.
lib. 3. *epist. 19. lib. 7. epist. 27.
Arnob. advers. gens. lib. 2. p. 89.
Solin. polybist. c. 26.* aliique, quo-
rum nomina conduxit Carol. Du-
Fresne *in Glossar.* Alio tamen sen-
su hæc vox usurpatur in l. 13.
*C. Theod. de heret. lib. 16. tit.
5.* ubi presbyteratum, seu Sacer-
dotium notat, & ministerio op-
ponitur.

PONTONES, naves quibus
in trajiciendis amnibus loco pon-
tium utimur l. ult. *D. de servis.
præd. russ.* Cæsar scribit, esse ge-
nus navigii gallici, ut adnotat
Goveanus *var. lect. c. 36.*

POPINA, id est, taberna
vinaria, in qua opsonia, & car-
nes coctæ ad delicias venibant,
inter inhonesta loci exempla po-
nuntur l. 21. §. 11. *D. de except.
arbitr. Add. l. 26. D. de injur.*
De his SC, memoratur in l. 41.
§. 8.

§. 8. *D. de legat. 1.* Sane Claudium Imperatorem coercionem popinarum Ædilibus ademisse, quod quidem in Ædilitate inquilinos prædiorum suorum contra vetitum cocta vendentes, multaſſet Sueton. *in ejus vita* c. 38. refert.

POPULARIS, qui ejusdem populi est in *l. 71. D. de verb. oblig.* Sic & apud Terent. Phorm. *AB. 1. sc. 2.* verbum hoc usurpatur. Non. Marcell. *Populares*, ait, dicti de uno populo amici. *Populares* aliquando pro populi multitudine, ut in *l. 12. D. de adpell. l. 28. §. 3. D. de poen.* Et ita populares militibus opponuntur *l. 7. l. 5. C. Th. de annon. civ. Populares* animi Paull. *lib. 5. sens. tit. 21. §. 1.*

Popularis actio, quæ suum jus populi tuetur *l. 1. D. de popul. act.* Unde & *popularis* actio publica vocatur *l. 30. §. 3. D. de jurejur.* In *popularibus* actionibus, ubi quis quasi unus ex populo agit *l. 45. §. 2. D. de procurat.* *Popularis* utique actio cui libet e populo, cui per edictum postulare licet, datur, ita tamen, ut is, cujus interest, præferatur *l. 3. §. ult. D. de popul. act.* & ex pluribus simul agentibus prætor eligit idoneiorem *l. 2. D. cod. tit.* Per se autem, non per procuratorem populares actiones exercendæ erant, mulierique ac pupillo non dabantur, nisi quum ad eos pertinebat, neque in heredes dabantur, nec supra annum extendebantur *l. 5. 6. 7. §. 1. D. cod. tit.* In *Popularibus* actionibus procuratorem dari non posse *l. 42. D. de procur.* Hujusmodi *populares* actiones poenulis adnumerat Marcianus *l. 32. D. ad Leg. Falcid.* Sepulchri violati actio popularis est *l. 3. §. ultim. D. de sepulcr. viol.* & actio de dejectis, & effusis

l. 15. §. 13. D. de his, qui effud. vel dejec. & quæ adversus eum datur, qui supra eum locum, ubi vulgo iter fit, positum quid habet, cujus casus nocere possit *l. 5. §. ult. D. cod. tit.* ut & actio adversus eum, qui adversus edictum Prætoris tabulas testamenti aperuisse dicitur *l. 25. §. ult. D. de SC. Silan.* De populari actione compromisso facto recte non compelletur arbiter sententiam dicere *l. 32. §. 7. D. de recept. arbitr.* Pro *popularibus* actionibus fidejussor accipi non potest *l. 56. §. ult. D. de fidejussor.* Nec enim in bonis computari eas, ostendit *l. 32. D. ad leg. Falcid.* unde nec creditoris loco esse dicitur ante litis contestationem, cui ex *populari* causa debetur *l. 12. D. de verb. signif.*

Popularis annonæ *l. 37. D. de poen. l. 2. C. Th. de stud. lib. urb. Rom. causa l. 12. D. de verb. signif.* *Popularia* commoda *l. 3. C. Th. tribus. in ips. spec.*

Populare interdictum eodem sensu ac popularis actio. Quale est interdictum, ne quid in loco publico *l. 2. §. 34. D. ne quid in loc. publ.* similiterque interdictum, ne quid in flumine publico cuivis ex populo competit *l. 1. §. 9. D. ne quid in flum.* Si quis id, quod perpetuæ jurisdictionis causa propositum erit, dolo malo corruperit, datur in eum quingentorum aureorum *judicium*, quod *populare* est *l. 7. D. de jurisdic.*

Popularia etiam spectacula publica adpellantur. Quies *popularium* ad præfecti urbi curam pertinere videtur *leg. 1. §. 11. D. de offic. præf. urb.* Milites Stationarios habere ad tuendam *popularium* quietem ibid. Est de his popularibus quoque *l. 28. §. 3. D. de poen. l. 2. C. l. 4. C. de offic. præf. urb.* In quibus omnibus

bus *populares* pro *factionibus agitata* accipit Cujac. *lib. 8. obs. c. 29.* Sed a Cujacio dissentit Jacob. Gothofredus, qui *vulgus popularium* nomine intelligendum esse contendit in *Not. ad Tertullian. ad Nition. lib. 1. c. 10. p. 103.* qua tamen sententia postea mutata, propius accessit Cujacio in *Commens. ad l. 2. C. Th. de offic. rect. prov.* quamquam eam rursus dereliquerit ad *l. 7. C. Th. de annon. civil.* Ab omnibus autem diversus est Car. Annib. Fabrotus, qui amplius inquirens in *Enarrat. ad Cujac. parasit. C. de offic. pref. urb. tentat*, annon & ipsi milites stationarii illi, quos, ut theatralem licentiam, & inconditam populi turbam cohiberent, ludis adfuisse, Tacitus memorat *lib. 13. Annal. c. 24. populares* fuerint vocati?

POPULARITAS pro editione spectaculorum *l. 2. C. Th. de offic. rect. provin.* absit autem, ut iudex popularitati & spectaculorum editionibus mancipatus, plus ludicris curæ tribuat, quam feriis actibus. Alias omnis rei consortium hac voce significari, notat Donat. in Terent. *Adolph. act. 2. sc. 2. ab init.*

POPULITARI pro populari. Quum populitarentur ab adversario fructus agri *l. 21. in fin. D. de adpellat.* Ceterum diem dicunt Grammatici Papirio, qui *παπαρις* hoc verbo, quod vix alibi legitur, usus est. Ducker. *de Latin. vet. l. Hor. p. 380.* Hein. Sic apud Symmachum: Petitore condemnato huic fructuum sequestrationi locus esse non potest, nisi populitentur ab Adversario.

POPULUS. Cicero in libris de republica teste D. Augustino *de Civit. Dei lib. 19. c. 21.* Populum definebat coetum multitudinis juris consensu, & utilitatis communione sociatum. *Populi*

autem adpellatio interdum generalis est, & ad omnem civitatis cujusque vel gentis multitudinem pertinet. *Populus* ponitur inter corpora non soluta, sed uni nomini subiecta *l. 30. D. de usur. pas.* Populum eundem hoc tempore putari, qui hinc centum annis fuissent *l. 76. D. de judic.* Viam publicam *populus* non utendo amittere non potest *l. 2. D. de via public.* Populi Judæorum *l. 14. C. 21. C. Th. de Judeis.*

Interdum vero *populi* adpellatione *Populus Romanus* significatur, ut in *l. 1. D. de constit. princip. l. 1. D. ad leg. jul. de adulter. l. 1. D. ad leg. jul. de ambit.* Ulpian. *sic. 8. regul. §. 3.* *Populi* autem adpellatione universi cives significantur, connumeratis etiam patriciis & senatoribus, plebis autem adpellatione sine patriciis & senatoribus, ceteri cives significantur *§. 4. Inst. de jur. nat. gent. & civ. Gell. lib. 10. c. 20.* In *populo* omnis pars civitatis, omnesque ejus ordines continentur. Plebs vero ea dicitur, in qua gentes civium patriciarum non insunt. Quia vero *Populi* nomen generale est etiam vilissimos quoque comprehendens, fit quandoque, ut *populus* pro *plebe* adpelletur. Ut apud Mart. Dat *populus*, dat gratus eques, dat thura senatus, & libant Latine tertia dona tribus. *Populum* nempe pro plebe posuit, sed pro ea, quæ urbis esset, non etiam ut cives Romani omnes, qui essent in rusticis, & Latinis tribubus per latium dispersi comprehendantur. Dicit enim non solum eos, qui Romæ sunt, cujuscumque ordinis cives, sed & eos omnes, qui sunt in municipiis, & coloniis Italix, thura dare. Et Sueton. scribit, Julium Cæsarem testamento suo legasse *Populo Romano* quadringentes, tribubus tricies quingentes

fies M.S. Tribus nomine designat omnes, qui in tribus rusticis, & Latinis erant. Nec iis assentiendum, qui Populum pro equitibus & Senatu positum arbitrantur a Cicerone in orat. pro Muræna, cum precatur a Diis immortalibus, ut consulatus Muræne populo pleb.que Romanæ bene eveniret, hoc enim perinde accipiendum est, ac si dixisset, ut populo quidem omni, sed potissimum plebi feliciter eveniret, cuius intererat maxime, quod Muræna plebeius esset, Sulpitius autem contra quem habebatur oratio, patricius, qui generis ignobilitatem Muræne objiciebat.

PORCÆ D. de aqu. & aqu. plu. arc. sulci sunt aquarii, quos alias traditur Græce *σαρκας* adpellari l. 1. §. 9. D. eod. tit. Porcas Festus lib. 14. definit raros sulcos esse, qui ducuntur derivandæ aquæ gratia, ab eo, quod porceant, id est, prohibeant aquam frumentis nocere. Quo fere modo idem auctor lib. 5. *elices* interpretatur. At Varro, ut idem Festus admonet, *porcam* aliter accipit. Inter duos enim sulcos elatam, terram, quod ea seges frumentum porrigit, *porcam* adpellatam lib. 1. de re rust. c. 29. tradit. Idemque lib. 4. de ling. lat. confirmat his verbis. Ab eo, quod aratri vomer sustollit sulcos, quod ea terra jacta, id est, projecta, *porca*. Quam Varronis interpretationem idem Festus lib. 9. comprobans. Imporcitor, ait, est, qui *porcas* in agro facit in arando. *Porca* autem est inter duos sulcos terra eminens. Eodemque modo Isidorus lib. 15. *Etymol.* c. 9. *Porcam*, quæ in arando existat, quod vero defossus est, *litram* dici, tradit. In lexico autem, cujus sæpius mentionem fecit Briffon. *porca* definitur, το μεταξυ των αυλακων υψος. Nonius

plane aliud de hujus verbi significatione sentiens, *porcas* interpretatur signa sulcorum, quæ ultra se jaci semina prohibent, a porcendo, id est, prohibendo dicta.

PORCA pro porco l. 1. §. 2. D. de abigeis.

PORCINARI urbis Romæ l. 1. C. de suar. & susceptor. id est, suarii, quos *sui. æ carnis tenes functio*, ut Symmachus ait lib. 1. epist. 15. Solebat autem Porcina caro Populo Romano ex Aureliani instituto dividi, quemadmodum Vopiscus in ejus vita c. 53. indicat his verbis: Nam & porcina carnem Populo Romano distribuit, quæ hodie dividitur. Erat & Romæ tribunus fori suarii. ut ex Notitia Imp. Rom. pag. 15. edit. Pancrol. constat.

PORCINÆ mentio fit in l. 2. & 3. C. Tb. de suar. Existat etiam de porcine carnis in milites erogatione Constantii Imperatoris constitutio l. 2. C. Tb. de erog. milit. amen.

PORNÆ a Justiniano tit. de Consulib. in Nov. §. ac primus quidem, juxta interpretationem Haloandri, sunt ludi scenici sic dicti a productione meretricum in scenam, & commemorantur inter spectacula, quasi Floralia, quæ per meretrices, & perditissimorum hominum genera celebrabantur. Certe vel hic locus indicat turpissima illa spectacula tarde sublata.

PORPHYRIANI heretici a Porphyrio nuncupantur l. 6. pr. C. de heret. l. ult. C. Tb. eod. tit.

PORRIGERE, præbere, in manus dare, ut l. 7. §. 6. D. ad Leg. Aquil. Sed & porrigi dicuntur, id est, concedi privilegia, munerum vacatio l. 3. C. de co. hortat. l. 14. D. de decurion.

Porrigere alias est producere, extendere. Sic juris euctoritas, beneficium, legis potestas, sententia, substitutio porrigi ad vel

vel personas dicuntur in *l. 36. D. de statu lib. l. 2. C. de cur. furvros. l. ult. C. de serv. reip. l. 23. §. 3. D. de fideicom. libers. l. 2. & 4. C. de impub. & al. substis.* Utrum ad emtorem porrigere manus debeant iudices *l. 15. §. 7. D. de vo judic. An porrigi manus ad emtorem debeant l. 13. §. 4. D. de hered. pet.* Vid. supra sub art. *manus.* Si arbor in vicini fundum radices porrexerit *l. 6. §. ult. D. arbor. furs. cas.*

Porrigere etiam verbum proprium est mulieris virum patientis. Quum vir nubit in feminam viris porreturam *l. 31. C. ad Leg. jul. de adulter.* id est, quum vir nubit ad instar feminæ, quæ viris se porrigere solet, id enim proprium seminarum est. Vid. Jac. Gothofred. *ad l. 3. C. Th. eod. vis.*

PORRINA in *l. 58. §. 1. D. de usufruct.* genus oleris porracei, vel idem quod porrus.

PORRO est post, deinde, ulterius in *l. 19. D. de mors. caus. donas.*

PORTÆ sanctis locis adnumerantur *l. 2. D. ne quid in loc. sacr. & habitari sine permisso principis* propter fortuita incendia non possunt *l. ult. D. eod. vis.* Cives Romani alia quam per *portas* egredi non possunt.

PORTARE. Inter *ferre & portare* hoc interesse, ait Caius, quod *ferre* proprie dicimus, quæ quis suo corpore bajulat, *portare* ea, quæ quis jumento secum ducit *leg. 215. D. de verb. signif.* Verum hæc proprietas confunditur. Nam *portare* dicitur quis, quæ suo corpore bajulat, ut in *l. 15. §. 1. D. de usufr.* Merces quoque, & onera navi *portare*, & *portari* dicimus, ut in *l. ult. §. 1. & §. ult. D. de leg. Rhod. de jact.*

PORTENTOSUM est prodigiosum, & quidquid a communis usu, & natura abhorret, ut in

l. 7. D. de reb. dub. Portentosam superstitionis auctor Nestorius *l. 6. pr. C. de heres.* Portentosam vilitatis (sic enim legendum, pro utilitatis), abjectæque pudicitiz matres *l. 7. C. de revocand. don.*

PORTICATIO, verbum artis architectonicæ, occurrit in *l. 37. D. de religiof. & sumt. fun.* pro porticu; quidam exponunt pro septis, quæ circa sepulcrum fiebant.

PORTICUS, us, in privatis ædibus opacus, & excelsus locus in longum protensus, quum ad æstus vitandos, umbrasque captandas, tum ad spatia facienda & ambulationis gratia. Hujusmodi porticus ædibus superpositas indicat *l. 47. D. de damn. infect.* in qua Neratius proponit: Binarum ædium dominum utrisque *porticum* superposuisse, inque eam aditu ex alteris ædibus dato, alteras aedes, servitute oneris *porticus* servandæ imposita, vendidisse. Ut in parietem tigna immittere mihi liceat, supraque ea tigna, verbi gratia, *porticum* ambulatorium facere, superque eum parietem columnas structiles imponere, quæ tectum porticus ambulatorium sustineant *l. 8. §. 1. D. de servis. vindic.* Nec alius erat *porticum* publicorum usus. Ovid. *lib. 1. Ex Ponto Eleg 8. v. 65.* Te modo campus habet, densa modo porticus umbra. Idem *lib. 1. de ars. amand. v. 67.* Te modo Pompeia cætus spatium sub umbra. Quam sol Herculei juga leonis habet, id est, sub porticu Pompeia. Publicarum porticum meminit *l. 14. C. de oper. publ.* quæ ne latitudo *porticibus* minuatur cavet *l. 16. C. eod. vis.* Erant & *porticus* sepulcrales, quibus ornamenta auferre prohibet *l. 5. C. de sepulcr. viol.* quæ in *l. 37. D. de religiof. & sumt. fun.* dicuntur porticationes.

PORTIO agri *l. 3. §. ult. D.*

D. qui pos. in pign. anni l. 7. §. 11. l. 11. D. solus. matr. crediti l. 59. de administ. & peric. tur. damni l. 15. §. 18. D. de damni. infect. bonorum l. 13. D. de jurejur. dominica l. 7. D. de stipul. serv. domini l. 59. D. de legat. 1. domus l. 12. §. 23. & 24. D. de instr. vel instr. leg. legis Falcidiae l. 32. §. 3. D. ad leg. Falcid. fundi l. 33. §. ult. D. de usufr. hereditatis l. 3. D. de vulg. & pup. substit. hereditaria l. 1. C. si cert. pet. judicis videtur adfessor l. 5. pr. C. Th. de iis, quæ administ. legitima, de qua supra art. legitima. Portio luctuosa vocatur, quæ matri ex bonis defuncti filii debetur l. 28. C. de inoff. test. Portio mulieris, vel viscerum dicitur parvus, antequam edatur in l. 1. §. 1. D. de inspic. ventr.

PORTITOR nuncius, vel tabellarius dicitur in l. 1. C. Th. & apud Cassiodor. lib. 10. var. Epist. 15. qui & legatis Theodahadi regis ad Justinianum Imp. missis hoc nomen tribuit lib. 10. variar. epist. 2. Sic & portitor præcepti l. 2. C. de exequut. & exact. l. 7. C. Th. eod. tit.

Portitores frumenti in l. 1. C. ne quid oner. publ. sunt nautæ, qui transvehunt frumentum. Hujusmodi portitorem etiam intelligit Senec. lib. 6. de benef. c. 18. Plato, quum flumen nave transisset, nec ab illo quidquam portitor exegisset.

PORTIUNCULA l. 10. D. de aqu. & aqu. pluvi. l. 15. C. de omn. agr. desert.

PORTORIUM non tantum, quod in portu, sed & quod pro transitu pontis vectigal solvitur l. 60. §. 8. D. locat. l. 203. D. de verb. signif. & ibi Gædd. l. 3. C. de vectigal.

Portorium etiam *venalium rerum*
Tom. III.

Liv. lib. 32. c. 7. & Cicero in Pison. c. 36. dixerunt. Vectigal est, quod mercium, quæ importantur, exportanturve, nomine penditur. Plura de portoriis, quorum non unum genus fuit, habes apud Petr. Burmann. de Vectigal. Pop. Rom. c. 5. p. 53.

PORTUS adpellatus est conclusus locus, quo importantur merces, & inde exportantur. Ea-que nihilominus statio conclusa, atque munita est l. 59. D. de verb. signif. Proprie autem portus notat insulam, hoc est, ædificium legitimo spacio, quod ambitum Festus vocat, a ceteris domibus mercium importandarum exportandarumque causa sejunctum, ut ab incendiis securior, & munita atque conclusa a furum injuria tutior esset. Hinc portus per synecdochem in lege XII. Tabular. pro qualibet domo, auctore Festo, dicebatur, maxime cum initio urbis Romani non adeo aucta republica plures domos instar iusularum seu portuum ædificatas habuerint, ut de ædibus Publicolæ ex lib. 2. Livii, & illo legis XII. Tabular. Cui testimonium defuerit, in tertius diebus, ob portum obvolutum ito, adparet. Non ergo propria significatione portus domum designabat quamlibet, sed insulam, hoc est, domum mercium reponendarum causa ita extructam, ut ab incendiis, fumis, incursionibus tutior securiorque esset, sejuncta ac munita a ceteris contiguis ædificiis, ceu adparet ex l. 3. §. 2. D. de offic. præf. vigil. Quia vero stationes etiam munitas, atque conclusas esse oportet, ut in iis naves, mercesque illatæ efferendæ ibi tutæ a ventis, a procellis munitæ, a piratis conclusæ stent, ac persistent, perinde ac si in portu quodam, hoc est, insula, seu loco munito conclusæ ab in-

D d

cen-

cendii periculo, furumque infidiis vindicarentur, itaque per hanc similitudinem, ceu per metaphoram, hæ stationes quoque *portus* appellantur. Notandum igitur *portum* non αὐτὸ τὸ πῦρμας, hoc est, a freto, & sinu maris trajectu facilimo ad alteras nationes (ut Brechæus ad l. 59. num. 2. de verb. signif. voluit) sed a portando & bajulando nomen accepisse, cum metaphorice *portus* pro statione navium in mari accipitur. Denique *portus* etiam Baias vetres vocasse auctor est Isidorus lib. 4. c. 8. in fin. a deportandis, bajulandisque mercibus. Gædd. ad d. l. 59. n. 1. de verb. signif. Portus autem pro navium statione accepti mentio est in l. 1. & 2. C. Theod. de list. & itin. custod. ut & *portus* Divi Juliani in littora maritimo urbis Constantinopolitanæ l. 5. C. Tb. de calc. cost. urb. Rom. *portus* urbis Romæ in usus translato privatos cognovimus l. 12. C. Tb. de oper. publ. *Portus* expeditionales memorantur l. 2. C. Theod. de naufr. l. 33. C. Tb. de navicul. qui quid sint vide supra art. *expeditional*. Vestigal *portus* in l. 17. D. de verb. signif. & apud Plaut. Trinum. Act. 4. sc. 4. Quod vestigal qui exercent, portitores dicuntur apud eundem Plaut. Asinar. Act. 1. sc. 2. Sueton. de clar. rhetor. c. 1. & Terent. Phorm. Act. 1. sc. 2. extr. ubi Donatus.

POSCERE arbitrum l. 43. D. famil. ercise. curatorem l. 3. D. de tutel. l. 24. D. de testam. tutel. operas l. 13. & 22. D. de oper. libert. rationem l. 38. §. 7. D. de liberat. legat. rationes curæ administratæ l. 14. C. de administ. & peric. tut.

POSITIO pro statu, & qualitate l. 3. §. 3. D. de ann. legat. quæ eadem l. 1. §. 2. vocatur

depositio. Si Dominus eandem positionem peculii reliquit l. 11. §. 33. D. de pecul.

POSITIONES in l. 1. D. de just. & jur. & §. ult. Inst. cod. sis. alii partes, alii species, alii theses, alii objecta interpretantur. Omnium autem optime Cujacius ad l. 115. D. de verb. signif. hanc formam loquendi interpretari videtur, qui illam a Stoicis existimat ad eam artem transfuisse jurisconsultos, *positiones* vocantes, quas illi *τοπος*, vel *εἶδη*, vel *γενή* dixerint Diog. Laert. lib. 7. sect. 39. Eodem titendi genere utum esse Palladium de re rust. lib. 11. observat Ducker. de Latinis. vet. Idor. p. 326. Hein.

POSSE facere non credimur, quæ facta lædunt pietatem, estimationem, verecundiam nostram, & quæ contra bonos mores sunt l. 15. D. de condit. institut. Sic regulariter *posse*, & debere adversantur l. 8. D. de offic. prefid. ubi vid. Cujac. in Juliano l. 40. D. de judic. ubi Cujac. in Papiniano. Non *posse* aliquando dicimur, quod licet possimus, adeo tamen inviti facimus, ut plane non *posse* nobis videamur, ita etiam, ut quidvis potius sustinere malimus, quam facere id, quod a nobis petitur, ut in l. 68. pr. D. de rei vind. nisi forte *posse* idem eo loco notet, quod debere, ut in sequentibus exemplis.

Posse, id est, debere l. 6. D. de tutel. l. 80. D. de solut. l. 2. C. de legis. pers. l. 10. D. de act. emt. Carere omnium dominio *posse*, si eos non defendat l. ult. D. de noxal. act. Hanc verbi *posse* notionem jam observavit Cujac. lib. 21. observ. c. 12.

POSSESSIO adpellata est sedibus quasi *positio*, quia naturaliter teneatur ab eo, qui ei inest, quam Græci πτοχῶν dicunt

cunt l. 1. D. de acquir. possess. Enimvero possessionem Aelius Gallus definiebat, auctore Festo, usum possidendi agri, vel edificii. Possessionem quoque usum esse, Javolen. l. 115. D. de verb. signif. tradit, cujus verba Briffon. Antiquit. Select. c. 1. exposuit. Quod & usufruendi verbum docet. Nec enim usufruere aliud est, quam per possessionem dominium adquirere. Possessio autem proprie rerum dumtaxat corporalium est. Unde bene Theophilus pr. Inst. de interd. τομνη, definit, σωματικῆς πρᾶξης κατὰ τὸν νομὸν rei corporalis detentionem.

Ista autem possessionis notio civilis est, quæ est cum animo rem sibi habendi, seu eam retinendi conjuncta. Duplex enim possessio dicitur, alia civilis illa, alia naturalis l. 2. §. ult. D. pro hered. Civilis quidem possessio est, quæ in jure consistit l. 10. C. de acquir. possess. quæ animo, opinione, & adfectione domini tenetur, quæ & justa possessio adpellatur, corporalique opponitur l. 24. D. de acquir. possess. quod scilicet jure fulcitur, jusque in se habet, & juris effecta parit l. 2. §. 1. D. pro hered.

Naturalis vero possessio, quæ & corporalis adpellatur l. 25. §. ult. D. de acquir. possess. l. 40. §. ult. D. de pignorat. act. est cum res habetur sine animo eam retinendi. Detentionem illam haud incommodè dixeris. Nam corporalis possessionem proprie dictam civilemque illam non tribuit, nisi & justa causa possidendi, & animus pro domino tenendi concurrat. Sic colonus nec vivo, nec mortuo domino ullam possessionem habet leg. 33. §. 1. D. de usurp. & usuc.

Quamquam autem semel adquisita possessio animo solo retineatur, adquiri tamen sine corporali facto

possessio non potest. Et hoc est quod Neratius cum Proculo sentit, quum solo animo adquiri possessionem posse negant, si non intercedat naturalis possessio. Possessio enim plurimum facti habet l. 19. D. ex quib. caus. minor. Facti tamen, & animi esse dicitur l. 1. §. 15. D. si is, qui testam. lib.

Justa possessio, ut modo dixi, civilem significat, corporalique opponitur. Alias vero justa possessio opponitur injustæ, quæ vel vi, clam, precario adprehensa, vel justa possidendi causa destituta est l. 7. §. 3. D. commun. divid. Hinc illa. Pignoratitiæ & precariæ possessiones justæ sunt, nec tamen ex his Publicianum judicium competit, quia neque creditor, neque is, qui precario rogavit, eo animo nanciscitur possessionem, ut credat se dominum esse l. 13. §. 1. D. de public. in rem act. Clandestina possessio injusta est, precaria vero justa quidem, sed quæ non pergat ad judicii communi dividundo vigorem l. 7. §. 4. D. commun. divid. Sic justus possessor, qui bona fide, & ex justa causa possidet l. 31. §. 2. D. de hered. pet. l. 9. D. qui pot.

Possessio autem proprie rerum corporalium dicitur. Jurium vero quasi possessio est, veluti usufructus l. 23. §. 2. D. ex quib. caus. major. l. 3. §. 17. D. de vi, & vi arm. aquæ ducendæ l. 10. pr. D. si serv. vind. Hinc interdicta velut possessoria constituta, esse pro usu jurium fundi, ait Javolenus l. ult. D. de servis. Juris igitur æque ac corporis possessio, licet minus proprie adpellatur. Sic possessio non tantum corporis, sed & juris esse dicitur in l. 49. §. 1. D. de acquir. possess. ibidemque possessionem plurimum ex jure mutuari, Pomponius ait. Qui possessionem, vel corporis, vel juris ad-

eptus l. 2. §. ult. D. de precat. Servitutes non habent certam, continuamque possessionem l. 14. D. de servit.

Possessio longa. Vid. supra sub art. *longa.*

De in possessionem misso interdictum datur ei, qui dolo malo fecerit, quominus qui permisso prætoris ejusve, cujus ea jurisdictio fuit, in possessionem bonorum sit missus l. 1. D. ne vis fiat ei.

Possessionis momentaneæ interdictum agitur de possessione retinenda, sicut Uti possidetis, ut l. 1. §. 1. D. uti possid. & Utrubi, de quibus suis locis, vel quo agitur de possessione adipiscenda, ut l. 1. §. 1. D. quor. bonor. ut est quorum bonorum, quorum legatorum, vel quo agitur de possessione recuperanda, ut unde vi l. 1. §. 1. D. unde vi. Et dicuntur momentaneæ possessiones, quia licet obtineat aliquis in possessione, tamen continuo elapso momento, succumbere poterit in judicio proprietatis, ut l. 1. C. si de moment. poss. fuer. appell. Interdictum momentaneæ possessionis, aut sceleris reformatio, ut adnotat Cujac. in l. si colonus C. de agric. & cens. omnem rationem repetendæ possessionis vi, vel alio modo perturbatæ, & ideo non tantum interdictum unde vi, sed & interdictum de tabulis exhibendis, itidem interdicta uti possidetis, Utrubi, Salvianum, quorum bonorum ex sententia Pauli comprehendit.

Possessionis verbum proprietatem interdum significat, sicut in eo, qui possessiones suas legasset, responsum est l. 78. D. de verb. signif. Possessionem plenam & omnem proprietatem habere dicitur, etiam qui usumfructum non habet l. 54. C. de episc. & cler.

Possessionis verbo interdum bonorum possessio intelligitur, ut in l. 9. D. de collas. l. 9. D. und. cogn. & in l. ult. D. de veteran. ibi: Quum proximus cognatus intra tempus possessionem acceperit l. ult. D. de veteran.

Possessio interdum usucapionem, quæ per constitutum possessionis tempus impletur, significat l. 19. & 30. D. ex quib. caus. major. l. 16. D. de fund. dotat.

Possessio pro re soli & prædio sæpe accipitur l. 78. D. de verb. signif. Quod venierit possessio, in quam habet patronus adfectionem vel vicinitatis, vel cæli leg. 1. §. 14. D. si quid in fraud. patr. Adde l. 38. D. de minor. l. 5. §. 11. D. de reb. cor., qui sub tus. l. 91. §. 3. D. de legat. 3. & passim. Festus Pompeius: Possessiones adpellantur agri late patentes, privatique, quia non mancipatione, sed usu tenebantur, & ut quisque occupaverat, possidebat. Cæli lib. 1. de bell. gall. c. 11. Allobroges, qui trans Rhodanum viros possessionesque habebant. Et lib. 1. de bell. civil. c. ult. Res huc deducitur, ut qui habeant domicilium, aut possessiones in Hispania. Occurrit & eodem sensu hoc verbum lib. 3. de bell. civ. sæpe, ut & apud Hirtium de bello Alexandr. c. 4. Add. Isidor. lib. 15. orig. c. 13. Verbis autem Festi modo allatis convenienter ait Javolenus in l. 115. D. de verb. signif. possessionem dici, cujus proprietates ad nos non pertinet, aut nec potest pertinere. Et hoc ab agro differre, quod possessio est usus, ager proprietatis loci est, quo pertinet l. 11. §. 1. D. de public. & v. sig. & l. 10. D. famil. ercisc. ubi vectigalia prædia dicuntur non esse nostri patrimonii. Agros igitur Javolenus esse vult, qui nexu, & mancipio, aliove jure civili veluti cef-

sione, vel usucapione alicujus proprii facti sunt, quod veteres dominium juris Quiritium adpellabant: *Possessiones* autem, quæ vel ad tempus, vel in perpetuum alicui utendæ fruendæ datæ sunt, pro quibus vectigal aliquod testandæ auctoritatis causa penditur, Sicul. Flacc. Horum ergo agrorum nullum æs, nulla forma, quæ publicæ fidei possessoribus testimonium reddat. Quod si culturæ, & meliorationis lex adhiberetur, Imperator Zeno Emphyteusin adpellavit l. 1. C. de jur. Emphyt. Hottomannoque placet, ut eo *possessionum* nomine feudalia prædia vocentur.

POSSESSOR dicitur non solum, qui civiliter, sed & qui naturaliter incumbit possessioni l. 3. §. ult. D. ad exhib. In eo porro quod dicitur, *possessionem* immobilium rerum satifdare non compelli, *possessor* accipiendus est, qui in agro, vel civitate rem soli possidet, aut ex asse, aut pro parte, & qui vectigalem, emphyteuticumve agrum possidet. Item maritus, qui dotem accepit, uxor, quæ dedit, dominus quoque proprietatis, licet ususfructus alienus sit. Creditor vero, qui pignora tenet, item fructuarius pro *possessionibus* non habentur l. 15. D. qui satisd. cog. Possessor autem proprie verum dumtaxat corporaliū est, juris vero velus possessor dicitur l. 18. §. 1. D. de her. petis. Sed tamen & juris quoque possessor, licet minus proprie, adpellatur l. 13. §. ult. l. 16. §. ult. l. 34. C. 35. D. si pars her. pet. l. 1. C. de his, qui posens. nom. sit. præd. adfig. In quæstione servitutum, & actionum, quæ pro iis competunt, possessor accipitur is, contra quem nihil est innovatum l. 6. §. 1. l. 8. §. 3. D. si servis. vind. Possessor etiam accipitur is,

qui jure, quo utitur, fruitur, negatoria actione experitur l. penult. §. ult. D. si ususfr. pet. §. 2. Inst. de action. Quis autem justus possessor. Vid. art. *possessio* iusta. Quis bonæ fidei, quis malæ fidei possessor vid. sub art. *fides*. *Possessoris* autem commoda hæc sunt, quod probandi onus in adversarium transfertur, & quod in pari causa possessor absolvitur l. 62. D. de judic. l. 20. D. de probat. l. 1. §. 3. D. uti possid. l. 12. §. pen. D. de liberal. caus. §. Inst. de interd.

Possessorem esse & in *possessione* esse differunt. In *possessione* est depositarius, commodatarius, colonus, inquilinus, is qui precario rogavit, ut morari liceat, non etiam possidere, vel sequester, cui partes custodiam tantum, non possessionem concesserunt, similis hic depositario, ille commodatario. Item qui ex primo decreto missus est in *possessionem*, crediti servandi causa, vel dotis, ventris, legatorum, damni infecti causa l. 10. §. 1. D. de adquir. vel amitt. possess. l. 6. §. 2. D. de precav. & quibus ii locis dicuntur *naturaliter possidere*, impropria & confusa loquutio est, cum sint in *possessione naturali* potiusquam possideant, qua de causa eis interdicta possessoria non dantur l. 9. D. de rei vind. Sed dantur domini, apud quem possessio remansit, velut depositori, commodatori, locatori, & qui precario rogatus est, debitori, & similibus. Hi enim per illos possident. Illi ergo his, non sibi. Si non sibi, nec igitur proprie possident. *Possidere* enim est sibi habere. Fructuarius quoque tantummodo in naturali *possessione*, non etiam vere naturaliter possidet. Solus enim dominus possessor est, & possidet per fructuarium, nec alia ratione

dicatur retentionem ususfructus esse speciem traditionis, quam quod qui retinet usumfructum, destinat sibi, & incipiat alii possidere *l. 12. de adquir. possess.* Ulpianus ibi ait. *Naturaliter videtur possidere quod verbum est πλῆσιμον.* Nec enim omnis, qui videtur possidere, etiam possidet, ut debitor pignus possidere, & usucapere videtur, nec tamen possidet, licet enim fructuarius non possideat, tamen quia rei emolumentum ad eum pertinet, ea res efficit, ut in plerisque partibus juris etiam pro domino habeatur, interdicta ei possessoria accomodentur, quæ ceteris, qui sunt in possessione, non accomodantur Cujac. 9. *obs.* 33.

Fictione etiam juris pro *possessoribus* quidam habentur. Sic in actionibus in rem pro *possessore* habetur, qui se liti offert, & quasi possidens condemnatur *l. 13. §. 13. D. de hered. per.* Eadem causa est ejus, qui dolo desit possidere, aut qui dolo fecit, ut possideret, quia pro possessione dolus est *l. 131. D. de regul. jur. l. 150. D. eod. tit.* quæ sumta est ex *l. 2. §. 42. D. ne quid in loc. publ. l. 13. §. 6. l. 25. §. 8. D. de hered. per.*

Possessores civitatis in *l. 1. D. de decret. ab ord. fac.* decuriones interpretatur Pancirolus *de magistrat. municip. c. 1. per eamd. l. 1. D. de decret. ab ord. fac. & l. 6. C. de omn. agr. desert.* Idque non tantum ideo, quod inopes creari non potuerunt decuriones, sed & quia reipublicæ prædia illi possidebant.

POSSessorias actiones Triphoninus *l. 50. D. de bon. libert.* ipsam *bonorum possessionem* vocat. At in *l. 4. §. ult. D. de Carbon. edit.* hoc verbo hæ actiones significantur, quæ bonorum

possessoribus rerum hereditariorum persequendarum gratia dantur. Plane sicut civiles actiones heredibus propositæ sunt, ita & prætor iis, quos velut heredes facit, hoc est, quibus bonorum possessio data est, possessoriam hereditatis petitionem accomodat *l. 1. l. ult. D. de possess. hered. per.*

Possessoria interdicta *l. ult. D. de servit. Vid. Interdict.* & sub art. sequenti.

POSSIDERE jus significat, non factum. Nec enim possidet, quisque rei insistit, eique corpore incumbit, sed qui eam animo dominii per se, vel per alium occupat. Aliud est tenere, aliud possidere *l. 44. §. 1. D. de adquir. rer. dom.* Licet servi possidere civiliter non possint, tenere tamen eos, nemo dubitat *l. 38. §. 7. 8. 16. D. de verb. obl.* Quid possidere & in possessione esse distent, vid. supra sub art. *possessio.* Denique belle Theophil. *§. 4. Inst. per quas person. nob. adq. possidere* definit, *ἡ δὲ τῆς δεσποζοντος κατὰ χεῖρ*, opinione dominii tenere ut *l. 22. §. 1. D. de noxal. act.* & pro suo habere, ut Celsus loquitur *leg. 69. D. de furt.* Non enim inquilinus, colonus, & qui precario rogavit, quamquam corpore in prædio sint, eo magis possidere *l. 1. §. 2. D. de precar.* quia non pro suo, sed pro alieno tenent. Pignori rem acceptam usu non capimus, quia pro alieno possidemus *l. 13. D. de usurpat.* Sed & qui in aliena potestate sunt, rem peculiarem tenere possunt, possidere non possunt, quia possessio non tantum corporis, sed & juris est *l. 48. D. de adquir. possess.* Et tamen hanc stipulationem possidere mihi licere spondes, utiliter in personam suam servus concipit. Quamvis enim civili jure fer-

servus non possideat, tamen ad possessionem naturalem hoc referendum est l. 38. §. 7. *D. de verb. oblig.*

Possideri possunt, quæ sunt corporalia l. 3. *D. de acqu. possess.* Jura enim & cetera incorporalia non possidentur, sed *velut*, aut *quasi* possidentur. Per abusionem tamen & jura possideri dicimus, ut in l. 2. *D. commun. præd. l. ult. D. de itiner. actuque priv.* In interdicto quod legatorum, verba hæc, desit *possidere*, sic accipimus, desit restituendi facultatem habere l. 1. §. 7. *D. quod legator.* Hi autem tituli sunt, ex quibus possidemus.

Pro derelicto *possides*, qui rem a domino pro derelicto habitam occupavit l. 1. *D. pro derel.*

Possides pro donato, cui donationis causa res tradita est l. 1. *D. pro donato.*

Possides pro dote, qui in dotem rem accepit l. 1. *D. pro dot. l. 13. §. 10. D. de hered. pet.*

Possides pro emtore, qui revera emit l. 2. *D. pro emt.* sive a domino, vel a non domino, quum existimaret eum dominum esse l. 33. §. 1. *D. de usurp.* eique res fuerit tradita. Sed & possessor, qui litis æstimationem obtulit, pro emtore incipit possidere l. 1. *D. pro emt.* Litis enim æstimatio similis est emtioni l. 3. *D. eod. sit.* Qui vi alterum dejecerit, si ab eodem emerit, incipiet pro emtore possidere l. 6. §. 3. *D. de precar.* Etiam quum dominus a servo emit, pro emtore possidere, & usucapere potest l. 11. §. ult. *D. de institor. act.* Plane si sub conditione res venierit, & pendente conditione tradita sit, emtor non poterit usucapere pro emtore.

Possides pro herede, qui putat se heredem esse, vel bonorum

possessorem l. 11. *D. de hered. petis. §. 3. Inst. de intetd.* Item qui fundum a non domino emerit, si a domino heres institutus fuerit, vel bonorum ejus possessionem acceperit, incipiet fundum pro herede possidere l. 33. §. 1. *D. de usurp.* Sed & quod heredi instituto legatur, id ipse pro herede possidet, quum pro ipso parte legatum non consistat l. 18. in fin. *D. de his, quæ us ind.* Eodem loco habentur & quæ a statulibero conditionis implendæ gratia accipiuntur l. 13. §. 6. *D. de bonor. pæ.* Atque hæc exempla *adipiscuntur* adcommodantur ad *vis. D. pro hered. §. l. 4. §. 22. §. l. 27. D. de usurp. §. usuc. l. 1. D. quor. bonor. l. 1. D. quor. legator.*

Possides pro legato is, cui legatum est, sive recte, sive non jure legatum sit relictum l. 1. l. ult. *D. pro legat.*

Possides pro possessore prædo, qui interrogatus cur possideat, responsurus sit, quia possideo, nec contendit se heredem, vel per mendacium, nec ullam causam possessionis possit dicere l. 11. §. ult. l. 12. §. 13. *D. de hered. pet.* ubi furem, & raptorem eo modo possidere Ulpianus indicat, sicuti eum, qui vim intulit l. 14. §. 2. *D. quod met. caus.* Vet. Gloss. Græc. Pro possessore, ο βίαιος τι τοιοῦτος, vi possidens. Si quis emerit fundum sciens ab eo, cujus non erat, possidebit pro possessore l. 33. §. 1. *D. de usurpat.* Item si a furioso sciens emerit l. 13. §. 1. *D. de hered. pet.* Quod uxor viro, aut vir uxori donaverit, pro possessore possidetur l. 16. *D. de acqu. poss.* ob prohibitam nempe donationem inter virum & uxorem. Qui invitis heredibus sciens pecuniam ex peculio a statulibero accepit, pro

pro possessore videtur eam pecuniam possidere l. 110. *D. de cond. & demonstr.* Si a minore duodecim annis nupta mihi quasi dotem sciens accepit, item si legatum mihi solum est ex falsa causa scienti, utique pro possessore possidebit l. 13. §. 1. *D. de hered. pes.* Pro possessore titulus *Vid. titulus.*

Pro suo *possidemus* omnia, quæ Mari, Terra, Cælo capimus, aut quæ alluvione fluminum nostra sunt, item quæ ex rebus alieno nomine possessis nata possidemus l. 2. *D. pro suo.* Item quod quis emitum, donatum, legatumve possidet, non tantum pro emtore, donato, legato, sed & hoc amplius pro suo possidet l. 1. *D. pro suo.* Si ancilla pecuniam dotis nomine viro tradidit, eam pecuniam pro suo possidendo uti capere potest: Scilicet, quia existimavit, eam mulierem liberam esse l. 67. *D. de jur. dos.* Si fur rem furtivam a domino emerit, & pro tradita habuerit, desinet eam pro furtiva possidere, & incipiet pro suo possidere l. 31. *D. de usurpat.*

Majore parte anni *possedisse* quis intelligitur, etiam si duobus mensibus possederit, si modo adversarius ejus aut paucioribus diebus, aut nullis possederit l. 156. *D. de verb. signif.* Quod pertinet ad hæc interdicti *utrobi* verba. Utrubi hic homo, quo de agitur majore parte hujusce anni fuit. In hoc enim interdicto potior est, qui majore parte anni retrorsum numerati nec vi nec clam nec precario possidet, ut ait Paullus lib. 5. *sent. tit. 6. §. 1.*

POSSIDERE absolute pro prædia possidere, vel habere. His, qui juxta littora maris possident l. 1. §. 4. *D. de rip. muniend.* Add. l. ult. §. 15. *D. de muner. & honor.*

Interdum *Usi possidetis* locum habet in rebus immobilibus, scilicet, si de fundi vel ædium possessione contenditur §. 4. *verb. sed interdicto. Inst. de interdict.* Et est retinendæ possessionis. Quia enim longe commodius est, potius possidere quam petere, ideo plerumque & tere semper ingens existit contentio de ipsa possessione, & datur possidenti civiliter, & naturaliter, vel etiam quasi possidenti gratia retinendæ possessionis. Et proponitur, quoties inter litigatores contentio est, utrum possideant, quia alteruter magis se possidere adfirmat. Est autem hoc nomen *Usi possidetis* proprie ad immobilia adcommo datum, quia solum illa dicuntur proprie possideri, eo quod eis qui pedibus insitat. Inde enim adpelata est possessio. Est ergo hoc interdictum prohibitorium retinendæ possessionis. Tamen si per consequentiam quandam ceneri possit, etiam habere vim recuperandæ possessionis teste Ulpiano l. 1. §. 4. *D. Usi possidet.* Declaratur in l. 3. *pr. D. eod. tit.* Datur autem hoc interdictum & aliis casibus quamplurimis, quos accurate enumerat Oldendorp. *Class. 2. action. 4.*

Ex *POST* facto l. 15. *D. de reb. dub.*

POSTEA deinde per pleonas mum l. 1. §. 8. *D. de suis & legis. hered.*

POSTERIORUM deinde §. 13. *Inst. de action. l. 2. §. 17. & §. 32. D. de orig. jur.* Hujusmodi duplicatis vocibus utuntur & Terent. *Andr. act. 3. sc. 2. v. 3. Virgil. lib. 5. Æneid. v. 321.*

Posteriorum Labeonis libri sæpe laudantur in Digestis, cujus inscriptionis rationem attulit Gell. lib. 13. c. 16. de Labeone loquens

quens his verbis : Sunt adeo libri post mortem ejus editi , qui posteriores inscribuntur. Hos in epitomen redegit Javolenus. At idem quoque libros ex posterioribus Labeonis scripsit , a prioribus diversos. Em. Merill. *lib. 5. obs. c. 30.*

POSTERORUM appellatio-
ne liberos tantummodo, non etiam
libertos eorum, quibus fideicom-
missum relictum est, contineri,
ait Modestinus *l. 38. §. ult. D. de legat. 3.* Plane liberos usque
ad trinepotem, & ultra hos po-
steros vocari, tradit Paullus *l. ult. §. 7. D. de gradib. & ad fin.* quos & *minores* Latinis dici
Servius in *lib. 8. Æneid. v. 268,*
scribit Propert. *lib. 2. eleg. 10.*
Hæc certe merito poterunt lauda-
re minores. Sæpius tamen poetæ
nepotes vocant. Idem Virg. *Georg. lib. 2. v. 58.* Seris factura nepo-
tibus umbram. Propert. *lib. 3. Eleg. 1.* Meque inter seros lau-
dabit Roma nepotes. Valer. Flac. *lib. 8. Argonaut. v. 398.* Ut in
seros ierent, magis ipsa nepotes.
Maligna igitur fuit illa Caligulæ
interpretatio, qua *posterorum* no-
men ad filios coarctabat, negans
ultra hunc gradum debere *posteror*
intelligi, quemadmodum Suet.
in Calig. c. 38. scribit. Ceterum
vacatio, itemque immunitas libe-
ris & *posteris* alicujus data ad
eos dumtaxat pertinet, qui ejus-
dem familiæ & nominis sunt *l. 13. D. de mun. & bonor.* Ita-
que ad eos, qui ex feminis na-
ti sunt, non pertinent *l. 1. D. de jur. immunis.* Plane immunita-
tes generaliter tributæ eo jure,
ut ad posteros transmittantur,
in perpetuum succedentibus du-
rent *l. 4. D. de jur. immunis.*
Add. Ducker. *de Latin. vet. Ju-
visconf. p. 219.*

POSTERRI in officiis pu-

blicis est postponi *l. 8. pr. Cod. Th. de honor. codicil.*

POSTICA in *l. 13. §. 7. D. de usufr.* est osium in posteriori
parte ædium.

POSTIS. *Postibus* debitoris
auctoritatem adfigere *l. un. C. Th. si cert. pes. de chirogr.* id est,
adfixo ædibus debitoris judicis edi-
cto eundem citare, de quo more
etiam hodie usitato Cujac. *lib. 7. obs. c. 15.* quædam adnotavit.

POSTLIMINIUM est jus
amissæ rei recipiendæ ab extraneo,
& in statum pristinum restituendæ
inter nos, ac liberos populos
regesque moribus, ac legibus con-
stitutum. Nam quod bello amissi-
mus, aut etiam extra bellum,
hoc si rursus accipiamus, dicitur
postliminio recipere *l. 19. D. de capt. & postlim.* Si ab hostibus
captus fuerit parens, quamvis
hostium fiat, tamen pendet jus
liberorum propter jus *postliminii*,
quia hi, qui ab hostibus capti
sunt, si reversi fuerint, omnia
pristina jura recipiant *§. 5. Inst. quib. mod. jus patr. pos. solv.*
Festus : *Postliminium* receptum,
Gallus Ælius in libro 1. signifi-
cationum, quæ ad jus pertinent,
ait, esse eum, qui liber, ex qua
civitate in aliam abierit, in eam-
dem civitatem redit eo jure,
quod constitutum est de *postlimi-
niiis.* Item qui servus a nobis
in hostium potestatem pervenit,
postea ad nos, redit in ejus po-
testatem, cujus antea fuit, jure
postliminii. Index *Βασίλειον, Post-
liminium, το τῆς προποσῆς δι-
καιορ.* Gell. *lib. 7. cap. 18.* Co-
gnati adfinesque captivorum am-
plexi eos *postliminio* in patriam
rediisse dicebant, statumque eo-
rum integrum incolumemque, ac
ne ad hostes redire vellent, ora-
bant. Tum octo ex iis *postlimi-
nium* justum non esse sibi respon-
de-

derunt, quoniam de jure victi fuerant, statimque ut jurati erant, ad Hannibalem profecti sunt. In hoc autem verbo Servius Sulpitius, quemadmodum Cicero *Topic. c. 8.* scribit, nihil notandum esse putabat esse, nisi post & liminium. Illud productionem verbi volebat esse, ut in finitimo, legitimo, editimo, timum. Scævola autem P. F. junctum putabat esse verbum, ut esset in eo post & limen, ut quæ a nobis alienata sunt, quum ad hostem pervenerint, & ex suo tamquam limine exierint, hinc quum redierint, post ad idem limen postliminio videantur rediisse. Quam Scævola notationem amplectitur Justinianus §. 5. *Inst. quib. mod. jus pætr. pos.* Ait enim. Dictum est *postliminium* a *limine & post.* Unde eum, qui ab hostibus captus in fines nostros potest pervenit, *postliminio* reversum recte dicimus. Nam limina, sicut in domibus finem quemdam faciant, sic & imperii finem limen esse veteres voluerunt. Hinc & limes dictus est, quasi finis quidam & terminus, ab eo postliminium dictum, quia eodem limine revertebatur, quo emissus fuerat. Comprobant hanc etymologiam Hug. Grotius *lib. 3. de jur. bell. & pac. c. 9. §. 1.* & Menag. *Amoen. jur. civ. c. 39.* At Heinecc. *Antiq. Rom. ad Inst. lib. 1. tit. 16. §. 4.* a limine ædium dici *postliminium* putat. Reversi quippe ex captivitate, non per limen admittebantur in aedes, si jam diem eos obiisse nunciatum fuerat, quia id mali ominis putabatur, sed post limen per tegulas & impluvium intro se ipsos demittebant, teste Plutarch. *Quæst. Rom. V.* Si ager ab hostibus occupatus, servusve captus, liberatus fuerit, jure

postliminii restituetur usufructus *l. 26. D. quib. mod. usufr.*

Postliminio reversus *αὐτὰρ περὶ τοῦ* dicitur, qui ad hostes fugerat, & restitutus est *l. 1. C. de re milit. lib. 12. tit. 36.* Mulieri, quæ repudii a se dati oblatione a marito discessit sine causa, *postliminii* jus negant Imperatores in *l. 2. pr. C. Th. de repud.* Nisi forte intermissum dominium in medio tempore rediit quodam postliminio *l. 11. §. 4. D. de except. rei judic.* Usurpat hoc verbum metaphorice Aptulei *lib. 1. de Asin. aur. p. 113. lib. 4. p. 147. lib. 10. p. 144.* & in Florid. *lib. 4. p. 365.* Hinc D. Hieronymus in Epistola, quam versioni librorum Didymi de Spiritu Sancto præmisit, *veluti postliminio reversus.*

POSTPONI dicitur creditor, qui a prioribus excluditur in *l. 17. D. de jur. fisc.*

POSTREMUM judicium *l. 2. & 4. C. qui testam. fac. l. ult. C. si quis aliqu. test.* id est, suprema voluntas.

POSTULARE pro pascere, petere. Sic *postulare* actionem *l. 35. §. 2. D. de procurat. arbitrum l. 35. D. de bon. liberr. auxilium restitutionis l. 1. C. de temp. in integr. rest. in bona se mitti l. 12. D. de reb. auct. jud. possid. bonorum possessionem l. ult. D. de bonor. possess. cautionem l. 15. D. de damn. infect. cognitionem l. 59. §. 6. D. de procur. curatores sibi dari l. 1. C. qui pos. sus. decretum l. 6. D. ad SC. Trebell. non injustum l. 19. D. qui pos. in pign. in integrum restitutionem l. 1. C. si advers. dos. l. 1. C. si minor se major. judicem l. 10. C. de judic. l. 2. C. Th. eod. tit. quæstioni mancipia, id est in quæstionem petere *l. 12. §. 4. D. qui & a quib. manum. satis l. 21. D. rem rat. hab.**

hab. testes l. 11. C. de testib. ed-
torem l. 2. *D. de fidejuss. rus.*
Postulatus a domino l. ult. C.
quod cum eo, qui in alien. potest.
id est, rogatus. Porro circa ju-
dicium, quod a prætore sub ti-
tulo de damno infecto proponitur,
quo is demum experiri posse, qui
postulavit, *postulare* proprie dici-
tur, pro tribunali petere, non
alibi l. 4. §. 8. *D. de damn. inf.*

Postulare aliquem est eum ac-
cusare, deferre. Sic *postulare* a-
dulterum l. 17. §. ult. *D. ad leg.*
jul. de adulter. quem crimine
l. ult. §. ult. D. de divor. capi-
tali crimine l. 2. D. de cust. &
exhib. reor. capitis l. 53. D. de
fidejussor. adulterii l. 11. §. 4.
D. ad leg. jul. de adulter. com-
plata hereditatis l. 23. D. ne-
gos. gestor. incesti l. 39. §. ult.
D. ad leg. jul. de adul. lenocinii
l. 39. D. cod. tit. reum aliquem
l. 22. D. de his qui ut indign-
ream adulterii l. 12. §. ult. D.
qui & a quib. l. 34. §. 1. D. de
vis. nupt. vis privatæ reum l. 4.
C. und. vi suspectum l. 1. §. 6.
D. de suspect. tutor. Et ita sus-
pensus postulari l. 1. & 3. §. 5. &
11. D. cod. tit.

Postulare absolute positum in
tit. D. de postuland. est deside-
rium suum, vel amici sui apud
eum, qui jurisdictioni præest,
exponere l. 1. *D. cod. tit.* Et ita
accipe *postulare* in l. 9. *D. de*
pen. l. 39. D. de evict. l. 2. §.
ult. D. de collat. deteg. l. 4. D.
de legation. l. 2. D. de reg. jur.
Gell. lib. 1. cap. 22. Memini ego
prætoris docti hominis tribunali
me forte adstare, atque ita ad-
vocatum non incelebrem sic *po-*
stulare. Et *lib. 5. c. 5.* Quum il-
le, inquit, rabula audaculus ita
postulasset.

POSTULATIO pro quolibet
desiderio apud prætorem, aut a-

lium, qui jurisdictioni, tribunali-
ve præest, exposito. Sic obser-
vare proconsulem oportet, ut sit
ordo aliquis postulationum l. 9. §.
4. *D. de off. procons.* Sueton. *Ne-*
ron. c. 8. Celebrerrimis patronis
non translatitias, ut adsolet, &
breves, sed maximas, plurimas-
que postulationes certatim inge-
rentibus. Plin. *lib. 10. epist. 85.*
Dixi utrique parti, ut *postulatio-*
num suarum libellos darent. Et
ita *postulationem* accipe in l. ult.
§. ult. *D. de adpellat. l. 35. D. de*
servis. præd. rust. l. 1. D. de ventr.
in possess. miss. *Postulationibus* e-
tiam vacare, vel dare magistratus
dicebantur, quum postulantes pro
tribunali audiebant. Si se dedit
quidem prætor pro tribunali, sed
postulationibus non dedit l. 2. §.
2. *D. quis ordo in bonor.* Plin.
lib. 7. epist. 3. Senecio quum ex-
plorasset consules postulationibus
vacavros. Adessoris etiam offic-
cium inter cetera cognitionibus,
& *postulationibus* constare dicitur
l. 1. *D. de offic. procons.*

Postulatio aliquando causam
notat, in qua postulant advoca-
ti. Sic l. 1. *C. de princ. agend. in*
reb. Causarum patronos ita vo-
lumus esse conventos, ne igno-
rante Principe ullam *postulatio-*
nem introducant.

Postulatio quandoque pro ac-
cusatione usurpatur, ut in l. 31.
D. ad leg. jul. de adul. Et ita
suspecti postulatio l. 5. §. 3. D. de
admin. & peric. rus.

Postulatio in jure canonico di-
citur unanimis petitio, per quam
is, qui secundum canones vel ad
clerum, vel ad dignitatem eccle-
siasticam etiam regularem assumi
non potest, ex dispensatione ta-
men & gratia, causa cognita, a
superiore admittitur. Cum autem
postulatio adverfetur juri commu-
ni, ideo concordii omnium cal-
cu-

culo fieri debet *c. 3. & 4. decretal. de postul. pralas.* adeo ut si concurrat postulatio cum electione, duplo major esse debeat postulantium *c. bona eod.* In eo tamen differunt, quod postulatio ex mera liberalitate superioris pendeat *c. 5. eod.* Maxime vero postulari dicebantur, qui ex parochia erant, cum id non liceret nisi ex cessione, id est licentia sui Episcopi Gregor. M. *lib. 4. epist. 19. lib. 7. ind. 2. ep. 51. 52. & 86.*

POSTULATOR est, qui quid in jure, aut pro tribunali postulat. Sueton. in *Neron. c. 15.* In jurisdictione postulatoribus nisi sequente die, ac per libellos non temere respondit.

POSTUMUS, ut ait Cesellius Vindex, explicans apud Gell. *l. 1. c. 16.* locum Virgilii *Aen. 6.* Sylvius Albanum nomen tua postuma proles Quem tibi longævo serum Lavinia conjux educet Sylvius, non eum significat, qui patre mortuo, vel post humatum patrem, ut alii, sed qui postremo loco natus est. Itaque Tertullianus *postumum* pro postremo usurpavit in *lib. contra Gnost.* item Apuleius in *Apol. 1.* Igitur per aspirationem scribendum hoc vocabulum non est, ut nec in Pandect. Florentin. scribitur, nec in veteribus Livii Codicibus, ut observat Sigonius, nec a Græcis *πρόσθυμος*, sed *ποσθυμος* affertur, atque nihil in eo aliud notandum, nisi *post*, & unus productionem esse verbi, ut in postliminio, liminium, ex sententia Servii, vel ea forma a *post* deductum, qua ab *extra* extremus, & a *citius* citumus. Hinc illud Plauti. Post mediam ætatem, mediam qui duxit uxorem. Si eam forte senex anum gravidam fecit: Quid dubitas, quin puero sit nomen po-

stumus? *Postumos* tamen a Romanis adpellatos Plutarchus in *Sulla p. 475. Tom. 2. oper.* scribit *τοὺς ὕστερον τῆς πατρὸς τελευτῆς γενομένους, post patrum fata natos.* Itaque Ulpianus *l. 3. §. 1. D. de injust. rupt. irrit. postumos*, inquit, dicimus eos dumtaxat, qui post mortem parentis nascuntur. Vet. Glossar. *Postumus*, ο ζων ος μετὰ τὸν πατέρα σὺλλαβόμενος, ἀποθανόντος δὲ γενομένος: Vivo quidem patre conceptus, sed eo mortuo natus. In alio veteri Glossario scriptum est, *postumus*, ο μετὰ τὴν τὴν πατέρα τελευτὴν τεχθεὶς παῖς, post mortem patris natus filius. Unde *postuma* nomen in eam, quæ jam in rebus humanis sit, non cadere, ait *l. 164. D. de verb. signif.* Vet. Gloss. *Postumus* nepos est, qui post mortem avi natus est, etiam superstiti suo patre. *Postumus* alius dicitur suus, alius vero alienus. Postumus suus dicitur, qui si vivo patrefamilias natus fuisset, in ipsius potestate fuisset. proximumque ab eo locum in familia tenuisset *§. 3. Inst. de hered. que ab intest. veluti filius*, aut filio de familia sublato nepos, & qui deinceps:

Postumus alienus dicitur, qui si testamenti tempore natus fuisset, suus heres non fuisset. Horum autem alii sunt agnati, ut frater, qui in matris utero est, fratrisve postumus *§. 1. D. de legis. agn. success. l. 27. C. de inoff. testam. l. pen. D. de legat. 1.* alii cognati, de quibus in *l. 6. D. de inoff. test.* ut is, qui ex mancipato filio conceptus, & natus est *l. 6. D. de honor. possess. contr. tab.* item sororis, vel naturalis, vel adoptivæ filius, de quo in *l. 9. fin. D. de lib. & post.* item qui ex filio in adoptionem dato conceptus est *l. 1. §. 16. de ventr. in possess. miss.* item qui cæso utero

re extrahitur, matri cognatus est postumus *d. l. 6. D. de inoff. test.* aut qui in utero neptis ex filia, de quo in *l. 23. §. 1. D. de lib. & post.* Vid. supra *av. extraneus.* Alii quoque sunt postumi plane extranei, de quibus in *l. 6. D. de ventr. in possess. miss. Postumi liberi sunt sive feminini sexus, sive masculini §. 2. Inst. de exher. lib.*

Postumi rursus alii sunt veri, qui patre defuncto nascuntur, de quibus modo est dictum. Alii *quasi postumi* quales sunt I. *Aquiliiani*, id est, nepotes, pramortuo filio, post mortem avi nati, instituendi vel exheredandi ex formula Aquilii Galli *l. 29. D. de lib. exhered.* II. *Corneliani*, qui ante captivitatem patris concepti, eodem capto, in civitate nati sunt *l. 15. D. de injust. rupt. irrit.* III. *Salviani*, id est, nepotes, qui post testamentum avi nati, mox patre decedente in ejus locum succedunt, instituendi, vel exheredandi ex sententia Salvii Juliani *l. 29. §. 15. D. de lib. & post* IV. *Velleiani*, id est, nepotes, vivo testatore avo, pramortuo patre nati, instituendi, vel exheredandi ex legis Juniae Velleiae capite 1. *l. 29. §. 11. & 12. D. cod. tit.* nec non nepotes, qui ante testamentum avi nati in locum patris mortui avo sui heredes agnascuntur, instituendi vel exheredandi ex legis Juniae Velleiae c. 2. *d. l. 29. §. 13. & 14. Postumus* prateritus & vivo testatore natus decessit *l. 12. pr. D. de injust. rupt.* Si in postumo filio idem acciderit, ut natus vivo patre moriatur *l. 8. D. de lib. & posthum.*

POTENS adversarius *l. ult. §. 1. D. quod met. caus.* Qui compensare *potens l. 10. §. 1. D. de compens.* id est, qui posset. *Potentior* adversarius *l. ult. D. de li-*

giosis. emtor l. ult. D. de alien. jud. mus. caus.

Potentior aliquando est potior. *Potentior* erit creditor, licet posterior sit *l. 6. D. qui pot. in pign. Potensior*, qui tenet, quam qui persequitur *l. 91. §. 13. D. de verb. obl.*

POTENTATUS in *l. 63. D. de ris. nups. l. 1. C. de gener. abolis. l. 5. C. de testib. l. 58. C. de Episc. l. un. C. de rapt. virgin.* pro dominatione. Utuntur & hoc verbo Cæsar *lib. 1. de bell. Gall. c. 31.* Hi quum tantopere de *potentatus* inter se contenderent, & *Liv. lib. 26. c. 38. Æmulo* potentatus inimicus rem Hannibali aperit. *Arnob. advers. gens. lib. 1. p. 31.* Nam si facias ipse, quod possis, & quod tuis sit viribus potentatuique conveniens. Utitur & hoc verbo D. Augustinus *ad psalm. 64.*

POTESTAS. Hoc verbo plura significantur. In persona magistratus imperium *l. 215. D. de verb. signif. Add. l. 1. D. si quis jus dicens. l. 3. D. ne vis fiat ei, qui in possess. & quidem merum imperium potestatem adpellari, tradit Ulpian. l. 3. D. de jurisd.* Non numquam tamen *imperium & potestas* ceu diversa separantur. Ut consulem, prætorem, ceterosve, qui *imperium potestatemve* habent *l. 26. §. 4. D. ex quib. caus. l. 7. D. ad leg. jul. de vi publi.*

Potestas etiam honoris, munerisve publici speciem a magistratu diversam separatamque significat. Qui quum aliquam *potestatem* haberet, pecuniam ob judicandum decernendumve acceperit *leg. 3. D. ad leg. jul. repetund.* Res judicatæ videntur ab his, qui imperium *potestatemque* habent *Paull. lib. 5. tit. 4. §. 1. sent.* ad quem locum Schultingius notat, non simpliciter magistratum urbi, *potes-*

starens provinciis adscribendam esse. Fuerunt enim & in urbe, qui licet magistratus non essent, *potestatem* tamen haberent. Add. l.1. §.1. *D. quod quisq. iur. in al. stat.* l.1. *D. ad leg. jul. majest.* l.8. *D. de accusation.* l.3. §.1. *D. de reb. eor.* Magistratus vel is, qui in aliqua *potestate* sit, ut puta proconsul, vel prætor, vel alii, qui provincias regunt l.13. *D. de jurisd.*

Atque adeo is ipse, qui honorem in republica, munusve gerit, *potestas* interdum adpellatur, ut & apud Juvenal. *Sat.* 10. v. 99. quum ait: An Fidenorum Gabiorumque esset *potestas*. Sueton. in *Claud.* c. 23. Jurisdictionem de fideicommissis quotannis & tantum in urbe delegari magistratibus solitam in perpetuum, atque etiam per provincias *potestatibus* delegavit. Plinius *lib.* 29. *hist. nat.* c.4. Tribuunt ei & successus petitionem a potestatibus. *ibid.* Primum Spondylum aditus *potestatum* mulcere. Dentes ejus illigatos pedibus caprearum cervinis nervis mites præstare dominos, *potestatesque* exorabiles. Vid. Elmenhorst. *ad lib.* 1. *Arnob. advers. gent.* p.43. Unde Sigonius magistratus vocat, *Potestates* omnes eorum, qui res humanas, quæ ad rempublicam pertinent, publica auctoritate curant *lib.* 3. *de jur. prov.* c.5. Huc pertinent *potestates*, quarum mentio fit in l.26. *D. de pignor.* l.17. §. 19. *D. de Ædilis. edict.* l.4. *C. Th. de suar.* l.47. *C. Th. de Episc.* (ubi temporales dicuntur potestates, qui paullo ante seculares iudices) l. 31. *C. Th. eod. tit. l. ult. C. Th. de pistor.* & *Catabolens.* ubi annonaria potestas annonæ præfecturam significat. *Potestates* illustres l.2. *C. de exsequis.* & *exact.* sublimes l.2. *C. de his, quæ ex*

publ. & apud Ammian. Marcell. celsæ potestates lib. 14. p. 3. & 27. *lib.* 16. p.83. Eadem notione ex *potestatis* verbum intelligendum esse in l.1. *pr. D. de offic. quest.* observavit Bynkersh. *lib.* 1. *obs.* c.18.

Potestatis verbo etiam patria *potestas* significatur. In *potestate* nostra sunt liberi nostri, quos ex iustis nuptiis procreavimus, atque hoc jus *potestatis*, quod in liberos habemus, proprium est civium Romanorum l.3. *D. de his, qui sui, vel al. jur. pr. Inst. de pati. potest.* Filius familias suæ potestatis constitutus l.2. *C. ad SC. Macedon.* id est, sui juris effectus, vel propriæ *potestatis* effectus, ut est in l.15. *C. de jur. deliber.* Patria autem potestas in pietate debet, non in atrocitate consistere dicitur l.5. *D. ad leg. Pomp. de parricid.* Quod ad jus publicum attinet, non sequitur jus potestatis filius familias l.14. *pr. D. ad SC. Trebell.*

Potestatis verbo in persona servorum dominium significatur l. 215. *D. de verb. signif.* l.1. & 2. *D. de his, qui sui, vel al. jur. pr. Inst. eod. tit.*

Atque ita *potestatis* verbum tam liberas, quam serviles personas alieno juri subjectas complectitur, veluti in oratione Severi, & Antonini, qua prohibentur, qui in ejusdem potestate sunt, sibi donare, verbum potestatis non solum ad liberos trahimus, verum etiam ad servos, ut hi quoque, qui aliquo jure subjecti sunt, merito donare non possint l.3. §. 3. *D. de don. int. vir. & uxor.* Similiterque in edicto de exercitoria, quo datur actio in eum, cuius in potestate est, qui navem exercet, in potestate accipiemus utriusque sexus, vel filios, vel filias, vel servos l.1. §. 21. *D.*

de exercit. act. In edicto quoque de tributoria, *potestas* verbum ad omnem sexum, item ad omnes, qui sunt alieno juri subiecti, porrigendum erit l. 1. §. ult. *D. de tributor.* Ergo & verba: Qui in aliena potestate est l. 6. *D. de adquir. vel omitt. hered.* tam ad filios familias quam ad servos pertinent: Quod autem attinet ad testes, qui testamento adhiberi non possunt, si in *potestate* sint testatoris, *potestatis* verbum non solum ad liberos, qui sunt in *potestate*, referendum est, verum etiam ad eum, quem redemit ab hostibus l. 20. §. 1. *D. qui testam. fac.* At quum agimus de noxæ deditione cum eo, qui servum non defendit, *potestatis* adpellatione præsentis corporis copiam, facultatemque significamus l. 215. *D. de verb. signif.* In *potestate* enim habere servum, quod ad noxalem actionem attinet, accipimus eum, qui facultatem, & potestatem exhibendi ejus habet. Quod si in fuga sit, vel peregre, non videbitur esse in potestate l. 21. §. 3. *D. de noxal. action.*

Potestas etiam quodvis jus, dominium, possessionem, ditionem significat. Sic ab hostibus vel latronibus captus in eorum potestate esse dicitur l. 19. *D. de procurat.* In hostium *potestate* l. ult. *D. ad SC. Tert.* l. 23. §. 1. *D. de adquir. possess. leg.* 46. *D. de furt.*

In *potestate* populi Romani l. 4. *D. ad leg. jul. majest.* Quod dicit lex Atinia, ut res furtiva non ufucapiatur, nisi in *potestatem* ejus, cui surrepta est, revertatur, sic acceptum est, ut in domini *potestate* debeat reverti, non in ejus utique, cui surrepta est. Igitur creditori surrepta, & ei, cui commodata est, in *potestatem* domini redire debet. Tunc

autem in *potestatem* domini rediisse dicendum est, quum possessionem ejus nactus sit iuste, ut avelli non possit l. 4. §. 6. & 12. *D. de usurp. & usuc.* In lege Atinia in potestatem domini rem furtivam venisse videri, & si ejus vindicandæ potestatem habuerit. Sabinus & Cassius aiunt l. 215. *D. de verb. signif.* Si rem surreptam mihi procurator meus apprehendit, eam in *potestatem* meam rediisse, usque capi posse existimandum est l. 41. *D. de usurp.*

Potestatem sui facere est copiam sui facere, aditum ad se præstare, conspiciendum se præbere, nec latitare. *Potestatem* sui non facit, qui id agit, ne adversarius ejus copiam sui habeat l. 2. *D. quib. ex caus. impossess.* id etiam l. 32. *D. de usur.* l. 3. §. 14. l. 7. §. 2. & 19. *Inst. de suspect. usur.* l. 18. *D. si servis vind.* l. 6. *D. de feriis.* Quum secum agendi *potestatem* non faceret l. 1. & 23. §. ult. *D. quib. ex caus. major.*

Potestas pro vi ac viribus, effectu, valore. Sic vis ac *potestas* actionum l. 1. *D. de nox. act.* exceptionis l. 6. *C. solus. matrim.* *Potestas* legis l. 1. §. 1. *D. ad SC. Tertull.* l. 5. §. ult. *D. ad Leg. Jul. de vi publ.* l. 27. *D. de obl. & act.* l. 4. §. ult. *D. de leg. commissor.* Senatusconsulti l. 4. *C. ad SC. Maced.* obligationum l. 13. *D. de duob. reis.* Ita & *potestas* pecuniarum l. 3. *D. de eo quod cens. loc.* id est, earum æstimatio, & valor, ut vulgus loquitur. De veteris numismatis *potestate* rubr. *C. lib. 11. tit. 10.*

POTIOR, superior. Sic potior in judicio possessionis l. 34. §. 4. *D. de contrab. emt. jure* l. 4. *C. ad SC. Maced.* l. 4. *C. qui pos. in pign. ratione temporis & ordinis* l. *C. ad SC. Maced.* Et or-

ita *potior* dicitur creditor, qui ceteris præfertur in l. 2. §. 3. §. ult. l. 5. 6. 10. 11. §. 12. §. 8. l. 14. 18. §. 20. D. qui pos. in pign. l. 16. D. de reb. auct. jud. possid. l. 1. §. ult. C. credis. evict. pign. l. 28. D. de jur. fisc. Potiorum esse possessorem l. ult. D. de condict. fin. caus. l. 8. D. de condict. ob surp. caus.

Potior causa, id est melior l. 1. §. ult. C. credis. evict. pign. l. 3. §. 1. §. 4. D. qui pos. in pign. l. 1. C. de bon. auct. jud. possid. l. 6. §. ult. D. de procur. l. 97. D. de salut.

Potiores in muneribus injungendis accipiuntur non solum gradu generis, sed & substantia rei familiaris, interprete Paulo lib. 2. sent. s. 18. §. 2. Honores & munera non ordinationi, sed potioribus quibusque injungenda sunt l. 7. D. de decurion. Sic & in l. un. C. de potior. ad mun. nomin. *potiorum* nomen accipiendum est. Neque aliter usurpatur in l. 3. C. Theod. de lustral. contas. ubi *potiores* sunt nobiliores natalibus, & honorum luce conspicui, & patrimonio ditiores, sicut explicatur in l. 3. C. de commerc. §. mercator.

POTISSIMUS. Prætor eligat, quem potissimum in hoc esse existimat l. 5. D. de lib. caus.

POTITUS hostium in l. 15.

pr. D. ex quib. caus. major. l. 10. D. de testam. milit. l. 11. §. 12. §. 6. l. 22. D. de captiv. §. potissim. dicitur, qui ab hostibus captus est, & in eorum potestatem pervenit. Plautus hoc genere loquendi utitur in Captiv. act. 1. sc. 2. v. 41. §. act. 3. sc. ult. in Epidic. act. 4. sc. 1. Dicuntur hæc sive perenallagen, sive κατ' εὐρημασμον, figuram, qua res odiosas bonis verbis dicimus, & impia facta piis. Quo etiam modo *potius* factorum, pro mori dixit Cicero lib. 1. Tusculan. quest. *potiri* mali Terent. Phorm. act. 1. scen. 3. v. 6. 7. Nancisci malum idem Andr. act. 5. scen. 6. v. 3. pro incidere in malum, & velut in ejus potestatem venire. vid. Sanct. Minerv. p. 589.

POTIUS pro magis leg. 21. §. 2. D. de fidejuss. *Potius* aliquando positive tantum, & electivè, non comparative accipitur, ut in l. 96. pr. D. de legat. 1. l. 19. D. de legib. l. 21. D. de contrah. ems. §. 1. Inst. de hered. qual. §. diff. Unde & negativa particula eidem opponitur l. 16. D. de stat. hom. Vid. quæ de voce magis supra dicta sunt. *Potius* κατελεχται in l. 125. D. de regul. jur. favorabiles rei *potius* quam actores habentur.

POTORIUM argentum. Vid. sub art. *argentum*.

FINIS TOMI TERTII.

